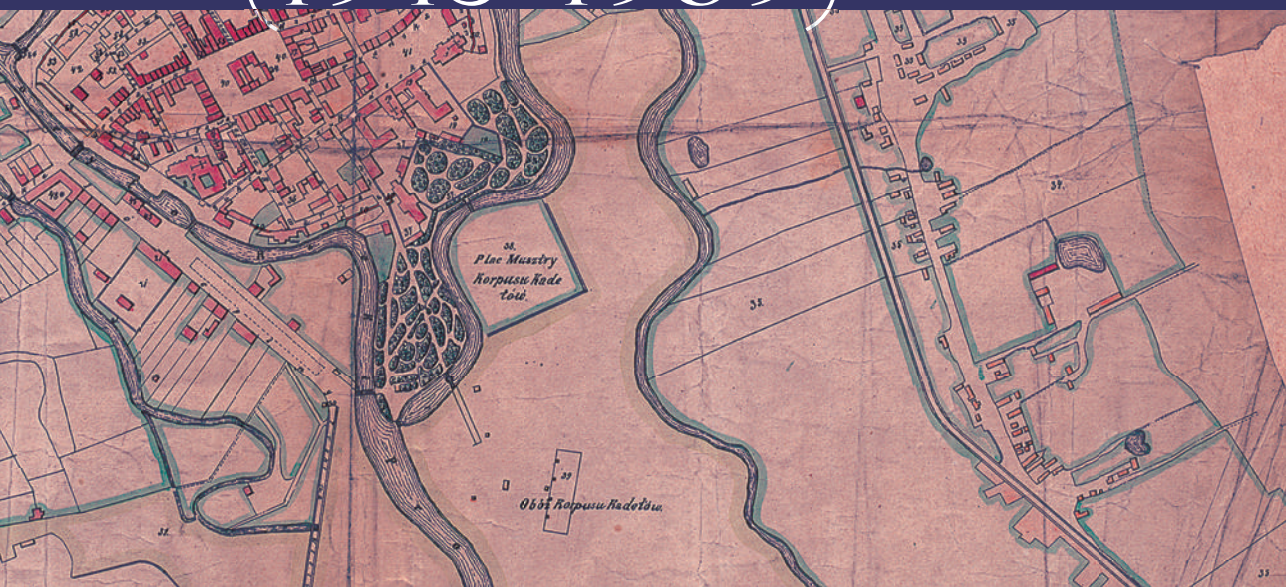

KALISIANA

ROZPROSZONE W ARCHIWACH POLSKICH (1945–1989)

Praca zbiorowa
pod redakcją
Grażyny Schlender

CALISIANA
ROZPROSZONE
W ARCHIWACH
POLSKICH
(1945-1989)

CALISIANA
ROZPROSZONE
W ARCHIWACH POLSKICH
(1945-1989)

Praca zbiorowa
pod redakcją
Grażyny Schlender

Archiwum Państwowe w Kaliszu

Kalisz 2015

Recenzenci:
Prof. dr hab. Jerzy Pietrzak
Prof. UAM dr hab. Krzysztof Strykowski

Skład, redakcja techniczna i projekt okładki
Lidia Łyszczak

Indeks:
Anna Bestian-Zajac, Edyta Pietrzak

Korekta:
Grzegorz Waliś

Streszczenia angielskie:
Elżbieta Krokos

Materiały ogólnopolskiej konferencji naukowej
pt. Calisiana rozproszone w archiwach polskich (1945-1989) – Kalisz 13 XI 2015

Książka ukazała się przy współpracy Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Adama Asnyka w Kaliszu

ul. Poznańska 207, 62-800 Kalisz
www.archiwum.kalisz.pl
tel. 62 767 10 22

ISBN 978-83-938559-4-0

ISBN 978-83-64806-66-7

© Copyright by Archiwum Państwowe w Kaliszu
Druk Edytor Kalisz
Kalisz 2015

Spis treści

Przedmowa	7
Wprowadzenie	9
<i>Włodzimierz Janowski</i> – Źródła do dziejów Kalisza, w okresie 1945-1989, w zasobie Archiwum Akt Nowych. Casus partii politycznych. Studium przypadku	21
<i>Lukasz Trznadel</i> – Żołnierze Wyklęci ziemi kaliskiej w aktach Archiwum Wojskowego w Oleśnicy	39
<i>Stanisław Koller</i> – Stan i ruch akt archiwalnych Służby Bezpieczeństwa wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988, na podstawie materiałów zachowanych w archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie	63
<i>Paweł Tomasiak</i> – Calisiana w zbiorach archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie. Rekonesans archiwalny	117
<i>Katarzyna Kalisz</i> – Źródła do dziejów Kalisza po 1945 r., przechowywane w zasobie Narodowego Archiwum Cyfrowego	139
<i>Piotr Falkowski</i> – Źródła do dziejów NSZZ „Solidarność” w zasobie Archiwum Państwowego w Kaliszu	151
<i>Grzegorz Waliś</i> – Materiały Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w zasobie Archiwum Państwowego w Kaliszu	177
<i>Zofia Wojciechowska</i> – Materiały źródłowe do dziejów miasta Kalisza i powiatu kaliskiego po 1945 r. w zasobie Archiwum Państwowego w Poznaniu	235
<i>Piotr Orzechowski</i> – Dokumentacja kaliska przechowywana w poznańskim Oddziale IPN	289
<i>Robert Rabiega</i> – Akta Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Kaliszu w zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej w Łodzi	303
<i>Kamil Stiel</i> – Źródła do dziejów Kalisza i terenów podległych administracyjnie w zasobie archiwalnym IPN we Wrocławiu	357
Spis ilustracji	375
Spis tabel i wykresów	381
Wykaz skrótów	383
Bibliografia	392
Noty o autorach	399
Indeks osobowy	401
Indeks rzeczowy	406

Przedmowa

Książka „Calisiana rozproszone w archiwach polskich (1945-1989)” jest drugą publikacją z tego cyklu i jednocześnie pierwszą na rynku wydawniczym propozycją zawierającą informacje na temat źródeł do historii Kalisza i regionu kaliskiego z lat powojennych. Wydawnictwo to będące pokłosiem ogólnopolskiej konferencji pod tym samym tytułem jest wynikiem współpracy jedenastu archiwistów i historyków z dziewięciu różnego rodzaju polskich archiwów – Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Narodowego Archiwum Cyfrowego w Warszawie, Archiwum Wojskowego w Oleśnicy, Archiwum Państwowego w Kaliszu, Archiwum Państwowego w Poznaniu, Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie i jego oddziałów w Łodzi, Poznaniu i Wrocławiu.

Publikacja nasza przedstawia źródła do historii Kalisza w latach 1945-1989 wytworzone przez ówczesne organy represji – milicję, urząd bezpieczeństwa, a potem od 1956 r. służbę bezpieczeństwa, wojsko oraz nadrzędną w stosunku do nich partię, najpierw PPR, a od 1948 r. PZPR. Archiwalia te poświęcone są opozycji, która ewoluowała z upływem czasu. Najpierw była to partyzantka antykomunistyczna, chłopcy z lasu, nazywani we wczesnych latach powojennych przez ówczesną władzę bandami. W latach 80. wrogami ustroju i władz PRL stały się „Solidarność” i Kościół.

Życzymy wszystkim autorom i instytucjom współpracującym, by efektem tej publikacji było sięganie bezpośrednio do źródeł historycznych, które jak się okazuje, wciąż nie zostały do końca odkryte, a zasługują na wnikliwą uwagę badaczy. Zgodnie z opinią recenzenta prof. dr. hab. Jerzego Pietrzaka: (...) *Sposób prezentowania archiwaliów przez poszczególnych autorów świadczy o ich dużej kompetencji (przeważnie są to pracownicy archiwów). Prezentują nie tylko zespoły akt, ale poprzedzają tę prezentację opisem historycznych wydarzeń, w których akta zostały wytworzone, informując o genezie*

i losach zbiorów. W ten sposób bardzo ułatwiają korzystającym z archiwaliów zrozumienie i kontekst faktów opisywanych w aktach (...).

Z kolei drugi recenzent prof. UAM dr hab. Krzysztof Strykowski najwyżej ceni wnoszone przez kaliskie archiwum i tę publikację wartości poznawcze: (...) *Wydawnictwo jest dowodem właściwej realizacji idei stworzenia z archiwum działającego w regionie autentycznego centrum informacji o wszystkich materiałach niezbędnych do odtworzenia jego dziejów. Idea ta, podobnie jak i efekt jej realizacji, tj. omawiane wydawnictwo, wartę są najszerzego upowszechniania (...). Bez inicjatywy kaliskiego Archiwum, baza źródłowa dostępna wielu badaczom zainteresowanym bardzo różnorodną problematyką byłaby o wiele uboższa. Wartość pracy podnosi też aktualna cały czas konstatacja o bardzo rozproszonym charakterze źródeł do dziejów Kalisza (...).*

Mamy nadzieję, że książka ta będzie często wykorzystywana przez badaczy w Polsce, a zawarte w niej materiały staną się przyczynkiem do powstania politycznej, społecznej i wojskowej historii najnowszej ziemi kaliskiej.

dr Grażyna Schlender
Dyrektor Archiwum Państwowego w Kaliszu

dr hab. Władysław Stępniaś
Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych

Wprowadzenie

Pierwsza publikacja pt. *Calisiana rozproszone. Źródła do dziejów Kalisza w polskich zasobach archiwalnych* została wydana w 2012 r. z okazji 60-lecia działalności Archiwum Państwowego w Kaliszu. Materiały w niej zamieszczone odnosiły się do Kalisza z okresu staropolskiego od XIII do XVIII w., następnie zaborów, I wojny światowej i lat międzywojennych. Pojedyncze dokumenty pochodziły z czasów II wojny światowej. Książka, którą oddajemy w Państwa ręce jest kontynuacją poprzedniej i zawiera dokumenty archiwalne związane z Kaliszem z okresu okupacji hitlerowskiej, m.in. dotyczące niemieckiego aparatu represji i sądownictwa oraz epoki późniejszej – Polski Ludowej. Ten okres, zwłaszcza lata 80., został przedstawiony szczegółowo.

W zasadniczym, merytorycznym dziale książki zastosowano podział na dwie duże części. W pierwszej umieszczono artykuły ilustrujące zasób archiwów centralnych – Archiwum Akt Nowych, Narodowego Archiwum Cyfrowego, Archiwum IPN w Warszawie i jednego, ponadregionalnego Archiwum Wojskowego w Oleśnicy¹; w drugiej części znalazły się opracowania dotyczące archiwów terenowych – archiwów państwowych w Kaliszu i Poznaniu, archiwalnych zasobów oddziałów IPN w Łodzi, Poznaniu i Wrocławiu. Następnie, w ramach wspomnianych grup, opracowania zostały ułożone alfabetycznie według nazw poszczególnych archiwów. Generalnie omawiane archiwalia zostały wytworzone w latach 1945-1989. Wyjątek stanowią akta hitlerowskich organów bezpieczeństwa i sądownictwa zgromadzone przez Główną i Okręgowe Komisje Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce z lat 1939-1945, a które teraz znajdują się w zasobach IPN. Drugi wyjątek stanowią materiały solidarnościowe z lat 1980-2005 zgromadzone w Archiwum Państwowym w Kaliszu.

¹ Archiwum Wojskowe w Oleśnicy nadzoruje i gromadzi dokumentację jednostek wojskowych z całej południowej i południowo-wschodniej Polski.

Niniejsza publikacja nie wyczerpuje całości tematu, tzn. nie omawia wszystkich calisianów znajdujących się w archiwach państwowych (IPN także jest archiwum państwowym, tyle że wyodrębnionym) wytworzonych po 1945 r. Archiwalia z tego okresu, co prawda nieliczne, znajdują się m.in. w Archiwum Państwowym we Wrocławiu oraz Archiwum Państwowym w Łodzi Oddział w Sieradzu. To pierwsze Archiwum przechowuje akta dotyczące Dziadowej Kłody, Międzyborza i Sycowa sprzed 1954 r., to drugie akta administracji ogólnej dotyczące Wieruszowa z lat 1945-1987 i obecnego powiatu wieruszowskiego (gminy i gromady z lat 1945-1972). Pod pojęciem calisiana rozumiemy wszystkie dokumenty związane z Kaliszem i ziemią kaliską², niezależnie od okresu ich powstania i aktotwórcy.

Omawianie artykułów rozpocznę od dużej placówki warszawskiej. Włodzimierz Janowski z Archiwum Akt Nowych jest autorem opracowania pt. *Źródła do dziejów Kalisza w okresie 1945-1989 w zasobie Archiwum Akt Nowych. Casus partii politycznych. Studium przypadku*. Autor ukazuje Kalisz w okresie Polski Ludowej przez pryzmat sprawujących wówczas władzę partii – PPR, PPS, a od 1948 r. PZPR oraz satelitarne ugrupowanie działające od 1945 r. – Stronnictwo Demokratyczne. Przechodzi od Kalisza jako miasta powiatowego – z okresu tego jest mniej dokumentów, ale są one bardzo ciekawe – do Kalisza wojewódzkiego. Z czasów bezpośrednio powojennych można przytoczyć dwa meldunki dotyczące referendum ludowego z 1946 r.: (...) *w powiecie kaliskim odnotowano 70% frekwencję, zanotowano dwa napady bandyckie na lokale komisji obwodowych przy braku ofiar* (...). Większość informacji dotyczy codziennej pracy partii, sytuacji w Kaliszu, zakładach pracy, naboru do MO i szkół oficerskich. AAN przechowuje materiały KC PPR i PZPR, które mają charakter globalny i ogólnopolski. Z tego powodu na temat Kalisza, który był do 1975 r. miastem powiatowym i przysyłał sprawozdania do struktur wojewódzkich w Poznaniu – Wojewody i KW, w warszawskim archiwum nie zachowało się z tego okresu zbyt dużo calisianów. W Archiwum Akt Nowych znajdują się także dokumenty sporządzone przez pracowników KC PZPR wizytujących komitety miejski i powiatowy, a potem Komitet Wojewódzki PZPR w Kaliszu. W 1975 r. doszło do wyraźnej zmiany. Z chwilą utworzenia województwa kaliskiego dokumenty wielu instytucji np. organizacji partyjnych, organów administracji, sądownictwa były przysyłane bezpośrednio do central w Warszawie, z pominięciem Poznania i duża ich część znajduje się w zasobach AAN. Według autora artykułu calisiana zgro-

² Ziemia kaliska jest pojęciem nieostrym i w różnych okresach historycznych odnosiło się do województwa, departamentu, guberni, powiatu kaliskiego, a przede wszystkim województwa kaliskiego istniejącego w latach 1975-1998. Pojęcie to jest zbieżne z zasadą pertynencji terytorialnej kaliskiego archiwum. Zob. *Calisiana rozproszone. Źródła do dziejów Kalisza w polskich zasobach archiwalnych*, praca zbiorowa pod red. G. Schlender, Kalisz 2012, s. 9.

madzone w AAN mają charakter uzupełniający i przyczynkarski, zarówno jeżeli chodzi o akta partyjne, jak i dotyczące gospodarki, administracji państwowej i kultury.

Z kolei Łukasz Trznadel z Archiwum Wojskowego w Oleśnicy napisał źródłowe opracowanie pt. *Żołnierze Wyklęci ziemi kaliskiej w aktach Archiwum Wojskowego w Oleśnicy*. Autor poświęcił swój artykuł różnym grupom militarnym i paramilitarnym, które sprzeciwiały się dyktaturze komunistycznej w latach 1945-1956. W Oleśnicy znajduje się dużo materiałów archiwalnych dotyczących Kalisza związanych z prokuraturą, sądami wojskowymi z Poznania, a przede wszystkim z sądami z Wrocławia, ponieważ w tym okresie Kalisz należał do Śląskiego Okręgu Wojskowego. Na początku Łukasz Trznadel przypomina, że Ostrów Wielkopolski został wyzwolony spod okupacji niemieckiej dwa dni po Kaliszu 25 I 1945 r. przez oddziały Armii Czerwonej i AK. Ta współpraca jednak nie trwała długo. Wkrótce, w latach 1945-1956, na terenie Wielkopolski działało 109 organizacji antykomunistycznych, z czego 98 młodzieżowych. W samym Kaliszu istniało 5 takich grup. Już po zdobyciu Berlina i kapitulacji Niemiec, dla utrwalenia tzw. władzy ludowej i wyeliminowania opozycji antykomunistycznej, w Biedrusku koło Poznania sformowano w połowie sierpnia 1945 r. 4 Dywizję Piechoty. Łukasz Trznadel podaje rozlokowanie poszczególnych pułków i batalionów będących częścią tej dywizji i zwalczających grupy antykomunistyczne. Na przykład w Szczypiornie pod Kaliszem skoszarowany był 11 pułk piechoty. Od listopada 1946 r. w Kaliszu stacjonował także samodzielny pluton samochodowy oraz samodzielny batalion łączności (wcześniej w Ostrowie Wielkopolskim). Autor dotarł do informacji, że w 1945 r. Wojskowa Prokuratura Okręgu Poznańskiego podała w sprawozdaniu, że na terenie Dowództwa Okręgu Wojskowego nr III dwa najważniejsze centra antykomunistyczne stanowiły Toruń i Kalisz. Autor wspomina działające na terenie ziemi kaliskiej oddziały m.in. takie jak: Franciszka Olszówki „Otto”, Mariana Wasilewskiego „Wilk”, Eugeniusza Kokolskiego „Groźny” i Stanisława Budy „Orzeł”. Zbrojnej partyzantce towarzyszył bierny opór większości społeczeństwa przeciw narzuconej władzy komunistów. Przykładem tego może być incydent odnotowany przez prokuraturę wojskową podczas wyborów 19 I 1947 w powiecie kępińskim. Do jednej z komisji wyborczych przybyli przedstawiciele ambasady brytyjskiej i zapytali po rosyjsku (nie znali języka polskiego) – dlaczego w komisji wyborczej nie ma przedstawiciela „gospodina Mikołajczyka”, odpowiedziano im, że przedstawiciele Mikołajczyka siedzą w lesie.

Kolejny artykuł pt. *Stan i ruch akt archiwalnych służby bezpieczeństwa Wydziału „C” KW MO/WUSW w latach 1975-1988, na podstawie materiałów zachowanych w Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie* autorstwa Stanisława Kollera oparty jest na materiałach zgromadzonych w IPN, a przejętych z archiwum MSW. W przypadku Kalisza są to przede wszystkim sprawozdania wysyłane przez kaliską SB do centrali, czyli Biura „C” MSW w Warszawie. Autor omówił dzieje kaliskiej SB, przy czym

położył szczególny nacisk na Wydział „C”, który zajmował się rejestrowaniem, archiwizowaniem danych i pełnił rolę archiwum. W latach 1975-1988 zgromadzono tam 4 803 j.a. akt SB, w tym 1 159 teczek personalnych wyeliminowanych byłych TW, LK i kandydatów Osobowych Źródeł Informacji, 1 593 j.a. spraw operacyjnych, 258 j.a. akt kontrolno-śledczych, 36 j.a. spraw obiektowo-zagadnieniowych, a akt osobowych byłych funkcjonariuszy SB – 977. Autor przedstawił analizę ruchu – wpływy i wypływy akt SB. Najwięcej materiałów wpłynęło do Wydziału „C” w 1980 r. Było to 1 195 j.a., a następnie w latach 1983-1984 – 1 041 j.a. Dużo dokumentów SB wytworzyła w schyłkowym okresie komunizmu w Polsce tj. w latach 1987-1988 – 1 186 j.a. Materiały przechowywane w warszawskim IPN są bardzo cenne, bo choć nie zawierają tytułu calisianów ile mają ich archiwa łódzkie i poznańskie, to są wyjątkowe, ponieważ archiwa MSW były przez wiele lat najbardziej strzeżoną tajemnicą PRL i historycy oraz socjologowie nie mieli do nich absolutnie dostępu. Ponadto z opracowania Stanisława Kollera możemy dowiedzieć się, że w latach 1945-1948 na ziemi kaliskiej wydano 73 tys. wyroków skazujących na członków podziemia, w tym 900 wyroków śmierci. Biorąc pod uwagę, że w walkach z partyzantką antypaństwową zginęło łącznie 108 funkcjonariuszy SB, milicji, ORMO i 36 żołnierzy LWP i Armii Radzieckiej, to bardzo dużo.

Paweł Tomasik w artykule pt. *Calisiana w zbiorach Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie. Rekonesans archiwalny* omówił różne rodzaje dokumentów przechowywanych w warszawskiej centrali IPN. Odnośnie calisianów przypomniał, gdzie się znajdują i jakich materiałów można szukać w Biurze Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów w Warszawie. Są to przede wszystkim fragmentaryczne dokumenty związane z II wojną światową oraz z okresu istnienia województwa kaliskiego. Z czasów okupacji zachowały się w zespole akt Komendy Policji Ochronnej w Kaliszu (Kommando der Schutzpolizei Kalisch), m.in. rozkazy i zarządzenia władz zwierzchnich Wyższego Dowódcy SS i Policji. Poza tym w zespole tym są sprawozdania dotyczące osób aresztowanych i konfiskaty mienia w okresie od 2 października do końca grudnia 1939 r., korespondencja z okresu 1941-1944 dotycząca ścigania zbiegłych jeńców, dezertorów i aresztowanych Polaków. Nieliczne materiały dotyczą wysiedlania Polaków i Żydów. Z kolei najstarszym dokumentem dotyczącym kampanii wrześniowej z 1939 r. i początków okupacji są akta Komendantury Polowej nr 531 w Kaliszu. Można tam znaleźć m.in. meldunki, korespondencję w sprawie jeńców i zatrzymanych osób cywilnych, protokoły przesłuchań. Ponadto autor wyeksponował niektóre ciekawe wątki przewijające się w różnych okresach. Z lat bezpośrednio powojennych w archiwum są akta dochodzeniowe Okręgowej Komisji Badania Zbrodni Niemieckich w Poznaniu w sprawie rozstrzelania przez Gestapo 19 I 1945 r. we wsi Skarszew 55 osób. Zachowało się pismo z 12 III 1945 r. komendanta MO Miasta i Powiatu Ignacego Rataja do Prokuratora

Sądu Okręgowego w Kaliszu odnoszące się do identyfikacji ekshumowanych zwłok. Jednak ogromna większość dokumentów w warszawskim archiwum IPN dotyczy okresu istnienia województwa kaliskiego i związana jest z funkcjonowaniem KW MO, a później WUSW w Kaliszu. Informacje na temat Kalisza można znaleźć w materiałach Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Na przykład w 1979 r. pisano o spotkaniu ordynariusza diecezji przemyskiej bp. Ignacego Tokarczuka z Antonim Pietkiewiczem, działaczem ROPCiO w celu uzgodnienia warunków współpracy. Z dokumentów MSW dowiadujemy się też, że w Kaliszu odnotowano negatywne wystąpienia wobec władzy ks. Józefa Sieradzana, proboszcza parafii św. Gotarda, z którym ostatecznie zastępca komendanta ds. SB w Kaliszu przeprowadził rozmowę ostrzegawczą. Poza tym autor wyeksponował pewien rodzaj dokumentów związanych z narodowym socjalizmem i socjalizmem – opracowań naukowych i pseudonaukowych. Otóż w 1944 r. student prawa Gerhard Albrecht napisał pracę pt. *Polityka ludnościowa, a element polski w powiecie kaliskim w okresie od 1 I 1941 r. do 30 VI 1941 r.* Z kolei student medycyny Kurt Nierlich stworzył sprawozdanie z 1941 r. dotyczące sytuacji ludnościowej w Kaliszu. Także w Kaliszu, ale już w okresie PRL, powstało wiele prac dyplomowych, które są źródłem informacji na temat działalności organów bezpieczeństwa i milicji. Według autora niektóre z nich mogą być jedynym źródłem na temat działań operacyjnych kaliskiej SB. Zostały one przygotowane przez podchorążych Wyższej Szkoły Oficerskiej MSW im. F. Dzierżyńskiego w Legionowie, np.: A. Lis, *Struktura i dynamika przestępczości politycznej na terenie województwa kaliskiego w okresie stanu wojennego i jego zawieszenia*, praca dyplomowa napisana pod kierunkiem mjr. dr. W. Brzęka, czy S. Antczak, *Antypaństwowa działalność zakonu oo. Jezuitów w Kaliszu w latach 1980-1987*, praca magisterska napisana pod kierunkiem mjr. mgr. A. J. Słabego. Autor artykułu Paweł Tomasiak podał bardzo dużo różnego rodzaju dokumentów i opracowań związanych z Kaliszem. Nie ograniczył się do jednego okresu historycznego, ani do jednego rodzaju aktówórców. Jego opracowanie jest chyba najbardziej zróżnicowane i przemawia nie tylko do archiwisty, ale także do historyka amatora.

Narodowe Archiwum Cyfrowe w swoim zasobie przechowuje głównie fotografie, nagrania dźwiękowe i filmy oraz powiązaną z nimi dokumentację aktową. Archiwalia związane z historią Kalisza po 1945 r. znajdują się w kilku zespołach. Katarzyna Kalisz w artykule pt. *Źródła do dziejów Kalisza po 1945 r. przechowywane w zasobie Narodowego Archiwum Cyfrowego* omawia najważniejsze zespoły zawierające calisiańskie. Są to przede wszystkim materiały Centralnej Agencji Fotograficznej, gdzie znajdują się zdjęcia z kaliskich zakładów – „Wistil”, „Polo”, „Agromet” i „Winiary”, a także kaliskiego Teatru im. W. Bogusławskiego. Zachowały się również zdjęcia z uroczystych obchodów XVIII wieków Kalisza, na których gościli Maria Dąbrowska i grafik Tadeusz Kulisiwicz, którzy otrzymali wówczas godność honorowych obywateli miasta Kalisza. Z kolei w zespole

Krajowej Agencji Wydawniczej są liczne fotografie przedstawiające widoki miasta i jego architekturę. Poza tym można wymienić jeszcze dwa zespoły – Socjalistyczną Agencję Prasową oraz Wojskową Agencję Fotograficzną. W zespole nr 81 Wytwórnia Filmów Sportowych i Turystycznych „Sportfilm” znajdują się dwie kroniki Polskiego Komitetu Olimpijskiego z lat 1977 i 1980 oraz film „Miasto najstarsze” przedstawiający historię Kalisza. Nieliczne nagrania dźwiękowe dotyczące Kalisza pochodzą ze zbioru nr 33. Jest tu wywiad z 1948 r. z dr. Bronisławem Koszutskim, prezydentem miasta w 1945 r. oraz wywiad z prezydentem Aleksandrem Kwaśniewskim z 2000 r. dotyczący skandalu kaliskiego i zachowania Marka Siwca parodiującego gesty papieża Jana Pawła II. Problemem w udostępnianiu calisianów jest fakt, że do wielu materiałów NAC nie posiada praw autorskich, a więc z treścią ich można się zapoznać w siedzibie archiwum, natomiast wykorzystanie materiałów jest możliwe dopiero po uzyskaniu zgody właściciela.

Swoją artykuł pt. *Źródła do dziejów NSZZ „Solidarność” w zasobie Archiwum Państwowym w Kaliszu*. Wykaz źródeł Piotr Falkowski podzielił na cztery grupy opierając się na kryterium aktotwórców. W pierwszej grupie znajdują się materiały wytworzone na różnych szczeblach NSZZ „Solidarność” oraz w zakładach pracy. Druga grupa to źródła proveniencji PZPR. W trzeciej przechowywane są materiały dotyczące NSZZ „Solidarność” znajdujące się w aktach administracji państwowej, a w ostatniej czwartej akta zawarte w zbiorach i spuściznach. Przy każdym wymienionym materiale źródłowym zamieszczony jest numer i nazwa zespołu, ilość jednostek archiwalnych, sygnatura, daty skrajne oraz ogólna charakterystyka zawartości. W układzie chronologicznym do najciekawszych materiałów należą telexy wysyłane z KW PZPR do KC od lipca 1980 r. Zawierają one m.in. opisy postulatów w zakładach pracy, informacje o strajkach i powstawaniu komitetów założycielskich „Solidarność” w 1980 r. Z kolei z 1981 r. zachowało się zalecenie o prowadzeniu rozmów z członkami PZPR, którzy wstąpili do NSZZ „Solidarność” oraz raport o działaniu sądów od grudnia 1981 r. do stycznia 1982 r. Zupełnie inny wydźwięk ma dokument z 1982 r. dotyczący inwentaryzacji majątku po Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” w Fabryce WYROBÓW Runowych „Runotex” w Kaliszu.

Drugą stroną medalu, czyli akta partii w Kaliszu, przedstawił Grzegorz Waliś. Na wstępie omówił historię PZPR, od jej powstania w grudniu 1948 r. do rozwiązania w styczniu 1990 r., a potem zaprezentował dzieje materiałów PZPR w skali ogólnopolskiej, a następnie Kalisza. Przedstawił przejęcie dokumentów PZPR przez służby archiwalne na wniosek Rady Ministrów i Ministra Edukacji Narodowej Henryka Samsonowicza, który polecił Naczelnemu Dyrektorowi Archiwów Państwowych Marianowi Wojciechowskiemu zorganizowanie przejęcia tych archiwaliów. W Kaliszu proces ten trwał długo, od marca do września 1990 r. Dokumenty były nieuporządkowane, zawierały metalowe części, były zniszczone. Archiwiści musieli przejąć całość z natury, upo-

ządkować, oczyścić i zainwentaryzować. Dokumenty podzielono na 214 zespołów archiwalnych, największy z nich to KW PZPR w Kaliszu. Z materiałów tych wynika, że PZPR ingerowała we wszystkie dziedziny życia, np. zwalczała kumoterstwo. Partii na sercu leżało wychowanie dzieci i młodzieży oczywiście w odpowiednim duchu. W 1976 r. Egzekutywa KW PZPR odnotowała, że: *Na terenie Ostrowa Wlkp. w jednym ze sklepów kupujący zmusili kierownika do odstąpienia od reglamentacji sprzedaży towarów*. Z kolei 18 X 1980 r. przeanalizowano opracowanie *Wstępna informacja o przebiegu narad i zebrań POP po VI Plenum KC PZPR*, w którym odnotowano prosolidarnościowe wystąpienia w trakcie zebrań partyjnych w Zakładach Przemysłu Dziewiarskiego „Polo” w Kaliszu oraz w Fabryce Wyrobów Runowych „Runotex” w Kaliszu. Jak widać ideologia „Solidarności” przenikała nawet do jądra partii. W latach 70. partia rozważała temat przewycięzenia mrozu, dużych opadów śniegu, a 17 i 18 X 1978 r. KW PZPR wysłał trzy teleksy poświęcone reakcji na wybór Karola Wojtyły na papieża. Autor omówił współpracę z FJN, następnie PRON, a potem działalność organizacji partyjnych. W artykule przedstawiono wewnętrzną strukturę partii na szczeblu wojewódzkim i niższym. W latach 80. władze PRL traktowały „Solidarność”, Kościół i dużą część społeczeństwa jako wrogów ustroju socjalistycznego. Na przykład w 1983 r. przewodniczący Wojewódzkiej Komisji Rewizyjnej KW PZPR Roman Witkowski stwierdził: *Nadal wielu członków partii uznaje m.in. niezgodne z marksizmem-leninizmem teorie irracjonalne, bliskie doktrynie kościoła*. W okresie powstawania w Kaliszu NSZZ „Solidarność” Komitet Wojewódzki przesłał informację do KC: *Na uwagę zasługuje fakt penetrowania terenu województwa przez emisariuszy z Wrocławia i Poznania, którzy uczestniczą w zebraniach założycielskich NSZZ „S”*. Można odtworzyć obraz województwa kaliskiego widoczny oczami KW PZPR w Kaliszu na podstawie teleksów i meldunków z lat 1980-1989, szczerkawo natomiast zachowały się teleksy z KC. Zaletą artykułu jest to, że autor załączył do niego wykaz wszystkich zespołów archiwalnych wytworzonych przez struktury PZPR w województwa kaliskiego będących w zasobie Archiwum Państwowego w Kaliszu.

W artykule pt. *Materiały źródłowe do dziejów miasta Kalisza i powiatu kaliskiego po 1945 r. w zasobie Archiwum Państwowego w Poznaniu* Zofia Wojciechowska dokonała podziału tego zasobu na dwie duże części. Pierwsza z nich to archiwalia wytworzone przez instytucje działające w Kaliszu i powiecie kaliskim w latach 1945-1975. Druga obszerna grupa to akta urzędów i instytucji szczebla wojewódzkiego działających głównie w Poznaniu, a dotyczące Kalisza i powiatu kaliskiego. W obydwu częściach autorka zaproponowała podział na czternaście grup tematycznych odnoszących się do aktorów. Na przykład pierwsza grupa, to materiały urzędów administracji państwowej ogólnej i samorządu terytorialnego, trzecia to sądy, siódma grupa to z kolei przedsiębiorstwa i zakłady produkcyjne, a czternasta to partie polityczne. Ten sam podział obowiązuje w obydwu częściach – kaliskiej i wojewódzkiej (poznańskiej).

Warto przytoczyć kilka przykładów zacytowanych przez autorkę. W materiałach z lat 1945-1950 Oddziału Świadczeń Rzeczowych (Wydział Aprowizacji i Handlu) znajduje się wykaz gospodarstw o powierzchni do 2 hektarów w powiecie kaliskim. W dziale czternastym dotyczącym partii zamieszczono m.in. materiały kontroli partyjnej w wojsku polskim przeciw majorowi Franciszkowi Pencowi oskarżonemu o dopuszczenie do propagowania postaw klerykalnych, a także wspomnienia o reformie rolnej w Choczu. W dziale trzynastym Związki Zawodowe można znaleźć ocenę działalności Komisji Kobiet Pracujących (okres 1969-1973). W aktach administracji państwowej i samorządu terytorialnego zawartych jest dużo materiałów związanych z przejęciem przez państwo (nacionalizacja) firm prywatnych i spółdzielni w Kaliszu, na przykład Ręcznej Fabryki Haftu Sypniewskiego, Biura Urzędów Zdrowotnych i Ogrzewania Centralnego A. Makarowa i Masłowskiego w Kaliszu. Państwo przejęło też Cegielnię Michalskiego i Kaczorowskiego w Zagorzynku i Wielką Pralnię Parową przy ulicy Babinej. Bardzo cenne calisiana występują w zbiorach prywatnych i spuściznach Archiwum Państwowego w Poznaniu. Jest tam na przykład fotografia przedstawiająca egzekucję przeprowadzoną przez żołnierzy niemieckich w Kaliszu w październiku 1939 r. Można też wspomnieć, że na kliszy umieszczono w 1945 r. uroczystość pogrzebową trzech osób rozstrzelanych koło Kalisza, odbywającą się na rynku w Ostrzeszowie. Obydwa zdjęcia pochodzą ze spuścizny Stanisława Nawrockiego (zespół nr 4807).

Piotr Orzechowski w artykule pt. *Dokumentacja kaliska przechowywana w poznańskim Oddziale IPN* charakteryzuje calisiana powstałe w latach 1939-1975 tj. czasy okupacji hitlerowskiej oraz okres istnienia powiatu kaliskiego w Polsce Ludowej. Materiały te zostały wytworzone przez różnego rodzaju organy bezpieczeństwa, sądy i administrację. W poznańskim IPN zachowało się 11 j.a. ze spraw karnych wytworzonych przez Prokuraturę przy Sądzie Specjalnym w Kaliszu z lat 1940-1944, m.in. dotyczące stracenia Bolesława Promnego spod Wieruszowa za posiadanie broni. Innym organem represji była Służba Bezpieczeństwa Reichsführera SS. Ponadto zachowały się akta byłych sędziów sądu specjalnego. Prócz tych materiałów poznański oddział IPN posiada opracowany w latach 60. przez adiunkta Romana Szczepaniaka³ inwentarz zespołu Więzienie w Kaliszu 1940-1944. W 1945 r. został w Kaliszu utworzony Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego, a w Poznaniu wojewódzki. Wszystkie calisiana wytworzone przez organy bezpieczeństwa państwa znajdują się w zespole Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Poznaniu. Prócz calisianów sporządzonych przez bezpiekę w latach 1945-1956, przechowywane są tam także dokumenty, których aktotwórcą jest SB i KPiM MO z lat 1956-1975. Te dokumenty z powiatu kaliskiego z okresu referendum w 1946 r.,

³ Roman Szczepaniak był kierownikiem Archiwum Państwowego w Kaliszu w latach 1959-1976, wcześniej był dyrektorem Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Zielonej Górze. Zob. G. Schlender, *Sześćdziesiąt lat działalności Archiwum Państwowego w Kaliszu. Zarys dziejów*, Kalisz 2011, s. 31.

wyborów do Sejmu Ustawodawczego ze stycznia 1947 r. są niejednokrotnie dowodami fałszerstw oraz represji władz wobec opozycji. Piotr Orzechowski pisze także o zwalczaniu przez ówczesne władze Polski powojennej antykomunistycznej partyzantki. Przede wszystkim wspomina organizacje młodzieżowe – AK w Zbiersku, Hufce Wolnej Słowiańszczyzny i Polską Organizację Podziemną w Kaliszu, a także oddziały zbrojne nazywane pogardliwie przez władzę bandami. Autor wymienia m.in. oddział „Orła”, oddział Lucjana Szymczaka „Brzóska”, oddział „Murata”, oddział Stanisława Łysiaka, oddział „Groźnego” czy Wielkopolską Samodzielną Grupę Ochotniczą „Warta”⁴.

Z artykułu Roberta Rabiegi pt. *Akta Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Kaliszu w zasobie Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Łodzi* możemy poznać przede wszystkim strukturę organizacyjną aktotwórcy, czyli Służby Bezpieczeństwa w latach 1975-1989 z uwzględnieniem wydziałów i komórek. Przedstawiony też został ciekawy system aktotwórczy stworzony w SB. Autor wyjaśnił także jak dobrze i głęboko ukryta była dokumentacja SB i jak była ona bogata. Z ciekawych rzeczy dotyczących struktur w okresie istnienia KW MO należy odnotować, że Samodzielną Sekcja „A” odpowiadała za łączność szyfrową i kodową, Wydział „B” zajmował się obserwacją zewnętrzną głównie figurantów (osób rozpracowywanych), tzn. osób podejrzanych. Wydział „T” obejmował pion techniczny i zajmował się m.in. podsłuchami, robieniem zdjęć i filmowaniem osób podejrzanych. Wydział „W” prowadził prewencyjną cenzurę listów i przesyłek krajowych oraz zagranicznych. Materiały wytworzone przez wszystkie struktury spływały do Wydziału „C”, który prowadził ewidencję operacyjną, tam też znajdowało się archiwum SB. W Łodzi przechowywane są dokumenty z okresu istnienia województwa kaliskiego. W latach 1975-1983 były to akta wytworzone przez pion bezpieczeństwa KW MO w Kaliszu, natomiast w okresie 1983-1990 aktotwórcą był WUSW w Kaliszu (pion SB). IPN przechowuje praktycznie tylko materiały wytworzone przez SB oraz nieliczne dane dotyczące MO sprzed 1954 r. Można zaznaczyć, że ze względu na specyfikę MSW, pod które to ministerstwo podlegała Służba Bezpieczeństwa, wszystkie dokumenty (z wyjątkiem prasy) wpływające i wypływające były analizowane, selekcjonowane i zapisywane w dzienniku korespondencji, a materiały operacyjne przekazywano do archiwum, gdzie były odnotowywane, sporządzano tam też stosowne skorowidze. Do wielkich zmian organizacyjnych w pionie SB doszło po wyborach 1989 r., związane one były z koniecznością dostosowania aparatu bezpieczeństwa do

⁴ Na temat organizacji młodzieżowych i oddziałów zbrojnych z terenu ziemi kaliskiej pisali m.in. *Niepokorni 1945-1956*, zebrał i opracował J. Piotrowski na podstawie dokumentów byłych sądów wojсковых, Kalisz 2002; G. Schlender, *Opozycja antysocjalistyczna w Kaliszu w latach 1945-1953*, „Kronika Wielkopolski” 2003, nr 3 (107), s. 82-89; też, *Olszówka Franciszek*, [w:] *Słownik biograficzny Wielkopolski Południowej (ziemi kaliskiej)*, t. III pod red. D. Wańki, Kalisz 2007, s. 302; też, *Młodzieżowa Organizacja Podziemna „Orzeł” w Kaliszu (1952)*, „Rocznik Kaliski” t. XXXVII (2011), s. 63-80.

nowej sytuacji zaistniałej w kraju. Na przykład zlikwidowano komórki odpowiedzialne za działalność przeciw opozycji i Wydział „W” zajmujący się cenzurą korespondencji. Przekształcenia te trwały do 1990 r. W tym czasie zostało bezprawnie zniszczonych wiele cennych dokumentów, autor ocenia, że ok. 20-30%. Jednak materiały te przechowywane w łódzkim oddziale IPN posiadają dużą wartość źródłową, zarówno jeżeli chodzi o działania kaliskiej SB, jak i historię ziemi kaliskiej.

Materiały dotyczące Kalisza i przechowywane we wrocławskim oddziale IPN można podzielić na dwie zasadnicze grupy. Pierwsza z nich dotyczy końcowego okresu II wojny światowej i pierwszych lat powojennych, druga przede wszystkim lat 80. i związana jest z działaniami aparatu bezpieczeństwa PRL przeciw „Solidarności”. Poza tym zachowały się nieliczne, ale interesujące materiały z lat 70. Kamil Stiel w artykule pt. *Źródła do dziejów Kalisza i terenów podległych administracyjne w zasobie archiwalnym IPN we Wrocławiu* wspomina o aktach osób związanych z ziemią kaliską podejrzanych o współpracę z okupantem lub przynależność do niemieckiej listy narodowej. Autor opisuje jeszcze akta wytworzone przez Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Kaliszu w latach 1945-1954. Zachowały się pochodzące z 1946 r. dokumenty operacyjne ówczesnych władz przeciw lokalnej partyzantce m.in. Eugeniuszowi Kokolskiemu „Groźny”, którego oddział działał na terenie powiatów tureckiego i kaliskiego. Poza tym wrocławski oddział IPN posiada dużo różnego rodzaju akt dotyczących Kalisza i ziemi kaliskiej. Są one często związane z prokuraturami i sądami wojskowymi, a najstarsze pochodzą z okresu bezpośrednio powojennego. Wrocławski IPN posiada dużo akt penitencjarnych, w tym m.in. akta osób internowanych, tymczasowo aresztowanych oraz jednej osoby osadzonej w zakładzie karnym. W zasobie znajduje się 20 j.a. zawierających akta osób internowanych decyzją komendanta MO w Kaliszu. Osadzeni oni zostali w ośrodkach odosobnienia w Głogowie, Grodkowie i Nysie. Stiel pisze o aktach sprawy dwóch kaliszan, którzy 9 II 1982 r. przystawiali w WSK na ścianach pieczętki o treści *Orła Wrona nie pokona*⁵. Wspomina także o postępowaniu Wojskowej Prokuratury Garnizonowej we Wrocławiu wobec trojga mieszkańców Kalisza, którzy 4 XI 1982 r. zostali zatrzymani przez funkcjonariuszy KW MO w Kaliszu⁶. Osobną grupę materiałów stanowią teczki Osobowych Źródeł Informacji (OZI) związanych z Kaliszem. Materiały te są dość szczegółowe i zawierają personalia, raporty, roz-

⁵ Akcję przeprowadzili Sławomir Wichliński i Józef Dzbanyszek. Zob. G. Schlender, *Wichliński Sławomir*, [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976-1989*, t. II, redakcja naukowa G. Waligóra, Warszawa 2012, s. 480.

⁶ W tym dniu SB zdekonspirowała drukarnię przy ulicy Miłej w Kaliszu i aresztowała Edwarda i Grażynę Grzeleńskich, Mirosławę Mencil i Wojciecha Przybylskiego. Sąd Śląski Okręgu Wojskowego we Wrocławiu uwolnił Grażynę Grzeleńską, natomiast pozostałym wymierzył wyroki od 1,5 do 2 lat pozbawienia wolności w zawieszeniu na 3 lata. Zob. G. Schlender, *Solidarność Wielkopolski Południowej w latach 1980-2000. Zarys dziejów*, Kalisz 2001, s. 156-157.

kazy i pokwitowania. Ostatnią grupą dokumentów są akta osobowe funkcjonariuszy oraz pracowników cywilnych komunistycznego aparatu represji.

Publikacja ta jest owocem współpracy archiwistów z całej Polski, których referaty zamieszczone w książce zostały wygłoszone podczas konferencji zorganizowanej w kaliskim ratuszu 13 XI 2015 r. Autorom wszystkich referatów dziękuję za ich trud włożony w wyszukiwanie i opracowywanie calisianów i za ich obecność na naszej konferencji. Nie sposób tu pominąć pracowników kaliskiego archiwum, którzy swoją działalnością i zaangażowaniem przyczyniają się do tego, by Archiwum Państwowe w Kaliszu było prężną placówką naukową, oświatową i kulturalną. Osobno pragnę podziękować całemu Komitetowi Honorowemu, w skład którego wchodzi: Naczelnny Dyrektor Archiwów Państwowych dr hab. Władysław Stępnia, Prezes Instytutu Pamięci Narodowej dr Łukasz Kamiński, Marszałek Województwa Wielkopolskiego Marek Woźniak, Prezydent Miasta Kalisza Grzegorz Sapiński, Senator z ramienia Komitetu Obywatelskiego „Solidarność” wybrany w pierwszych wolnych wyborach 4 VI 1989 r. prof. dr hab. Jerzy Pietrzak, lider kaliskiej Solidarności w latach 1980-1984, pierwszy Wojewoda Kaliski w III RP (1990-1991) Antoni Pietkiewicz. Dzięki wsparciu Komitetu nasza konferencja i publikacja nabrały charakteru ogólnopolskiego. Zysały większy prestiż i stały się przyczynkiem do lepszego poznania najnowszej historii Polski. W imieniu wydawcy składam serdeczne podziękowania dyrektorowi Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Adama Asnyka w Kaliszu Adamowi Borowiakowi za współpracę i wsparcie finansowe, które przyczyniło się do powstania tej książki.

Choć autorzy w różny sposób podchodzili do tematu calisianów znajdujących się w ich archiwach, to wszyscy oni wykazali się dużą wiedzą archiwistyczną, rzetelnym i odpowiedzialnym podejściem do tematu. Książka przedstawia zróżnicowane punkty widzenia na historię najnowszą Kalisza i ziemi kaliskiej, poza tym prezentowane są w niej materiały wytworzone w różnych okresach i różnej proveniencji pochodzące z wielu archiwów. Publikacja ta zawiera historię sekretnej działalności bezpieki na terenie ziemi kaliskiej i skierowana jest do poszukiwaczy prawdy i badaczy historii. W wydawnictwie tym znajduje się dużo artykułów informujących, w których archiwach przechowywane są materiały bezpieki na temat opozycji antykomunistycznej i „Solidarności”, której 35. rocznicę powstania obchodzimy w bieżącym roku.

Dr Grażyna Schlender
Dyrektor
Archiwum Państwowego w Kaliszu

Źródła do dziejów Kalisza, w okresie 1945-1989, w zasobie Archiwum Akt Nowych. Causus partii politycznych. Studium przypadku

Archiwum Akt Nowych (dalej AAN) gromadzi w swoim zasobie materiały archiwalne wytworzone przez centralne organy władzy i administracji państwowej, partie polityczne, stowarzyszenia i organizacje społeczne, związki zawodowe, instytucje naukowe, banki, fundacje, podmioty gospodarcze, a także osoby fizyczne odgrywające znaczącą rolę w życiu społeczno-politycznym i kulturalnym kraju. Cezurę początkową zasobu wyznacza formalnie rok 1918. W magazynach AAN znajdują się również akta niemieckich władz okupacyjnych z okresu II wojny światowej oraz struktur cywilnych i wojskowych Polskiego Państwa Podziemnego. Zasób AAN został istotnie wzbogacony w 1990 r. po przejęciu dokumentacji b. Centralnego Archiwum KC PZPR (CA KC PZPR). Szczegółowsze dane o zasobie AAN zawierają wydawnictwa informacyjne¹. Trzeba podkreślić, iż zasób AAN rośnie dynamicznie. Corocznie magazyny archiwalne wzbogacają się o akta obrazujące zarówno działalność instytucji III RP, jak i losy Polaków w dobie wojny 1939-1945, okresu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (PRL).

Dokumentacja okresu [1944] 1945-1989 stanowi z oczywistych względów największą część zasobu AAN. Obrazuje ona kształtowanie się ustroju demokracji ludowej (ustroju socjalistycznego), zasadnicze wydarzenia polityczne, społeczne, czy kulturalne, system sprawowania władzy i opór społeczny. Wspomniane procesy i wydarzenia obecne są w zasobie przez pryzmat generalistów. Ilustrowane są one także dokumentami wytworzonymi na szczeblu regionu, powiatu, miasta, czy gminy, a przesłanymi do „centrali” jako przykład, z potrzeby wydania decyzji, akceptacji działań już podjętych lub też jako element obowiązującego wówczas systemu sprawozdawczości.

¹ *Archiwum Akt Nowych. Informator o zasobie archiwalnym*, oprac. E. Kołodziej, współpr. W. Bieńkowska, B. Nowożycki, t. I-II, Warszawa 2009, s. 554, 649; patrz także, *Centralne Archiwum KC PZPR. Przewodnik po zasobie akt do 1948*, oprac. A. Chmiel, J. Jakubowski, E. Maniusiak, W. Mroczkowski, red. W. Mroczkowski, N. Kołomejczyk, Warszawa 1989, s. 532.

Kalisz w początkach „Polski Ludowej” był miastem wydzielonym z województwa poznańskiego, liczącym w 1948 r. około 60 tys. mieszkańców. Miasto stanowiło ośrodek przemysłowy obejmujący 80 zakładów różnych branż zatrudniających 10 tys. osób. Na szczególną uwagę zasługiwały: Państwowa Fabryka Pluszu i Aksamitu nr 6 (Pluszownia), Państwowe Zakłady Garbarskie, Państwowe Zakłady Włókiennicze nr 7 (Bielarnia), Państwowe Zjednoczone Fabryki Tiulu, Firanek i Koronek i Państwowe Zakłady Samochodowe nr 8. Infrastrukturę gospodarczą Kalisza uzupełniało 1300 placówek handlowo-usługowych, 645 zakładów rzemieślniczych, 39 spółdzielni i 8 banków. W sferze oświaty działało 5 szkół średnich, 9 zawodowych typu gimnazjalnego, 17 podstawowych, 8 przedszkoli, a także biblioteka im. A. Asnyka i Muzeum Ziemi Kaliskiej. W Kaliszu funkcjonował Teatr im. W. Bogusławskiego, 3 kina oraz sieć placówek służby zdrowia i opieki społecznej. Miasto mogło się pochwalić 13 klubami i stowarzyszeniami sportowymi zwłaszcza w dyscyplinach kolarskiej i wioślarskiej².

W 1975 r., w wyniku reformy podziału administracyjnego PRL, Kalisz stał się stolicą województwa. W początkach III RP liczył 107 tys. mieszkańców i był liczącym się ośrodkiem przemysłu: włókienniczego, elektromaszynowego, spożywczego, odzieżowego, chemicznego, ceramicznego, budowlanego i skórzanego. W skali ogólnopolskiej wyróżniała się fabryka fortepianów i pianin³.

Analizując historię Kalisza w dobie PRL zwraca uwagę jego awans z pozycji miasta wydzielonego w ramach regionu wielkopolskiego do rangi miasta wojewódzkiego. Ów awans przekłada się na kwestie źródeł archiwalnych do historii miasta. W latach 1945-1974 informacje o życiu społeczno-politycznym miasta „spływały” głównie do Poznania, dopiero stamtąd w formie często przetworzonej i fragmentarycznej do Warszawy. W latach 1975-1989 przekaz informacji był bezpośredni.

W realiach PRL „centrum władzy” stanowiły instancje partyjne. W latach 1945-1948 głównie Polskiej Partii Robotniczej (PPR), a następnie Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (PZPR). W związku z powyższym właśnie wybrane akta partii politycznych stały się przedmiotem analizy.

² *Rocznik Polityczny i Gospodarczy 1948*, Warszawa 1948, s. 350-352.

³ *Encyklopedia popularna PWN*, t. IV, Warszawa 1997, s. 298.

Materiały partii politycznych okresu PRL jako źródło informacji o Kaliszu w latach 1945-1989

1. Polska Partia Robotnicza Komitet Centralny w Warszawie (1945-1948)

Zespół KC PPR w zasobie AAN liczy 1827 j.a., co stanowi blisko 52 m.b. Szczególne znaczenie dla badań regionalnych posiadają materiały wytworzone i zgromadzone przez Referat Sprawozdawczy Wydziału Organizacyjnego. Referat ten gromadził i przetwarzał informacje napływające z komitetów wojewódzkich PPR i instancji niższego szczebla sporządzając na ich podstawie zestawienia meldunków z terenu i biuletyny informacyjne. Zestawienie tych meldunków z okresu referendum ludowego przynosi informacje, iż w powiecie kaliskim odnotowano 70% frekwencję, zanotowano dwa „napady bandyckie” na lokale komisji obwodowych przy braku ofiar, ogólną sytuację oceniono jako spokojną⁴.

W innym z meldunków z połowy 1946 r. zawarto informację: *Począwszy od 10 VII 1946 r. były [w Kaliszu] próby ekscesów antyżydowskich. Rozsiewano pogłoski o mordowaniu dzieci przez Żydów itp. Nastroje zostały rozładowane przy pomocy wieców i masówek zorganizowanych przez naszą partię*⁵. W kolejnym zestawieniu z końca lipca 1946 r. poinformowano o zorganizowaniu w Kaliszu Komitetu do walki z antysemityzmem, na którego czele stanął prezydent miasta⁶.

Analizowany rodzaj dokumentów z 1947 r. przynosi nieliczne informacje o Kaliszu. Jedynie w listopadzie tego roku poinformowano o zorganizowaniu przez PPS wiecu z udziałem 500 osób i nikłym zainteresowaniu treścią wygłaszanych przemówień⁷.

Wspomniane wyżej biuletyny informacyjne przynosiły informacje problemowe ilustrowane przykładami z terenu. Np. biuletyn nr 10 z marca 1948 r. zawierał dane dotyczące: wyborów do Rad Zakładowych, wyborów w spółdzielczości wiejskiej, wyborów w strukturach Związków Zawodowych, przygotowań do zjednoczenia PPR i PPS, walki ze spekulacją, bezpieczeństwa w województwie lubelskim, działalności zbrojnego podziemia, szeptanej propagandy, działalności wewnątrzpartyjnej PPR i spraw różnych. W tym ostatnim dziale poinformowano o zabójstwie przy użyciu broni palnej dokonanym 28 II 1948 r. przez II sekretarza KM PPR w Kaliszu Bergmana na osobie własnej żony⁸.

⁴ Archiwum Akt Nowych (cyt. dalej AAN), Polska Partia Robotnicza Komitet Centralny w Warszawie, sygn. 295/IX-61, Zestawienie meldunków z terenu za 30 VI 1946, s. 70.

⁵ Tamże, Zestawienie nr 29 z 15 VII 1946, s. 91.

⁶ Tamże, Zestawienie nr 34 z 31 VII 1946, s. 108.

⁷ Tamże, sygn. 295/IX-62, Zestawienia meldunków z terenu z 19 XI 1947, s. 182.

⁸ Tamże, sygn. 295/IX-61, Biuletyn Informacyjny, s. 580.

W innym biuletynie relacjonowano przebieg konferencji powiatowej PPR w dniu 6 VI 1948 r. z udziałem 200 osób, w tym 138 delegatów. W ocenie obecnego na konferencji przedstawiciela KC PPR Aleksandra Kowalskiego referat I sekretarza KP Marciniaka był słaby. Zawierał on dane o rozwoju ilościowym organizacji powiatowej i jej strukturze socjalnej. Wskazywał, iż w miejsce zebrań partyjnych odbywały się walne zebrania gminne. Osoby zabierające głos w dyskusji poruszały sprawy lokalne. Kowalski charakteryzował wyniki wyborów do kierownictwa instancji konstatując, iż dawny I sekretarz nie wszedł w skład KP⁹.

Po plenum sierpniowo-wrześniowym KC PPR i ujawnieniu tzw. odchylenia prawicowo-nacjonalistycznego analizowano tego rodzaju błędy w terenie. W odniesieniu do Kalisza wskazywano na kłopoty z założeniem domu towarowego w mieście w okresie „bitwy o handel”¹⁰.

W odniesieniu do organizowanego w październiku 1948 r. miesiąca przyjaźni polsko-radzieckiej informowano o dwukrotnej profanacji cmentarza żołnierzy radzieckich, przewróceniu płyt nagrobnych przez uczniów szkoły wieczorowej. Sprawcy zostali aresztowani¹¹.

Wydział Organizacyjny KC PPR gromadził także materiały instancji podstawowych przesłane za pośrednictwem KW PPR. W odniesieniu do Kalisza na uwagę zasługują dwa takie dokumenty. Pierwszym jest sprawozdanie z konferencji powiatowej PPR w Kaliszu w dniach 24-25 VII 1945 r. Sprawozdanie to, niezależnie od formalnego przebiegu zebrania, przedstawia także osiągnięcia partii na terenie miasta w zakresie organizacji „Samopomocy Chłopskiej”, rekomendacji 32 robotników i przedstawicieli inteligencji na stanowiska kierownicze w przemyśle, przekazania 190 osób do służby w organach Milicji Obywatelskiej, skierowania 22 do szkół oficerskich, uruchomienia firm: „Gaede”, „Garbarnia” i „Winiary”, rozbudowy Związków Zawodowych do poziomu 16 tys. członków skupionych w 42 sekcjach. Sprawozdaniu towarzyszy rezolucja mieszkańców Kalisza z 2 VII 1945 r. wyrażająca radość z powodu utworzenia Rządu Jedności Narodowej¹².

Drugim dokumentem jest obszerne sprawozdanie I sekretarza KM PPR w Kaliszu Stanisława Gorgola przedstawione na miejskiej konferencji sprawozdawczo-wyborczej w dniu 13 VI 1948 r. obrazujące działalność partii w okresie od 15 III 1947 r. do 13 VI 1948 r. Materiał ten obrazuje rozwój organizacyjny miejskiej instancji PPR w Kaliszu, która na koniec okresu sprawozdawczego liczyła 2819 osób skupionych w 75 kołach, liczbę odbytych zebrań instancji i kół partyjnych, stan opłacalności skła-

⁹ Tamże, s. 206-207.

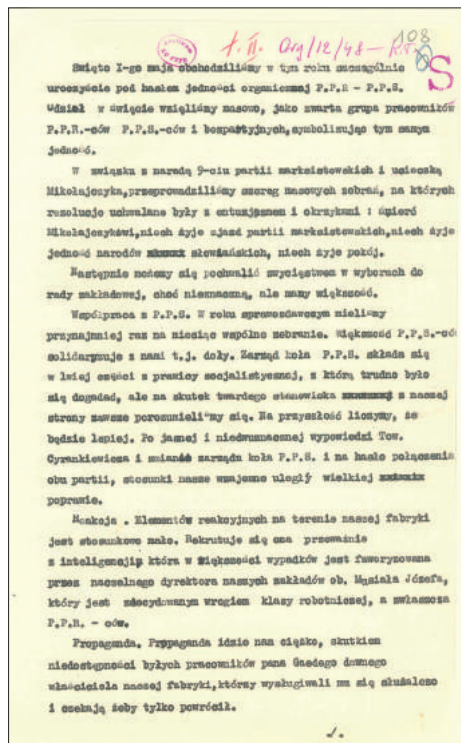
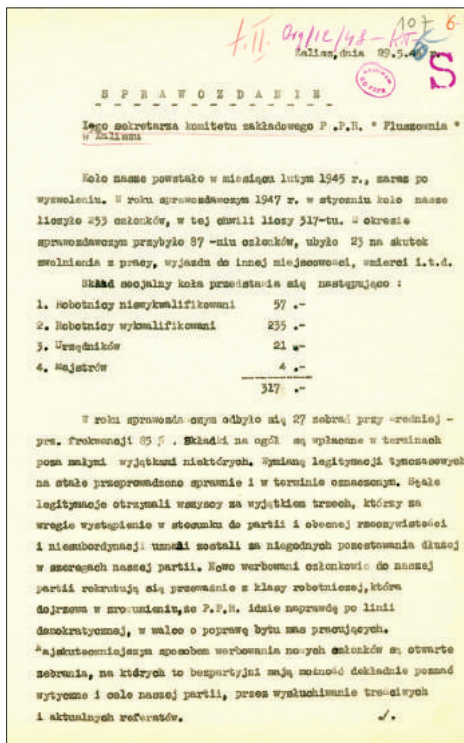
¹⁰ Tamże, sygn. 295/IX-62, Biuletyn Informacyjny nr 45, s. 265.

¹¹ Tamże, Biuletyn Informacyjny nr 49, s. 379.

¹² Tamże, sygn. 295/IX-278, s. 13-15.

dek. Sprawozdanie zawiera także informacje o pracy poszczególnych wydziałów KM PPR: Zawodowego, Ekonomicznego i Kobięcego, a także sekcji: Samorządowej, Opiekuńczej nad organizacjami masowymi, Spółdzielczej, Personalnej i ds. Związku Inwalidów. Działalność PPR obejmowała organizowanie akcji odczytowej, wieców i akademii dotyczących aktualnych zagadnień politycznych takich jak: walka ze spekulacją, 30 rocznica rewolucji październikowej, narady partii komunistycznych i robotniczych oraz ucieczka Stanisława Mikołajczyka. Dokument analizuje formy i efekty współpracy PPR i PPS, w tym wyniki akcji zbiórki funduszy na budowę „Wspólnego Domu Zjednoczonej Partii”. Sprawozdanie zawiera także interesujące informacje na temat lokalnego organu PPR „Głosu Kaliskiego”.

Sprawozdanie charakteryzuje działalność organów władzy i administracji państwowej na terenie miasta od strony liczby odbytych posiedzeń, powziętych uchwał i personaliów, układu politycznego radnych. Osobne informacje dotyczą pracy organów bezpieczeństwa i ORMO. Obszerniej omówiono, na tle stanu oświaty w Kaliszu, plany uruchomienia świeckiej szkoły Robotniczego Towarzystwa Przyjaciół Dzieci i towarzyszące temu reakcje społeczne.

Stanowią oni taką grupę kolporterów, do której trudno jest
podejść. Wśród bezpartyjnych rozprowadzany 90 egzemplarzy
"Głosu Kaliskiego" i 45 egz. tygodnika "Trybuna Wolności".
Bezpartyjni bardzo często szukają się do nas o pomoc i porady,
których bardzo chętnie udzielamy, udzielając sobie tym samym pomocy.
W roku sprawozdawczym doświadczyliśmy się otwarciem świetlicy, która
dość aktywnie pracuje, ze swoimi sekcjami, Nami członkowie, a
zwłaszcza S.W.M. -cy bardzo aktywnie się udzielają. Mamy w niej
bibliotekę liczącą kilkadziesiąt tomów, z której chętnie korzystamy.
U nas w zakładach maszyni rozpowszechnione jest wydawnictwo
two pracy, promujące i podjęte przez ogół pracowników, wśród
swegożyciów wydawnictwo, przynajmniej 45 % maszyni P.P.R. -ów.
Na stanowisko najstarszych wyznaczeni są 2-ch maszyni
P.P.R. -ów.
Współpraca z Radą Zakładową, Rada Zakładowa wzięła udział
składa się z członków P.P.R. -u, którzy bardzo ściśle współpracują
z komitetem fabrycznym P.P.R.
Współpraca z dyrekcją, niema ścisłej, na skutek wrogiego
ustanowienia się nacjonalnego dyrektora ob. Musiał, który jest
sędziwym przeciwnikiem klasy robotniczej, a w szczególności
P.P.R. -ów. S. pozostałymi dyrektorami t.j. A.H. Pluteckim i Techn.
S. Urbanekim, jako karnymi członkami P.P.R. -u ściśle
współpracujemy.

I-szy Sekretarz Kom. Fabrycznego P.P.R.
" Pluszownia "

H. Maciołek

1. Sprawozdanie I sekretarza KZ PPR „Pluszownia” w Kaliszu z 29 V 1948 r. AAN,
Polska Partia Robotnicza Komitet Centralny w Warszawie, 295/IX-279

Na uwagę zasługują także informacje dotyczące organizacji młodzieżowych w Kaliszu, ich potencjału organizacyjnego, przejawów aktywności i przygotowań do zjednoczenia. Przy tej okazji tak scharakteryzowano działalność przeciwników politycznych: (...) *działalność reakcji na odcinku młodzieżowym uwidacznia się w wystąpieniu kleru przeciw szkole RTPD. Do pomocy w tej akcji kler użył nauczycielstwo, które jawnie potępia przed młodzieżą wymienioną szkołę. Wpływ reakcji na młodzież przejawiał się w zamordowaniu dwóch funkcjonariuszy PUBP, członków Związku Walki Młodych, przez uczniów Gimnazjum im. T. Kościuszki, w grudniu 1947 r. Młodociani zabójcy założyli organizację P.O.P., która wydawała ulotki przeciw postępowym organizacjom młodzieżowym. Należy podkreślić, iż analizowany dokument charakteryzuje całokształt życia społeczno-politycznego i gospodarczego Kalisza w różnych jego aspektach*¹³.

¹³ Tamże, s. 126-141.

Kończąc przegląd archiwaliów dotyczących Kalisza w zespole KC PPR warto zwrócić uwagę na dokumenty dotyczące aktywności podstawowych ogniw PPR w wybranych zakładach przemysłowych miasta. Sprawozdanie Komitetu Fabrycznego PPR przy Państwowym Zakładach Przemysłu Dzwiniarskiego nr 7 z 5 VI 1948 r. daje obraz pracy organizacji od chwili utworzenia tej struktury w listopadzie 1947 r. Informacje dotyczą zasadniczo spraw wewnętrzpartyjnych. Zdecydowanie bogatsze w informacje jest sprawozdanie KZ PPR w „Pluszowni”, które niezależnie od kwestii wewnętrzpartyjnych porusza sprawy współpracy z PPS, miejsca partii w Radzie Zakładowej, form pracy politycznej, współzawodnictwa pracy i współpracy z dyrekcją zakładów, którą to przedstawiono następująco: (...) *współpracy z dyrekcją nie ma żadnej, na skutek wrogiego ustosunkowania się naczelnego dyrektora ob. Musiała, który jest zdecydowanym przeciwnikiem klasy robotniczej w szczególności PPR-owców*¹⁴.

Charakteryzując ogólnie archiwalia dotyczące Kalisza w zespole KC PPR należy stwierdzić, iż obejmują one, niezależnie od funkcjonowania samej partii, znacznie szerszy kontekst dziejów miasta w latach 1945-1948.

2. Polska Partia Socjalistyczna Centralny Komitet Wykonawczy w Warszawie [1914-1915] 1944-1948 [1949]

Zespół CKW PPS w zasobie AAN liczy 2116 j.a., co stanowi blisko 25,5 m.b. Szczególne znaczenie dla badań regionalnych posiadają, podobnie jak w przypadku KC PPR, materiały Wydziału Ogólno-Organizacyjnego. Wydział ten jednak w przeciwieństwie do jego odpowiednika w KC PPR nie sporządzał przeglądów informacji z terenu ani też biuletynów informacyjnych. Gromadził natomiast materiały sporządzane przez pracowników centralnego aparatu wykonawczego partii delegowanych w teren w celach kontrolno-instruktażowych i informacje przekazywane przez instancje terenowe PPS. W pierwszej z wymienionych grup dokumentów zasługują na uwagę dwa. Pierwszy z nich, sporządzony 5 II 1945 r. przez Kazimierza Sieradzana, stanowi zwięzły meldunek z czynności towarzyszących organizacji komitetu PPS w Kaliszu, wpływach partii, organizacji związków zawodowych i obsadzie władz administracyjnych dokonanych z inicjatywy komendanta wojennego miasta.

¹⁴ Tamże, sygn. 295/IX-279, s. 103-111.

POLSKA PARTIA ROBOTNICZA

Województwo _____

Miasto _____ Dzielnica _____

Powiat _____ Gmina _____

Blankiet sprawozdawczy P.P.R.

o składzie komitetu Miejski w _____

województwo _____

147

Wzrost Nr 7/1948

L.p.	Nazwisko i imię	Funkcja w Komitecie	Rok urodzenia	Wykształcenie	ZAWÓD	Wykonywany obecnie	Rok wstąpienia do P.P.R.	Do jakiej partii lub organizacji należał przed wojną	podczas okupacji	gdzie obecnie pracuje
1.	...	...	1904	...	...	...	1943	...	...	...
2.	...	...	1906	...	...	...	1947	...	...	...
3.	...	...	1909	...	...	...	...	...	...	...
4.	...	...	1909	...	...	...	...	...	...	...
5.	...	...	1910	...	...	...	...	...	...	...
6.	...	...	1910	...	...	...	...	...	...	...
7.	...	...	1916	...	...	...	...	...	...	...
8.	...	...	1916	...	...	...	...	...	...	...
9.	...	...	1918	...	...	...	...	...	...	...
10.	...	...	1918	...	...	...	...	...	...	...
11.	...	...	1918	...	...	...	...	...	...	...
12.	...	...	1918	...	...	...	...	...	...	...
13.	...	...	1918	...	...	...	...	...	...	...
14.	...	...	1918	...	...	...	...	...	...	...
15.	...	...	1920	...	...	...	...	...	...	...
16.	...	...	1920	...	...	...	...	...	...	...
17.	...	...	1920	...	...	...	...	...	...	...
18.	...	...	1920	...	...	...	...	...	...	...
19.	...	...	1920	...	...	...	...	...	...	...
20.	...	...	1920	...	...	...	...	...	...	...
21.	...	...	1920	...	...	...	...	...	...	...
22.	...	...	1920	...	...	...	...	...	...	...

Dnia 1948

Uwaga! Blankiet wypełniają wszystkie Komitety Powiatowe, Miejskie, Powiatowe, Dzielnicowe, Gminne, Zakładów Pracy i składają go do komitetu nadzornego zasiać do siebie odpisy.

R. S. W. „Prasa”, Warszawa, Z. 240.

2. Blankiet sprawozdawczy obrazujący skład KM PPR w Kaliszu w czerwcu 1948 r. AAN, Polska Partia Robotnicza Komitet Centralny w Warszawie, sygn. 295/IX-278

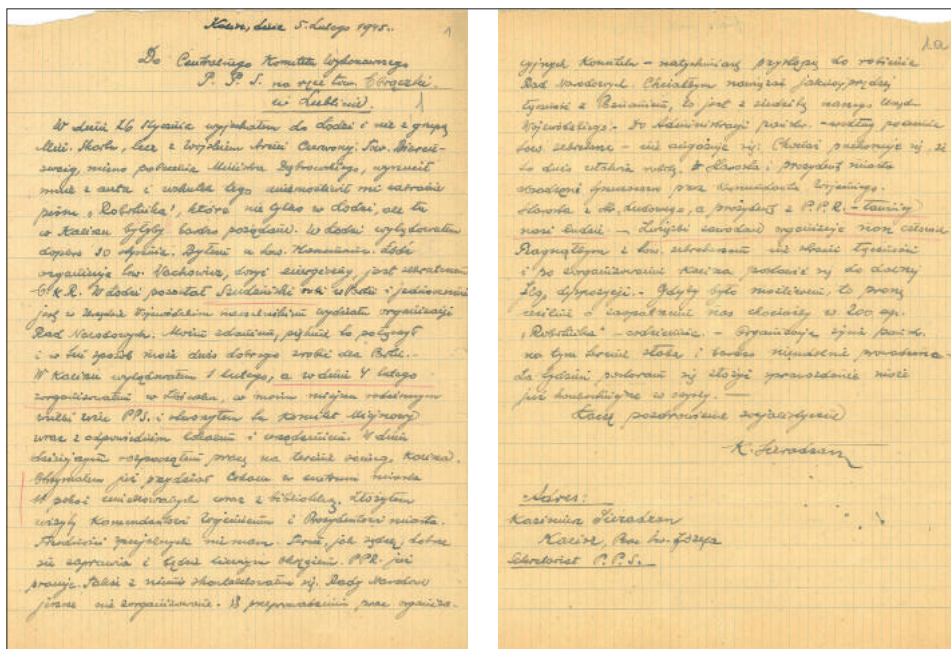
Drugi stanowi protokół lustracji KM PPS w Kaliszu przeprowadzonej 19 VII 1946 r. przez przedstawiciela CKW Edwarda Zabielskiego. Protokół zawiera szczegółowe informacje o składzie instancji miejskiej, częstotliwości zebrań i frekwencji, liczebności partii w mieście w podziale na koła, działalności szkoleniowej. Interesujące są dane dotyczące udziału PPS w pracach Rady Narodowej i strukturach związkowych w poszczególnych przedsiębiorstwach, wpływach partii w urzędach i instytucjach. Protokół uzupełniają dane dotyczące stanu majątkowego i finansów partii, obsady etatowej instancji i współpracy międzypartyjnej. Pracę KM PPS w Kaliszu oceniono jako dostateczną. Wyżej omówione dokumenty zawierają w głównej mierze informacje do-

tyczące stanu organizacyjnego PPS w Kaliszu i wpływach partii w strukturach władz i organizacjach masowych¹⁵.

Podobny charakter ma druga grupa dokumentów. Obejmuje ona protokół z posiedzenia kierownictwa KM i KP PPS w Kaliszu, przy udziale przedstawicieli WK w Poznaniu, w dniu 28 VIII 1946 r. poświęconego omówieniu konfliktu między obu instancjami wokół zarządu przekazanego partii majątku Biernatki. Istotniejsze jest pismo CKW PPS do WK PPS w Poznaniu z 9 XI 1946 r. dotyczące organizacji Okręgowego Komitetu Robotniczego (OKR) PPS w Kaliszu. Zasadniczym dokumentem, w tym bloku materiałów, jest sprawozdanie z działalności OKR PPS w Kaliszu za okres 8 VI-31 XII 1947 r. Zawiera szczegółowe informacje dotyczące wyborów samego OKR, jego składu i zakresu terytorialnego, działalności organizacyjnej, propagandowej, szkoleniowej. Istotna jest informacja o dublowaniu pracy OKR przez WK PPS w Poznaniu i negatywnych tego następstwach. Analizowane sprawozdanie zawiera również ogólniejszą uwagę będącą swoistym znakiem tamtych czasów: *Kalisz – siedziba Okręgowego Komitetu, w związku z przesunięciem granic Polski na Zachodzie zyskał niemal idealnie centralne położenie, tym samym otwierają się przed miastem ogromne perspektywy gospodarcze, wzrasta waga i znaczenie istnienia OK, placówki politycznej PPS. Główny Urząd Planowania Przestrzennego projektuje przeprowadzenie przez miasto autostrady łączącej Moskwę z Berlinem, a biegnącej przez Warszawę, Łódź, Kalisz, Poznań, Słubice oraz budowę kanału węglowego Śląsk – Porty przy wykorzystaniu rzeki Prosnę, przepływającej przez Kalisz. Plany te, jak również projekt utworzenia województwa kaliskiego, prowadzi do konieczności wzmocnienia placówki PPS, co za tym idzie usamodzielnienia OK, przewidzianego zresztą w nowym statucie oraz nawiązanie bezpośredniego kontaktu i współpracy z CKW PPS. Plany te nie zostały urzeczywistnione w związku z likwidacją OKR i utworzeniem Komitetu Grodzkiego PPS w Kaliszu, co pozostawiało w związku z przygotowaniami do zjednoczenia obu partii robotniczych w Polsce¹⁶.*

¹⁵ Tamże, Polska Partia Socjalistyczna Komitet Wykonawczy w Warszawie, sygn. 235/VII-28, s. 1-2, 34-35.

¹⁶ Tamże, sygn. 235/VII-209, s.3-5, 11-14a, 41.

3. Meldunek Kazimierza Sieradzkiego z 5 II 1945 r. do CKW PPS
dotyczący tworzenia struktur partii w Kaliszu i okolicach. AAN,
Polska Partia Socjalistyczna Centralny Komitet Wykonawczy w Warszawie,
sygn. 235/VII-28

3. Stronnictwo Pracy [1932-1935,1937] 1945-1950

Zespół Stronnictwo Pracy (SP) w zasobie AAN liczy 896 j.a., co stanowi 12,80 m.b. Dla badań regionalnych istotne są materiały zgromadzone w Wydziale Prasy i Propagandy oraz dokumentacja struktur terenowych. Biuletyny Informacyjne SP zawierają stały dział dotyczące przeglądu aktywności instancji i kół terenowych. Analiza wspomnianych biuletynów w kontekście Kalisza dała wynik negatywny. Świadczyć to może o braku aktywności stronnictwa na tym terenie lub jej niskim poziomie. Powyższa teza wydaje się uprawniona, gdyż działalność SP na terenie Poznania i innych ośrodków miejskich regionu jest odnotowywana systematycznie¹⁷. Informacje o działalności SP w Kaliszu w materiałach struktur wojewódzkich są również nikłe. Zachowały się jedynie protokoły posiedzeń Zarządu Powiatowego SP w Kaliszu z lat 1949-1950¹⁸ i skąpa korespondencja z tych lat¹⁹.

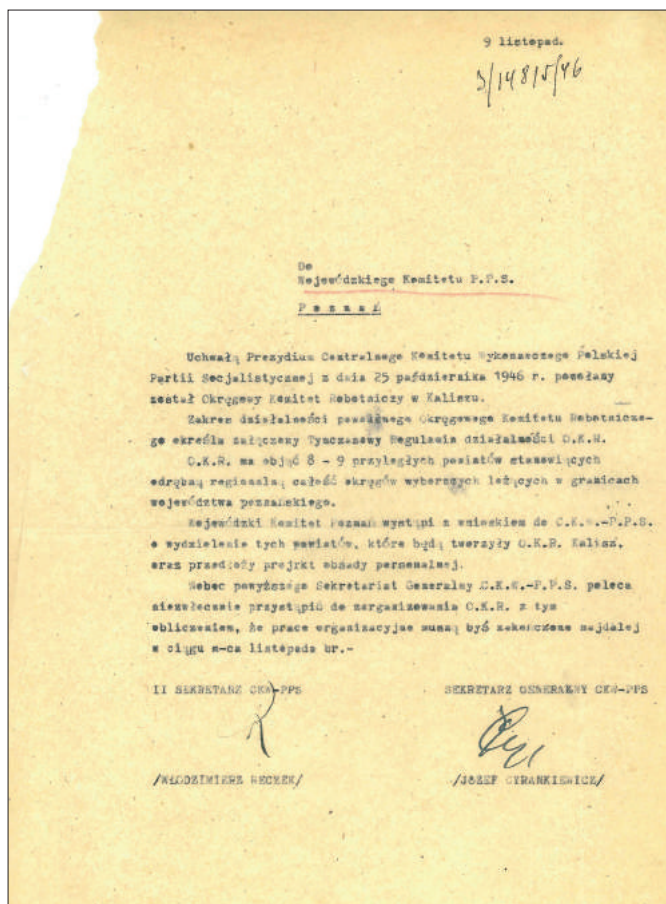
¹⁷ Tamże, Stronnictwo Pracy, sygn. 79-82.

¹⁸ Tamże, sygn. 688.

¹⁹ Tamże, sygn. 699.

4. Stronnictwo Demokratyczne Centralny Komitet w Warszawie [1934-1945] 1945-1993

Zespół CK SD w zasobie AAN liczy 3168 j.a. co stanowi ponad 79 m.b. Dokumentacja SD z lat 1945-1974 nie przynosi żadnych informacji o Kaliszu. Podobnie jak w przypadku SP biuletyny informacyjne Stronnictwa bogate są w formule „kroniki organizacyjnej” w notki o aktywności struktur terenowych – także z obszaru województwa poznańskiego – lecz bez Kalisza²⁰.

4. Pismo CKW PPS w Warszawie do WK PPS w Poznaniu z 9 XI 1946 r. informujące o utworzeniu OKR PPS w Kaliszu. AAN, Polska Partia Socjalistyczna Centralny Komitet Wykonawczy w Warszawie, sygn. 235/VII-209

²⁰ Tamże, Stronnictwo Demokratyczne Centralny Komitet w Warszawie, sygn. 1/1030.

Sytuacja zmienia się diametralnie z chwilą powstania województwa kaliskiego i zorganizowania instancji wojewódzkiej SD w Kaliszu. Z okresu 1975-1990 zachowały się materiały wojewódzkich zjazdów delegatów²¹, posiedzeń plenarnych²², posiedzeń prezydium²³, oraz Wojewódzkiej Komisji Rewizyjnej²⁴. Powyższe materiały przynoszą zasadnicze informacje o stanie organizacyjnym SD w województwie, aktywności ciał statutowych i formach aktywności. Na uwagę zasługuje obszerna „Informacja o dorobku polityczno-organizacyjnym kaliskiej wojewódzkiej organizacji Stronnictwa Demokratycznego za okres 23 VI 1975-30 IX 1979”, która zawiera analizę pracy partii w aspekcie społeczno-ekonomicznym, ideowo-wychowawczym i polityczno-organizacyjnym²⁵.

5. Polska Zjednoczona Partia Robotnicza Komitet Centralny w Warszawie (1948-1990)

Zespół KC PZPR znajduje się nadal w opracowaniu archiwalnym. Jest to bez wątpienia największy zespół w archiwach polskich obfitujący w szereg problemów natury metodycznej i ogrom informacji o dziejach PRL lat 1948-1989. Wspomniany zespół składa się z dwóch części: pierwszej opracowanej jeszcze w b. Centralnym Archiwum KC PZPR dla lat 1948-1970 i drugiej będącej w toku opracowania dla lat 1971-1990 z odniesieniami do lat wcześniejszych.

Zasadnicze znaczenie dla badań regionalnych mają materiały wytworzone i zgromadzone przez pion organizacyjny KC: Wydział Organizacyjny (1948-1985), Wydział Polityczno-Organizacyjny (1985-1989) i Wydział-Sekretariat Komisji Pracy Partyjnej (1989-1990). W ramach wydziału zasadnicze informacje gromadził i przetwarzał Referat Sprawozdawczy. Referat ten sporządzał szereg informacji²⁶ przeznaczonych dla różnych kręgów odbiorców w zależności od stopnia wtajemniczenia. W kontekście Kalisza można w tym miejscu wskazać materiały będące w części kontynuacją pomysłów KC PPR, a w części nowymi seriami materiałów: Biuletyn Informacyjny²⁷, Meldunki z terenu²⁸,

²¹ Tamże, sygn. 2/759, zjazdy z lat 1975-1985, sygn. 2/760, zjazd z roku 1989.

²² Tamże, sygn. 2/761-763 dla lat 1975-1990.

²³ Tamże, sygn. 2/764-765 dla lat 1975-1990.

²⁴ Tamże, sygn. 2/766 dla lat 1975-1991.

²⁵ Tamże, sygn. 2/767.

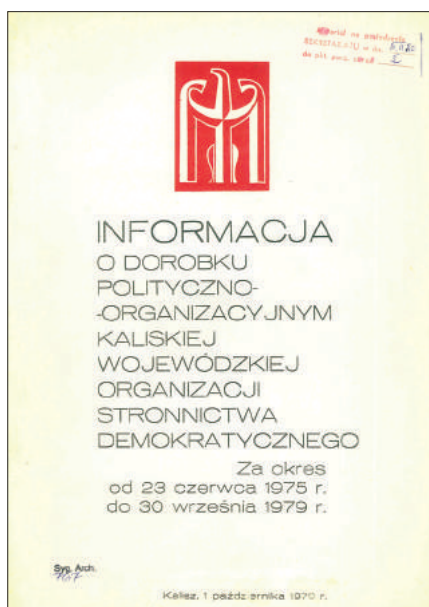
²⁶ Szerzej patrz A. Chmiel, „Informacje” Wydziału Organizacyjnego KC PZPR w Archiwum Akt Nowych w Warszawie, „Teki Archiwalne”, t. 2 (24), 1997, s. 301-307.

²⁷ AAN, Polska Zjednoczona Partia Robotnicza Komitet Centralny w Warszawie, sygn. 237/VII-112-115 dla lat 1948-1952.

²⁸ Tamże, sygn. 237/VII-116-135 i 3850-3863 dla lat 1949-1957.

Zestawienia meldunków z terenu²⁹, Informacje³⁰, Informacje A³¹, Informacje B³², Informacje K³³, Informacje bieżące i problemowe³⁴. W odniesieniu do pierwszej części zespołu warto wskazać także na materiały konferencji sprawozdawczo-wyborczych KM/KP PZPR w Kaliszu z lat 1949-1951³⁵ i biuletyny informacyjne i specjalne KW PZPR w Poznaniu z lat 1949-1953³⁶. Pełna analiza zawartości merytorycznej wspomnianych wyżej informacji przekracza ramy niniejszego opracowania. Można jedynie wskazać na wybrane przykłady.

W meldunku z terenu z dnia 12 XI 1954 r. informowano o przebiegu i wynikach zaciągu pionierskiego do PGR w województwie poznańskim. Wskazywano na słabe wyniki akcji w powiecie kaliskim i nikłe zainteresowanie nią młodzieży³⁷.

5. Informacja o dorobku polityczno-organizacyjnym kaliskiej wojewódzkiej organizacji Stronnictwa Demokratycznego za okres od czerwca 1975 r. do września 1979 r., Kalisz 1979 r. AAN, Stronnictwo Demokratyczne Centralny Komitet w Warszawie, sygn. 2/767

²⁹ Tamże, sygn. 237/VII-136-139 dla lat 1950-1953.

³⁰ Tamże, sygn. 237/VII-140-144, 3830-3841, 3962-3966 dla lat 1951-1963.

³¹ Tamże, sygn. 237/VII-3842-3846, 3967-3971, 5340-5343 dla lat 1955-1958, 1967-1971.

³² Tamże, sygn. 237/VII-5344-5346 dla lat 1968-1970.

³³ Tamże, sygn. 237/VII-5337-5339 dla lat 1968-1970.

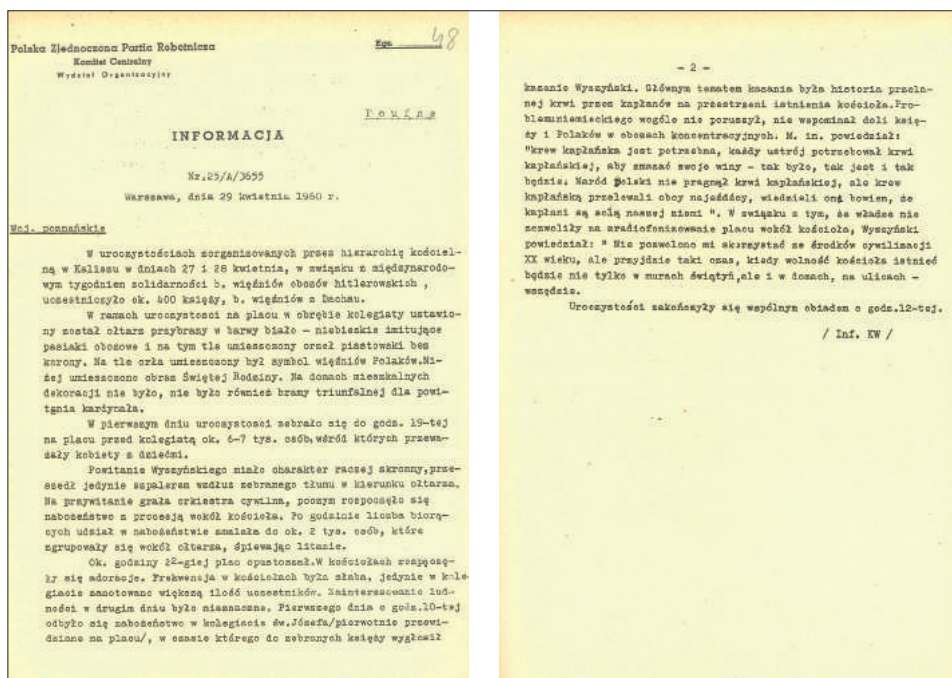
³⁴ Tamże, sygn. 237/VII-5217-5226 dla lat 1964-1967.

³⁵ Tamże, sygn. 237/VII-1836-1837.

³⁶ Tamże, sygn. 237/VII-1902-1908.

³⁷ Tamże, sygn. 237/VII-3853, s.62.

Informacja A z 29 IV 1960 r. zawierała relację z uroczystości zorganizowanych w Kaliszu w dniach 27-28 kwietnia przez hierarchię kościelną w związku z międzynarodowym tygodniem solidarności b. więźniów obozów koncentracyjnych. W uroczystościach uczestniczyło 400 duchownych – więźniów KL Dachau. Informacja zawiera dane o oprawie uroczystości, jej przebiegu, zainteresowaniu społeczeństwa, a zwłaszcza treści wystąpienia uczestniczącego w niej prymasa Stefana Wyszyńskiego³⁸.

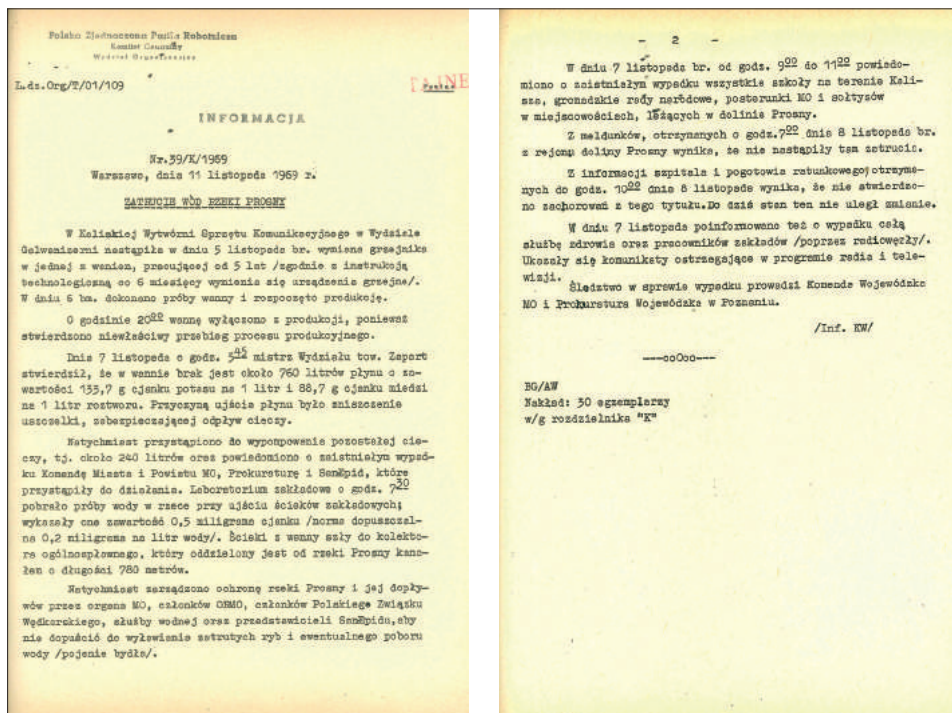

6. Informacja nr 25/A/3655 Wydziału Organizacyjnego KC PZPR z 29 IV 1960 r.
 AAN, Polska Zjednoczona Partia Robotnicza Komitet Centralny w Warszawie, sygn. 297/VII-3968

Informacja K z 11 XI 1969 r. przyniosła szczegóły wypadku związanego z zatruciem wód rzeki Prosną na skutek awarii na Wydziale Galwanizacji Kaliskiej Wytwórni Sprzętu Komunikacyjnego. Informacja zawiera opis przyczyn awarii, przebiegu akcji ustalającej rozmiary skażenia i powziętych środków ochronnych³⁹.

³⁸ Tamże, sygn. 237/VII-3968, s. 48-49.

³⁹ Tamże, sygn. 237/VII-5338, s. 135-136.

7. Informacja nr 39/K/1969 Wydziału Organizacyjnego KC PZPR z 11 XI 1969 r.
AAN, Polska Zjednoczona Partia Robotnicza Komitet Centralny w Warszawie, sygn. 297/VII-5338

Powyższe informacje dają wieloaspektowy obraz wydarzeń w Kaliszu z zakresu działalności organizacji społecznych, stosunków Państwo-Kościół, czy wypadków nadzwyczajnych w sferze gospodarki.

Druga część zespołu KC PZPR zawiera zdecydowanie więcej materiałów dotyczących Kalisza. W aktach Wydziału Organizacyjnego KC PZPR z lat 1971-1985 można wskazać przykładowo na: pracę partii w województwie kaliskim przed II Krajową Konferencją PZPR⁴⁰, konferencje przedjazdowe w Kaliszu⁴¹, materiały Wojewódzkiej Konferencji Sprawozdawczo-Programowej w Kaliszu w 1983 r.⁴², dokumentację konferencji instancji podstawowych z terenu województwa kaliskiego⁴³, materiały posiedzeń plenarnych KW PZPR w Kaliszu⁴⁴, informacje o przebiegu dyskusji nad założeniami

⁴⁰ Tamże, sygn. XII/142.

⁴¹ Tamże, sygn. XII/212.

⁴² Tamże, sygn. XII/655.

⁴³ Tamże, sygn. XII/721-722.

⁴⁴ Tamże, sygn. XII/1078-1087.

programowymi przed IX Zjazdem PZPR w 1981 r. w województwie kaliskim⁴⁵, czy też informacje KW PZPR w Kaliszu o działalności kleru katolickiego na terenie miasta i regionu⁴⁶.

mar 10 13:05
6
816081201 kc pl
312 kw kalisz
komitet wojewódzki pzpwr w kaliszu
wydział administracyjny
komitet centralny pzpwr
wydział organizacyjny
-dalekopis nr 336/83-

i n f o r m a c j a
odziałalności i zachowaniu kleru w województwie kaliskim
w dniach 3 - 10 marca 1983 roku.

w niedzielę 6 marca br. we wszystkich kościołach czytany był komunikat 190 plenarnej konferencji episkopatu polskiego, nie był on komentowany przez księży wygłaszających kazania.

w klasztorze oo jezuitów w kaliszu w czasie niedzielnej mszy ogłoszono, że w dniu 13 marca 1983 roku o godz. 19.00 odprawiona zostanie msza w intencji ojczyzny, posiadamy informacje, że po tej mszy ekstremalni działacze "solidarności" zorganizują przerwę z kościoła oo jezuitów do bazyliki nmp i tam złożą kwiaty. / podobnie jak to miało miejsce 13 lutego 1983 roku /.

w minionym tygodniu zanotowaliśmy kilka prób zawieszania krzyży w szkołach. i tak: w szkole podstawowej nr 1 w sycowie uczniowie dwóch klas siódmych w porozumieniu z miejscowym księdzem zawiesili krzyże w wach klasach. na polecenie dyrektora szkoły, po uprzednich rozmowach, zostały one przez uczniów zdjęte. na gminnej szkole w niemniej jednak interweniował u dyrektora ksiądz, który próbował wytłumaczyć, że "poczynanie dysekcji są bezprawne, bowiem istnieje porozumienie między episkopatem a rządem pozwalające na zawieszanie krzyży, "".

w szkole podstawowej niwki księżce rodzice zawiesili krzyże we wszystkich klasach tej szkoły.

do urzędów miejskich i gminnych zgłaszają się osoby z sekty "świadków jehowy" pełniący w tej sekcji funkcje duchownego po zaswiadczeniu stwierdzające, iż nie są pasyżanami społecznymi. uzgodniono w tym temacie, że urzędy będą prowadziły tylko rejestr tych osób, bez innych działań.

sekretarz kw pzpwr w kaliszu

jacek ratajczak
wyd= bronszewska
kalisz, dnia 10 marca 1983 roku. @
816081201 kc pl
312 kw kalisz

8. Informacja KW PZPR w Kaliszu o działalności i zachowaniu kleru w województwie kaliskim w dniach 3-10 III 1983 r. AAN, Polska Zjednoczona Partia Robotnicza
Komitet Centralny w Warszawie, sygn. XII-5413

W materiałach Wydziału Polityczno-Organizacyjnego KC PZPR znajdujemy między innymi informacje o przebiegu Wojewódzkiej Konferencji Przedjazdowej w Kaliszu w 1986 r.⁴⁷, konferencji sprawozdawczo-wyborczej w Kaliszu po X Zejeździe PZPR⁴⁸, czy posiedzeniach plenarnych KW PZPR⁴⁹.

⁴⁵ Tamże, sygn. XII/2436.

⁴⁶ Tamże, sygn. XII/5413, 5427, 5453, 6013.

⁴⁷ Tamże, sygn. XIII/32.

⁴⁸ Tamże, sygn. XIII/91.

⁴⁹ Tamże, sygn. XIII/200-202.

Wreszcie, w aktach Wydziału-Sekretariatu Komisji Pracy Partyjnej, znajdujemy materiały Wojewódzkiej Konferencji Sprawozdawczo-Wyborczej w Kaliszu z 1989 r.⁵⁰.

Wiele interesujących danych o pracy partii w Kaliszu i regionie zawierają: sporządzane od połowy lat siedemdziesiątych, w innej formule, „Informacje”. Dokumentacja ta z 1989 r. charakteryzuje aktywność instancji w pracy przedwyborczej. W jednej z takich informacji odnotowano fakt zorganizowania w województwie kaliskim – do 20 V 1989 r. – 132 spotkań z kandydatami na posłów i senatorów z udziałem 45 tys. osób. W innej informacji krytykowano „ugrzecznione i eleganckie” formy propagandy partyjnej⁵¹.

Uwagi końcowe

Przedstawiony wyżej krótki przegląd wybranych akt zespołów instancji centralnych partii politycznych z okresu 1945-1989/1990 w odniesieniu do Kalisza nie wyczerpuje oczywiście wszystkich w nich zawartych informacji dotyczących miasta. Wskazuje jedynie na pewne przykłady i najważniejsze obszary poszukiwań. Powyższy przegląd pozwala jednak na sformułowanie kilku wniosków o charakterze ogólnym.

1. Zgromadzone w aktach instancji centralnych partii politycznych akta dotyczące Kalisza, czy innych miast i regionów obejmują trzy grupy dokumentacji.

- Pierwszą z nich stanowią dokumenty instancji podległych (protokoły konferencji sprawozdawczo-wyborczych i programowych, posiedzeń plenarnych instancji i ich egzekutyw, zebrań i narad aktywu, uchwały, korespondencja) przesłane zazwyczaj do wydziałów organizacyjnych partii i stronnictw. Egzemplarze tych materiałów winny znajdować się w zespołach macierzystych (KM/KP Kalisz lub KW Poznań).
- Drugą grupę dokumentacji stanowią materiały sporządzone przez pracowników centrali po ich wizytach w terenie (protokoły z kontroli i lustracji, notatki z konferencji, posiedzeń, narad i zebrań). Egzemplarze tych dokumentów winny się znajdować głównie w aktach poszczególnych wydziałów KC/CKW, ZG, CK danej partii.
- Trzecią grupę dokumentacji stanowią przeglądy informacyjne (biuletyny, meldunki z terenu, zbiory informacji) sporządzone w centrali w oparciu o nadsyłane materiały źródłowe. Mają one charakter wybiórczy i zasadniczo powtarzalny

⁵⁰ Tamże, sygn. XIV/24.

⁵¹ Tamże, materiały nieopracowane.

w stosunku do materiałów podstawowych. Akta znajdujące się wyłącznie w centrali mogą zawierać ślady informacji niezachowanych w terenie.

2. W aktach partii politycznych znajdujemy w głównej mierze informacje o ich działalności organizacyjno-programowej i współpracy międzypartyjnej. Występują tam również (zwłaszcza w PPR i PZPR) dane dotyczące działalności:

- organizacji zawodowych, młodzieżowych, sportowo-turystycznych, kobiecych i innych organizacji społecznych, w tym mniejszości narodowych,
- administracji państwowej, składu i aktywności Rad Narodowych i wyborów do nich,
- organów wymiaru sprawiedliwości i ochrony porządku publicznego,
- struktur Kościoła Katolickiego,
- aktywności opozycji politycznej,
- nastrojów społecznych,
- wydarzeń społeczno-kulturalnych,
- gospodarki narodowej.

3. Przechowywane w AAN materiały – w kontekście regionalnym – należy traktować jako źródło informacji o znaczeniu uzupełniającym. Kwerenda w AAN winna być poprzedzona starannym rozpoznaniem zasobu własnego.

Abstract

In realities of Polish People's Republic, political parties were of crucial prominence by reason of power and range of influence, especially Polska Partia Robotnicza [*Polish Workers' Party*] and since 1948 Polska Zjednoczona Partia Robotnicza [*Polish United Workers' Party*]. In archive fonds of KC PPR and KC PZPR and other parties kept in the collection of Archiwum Akt Nowych, one can find general information referring to system of governance, decision making mechanisms and their consequences. Those generalizations are illustrated by examples from the region, Kalisz included. For the period 1945-1974 this is mainly information processed by KC PZPR/PZPR apparatus based on data delivered by party structures of Kalisz itself or voivodeship level authorities in Poznań. Since 1975 information had broader substantive range since they were transferred directly from Kalisz. Materials kept in AAN – in regional context- should be treated as a source of information about socio-political and economic situation of complementary importance. Research in AAN should be preceded by a thorough examination of own archive.

Żołnierze Wyklęci ziemi kaliskiej w aktach Archiwum Wojskowego w Oleśnicy

Lata 1945-1947 były czasem obfitującym w wiele istotnych wydarzeń. Krzepnięcie nowej władzy i towarzyszący temu terror oddziaływał również na społeczności lokalne. Radykalną formą obrony i jednocześnie najbardziej dramatyczną była walka zbrojna. Zmuszeni do niej zostali zwłaszcza dawni członkowie AK, Narodowych Sił Zbrojnych (NSZ) i innych formacji walczących z Niemcami, których prześladowania komunistyczne z powrotem *wepchnęły* do lasu. W działalność żołnierzy powojennego podziemia niepodległościowego była zaangażowana ludność miejscowa, której przedstawiciele włączali się bezpośrednio w walkę lub wspierali materialnie poszczególne oddziały. Dzieje żołnierzy wyklętych, jak z czasem zostali oni określeni, w ostatnich latach zdobywają coraz większe zainteresowanie. Wyrazem tego było ustanowienie w 2011 r. Narodowego Dnia Żołnierzy Wyklętych, który jest obchodzony 1 marca¹. Tematyka ta zyskuje popularność także w wielu środowiskach lokalnych, które na nowo odkrywają powojenną historię swojej okolicy.

Okres po II wojnie światowej był czasem szczególnym dla ziemi kaliskiej i reszty kraju. W dniu 22 I 1945 r. oddziały Armii Czerwonej wkroczyły do Kalisza. Niedaleki Ostrów Wielkopolski został uwolniony spod niemieckiej okupacji 25 I 1945 r. Warto tutaj przypomnieć, że swój udział w wyzwoleniu tego miasta miały oddziały Armii Krajowej². Jednak koniec wojny nie przyniósł spokoju. Nowe porządki wprowadzane przez sowieckich *wyzwolicieli* i polskich komunistów napotykały opór społeczeństwa.

¹ Ustawa z dnia 3 II 2011 r. o ustanowieniu Narodowego Dnia Pamięci „Żołnierzy Wyklętych”, Dz.U. 2011, nr 32, poz. 160.

² K. Brzechczyn, *Zarys sytuacji politycznej w Wielkopolsce w latach 1945-1956*, [w:] *Zmagania ze społeczeństwem. Aparat bezpieczeństwa wobec Wielkopolan w latach 1945-1956*, red. A. Łuczak, A. Pietrowicz, Poznań 2008, s. 13.

Terror stosowany przez sowieckie i polskie służby bezpieczeństwa spowodował, że wielu działaczy podziemia antyniemieckiego zostało zmuszonych do dalszego ukrywania się. Dodatkowo brutalność żołnierzy Armii Czerwonej wobec ludności powodowała wzrost niechęci do komunistów^{3,4}. W latach 1945-1956 na obszarze Wielkopolski działało ok. 109 organizacji antykomunistycznych, z czego 98 stanowiły organizacje młodzieżowe. Oblicza się, że w samym Kaliszu działało pięć takich grup zrzeszających młodych ludzi⁵. W tym samym czasie funkcjonowało w Wielkopolsce ok. 60 oddziałów zbrojnych⁶. Do największych z nich należała Wielkopolska Samodzielna Grupa Ochotnicza *Warta* istniejąca do listopada 1945 r. Została zorganizowana na bazie byłych struktur Okręgu Poznańskiego Armii Krajowej, a w jej skład weszli dawni członkowie tej organizacji⁷. W jej szeregach służyło ok. 6 tys. żołnierzy. Pozostałe większe oddziały liczyły średnio od kilku do kilkudziesięciu osób, a ich aktywność ustała po 1950 r. Spośród dowódców warto wymienić: Eugeniusza Kokolskiego *Groźny*, Giedymina Rogińskiego *Dzielny*, Mariana Rączkę *Kościuszek*, Zygmunta Borostowskiego *Bora* i Franciszka Olszówkę *Otto*⁸. Oprócz funkcjonariuszy Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego i Milicji Obywatelskiej także Ludowe Wojsko Polskie wniosło swój wkład w zwalczanie niepodległościowego podziemia. Przypomina o tym tablica na budynku dawnego Dowództwa Okręgu Wojskowego nr III w Poznaniu, ufundowana przez jego byłych żołnierzy. Informuje ona, że powyższe dowództwo *stanowiło ważny czynnik stabilizacji władzy ludowej w poznańskim*. Ta powojenna rzeczywistość posiada swoje odzwierciedlenie na kartach akt przechowywanych w Archiwum Wojskowym w Oleśnicy.

Na podstawie rozkazu Naczelnego Dowództwa Wojska Polskiego nr 092/Org. z dnia 3 VIII 1945 r. na poligonie w Biedrusku koło Poznania w pierwszej połowie sierpnia sformowano 4 Dywizję Piechoty (4 DP). Na początku listopada jej poszczególne jednostki przeszły do stałych garnizonów⁹. Rozlokowano je:

³ R. Leśkiewicz, *Wojskowy Sąd Rejonowy w Poznaniu (1946-1955). Organizacja, funkcjonowanie, procesy archiwotwórcze*, Warszawa-Poznań, 2009, s. 81.

⁴ Archiwum Wojskowe w Oleśnicy (cyt. dalej AWO), Prokuratura 4 Dywizji Zmechanizowanej – Krosno Odrzańskie (cyt. dalej Prokuratura 4 DZ), sygn. 481-8149/57/419, Sprawozdanie ogólne Wojskowej Prokuratury 4 Dywizji Piechoty, k. 218.

⁵ K. Brzechczyn, *Zarys sytuacji...*, dz. cyt., s. 22.

⁶ A. Łuczak, *Podziemie niepodległościowe w Wielkopolsce w latach 1945-1956. Próba charakterystyki*, [w:] *Konspiracja antykomunistyczna i podziemie zbrojne w Wielkopolsce w latach 1945-1956*, red. A. Łuczak, A. Pietrowicz, Poznań 2007, s. 15.

⁷ R. Sierchuła, *Okręgowe struktury podziemia zbrojnego w Wielkopolsce*, „Niezależna Gazeta Polska” z 6 IV 2007, dodatek specjalny IPN, s. III.

⁸ K. Brzechczyn, *Zarys sytuacji...*, dz. cyt., s. 21.

⁹ AWO, 4 Dywizja Zmechanizowana (JW 2838) – Krosno Odrzańskie (cyt. dalej 4 Dywizja), sygn. 86-401/01/1, Tradycje sławy 4 Pomorskiej Dywizji Zmechanizowanej, k. 39.

- 1) sztab dywizji, Prokuratura Wojskowa 4 DP¹⁰, 5 samodzielny batalion saperów, 4 samodzielny batalion łączności oraz samodzielny pluton samochodowy początkowo w Ostrowie Wielkopolskim, a od listopada 1946 r. w Kaliszu,
- 2) 10 pułk piechoty (10 pp) w Ostrowie Wielkopolskim,
- 3) 11 pułk piechoty (11 pp) w Szczypiornie koło Kalisza,
- 4) 12 pułk piechoty (12 pp) w Pleszewie,
- 5) 6 pułk artylerii lekkiej w Krotoszynie,
- 6) 18 samodzielny dywizjon artylerii przeciwpancernej w Jarocinie, a od listopada 1946 r. w Pleszewie¹¹.

Ważniejsze stanowiska w latach 1945-1947 pełnili:

- 1) dowódca dywizji: płk Wasył Korewski, od połowy września 1946 r. płk dypl. Stanisław Ziarkowski¹², od września 1947 r. płk Stanisław Habowski¹³,
- 2) zastępca dowódcy do spraw polityczno-wychowawczych: mjr Klus¹⁴, następnie mjr Józef Czelný¹⁵, a od września 1947 r. obowiązki pełnił kpt. Waldeman¹⁶,
- 3) szef Oddziału Informacji Wojskowej 4 DP: mjr Pawlenko, jego zastępca: por. Henner¹⁷,
- 4) szef Prokuratury Wojskowej 4 DP: mjr Włodzimierz Panas¹⁸, pracami Wojskowego Sądu Polowego 4 DP kierował kpt. Tyrawski¹⁹.

Ze sprawozdania Wojskowej Prokuratury Okręgu Poznańskiego za miesiąc gruzień 1945 r. uzyskujemy wiele informacji o działaniach podziemia niepodległościowego na ziemi kaliskiej. Wskazane są dwa obszary na terenie Dowództwa Okręgu Wojskowego nr III, gdzie operują większe antykomunistyczne oddziały. Pierwszym z nich,

¹⁰ Tamże, Prokuratura 4 DZ, sygn. 481-8149/57/419, Sprawozdanie ogólne Wojskowej Prokuratury 4 Dywizji Piechoty, k. 740.

¹¹ Tamże, 4 Dywizja, sygn. 86-401/01/1, Tradycje sławy 4 Pomorskiej Dywizji Zmechanizowanej, k. 39.

¹² Tamże, Prokuratura 4 DZ, sygn. 481-8149/57/419, Sprawozdanie ogólne Wojskowej Prokuratury 4 Dywizji Piechoty, k. 565.

¹³ Tamże, sygn. 481-8150/57/287, Sprawozdanie z działalności Wojskowej Prokuratury 4 Dywizji Piechoty, k. 95.

¹⁴ Tamże, sygn. 481-8149/57/419, Sprawozdanie ogólne Wojskowej Prokuratury 4 Dywizji Piechoty, k. 78.

¹⁵ Tamże, sygn. 481-8150/57/286, Sprawozdanie z działalności Wojskowej Prokuratury 4 Dywizji Piechoty, k. 63.

¹⁶ Tamże, sygn. 481-8150/57/287, Sprawozdanie z działalności Wojskowej Prokuratury 4 Dywizji Piechoty, k. 95.

¹⁷ Tamże, sygn. 481-8149/57/419, Sprawozdanie ogólne Wojskowej Prokuratury 4 Dywizji Piechoty, k. 738.

¹⁸ Tamże, sygn. 481-8150/57/287, Sprawozdanie z działalności Wojskowej Prokuratury 4 Dywizji Piechoty, k. 129; sygn. 481-8151/57/223, Akta kancelaryjne 1948 r., repertorium Pd, k. 47.

¹⁹ Tamże, sygn. 481-8149/57/419, Sprawozdanie ogólne Wojskowej Prokuratury 4 Dywizji Piechoty, k. 22.

którego centrum organizacyjne stanowił Toruń, był obszar powiatów: inowrocławskiego, włocławskiego, lipnowskiego i nieszawskiego. Drugim głównym ośrodkiem był Kalisz, który podlegał dowództwu w Poznaniu. Obejmował swym zasięgiem powiaty: kaliski, ostrowski, krotoszyński i turecki. Powiaty koniński i kolski zostały określone jako pomost między tymi dwoma obszarami. Ponadto w dokumencie stwierdzono, że powiat kępiński, najbardziej wysunięty na południe powiat ówczesnego województwa poznańskiego, był terenem łączącym częstochowski i śląski teren operacyjny oddziałów podziemia²⁰. W dokumencie wyróżniono również główne ośrodki Narodowych Sił Zbrojnych (*sztaby nielegalnych organizacji NSZ-etowskich*). Były nimi: Poznań, Kalisz i Toruń²¹. Rozkaz Naczelnego Dowództwa Wojska Polskiego Nr 306 z dnia 3 XII 1945 r. nakazywał włączenie się wojska, we współpracy z Milicją Obywatelską (MO) i Urzędem Bezpieczeństwa Publicznego (UBP), do walki z podziemiem niepodległościowym. Dowódcy poszczególnych garnizonów byli odpowiedzialni za utrzymanie porządku na podległym im terenie. Za miasto i powiat Kalisz odpowiadał dowódca 11 pp, któremu podlegał dodatkowo powiat kolski i miejscowości: Turek, Zbiersk, Cerków i Stawiszyn²². W garnizonach 4 DP funkcjonowały specjalne grupy operacyjne, określane również jako *bataliony koczujące*, które dokonywały *niespodziewanych* obław na podległym jej terenie (powiaty: ostrowski, kaliski, krotoszyński i część jarocińskiego)²³. Kronika dywizji wymienia inne metody walki z partyzantami: *wprowadzanie goździny policyjnej, patrole, organizowanie zasadzek i podsłuchów*²⁴.

Działania te nie przyniosły natychmiastowych efektów. W styczniu 1946 r. Wojskowa Prokuratura Okręgu Poznańskiego sygnalizowała pewien wzrost aktywności podziemia. Szczególnie w powiatach kaliskim, kolskim, nieszawskim i inowrocławskim. Odnotowano napady na posterunek MO i cukrownie w Zbiersku, cukrownie w okolicach Konina oraz posterunek milicji w Koźminku. Oddziały biorące udział w napadach na zbierską cukrownię zostały rozbite, a łup odebrany²⁵. W sprawozdaniu prokuratury jako cechę charakterystyczną tych oddziałów wymieniano *dorywcze* powstawanie i reorganizowanie się. Jako przykład wskazano oddział biorący udział w ataku na cukrownię w Zbiersku, który większość swych członków zebrał w drodze z powiatu tureckiego

²⁰ Tamże, k. 7.

²¹ Tamże.

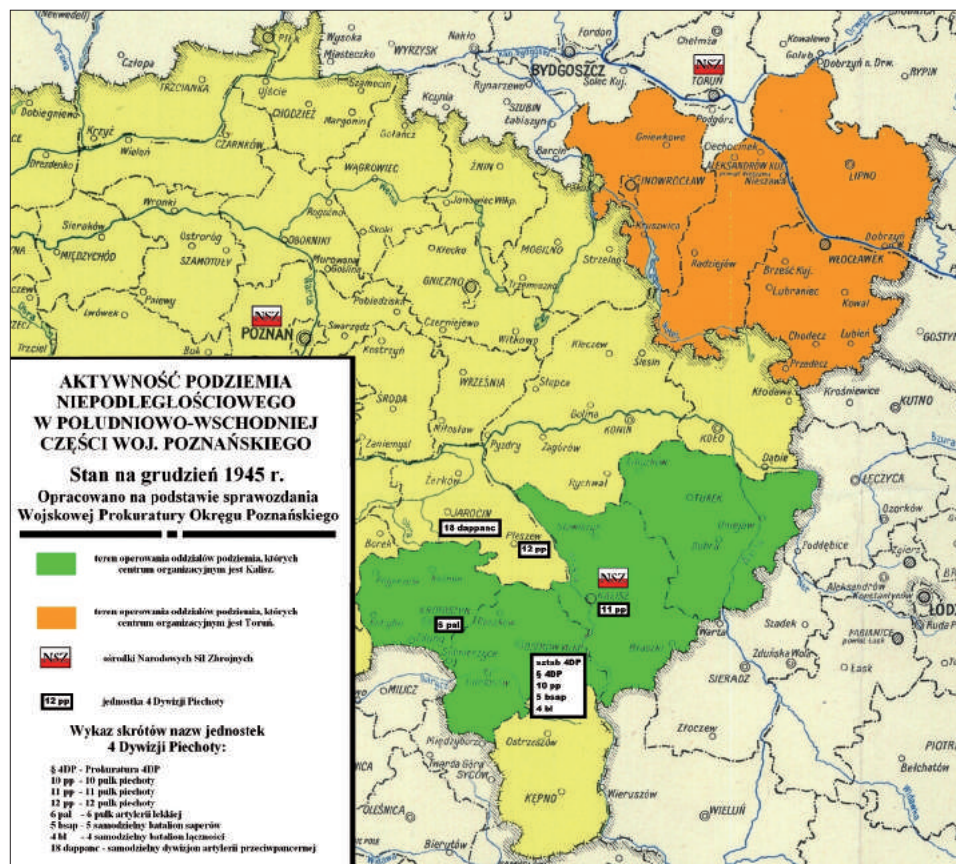
²² Tamże, 4 Dywizja, sygn. 86-401/01/1, Tradycje sławy 4 Pomorskiej Dywizji Zmechanizowanej, k. 39.

²³ Tamże, Prokuratura 4 DZ, sygn. 481-8149/57/419, Sprawozdanie ogólne Wojskowej Prokuratury 4 Dywizji Piechoty, k. 7.

²⁴ Tamże, 4 Dywizja, sygn. 86-401/01/1, Tradycje sławy 4 Pomorskiej Dywizji Zmechanizowanej, k. 39.

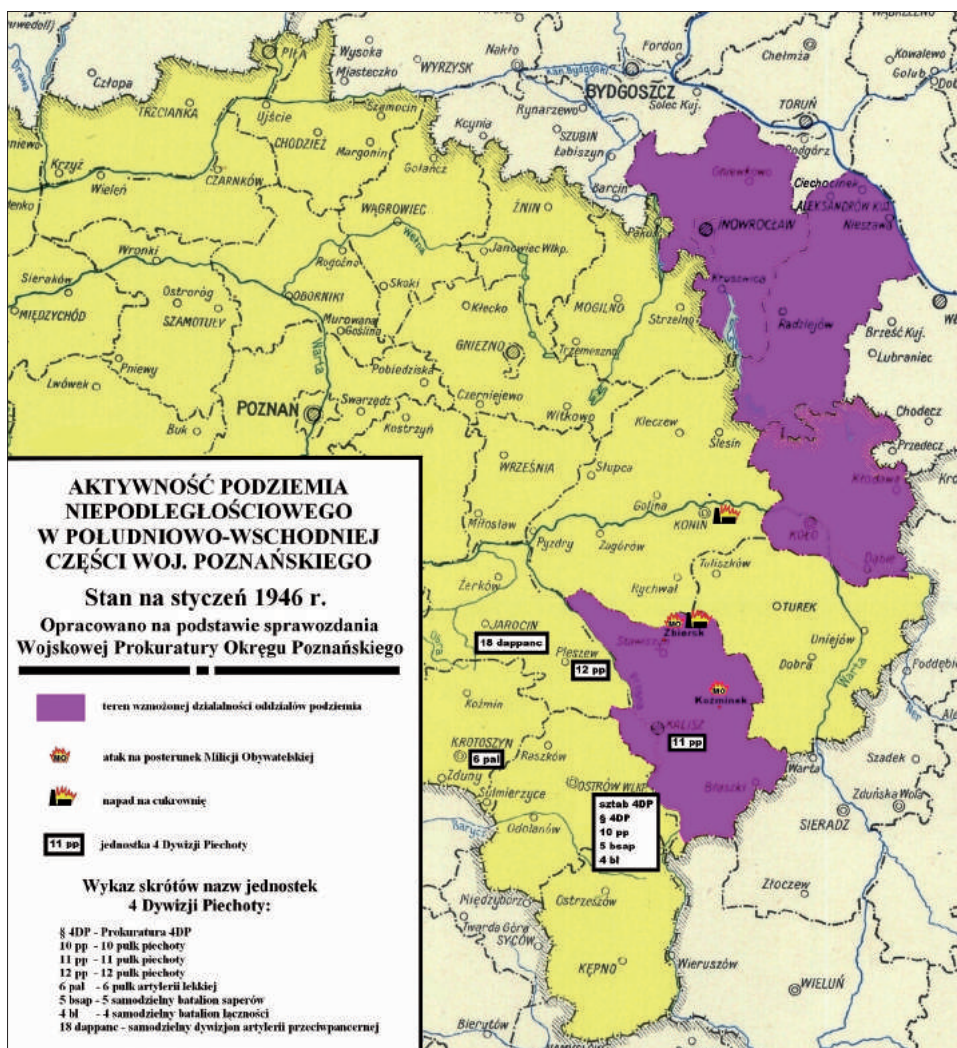
²⁵ Tamże, Prokuratura 4 DZ, sygn. 481-8149/57/419, Sprawozdanie ogólne Wojskowej Prokuratury 4 Dywizji Piechoty, k. 50.

do powiatu kaliskiego. Po rozbiciu przeniósł się do powiatu konińskiego uzupełniając w trakcie przemarszu swe szeregi. Główną przyczyną odradzania się grup antykomunistycznych na terenie ziemi kaliskiej było wsparcie ze strony tamtejszej ludności. Obwiniano ją za pomoc udzielaną członkom *band* i ich dowódcom. W sprawozdaniu styczeniowym prokuratury wojskowej odnotowano iż: *Również i aktywność nielegalnych organizacji akowsko-NSZetowskich wzrosła w pewnej mierze, nie wytwarzając wszakże większych organizmów, na wyższym szczeblu zorganizowanych*²⁶.

9. Mapa ukazująca aktywność podziemia niepodległościowego w południowo-wschodniej części województwa poznańskiego w grudniu 1945 r.
 Opracowano na podstawie sprawozdania Wojskowej Prokuratury Okręgu Poznańskiego. AWO, Prokuratura 4 Dywizji Zmechanizowanej – Krosno Odrzańskie, sygn. 481-8149/57/419, k. 1-14

²⁶ Tamże.

10. Mapa ukazująca aktywność podziemia niepodległościowego w południowo-wschodniej części województwa poznańskiego w styczniu 1946 r.
Opracowano na podstawie sprawozdania Wojskowej Prokuratury Okręgu Poznańskiego. AWO, Wojskowa Prokuratura 5 Saskiej Dywizji Piechoty – Sulęcín, sygn. 822-8429/57/536, k. 54-67

Dodatkowo w sprawozdaniu za styczeń 1946 r. znajduje się informacja dotycząca składu osobowego grup antykomunistycznych działających w Poznańskim Okręgu Wojskowym. Jest to krótki i zwięzły zapis, ale mówi wiele o żołnierzach wyklętych: *Dochodzenia i śledztwa wykazały, że bandyci rekrutują się przeważnie z młodzieży 20-25-letniej, przeważnie z pochodzenia rolniczej i rzemieślniczej, częściowo zaś uczniów*

*z drobnomieszczaństwa. Członkowie organizacji NSZetowskich to w większej części średnia i wyższa inteligencja, niejednokrotnie studenci uniwersytetu, urzędnicy państwowi, samorządowi i handlowi i przeważnie z ludności miejskiej*²⁷.

W lutym 1946 r. w wyniku współdziałania UBP, MO i wojska doszło do zahamowania działań podziemia antykomunistycznego. Sprawozdanie Wojskowej Prokuratury Okręgu Poznańskiego za powyższy okres informuje, że w tym czasie nie istniały już centra organizacyjne grup antykomunistycznych w Poznaniu i Kaliszu²⁸, gdyż *zlikwidowano* dowódców oddziałów leśnych „Szarego”, „Błyska”, „Otta”²⁹ i „Wilka”³⁰. W dalszej części dokumentu są wymienione grupy partyzanckie działające na obszarze Poznańskiego Okręgu Wojskowego. Warto w tym miejscu wspomnieć, że jednostki te brały swą nazwę od pseudonimu dowódcy. Były to głównie resztki oddziałów: „Dzielnego”, „Otta”, „Wilka”, „Groźnego” oraz „Orła”. Operowały w południowych powiatach województwa poznańskiego³¹. Ponadto wskazywano na to, że grupy „Groźnego” i „Orła” pochodzą z województwa łódzkiego. Sami „Groźny”³² i „Orzeł”³³ zostali zidentyfikowani jako dezerterzy ścigani przez Wojskową Prokuraturę Okręgu Łódzkiego. Pojawia się dodatkowo zarzut, że rok wcześniej dokonali w okolicach Łodzi zabójstwa bliżej nieokreślonego pułkownika³⁴. Z kolei w lutowym sprawozdaniu prokuratury jest mowa o publicznej rozprawie sądowej w Kaliszu, na której skazano na karę śmierci osobę, która w okolicach miasta organizowała Wielkopolską Samodzielną Grupę Ochotniczą (WSGO) „Warta”. W aktach osoba ta występuje pod nazwiskiem Lisewski, ale najprawdopodobniej chodzi o Albina Lisowskiego „Biegacz”. Był on zastępcą komendanta obwodu Kalisz organizacji WSGO *Warta*³⁵. Był on sądzony przez Wojskowy Sąd Okręgowy w Poznaniu na sesji wyjazdowej w Kaliszu 6 II 1946 r. Kary śmierci nie wykonano i ostatecznie został zwolniony z więzienia we Wronkach 16 września 1950 r.³⁶

W sprawozdaniu Wojskowej Prokuratury 4 DP za marzec 1946 r. jako przejaw współpracy sił bezpieczeństwa i wojska w zwalczaniu podziemia niepodległościowego wskazano wspólną akcję, która miała miejsce w pierwszej dekadzie marca. Po zdobyciu przez UBP i MO informacji o przebywaniu w rejonie Pleszew – Kalisz partyzantów

²⁷ Tamże, 51.

²⁸ Tamże, k. 183.

²⁹ Franciszek Olszówka „Otto” (ur. 3 XII 1924 r., zm. 8 II 1946 r.).

³⁰ Marian Wasilewski „Wilk” zabity w styczniu 1946 r.

³¹ AWO, Prokuratura 4 DZ, 481-8149/57/419, Sprawozdanie ogólne Wojskowej Prokuratury 4 Dywizji Piechoty, k. 183.

³² Eugeniusz Kokolski „Groźny”.

³³ Stanisław Buda ps. „Orzeł”.

³⁴ AWO, Prokuratura 4 DZ, Sprawozdanie ogólne Wojskowej Prokuratury 4 Dywizji Piechoty, k. 183.

³⁵ H. Czarnecki, *Organizacje niepodległościowe działające na terenie Wielkopolski w latach 1945-1956. Przewodnik po dokumentach sądowo-więziennych*, Poznań 2009, s. 95.

³⁶ Tamże.

został we wskazane miejsce wysłany pluton żołnierzy z 10 pp stacjonującego w Ostrowie Wielkopolskim. W wyniku podjętej walki schwytano 7 członków oddziału *Huragana*, których przekazano Informacji Wojskowej³⁷.

Dwa miesiące później w majowym sprawozdaniu Wojskowej Prokuratury 4 DP ukazało się podsumowanie działań w całym dotychczasowym okresie zwalczania podziemia niepodległościowego. Podano w nim, że na podległym jej terenie przeprowadzono w sumie 111 akcji, w wyniku których zlikwidowano oddziały: „Otta”, „Huragana”, „Błyska”, „Groźnego”, „Groma”, „Orlika” oraz „Bora”. Zabito 21 żołnierzy podziemia, w tym: „Wilka”, „Cienia” i „Bora” (maj 1946 r.). Zraniono ośmiu. Do niewoli wzięto 161, dodatkowo aresztowano 96 osób udzielających im pomocy. W toku działań zdobyto: 32 karabiny, 16 automatów, 15 pistoletów, 130 granatów, 1 radiostację, 1 raketnicę i 1550 sztuk amunicji. Straty sił komunistycznych wyniosły 9 zabitych (2 żołnierzy ludowego Wojska Polskiego i 7 członków UBP i MO)³⁸.

W tym samym sprawozdaniu prokuratorskim stwierdzono nasilenie działań podziemia niepodległościowego w powiecie kaliskim. Wwiązano to z pojawieniem się oddziału „Orla”, którym dowodził „Rys”. Grupa liczyła 11 osób³⁹. Działalność podziemia w owym czasie w pozostałych powiatach regionu przedstawiała się następująco:

- 1) powiat ostrowski – nie zanotowano większych grup partyzantów,
- 2) powiat kępiński – operuje oddział *Rudego* i jednocześnie tworzą się nowe jednostki,
- 3) powiat gostyński – działa tam grupa „Małego”,
- 4) powiat kolski – rozbitki oddziałów „Burego” i „Sępa”⁴⁰.

Poważnym problemem dla podziemia niepodległościowego było zaopatrzenie. Uzbrojenie zdobywano napadając na posterunki MO i rozbijając mniejsze grupy żołnierzy. Podobną drogą starano się uzyskiwać żywność, rabując spółdzielnie i gospodarstwa państwowe. Prowadzono rekwizycję wśród chłopów. Bywało, że przeradzało się to w zwykłą grabież i nastawiało ludność wrogo wobec oddziałów antykomunistycznych⁴¹.

W tym kontekście warto wspomnieć o wydarzeniu jakie zaszło 5 V 1946 r. w Szklarcze Przygodzickiej w powiecie ostrowskim. Około godziny 2.00 w nocy doszło tam do napadu na gospodarstwo. Brało w nim udział sześciu napastników w wojskowych mundurach. Jeden z nich miał na rękawie napis AK wykonany atramentem. Zawłaszczyli sporą ilość przedmiotów, po czym pobili wójta Sylwestra Cempla, oświadczając, że

³⁷ AWO, Prokuratura 4 DZ, sygn. 481-8149/57/419, Sprawozdanie ogólne Wojskowej Prokuratury 4 Dywizji Piechoty, k. 90.

³⁸ Tamże, k. 211-212.

³⁹ Tamże, k. 212.

⁴⁰ Tamże.

⁴¹ Tamże, sygn. 481-8150/57/286, Sprawozdanie z działalności Wojskowej Prokuratury 4 Dywizji Piechoty, k. 34.

został skazany przez sąd polowy dywizji AK na karę stu batów za gnębienie ludzi. Ilość i różnorodność skradzionych przedmiotów jest zaskakująca: kostium damski popielaty, ubranie czarne wizytowe męskie, ubranie męskie do pracy szare, bryczesy szaro-brązowe, spodnie i kamizelka granatowe w paski, bielizna damska i męska, dwa zegarki kieszonkowe (*złoty amerykański, drugi srebrny Longion*⁴²), dwa zegarki męskie na rękę, złoty zegarek damski z połączoną bransoletą, zegarek niklowy, dewizka z połączanymi ogniwkami, ok. dwudziestu par pończoch różnych, dwie pary butów męskich i damskich, para butów filcowych, cztery pary trzewików męskich, dwie pary trzewików damskich, rower damski, piętnaście litrów wódki, litr spirytusu, dwie butelki wina wermut, trzy butelki soku cytrynowego, trzysta sztuk papierosów, ok. 100 kg słoniny, dwie konwie smalcu o wadze 50 kg oraz wiele innych drobnych rzeczy. Dokument nie podaje w jaki sposób szóstka napastników zdołała przetransportować tak dużą ilość sprzętów⁴³.

Napastnicy zostali zidentyfikowani jako żołnierze 4 DP stacjonujący w Ostrzeszowie. Oddziały te miały we współpracy z milicją zwalczać partyzantkę niepodległościową, a zamiast tego notorycznie terroryzowały okoliczną ludność⁴⁴. Milicyjny meldunek wymienia kradzieże rowerów, pobicie do utraty przytomności nauczyciela w Siedlikowie czy wystawianie *mandatów karnych* (kawałek papieru z napisem wykonanym ołówkiem) na kwotę 50 zł za różne błahostki. W dwóch przypadkach zawłaszczenia mienia, napastnicy zostawili karteczkę z informacją, że dokonało tego AK. Ponawiane interwencje u dowódcy jednostki nie przyniosły żadnych zmian, nawet w wypadkach gdy dało się zidentyfikować konkretnych agresorów⁴⁵. Wobec braku reakcji przełożonych tych żołnierzy komendant powiatowy MO w Ostrowie zwrócił się o pomoc do Wojskowej Prokuratury 4 DP. Po zbadaniu sprawy przez prokuratora kpt. Panasa oraz mjr. Wachruszewa z Informacji Wojskowej podważono ustalenia milicji. W wyniku dochodzenia ustalono, że w tamtej okolicy grasuje grupa 16 żołnierzy bandytów, którzy zjawiają się regularnie co trzy tygodnie z okolic Wrocławia⁴⁶.

Na podstawie akt prokuratury 4 DP trudno stworzyć wyważony osąd podziemia antykomunistycznego w Wielkopolsce, gdyż są one stronnice i często nie jest łatwo odróżnić zapis w sprawozdaniu od zwykłej propagandy. Za przykład może posłużyć określenie zabitego w obławie Zygmunta Borostowskiego „Bora” mianem SS-mana⁴⁷, czy nazwanie „Huragana” Niemcem⁴⁸. Podobnie rzecz się miała z wrogami politycznymi.

⁴² Tamże, sygn. 481-8149/57/419, Sprawozdanie ogólne Wojskowej Prokuratury 4 Dywizji Piechoty, k. 294.

⁴³ Tamże.

⁴⁴ Tamże, k. 294-295.

⁴⁵ Tamże, k. 296.

⁴⁶ Tamże, k. 251-253.

⁴⁷ Tamże, k. 391.

⁴⁸ Tamże, k. 198.

Sympatycy i członkowie PSL, jedynej wówczas legalnej partii opozycyjnej, na kartach dokumentacji prokuratury wojskowej okazywali się w większości volksdeutscheami. W pewnym momencie zarzut ten został posunięty wręcz do absurdu. Mieszkańca Dobrzyca (powiat krotoszyński) Antoniego Ignasiaka, który był szwagrem prezesa PSL Mikołajczyka, oskarżono o to, że aż trzykrotnie składał podanie o wpisanie na Volkslistę⁴⁹.

Powyższe zapisy ilustrują specyfikę akt wojskowych z tego okresu. Dokumentacja ta posiada sporą ilość interesujących informacji, jednak korzystanie z niej wymaga dużej ostrożności. Treść często bywa tendencyjna. W celu wykazania się przed zwierzchnikami zawyżano straty podziemia niepodległościowego. Zdarzało się, że zabitych w obławie zwykłych partyzantów *awansowano* na przywódców grup, a nawet podawano nieprawdziwe informacje o zabiciu dowódców. Dysponowano ograniczoną wiedzą o przeciwniku (jego sile militarnej i pobudkach ideologicznych), mimo to dążono do jego precyzyjnego określenia⁵⁰. W aktach 4 DP kilkakrotnie określa się poszczególne grupy mianem NSZ⁵¹ lub Wolność i Niezawisłość (WiN). Szczególnie te informacje wymagają weryfikacji. Dlatego praca z tymi źródłami wymaga posiłkowania się opracowaniami badaczy tematu.

Po zarysowaniu aktywności podziemia niepodległościowego warto bliżej przyjrzeć się sytuacji społeczno-politycznej regionu. Pierwszym sprawdzianem poparcia społecznego dla komunistów było referendum w czerwcu 1946 r. Polakom postawiono trzy pytania:

- 1) Czy jesteś za zniesieniem Senatu?
- 2) Czy chcesz utrwalenia w przyszłej Konstytucji ustroju gospodarczego, zaprowadzonego przez reformę rolną i unarodowienie podstawowych gałęzi gospodarki krajowej, z zachowaniem ustawowych uprawnień inicjatywy prywatnej?
- 3) Czy chcesz utrwalenia zachodnich granic Państwa Polskiego na Bałtyku, Odrze i Nysie Łużyckiej?

Same pytania były sformułowane tak aby ułatwić udzielenie pozytywnej odpowiedzi⁵². Komuniści nawoływali do głosowania trzy razy tak. Natomiast PSL, chcąc wysondować swoje poparcie przed wyborami do sejmu, wezwał do odpowiedzi negatywnej na pierwsze pytanie. Pomimo prowadzonej akcji terroru i aresztowań działaczy Polskiego Stronnictwa Ludowego wynik był druzgocący dla władzy. Według oficjalnych (sfalszowanych) danych na terenie Wielkopolski na pierwsze pytanie pozytywnie odpowiedziało 46%. Natomiast dane PSL wskazywały, że odpowiedź *tak* udzieliło

⁴⁹ Tamże, sygn. 481-8149/57/286, Sprawozdanie z działalności Wojskowej Prokuratury 4 Dywizji Piechoty, k. 33.

⁵⁰ M. Korkuć, *Niepodległościowe oddziały partyzanckie w Krakowskiem (1944-1947)*, Kraków 2002, s. 16-22.

⁵¹ AWO, 4 Dywizja, sygn. 86-401/01/1, Tradycje sławy 4 Pomorskiej Dywizji Zmechanizowanej, k. 40.

⁵² K. Brzechzyn, dz. cyt., s. 18.

jedynie 10-15% głosujących⁵³. Oblicza się, że w skali całego kraju około trzy czwarte głosujących opowiedziało się przeciw nowej władzy⁵⁴.

W akcję przedreferendalną było zaangażowane także Ludowe Wojsko Polskie. W kronice 4 DP jest podane wprost, że jej żołnierze w tym okresie *brali udział w pracy politycznej*⁵⁵. Specjalne grupy propagandowe operowały na terenie powiatów: Ostrów Wielkopolski, Kalisz, Pleszew, Jarocin i Krotoszyn. Organizowane były wiece i pogadanki dla ludności *aby ją przekonać o słuszności polityki władzy ludowej, przeciwstawiając im linię polityczną propagowaną przez Mikołajczyka i jego partię Polskie Stronnictwo Ludowe*⁵⁶. Warto tutaj wspomnieć o pewnym incydencie jaki miał wówczas miejsce w jednej ze strażnic 2 oddziału Wojsk Ochrony Pogranicza. W związku ze zbliżającym się referendum ludowym oficer polityczno-wychowawczy przeprowadził z żołnierzami pogadankę. Następnie odbyło się próbne głosowanie. Wyniki jakie uzyskano były niezadowolające, ponieważ wielu żołnierzy zagłosowało przecząco na pierwsze pytanie, czyli zgodnie z zaleceniami PSL. Wywołało to wściekłość oficera, który obelżywie zwyzywał zebranych. Następnie zarządził ponowne głosowanie, w którym już wszyscy żołnierze odpowiedzieli trzy razy *tak*. Informacja o tym zdarzeniu pochodzi ze sprawozdania Prokuratury Okręgu Poznańskiego za miesiąc maj 1946 r. Jego autor prokurator ppłk W. Świątkowski komentując powyższe zajście skrytykował postawę oficera polityczno-wychowawczego. Stwierdził ponadto, że *tego rodzaju metody wywołać mogą tylko duży niesmak i wywołać rozmaite podejrzenia co do prawidłowości przyszłych wyborów*⁵⁷.

Komuniści podjęli także bardziej zdecydowane kroki. W grudniu 1946 r. utworzono specjalne wojskowe grupy ochronno-propagandowe, które oficjalnie miały zwalczać podziemie antykomunistyczne, ale ich działalność była nastawiona przede wszystkim na zwalczanie PSL poprzez stosowanie terroru fizycznego i psychicznego w stosunku do jego członków. Grupy ochronno-propagandowe organizowały wiece propagandowe, głównie na wsi. Na obszarze dziewięciu powiatów (kaliskiego, konińskiego, kolskiego, kępińskiego, ostrowskiego, tureckiego, krotoszyńskiego, gostyńskiego oraz jarocińskiego) zorganizowano 61 grup posiadających stałe miejsce postoju oraz 39 grup ruchomych. Rozlokowano je w zależności od bezpieczeństwa terenu oraz *konieczności objęcia pracą ochronno-propagandową*⁵⁸.

⁵³ Tamże.

⁵⁴ M. Korkuć, *Wybory 1947 – mit założycielski komunizmu*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2007, nr 1-2 (72-73), s. 111.

⁵⁵ AWO, 4 Dywizja, sygn. 86-401/01/1, Tradycje sławy 4 Pomorskiej Dywizji Zmechanizowanej, k. 40.

⁵⁶ Tamże.

⁵⁷ Tamże, Prokuratura 4 DZ, sygn. 481-8149/57/419, Sprawozdanie ogólne Wojskowej Prokuratury 4 Dywizji Piechoty, k. 392-393.

⁵⁸ Tamże, sygn. 481-8150/57/286, Sprawozdanie z działalności Wojskowej Prokuratury 4 Dywizji Piechoty, k. 28.

Istotnym materiałem do poznania nastrojów ludności regionu są meldunki z prac wyżej wymienionych grup obejmujące okres od 3 do 22 I 1947 r. Ukazują one obraz społeczeństwa na tle prowadzonej przez komunistów walki wyborczej. Omówiono w nich poszczególne powiaty. Część z nich nie wchodzi w skład ziemi kaliskiej (m.in. powiaty kolski i turecki). Uważam jednak, że opisane w meldunkach zdarzenia oraz postawy ludności wzbogacają moją pracę o materiał porównawczy, który pozwala spojrzeć na interesujący nas obszar w szerszej perspektywie. Ponadto ukazują powojenną rzeczywistość tych terenów. Warto też mieć na uwadze, że sytuacja w sąsiednich powiatach oddziaływała na powiat kaliski.

W powiecie ostrowskim i kępińskim dostrzegano wrogie nastawienie ludności wiejskiej do wojska i funkcjonariuszy UBP. Sympatyków PSL wskazywano wśród warstw zamożniejszych. Z nieprzychylnych działań wobec komunistów odnotowano zrywanie plakatów propagandowych. Ponadto w Ostrzeszowie w noc sylwestrową na dwóch ulicach miejscowości pojawiły się napisy: *precz z PPR-em, niech żyje AK*⁵⁹. W aktach prokuratury z maja 1946 r. jest ciekawa informacja dotycząca tego obszaru. Żołnierzy tam służących przestrzegano przed zbyt dużym spoufalaniem się z miejscową ludnością: *W czasie pogadaniek z grupami operacyjnymi tutaj. Dywizji w miejscowościach Ostrzeszów i Kępno, podkreślając konieczność zachowania w terenie dyscypliny, higieny oraz ostrożności w obcowaniu w rozmowach z różnymi cywilnymi osobami, starającymi się za pomocą wódek i kobiet przenikać tajemnice wojskowe, dla późniejszego szkolenia wojsku i paraliżowania walki z bandytyzmem*⁶⁰. W jednym z meldunków grup ochronno-propagandowych pojawia się informacja o rozwiązaniu PSL w powiecie kępińskim. Powodem miała być udowodniona współpraca jego członków z *bandami*⁶¹.

Wart jest odnotowania fakt obecności w samym dniu wyborów 19 I 1947 r. w powiecie kępińskim delegacji ambasady brytyjskiej, która odwiedzała lokale wyborcze. W jednym z nich po długich poszukiwaniach znaleziono osobę znającą język rosyjski. Dopiero z nią członkowie delegacji mogli porozmawiać, gdyż znali tylko języki angielski, francuski i rosyjski. Na pytanie gości dlaczego w komisji wyborczej nie ma przedstawicieli *gospodina Mikołajczyka*, odpowiadano, że *przedstawiciele Mikołajczyka siedzą w lesie*⁶².

W powiecie kaliskim i tureckim, na niektórych terenach wiejskich, wskazywano na silną propagandę szeptaną. Usilnie powtarzaną informacją było to, że po wyborach będą wprowadzane kołchozy i zamykane kościoły. Ponadto dokument grup ochronno-

⁵⁹ Tamże, k. 32.

⁶⁰ Tamże, sygn. 481-8149/57/419, Sprawozdanie ogólne Wojskowej Prokuratury 4 Dywizji Piechoty, k. 218.

⁶¹ Tamże, sygn. 481-8150/57/286, Sprawozdanie z działalności Wojskowej Prokuratury 4 Dywizji Piechoty, k. 39.

⁶² Tamże.

-propagandowych odnotowywał: *Agenci reakcji chodzą po wsiach i mówią do ludności: nie głosujcie na 3⁶³, bo przyjdzie Anders i wszystkich powystrzela*. Wśród miejscowości wrogo ustosunkowanych do wojska i UBP wymieniono: Tuliszków, Kościelec, Kamień, Chocz oraz Goszczanów. W przypadku tej ostatniej wsi dodano jeszcze informację, że jej mieszkańcy nie chcieli składać podpisów na odezwach⁶⁴.

Powiat koniński nie sprawiał komunistom większych problemów. Stosunek do wojska był w zasadzie pozytywny, a do funkcjonariuszy UBP obojętny. Jednak w samym dniu głosowania 19 I 1947 r. w miejscowości Grodziec miał miejsce nieszczęśliwy wypadek. Jego przebieg był następujący: (...) *chor. Sz[...] zaczepiwszy zamkiem PPSza o pas, spowodował wystrzał i śmiertelne zranienie ob. Kozierskiego Floriana i lżejsze zranienie ob. Plucińskiego Stanisława. Wymienieni weszli do lokalu wyborczego niewłaściwym wejściem, tym samym ponoszą częściowo winę za wypadek*. Zostało to uznane za nieostrożne posługiwanie się bronią. Zakończono śledztwo a sprawę skierowano z aktem oskarżenia do sądu⁶⁵. Wymieniony chorąży był oskarżony⁶⁶ z art. 162 § 1 i 2 KKWP⁶⁷. Wyrokiem Wojskowego Sądu Polowego 4 DP z dnia 11 II 1947 r. został uniewinniony⁶⁸.

Odmierna rzecz miała miejsce w powiecie kolskim. Jego mieszkańcy niechętnie odnosili się do funkcjonariuszy UBP, MO i ORMÓ. Ponadto w Sompólnie 31 XII 1946 r. zamordowano przewodniczącego Komisji Wyborczej Bronisława Roswenca (Rozweca)⁶⁹. Miesiąc wcześniej, 24 XI 1946 r., w pobliżu tej miejscowości, w lesie niedaleko majątku Lubstów miało dojść do zasadzki na siły komunistyczne. W jej wyniku śmierć poniosło sześciu żołnierzy z 12 pp, milicjant z Sompólna i żołnierz z Wojsk Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Cztery osoby odniosły rany. Śledztwo przeprowadzone osobiście przez prokuratora z 4 DP jako podejrzanych wskazało referenta Urzędu Bezpieczeństwa w Kole Kupczyka i *prowokatorkę* Leokadię Wiśniewską. Kobietę określono jako *siostkę bandyty Krawczyka, mającego się ujawnić*. Oboje zostali aresztowani przez

⁶³ Lista wyborcza nr 3 była przyporządkowana Blokowi Demokratycznemu (PPR, PPS, SL, SD) i obowiązywała we wszystkich okręgach. Jest to o tyle istotne, że dla utrudnienia oddania głosu na PSL tej partii przydzielono inne numery list w różnych okręgach. Takie działanie komunistów było niezgodne z ówczesną ordynacją wyborczą.

⁶⁴ AWO, Prokuratura 4 DZ, sygn. 481-8150/57/286, Sprawozdanie z działalności Wojskowej Prokuratury 4 Dywizji Piechoty, k. 32-33.

⁶⁵ Tamże, k. 38.

⁶⁶ Tamże, sygn. 481-8151/57/223, Akta kancelaryjne 1948 r. Repertorium Pd, k. 2-3.

⁶⁷ Art. 163 KKWP brzmi: § 1. *Żołnierz, który przez nieostrożne obchodzenie się ze służbową bronią lub amunicją, uszkadza człowieka na ciele, podlega karze więzienia do lat 5 albo karze aresztu lub skierowania do oddziału karnego*. § 2. *Jeżeli z tego przestępstwa wynika śmierć człowieka, sprawca podlega karze więzienia*.

⁶⁸ AWO, Wojskowy Sąd Polowy 4 Dywizji Piechoty (cyt. dalej WSP), sygn. 904-6861/91/3, Repertorium ogólne, k. 3-4.

⁶⁹ Tamże, Prokuratura 4 DZ, sygn. 481-8150/57/286, Sprawozdanie z działalności Wojskowej Prokuratury 4 Dywizji Piechoty, k. 33, 40, 61-62.

Wojewódzki Urząd Walki z Bandytyzmem w Poznaniu⁷⁰. Na terenie gminy Budzisz-
ków był aktywny ksiądz proboszcz, były kapelan wojsk polskich, który według komuni-
stów *nadużywa ambony do swych celów politycznych*. Podczas pasterki w 1946 r. miał on
powiedzieć: *pamiętajcie parafianie głosujemy na nasz kościół i religię, a nie na komunistów*.
Ponadto w czasie pogrzebu w Dębach Szlacheckich w dniu 29 XII 1946 r. miał on wzy-
wać do *niegłosowania na bezbożników*⁷¹.

Mieszkańcy powiatów krotoszyńskiego i gostyńskiego wykazywali nieufny stosu-
nek do funkcjonariuszy bezpieczeństwa. Trochę lepszy miał być ich stosunek do mi-
licji i ORMO. Jedynie wobec żołnierzy grup ochronno-propagandowych mieli oka-
zywać przychylność, a szczególnie parcelanci i dawna służba folwarczna. Zanotowano
informację o wszczęciu przez Urząd Bezpieczeństwa śledztwa w sprawie pojawienia się
w miejscowości Piaski w powiecie gostyńskim znaczków małego formatu z napisem *na
pomoc zimową AK*. Z kolei wymowny jest zapis mówiący o udziale wojska w kampa-
nii wyborczej do Sejmu Ustawodawczego: *Partie demokratyczne wzmożyły ostatnio swą
aktywność przy pomocy wojska, zaobserwowano masowe wystąpienia z PSL i wstępowanie
w szeregi SL*⁷². W powiecie jarocińskim wskazywano na silne wpływy PSL. Wykazywano
nieprzychylny stosunek ludności do funkcjonariuszy UBP i MO⁷³.

W omówionych powyżej materiałach źródłowych podkreślano słabe uświadomie-
nie polityczne ludności. Miało ono stanowić powód tak niskiego poparcia dla nowej
władzy. W sprawozdaniu z pracy grup ochronno-propagandowych starano się ukazać
wybory do Sejmu Ustawodawczego jako walkę klas. Zamożniejszym gospodarzom,
zwolennikom Mikołajczyka, przeciwstawiona została biedniejsza ludność wiejska, która
tylko dlatego nie popierała komunistów, ponieważ była słabo uświadomiona politycz-
nie. Swoje poparcie PPR i partie satelickie budowały przy pomocy sił bezpieczeństwa
i wojska. Terror fizyczny i psychiczny spowodował topnienie szeregów PSL. Skutki tych
działań są widoczne na kartach dokumentów Wojskowej Prokuratury 4 DP, na których
efektywność grup ochronno-propagandowych była mierzona nie tylko liczbą zorganizo-
wanych wieców i tworzonych obywatelskich komitetów wyborczych, ale również ilością
rozwiązanych kół PSL⁷⁴. Wspólną cechą omówionych dziewięciu powiatów była nie-
ufność i niechęć społeczeństwa do nowej władzy. Wyrazem tego była *wroga propaganda
szeptana*⁷⁵, której powszechność stanowił spory kłopot dla komunistów.

⁷⁰ Tamże, sygn. 481-8149/57/419, Sprawozdanie ogólne Wojskowej Prokuratury 4 Dywizji Pie-
choty, k. 724; sygn. 481-8150/57/286, Sprawozdanie z działalności Wojskowej Prokuratury 4 Dywizji
Piechoty, k. 62.

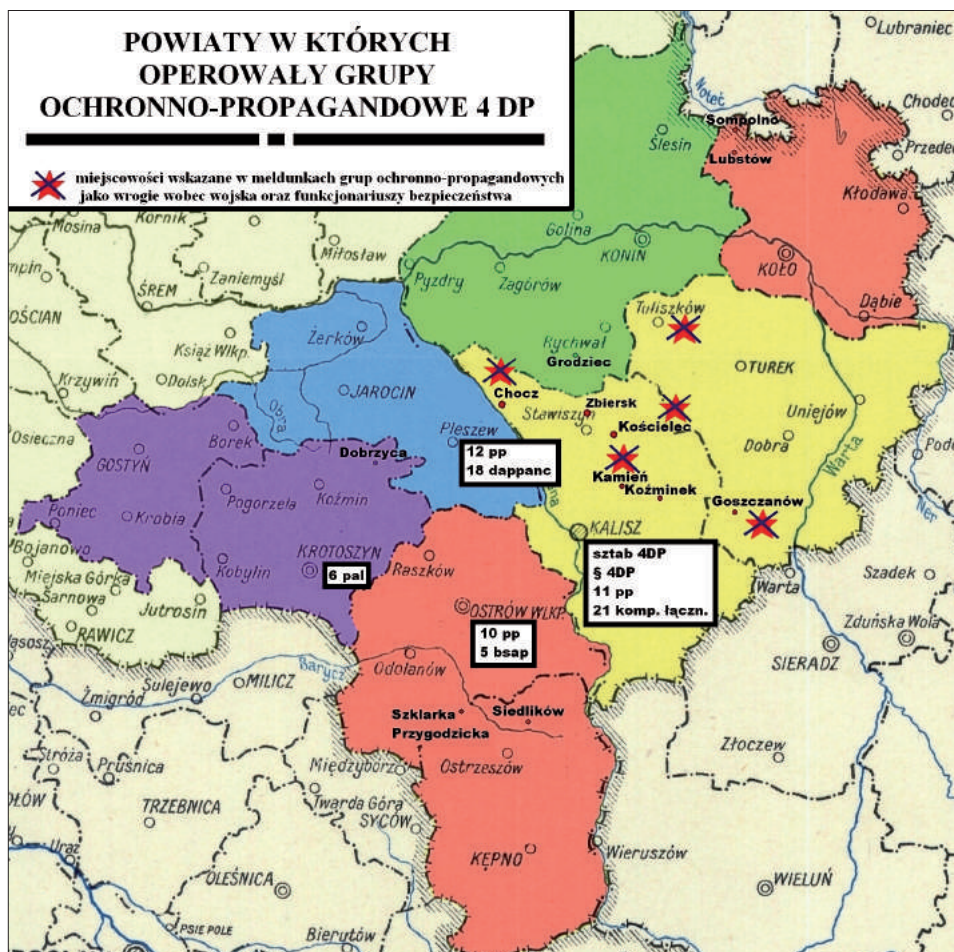
⁷¹ Tamże, k. 33.

⁷² Tamże, k. 33-34.

⁷³ Tamże.

⁷⁴ Tamże, k. 29.

⁷⁵ Tamże, k. 34.

11. Mapa ukazująca aktywność podziemia niepodległościowego w południowo-wschodniej części województwa poznańskiego w grudniu 1945 r.

Opracowano na podstawie sprawozdania meldunki z prac grup ochronno-propagandowych obejmujące okres od 3 I 1947 r. do 22 I 1947 r. AWO, Prokuratura 4 Dywizji Zmechanizowanej – Krosno Odrzańskie, sygn. 481-8150/57/286, k. 28

W podsumowaniu meldunku z prac grup ochronno-propagandowych za okres 13-22 I 1947 r. autor stwierdził: (...) teren ten złożony z 9-ciu powiatów o różnym obliczu politycznym i odmiennych charakterach był terenem ciężkim pod względem opanowania (...). Praca (...) w tut. terenie była uciążliwa i wymagająca trzymania rąk na pulsie⁷⁶.

⁷⁶ Tamże, k. 38.

Z materiałów archiwalnych 4 DP dowiadujemy się, że pomimo prowadzonej nieustannie indoktrynacji i inwigilacji w Ludowym Wojsku Polskim, stosunek żołnierzy do rodzącej się na ich oczach nowej Polski nie był jednolity. Co więcej odnotowano nawet przejawy wrogości do komunistycznego reżimu. Trzeba mieć na uwadze fakt, że żołnierze żyjący w koszarach mieli ograniczoną możliwość obserwacji i wyrobienia sobie własnej opinii na temat powojennej rzeczywistości. Nie dziwi więc fakt, że kiedy mieli kontakt ze zwykłymi ludźmi i poznali ich warunki bytowe nabierali bardziej krytycznego spojrzenia. W sprawozdaniu prokuratury wojskowej z kwietnia 1946 r. czytamy: (...) *czynniki zewnętrzne, kształtujące nastroje żołnierzy i oficerów są ciągle niewłaściwe. Oficerowie mieszkający na kwaterach prywatnych wysłuchują różnych misjonarzy reakcyjnych i często dają wiarę bredniom usłyszczanym, względnie przeczytanym w opozycyjnej prasie. Tak nastroszeni oficerowie i żołnierze, zaniedbują się w wykonywaniu swoich obowiązków*⁷⁷.

W sprawozdaniu Wojskowej Prokuratury 4 DP za lipiec 1946 r. opisane są nastroje wśród żołnierzy po referendum ludowym z 30 czerwca. Warto przytoczyć obszerniejszy fragment. Wyniki wyborów w jednostkach dywizji wykazały, że (...) *wszędzie istnieją jeszcze grupki reakcjonistów, zarówno wśród oficerów jak i żołnierzy. Należący do tych grup oficerowie, będą to przeważnie oficerowie starsi, o przekonaniu konserwatywnych uprzedzeń lub też nieprzychylnie nastawieni przez czynniki reakcyjne do obozu demokracji. Spośród żołnierzy zaliczyć można do tych grup tych żołnierzy, którzy orientację polityczną czerpią z rozmów ze znajomymi w mieście*⁷⁸. W dokumencie starano się marginalizować niechęć żołnierzy do władzy, ale już w późniejszym sprawozdaniu z września 1946 r. alarmowano o negatywnym stosunku *poważnej części rekrutów do pracy polityczno-wychowawczej*⁷⁹. Chodziło konkretnie o młodych żołnierzy pochodzących z południowo-wschodniej Polski. Jeden z nich miał napisać do rodziców: *Jesteśmy ubrani w komunistyczne mundury, dają nam do jedzenia brukiew i marchew, oczekujcie nas wkrótce z bronią*⁸⁰.

W aktach prokuratury 4 DP znajduje się informacja o tym, że w styczniu 1946 r. żołnierze 28 pułku artylerii średniej, biorąc udział w obławie na oddział antykomunistycznego podziemia weszli w kontakt z członkami tej grupy i umożliwili im ucieczkę. Ponadto przypomniano, że żołnierze tej jednostki często napadali i bili funkcjonariuszy UBP⁸¹. W sprawozdaniu Wojskowej Prokuratury Okręgu Poznańskiego za kwiecień 1946 r. znajduje się interesujący zapis o postawie żołnierzy w czasie obławy:

⁷⁷ Tamże, sygn. 481-8149/57/419, Sprawozdanie ogólne Wojskowej Prokuratury 4 Dywizji Piechoty, k. 148.

⁷⁸ Tamże, k. 413.

⁷⁹ Tamże, k. 572.

⁸⁰ Tamże.

⁸¹ Tamże, k. 57.

W walce stoczonej pod Odolanowem [pow. ostrowski – przyp. autora] *żołnierze odmówili strzelania do bandytów oświadczając, że nie będą strzelać do żołnierzy z Armii Krajowej*⁸².

Jeden z najbardziej spektakularnych przykładów działania w wojsku ruchu oporu wobec komunistów odnotowano na kartach kroniki 21 kompanii łączności. W 1945 r., prawdopodobnie latem, powstała w jednostce bliżej nieokreślona nielegalna organizacja. W wyniku jej wykrycia zostało aresztowanych *paru oficerów, podoficerów i szeregowych*. Struktury tej organizacji sięgały wysoko. Dokument mówi dalej, że szef sztabu kpt. Burkiewicz⁸³ popełnił samobójstwo w prywatnym mieszkaniu⁸⁴, a zastępca do spraw politycznych ppor. Myśliński⁸⁵ [lub por. Lot-Myśliwski – przyp. autora] uciekł w nieznanym kierunku⁸⁶. Jako ciekawostkę warto dodać, że powyższa informacja nie znalazła się w opracowanej w późniejszym okresie kronice jednostki⁸⁷. Opisane wydarzenia są wspomniane w sprawozdaniu Wojskowej Prokuratury Okręgu Poznańskiego z lutego 1946 r.: *W toku znajduje się sprawa o znaczeniu poważniejszym, a mianowicie organizacji związku o antypaństwowym celach w Batalionie Łączności 4 DP*⁸⁸.

Kolejnym interesującym przykładem jest sprawa komendanta Rejonowej Komendy Uzuppełnień w Kaliszu: *W okresie sprawozdawczym* [wrzesień 1946 r. – przyp. autora] *oddadł się władzom U.B. dowódca bandy Orzeł, który wydał kilkudziesięciu współpracowników band na terenie naszych wschodnich powiatów, między innymi mjr Sobieszczańskiego* [tak w oryginale – przyp. autora], *komendanta R.K.U. Kalisz, który został zaaresztowany*⁸⁹. W innym miejscu znajduje się zapis mówiący, że były komendant R.K.U. Kalisz mjr Jerzy Sobieszczański w 1946 r. został *osadzony na 10 lat więzienia za współpracę z bandą*⁹⁰.

⁸² Tamże, Wojskowa Prokuratura 5 Saskiej Dywizji Piechoty (JW 1586) – Międzyrzecz, Sulęcín (cyt. dalej Prokuratura 5 SDP), sygn. 822-8429/57/536, Teczka Nr 7 Sprawozdania statystyczne, k. 180.

⁸³ Kpt. Tadeusz Burkiewicz ur. 26 II 1913 r. w Tłumaczu (woj. stanisławowskie). W latach 1927-1934 uczęszczał do Szkoły Kadetów we Lwowie oraz Szkoły Podchorążych Inżynierii w Warszawie. Następnie służył w 18 DP w Łomży. Pełnił funkcje zastępcy dowódcy plutonu w kompanii łączności, a później zastępcy dowódcy kompanii łączności. We wrześniu 1939 r. dostał się do niewoli, z której powrócił 10 II 1945 r. Od 13 VIII 1945 r. służył w Samodzielnym Batalionie Łączności 4 DP. Popęłnił samobójstwo 11 XII 1945 r.; Centralne Archiwum Wojskowe, sygn. 32/52/431.

⁸⁴ AWO, 4 Batalion Dowodzenia (JW 2363) – Krosno Odrzańskie (cyt. dalej 4 Batalion), sygn. 96-11076/98/1, Kronika 4 Batalionu Łączności, k. 11.

⁸⁵ Tamże, Prokuratura 5 SDP, sygn. 822-8429/57/536, Teczka Nr 7 Sprawozdania statystyczne, k. 181.

⁸⁶ Tamże, 4 Batalion, sygn. 96-11076/98/1, Kronika 4 Batalionu Łączności, k. 11.

⁸⁷ Tamże, sygn. 96-11084/98/39, Zarys historii Jednostki Wojskowej Nr 2045, k. 9.

⁸⁸ Tamże, Prokuratura 4 DZ, 481-8149/57/419, Sprawozdanie ogólne Wojskowej Prokuratury 4 Dywizji Piechoty, k. 181.

⁸⁹ Tamże, k. 568.

⁹⁰ Tamże, Wojskowa Komenda Uzuppełnień – Kalisz, sygn. 321-2138/52/11, Teczka spraw personalnych, k. 9.

W repertoriach sądu i prokuratury 4 DP z 1947 r. znajduje się ciekawa informacja dotycząca dwóch kaprali z 11 pp⁹¹, którym postawiono zarzut niewykonania rozkazu. Liczyli sobie wówczas po 23 i 25 lat. Akt oskarżenia sformułowano na podstawie: art. 102 § 2 KKWP⁹², art. 103 KKWP⁹³, art. 137 KKWP⁹⁴ i art. 29 Dekretu o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa z dnia 13 VI 1946 r.⁹⁵. Sprawa została przekazana do Wojskowego Sądu Okręgowego Nr III w Poznaniu do rozpatrzenia. W aktach znajduje się informacja, że w marcu 1947 r. na mocy amnestii postępowanie zostało umorzone⁹⁶.

Wypada również wspomnieć o zapisach repertorium śledczo-dochodzeniowego Prokuratury Wojskowej 4 DP z 1946 r. odnoszących się do aktywności podziemia niepodległościowego bądź oporu wobec komunistów w ludowym Wojsku Polskim.

W dokumencie jest informacja o sprawie sierżanta podchorążego, który pełnił funkcję szefa kompanii 5 samodzielnego batalionu saperów⁹⁷. Oskarżono go o przestępstwo z art. 95 w związku z art. 86 KKWP. Został skazany na 3 lata więzienia i rok pozbawienia praw publicznych, ale w ramach amnestii został zwolniony na wolność. W trzech wymienionych powyżej przypadkach zastosowanym środkiem zapobiegawczym było więzienie w Ostrowie Wielkopolskim, a sprawy skierował do prokuratury Oddział Informacji Wojskowej 4 DP.

⁹¹ Tamże, WSP, sygn. 904-6861/91/3, Repertorium ogólne „D”, k. 3-4; Prokuratura 4 DZ, sygn. 481-8151/57/223, Akta kancelaryjne 1948 r. Repertorium Pd, k. 1.

⁹² Art. 102 KKWP brzmi: § 1. *Kto publicznie nawołuje do waśni narodowościowych, rasowych lub religijnych albo sporządza, rozpowszechnia lub przechowuje przeznaczone dla tych celów pisma, druki lub wizerunki, podlega karze więzienia.* § 2. *Kto publicznie nawołuje do czynów, skierowanych przeciwko jednoci sojuszniczej Państwa Polskiego z państwem z nim sprzymierzonym oraz kto sporządza, rozpowszechnia lub przechowuje przeznaczone dla tych celów pisma, druki lub wizerunki, podlega karze więzienia.* § 3. *Kto w celu narażenia Państwa Polskiego na niebezpieczeństwo wojny lub zerwania stosunków dyplomatycznych przedsięwzięcie działanie wrogie państwu obcemu, podlega karze więzienia.* § 4. *Jeżeli przestępstw, określonych w § 1, 2 i 3 dopuszczono się w czasie rozruchów lub w czasie wojny, sprawca, podlega karze więzienia na czas nie krótszy od lat 3 albo karze śmierci.*

⁹³ Art. 103 KKWP brzmi: *Kto publicznie łży, znieważa albo wyszydza ustrój Państwa Polskiego lub pochwała faszyzm, narodowy socjalizm, zbrodnie hitlerowskie albo publicznie nawołuje do ich popętnienia albo do wprowadzenia w Polsce ustroju faszystowskiego lub narodowo-socjalistycznego albo kto zakłada, publicznie nawołuje do zakładania lub przystępuje do organizacji faszystowskich albo narodowo-socjalistycznych, podlega karze więzienia, albo karze śmierci.*

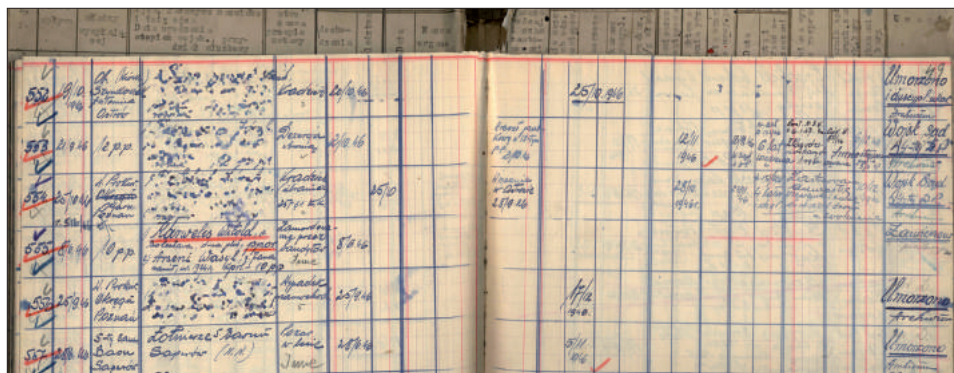
⁹⁴ Art. 137 KKWP brzmi: § 1. *Żołnierz, który wyraża wśród innych żołnierzy swoje niezadowolnienie ze służby albo ze swoich przełożonych w sposób, mogący spowodować naruszenie dyscypliny wojskowej, podlega karze więzienia do 3 lat.* § 2. *Jeżeli tego przestępstwa dopuszczono się w czasie wojny, sprawca podlega karze więzienia na czas nie krótszy od 3 lat.*

⁹⁵ Art. 29 Dekretu o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa z dnia 13 VI 1946 r. brzmi: § 1. *Kto publicznie łży, wyszydza lub poniża ustrój Państwa Polskiego albo pochwała faszyzm lub jakąkolwiek jego odmianę albo zbrodnie faszystowskie lub też publicznie nawołuje do ich popętnienia, bądź do wprowadzenia w Polsce instytucji o celach faszystowskich, podlega karze więzienia do lat 10.*

⁹⁶ AWO, Prokuratura 4 DZ, sygn. 481-8151/57/223, Akta kancelaryjne 1948 r. Repertorium Pd, k. 1.

⁹⁷ Tamże, WSP, sygn. 904-6861/91/2, Repertorium ogólne „D”, k. 30-31.

W repertorium jest też informacja o śmierci kilku żołnierzy, którzy mieli być zabici przez *bandę*. Było to dwóch kaprali z 11 pp, strzelec z 12 pp oraz podporucznik i kapral z 10 pp⁹⁸. O okolicznościach zabójstwa dwóch ostatnich żołnierzy udało uzyskać się trochę więcej informacji. Ppor. Witold Karwelis był dowódcą plutonu, a kpr. Wasyl Arseni sanitariuszem⁹⁹. Obaj liczyli w chwili śmierci po 22 lata. Zostali oni porwani 2 VI 1946 r. z Myślniewa w powiecie kępińskim przez oddział „Waldemara”. Po przesłuchaniu zostali rozstrzelani w lesie niedaleko Kuźnicy Myślniewskiej. Miała to być zemsta „Waldemara” na 10 pp, który w rejonie Kępna i Ostrzeszowa prowadził działania przeciwko podziemiowi¹⁰⁰.

12. Zapis w repertorium Prokuratury 4 DP o zamordowaniu dwóch żołnierzy przez oddział podziemia. AWO, Prokuratura 4 Dywizji Zmechanizowanej – Krosno Odrzańskie, sygn. 481-8149/57/412, k. 48-49

W innym miejscu repertorium wspomniano o zabiciu żołnierzy grupy operacyjnej z 12 pp w powiecie kolskim przez *bandę* „Rysia”¹⁰¹. Więcej szczęścia mieli żołnierze grupy operacyjnej 6 pułku artylerii lekkiej, którzy swoje spotkanie z *bandą dywersyjną* przypłacili stratą broni i amunicji (10 kbk i 150 sztuk amunicji)¹⁰².

Spośród innych zapisów, o których warto wspomnieć, jeden dotyczy czterdziesto-trzyletniego lekarza ze Szpitala Garnizonowego w Kaliszu. Chirurg będący w stopniu kapitana został oskarżony o wrogą agitację przeciwko państwu, ale sprawę umorzono¹⁰³.

⁹⁸ Tamże, Prokuratura 4 DZ, sygn. 481-8149/57/412, Akta kancelaryjne 1946 rok. Repertorium Śledcze, k. 38-39, 41-42, 48-49.

⁹⁹ Tamże, k. 48-49.

¹⁰⁰ J. Bednarek, dz. cyt., s. 217.

¹⁰¹ AWO, Prokuratura 4 DZ, sygn. 481-8149/57/412, Akta kancelaryjne 1946 rok. Repertorium Śledcze, k. 53-54.

¹⁰² Tamże, k. 46-47.

¹⁰³ Tamże, k. 53-54.

13. Zapis w repertorium Prokuratury 4 DP o rozbrojeniu grupy żołnierzy przez oddział podziemia.
AWO, Prokuratura 4 Dywizji Zmechanizowanej – Krosno Odrzańskie,
sygn. 481-8149/57/412, k. 46-47

Oprócz tego, że komuniści mieli problem z niechętnym im społeczeństwem, zbrojnym podziemiem niepodległościowym i Ludowym Wojskiem Polskim, które wymagało nieustannej kontroli, to dodatkowo ich jedyny sojusznik Armia Czerwona sprawiała im kłopoty. Zachował się interesujący meldunek: *W dniu 15 maja o godz. 20 w Krotoszynie do miasta wjechały 3 samochody żołnierzy Armii Czerwonej pod d-twem kpt. Cukanowa Mikołaja z jednostki wojskowej poczta polowa nr 02021. Pod pozorem legitymowania ludności cywilnej, żołnierze ci zabrali u rewidowanych osób cywilnych pieniądze oraz rzeczy osobiste. Zaaresztowanie kpt. Cukanowa spowodowało napad żołnierzy Czerwonej Armii na Komendę Garnizonu w Krotoszynie z bronią, i po wymianie strzałów na polecenie d-cy 6 PAL [6 pułku artylerii lekkiej – przyp. autora] kpt. Cukanowa wypuszczono*¹⁰⁴.

¹⁰⁴ Tamże, sygn. 481-8149/57/419, Sprawozdanie ogólne Wojskowej Prokuratury 4 Dywizji Piechoty, k. 218.

- 3 -

...sędziach likwidacji band lub też na akcji siewnej, prowadzonej w majątkach oddalonych od Ostrowa Wlkp. około 300 km.

Mimo tych przeszkód, Wojkowa Prokuratura przeprowadziła raz-u sprawozdawczą pogadanki z grupami operacyjnymi tut. Dywizji w miejscowościach Ostreszów i Kępno, podkreślając konieczność zachowania w terenie dyscypliny, higieny oraz ostrożność w obcowaniu w rozmowach z różnymi cywilnymi osobami, starającymi się za pomocą wódki i kobiet przesłukać tajemnice wojskowe, dla późniejszego szkolenia wojsku i paraliżowania walki z bandytyzmem.

Instroje i ustosunkowanie się społeczeństwa do wojska, jest ogółt przychylne. Jednakże zdarzają się wypadki, które niezachęcają społeczeństwo do wojska, a szczególnie do Czerwonej Armii i wywołują długie i nieprzychylne komentarze. Takim wypadkiem było zdarzenie, które miało miejsce w dniu 15-maja o godz. 20 w m. Krotoszyna, gdzie do miasta wjechały 3 samochody żołnierzy Czerwonej Armii pod dowództwem kpt. Cukanowa Nikołaja z jednostki wojskowej poczta polowa Nr. 02021. Pod pozorem legitymowania ludności cywilnej, żołnierze ci zabrali u rewidowanych osób cywilnych pieniądze oraz rzeczy osobiste. Zmarasztowanie kpt. Cukanowa Nikołaja spowodowało zapad żołnierzy Czerwonej Armii na Komandę Garnizonu w Krotoszynie z bronią, i po wymianie strzałów na polecenie d-cy 6-go P.A.L. kpt. Cukanowa wypuszczone.

O tym zajściu zawiadomiono wyższe władze wojskowe oraz rezydenckiego komendanta m. Ostrowa. Wypadek powyższy wywołał wśród obywateli m. Krotoszyna duże niezadowolenie.

Zetknięcie się bliższe społeczeństwa z wojskiem nastąpiło w czasie świąt 1-go i 9-go maja, kiedy to oficerowie polityczni, wygłosili do zgromadzonej ludności szereg pogadek.

./.

14. Opis incydentu z udziałem żołnierzy Armii Czerwonej w Krotoszynie.

AWO, Prokuratura 4 Dywizji Zmechanizowanej – Krosno Odrzańskie, sygn. 481–8149/57/419, Sprawozdanie ogólne Wojskowej Prokuratury 4 Dywizji Piechoty, k. 218

Okres powojenny charakteryzował się niestabilnością i pewnym chaosem organizacyjnym. Prezentowany poniżej przypadek opisany na kartach akt Prokuratury Wojskowej 4 DP nie jest bezpośrednio związany z ziemią kaliską i województwem poznańskim, ale ukazuje jak specyficznie uzdolnione jednostki potrafiły wykorzystywać panujące wówczas warunki. Franciszek Filipiak (...) *przedstawiający się za pracownika UBP, w rzeczywistości – jak się później okazało – członek nielegalnych band, pracował w grupie operacyjnej Wydziału Rewindykacji Odszkodowań Wojennych Ministerstwa Przemysłu i Handlu. Przyswoił sobie stopień podporucznika, nosił też mundur oficerski, posiadał*

nielegalnie broń, zajmował się szabrem. Przy przekraczaniu granicy nielegalnie został ujęty i przez 12 DP w Szczecinie po przesłuchaniu odesłany jednym konwojentem do tut. Prokuratury [Prokuratura Wojskowa 4 DP – przyp. autor] (...) w sposób niezwykle wyrafinowany zbiegł. Poszukiwania za nim nie będą bardzo intensywne, gdyż udało się uzyskać fotografie podejrzanego. Znacznie później okazało się, że Filipiak pozostawał w pewnym kontakcie z Inspektorem Osadnictwa Wojskowego¹⁰⁵.

W sprawozdaniu Prokuratury Wojskowej 4 DP za lipiec 1946 r. jest wzmianka o bliżej nieokreślonych zajściach antyżydowskich, które miały miejsce w Kaliszu. Prawdopodobnie chodzi tutaj o wydarzenia jakie zaszły w dniach 22-23 VII 1946 r.¹⁰⁶. Ze względu na krótki tekst i dość enigmatyczny zapis przytaczam dalej pełny cytat: *Niepokojący zgrzyt w nastawieniu społeczeństwa i wojska wniosła sprawa zajęć antyżydowskich w Kaliszu, prawie równoczesne sprofanowanie grobów żołnierzy radzieckich w Ostrowie Wlkp. oraz szerzenie w Ostrowie Wlkp. wśród ludności pogłosek, że żołnierze radzieccy mają wywozić z Ostrowa urządzenia fabryki „Wagon”. Wypadki te rozgrywające się mniej więcej w tym samym czasie w kilku miejscowościach, wskazują na akcję zorganizowaną, kierowaną z podziemia i zdążającą za wszelką cenę do powtórzenia zajęć na miarę kieleckich, dla skompromitowania rządu obozu demokratycznego. Chętny posłuch, dawany tego rodzaju pogłoskom oraz tkwiące w dużej części społeczeństwa nastawienie antysemityczne jest wodą na młyn czynnych przeciwników obecnego reżimu¹⁰⁷.*

Sprawa opisanego wyżej zajścia była jednym z tematów poruszanych na odprawie zarządzonej przez dowódcę 4 DP płk. Korewskiego: *W związku z zajściami antyżydowskimi w Kaliszu, d-ca Dywizji zaznaczył, że należy baczyć, aby żołnierze w żadnych wypadkach nie interweniowali, jeżeli nie zostaną zawezwani przez Władze Bezpieczeństwa lub Milicji i w takich razach należy wysłać patrole, pod dowództwem oficerów. O wszelkiego rodzaju zajściach, w których wzięli udział żołnierze, d-cy jednostek winni natychmiast raportować d-cy Dywizji. Przez odpowiednie pogadanki z oficerami i żołnierzami, odpowiednio naświetlić szkodliwość dla praworządności i demokracji w Polsce, jakiejkolwiek propagandy, zwróconej przeciw żydom¹⁰⁸.*

Antyżydowskie rozruchy w Kaliszu były częścią szerszego zjawiska jakie miały miejsce w Polsce tuż po wojnie. Dlatego tak ważnym jest zbadanie wydarzeń, o których mówią przetoczone powyżej cytaty. Szczególnie mając w pamięci rolę jaką odegrali żołnierze w czasie pogromu kieleckiego trzeba przyjrzeć się bliżej działaniom wojska w Kaliszu¹⁰⁹.

¹⁰⁵ Tamże, k. 48.

¹⁰⁶ M. J. Chodakiewicz, *Po Zagładzie. Stosunki polsko-żydowskie 1944-1947*, Warszawa 2008, s. 171.

¹⁰⁷ AWO, Prokuratura 4 DZ, sygn. 481-8149/57/419, Sprawozdanie ogólne Wojskowej Prokuratury 4 Dywizji Piechoty, k. 414-415.

¹⁰⁸ Tamże, k. 447.

¹⁰⁹ *Wokół pogromu kieleckiego*, t. II, red. J. Żaryn, L. Bukowski, A. Jankowski, Warszawa 2008, s. 492.

Inną ciekawą sprawą jest funkcjonowanie w powiecie kępińskim niemieckiej organizacji podziemnej. Jest o niej wzmianka w sprawozdaniu Wojskowej Prokuratury w Kaliszu ze stycznia 1947 r.¹¹⁰. Wykryta została przez por. Edwarda Kuca z 10 pp. Śledztwo w tej sprawie przekazano U.B. w Kępnie. W tekście podkreślono, że we wspomnianym powiecie występuje duża liczba Niemców i niezwyfikowanych volksdeutschów¹¹¹. Być może jest to ta sama organizacja, o której była mowa w sprawozdaniu Komendy Okręgu Poznańskiego Delegatury Sił Zbrojnych na Kraj¹¹² za sierpień 1945 r.¹¹³. Lakoniczny, dwuzdaniowy zapis informuje, że członkowie tej niemieckiej organizacji zbierają broń¹¹⁴.

Ukazane w tym artykule wydarzenia pochodzą z znacznej mierze z akt, które mają charakter sprawozdawczy. Ich opis jest w związku z tym dość ogólny i wymaga konfrontacji z innymi źródłami. Spora część dokumentacji archiwalnej, która wzbogaciłaby wiedzę o przedstawionych zdarzeniach, znajduje się poza Archiwum Wojskowym w Oleśnicy. Przykładem takich materiałów są teczki akt personalnych żołnierzy biorących udział w zajęciach, których często jedynym śladem jest zdawkowa informacja w repertoriach sądu i prokuratury 4 DP. Akta majora Sobieszczańskiego, byłego komendanta R.K.U. Kalisz oskarżonego o współpracę z podziemiem niepodległościowym znajdują się w Instytucie Pamięci Narodowej. Natomiastteczka akt personalnych ppor. Karwelisa, zamordowanego przez oddział „Waldemara”, jest przechowywana w Centralnym Archiwum Wojskowym w Warszawie (CAW). Jednak nawet wspomniane krótkie zapisy w sprawozdaniach są cennym źródłem informacji. Dobrą ilustracją tego jest sprawa udziału kpt. Burkiewicza z 4 DP w antypaństwowej organizacji. Dowiadujemy się o tym z kilkuzdaniowej adnotacji w sprawozdaniu Wojskowej Prokuratury 4 DP. Natomiast w jego teczce akt personalnych przechowywanej w CAW nie podano tej informacji. Jest jedynie zapis o jego samobójczej śmierci, bez podania motywu tego czynu.

Trzeba też pamiętać, że na podstawie obowiązujących dawniej przepisów okres przechowywania akt spraw sądowych wytworzonych przez wojskowe instytucje wymiaru sprawiedliwości z lat czterdziestych i pięćdziesiątych minął i w większości zostały one zgodnie z ówczesnym stanem prawnym wybrakowane.

¹¹⁰ AWO, Prokuratura 4 DZ, sygn. 481-8150/57/286, Sprawozdanie z działalności Wojskowej Prokuratury 4 Dywizji Piechoty, k. 40.

¹¹¹ Tamże.

¹¹² Delegatura Sił Zbrojnych na Kraj – organizacja podziemia niepodległościowego utworzona rozkazem p.o. Naczelnego Wodza gen. Władysława Andersa. Istniała od maja 1945 do sierpnia 1945 r. Jej następcą było Zrzeszenie „Wolność i Niepodległość”. Okręg Poznański Delegatury funkcjonował do października 1945 r.

¹¹³ A. Łuczak, *Wielkopolska w oczach polskiego podziemia niepodległościowego. Sprawozdanie miesięczne Komendy Okręgu Poznańskiego Delegatury Sił Zbrojnych na Kraj za sierpień 1945 roku*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2005, nr 2 (8), s. 394.

¹¹⁴ Tamże.

Dokuczliwym problemem z dokumentacją archiwalną wytworzoną w latach 1945-1947 były zdarzające się zniekształcenia nazwisk oraz nazw miejscowości. Ujawniło się to szczególnie w dokumentach wytworzonych na maszynach do pisania. O ile miejscowe nazwy można jeszcze zweryfikować, to przy nazwiskach jest to już dużo trudniejsze.

Zgromadzone w Oleśnicy akta dostarczają wielu interesujących informacji dotyczących działalności podziemia niepodległościowego na terenie ziemi kaliskiej. Szczególnie w okresie referendum ludowego z czerwca 1946 r. i wyborów do Sejmu Ustawodawczego w styczniu 1947 r. Dodatkowo można na ich podstawie prześledzić stosunek ludności tego obszaru i stacjonujących tam żołnierzy do nowej powojennej rzeczywistości. Wymaga podkreślenia, że pomimo częstej niechęci ludności do komunistów, to stosunek do żołnierzy ludowego Wojska Polskiego był przeważnie pozytywny. Przyznawali to sami działacze podziemia niepodległościowego¹¹⁵.

Abstract

Żołnierze Wyklęci ziemi kaliskiej w aktach Archiwum Wojskowego w Oleśnicy [*The Damned Soldiers of Kalisz Area in Files of Military Archive in Oleśnica*] is an outline of Polish independence underground activity on Kalisz area in 1945-1947. Based on files of 4 Infantry Division units, activity of anticommunist troops and a role of people's Polish Army fighting them was presented. Reports of protection and propaganda groups securing elections for Sejm Ustawodawczy provided a lot of interesting information about people of the region. They were used to present attitudes of local communities living in nine counties (Kalisz, Ostrów, Konin, Koło, Kepno, Jarocin, Turek, Krotoszyn and Gostyń) towards new authority. Reports and repertories of 4 ID justice institutions enabled to show instances of aversion and even hostility towards communists among soldiers of people's Polish Army.

¹¹⁵ Tamże, s. 389.

Stan i ruch akt archiwalnych Służby Bezpieczeństwa wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988, na podstawie materiałów zachowanych w archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie

W dzisiejszym świecie, podzielonym na dwa obozy ustrojowe, istnieją siły, którym trudno pogodzić się z faktem, że Polska stanowi trwałe i nierozzerwalne ogniwo wspólnoty socjalistycznej (...) Antykomunistyczne siły Zachodu wykorzystają protest klasy robotniczej z 1980 r. dla siania dywersji ideologicznej, której najważniejszym celem jest obalenie ustroju socjalistycznego w Polsce i zmiana sytuacji politycznej w Europie. 13 XII 1981 r., razem z Ludowym Wojskiem Polskim postawiliśmy zaporę siłom anarchii i zamętu, umożliwiając jednocześnie wejście kraju na drogę systematycznej stabilizacji i budowę porozumienia narodowego. Bilans naszych osiągnięć i dokonań na przestrzeni ostatnich lat był i jest efektem ideowego zaangażowania funkcjonariuszy w sprawę socjalistycznej Ojczyzny¹.

płk Józef Skoczek (Szef WUSW w Kaliszu)

Zacytowane słowa Szefa Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych (WUSW) w Kaliszu, płk. Józefa Skoczka, skierowane do funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej (MO) i Służby Bezpieczeństwa (SB) województwa kaliskiego w czerwcu 1984 r., z okazji 40-lecia PRL i powołania organów bezpieczeństwa, oddają najlepiej ducha tamtych czasów, w których praca operacyjna SB stanowiła podstawę do prowadzenia walki ze społeczeństwem. W latach powojennych działania władz komunistycznych zebrały na ziemi kaliskiej obfite żniwo: w latach 1945-1948 na członków podziemia wydano 73 tys. wyroków skazujących w tym 900 wyroków śmierci. To bardzo wysoki bilans represji, jeśli uznać za prawdziwe dane liczbowe organów bezpieczeństwa, że na ziemi kaliskiej działało w tych latach ogółem tylko 41 podziemnych nielegalnych organizacji i grup zbrojnych, a z podziemiem związanych było ok. 2500 osób. Straty aparatu bezpieczeństwa były zdecydowanie mniejsze: w 1193 zbrojnych starciach

¹ Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie (cyt. dalej AIPN), sygn. 01305/175, *W walce o ład i bezpieczeństwo na ziemi kaliskiej*, red. Cz. Mojsiewicz, WUSW w Kaliszu, Wojewódzki Ośrodek Kształcenia Ideologicznego KW PZPR w Kaliszu, Kalisz 1984, s. 6.

zginęło 108 funkcjonariuszy SB, milicji i Ochotniczej Rezerwy Milicji Obywatelskiej (ORMO), 36 żołnierzy Ludowego Wojska Polskiego i Armii Radzieckiej oraz 83 osoby cywilne².

Pomimo zdławieniu oporu społecznego, pomimo zmian politycznych, które nastąpiły po przełomach 1956 i 1970 r., działania organów represji nie straciły na sile. Rozbudowany aparat bezpieczeństwa kontrolował poprzez agenturę całe społeczeństwo, starając się już w zarodku zapobiec ewentualnym wystąpieniom antypaństwowym. W tym celu inwigilowano wszystkie środowiska, zbierano informacje potrzebne do oceny sytuacji i na ich podstawie podejmowano wyprzedzające działania represyjne. Rezultatem pracy operacyjnej organów bezpieczeństwa były akta archiwalne SB, które gromadzono w archiwach resortowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (MSW) tj. archiwa Biura Ewidencji Operacyjnej (BEO) MSW/Biura „C” MSW, archiwa Wydziałów BEO/„C” komend wojewódzkich (równorzędnych) MO. Ich zawartość stanowi dla historii i nauk społecznych podstawowe źródło informacji o działaniach podejmowanych przez organy bezpieczeństwa wobec społeczeństwa i środowisk opozycyjnych. Zapoznanie się z zasobem archiwalnym Służby Bezpieczeństwa, analiza instrukcji archiwalnych i sposobu funkcjonowania archiwów MSW jest także interesująca dla współczesnej archiwistyki, ponieważ w tamtych latach archiwa organów bezpieczeństwa posiadały status archiwów wyodrębnionych i dostęp do nich był ograniczony.

W 1975 r., po reformie administracyjnej państwa, powstało województwo kaliskie z główną siedzibą władz wojewódzkich w Kaliszu. W latach 1975-1990 funkcjonowały w Kaliszu organy Służby Bezpieczeństwa, zorganizowane w Komendzie Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej, przemianowanej w 1983 r. na Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych. Wszystkie wytworzone przez SB i MO województwa kaliskiego materiały archiwalne gromadzono w archiwum SB w Kaliszu, tzw. Wydziale „C”. Po likwidacji Służby Bezpieczeństwa w 1990 r., w długim procesie przekazywania archiwaliów po bezpiecze, wszystkie ocalałe materiały SB znalazły się ostatecznie w zasobie Instytutu Pamięci Narodowej (IPN) – w jego Oddziałach i Delegaturach, a materiały z województwa kaliskiego w Oddziale IPN w Łodzi. W zasobie IPN w Warszawie pozostały jednak różne materiały archiwalne z Kalisza, niektóre z nich w postaci rozproszonej, m.in. roczne sprawozdania, które z pracy Wydziału „C” przesyłano do centrali – Biura „C” MSW w Warszawie. Wśród nich znajdują się informacje o stanie i ruchu akt archiwalnych SB i MO. Zachowały się także niektóre protokoły z kontroli kompleksowych Wydziału „C” w Kaliszu przeprowadzanej w latach 80. przez Główny Inspektorat Ministra Spraw Wewnętrznych. Na ich podstawie dokonano ogólnej i szczegółowej

² W. Kałużny, *Walka Organów Bezpieczeństwa i Milicji Obywatelskiej z reakcyjnym podziemiem*, [w:] tamże, s. 41, 98.

analizy stanu i ruchu akt archiwalnych SB zdeponowanych w Wydziale „C” w Kaliszu w latach 1977-1988 (z lat 1989-1990 brak danych)³.

W rozdziale pierwszym, przedstawiono krótko województwo kaliskie, struktury Służby Bezpieczeństwa i Wydziału „C” w Kaliszu, strukturę zasobu archiwalnego i jego losy po 1990 r. oraz główne źródła, z których czerpano informacje o stanie i ruchu akt archiwalnych. W artykule odwołano się tylko do źródeł zachowanych w zasobie archiwalnym IPN w Warszawie.

W rozdziale drugim, zaprezentowano stan akt archiwalnych Służby Bezpieczeństwa Wydziału „C” w Kaliszu w latach 1975-1988. Przy prezentacji zarówno stanu, jak i ruchu akt archiwalnych, zachowano kolejność obowiązującą w corocznych sprawozdawczych tabelach statystycznych, tzn. według poszczególnych rodzajów akt, do których należały: teczki personalne wyeliminowanych byłych TW, „LK” i kandydatów (osobowych źródeł informacji); teczki pracy wyeliminowanych byłych TW, „LK” i kandydatów (osobowych źródeł informacji); sprawy operacyjne; akta kontrolno-śledcze (postępowań przygotowawczych); sprawy obiektowo-zagadnieniowe; akta sądowe; akta osobowe byłych funkcjonariuszy SB; akta administracyjne⁴. W celu czytelnej ilustracji, stan liczbowy każdego z rodzajów akt w poszczególnych latach, zaprezentowano na oddzielnym wykresie. W podsumowaniu rozdziału przedstawiono stan wszystkich akt ogółem.

W rozdziale trzecim, przedstawiono ruch akt archiwalnych wyrażony w ogólnych informacjach o wpływie i ubytku akt oraz według poszczególnych rodzajów. W ramach analizy ruchu akt omówiono zadania służbowe archiwistów wykonywane w tym czasie w zasobie archiwalnym mające bezpośredni wpływ na stan i ruch akt: przekazywanie akt na stałe, komasacje spraw, brakowanie akt.

³ Więcej o strukturach SB, pracy operacyjnej, problematyce archiwalnej organów bezpieczeństwa i zasobie archiwalnym IPN zob.: P. Piotrowski, *Struktury Służby Bezpieczeństwa MSW 1975-1990*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2003, nr 1(3), s. 51-107; *Instrukcje pracy operacyjnej aparatu bezpieczeństwa 1945-1989*, oprac. T. Ruzikowski, Warszawa 2004; *W kręgu „teczek”. Z badań nad zasobem i funkcjami archiwum IPN*, red. J. Bednarek, P. Perzyna, Łódź-Toruń 2006; *Wokół teczek bezpieki – zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze*, red. F. Musiał, Kraków 2006; F. Musiał, *Podręcznik bezpieki. Teoria pracy operacyjnej Służby Bezpieczeństwa w świetle wydawnictw resortowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych PRL (1970-1989)*, Kraków 2007; *Osobowe źródła informacji – zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze*, red. F. Musiał, Kraków 2008; *Informator o zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej (stan na dzień 31 XII 2008 r.)*, red. J. Bednarek, R. Leśkiewicz, Warszawa 2009; *Wartość naukowa i stan opracowania zasobu archiwalnego Instytutu Pamięci Narodowej*, red. R. Kościński, R. Leśkiewicz, Poznań-Warszawa 2010; *Inwentarz archiwalny IPN, Charakterystyka zespołu (zbioru) archiwalnego Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Kaliszu w latach [1975] 1983-1990* [dokument elektroniczny]. – Tryb dostępu: http://inwentarz.ipn.gov.pl/archivalCollection?id_a=3969. Stan na: 18 VI 2015.

⁴ Wydział „C” KW MO/WUSW w Kaliszu fizycznie nie posiadał w swoim zasobie wszystkich akt SB z terenu województwa kaliskiego. Akta potrzebne w bieżącej pracy operacyjnej w terenie przechowywano w składnicach akt mieszczących się także w Posterunkach MO, Komendach MO i RUSW województwa kaliskiego.

W rozdziale czwartym, zaprezentowano dodatkowo inne zadania służbowe charakterystyczne dla pracy archiwistów Wydziału „C”, jakimi były: udzielanie informacji, wypożyczanie spraw oraz mikrofilmowanie akt. Realizacja tych zadań nie dotyczyła bezpośrednio stanu akt, ale wspomniane informacje zapisano w tabelach statystycznych lub w protokołach z kontroli resortowych, dzięki czemu stanowią uzupełnienie obrazu zadań wykonywanych w Wydziale „C”.

Znajomość stanu liczbowego poszczególnych rodzajów akt archiwalnych SB, ich ruchu stanowi cenne źródło do opisanie skali działań prowadzonych przez kaliską bezpiekę oraz pozwala lepiej zrozumieć specyfikę funkcjonowania aparatu bezpieczeństwa w warunkach lokalnej społeczności.

I. Służba Bezpieczeństwa w województwie kaliskim. Struktury – Wydział „C” – zasób archiwalny

W połowie 1975 r. na terytorium Polski przeprowadzono reformę administracyjną. Jej rezultatem była likwidacji trójstopniowej struktury podziału terytorialnego: województwo – powiat – gmina. Na jej miejsce, po likwidacji powiatów, wprowadzono struktury dwustopniowe: województwo – gmina. Powołano 49 nowych województw. Powyższe zmiany pociągnęły za sobą konieczność stworzenia 32 nowych komitetów wojewódzkich PZPR, urzędów, sądów i prokuratur wojewódzkich oraz komend wojewódzkich MO. W wyniku tej reformy siedzibą jednego z nowych województw został Kalisz⁵.

W skład nowoutworzonego województwa kaliskiego weszły miasta: Kalisz, Grabów nad Prosną, Jarocin, Kępno, Koźmin, Krotoszyn, Międzybórz, Mikstat, Nowe Skalmierzyce, Odolanów, Ostrów Wielkopolski, Ostrzeszów, Pleszew, Raszków, Stawiszyn, Sulmierzyce, Syców, Wieruszów, Zduny i Żerków, gminy: Baranów, Blizanów, Bolesławiec, Bralin, Brzeziny, Ceków-Kolonia, Chocz, Czastary, Czermin, Dobrzec, Dobrzyca, Doruchów, Dziadowa Kłoda, Galewice, Gizałki, Godziesze Wielkie, Gołuchów, Grabów nad Prosną, Jaraczewo, Jarocin, Kępno, Kobyla Góra, Kotlin, Koźmin, Koźminek, Krotoszyn, Lisków, Łęka Opatowska, Łubnice, Międzybórz, Mikstat, Mycielin, Nowe Skalmierzyce, Odolanów, Opatówek, Ostrów Wielkopolski, Ostrzeszów, Perzów, Pleszew, Przygodzice, Raszków, Rozdrażew, Rychtal, Sieroszewice, Sokolniki, Sośnie, Stawiszyn, Syców, Szczytniki, Trzcinica, Wieruszów, Zduny, Żelazków i Żerków. Teren województwa obejmował obszar 6512 km², na którym w latach 1975-1990 zamieszkiwało od 600 do 700 tys. mieszkańców⁶.

⁵ Ustawa z 28 V 1975 r. o dwustopniowym podziale administracyjnym państwa oraz o zmianie ustawy o radach narodowych (Dz.U. 1975, nr 16, poz. 91).

⁶ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 V 1975 r. w sprawie określenia miast oraz gmin wchodzących w skład województw (tamże, nr 17, poz. 92).

1. Struktury Służby Bezpieczeństwa w województwie kaliskim

Komenda Wojewódzka MO w Kaliszu rozpoczęła swoją działalność w momencie powołania jej pierwszego komendanta. Nastąpiło to 1 VI 1975 r., z chwilą objęcia stanowiska przez płk. Władysława Nowickiego oraz stanowisk zastępców komendanta ds. SB i ds. MO. Stanowisko zastępcy komendanta ds. SB objął płk Józef Skoczek (w latach 1981-1990 komendant/szef KW MO/WUSW w Kaliszu). Po nim funkcję zastępcy komendanta/szefa ds. SB w KW MO/WUSW w Kaliszu pełnili: płk Jerzy Więckowski (1981-1989) i płk Wojciech Wawrzyniak (1990). Komenda była terenową jednostką resortu spraw wewnętrznych, podlegającą w zakresie działań milicyjnych Komendzie Głównej MO, a w zakresie kompetencji pionu bezpieczeństwa – kierownictwu Służby Bezpieczeństwa. Podstawową komórką organizacyjną w KW MO był wydział, dzielący się na sekcje. Istniały również samodzielne sekcje. Wydziałem kierował naczelnik, który mógł posiadać jednego lub dwóch zastępców. Na czele sekcji stali kierownicy. W kaliskim KW MO było łącznie 30 komórek organizacyjnych, z których 11 realizowało zadania w pionie Służby Bezpieczeństwa, 10 w pionie MO i 9 komórek prowadziło działania na rzecz obydwu pionów. Zadania archiwum dla obydwu pionów spełniał Wydział „C”. Komendzie Wojewódzkiej MO w Kaliszu podlegały komendy miejskie w: Kaliszu, Ostrowie Wielkopolskim, Jarocinie, Krotoszynie oraz komisariaty w Pleszewie, Kępnie, Ostrzeszowie, Sycowie, Wieruszowie, które z kolei współpracowały (według rejonizacji) z posterunkami MO, a także komisariaty kolejowe w Ostrowie Wielkopolskim i Kaliszu. Struktury te, w latach 1975-1989, ulegały niewielkim zmianom⁷.

14 VII 1983 r. wprowadzono nowe nazewnictwo jednostek terenowych. Z dniem 1 VIII 1983 r. dotychczasowe komendy wojewódzkie i rejonowe MO przemianowano odpowiednio na wojewódzkie i rejonowe urzędy spraw wewnętrznych. W tytulu-rze kierownictwa komendanta wojewódzkiego/rejonowego MO zastąpił szef WUSW/RUSW⁸.

Ostatecznie, w latach 1975-1990 struktura pionu SB KW MO/WUSW w Kaliszu przedstawiała się następująco:

- Starszy inspektor przy zastępcy komendanta wojewódzkiego MO/szefa WUSW ds. SB do współpracy z Departamentem I (od stycznia 1990 r. Inspektorat I);
- Inspektorat Analityczno-Informacyjny zastępcy komendanta wojewódzkiego MO/szefa WUSW ds. SB;
- Inspektorat Ochrony Funkcjonariuszy;
- Wydział II;

⁷ Więcej o zmianach zob. *Inwentarz archiwalny IPN...*, dz. cyt.

⁸ Ustawa z dnia 14 VII 1983 r. o urzędzie Ministra Spraw Wewnętrznych i zakresie podległych mu organów (Dz.U. 1983, nr 38, poz. 173).

- Wydział III;
- Wydział IV;
- Wydział V (od II połowy 1979 r. do 1981 r. jako Wydział IIIA);
- Wydział VI;
- Wydział Śledczy;
- Samodzielna Sekcja „A”;
- Wydział „B”;
- Wydział „C” (w korespondencji zewnętrznej używano nazw: Wydział ds. Koordynacji Ochrony Tajemnicy lub Wydział Archiwum);
- Wydział „T”;
- Wydział „W”;
- Wydział Paszportów;
- Wydział Łączności;
- Zespół ds. Służby Bezpieczeństwa w Wydziale Inspekcji;
- Starszy inspektor ds. ochrony przemysłu w zespole stanowisk samodzielnych Wydziału Inspekcji;
- Wydział Ochrony Konstytucyjnego Porządku Państwa – powołany w miejsce rozwiązanego Wydziału III;
- Wydział Ochrony Gospodarki – utworzony na bazie rozwiązanych Wydziałów V i VI;
- Wydział Studiów i Analiz – powołany w wyniku rozwiązania Wydziału IV⁹.

10 V 1990 r. minister spraw wewnętrznych wydał Zarządzenie nr 043/90 w sprawie zaprzestania działalności SB. Należy jednak pamiętać, że już wcześniej, bo w styczniu 1990 r., zlikwidowano ogniwa SB w rejonowych urzędach spraw wewnętrznych, pozostawiając w nich jedynie grupy ds. paszportów, które miały funkcjonować przy komendach wojewódzkich policji pod bezpośrednim nadzorem ministra spraw wewnętrznych do czasu przekazania spraw paszportowych do właściwych wojewodów (uległy one likwidacji w kwietniu 1991 r., a zgromadzoną przez nie dokumentację, mienie oraz etaty przekazano wojewodom). W kwietniu 1990 r. powołano Urząd Ochrony Państwa i policję. W czerwcu 1990 r. minister spraw wewnętrznych powołał 49 komendantów wojewódzkich policji, którzy jednocześnie pełnili obowiązki szefów WUSW w okresie przejściowym, tj. do chwili zakończenia przekazywania majątku urzędów Policji i UOP. Na bazie kaliskiego pionu milicyjnego powstała Komenda Wojewódzka Policji w Kaliszu. W lipcu 1990 r. WUSW w Kaliszu zakończył działalność. 31 VII 1990 r. Służba Bezpieczeństwa została rozwiązana. Powołany w miejsce

⁹ Więcej zob. P. Piotrowski, *Struktury Służby Bezpieczeństwa MSW 1975-1990*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2003, nr 1(3), s. 51-107.

zlikwidowanej Służby Bezpieczeństwa Urząd Ochrony Państwa stworzył sieć 14 delegatur. Województwo kaliskie znalazło się w obszarze działalności Delegatury UOP w Poznaniu¹⁰.

2. Wydział „C” KW MO/WUSW w Kaliszu

Na podstawie protokołu kompleksowej kontroli Wydziału „C” w Kaliszu, przeprowadzonego w maju 1984 r. przez st. inspektora Biura „C” MSW ppłk. Jana Żubra, można odtworzyć strukturę, zadania i stan personalny wydziału archiwalnego w szczytowym okresie jego działalności.

Wydział „C” był miejscem przechowywania materiałów WUSW w Kaliszu, a także dokumentacji powyżej kategorii B-5 rejonowych urzędów spraw wewnętrznych, komisariatów i posterunków MO. Zajmował się rejestracją osób, spraw operacyjnych i postępowań przygotowawczych SB i MO oraz tworzeniem i prowadzeniem w związku z tym kartotek; gromadzeniem, opracowywaniem, brakowaniem, konserwacją, mikrofilmowaniem i udostępnianiem akt operacyjnych, administracyjnych i osobowych b. funkcjonariuszy; sporządzaniem zestawień statystycznych i opracowań analitycznych; opiniowaniem osób ubiegających się o zezwolenia na posiadanie broni, wydanie kart żeglarskich i rybackich oraz kandydatów do wykonywania prac stanowiących tajemnicę państwową. W korespondencji zewnętrznej używano nazw: Wydział ds. Koordynacji Ochrony Tajemnicy lub Wydział Archiwum KW MO/WUSW w Kaliszu.

Kaliski Wydział „C” składał się z trzech sekcji (zespołów):

1) Sekcja I (ewidencji i statystyki operacyjnej) – prowadziła całość spraw związanych z rejestracją czynnych zainteresowań SB i MO; dokonywała w oparciu o prowadzone kartoteki analiz statystycznych w formie sprawozdań kwartalnych i rocznych; udzielała informacji operacyjnych; prowadziła koordynację zbieżnych zainteresowań. Składała się z 3 pracowników.

2) Sekcja II (opiniodawcza) – odpowiadała za dokumentację operacyjną i administracyjną wytworzoną przez KW MO i WUSW; udostępniała materiały archiwalne upoważnionym jednostkom zgodnie z obowiązującymi przepisami; udzielała informacji na podstawie akt archiwalnych; opracowywała i wydawała zaświadczenia dla byłych funkcjonariuszy SB i MO oraz członkom ORMO i pracownikom cywilnym; dokonywała okresowych inwentaryzacji; brakowała akta kategorii „B”, którym okres przechowywania minął. Liczyła 2 pracowników.

¹⁰ *Inwentarz archiwalny IPN...*, dz. cyt.; Ustawa z 6 IV 1990 r. o Urzędzie Ochrony Państwa (Dz.U. 1990, nr 30, poz. 180); Ustawa z 6 IV 1990 r. o Policji (tamże, poz. 179); Ustawa z 29 XI 1990 r. o paszportach (tamże, 1991, nr 2, poz. 5).

3) Sekcja III (archiwum akt) – prowadziła całokształt prac związanych z koordynacją w zakresie ochrony tajemnicy państwowej i służbowej w zakładach, instytucjach pozostających w zainteresowaniu jednostek operacyjnych SB. Posiadała 2 pracowników¹¹.

Kontrola wspominała o aktywnym korzystaniu przez jednostki operacyjne z kartotek: ogólnoinformacyjnej (20282 karty), zagadnieniowej (2577 kart), czynnych zainteresowań, wyeliminowanych TW.

W Wydziale „C” były 4 skorowidze tematyczne, dotyczące czynnych zainteresowań oraz osób zarejestrowanych w materiałach archiwalnych.

Kartoteka statystyczna była rozdzielona z kartoteką czynnego zainteresowania.

Prowadzone były następujące kartoteki:

- EO-4 – dotycząca osobowych źródeł informacji, materiałów wstępnych i faktów wrogiej działalności oraz zabezpieczenia operacyjnego SB;
- EO-4 – dotycząca spraw operacyjnych SB;
- STM-20 – dotycząca spraw operacyjnych i inwigilacji szczególnej MO;
- E-EO-4E, C-EO-4C, D-EO-4D, P-E15P – dotyczące elektronicznego systemu rejestracji;
- EOK-6 i EOK-6B – dotyczące rejestracji kleru;
- EOK-6D – dotycząca rejestrowanych parafii;
- EO-13-Sa – dotycząca postępowań przygotowawczych;
- EW-04 – dotycząca źródeł informacji pionu MO.

Na podstawie kartoteki statystycznej były opracowywane każdego miesiąca informacje, dotyczące pozyskań tajnych współpracowników, lokali kontaktowych, kandydatów oraz ich eliminacji, a także dane dotyczące założonych i zakończonych spraw operacyjnych¹².

Wydział „C” w Kaliszu był jednym z dwóch wydziałów w Polsce, w którym na początku lat 80. rozpoczęto działania zmierzające do wprowadzenia i wdrożenia nowych zasad rejestrowania osób i spraw przez jednostki SB w warunkach zastosowania elektronicznej techniki obliczeniowej. Nowy system miał na celu:

- zunifikowanie zapisu zainteresowań operacyjnych wszystkich pionów operacyjnych SB;
- zwiększenie funkcjonalności kart ewidencyjnych;
- zakonspirowanie charakteru zainteresowań operacyjnych poprzez rozdzielenie danych osobowych od operacyjnych;
- praktyczną automatyzację czynności ewidencyjnej oraz czynności analityczno-statystycznej.

¹¹ AIPN, sygn. 0396/1, Protokół kontrolny z dnia 18 V 1984 r. z przeprowadzonej w dniach 7-18 V 1984 r. kompleksowej kontroli Wydziału „C” WUSW w Kaliszu, k. 4.

¹² Tamże, k. 14, 17-18.

W związku z eksperymentem wprowadzania danych operacyjnych SB do elektronicznego systemu przetwarzania danych kaliski Wydział „C” był w stałym kontakcie i pod stałym nadzorem Biura „C”. Wcześniej wizytował go osobiście dyrektor Biura „C” MSW płk mgr Kazimierz Piotrowski a naczelnicy Wydziałów I, III i IX Biura „C” uczestniczyli w naradach rocznych wydziału udzielając instruktażu w zakresie badań bieżących¹³.

Stan etatowy Wydziału „C” wynosił 9 stanowisk i w 1984 r. przedstawiał się następująco:

- Naczelnik Wydziału – ppłk Wojciech Kałużny;
- Zespół I (Sekcja I)
 - starszy inspektor – ppor. Ryszard Nowak;
 - młodszy inspektor – chor. Andrzej Wilczyński;
 - referent techniki operacyjnej – chor. Krzysztof Kalita;
- Zespół II (Sekcja II)
 - inspektor – chor. Andrzej Andersz;
 - starszy referent techniki operacyjnej – sierż. szt. Aleksandra Ruszkowska;
- Zespół III (Sekcja III)
 - starszy inspektor – por. Alina Szczupłowska;
 - młodszy inspektor – chor. Andrzej Szostak;
 - Sekretariat
 - maszynistka – st. kpr. Bogumiła Fibinger.

Wydział „C” cechowała wysoka dyscyplina pracy. W latach 80. nie było wykroczeń dyscyplinarnych. Objąsniiano to 100% upartyjnieniem zespołu i właściwym doborem kandydatów¹⁴.

3. Charakterystyka struktury zasobu archiwalnego KW MO/WUSW w Kaliszu

Kształtowanie zasobu archiwalnego KW MO/WUSW w Kaliszu regulowały obowiązujące w tym czasie w resorcie spraw wewnętrznych instrukcje archiwalne: Zarządzenie nr 034/74 ministra spraw wewnętrznych z dnia 10 V 1974 r. w sprawie postępowania z aktami archiwalnymi w resorcie spraw wewnętrznych, znowelizowane Zarządzeniem nr 030/79 ministra spraw wewnętrznych z dnia 2 VII 1979 r. Zgodnie z tym ostatnim normatywem w skład zasobu archiwalnego Wydziału „C” KW MO w Kaliszu, utworzonego po 1975 r., wchodziły wytworzone przez SB i MO akta oraz materiały przejęte – w myśl zasady pertynencji terytorialnej – z Wydziału „C” KW MO w Poznaniu. Były to między innymi: kopie kartotek odnoszących się do osób zamieszkałych

¹³ Tamże, k. 19, 32.

¹⁴ Tamże, k. 5-10, 27. Więcej o kadrach bezpieki zob.: *Aparat bezpieczeństwa w Polsce. Kadra kierownicza*, t. III (1975-1990), red. P. Piotrowski, Warszawa 2008.

na terenie nowo utworzonego województwa; akta osobowe zwolnionych funkcjonariuszy SB, MO, członków ORMO zamieszkających na terenie województwa kaliskiego; kopie opracowań monograficznych dotyczących terenu tego województwa¹⁵.

Duże zmiany w proces kształtowania zasobu archiwalnego wniosła instrukcja wprowadzona Zarządzeniem nr 049/85 ministra spraw wewnętrznych z dnia 8 VII 1985 r. w sprawie organizacji i zasad postępowania z materiałami archiwalnymi w resorcie spraw wewnętrznych. Zgodnie z wynikającymi z niej regulacjami Wydział „C” stał się miejscem przechowywania materiałów WUSW w Kaliszu, a także dokumentacji powyżej kategorii B-5 rejonowych urzędów spraw wewnętrznych, komisariatów i posterunków MO¹⁶.

W archiwum kaliskiego Wydziału „C” znalazły się również materiały tajnych współpracowników Wojskowej Służby Wewnętrznej oraz materiały wstępne rozpracowania i akta kontrolne dochodzeń Wojsk Ochrony Pogranicza (wpisywane do tych samych dzienników archiwalnych co materiały SB). Zasady wykorzystywania TW i przekazywania dotyczących ich dokumentów pomiędzy cywilnymi a wojskowymi organami bezpieczeństwa uregulowano w ramach podpisanego 17 XI 1981 r. porozumienia o współpracy pomiędzy SB MSW a Szefostwem WSW¹⁷.

Przekazywanie akt spraw operacyjnych do archiwum znajdującego się w Wydziale „C” KW MO/WUSW w Kaliszu, następowało po ich zakończeniu lub zaniechaniu. Dokonywała tego komórka, na wniosek której sprawę zarejestrowano. Przed złożeniem do archiwum dokumentacja spraw musiała być odpowiednio uporządkowana przez wytwórcę. Polegało to m.in. na: wyłączeniu dubletów dokumentów, usunięciu metalowych spinaczy i zszywek, ponumerowaniu kart i sporządzeniu aktualnego spisu zawartości teczek. Składane do archiwum materiały operacyjne należało opracować merytorycznie, co sprowadzało się m.in. do sprawdzenia, czy zawierają one zestaw obowiązkowych dla danego rodzaju sprawy dokumentów. Dokumentacja operacyjna nierejestrowana w komórce ewidencyjnej deponowana była w archiwum na podstawie spisu akt przekazanych, po uporządkowaniu przez twórcę (ułożeniu dokumentów chronologicznie, według zagadnień). Do tego typu akt należała przede wszystkim

¹⁵ AIPN, sygn. 0549/10 (egz. 2), Zarządzenie nr 034/74 ministra spraw wewnętrznych z dnia 10 V 1974 r. w sprawie postępowania z aktami archiwalnymi w resorcie spraw wewnętrznych; tamże, sygn. 01179/322, Zarządzenie nr 030/79 ministra spraw wewnętrznych zmieniające zarządzenie nr 034/74 z dnia 2 VII 1979 r. w sprawie zasad i sposobu postępowania z aktami archiwalnymi w resorcie spraw wewnętrznych, § 4-10, k. 10-12; *Inwentarz archiwalny IPN.*, dz. cyt.

¹⁶ Tamże, sygn. 01290/4, Zarządzenie nr 049/85 ministra spraw wewnętrznych z dnia 8 VII 1985 r. w sprawie organizacji i zasad postępowania z materiałami archiwalnymi w resorcie spraw wewnętrznych, § 4-11, k. 5-10; § 21-32, k. 12-15.

¹⁷ Tamże, sygn. 00133/57, Porozumienie o współpracy między Służbą Bezpieczeństwa resortu spraw wewnętrznych a Szefostwem Wojskowej Służby Wewnętrznej w zakresie wykorzystywania tajnych współpracowników, k. 26-28.pdf.

dokumentacja ogólno-operacyjna tj. akta normatywne, sprawozdawczość, meldunki sytuacyjne i korespondencja operacyjna¹⁸.

Po przekazaniu do archiwum akta były wciąż wykorzystywane do celów operacyjnych. Stąd wynikała potrzeba szybkiego ich wyszukiwania, a co za tym idzie – stworzenia odpowiednich pomocy ewidencyjnych i oznaczenia materiałów sygnaturą archiwalną. W MSW obowiązywała trójczłonowa sygnatura archiwalna złożona z kolejnego numeru spisu akt (inwentarza) łamanego przez pozycję (liczbę porządkową) danego spisu (inwentarza) łamanego przez odpowiedni symbol akt (cyfrę rzymską). Występowały jednak różnice w budowie sygnatur poszczególnych rodzajów materiałów archiwalnych. Przy oznaczaniu materiałów operacyjnych nie pojawiał się człon pierwszy, a przy sygnowaniu materiałów administracyjnych nie obowiązywał człon trzeci. Przyjęte do archiwum materiały operacyjne ewidencjonowano w inwentarzach akt (dziennikach archiwalnych). Inwentarze były prowadzone oddzielnie dla każdego symbolu akt. Powszczególne rodzaje akt operacyjnych miały następujące symbole:

- I – akta osobowych źródeł informacji SB, dysponentów lokali kontaktowych, mieszkań konspiracyjnych, kandydatów na osobowe źródła informacji, kandydatów na dysponentów lk, mk (w przypadku kandydatów symbol powinien być dodatkowo złamany/uzupełniony literą „k” – np. I/k, I-k),
- II – akta rozpracowań operacyjnych SB,
- III – akta postępowań przygotowawczych SB,
- IV – akta spraw obiektowo-zagadnieniowych SB¹⁹.

Podobne sygnatury, wzbogacone o wyróżnik literowy, otrzymywały także materiały pozostałych pionów MSW: – I-m, II-m, III-m, IV-m dla dokumentacji MO, – I-w, II-w, III-w, IV-w dla akt Zwiadu WOP, Szefostwa WSW MON, WSW jednostek podległych MSW. Analogicznie do materiałów operacyjnych postępowano z przejętymi do archiwum aktami osobowymi funkcjonariuszy, żołnierzy zawodowych i pracowników cywilnych resortu²⁰.

Prowadzono inwentarze dla następujących symboli akt: „V” – akta funkcjonariuszy SB; „VI” – akta funkcjonariuszy MO; „VII” – akta pracowników cywilnych resortu spraw wewnętrznych; „VIII” – akta żołnierzy zawodowych resortu spraw wewnętrznych²¹.

Wpływające do archiwum materiały administracyjne pozostawały w zasadzie w niezmienionym układzie opartym na spisach zdawczo-odbiorczych. Teoretycznie, po brakovaniu, miał im być nadawany układ rzeczowy, a następnie nowa sygnatura archiwalna²².

¹⁸ Tamże, sygn. 01290/4, Zarządzenie nr 049/85..., § 21-24, k. 12-14.

¹⁹ Tamże, § 35, k. 17-19.

²⁰ Tamże, § 35, k. 18.

²¹ Tamże, § 40, k. 20-21.

²² Tamże, § 41-44, k. 21-22.

4. Losy zasobu archiwalnego kaliskiej Służby Bezpieczeństwa po 1990 r.

W latach 1989-1990 dokumentacja kaliskiej SB, podobnie jak to miało miejsce w MSW i 48 pozostałych jednostkach wojewódzkich, poddana została masowemu niszczeniu. Działania te miały zasadniczy wpływ na obecny stan zachowania zespołu akt WUSW w Kaliszu. Brakowano dokumenty, których okres przechowywania jeszcze nie minął. Niezgodnie z przepisami wypełniano protokoły brakowania, pomijając tytuły teczek, daty skrajne i oznaczenie kategorii archiwalnej brakowanych akt. W wielu przypadkach skracano okres przechowywania dokumentacji (zmiana kwalifikacji archiwalnej). Część dokumentów w ogóle nie trafiła do Wydziału „C”, zostały zniszczone w poszczególnych komórkach organizacyjnych SB. Ten pośpiech w prowadzonej akcji brakowania i niszczenia akt podyktowany był względami politycznymi, stanowiącymi następstwo zachodzącej w Polsce transformacji ustrojowej i z chęci ukrycia prawdy o charakterze, metodach działania i represjach stosowanych przez SB wobec społeczeństwa.

Po likwidacji pod koniec lipca 1990 r. WUSW w Kaliszu, zasób jego archiwum znalazł się w siedzibie nowo utworzonej Komendy Wojewódzkiej Policji. Po wydzialeniu w archiwum policyjnym, znaczną część akt kaliskiej SB przekazano do Delegatury Urzędu Ochrony Państwa w Poznaniu. Trafiły tam akta operacyjne i administracyjne wydziałów SB oraz dokumentacja ewidencyjna (kartoteki, dzienniki rejestracyjne i archiwalne). W kaliskiej KWP pozostały akta osobowe, karty ewidencyjne byłych funkcjonariuszy i pracowników SB/MO oraz dokumentacja wspólna dla pionu SB i MO (m.in. rozkazy personalne, rozkazy organizacyjne, zarządzenia). Z Delegatury UOP w Poznaniu materiały kaliskiej SB w postaci akt operacyjnych i administracyjnych (1745 j.a., ok. 23 m.b.) trafiły 12 IX 2001 r. do archiwum łódzkiego Oddziału Instytutu Pamięci Narodowej. Akta osobowe funkcjonariuszy oraz pracowników cywilnych SB i MO przejęto w 2002 r. (m.in. w dniu 25 II 2002 r. z KWP w Poznaniu, a 18 VII 2002 r. z Delegatury ABW w Poznaniu). Wśród materiałów dotyczących milicjantów znalazły się zarówno akta funkcjonariuszy i pracowników cywilnych MO, którzy zakończyli służbę/pracę przed 14 XII 1954 r. (czyli do momentu kiedy MO podlegała Ministerstwu Bezpieczeństwa Publicznego), funkcjonariuszy kontynuujących służbę po tej dacie oraz tych, którzy byli przez pewien okres służby zatrudnieni lub oddelegowani do komórek SB²³.

W przejętych przez IPN materiałach nie było dokumentacji pionów: milicyjnego (poza niewielką ilością materiałów dotyczących SB i odnoszących się jednocześnie do pionu milicyjnego), polityczno-wychowawczego (poza aktami osobowymi) i administracyjno-gospodarczego. Jej posiadanie zapewniłoby kompletność zespołu

²³ *Informator...*, dz. cyt.; *Inwentarz archiwalny IPN...*, dz. cyt.

i możliwość badania wszystkich aspektów działalności jego twórcy. W pewnym uproszczeniu można powiedzieć, że mamy do czynienia z zespołem Służby Bezpieczeństwa WUSW w Kaliszu. Taki stan rzeczy spowodowany został przepisem art. 5 ustawy z dnia 18 XII 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U. z 2007 r. Nr 63, poz. 424 z późn. zm.), zawężającym pojęcie organów bezpieczeństwa państwa, a tym samym zasób archiwalny niezbędny do przejęcia przez Instytut, do jednostek i komórek Służby Bezpieczeństwa wszystkich szczebli²⁴.

Na zakończenie należy także wspomnieć o aktach paszportowych, które wytworzył kaliski Wydział Paszportów. Wspomniane akta nigdy nie trafiły do Archiwum Wydziału „C”, ani do składnic akt jednostek terenowych, w których wytwarzano dokumentację paszportową. Po likwidacji SB akta paszportowe nadal pozostawały w magazynach Policji jako depozyt ministra spraw wewnętrznych, a urzędy wojewódzkie dysponowały tylko ewidencją do nich. Po raz pierwszy materiały te znalazły się w jednym archiwum z aktami operacyjnymi i administracyjnymi wydziałów SB (w tym Wydziału Paszportów) dopiero po powstaniu IPN. Podobna sytuacja występuje w odniesieniu do akt członków ORMÓ. Dokumentacja personalna wraz z materiałami administracyjnymi ORMÓ trafiła z MSWiA najpierw do archiwum IPN w Warszawie, gdzie wspomniane akta podzielono według pertynencji terytorialnej i przekazano do oddziału w Łodzi. Szczątkowo, fragmentarycznie i w postaci rozproszonej materiały wytworzone przez SB na terenie województwa kaliskiego pozostały jednak w IPN w Warszawie i w Poznaniu²⁵.

5. Prezentacja źródeł

Podstawowym źródłem informacji o stanie i ruchu akt archiwalnych Służby Bezpieczeństwa w Kaliszu były tabele statystyczne o stanie i ruchu akt, które corocznie wypełniano i przysyłało w postaci sprawozdań do centrali, czyli Biura „C” MSW w Warszawie. Formularz takiej tabeli statystycznej, którą stosowano w latach 70. i 80. w archiwach resortowych organów bezpieczeństwa, przedstawia tablica nr 1.

²⁴ Tamże.

²⁵ Tamże.

WOJEWÓDZKA KOMENDA
MILICJI OBYWATELSKIEJ

W _____

TABELA STATYSTYCZNA

o stanie i ruchu akt archiwalnych
służby bezpieczeństwa i służby milicji

za okres od 1.I. _____ do 31.XII. _____

T A J N E

Egz. Nr. _____

Lp.	NAZWA DZIAŁU AKT	Stan akt na dzień 1.I.		Wpłynęło akt		Ubyło akt, w tym						Uzależn. informacji	Wpłynęło na akt	Stan akt na dzień 31.XII.			
		Jedno- stek arch.	m.b.	Jedno- stek arch.	m.b.	prze- kazano stała	skona- nowano	wybra- kowano	ubyło razem Jedn. arch.	m.b.	Jedno- stek archiw.			m.b.			
															4	5	6
1	AKTA SŁUŻBY BEZPIECZEŃSTWA	Teczki wyeliminowanych b.t.w.	pers.														
2		"LK" i kandyd.	pracy														
3		Sprawy operacyjne															
4		Kontrolno-śledcze															
5		Obiektowo-zagadnieniowe															
6		Sądowe															
7		osobowe b.funkc.sl.besp.															
8		Administracyjne															
9	N a z e w a																
10	AKTA SŁUŻBY MILICyjNEJ	Teczki wyeliminowanych b.t.w.	pers.														
11		"LK" i kandyd.	pracy														
12		Sprawy operacyjne															
13		Kontrolno-dochodzeniowe															
14		osobowe b.funkc.MO															
15		Administracyjne															
16		N a z e w a															

Tabela nr 1.

Formularz tabeli statystycznej stanu i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia danego roku sprawozdawczego

Tabela była przygotowana w konfiguracji poziomej na karcie formatu A4. U góry, z lewej strony, zapisano: „Wojewódzka Komenda Milicji Obywatelskiej w...” i zostawiono miejsce na wpisanie nazwy właściwej komendy. U góry, z prawej strony, zapisano informację: „Tajne, egz. nr...”. Formularz nosił nazwę: „Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od... do...”. Wyszczególniono w nim dwie grupy akt: akta Służby Bezpieczeństwa i akta Służby Milicyjnej (MO). Dokumentację wytwarzaną przez SB podzielono na osiem rodzajów akt: teczki wyeliminowanych b. TW, LK i kandydatów – teczki personalne i teczki pracy; sprawy operacyjne; akta kontrolno-śledcze; sprawy obiektowo-zagadnieniowe; sprawy sądowe; akta osobowe byłych funkcjonariuszy SB i akta administracyjne. Dokumentację wytwarzaną przez milicję stanowiły: teczki wyeliminowanych b. TW, LK i kandydatów – teczki personalne i teczki pracy; sprawy operacyjne; akta kontrolno-dochodzeniowe; akta osobowe byłych funkcjonariuszy MO; akta administracyjne.

W rubrykach 4 i 5, formularz zawierał informacje o stanie akt archiwalnych na początek roku, a w rubrykach 15 i 16, stan akt na koniec roku sprawozdawczego – wyrażony w jednostkach archiwalnych i metrach bieżących. Pozostałe informacje zawarto w kolejnych rubrykach: ile akt wpłynęło (rubryka 6 i 7); ile akt ubyło: przekazano na

stałe (8), skomasowano (9), wybrakowano (10) – wyrażone w j.a. (11) i m.b. (12); ile udzielono informacji (13); ile akt wypożyczono (14). U dołu każdej rubryki, odpowiednio dla akt SB i akt MO, w wierszu: „*Razem*” – zapisano końcowy rezultat, liczbę akt po zsumowaniu wszystkich odpowiednich wartości występujących w danej kolumnie, podaną w j.a. i m.b.²⁶.

Stan akt w archiwum na koniec każdego roku zależał od tzw. ruchu akt w danym roku. Decydowało o nim kilka czynników. Po pierwsze, jednostki operacyjne kierowały do archiwum zakończone lub nieaktualne sprawy. Skutkowało to wzrostem stanu posiadania. Po drugie, z archiwum przekazywano niektóre sprawy na stałe, w inne miejsce, np. jeśli TW zmienił miejsce zamieszkania i działał w innym województwie. Po trzecie, zdarzało się, że akta opracowywano lub komasowano, czyli włączano je do spraw o znaczeniu nadrzędnym. Prowadziło to do spadku liczby zarejestrowanych spraw. Po czwarte, przy porządkowaniu zasobów archiwalnych, w myśl przepisów o brakowaniu i niszczeniu dokumentacji bezwartościowej brakowano i niszczone pewną ilość spraw i dokumentów, co skutkowało ubytkiem akt i zmniejszeniem stanu posiadania. W rezultacie stan akt pozostających na koniec każdego roku w archiwum był wypadkową tych procesów²⁷.

Przedmiotem analizy były wyłącznie akta wytwarzane przez Służbę Bezpieczeństwa. W analizie pominięto akta paszportowe, ponieważ resort nie traktował ich stricto, jako akta organów bezpieczeństwa. W końcu nie wytwarzała je SB tylko osoby składające wniosek o paszport i wypełniające formularz. Resort aktami tylko dysponował, stąd nie zostały wyszczególnione w tabeli, chociaż czasami, ale nie zawsze, informację o ich liczbie zapisywano odrębnie, jako informację dodatkową. Liczba akt paszportowych świadczyła głównie o liczbie osób ubiegających się o wyjazd za granicę w danym województwie.

Oprócz tabeli statystycznych wypełnianych przez każdy Wydział „C” z osobna, były jeszcze tabele zbiorcze przygotowywane w Biurze „C” dla potrzeb sprawozdawczości na poziomie centralnym. W przygotowaniu artykułu korzystano również z danych zapisanych w takich sprawozdaniach, dlatego taki formularz zbiorczy został zaprezentowany na tablicy nr 2.

²⁶ AIPN, sygn. 0333/55, Formularz tabeli statystycznej stanu i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia danego roku sprawozdawczego, nlb.

²⁷ W ciągu roku z archiwum wypożyczano jeszcze jednostkom terytorialnym akta spraw, stosownie do składanych zamówień. Faktycznie powodowało to spadek stanu posiadania, aż do momentu zwrotu, ale w sprawozdaniach faktu wypożyczenia nie rejestrowano jako ubytku akt (przyp. aut.).

Tabela nr 2								
Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych								
za okres od 1.I. do 31.XII.								
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Województwo	stan na dzień	Przybyło	Ubyło	stan na dzień	Udział	Wypowiedzenia	Uwagi
2	Województwo							
3	Województwo							
4	Województwo							
5	Województwo							
6	Województwo							
7	Województwo							
8	Województwo							
9	Województwo							
10	Województwo							
11	Województwo							
12	Województwo							
13	Województwo							
14	Województwo							
15	Województwo							
16	Województwo							
17	Województwo							
18	Województwo							
19	Województwo							
20	Województwo							
21	Województwo							
22	Województwo							
23	Województwo							
24	Województwo							
25	Województwo							
26	Województwo							
27	Województwo							
28	Województwo							
29	Województwo							
30	Województwo							
31	Województwo							
32	Województwo							
33	Województwo							
34	Województwo							
35	Województwo							
36	Województwo							
37	Województwo							
38	Województwo							
39	Województwo							
40	Województwo							
41	Województwo							
42	Województwo							
43	Województwo							
44	Województwo							
45	Województwo							
46	Województwo							
47	Województwo							
48	Województwo							
49	Województwo							
50	Województwo							
51	Województwo							
52	Województwo							
53	Województwo							
54	Województwo							
55	Województwo							
56	Województwo							
57	Województwo							
58	Województwo							
59	Województwo							
60	Województwo							
61	Województwo							
62	Województwo							
63	Województwo							
64	Województwo							
65	Województwo							
66	Województwo							
67	Województwo							
68	Województwo							
69	Województwo							
70	Województwo							
71	Województwo							
72	Województwo							
73	Województwo							
74	Województwo							
75	Województwo							
76	Województwo							
77	Województwo							
78	Województwo							
79	Województwo							
80	Województwo							
81	Województwo							
82	Województwo							
83	Województwo							
84	Województwo							
85	Województwo							
86	Województwo							
87	Województwo							
88	Województwo							
89	Województwo							
90	Województwo							
91	Województwo							
92	Województwo							
93	Województwo							
94	Województwo							
95	Województwo							
96	Województwo							
97	Województwo							
98	Województwo							
99	Województwo							
100	Województwo							
101	Województwo							
102	Województwo							
103	Województwo							
104	Województwo							
105	Województwo							
106	Województwo							
107	Województwo							
108	Województwo							
109	Województwo							
110	Województwo							
111	Województwo							
112	Województwo							
113	Województwo							
114	Województwo							
115	Województwo							
116	Województwo							
117	Województwo							
118	Województwo							
119	Województwo							
120	Województwo							
121	Województwo							
122	Województwo							
123	Województwo							
124	Województwo							
125	Województwo							
126	Województwo							
127	Województwo							
128	Województwo							
129	Województwo							
130	Województwo							
131	Województwo							
132	Województwo							
133	Województwo							
134	Województwo							
135	Województwo							
136	Województwo							
137	Województwo							
138	Województwo							
139	Województwo							
140	Województwo							
141	Województwo							
142	Województwo							
143	Województwo							
144	Województwo							
145	Województwo							
146	Województwo							
147	Województwo							
148	Województwo							
149	Województwo							
150	Województwo							
151	Województwo							
152	Województwo							
153	Województwo							
154	Województwo							
155	Województwo							
156	Województwo							
157	Województwo							
158	Województwo							
159	Województwo							
160	Województwo							
161	Województwo							
162	Województwo							
163	Województwo							
164	Województwo							
165	Województwo							
166	Województwo							
167	Województwo							
168	Województwo							
169	Województwo							
170	Województwo							
171	Województwo							
172	Województwo							
173	Województwo							
174	Województwo							
175	Województwo							
176	Województwo							
177	Województwo							
178	Województwo							
179	Województwo							
180	Województwo							
181	Województwo							
182	Województwo							
183	Województwo							
184	Województwo							
185	Województwo							
186	Województwo							
187	Województwo							
188	Województwo							
189	Województwo							
190	Województwo							
191	Województwo							
192	Województwo							
193	Województwo							
194	Województwo							
195	Województwo							
196	Województwo							
197	Województwo							
198	Województwo							
199	Województwo							
200	Województwo							
201	Województwo							
202	Województwo							
203	Województwo							
204	Województwo							
205	Województwo							
206	Województwo							
207	Województwo							
208	Województwo							
209	Województwo							
210	Województwo							
211	Województwo							
212	Województwo							
213	Województwo							
214	Województwo							
215	Województwo							
216	Województwo							
217	Województwo							
218	Województwo							
219	Województwo							
220	Województwo							
221	Województwo							
222	Województwo							
223	Województwo							
224	Województwo							
225	Województwo							
226	Województwo							
227	Województwo							
228	Województwo							

W celu prezentacji oryginalnych materiałów źródłowych w tabeli nr 3 przedstawiono pierwszą zachowaną tabelę sprawozdawczą o stanie i ruchu akt archiwalnych Wydziału „C” w Kaliszu z 1976 r.²⁹

SEKCYJA
KOMENDANTA MIASTA
MILICJI OCHRONY KRAJU
w KALISZU
16-0044/5174

TABELA STATYSTYCZNA
o stanie i ruchu akt archiwalnych
służby bezpieczeństwa i służby milicji
za okres od 1.I. 1976 do 31.XII. 1976

TABELA
Roz. nr 4

Lp. nr	NAZWA DZIAŁU AKT	stan akt na datę 1.I.		Upłynięcie akt		Użyto akt, w tym										stan akt na datę 31.XII.	
		jeń. do- stek arch.	n.b.	jeń. do- stek arch.	n.b.	zakończ. na stań	zakończ. w sądach	zakończ. w sądach	zakończ. w sądach	zakończ. w sądach	zakończ. w sądach	zakończ. w sądach	zakończ. w sądach	zakończ. w sądach	jeń. do- stek arch.	potrój- nie	
1	Wzrostki apelacji- porozumień b.t.w. p.n. i handyl. p.n.	14	0,14	77	0,565										4	94	0,105
2	Sprawy operacyjne	14	0,16	42	0,308											56	0,42
3	Kontrolno-dochodzeniowa	66	0,85	129	1,46										76	145	2,31
4	Wzrostki-uchwały	1		12	0,157											13	0,154
5	Wzrostki-uchwały	2		12	0,313										1	14	0,313
6	Sprawy																
7	operacyj. b. funk. st. bezp.			11	0,22											11	0,22
8	Administracyjne																
9	Razem	100	1,108	283	3,04											383	4,15
10	Wzrostki apelacji- porozumień b.t.w. p.n. i handyl. p.n.	32	0,268	51	0,395											83	0,623
11	Sprawy operacyjne	28	0,234	49	0,344											77	0,518
12	Kontrolno-dochodzeniowa																
13	operacyj. b. funk. st. bezp.			68	1,40										3	68	1,40
14	Administracyjne																
15	Razem	60		168	2,10											228	2,601
16	Akta paszportowe			512	2,28											512	2,28

Wyszło
03.01.1977
5/47

NACZELNIK WYDZIAŁU „C”
KWMO w Kaliszu

Tabela nr 3.

Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1976 r. do 31 XII 1976 r.

Wszystkie zaprezentowane w artykule dane liczbowe, przedstawione w tabelach i na wykresach, pochodzą z tabeli statystycznych dotyczących stanu ruchu akt archiwalnych Służby Bezpieczeństwa w Kaliszu w latach 1975-1988 oraz tabeli zbiorczych o stanie i ruchu akt archiwalnych przygotowywanych w Biurze „C” MSW w Warszawie.

²⁹ Tamże, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1976 do 31 XII 1976, nlb.

II. Stan poszczególnych rodzajów akt archiwalnych wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988

Dokumentacja wytwarzana przez SB posiadała różny charakter. Wspomniane wyżej zarządzenia archiwalne wymieniają w swoich „Wykazach akt” kilkaset pozycji różnych rodzajów akt zebranych w poszczególne grupy aktowe. Wyszczególnione w tabelach statystycznych dane o stanie i ruchu akt archiwalnych SB dotyczyły ośmiu rodzajów akt. Były to: teczki personalne wyeliminowanych b. TW, LK i kandydatów³⁰; teczki pracy wyeliminowanych b. TW, LK i kandydatów; sprawy operacyjne; akta kontrolno-śledcze; sprawy obiektowo-zagadnieniowe; sprawy sądowe; akta osobowe byłych funkcjonariuszy SB i akta administracyjne. Jeśli pominąć akta administracyjne, których w praktyce było najwięcej rodzajów i akta osobowe funkcjonariuszy to pozostałe akta należą do grupy akt operacyjnych.

Analizę stanu akt archiwalnych Służby Bezpieczeństwa w latach 1975-1988 w Wydziale „C” w Kaliszu rozpoczęto od zbiorczego zestawienia liczby poszczególnych rodzajów akt (w j.a.), które przedstawia tabela nr 4³¹.

³⁰ Zarządzenie nr 049/85 ministra spraw wewnętrznych z 1985 r., którym wprowadzono w życie instrukcję archiwalną oraz wykaz akt, nowelizowało m.in. rodzaje akt operacyjnych i nadawało im nowe okresy przechowywania. Teczki personalne wyeliminowanych b. TW, LK i kandydatów zostały rozdzielone na: teczki personalne wyeliminowanych osobowych źródeł informacji (OZI); teczki personalne (OZI), jeżeli brali udział w rozpracowaniach spraw charakteru politycznego szpiegostwa; teczki personalne właścicieli LK i MK; teczki personalne kandydatów na osobowe źródła informacji, właścicieli LK i MK. Natomiast teczki pracy wyeliminowanych b. TW, LK zostały zebrane w jednej grupie – teczki pracy OZI (zob. tamże, sygn. 01290/4, Zarządzenie nr 049/85..., k. 37, poz. 9-13). W artykule pozostawiono do końca to samo nazewnictwo, ponieważ w tabelach zbiorczych również nie wprowadzono w nazwach zmian, tylko je skrócono, np. zamiast pisać: teczki personalne wyeliminowanych b. TW, LK i kandydatów, pisano krótko – teczki personalne SB. Podobnie, zamiast pisać: teczki pracy wyeliminowanych b. TW, LK i kandydatów, pisano – teczki pracy SB. Zasady te w artykule zachowano (przyp. aut.).

³¹ Bazę danych dla zestawienia szczegółowego i zbiorczego stanu akt prezentowanego w tabeli i na wykresach stanowiły następujące źródła: tamże, sygn. 0333/55, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1976 do 31 XII 1976, nlb; tamże, sygn. 0333/56, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1977 do 31 XII 1977, nlb; tamże, sygn. 0333/70, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1978 do 31 XII 1978, nlb; tamże, sygn. 0333/66, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1979 do 31 XII 1979, nlb; tamże, sygn. 0333/65, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1980 do 31 XII 1980, nlb; tamże, sygn. 0333/69, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1981 do 31 XII 1981, nlb; tamże, sygn. 0333/79, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1982 do 31 XII 1982, nlb; tamże, sygn. 0333/80, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1983 do 31 XII 1983, nlb; tamże, sygn. 0333/81, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1984 do 31 XII 1984, nlb; tamże, sygn. 0333/83, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1985 do 31 XII 1985, nlb; tamże, sygn. 0355/100, t. 3, Tabela statystyczna

Rok	(1) Teczki Personalne SB	(2) Teczki pracy SB	(3) Sprawy operacyjne	(4) Akta kontrolno- śledcze (postępowań przygotowawczych)	(5) Sprawy obiektowo- zagadnieniowe	(6) Sprawy sądowe	(7) Akta osobowe byłych funkcjonariuszy	(8) Akta administracyjne	Ogółem akt
1975	17	14	66	1	2	0	0	0	100
1976	94	56	195	13	14	0	11	0	383
1977	162	102	317	27	15	0	15	0	638
1978	250	159	456	39	19	0	19	0	942
1979	328	204	588	55	20	0	29	0	1224
1980	390	246	798	67	21	0	897	0	2419
1981	441	279	915	82	20	0	915	13	2665
1982	540	334	1032	120	20	0	929	13	2988
1983	718	418	1152	157	23	0	927	27	3422
1984	880	493	1341	184	43	0	926	83	3950
1985	996	548	1491	208	46	0	927	83	4299
1986	976	398	1603	224	44	0	939	91	4275
1987	1011	452	1595	243	35	0	944	353	4633
1988	1159	508	1593	258	36	0	977	272	4803

Tabela nr 4.

Tabela stanu akt archiwalnych Służby Bezpieczeństwa Wydziału „C” w Kaliszu w latach 1975-1988.

Stan na 31 grudnia każdego roku sprawozdawczego

(Służba Bezpieczeństwa) dotycząca ruchu akt archiwalnych zbiorcza za okres od 1 I 1986 do 31 XII 1986, nlb; tamże, sygn. 0355/100, t. 7, Tabela statystyczna (zbiorcza SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych za okres od 1 I 1987 do 31 XII 1987, nlb; tamże, sygn. 0355/100, t. 5, Tabela statystyczna (teczki personalne SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych za okres od 1 I 1987 do 31 XII 1987, nlb; tamże, sygn. 0355/100, t. 5, Tabela statystyczna (teczki pracy SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych za okres od 1 I 1987 do 31 XII 1987, nlb; tamże, Tabela statystyczna (sprawy operacyjne SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych za okres od 1 I 1987 do 31 XII 1987, nlb; tamże, Tabela statystyczna (kontrolno-śledcze SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych za okres od 1 I 1987 do 31 XII 1987, nlb; tamże, Tabela statystyczna (obiektoowo-zagadnieniowe SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych za okres od 1 I 1987 do 31 XII 1987, nlb; tamże, Tabela statystyczna (sądowe SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych za okres od 1 I 1987 do 31 XII 1987, nlb; tamże, Tabela statystyczna (osobowe b. funkcjonariuszy SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych za okres od 1 I 1987 do 31 XII 1987, nlb; tamże, Tabela statystyczna (administracyjne SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych za okres od 1 I 1987 do 31 XII 1987, nlb; tamże, sygn. 0546/11, Tabela statystyczna (zbiorcza SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych za okres od 1 I 1988 do 31 XII 1988, nlb; tamże, sygn. 0355/101, t. 3, Tabela statystyczna (teczki personalne SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych za okres od 1 I 1988 do 31 XII 1988, k. 1; tamże, Tabela statystyczna (teczki pracy SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych za okres od 1 I 1988 do 31 XII 1988, k. 2; tamże, Tabela statystyczna (sprawy operacyjne SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych za okres od 1 I 1988 do 31 XII 1988, k. 3; tamże, Tabela statystyczna (kontrolno-śledcze SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych za okres od 1 I 1988 do 31 XII 1988, k. 4; tamże, Tabela statystyczna (obiektoowo-zagadnieniowe SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych za okres od 1 I 1988 do 31 XII 1988, k. 5; tamże, Tabela statystyczna (sądowe SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych za okres od 1 I 1988 do 31 XII 1988, k. 6; tamże, Tabela statystyczna (osobowe b. funkcjonariuszy SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych za okres od 1 I 1988 do 31 XII 1988, k. 7; tamże, Tabela statystyczna (administracyjne SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych za okres od 1 I 1988 do 31 XII 1988, k. 8.

Stan teczek personalnych SB wyeliminowanych byłych tajnych współpracowników, właścicieli lokalów kontaktowych (mieszkań konspiracyjnych) oraz kandydatów na tajnych współpracowników i właścicieli lokalów kontaktowych (mieszkań konspiracyjnych) przedstawiał się następująco: 1975 r. – 17 j.a.; 1976 r. – 94 j.a.; 1977 r. – 162 j.a.; 1978 r. – 250 j.a.; 1979 r. – 328 j.a.; 1980 r. – 390 j.a.; 1981 r. – 441 j.a.; 1982 r. – 540 j.a.; 1983 r. – 718 j.a.; 1984 r. – 880 j.a.; 1985 r. – 996 j.a.; 1986 r. – 976 j.a.; 1987 r. – 1011 j.a. i w 1988 r. – 1159 j.a.

Stan teczek pracy SB wyeliminowanych byłych TW, „LK” i kandydatów wynosił: 1975 r. – 14 j.a.; 1976 r. – 56 j.a.; 1977 r. – 102 j.a.; 1978 r. – 159 j.a.; 1979 r. – 204 j.a.; 1980 r. – 246 j.a.; 1981 r. – 279 j.a.; 1982 r. – 334 j.a.; 1983 r. – 418 j.a.; 1984 r. – 493 j.a.; 1985 r. – 548 j.a.; 1986 r. – 398 j.a.; 1987 r. – 452 j.a. i w 1988 r. – 508 j.a.

Stan spraw operacyjnych był następujący: 1975 r. – 66 j.a.; 1976 r. – 195 j.a.; 1977 r. – 317 j.a.; 1978 r. – 456 j.a.; 1979 r. – 588 j.a.; 1980 r. – 798 j.a.; 1981 r. – 915 j.a.; 1982 r. – 1032 j.a.; 1983 r. – 1152 j.a.; 1984 r. – 1341 j.a.; 1985 r. – 1491 j.a.; 1986 r. – 1603 j.a.; 1987 r. – 1595 j.a. i w 1988 r. – 1593 j.a.

Stan akt kontrolno-śledczych wynosił: 1975 r. – 1 j.a.; 1976 r. – 13 j.a.; 1977 r. – 27 j.a.; 1978 r. – 39 j.a.; 1979 r. – 55 j.a.; 1980 r. – 67 j.a.; 1981 r. – 82 j.a.; 1982 r. – 120 j.a.; 1983 r. – 157 j.a.; 1984 r. – 184 j.a.; 1985 r. – 208 j.a.; 1986 r. – 224 j.a.; 1987 r. – 243 j.a. i w 1988 r. – 258 j.a.

Stan spraw obiektowo-zagadnieniowych przedstawiał się następująco: 1975 r. – 2 j.a.; 1976 r. – 14 j.a.; 1977 r. – 15 j.a.; 1978 r. – 19 j.a.; 1979 r. – 20 j.a.; 1980 r. – 21 j.a.; 1981 r. – 20 j.a.; 1982 r. – 20 j.a.; 1983 r. – 23 j.a.; 1984 r. – 43 j.a.; 1985 r. – 46 j.a.; 1986 r. – 44 j.a.; 1987 r. – 35 j.a. i w 1988 r. – 36 j.a.

Spraw sądowych nie było w omawianym okresie w ogóle.

Stan akt osobowych funkcjonariuszy wynosił: 1975 r. – 0 j.a.; 1976 r. – 11 j.a.; 1977 r. – 15 j.a.; 1978 r. – 19 j.a.; 1979 r. – 29 j.a.; 1980 r. – 897 j.a.; 1981 r. – 915 j.a.; 1982 r. – 929 j.a.; 1983 r. – 927 j.a.; 1984 r. – 926 j.a.; 1985 r. – 927 j.a.; 1986 r. – 939 j.a.; 1987 r. – 944 j.a. i w 1988 r. – 977 j.a.

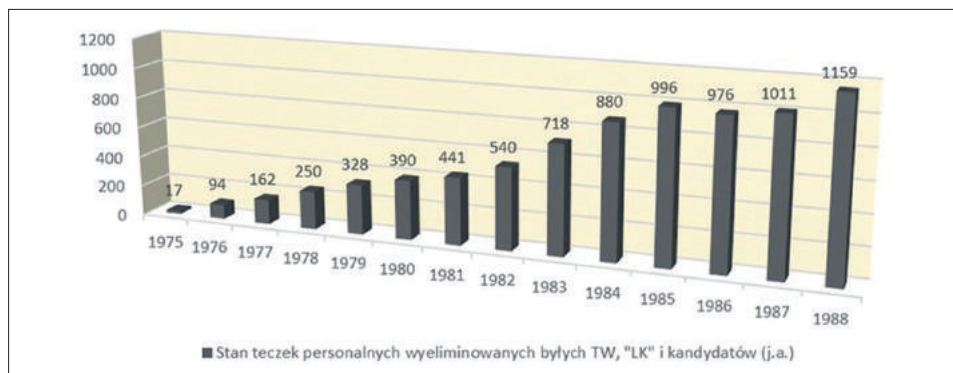
Stan akt administracyjnych kształtował się w następujący sposób: 1975 r. – 0 j.a.; 1976 r. – 0 j.a.; 1977 r. – 0 j.a.; 1978 r. – 0 j.a.; 1979 r. – 0 j.a.; 1980 r. – 0 j.a.; 1981 r. – 13 j.a.; 1982 r. – 13 j.a.; 1983 r. – 27 j.a.; 1984 r. – 83 j.a.; 1985 r. – 83 j.a.; 1986 r. – 91 j.a.; 1987 r. – 353 j.a. i w 1988 r. – 272 j.a.

Ogółem, stan wszystkich akt archiwalnych w Wydziale „C” KW MO/WUSW w Kaliszu kształtował się w latach 1975-1988 następująco: 1975 r. – 100 j.a.; 1976 r. – 383 j.a.; 1977 r. – 638 j.a.; 1978 r. – 942 j.a.; 1979 r. – 1224 j.a.; 1980 r. – 2419 j.a.; 1981 r. – 2665 j.a.; 1982 r. – 2988 j.a.; 1983 r. – 3422 j.a.; 1984 r. – 3950 j.a.; 1985 r. – 4299 j.a.; 1986 r. – 4275 j.a.; 1987 r. – 4633 j.a. i w 1988 r. – 4803 j.a.

W celu zobrazowania i krótkiego omówienia stanu liczebności poszczególnych rodzajów akt stan akt przedstawiono na kolejnych wykresach.

1. Stan teczek personalnych SB

Na wykresie nr 1 przedstawiono stan teczek personalnych SB zdeponowany w archiwum Wydziału „C” w Kaliszu, podany w j.a.

Wykres nr 1.

Stan teczek personalnych SB Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988

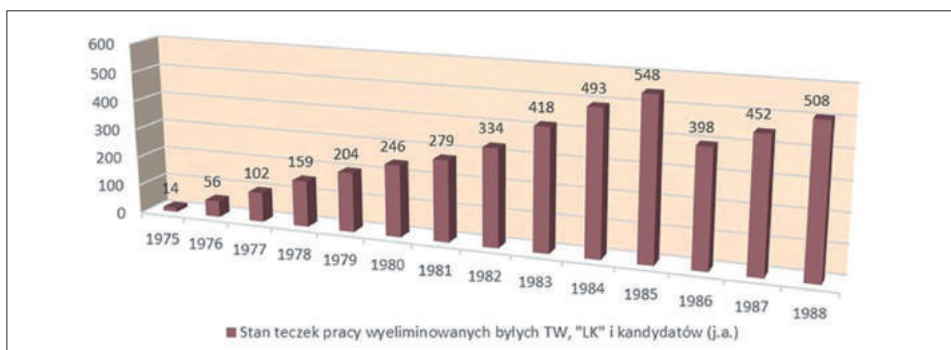
Stan liczbowy teczek personalnych SB w całym okresie nieustannie wzrastał. W pierwszych latach były to prawdopodobnieteczki, które przekazywano z innych archiwów resortowych do nowopowstałego Wydziału „C” w Kaliszu w ramach porządkowania archiwaliów pod kątem proveniencji i pertynencji. Później był to efekt zakończonej pracy operacyjnej.

W latach 80. było w województwie kaliskim ok. tysiąca czynnych osobowych źródeł informacji. Jeśli kierować się tylko tymi danymi, to np. w 1983 r. na stanie kaliskiej SB było 985 czynnych OZI³² a w archiwum 718 teczek personalnych wyeliminowanych byłych TW, kandydatów lub właścicieli LK, co daje łącznie liczbę 1703 współpracowników. Upraszczając można zasugerować, że do tego czasu SB pozyskała taką właśnie liczbę współpracowników. Statystycznie – przy założeniu, że w województwie kaliskim mieszkało 700 tys. mieszkańców, jeden współpracownik bezpieki przypadał na 411 mieszkańców.

2. Stan teczek pracy SB

Wykres nr 2 prezentuje stan teczek pracy SB w archiwum Wydziału „C” w Kaliszu, wyrażony w jednostkach archiwalnych.

³² Tamże, sygn. 0396/1, Protokół kontrolny z dnia 18 V 1984 r., k. 12.

Wykres nr 2.

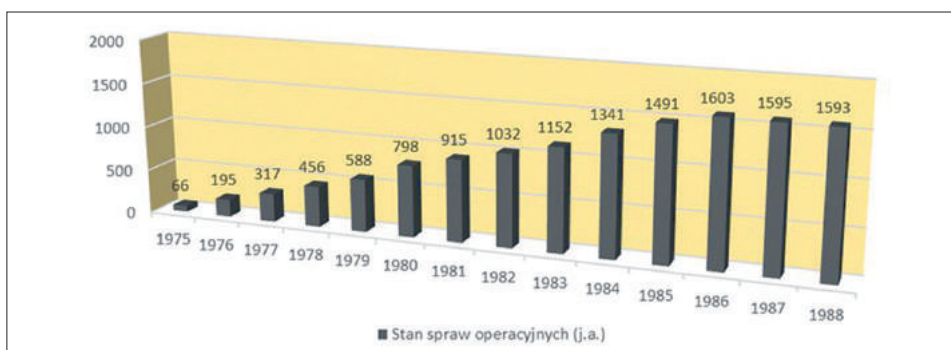
Stan teczek pracy SB Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988

Liczba teczek pracy SB złożonych do archiwum wykazywała tendencję wzrostową. Wzrost ten w kolejnych latach nie jest duży, to kilkadziesiąt teczek rocznie, ale systematyczny. Spadek liczby teczek w latach 1986-1988 to rezultat brakowania (zob. wykres nr 21).

W porównaniu z liczbą teczek personalnych SB (zob. wykres nr 1) w danym roku sprawozdawczym, teczek pracy było znacznie mniej – od 30% do 50% mniej. Prawdopodobnie nie wszyscy agenci byli aktywni, a część teczek to tylko właściciele LK.

3. Stan spraw operacyjnych

Wykres nr 3 przedstawia stan spraw operacyjnych w Wydziale „C” w Kaliszu, podany w j.a.

Wykres nr 3.

Stan spraw operacyjnych Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988

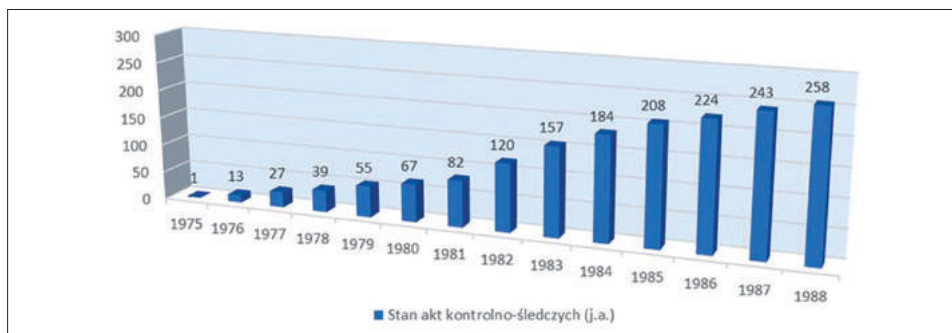
Liczba nieaktualnych spraw operacyjnych oddawanych do archiwum wykazywała tendencję wzrostową.

Przy 700 tys. osób zamieszkujących województwie kaliskie jedna sprawa operacyjna przypadała na 436 osób. Faktyczna liczba wszystkich spraw operacyjnych

w województwie była większa, ponieważ oprócz spraw składanych do archiwum były jeszcze sprawy prowadzone na bieżąco przez jednostki operacyjne.

4. Stan akt kontrolno-śledczych (postępowań przygotowawczych)

Wykres nr 4 prezentuje stan akt kontrolno-śledczych (postępowań przygotowawczych), zapisany w j.a.

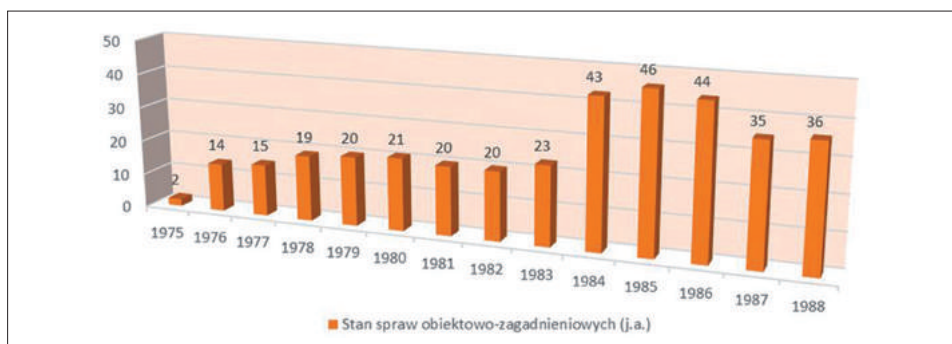
Wykres nr 4.

Stan akt kontrolno-śledczych (postępowań przygotowawczych) Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988

Podobnie jak w poprzednich przypadkach, stan akt kontrolno-śledczych (postępowań przygotowawczych) złożonych w archiwum w latach 70. powoli wzrastał, z 1 j.a. w 1975 r. do 82 j.a. w 1981 r. W latach następnych wzrósł trzykrotnie – do 258 j.a. w 1988 r. To świadczy o bardziej intensywnych działaniach bezpieki w latach 80. Ogółem, akt kontrolno-śledczych (postępowań przygotowawczych) nie było dużo.

5. Stan spraw obiektowo-zagadnieniowych

Wykres nr 5 przedstawia stan spraw obiektowo-zagadnieniowych, wyrażony w j.a.

Wykres nr 5.

Stan spraw obiektowo-zagadnieniowych Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988

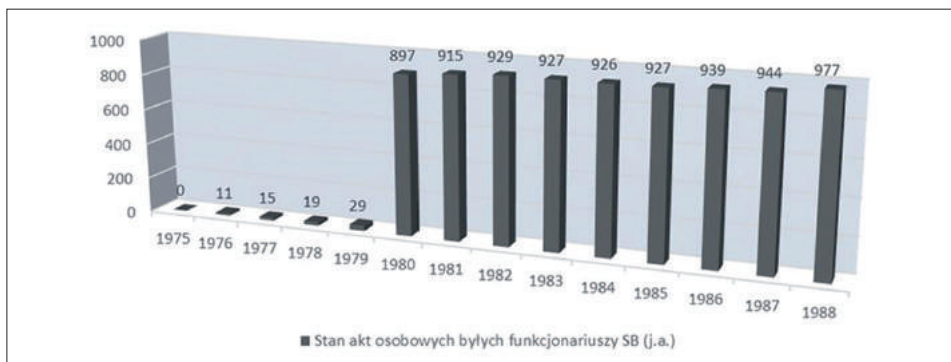
Spraw obiektowo-zagadnieniowych nie było w archiwum wiele – od ok. 2 j.a. w 1975 r. do 20 j.a. w 1979 r. i od 21 j.a. w 1980 r. do 36 j.a. w 1988 r. Ich raptowny wzrost nastąpił w 1984 r. – do 46 j.a., kiedy to wzrósł prawie o połowę. Prawdopodobnie to efekt intensywnych działań uwieńczonych zakończeniem spraw.

6. Stan spraw sądowych

W całym omawianym okresie nie złożono do archiwum żadnej sprawy sądowej. Oznacza to, że w całym badanym okresie nie było przypadku, aby kaliska bezpieka odłożyła do archiwum akta sądowe, związane z prowadzonymi działaniami operacyjnymi albo nie posiadała potrzeby skorzystania z takich akt.

7. Stan akt osobowych byłych funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa

Na wykresie nr 6 zaprezentowano stan akt osobowych byłych funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa, złożonych do archiwum Wydziału „C” w Kaliszu, wyrażony w j.a.

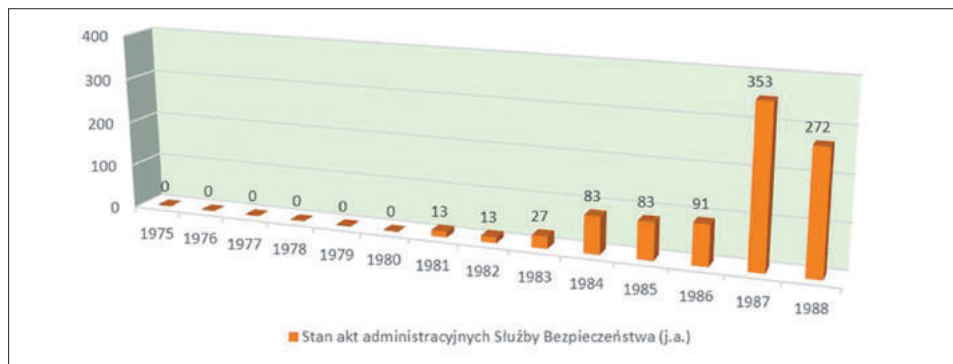
Wykres nr 6.

Stan akt osobowych byłych funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988

W latach 1975-1979 akt osobowych byłych funkcjonariuszy SB nie było w archiwum wiele – od 11 j.a. do 29 j.a. W 1980 r. nastąpił gwałtowny wzrost akt osobowych – z 29 j.a. do 897 j.a. w ramach przejęcia grupy akt. Po 1980 r. liczba akt wzrastała w niewielkim stopniu. W końcowym okresie było ich około tysiąca. Do archiwum trafiały akta funkcjonariuszy przechodzących na emeryturę. Zakładając, że województwo kaliskie zamieszkiwało ok. 700 tysięcy mieszkańców, to statystycznie, jeden emerytowany pracownik SB przypadł na 700 mieszkańców.

8. Stan akt administracyjnych Służby Bezpieczeństwa

Wykres nr 7 przedstawia stan akt administracyjnych SB województwa kaliskiego, wyrażony w jednostkach archiwalnych.

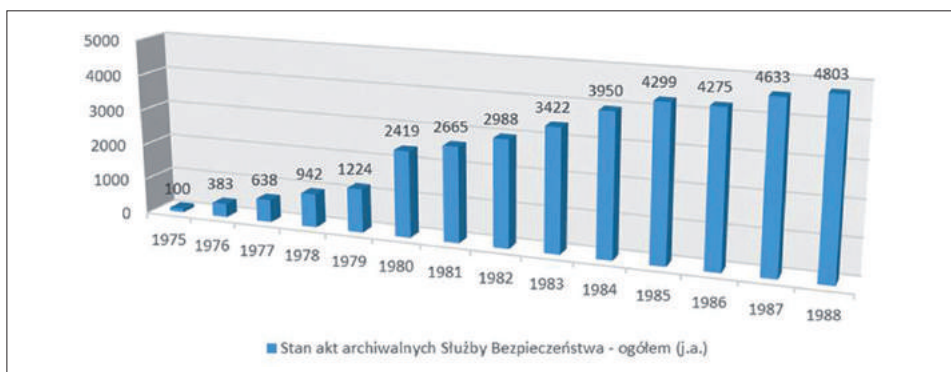
Wykres nr 7.

Stan akt administracyjnych Służby Bezpieczeństwa Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988

W początkowym okresie, w latach 1975-1980, akt administracyjnych do archiwum nie składano. Urząd dopiero co rozpoczął działalność a akta trzymano pod ręką. W latach 1981-1983 akt administracyjnych w archiwum nie było wiele, od 13 j.a. w 1981 r. do 27 j.a. w 1983 r. W latach 1984-1985 stan posiadania wzrósł do 83 j.a. i w 1986 r. do 91 j.a. Najwięcej akt było w 1987 r. – 353 j.a. oraz w 1988 r. – 272 j.a. Przyrost liczby akt administracyjnych w archiwum to naturalny proces deponowania akt po ich wykorzystaniu, rosnący razem z kolejnymi latami pracy urzędu.

9. Zestawienie zbiorcze stanu akt archiwalnych Służby Bezpieczeństwa

Analizę danych o stanie akt SB w archiwum Wydziału „C” w Kaliszu w latach 1975-1988 kończy wykres prezentujący zestawienie zbiorcze stanu akt archiwalnych SB w j.a. To podstawowa informacja, która ukazuje końcowy rezultat przekazywania akt archiwalnych przez lokalne struktury bezpieczeństwa do archiwum. Przedstawione na wykresie dane liczbowe stanowią ogólną sumę wszystkich wytworzonych akt, na które składały się: teczki personalne i teczki pracy wyeliminowanych b. TW, LK i kandydatów, sprawy operacyjne, akta kontrolno-śledcze, sprawy obiektowo-zagadnieniowe, akta sądowe, akta osobowe byłych funkcjonariuszy SB i akta administracyjne.

Wykres nr 8.
Stan akt archiwalnych SB Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988 – ogółem

Przez cały omawiany okres utrzymywała się stała tendencja wzrostowa liczby akt przechowywanych w archiwum – od 100 j.a. w 1975 r. do 4803 j.a. w 1988 r. Rocznie do archiwum przekazywano kilkaset j.a. akt. Największy wzrost akt nastąpił w 1980 r., kiedy w archiwum zdeponowano jednorazowo 868 j.a. akt byłych funkcjonariuszy SB.

III. Ruch akt archiwalnych wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988

Drugim czynnikiem charakteryzującym zasób archiwalny Wydziału „C” w Kaliszu był ruch akt archiwalnych. Szczegółowe informacje o ruchu akt zawarte były w tabeli statystycznej o stanie i ruchu akt archiwalnych w dwóch głównych rubrykach: wpływ akt i ubytek akt.

Dokonując analizy ruchu akt archiwalnych zastosowano metodę opisową i graficzną. W pierwszej kolejności przedstawiono w tabelach szczegółowe i zbiorcze dane liczbowe wpływu oraz ubytku poszczególnych rodzajów akt do archiwum w badanym okresie. W celu czytelnego zilustrowania zmian zachodzących w ruchu akt ogólne informacje o ich wpływie i ubytku zaprezentowano na wykresach słupkowych.

Z kolei dynamikę procesu wpływu i ubytku poszczególnych rodzajów akt w badanym okresie uwidocznilo na liniowych wykresach graficznych. Wyrażają go dwie linie łamane, na których zapisano wartości wzrostu i ubytku.

W części końcowej przedstawiono i omówiono informacje charakteryzujące proces ubytku akt: przekazywanie akt na stałe, komasację akt i brakowanie akt.

1. Wpływ akt do archiwum

Analizę ruchu akt archiwalnych Służby Bezpieczeństwa w latach 1975-1988 w Wydziale „C” w Kaliszu rozpoczęto od zbiorczego zestawienia, ukazującego wpływ poszczególnych rodzajów akt do archiwum. Prezentuje go tabela nr 5³³.

³³ Bazę danych dla zestawienia zbiorczego i wszystkich wykresów prezentujących wpływ poszczególnych rodzajów akt do archiwum stanowiły następujące źródła: tamże, sygn. 0333/55, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1976 do 31 XII 1976, nlb; tamże, sygn. 0333/56, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1977 do 31 XII 1977, nlb; tamże, sygn. 0333/70, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1978 do 31 XII 1978, nlb; tamże, sygn. 0333/66, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1979 do 31 XII 1979, nlb; tamże, sygn. 0333/65, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1980 do 31 XII 1980, nlb; tamże, sygn. 0333/69, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1981 do 31 XII 1981, nlb; tamże, sygn. 0333/79, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1982 do 31 XII 1982, nlb; tamże, sygn. 0333/80, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1983 do 31 XII 1983, nlb; tamże, sygn. 0333/81, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1984 do 31 XII 1984, nlb; tamże, sygn. 0333/83, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1985 do 31 XII 1985, nlb; AIPN, tamże, sygn. 0355/100, t. 2, Tabela statystyczna (Służba Bezpieczeństwa) dotycząca ruchu akt archiwalnych zbiorcza za okres od 1 I 1986 do 31 XII 1986, nlb; tamże, Tabela statystyczna (SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych teczek personalnych wyeliminowanych osobowych źródeł informacji za okres od 1 I 1986 do 31 XII 1986, nlb; tamże, Tabela statystyczna (SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych teczek pracy wyeliminowanych osobowych źródeł informacji za okres od 1 I 1986 do 31 XII 1986, nlb; tamże, Tabela statystyczna (SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych spraw operacyjnych za okres od 1 I 1986 do 31 XII 1986, nlb; tamże, Tabela statystyczna (SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych postępowań przygotowawczych za okres od 1 I 1986 do 31 XII 1986, nlb; tamże, Tabela statystyczna (SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych obiektowo-zagadnieniowych za okres od 1 I 1986 do 31 XII 1986, nlb; tamże, Tabela statystyczna (SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych sądowych za okres od 1 I 1986 do 31 XII 1986, nlb; tamże, Tabela statystyczna (SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych teczek personalnych zwolnionych funkcjonariuszy za okres od 1 I 1986 do 31 XII 1986, nlb; tamże, Tabela statystyczna (SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych administracyjnych za okres od 1 I 1986 do 31 XII 1986, nlb; tamże, sygn. 0355/100, t. 5, Tabela statystyczna (zbiorcza SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych za okres od 1 I 1987 do 31 XII 1987, nlb; tamże, Tabela statystyczna (teczki personalne SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych za okres od 1 I 1987 do 31 XII 1987, nlb; tamże, Tabela statystyczna (teczki pracy SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych za okres od 1 I 1987 do 31 XII 1987, nlb; tamże, Tabela statystyczna (sprawy operacyjne SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych za okres od 1 I 1987 do 31 XII 1987, nlb; tamże, Tabela statystyczna (kontrolno-śledcze SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych za okres od 1 I 1987 do 31 XII 1987, nlb; tamże, Tabela statystyczna (obektowo-zagadnieniowe SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych za okres od 1 I 1987 do 31 XII 1987, nlb; tamże, Tabela statystyczna (sądowe SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych za okres od 1 I 1987 do 31 XII 1987, nlb; tamże, Tabela statystyczna (osobowe b. funkcjonariuszy SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych za okres od 1 I 1987 do 31 XII 1987, nlb; tamże, Tabela statystyczna (administracyjne SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych za okres od 1 I 1987 do 31 XII 1987, nlb; tamże, sygn. 0546/11, Tabela statystyczna (zbiorcza SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych za okres od 1 I 1988 do 31 XII 1988, nlb; tamże, sygn. 0355/101, t. 3, Tabela statystyczna (teczki personalne SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych za okres od 1 I 1988 do 31 XII 1988, k. 1; tamże, Tabela statystyczna (teczki pracy SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych

Rok	(1) Teczki Personalne SB	(2) Teczki pracy SB	(3) Sprawy operacyjne	(4) Akta kontrolno- śledcze (postępowań przygotowawczych)	(5) Sprawy obiekto- wo- zagadnieniowe	(6) Sprawy sądowe	(7) Akta osobowe byłych funkcjonariuszy	(8) Akta administracyjne	Ogółem akt
1975	17	14	66	1	2	0	0	0	100
1976	77	42	129	12	12	0	11	0	283
1977	70	46	122	14	1	0	4	0	257
1978	91	60	139	12	4	0	4	0	310
1979	79	45	134	17	1	0	10	0	286
1980	62	42	210	12	1	0	868	0	1195
1981	64	41	117	15	0	0	20	13	270
1982	99	55	117	38	0	0	14	0	323
1983	192	98	120	37	8	0	0	14	469
1984	195	84	189	28	20	0	0	56	572
1985	117	56	151	24	4	0	1	0	353
1986	159	74	166	16	0	0	12	16	443
1987	145	94	123	19	0	0	5	270	656
1988	173	99	122	15	2	0	33	86	530
Razem	1540	850	1905	260	55	0	982	455	6047

Tabela nr 5.

Wpływ poszczególnych rodzajów akt archiwalnych Służby Bezpieczeństwa
do Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988 – zestawienie zbiorcze

Wpływ teczek personalnych SB do archiwum przedstawiał się następująco:
1975 r. – 17 j.a.; 1976 r. – 77 j.a.; 1977 r. – 70 j.a.; 1978 r. – 91 j.a.; 1979 r. – 79 j.a.;
1980 r. – 62 j.a.; 1981 r. – 64 j.a.; 1982 r. – 99 j.a.; 1983 r. – 192 j.a.; 1984 r. – 195
j.a.; 1985 r. – 117 j.a.; 1986 r. – 159 j. a.; 1987 r. – 145 j.a. i w 1988 r. – 173 j.a. Ogó-
łem wpłynęło 1540 j.a.

Teczek pracy SB wpłynęło w: 1975 r. – 14 j.a.; 1976 r. – 42 j.a.; 1977 r. – 46 j.a.;
1978 r. – 60 j.a.; 1979 r. – 45 j.a.; 1980 r. – 42 j.a.; 1981 r. – 41 j.a.; 1982 r. – 55 j.a.;
1983 r. – 98 j.a.; 1984 r. – 84 j.a.; 1985 r. – 56 j.a.; 1986 r. – 74 j.a.; 1987 r. – 94 j.a.
i w 1988 r. – 99 j.a. Łącznie wpłynęło 850 j.a.

za okres od 1 I 1988 do 31 XII 1988, k. 2; tamże, Tabela statystyczna (sprawy operacyjne SB) dotyczące
ruchu akt archiwalnych za okres od 1 I 1988 do 31 XII 1988, k. 3; tamże, Tabela statystyczna (kontrolno-
śledcze SB) dotyczące ruchu akt archiwalnych za okres od 1 I 1988 do 31 XII 1988, k. 4; tamże, Tabela
statystyczna (obiekto-wo-zagadnieniowe SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych za okres od 1 I 1988 do
31 XII 1988, k. 5; tamże, Tabela statystyczna (sądowe SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych za okres od
1 I 1988 do 31 XII 1988, k. 6; tamże, Tabela statystyczna (osobowe b. funkcjonariuszy SB) dotycząca ruchu
akt archiwalnych za okres od 1 I 1988 do 31 XII 1988, k. 7; tamże, Tabela statystyczna (administracyjne SB)
dotycząca ruchu akt archiwalnych za okres od 1 I 1988 do 31 XII 1988, k. 8.

Wpływ spraw operacyjnych był następujący: 1975 r. – 66 j.a.; 1976 r. – 129 j.a.; 1977 r. – 122 j.a.; 1978 r. – 139 j.a.; 1979 r. – 134 j.a.; 1980 r. – 210 j.a.; 1981 r. – 117 j.a.; 1982 r. – 117 j.a.; 1983 r. – 120 j.a.; 1984 r. – 189 j.a.; 1985 r. – 151 j.a.; 1986 r. – 166 j.a.; 1987 r. – 123 j.a. i w 1988 r. – 122 j.a. Razem, wszystkich spraw, wpłynęło 1905 j.a.

Akt kontrolno-śledczych (postępowań przygotowawczych) kolejno wpłynęło: w 1975 r. – 1 j.a.; 1976 r. – 12 j.a.; 1977 r. – 14 j.a.; 1978 r. – 12 j.a.; 1979 r. – 17 j.a.; 1980 r. – 12 j.a.; 1981 r. – 15 j.a.; 1982 r. – 38 j.a.; 1983 r. – 37 j.a.; 1984 r. – 28 j.a.; 1985 r. – 24 j.a.; 1986 r. – 16 j.a.; 1987 r. – 19 j.a. i w 1988 r. – 15 j.a. Ogółem było to 260 j.a.

Wpływ spraw obiektowo-zagadnieniowych przedstawiał się następująco: 1975 r. – 2 j.a.; 1976 r. – 12 j.a.; 1977 r. – 1 j.a.; 1978 r. – 4 j.a.; 1979 r. – 1 j.a.; 1980 r. – 1 j.a.; 1981 r. – 0 j.a.; 1982 r. – 0 j.a.; 1983 r. – 8 j.a.; 1984 r. – 20 j.a.; 1985 r. – 4 j.a.; 1986 r. – 0 j.a.; 1987 r. – 0 j.a. i w 1988 r. – 2 j.a. Łącznie wpłynęło 55 j.a.

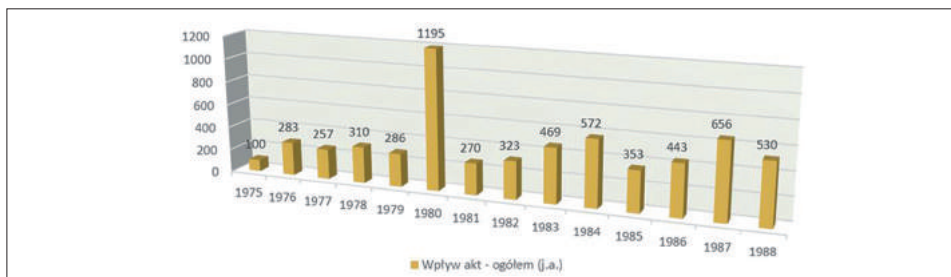
Spraw sądowych nie wpłynęło w omawianym okresie w ogóle.

Akt osobowych funkcjonariuszy w tym czasie wpłynęło: w 1975 r. – 0 j.a.; 1976 r. – 11 j.a.; 1977 r. – 4 j.a.; 1978 r. – 4 j.a.; 1979 r. – 10 j.a.; 1980 r. – 868 j.a.; 1981 r. – 20 j.a.; 1982 r. – 14 j.a.; 1983 r. – 0 j.a.; 1984 r. – 0 j.a.; 1985 r. – 1 j.a.; 1986 r. – 12 j.a.; 1987 r. – 5 j.a. i w 1988 r. – 33 j.a. W sumie wpłynęło 982 j.a.

Wpływ akt administracyjnych kształtował się w następujący sposób: 1975 r. – 0 j.a.; 1976 r. – 0 j.a.; 1977 r. – 0 j.a.; 1978 r. – 0 j.a.; 1979 r. – 0 j.a.; 1980 r. – 0 j.a.; 1981 r. – 13 j.a.; 1982 r. – 0 j.a.; 1983 r. – 14 j.a.; 1984 r. – 56 j.a.; 1985 r. – 0 j.a.; 1986 r. – 16 j.a.; 1987 r. – 270 j.a. i w 1988 r. – 86 j.a. Razem wpłynęło 455 j.a.

Ogółem, wpływ wszystkich rodzajów akt archiwalnych SB do Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu kształtował się w latach 1975-1988 następująco: 1975 r. – 100 j.a.; 1976 r. – 283 j.a.; 1977 r. – 257 j.a.; 1978 r. – 310 j.a.; 1979 r. – 286 j.a.; 1980 r. – 1195 j.a.; 1981 r. – 270 j.a.; 1982 r. – 323 j.a.; 1983 r. – 469 j.a.; 1984 r. – 572 j.a.; 1985 r. – 353 j.a.; 1986 r. – 443 j.a.; 1987 r. – 656 j.a. i w 1988 r. – 530 j.a.

W celu zilustrowania i krótkiej charakterystyki procesu składania akt do archiwum wpływ akt (w j.a.) przedstawiono na wykresie nr 9.

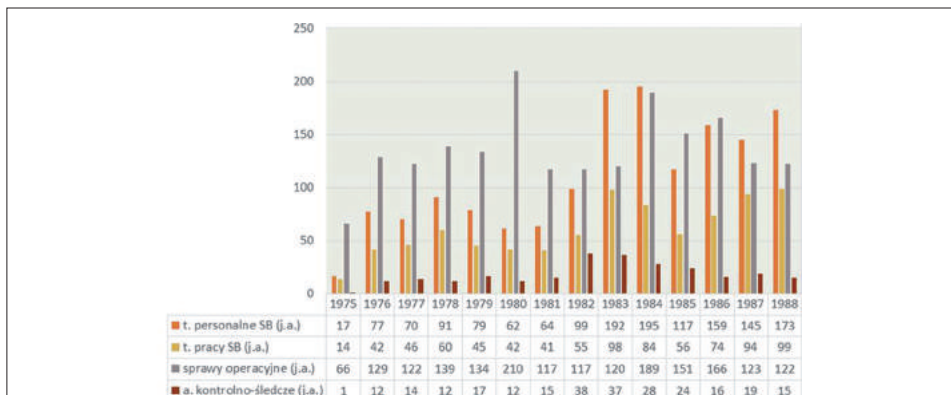

Wykres nr 9.

Wpływ akt Służby Bezpieczeństwa do archiwum Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988 – ogółem

Najwięcej akt wpłynęło do archiwum: w 1980 r. (1195 j.a.). Napływ akt w tym roku był związany z przekazaniem do archiwum jednorazowo dużej liczby akt osobowych byłych funkcjonariuszy SB. Następnie można wyróżnić dwa szczyty: 1987 r. (656 j.a.) i 1988 r. (530 j.a.) – tutaj wpływ akt wiązał się prawdopodobnie ze schyłkiem epoki; oraz 1983 r. (469 j.a.) i 1984 r. (572 j.a.) – ten wpływ to prawdopodobnie efekt zakończenia stanu wojennego i amnestii, które doprowadziły do sfinalizowania wielu spraw.

Wpływ akt archiwalnych SB do Wydziału „C” w Kaliszu ogółem nie był duży. Rocznie było to kilkaset j.a. akt. Interesująco przedstawia się natomiast wpływ poszczególnych rodzajów akt do archiwum w kolejnych latach. Według rodzajów akt najwięcej wpłynęło do archiwum: spraw operacyjnych (1905 j.a.), teczek personalnych SB (1550 j.a.), teczek pracy SB (850 j.a.) i akt kontrolno-śledczych (260 j.a.). Wykres nr 10 prezentuje wpływ czterech rodzajów akt, których zdeponowano w archiwum najwięcej: teczek personalnych SB, teczek pracy SB, spraw operacyjnych i akt kontrolno-śledczych.

Wykres nr 10.

Wpływ teczek personalnych SB, teczek pracy SB, spraw operacyjnych i akt kontrolno-śledczych SB do archiwum Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988

Najliczniej wpływały do archiwum:

- a) sprawy operacyjne: w 1980 r. (210 j.a.), w 1984 r. (189 j.a.) i w 1986 r. (166 j.a.);
- b) teczki personalne b. TW, LK i kandydatów (czyli OZI): w 1984 r. (195 j.a.), w 1983 r. (192 j.a.) i w 1988 r. (173 j.a.);
- c) teczki pracy: w 1988 r. (99 j.a.), w 1983 r. (98 j.a.) i w 1987 r. (94 j.a.);
- d) akta kontrolno-śledcze: w 1982 r. (38 j.a.), w 1983 r. (37 j.a.) i w 1984 r. (28 j.a.).

Deponowanie w archiwum spraw operacyjnych i kontrolno-śledczych świadczyło o ich zakończeniu, czyli intensywności pracy operacyjnej jednostek. Składanie teczek personalnych SB i teczek pracy SB wskazywało na zakończenie współpracy z agenturą.

2. Ubytek akt z archiwum

Zestawienie zbiorcze ubytku poszczególnych rodzajów akt archiwalnych Służby Bezpieczeństwa w latach 1975-1988 z Wydziału „C” w Kaliszu prezentuje tabela nr 6³⁴.

Rok	(1) Teczki Personalne SB	(2) Teczki pracy SB	(3) Sprawy operacyjne	(4) Akta kontrolno- śledcze (postępowań przygotowawczych)	(5) Sprawy obiekto- wo- zagadnieniowe	(6) Sprawy sądowe	(7) Akta osobowe byłych funkcjonariuszy	(8) Akta administracyjne	Ogółem akt
1976	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1977	2	0	0	0	0	0	0	0	2
1978	3	3	0	0	0	0	0	0	6
1979	1	0	2	1	0	0	0	0	4
1980	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1981	13	8	0	0	1	0	2	0	24
1982	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1983	14	14	0	0	5	0	2	0	35
1984	33	9	0	1	0	0	1	0	44
1985	1	1	1	0	0	0	0	0	3
1986	179	224	54	0	2	0	0	8	467
1987	110	40	131	0	9	0	0	8	298
1988	25	43	124	0	1	0	0	167	360
Razem	381	342	312	2	18	0	5	183	1243

Tabela nr 6.

Ubytek poszczególnych rodzajów akt archiwalnych Służby Bezpieczeństwa z Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988 – zestawienie zbiorcze

³⁴ Bazę danych dla zestawienia zbiorczego i wszystkich wykresów prezentujących ubytek poszczególnych rodzajów akt z archiwum stanowiły źródła wymienione w przypisie nr 33.

Ubytek z archiwum teczek personalnych SB przedstawiał się następująco: w latach 1975-1976 – 0 j.a.; 1977 r. – 2 j.a.; 1978 r. – 3 j.a.; 1979 r. – 1 j.a.; 1980 r. – 0 j.a.; 1981 r. – 13 j.a.; 1982 r. – 0 j.a.; 1983 r. – 14 j.a.; 1984 r. – 33 j.a.; 1985 r. – 1 j.a.; 1986 r. – 179 j. a.; 1987 r. – 110 j.a. i w 1988 r. – 25 j.a. Łącznie ubyło 381 j.a.

Teczek pracy SB ubyło: w latach 1975-1977 – 0 j.a.; 1978 r. – 3 j.a.; w latach 1979-1980 – 0 j.a.; 1981 r. – 8 j.a.; 1982 r. – 0 j.a.; 1983 r. – 14 j.a.; 1984 r. – 9 j.a.; 1985 r. – 1 j.a.; 1986 r. – 224 j.a.; 1987 r. – 40 j.a. i w 1988 r. – 43 j.a. W sumie ubyły 342 j.a.

Ubytek spraw operacyjnych był następujący: w latach 1975-1978 – 0 j.a.; 1979 r. – 2 j.a.; w latach 1980-1984 – 0 j.a.; 1985 r. – 1 j.a.; 1986 r. – 54 j.a.; 1987 r. – 131 j.a. i w 1988 r. – 124 j.a. Ogółem ubyło w tym okresie 312 j.a. spraw operacyjnych.

Ubytek akt kontrolno-śledczych (postępowań przygotowawczych) nastąpił w omawianym okresie tylko dwa razy: w 1979 r. – 1 j.a. i w 1984 r. – 1 j.a. Razem, ubyły 2 j.a.

Ubytek spraw obiektowo-zagadnieniowych był również nieduży: w 1981 r. – 1 j.a.; w 1983 r. – 5 j.a.; w 1986 r. – 2 j.a.; 1987 r. – 9 j.a. ; w 1988 r. – 1 j.a. i wyniósł łącznie 18 j.a.

Spraw sądowych nie było w archiwum w omawianym okresie ogóle, dlatego też nie było ubytków.

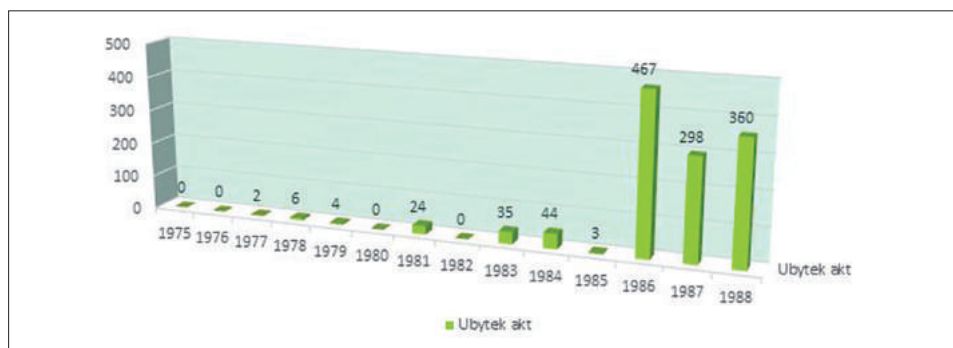
Z akt osobowych funkcjonariuszy ubyło w tym czasie tylko 5 j.a.: w 1981 r. – 2 j.a., w 1983 r. – 2 j.a. i w 1984 r. – 1 j.a.

Ubytek akt administracyjnych kształtował się w następujący sposób: w latach 1975-1985 nie było żadnych ubytków; w 1986 r. ubyło – 8 j.a.; w 1987 r. – 8 j.a. i w 1988 r. – 167 j.a., co wyniosło łącznie 183 j.a.

Ogółem, ubytek wszystkich rodzajów akt archiwalnych SB z Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu kształtował się w latach 1975-1988 następująco: w latach 1975-1976 – 0 j.a.; 1977 r. – 2 j.a.; 1978 r. – 6 j.a.; 1979 r. – 4 j.a.; 1980 r. – 0 j.a.; 1981 r. – 24 j.a.; 1982 r. – 0 j.a.; 1983 r. – 35 j.a.; 1984 r. – 44 j.a.; 1985 r. – 3 j.a.; 1986 r. – 467 j.a.; 1987 r. – 298 j.a. i w 1988 r. – 360 j.a.

Najwięcej ubyło z archiwum: teczek personalnych SB – 381 j.a., teczek pracy SB – 342 j.a., spraw operacyjnych – 312 j.a. i akt administracyjnych – 183 j.a.

W celu lepszego zilustrowania i krótkiej charakterystyki ubytku akt z archiwum proces ten przedstawiono na wykresie nr 11.

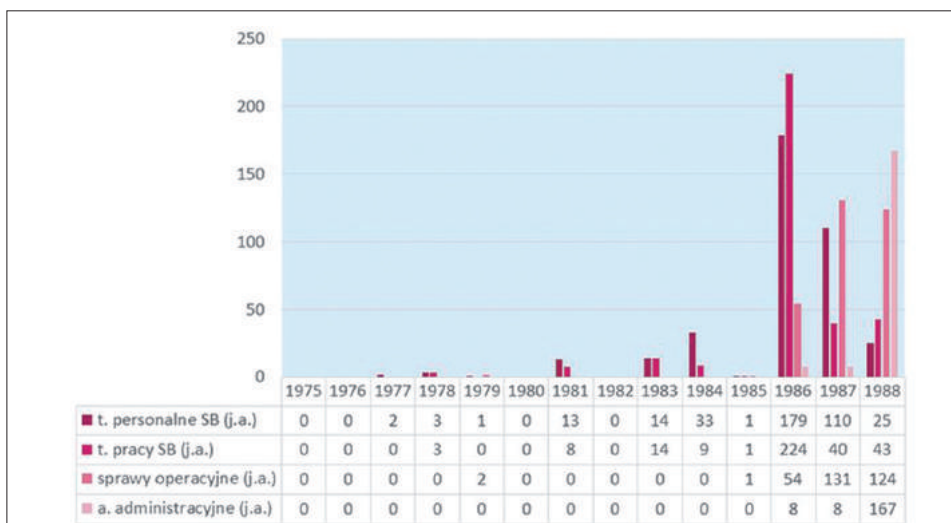
Wykres nr 11.

Ubytek akt Służby Bezpieczeństwa z Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu
w latach 1975-1988 – ogółem

Ogółem, w latach 1975-1980 ubytek akt z archiwum był znikomy: w 1977 r. – 2 j.a., w 1978 r. – 6 j.a. i w 1979 r. – 4 j.a. W latach 1981-1985 ubytek akt uległ zwiększeniu: w 1981 r. – 24 j.a.; w 1983 r. – 33 j.a.; w 1984 r. – 44 j.a. i w 1985 r. – 4 j.a. W latach 1986-1988 nastąpił raptowny wzrost ubytku akt archiwalnych: w 1986 r. – 467 j.a., w 1987 r. – 298 j.a. i w 1988 r. – 360 j.a. Był to efekt brakowania i niszczenia akt, spowodowany prawdopodobnie zarządzeniem archiwalnym nr 049/85, które znacznie obniżało okres przechowywania wielu akt.

Ubytek akt archiwalnych SB do Wydziału „C” w Kaliszu do 1985 r. był znikomy – czasami nie było go w ogóle, a niekiedy w ilości od kilku do kilkudziesięciu j.a. rocznie. Interesująco przedstawia się ubytek najliczniejszych grup akt w ostatnich latach badanego okresu. Wykres nr 12 prezentuje ubytek czterech rodzajów akt, których ubyło z archiwum najwięcej: teczek personalnych SB, teczek pracy SB, spraw operacyjnych i akt administracyjnych.

Ubytek w latach 1986-1988 był skutkiem brakowania i niszczenia akt, charakterystycznego dla epoki transformacji komunizmu w PRL. O ile wcześniej najważniejsze akta składano do archiwum o tyle później te najważniejsze akta niszczone (czasami z przesadą) – powołując się na wykaz akt zrządzenia archiwalnego 049/85, które znacznie obniżało kategorie okresu przechowywania akt.

Wykres nr 12.

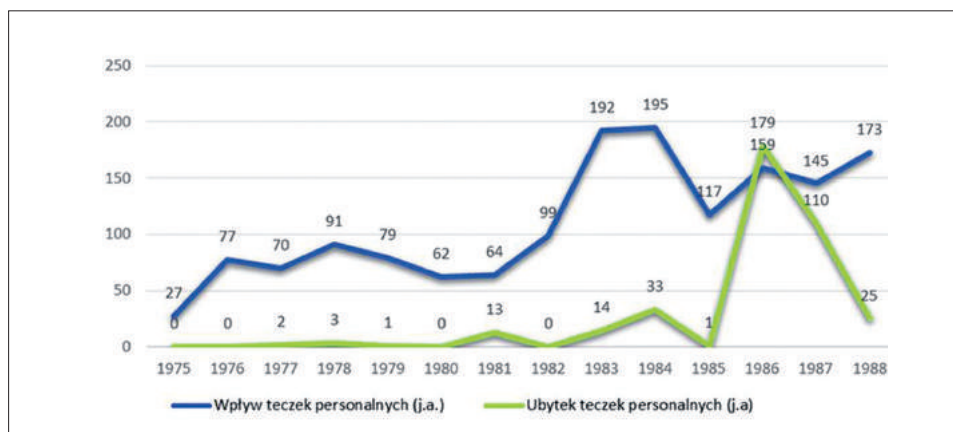
Ubytek największej grupy akt: teczek personalnych SB, teczek pracy SB, spraw operacyjnych i akt administracyjnych Służby Bezpieczeństwa z Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988

3. Ruch poszczególnych rodzajów akt archiwalnych

W celu opisanie tendencji zachodzących w ruchu poszczególnych rodzajów akt archiwalnych posłużono się wykresami graficznymi. Każdy wykres zawiera dwie linie łamane wyrażające wpływ i ubytek poszczególnych rodzajów akt. Na wykresach zaznaczono wartości dotyczące ruchu poszczególnych rodzajów akt, wyszczególnione w tabeli nr 5 i tabeli nr 6.

a) akta personalne SB

Wykres nr 13 przedstawia dynamikę ruchu akt personalnych SB w archiwum Wydziału „C” w Kaliszu w latach 1975-1988.

Wykres nr 13.

Ruch teczek personalnych SB w archiwum Wydziału „C” w Kaliszu w latach 1975-1988

Teczek personalnych SB zdeponowanych w archiwum nieustannie przybywało. Ich wyraźny wzrost nastąpił w 1982 r. (prawdopodobnie efekt stanu wojennego) i trwał w latach następnych. Oznaczało to, że osoby te albo nie były SB potrzebne albo kończyły czynną współpracę.

Ubytek liczby teczek personalnych SB był wynikiem dwóch procesów: przekazania akt na stałe i brakowania.

Na stałe przekazano: w 1978 r. – 3 j.a.; w 1979 r. – 1 j.a.; w 1981 r. – 13 j.a.; w 1983 r. – 14 j.a.; w 1984 r. – 4 j.a. i w 1985 r. 1 j.a.³⁵. Akta personalne SB przekazywano do Wydziałów „C” za TW, którzy zmieniali miejsce zamieszkania.

Ubytek liczby teczek w końcu lat 80. to skutek głównie brakowania akt: w 1984 r. – 29 j.a.; w 1986 r. – 179 j.a; 1987 r. – 109 j.a. i 1988 r. – 25 j.a.³⁶. Proces intensywnego

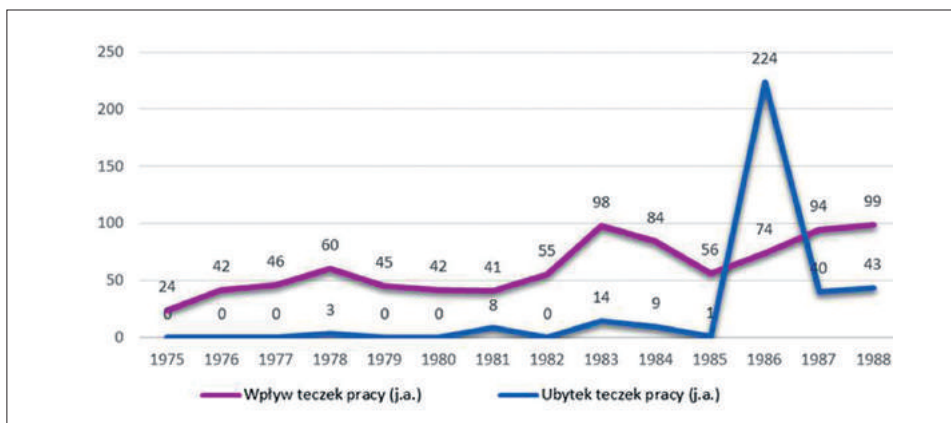
³⁵ Tamże, sygn. 0333/70, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1978 do 31 XII 1978, nlb; tamże, sygn. 0333/66, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1979 do 31 XII 1979, nlb; tamże, sygn. 0333/69, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1981 do 31 XII 1981, nlb; tamże, sygn. 0333/80, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1983 do 31 XII 1983, nlb; tamże, sygn. 0333/81, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1984 do 31 XII 1984, nlb; tamże, sygn. 0333/83, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1985 do 31 XII 1985, nlb.

³⁶ Tamże, sygn. 0355/100, t. 3, Tabela statystyczna dotycząca ruchu akt archiwalnych Służby Bezpieczeństwa – wybrakowano, za okres od 1 I 1986 do 31 XII 1986, nlb; tamże, sygn. 0355/100, t. 7, Tabela statystyczna dotycząca ruchu akt archiwalnych Służby Bezpieczeństwa – wybrakowano, za okres od 1 I 1987 do 31 XII 1987, nlb; tamże, sygn. 0355/100, t. 5, Tabela statystyczna (teczki personalne SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych za okres od 1 I 1987 do 31 XII 1987, nlb; tamże, sygn. 0546/11, Tabela statystyczna (teczki personalne SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych Służby Bezpieczeństwa – wybrakowano, za okres od 1 I 1988 do 31 XII

brakowania związany był prawdopodobnie z wprowadzeniem zarządzenia archiwalnego 049/85, które obniżało okres przechowywania akt personalnych wyeliminowanych OZI, właścicieli LK i MK oraz kandydatów na właścicieli LK i MK, odpowiednio z kategorii „A” do „B-50”, „B-30”, „B-10”, „B-5” i „B-2”³⁷. Potwierdzić mogą to tylko protokoły brakowania, jeśli się zachowały.

b) teczki pracy SB

Wykres nr 14 przedstawia dynamikę ruchu teczek pracy SB w archiwum Wydziału „C” w Kaliszu w latach 1975-1988.

Wykres nr 14.

Ruch teczek pracy SB w archiwum Wydziału „C” w Kaliszu w latach 1975-1988

Teczek pracy SB w archiwum nieustannie przybywało. Rocznie składano ich kilkadziesiąt: najmniej w 1975 r. – 24 j.a., najwięcej w 1988 r. – 99 j.a. Oznaczało to zakończenie współpracy z poszczególnymi TW (OZI) i właścicielami LK i MK.

Ubytek liczby teczek pracy SB był wynikiem dwóch procesów: przekazania akt na stałe i brakowania.

Na stałe przekazano: w 1978 r. – 3 j.a.; w 1981 r. – 8 j.a.; w 1983 r. – 14 j.a.; w 1984 r. – 4 j.a. i w 1985 r. 1 j.a.³⁸. Ten ubytek akt wiązał się ze zmianą miejsca zamieszkania przez TW – teczki personalne i teczki pracy „szły” za nimi.

1988, nlb; tamże, sygn. 0355/101, t. 3, Tabela statystyczna (teczki personalne SB) dotycząca ruchu akt archiwalnych za okres od 1 I 1988 do 31 XII 1988, k. 1.

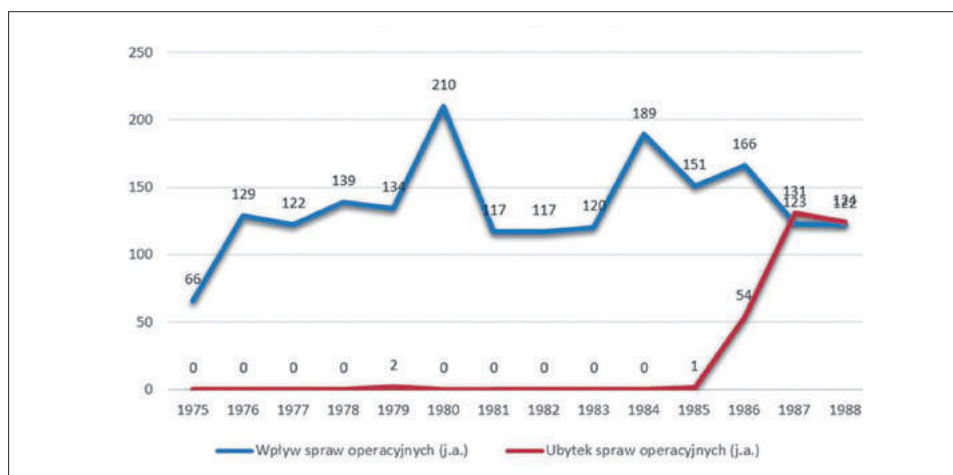
³⁷ Por. tamże, sygn. 01179/322, Zarządzenie nr 030/79..., Wykaz akt, k. 52, poz. 590, 592, 594-596; tamże, sygn. 01290/4, Zarządzenie nr 049/85..., Wykaz akt, k. 37, poz. 9-10, 12-13.

³⁸ Tamże, sygn. 0333/70, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1978 do 31 XII 1978, nlb; tamże, sygn. 0333/69, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1981 do 31 XII

Pod koniec lat 80. ubytek akt był wynikiem przeprowadzonego brakowania akt: w 1984 r. wybrakowano 5 j.a., w 1986 r. – 224 j.a., w 1987 r. – 40 j.a. i w 1988 r. – 43 j.a.³⁹. Proces gwałtownego brakowania w 1986 r. był prawdopodobnie związany z wprowadzeniem zarządzenia archiwalnego 049/85, które niektórym teczkom pracy OZI obniżało okres przechowywania z kategorii „A”, nawet do kategorii „B-5”⁴⁰.

c) sprawy operacyjne

Wykres nr 15 przedstawia dynamikę ruchu spraw operacyjnych w archiwum Wydziału „C” w Kaliszu w latach 1975-1988 w j.a.

Wykres nr 15.

Ruch spraw operacyjnych w archiwum Wydziału „C” w Kaliszu w latach 1975-1988

Sprawy operacyjne nieustannie wpływały do archiwum. Najmniej w 1975 r. – 66 j.a., najwięcej w 1980 r. – 210 j.a., średnio – powyżej 100 j.a. rocznie. W latach 70. było to przejmowanie spraw, później efekt zakończonych działań operacyjnych.

1981, nlb; tamże, sygn. 0333/80, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1983 do 31 XII 1983, nlb; tamże, sygn. 0333/81, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1984 do 31 XII 1984, nlb; tamże, sygn. 0333/83, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1985 do 31 XII 1985, nlb.

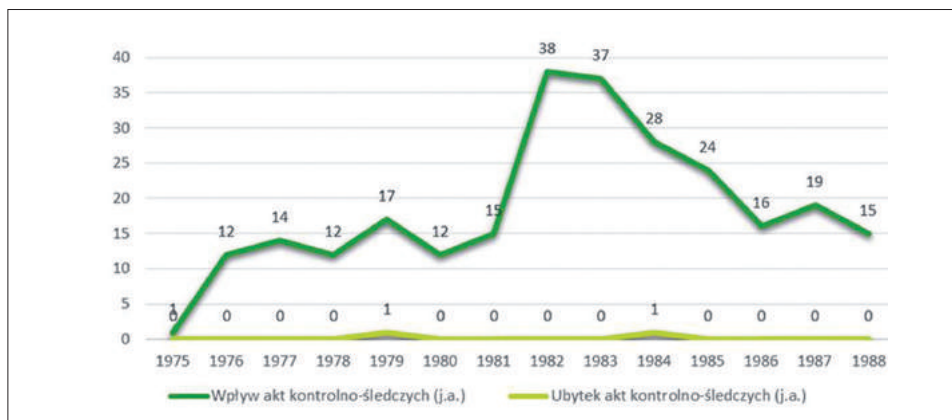
³⁹ Tamże, sygn. 0355/100, t. 3, Tabela statystyczna dotycząca ruchu akt archiwalnych Służby Bezpieczeństwa – wybrakowano, za okres od 1 I 1986 do 31 XII 1986, nlb; tamże, sygn. 0355/100, t. 7, Tabela statystyczna dotycząca ruchu akt archiwalnych Służby Bezpieczeństwa – wybrakowano, za okres od 1 I 1987 do 31 XII 1987, nlb; tamże, sygn. 0546/11, Tabela statystyczna dotycząca ruchu akt archiwalnych Służby Bezpieczeństwa – wybrakowano, za okres od 1 I 1988 do 31 XII 1988, nlb.

⁴⁰ Por. tamże, sygn. 01179/322, Zarządzenie nr 030/79..., Wykaz akt, k. 52, poz. 590, poz. 593-954; tamże, sygn. 01290/4, Zarządzenie nr 049/85..., Wykaz akt, k. 37, poz. 11.

Ubytku akt operacyjnych początkowo praktycznie nie było – tylko 3 j.a. w ciągu 11 lat – i były to przekazania akt na stałe: w 1979 r. – 2 j.a. i w 1985 r. – 1 j.a.⁴¹. Gwałtowny ubytek akt operacyjnych w drugiej połowie lat 80. to rezultat brakowania: 54 j.a. w 1986 r., 131 j.a. w 1987 r. i 124 j.a. w 1988 r.⁴². Brakowania były prawdopodobnie spowodowane wprowadzeniem zarządzenia archiwalnego nr 049/85, obniżającego okres przechowywania spraw operacyjnych z kategorii „A” i „B-20” do kategorii „B-50” i „B-10”⁴³.

d) akta kontrolno-śledcze

Wykres nr 16 przedstawia dynamikę ruchu akt kontrolno-śledczych (postępowań przygotowawczych) w archiwum Wydziału „C” w Kaliszu w latach 1975-1988, w j.a.

Wykres nr 16.

Ruch akt kontrolno-śledczych (postępowań przygotowawczych) w archiwum Wydziału „C” w Kaliszu w latach 1975-1988

W latach początkowych teczki akt kontrolno-śledczych (postępowań przygotowawczych) przekazywano z innych archiwów resortowych w ramach porządkowania archiwaliów pod kątem proveniencji i pertynencji. Trwało to kilka lat i wzrost liczby tych akt nie był duży – kilkanaście j.a. rocznie. Potem o liczbie deponowanych akt decy-

⁴¹ Tamże, sygn. 0333/66, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1979 do 31 XII 1979, nlb; tamże, sygn. 0333/83, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1985 do 31 XII 1985, nlb.

⁴² Tamże, sygn. 0355/100, t. 3, Tabela statystyczna dotycząca ruchu akt archiwalnych Służby Bezpieczeństwa – wybrakowano, za okres od 1 I 1986 do 31 XII 1986, nlb; tamże, sygn. 0355/100, t. 7, Tabela statystyczna dotycząca ruchu akt archiwalnych Służby Bezpieczeństwa – wybrakowano, za okres od 1 I 1987 do 31 XII 1987, nlb; tamże, sygn. 0546/11, Tabela statystyczna dotycząca ruchu akt archiwalnych Służby Bezpieczeństwa – wybrakowano, za okres od 1 I 1988 do 31 XII 1988, nlb.

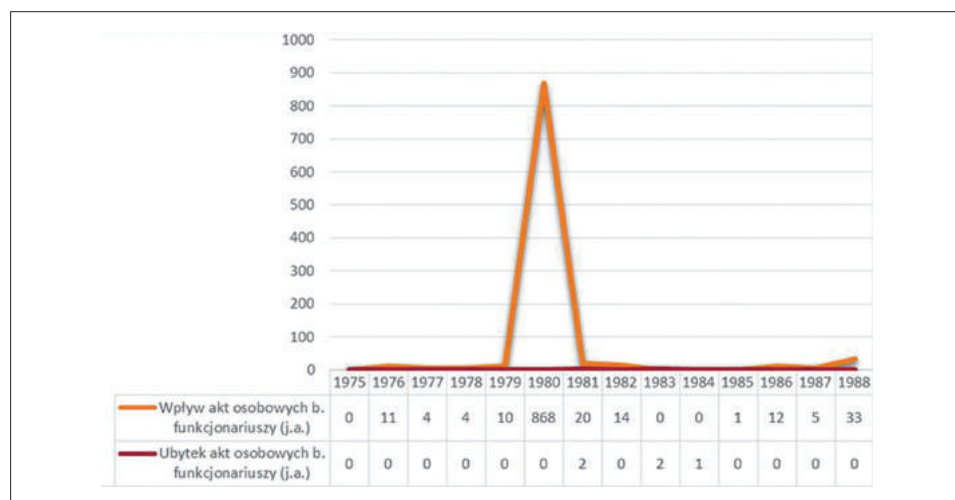
⁴³ Por. tamże, sygn. 01179/322, Zarządzenie nr 030/79..., Wykaz akt, k. 52, poz. 591, poz. 599-600; tamże, sygn. 01290/4, Zarządzenie nr 049/85..., Wykaz akt, k. 37-38, poz. 14-15.

dowało już zakończenie spraw. Wyraźny wpływ akt kontrolno-śledczych do archiwum nastąpił w 1982 r. – 38 j.a., czyli po wprowadzeniu stanu wojennego – aż o jedną trzecią w stosunku do roku 1981 r. W 1983 r. wpłynęło 37 j.a. i w 1984 r. – 28 j.a. W następnych latach nastąpił spadek wpływu akt. Miało to niewątpliwie związek z działaniami prowadzonymi przeciwko opozycji po delegalizacji „Solidarności” i równoczesnym zakończeniu prowadzonych spraw. Ogółem, liczba spraw kontrolno-śledczych (postępowań przygotowawczych) SB przekazywanych do archiwum w województwie kaliskim nie była duża – średnio niecałe 20 spraw rocznie.

Ubytek akt w całym badanym okresie był niewielki i miał miejsce tylko dwa razy: w 1979 r. – 1 j.a. i w 1984 r. – 1 j.a. W obydwu przypadkach było to przekazanie akt na stałe. Brakowania akt kontrolno-śledczych w całym badanym okresie nie było.

e) sprawy obiektowo-zagadnieniowe

Wykres nr 17 przedstawia dynamikę ruchu akt obiektowo-zagadnieniowych w archiwum Wydziału „C” w Kaliszu w latach 1975-1988, w j.a.

Wykres nr 17.

Ruch spraw obiektowo-zagadnieniowych w archiwum Wydziału „C” w Kaliszu w latach 1975-1988

Wpływ akt obiektowo-zagadnieniowych do archiwum był niewielki. Na początku, w 1976 r. było to przejście akt – wpłynęło wtedy 12 j.a. Później były to niewielkie wpływy, od 1 j.a. do 4 j.a. rocznie. Gwałtowny wzrost nastąpił w latach 1982-1984: w 1982 r. złożono do archiwum 38 j.a.; w 1983 r. – 8 j.a. i w 1984 r. – 20 j.a. Oznaczało to zakończenie prowadzonych spraw. Prawdopodobnie był to rezultat wprowadzenia stanu wojennego, który przyspieszył prowadzenie spraw, a następnie efekt jego zniesienia

(w lipcu 1983 r.) i uchwalenia przez Sejm amnestii, co mogło skutkować zakończeniem niektórych spraw obiektowo-zagadnieniowych i spowodować złożenie ich do archiwum.

Ubytek liczby spraw obiektowo-zagadnieniowych w archiwum w latach 1981-1983 wyjaśnia przekazanie akt na stałe: 1 sprawa w 1981 r. i 5 spraw w 1983 r.⁴⁴. Ubytek spraw w latach 1986-1988 tłumaczy proces brakowania: 2 sprawy wybrakowano w 1986 r., 9 spraw w 1987 r. i 1 sprawę w 1988 r.⁴⁵.

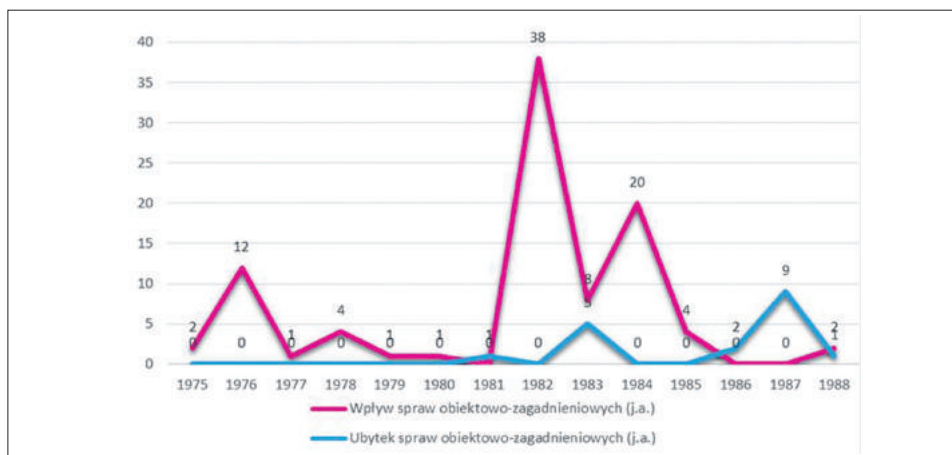
f) sprawy sądowe

W całym omawianym okresie nie złożono do archiwum żadnej sprawy sądowej. Nie było potrzeb operacyjnych przejmowania takich spraw z sądów.

g) akta osobowe funkcjonariuszy

Wykres nr 18 przedstawia dynamikę ruchu akt osobowych byłych funkcjonariuszy SB w archiwum Wydziału „C” w Kaliszu w latach 1975-1988, w j.a.

Z powodu wzajemnego nakładania się zarówno linii, jak i wskaźników wartości, dane liczbowe zostały z wykresu usunięte i przedstawione w legendzie tabeli.

Wykres nr 18.

Ruch akt osobowych byłych funkcjonariuszy w archiwum Wydziału „C” w Kaliszu w latach 1975-1988

⁴⁴ Tamże, sygn. 0333/69, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1981 do 31 XII 1981, nlb; tamże, sygn. 0333/80, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1983 do 31 XII 1983, nlb.

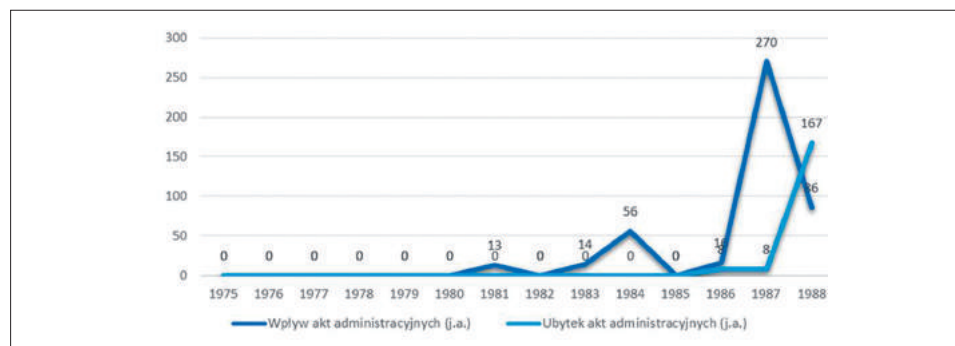
⁴⁵ Tamże, sygn. 0355/100, t. 3, Tabela statystyczna dotycząca ruchu akt archiwalnych Służby Bezpieczeństwa – wybrakowano, za okres od 1 I 1986 do 31 XII 1986, nlb; tamże, sygn. 0355/100, t. 7, Tabela statystyczna dotycząca ruchu akt archiwalnych Służby Bezpieczeństwa – wybrakowano, za okres od 1 I 1987 do 31 XII 1987, nlb; tamże, sygn. 0546/11, Tabela statystyczna dotycząca ruchu akt archiwalnych Służby Bezpieczeństwa – wybrakowano, za okres od 1 I 1988 do 31 XII 1988, nlb.

Akta osobowe byłych funkcjonariuszy SB spływały do archiwum stopniowo. Jednorazowe duże przejście akt nastąpiło w 1980 r., kiedy wpłynęło do archiwum 868 j.a. Było to związane z przejściem akt osobowych byłych funkcjonariuszy SB, MO i pracowników cywilnych z Wydziałów „C” z Poznania, Wrocławia i Łodzi⁴⁶. Ten ruch akt wskazuje, że w 1980 r. ostatecznie zakończono proces przejmowania akt do archiwum SB w Kaliszu. Zgodnie z zasadami proveniencji i pertynencji terytorialnej do kaliskiego Wydziału „C” trafiły akta osobowe byłych funkcjonariuszy związanych pracą z obszarem nowopowstałego województwa kaliskiego. Akta te powinny być skierowane do archiwum w Kaliszu znacznie wcześniej. Z różnych względów zwlekano lub ociągano się z ich przekazaniem. Prawdopodobnie wydarzenia sierpniowe 1980 r. i zmiana sytuacji politycznej spowodowała zdyscyplinowanie działań na wszystkich kierunkach działalności organów represji, a co za tym idzie – w Wydziałach „C” nie chciano już dłużej przetrzymywać akt, które nie powinny się w nich znajdować.

W całym badanym okresie tylko trzy razy nastąpił ubytek akt: w 1981 r. – 2 j.a., w 1983 r. – 2 j.a. i w 1984 r. – 1 j.a.⁴⁷. Były to przekazanie akt na stałe, co wiązało się prawdopodobnie ze zmianą miejsca zamieszkania przez b. funkcjonariusza. Brakowania akt byłych funkcjonariuszy w badanym okresie nie było.

h) akta administracyjne

Wykres nr 19 przedstawia dynamikę ruchu akt administracyjnych SB w archiwum Wydziału „C” w Kaliszu w latach 1975-1988 w j.a.

Wykres nr 19.
Ruch akt administracyjnych w archiwum Wydziału „C” w Kaliszu w latach 1975-1988

⁴⁶ Tamże, sygn. 0396/1, Protokół kontrolny z dnia 18 V 1984 r. ..., k. 20.

⁴⁷ Tamże, sygn. 0333/69, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1981 do 31 XII 1981, nlb; tamże, sygn. 0333/80, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1983 do 31 XII 1983, nlb; tamże, sygn. 0333/81, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1984 do 31 XII 1984, nlb.

Wpływ akt administracyjnych był powolny. Zaczęły one wpływać do archiwum dopiero od 1981 r. – 13 j.a. Następnie wpłynęło ich kolejno: w 1983 r. – 14 j.a.; w 1984 r. – 56 j.a.; w 1986 r. – 16 j.a.; w 1987 r. – 270 j.a. i w 1988 r. 86 j.a. Prawdopodobnie, po zakończeniu stanu wojennego (1983 r.), a także wydaniu zarządzenia nr 049/85, robiono generalne porządki w jednostkach, przekazując niepotrzebne akta administracyjne do archiwum. Jest to zrozumiałe, wzięwszy pod uwagę, że województwo funkcjonowało już 12 lat, a wcześniej wpływ tych akt nie był duży.

Ubytek akt administracyjnych był niewielki. Pierwszy ubytek nastąpił w 1986 r. – 8 j.a. i w 1987 r. również 8 j.a. Gwałtowny ubytek akt administracyjnych wystąpił w 1988 r. – 167 j.a. Wszystkie ubytki były rezultatem brakowania⁴⁸.

Zarówno duży wpływ akt administracyjnych do archiwum w 1987 r. jak i ich brakowanie w 1988 r. świadczy o intensywnym porządkowaniu spraw bieżących, zarówno w jednostkach SB, jak i w archiwum. Duża liczba brakowanych akt administracyjnych w 1988 r. niekoniecznie musi posiadać związek z zarządzeniem nr 049/85.

4. Zadania służbowe archiwistów wpływające na ruch akt

Na stan i ruch akt archiwalnych miały wpływ niektóre zadania służbowe archiwistów i pracowników operacyjnych wykonywane w ciągu roku w zasobie, które rejestrowano w tabeli statystycznej. Należało do nich: przekazywanie akt na stałe, komasacje spraw, brakowanie akt.

a) przekazywanie akt na stałe

Przekazań akt na stałe nie było w badanym okresie wiele, a z lat 1986-1988 brak danych (odnaleziono tylko tabele zbiorcze Biura „C”, w których te informacje nie występują). Ponieważ z 3 lat nie ma danych, dlatego dane o przekazaniach akt na stałe zostały omówione tylko opisowo, bez wykresu.

Przekazania na stałe kształtowały się następująco:

- teczki personalne SB – w 1977 r. – 2 j.a.; w 1978 – 3 j.a.; w 1979 – 1 j.a.; w 1981 r. – 13 j.a.; w 1983 r. – 14 j.a.; w 1984 r. – 4 j.a.; w 1985 r. – 1 j.a.;
- teczki pracy SB – w 1978 – 3 j.a.; w 1981 – 8 j.a.; w 1983 r. – 14 j.a.; w 1984 r. – 4 j.a.; w 1985 r. – 1 j.a.;
- sprawy operacyjne – w 1979 r. – 1 j.a.; w 1985 r. – 1 j.a.;

⁴⁸ Tamże, sygn. 0355/100, t. 3, Tabela statystyczna dotycząca ruchu akt archiwalnych Służby Bezpieczeństwa – wybrakowano, za okres od 1 I 1986 do 31 XII 1986, nlb; tamże, sygn. 0355/100, t. 7, Tabela statystyczna dotycząca ruchu akt archiwalnych Służby Bezpieczeństwa – wybrakowano, za okres od 1 I 1987 do 31 XII 1987, nlb; tamże, sygn. 0546/11, Tabela statystyczna dotycząca ruchu akt archiwalnych Służby Bezpieczeństwa – wybrakowano, za okres od 1 I 1988 do 31 XII 1988, nlb.

- akta kontrolno-śledcze – w 1979 r. – 1 j.a. ; w 1984 r. – 1 j.a.;
- sprawy obiektowo-zagadnieniowe – w 1981 r. – 1 j.a.; w 1983 r. – 5 j.a.; w 1985 r. – 1 j.a.;
- akta osobowe byłych funkcjonariuszy – w 1981 – 2 j.a.; w 1983 r. – 2 j.a.; w 1984 r. – 1 j.a.⁴⁹.

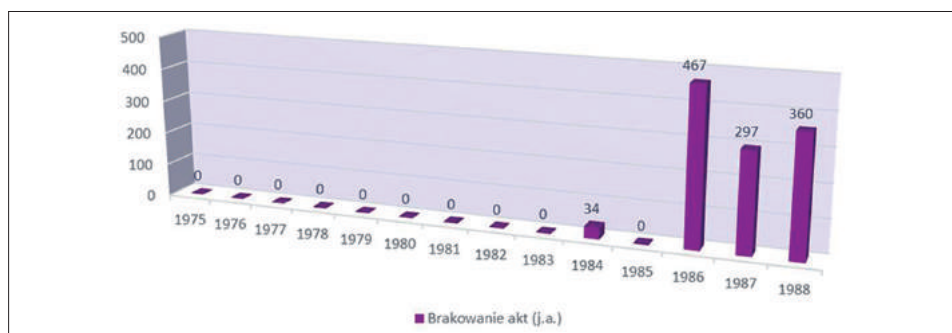
Najwięcej przekazano spraw na stałe w 1983 r. – 35 j.a. i w 1981 r. – 26 j.a. Nie-wielka liczba spraw operacyjnych, akt kontrolno-śledczych i spraw obiektowo-zagadnieniowych przekazywanych na stałe do innych archiwów świadczy o tym, że działania opozycji ograniczały się raczej do terenu województwa. Podobnie było z ruchem agen-tury – jej odpływ z terenu nie był duży.

b) komasacje spraw

W całym badanym okresie 1975-1988 nie odnotowano przypadków komasacji spraw, co oznacza, że nie wystąpiły konieczne do tego potrzeby operacyjne.

c) brakowanie akt

Czynnikiem wpływającym na ruch akt w archiwum było brakowanie akt. Wykres nr 20 prezentuje brakowanie akt w archiwum w latach 1975-1988 w j.a.

Wykres nr 20.

Brakowanie akt SB w Wydziale „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988

⁴⁹ Tamże, sygn. 0333/56, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1977 do 31 XII 1977, nlb; tamże, sygn. 0333/70, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1978 do 31 XII 1978, nlb; tamże, sygn. 0333/66, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1979 do 31 XII 1979, nlb; tamże, sygn. 0333/69, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1981 do 31 XII 1981, nlb; tamże, sygn. 0333/80, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1983 do 31 XII 1983, nlb; tamże, sygn. 0333/81, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1984 do 31 XII 1984, nlb; tamże, sygn. 0333/83, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1985 do 31 XII 1985, nlb.

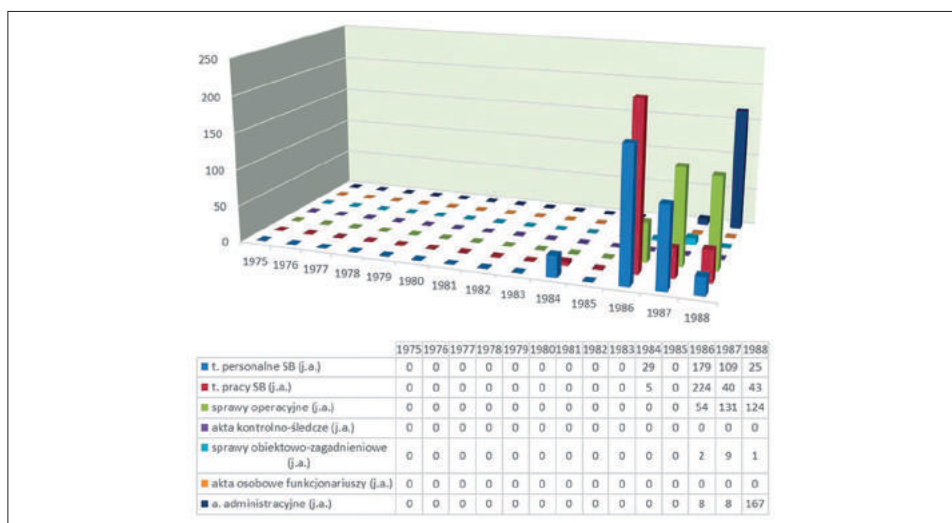
Brakowania w Wydziale „C” w Kaliszu rozpoczęto w 1984 r. Wybrakowano wtedy 34 sprawy. Były to: teczki personalne SB – 29 j.a. i teczki pracy SB – 5 j.a.

W 1986 r. wybrakowano najwięcej akt – 467 j.a. Były to: teczki personalne SB – 179 j.a.; teczki pracy SB – 224 j.a.; sprawy operacyjne – 54 j.a.; sprawy obiektowo-zagadnieniowe – 2 j.a. i akta administracyjne – 8 j.a.

W 1987 r. wybrakowano 297 j.a. akt. Stanowiły je: teczki personalne SB – 109 j.a.; teczki pracy SB – 40 j.a.; sprawy operacyjne – 131 j.a.; sprawy obiektowo-zagadnieniowe – 9 j.a. i akta administracyjne – 8 j.a.

W 1988 r. wybrakowano 360 akt. Należały do nich: teczki personalne SB – 25 j.a.; teczki pracy SB – 43 j.a.; sprawy operacyjne – 124 j.a.; sprawy obiektowo-zagadnieniowe – 1 j.a. i akta administracyjne – 167 j.a.⁵⁰

W całym badanym okresie brakowano tylko 5 rodzajów akt. Były to: teczki personalne SB (342 j.a.), teczki pracy SB (312 j.a.), sprawy operacyjne (309 j.a.), akta administracyjne (183 j.a.) i sprawy obiektowo-zagadnieniowe (12 j.a.). Wykres nr 21 prezentuje wszystkie brakowania, jakie miały miejsce, według poszczególnych rodzajów akt.

Wykres nr 21.
Brakowanie akt SB w Wydziale „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988
według poszczególnych rodzajów akt

⁵⁰ Tamże, sygn. 0333/81, Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1984 do 31 XII 1984, nlb; tamże, sygn. 0355/100, t. 3, Tabela statystyczna dotycząca ruchu akt archiwalnych Służby Bezpieczeństwa – wybrakowano, za okres od 1 I 1986 do 31 XII 1986, nlb; tamże, sygn. 0355/100, t. 7, Tabela statystyczna dotycząca ruchu akt archiwalnych Służby Bezpieczeństwa – wybrakowano, za okres od 1 I 1987 do 31 XII 1987, nlb; tamże, sygn. 0546/11, Tabela statystyczna dotycząca ruchu akt archiwalnych Służby Bezpieczeństwa – wybrakowano, za okres od 1 I 1988 do 31 XII 1988, nlb.

W latach 1975-1988, wybrakowano ogółem 1158 j.a. akt Służby Bezpieczeństwa. Brakowania w latach 1986-1988 były prawdopodobnie realizacją zarządzenia nr 049/85, które wprowadzało daleko idące modyfikacje okresu przechowywania akt⁵¹.

IV. Zadania służbowe archiwistów wykonywane w zasobie archiwalnym wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988

W tabelach statystycznych, dotyczących stanu i ruchu akt archiwalnych SB i MO zawarto jeszcze informacje dodatkowe, związane z wykonywaniem zadań służbowych archiwistów Wydziałów „C”. Były to dane o liczbie informacji udzielonych jednostkom operacyjnym, liczbie wypożyczonych akt oraz aktualne dane o stanie mikrofilmowania akt.

Udzielanie informacji operacyjnych nie miało wpływu na stan i ruch akt w archiwum.

Wypożyczanie akt powodowało fizyczne przekazanie akt z archiwum do jednostek, ale nie było zapisywane w sprawozdaniu jako ubytek, ponieważ akta pozostawały na stanie archiwum.

Mikrofilmowanie akt mogło tylko w jednym przypadku spowodować fizyczny ubytek akt – jeśli po wykonaniu jacketów archiwiści podjęli decyzję o wybrakowaniu akt sfilmowanych spraw⁵². Liczba sygnatur pozostawała jednak ta sama – zmieniała się tylko forma przechowywanych spraw: zamiast akt papierowych – przechowywano mikrofilmy. Mikrofilmowanie akt rozpoczęto w Wydziale „C” w Kaliszu dopiero w 1986 r. i nie znaleziono informacji, że miało to wpływ na ubytek akt.

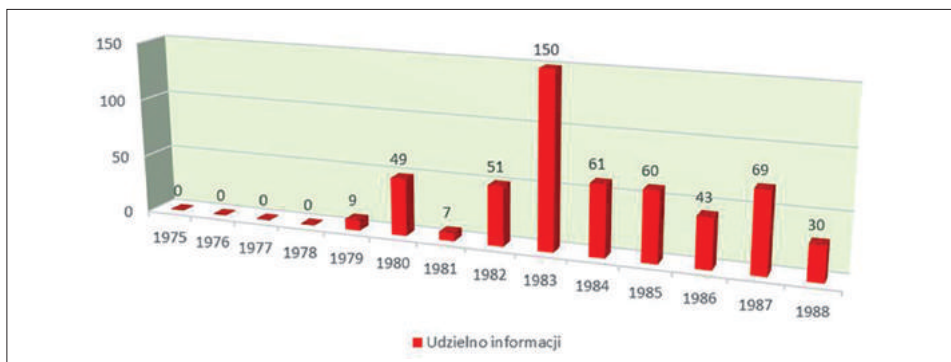
Dane o udzielaniu informacji i wypożyczaniu spraw były zawarte w zbiorczych tabelach statystycznych o stanie i ruchu akt. Dane o mikrofilmowaniu były przesyłane osobno do Biura „C”, gdzie robiono zestawienia zbiorcze. Dla stworzenia pełniejszego obrazu pracy Wydziału „C” w Kaliszu uznano, że przedstawienie w końcowej części artykułu tych zagadnień będzie cennym uzupełnieniem, dotyczącym pracy archiwum operacyjnego.

⁵¹ Zob. tamże, sygn. 01290/4, Zarządzenie nr 049/85..., Wykaz akt.

⁵² Więcej o problematyce mikrofilmowania akt i brakowania akt po ich sfilmowaniu zob.: S. Koller, *Brakowanie i niszczenie dokumentacji operacyjnej Służby Bezpieczeństwa w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych (1956-1990)*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” t. IV, 2011, s. 203-206.

1. Udzielanie informacji

Udzielanie informacji jednostkom operacyjnym przez archiwistów Wydziału „C” w Kaliszu w latach 1975-1988 prezentuje wykres nr 22.

Wykres nr 22.

Udzielanie informacji w Wydziale „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988

W latach 1975-1978 nie udzielono żadnych informacji. Był to okres powstawania zasobu archiwalnego w Kaliszu i nawet jeśli zachodziła potrzeba odszukania potrzebnych danych operacyjnych to zwracano się prawdopodobnie do archiwum Wydziału „C” w Poznaniu, gdzie wcześniej spoczywały akta SB z terenu ziemi kaliskiej.

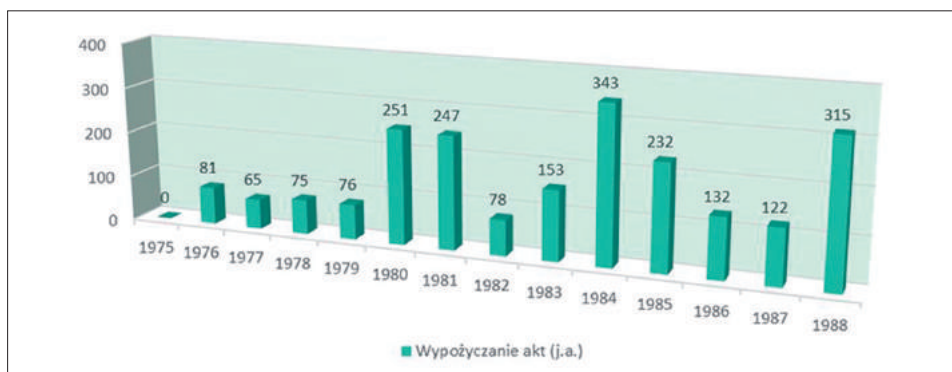
Liczba informacji udzielonych w latach następnych kształtowała się następująco: w 1979 r. – 9; w 1980 r. – 49; w 1981 r. – 7; w 1982 r. – 51; w 1983 r. – 150; w 1984 r. – 61; w 1985 r. – 60; w 1986 r. – 43; w 1987 r. – 69 i w 1988 r. – 30 informacji⁵³.

Najmniej informacji udzielono w 1981 r. – 7, a najwięcej w 1983 r. – 150. Pozostałe lata kształtują się w przedziale – średnio od 50 do 60 informacji i opinii udzielanych jednostkom operacyjnym rocznie (oprócz sprawdzeń w kartotekach i skorowidzach). Udzielanie informacji stanowi pewien wskaźnik zainteresowań operacyjnych.

2. Wypożyczanie akt

Wypożyczanie akt SB jednostkom operacyjnym przez archiwistów Wydziału „C” w Kaliszu w latach 1975-1988 ogółem prezentuje wykres nr 23.

⁵³ Bazę danych dla sporządzenia wykresu i podania liczby udzielonych przez Wydział „C” w latach 1975-1988 informacji stanowiły źródła wyszczególnione w przypisie nr 33.

Wykres nr 23.

Wypożyczenie akt SB jednostkom operacyjnym z Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988 – ogółem

Ogółem w latach 1975-1988, wypożyczono jednostkom operacyjnym: w 1975 r. – brak informacji; w 1976 r. – 81 j.a.; w 1977 r. – 65 j.a.; w 1978 r. – 75 j.a.; w 1979 r. – 76 j.a.; w 1980 r. – 251 j.a.; w 1981 r. – 247 j.a.; w 1982 r. – 78 j.a.; w 1983 r. – 153 j.a.; w 1984 r. – 343 j.a.; w 1985 r. – 232 j.a.; w 1986 r. – 132 j.a.; w 1987 r. – 122 j.a. i w 1988 r. – 315 j.a.⁵⁴

Najmniej wypożyczono akt w 1977 r. – 65 j.a. a najwięcej w 1984 r. – 343 j.a. W latach 70. wypożyczano średnio od 70 do 80 j.a. rocznie. W latach 80., oprócz 1982 r., wypożyczano akt znacznie więcej: trzykrotnie ponad 100, trzykrotnie ponad 200 i dwukrotnie ponad 300 j.a. rocznie. Wypożyczenie akt archiwalnych, podobnie jak zapotrzebowanie na udzielenie informacji, świadczy o stopniu intensywności pracy operacyjnej.

Wypożyczenie akt SB jednostkom operacyjnym przez Wydział „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988 według poszczególnych rodzajów akt prezentuje tabela nr 7⁵⁵.

⁵⁴ Bazę danych dla sporządzenia wykresu i podania liczby wypożyczonych akt stanowiły źródła wyszczególnione w przypisie nr 33.

⁵⁵ Bazę danych dla sporządzenia tabeli i podania liczby wypożyczonych akt – według poszczególnych rodzajów akt – stanowiły źródła wyszczególnione w przypisie nr 33.

Rok	(1) Teczki Personalne SB	(2) Teczki pracy SB	(3) Sprawy operacyjne	(4) Akta kontrolno-śledcze (postępowania przygotowawczych)	(5) Sprawy obiekto- wo- zagadnieniowe	(6) Sprawy sądowe	(7) Akta osobowe byłych funkcjonariuszy	(8) Akta administracyjne	Ogółem akt
1976	4	0	76	0	1	0	0	0	81
1977	16	16	24	9	0	0	0	0	65
1978	15	10	18	31	1	0	0	0	75
1979	16	0	46	8	5	0	1	0	76
1980	103	92	32	8	3	0	13	0	251
1981	110	106	20	7	1	0	3	0	247
1982	24	0	40	8	0	0	6	0	78
1983	76	0	51	14	5	0	7	0	153
1984	151	0	127	49	1	0	1	0	343
1985	67	40	98	10	5	0	8	4	232
1986	31	9	42	42	0	0	8	0	132
1987	35	30	38	10	3	0	6	0	122
1988	97	82	105	10	4	0	17	0	315

Tabela nr 7.

Wypożyczanie akt SB jednostkom operacyjnym przez Wydział „C” KW MO/WUSW w Kaliszu
w latach 1975-1988 – według rodzajów akt

Wypożyczanie z archiwum teczek personalnych SB przedstawiało się następująco: 1975 r. – b.d.; 1976 r. – 4 j.a.; 1977 r. – 16 j.a.; 1978 r. – 15 j.a.; 1979 r. – 16 j.a.; 1980 r. – 103 j.a.; 1981 r. – 110 j.a.; 1982 r. – 24 j.a.; 1983 r. – 76 j.a.; 1984 r. – 151 j.a.; 1985 r. – 67 j.a.; 1986 r. – 31 j. a.; 1987 r. – 35 j.a. i w 1988 r. – 97 j.a.

Teczek pracy SB wypożyczono w: 1975 r. – b.d.; 1976 r. – 0 j.a.; 1977 r. – 16 j.a.; 1978 r. – 10 j.a.; 1979 r. – 0 j.a.; 1980 r. – 92 j.a.; 1981 r. – 106 j.a.; 1982 r. – 0 j.a.; 1983 r. – 0 j.a.; 1984 r. – 0 j.a.; 1985 r. – 40 j.a.; 1986 r. – 31 j.a.; 1987 r. – 35 j.a. i w 1988 r. – 97 j.a.

Wypożyczanie spraw operacyjnych kształtowało się następująco: 1975 r. – b.d.; 1976 r. – 76 j.a.; 1977 r. – 24 j.a.; 1978 r. – 18 j.a.; 1979 r. – 46 j.a.; 1980 r. – 32 j.a.; 1981 r. – 20 j.a.; 1982 r. – 40 j.a.; 1983 r. – 51 j.a.; 1984 r. – 127 j.a.; 1985 r. – 98 j.a.; 1986 r. – 42 j.a.; 1987 r. – 38 j.a. i w 1988 r. – 105 j.a.

Akt kontrolno-śledczych (postępowania przygotowawczych) kolejno wypożyczono: w 1975 r. – b.d.; 1976 r. – 0 j.a.; 1977 r. – 9 j.a.; 1978 r. – 31 j.a.; 1979 r. – 8 j.a.; 1980 r. – 8 j.a.; 1981 r. – 7 j.a.; 1982 r. – 8 j.a.; 1983 r. – 14 j.a.; 1984 r. – 49 j.a.; 1985 r. – 10 j.a.; 1986 r. – 42 j.a.; 1987 r. – 10 j.a. i w 1988 r. – 10 j.a.

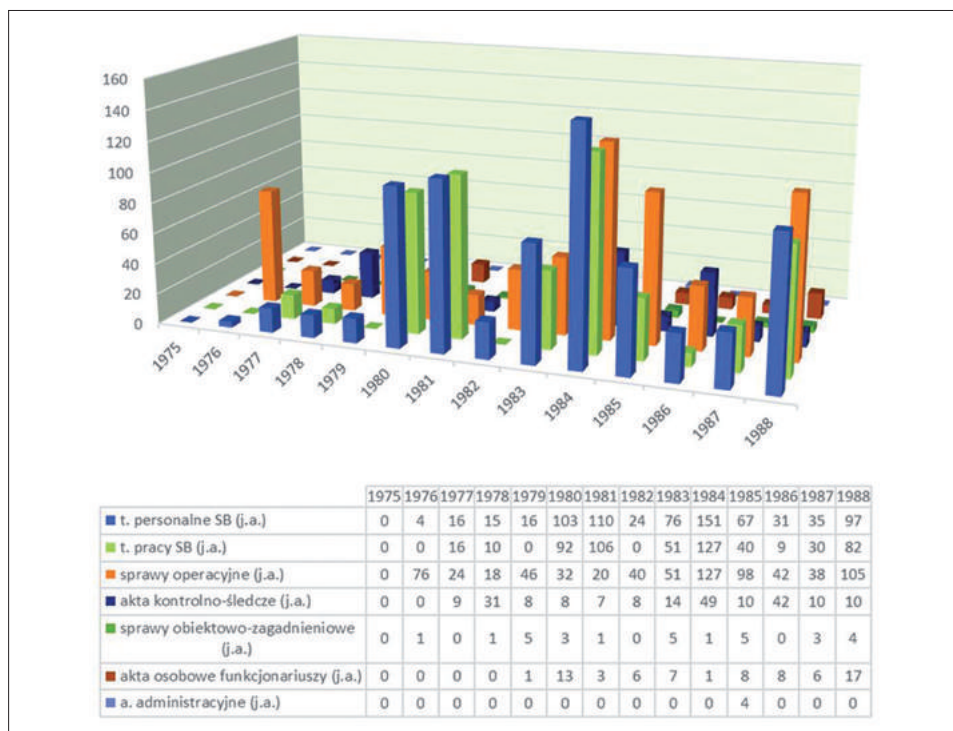
Wypożyczanie spraw obiektowo-zagadnieniowych przedstawiało się następująco: 1975 r. – b.d.; 1976 r. – 1 j.a.; 1977 r. – 0 j.a.; 1978 r. – 1 j.a.; 1979 r. – 5 j.a.; 1980 r. – 3 j.a.; 1981 r. – 1 j.a.; 1982 r. – 0 j.a.; 1983 r. – 5 j.a.; 1984 r. – 1 j.a.; 1985 r. – 5 j.a.; 1986 r. – 0 j.a.; 1987 r. – 3 j.a. i w 1988 r. – 4 j.a.

Ponieważ spraw sądowych nie było w archiwum w omawianym okresie ogóle, stąd też nie było także wypożyczania akt.

Akt osobowych funkcjonariuszy w tym czasie wypożyczono: 1975 r. – b.d.; 1976 r. – 0 j.a.; 1977 r. – 0 j.a.; 1978 r. – 0 j.a.; 1979 r. – 1 j.a.; 1980 r. – 13 j.a.; 1981 r. – 3 j.a.; 1982 r. – 6 j.a.; 1983 r. – 7 j.a.; 1984 r. – 1 j.a.; 1985 r. – 8 j.a.; 1986 r. – 8 j.a.; 1987 r. – 6 j.a. i w 1988 r. – 17 j.a.

Akta administracyjne wypożyczono z archiwum tylko jeden raz w tym okresie, w 1985 r., w liczbie 4 j.a.

Wypożyczanie akt SB jednostkom operacyjnym przez Wydział „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988 według poszczególnych rodzajów akt w j.a. prezentuje obrazowo wykres nr 24.

Wykres nr 24.

Wypożyczanie akt SB jednostkom operacyjnym przez Wydział „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988 – według rodzajów akt

Najwięcej wypożyczano akt personalnych SB, teczek pracy SB oraz akt operacyjnych. Najmniej wypożyczano akt administracyjnych, akt osobowych b. funkcjonariuszy i spraw obiektowo-zagadnieniowych.

Na uwagę zasługuje duża liczba spraw operacyjnych wypożyczona w 1976 r. (76 j.a.) Mogło to mieć związek z wydarzeniami radomskimi. Później wypożyczanie spraw operacyjnych nasiliło się w latach 1984-1985 (wypożyczono 127 j.a. i 98 j.a.) – to okres po zakończeniu stanu wojennego i w 1988 r. (105 j.a.) – to okres przygotowań do transformacji. Lata te najwyraźniej cechowała intensyfikacja działań operacyjnych.

Tendencje wyraźnego ożywienia pracy organów bezpieczeństwa można zauważyć jeszcze w ruchu teczek personalnych i teczek pracy SB. Dla obydwu rodzajów akt są to lata: 1980-1981, 1983-1985 i 1988 r.

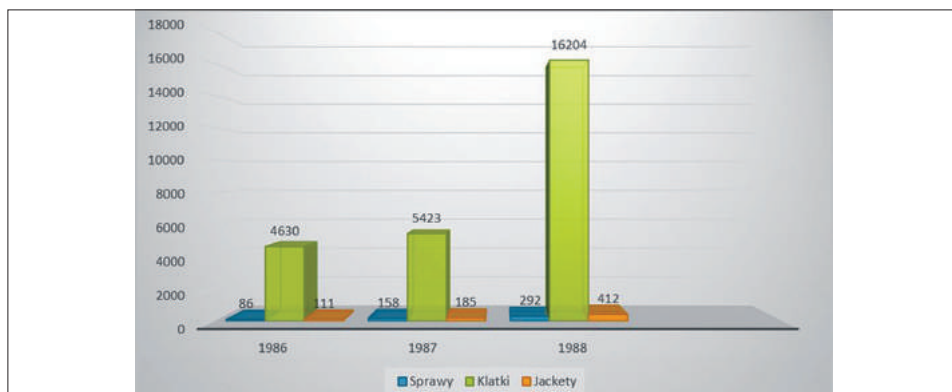
Teczek personalnych SB wypożyczano: w latach 1980-1981 (łącznie 213 j.a.) – okres legalnego działania „Solidarności”; w latach 1983-1985 (łącznie 294 j.a.) – okres po zakończeniu stanu wojennego i w 1988 r. (97 j.a.) – okres przygotowań do transformacji.

Teczek pracy SB wypożyczono: w latach 1980-1981 (łącznie 198 j.a.) – okres legalnego działania „Solidarności”; w latach 1983-1985 (łącznie 218 j.a.) – działania po zakończeniu stanu wojennego i w 1988 r. (82 j.a.) – okres przygotowań do transformacji.

Wszystkie wymienione wypożyczenia – spraw operacyjnych, teczek personalnych i teczek pracy SB stanowiły w praktyce trzon pracy operacyjnej jednostek terenowych i świadczyły o dużej intensyfikacji działań.

3. Mikrofilmowanie akt

Wykres nr 25 przedstawia mikrofilmowanie materiałów archiwalnych SB w Wydziale „C” w Kaliszu w latach 1986-1988.

Wykres nr 25.
Mikrofilmowanie materiałów archiwalnych SB w Wydziale „C” KW MO/WUSW w Kaliszu
w latach 1986-1988

Mikrofilmowanie materiałów archiwalnych rozpoczęto w Kaliszu w 1986 r.

W 1986 r. zmikrofilmowano: 86 spraw, wykonano 4630 klatek i 111 jacketów, i taki stan zapisano na koniec roku sprawozdawczego.

W 1987 r. zmikrofilmowano: 158 spraw, wykonano 5423 klatki i 185 jacketów. Stan zmikrofilmowanych na koniec 1987 r. materiałów wynosił: 244 sfilmowane sprawy, 10053 klatki i 296 jacketów.

W 1988 r. zmikrofilmowano: 292 sprawy, wykonano 16204 klatki i 412 jacketów. Stan zmikrofilmowanych akt w archiwum na koniec 1988 r. przedstawiał się następująco: 536 sfilmowanych spraw, 26257 klatek i 708 jacketów⁵⁶.

Co roku filmowano więcej spraw, robiono więcej klatek i jacketów.

Zakończenie

Po reformie administracyjnej w 1975 r. powstała w Kaliszu KW MO a w niej organy Służby Bezpieczeństwa województwa kaliskiego. Materiały archiwalne wytwarzane podczas pracy organów SB i MO gromadzono w archiwum SB, tzw. Wydziale „C” w Kaliszu. Stan etatowy Wydziału „C” wynosił 9 stanowisk i posiadał 3 Sekcje: ewidencji i statystyki operacyjnej, opiniodawczą i archiwum akt. W początkowym okresie funkcjonowania archiwum, w latach 1975-1980, akta archiwalne wytworzone przez SB i MO na terenach należących do województwa kaliskiego przed 1975 r. przejmowano sukcesywnie z Wydziału „C” w Poznaniu. Archiwum SB w Kaliszu funkcjonowało do 1990 r. Po rozwiązaniu SB w 1990 r. akta organów bezpieczeństwa, w długim procesie przekazywania archiwaliów po bezpiecze, znalazły się ostatecznie w zasobie Instytutu Pamięci Narodowej – w jego Oddziałach i Delegaturach, a materiały z województwa kaliskiego w Oddziale IPN w Łodzi. W postaci rozproszonej, materiały archiwalne dotyczące Kalisza pozostały m.in. w zasobie IPN w Warszawie i w Poznaniu. Na podstawie sprawozdań, przesyłanych do centrali – Biura „C” MSW, oraz protokołów kompleksowych kontroli Wydziału „C” w Kaliszu, znajdujących się w zasobie archiwalnym IPN w Warszawie, odtworzono stan i ruch materiałów archiwalnych Służby Bezpieczeństwa województwa kaliskiego w latach 1975-1988 (z lat 1989-1990 brak danych).

W latach 1975-1988 archiwum kaliskiego Wydziału „C” zgromadziło ogółem 4803 j.a. akt Służby Bezpieczeństwa, w tym: teczek personalnych wyeliminowanych byłych TW, „LK” i kandydatów (osobowych źródeł informacji) – 1159 j.a.; teczek

⁵⁶ Tamże, sygn. 0355/100, t. 3, Tabela statystyczna o stanie filmowania materiałów archiwalnych w Wydziałach „C” WUSW w 1986 r., nlb; tamże, sygn. 0355/100, t. 7, Tabela statystyczna o stanie filmowania materiałów archiwalnych w Wydziałach „C” WUSW w 1987 r., nlb; tamże, sygn. 0355/101, t. 1, Tabela statystyczna o stanie filmowania materiałów archiwalnych w Wydziałach „C” WUSW w 1988 r., nlb.

pracy wyeliminowanych byłych TW, „LK” i kandydatów (osobowych źródeł informacji) – 508 j.a.; spraw operacyjnych – 1593 j.a.; akt kontrolno-śledczych (postępowań przygotowawczych) – 258 j.a.; spraw obiektowo-zagadnieniowych – 36 j.a.; akt osobowych byłych funkcjonariuszy SB – 977 j.a.; akt administracyjnych – 272 j.a. Akt sądowych SB w archiwum nie było

Najwięcej akt wpłynęło do archiwum w 1980 r. – 1195 j.a. Napływ akt w tym roku był związany z przekazaniem do archiwum jednorazowo dużej liczby akt osobowych byłych funkcjonariuszy SB. Potem można wyróżnić dwie fale wpływu akt:

- rok 1983 (469 j.a.) i rok 1984 (572 j.a.) – ten pływ to prawdopodobnie koniec stanu wojennego i amnestia, które doprowadziły do zakończenia dużej liczby spraw;
- rok 1987 (656 j.a.) i rok 1988 (530 j.a.) – tutaj wpływ akt wiązał się prawdopodobnie z porządkowaniem spraw w jednostkach, w fazie transformacji systemu.

Najmniej akt wpłynęło w 1975 r. (100 j.a.), co wynikało z procesu formowania archiwum i systematycznego przejmowania akt archiwalnych z Wydziału „C” Poznaniu.

Wpływ akt archiwalnych SB do Wydziału „C” w Kaliszu ogółem nie był duży. Rocznie było to kilkaset j.a. akt.

Według rodzajów akt, w całym badanym okresie, najwięcej wpłynęło do archiwum: spraw operacyjnych (1905 j.a.), teczek personalnych SB (1550 j.a.), teczek pracy SB (850 j.a.) i akt kontrolno-śledczych (260 j.a.). Deponowanie w archiwum spraw operacyjnych i kontrolno-śledczych świadczyło o ich zakończeniu, czyli intensywności pracy operacyjnej jednostek. Składanie do archiwum teczek personalnych SB i teczek pracy SB wskazywało na zakończenie współpracy z agenturą.

W końcu lat 80. wpłynęło do archiwum także dużo akt administracyjnych: w 1987 r. – 353 j.a. oraz w 1988 r. – 272 j.a. Ten wpływ dokumentów administracyjnych do archiwum to naturalny proces deponowania akt po ich wykorzystaniu. W tym przypadku miało to miejsce w ramach robienia porządków w jednostkach.

Ubytek akt z archiwum zależał od 3 procesów: przekazywania akt na stałe, komasowania spraw i brakowania akt.

Akt na stałe do innych archiwów oddawano niewiele. Zwykle przekazywano kilka j.a. rocznie, najwięcej 35 j.a. w 1983 r., ale były lata, że przekazania akt nie było wcale. Z lat 1986-1988 brak danych. Niewielka liczba akt przekazywanych na stałe do innych archiwów świadczy o tym, że działania opozycji prowadzone na terenie województwa kaliskiego miały ściśle lokalny charakter. Niewielu agentów zmieniło także w tym czasie miejsce zamieszkania.

Komasacji spraw w badanym okresie nie było.

Brakowania w Wydziale „C” w Kaliszu rozpoczęto w 1984 r. Wybrakowano wtedy 34 j.a. (teczki personalne SB i tečky pracy SB). Potem brakowano dopiero w latach 1986-1988. Zniszczono wtedy ogółem 1124 j.a. W całym badanym okresie brakowa-

no tylko 5 rodzajów akt. Były to:teczki personalne SB (342 j.a.),teczki pracy SB (312 j.a.),sprawy operacyjne (309 j.a.),akta administracyjne (183 j.a.) i sprawy obiektowo-zagadnieniowe (12 j.a.). Niszczono akta ważne operacyjnie. Brakowania w latach 1986-1988 mogły mieć związek z zarządzeniem archiwalnym nr 049/85, które wprowadzało daleko idące modyfikacje okresu przechowywania akt, ale mogły też być zacieraniem śladów działalności SB w procesie transformacji systemu komunistycznego.

W tabelach statystycznych o stanie i ruchu akt archiwalnych SB i MO zawarto również informacje związane z wykonywaniem zadań służbowych archiwistów. Były to dane o liczbie informacji udzielonych jednostkom operacyjnym oraz o liczbie wypożyczonych akt. W przygotowywanych w Biurze „C” zestawieniach zbiorczych znaleziono informacje o aktualnym stanie akt zmikrofilmowanych.

W latach 1975-1978 nie udzielono żadnych informacji. W początkowym okresie tworzenia się archiwum jednostki operacyjne zwracały się z zapytaniami prawdopodobnie do archiwum Wydziału „C” w Poznaniu, gdzie wcześniej spoczywały akta SB z terenu ziemi kaliskiej. Najmniej informacji udzielono w 1981 r. – 7, a najwięcej w 1983 r. – 150. W latach pozostałych udzielano jednostkom operacyjnym średnio od 50 do 60 informacji i opinii rocznie (oprócz sprawdzeń w kartotekach i skorowidzach).

Na uwagę zasługuje ruch wypożyczonych spraw. Najmniej akt wypożyczono w 1977 r. – 65 j.a. a najwięcej w 1984 r. – 343 j.a. W latach 70. wypożyczano średnio od 70 do 80 j.a. rocznie. W latach 80., dwukrotnie i trzykrotnie więcej.

Najwięcej wypożyczano: spraw operacyjnych, teczek personalnych i teczek pracy SB.

Duża liczba spraw operacyjnych wypożyczona w 1976 r. (76 j.a.) mogła mieć związek z wydarzeniami radomskimi. Nasilenie wypożyczania spraw operacyjnych w latach 1984-1985 (łącznie 225 j.a.) było związane z działaniami po zakończeniu stanu wojennego a w 1988 r. (105 j.a.) z okresem przygotowań do transformacji systemu.

Teczek personalnych SB wypożyczano najwięcej w trzech okresach: w latach 1980-1981 (łącznie 213 j.a.) – okres legalnego działania „Solidarności”; w latach 1983-1985 (łącznie 294 j.a.) – po zakończeniu stanu wojennego i 1988 r. (97 j.a.) – okres przygotowań do transformacji systemu.

Podobnie było z teczkami pracy SB. Wypożyczano ich najwięcej w tych samych trzech okresach: w latach 1980-1981 (łącznie 198 j.a.) – okres legalnego działania „Solidarności”; w latach 1983-1985 (łącznie 218 j.a.) – działania po zakończeniu stanu wojennego i 1988 r. (82 j.a.) – okres przygotowań do transformacji systemu.

Wypożyczanie akt archiwalnych, podobnie jak zapotrzebowanie na udzielenie informacji, świadczyło o intensywności działań operacyjnych.

Mikrofilmowanie materiałów archiwalnych rozpoczęto w Kaliszu dopiero w 1986 r. Ogółem, w ciągu trzech lat, zmikrofilmowano 536 spraw. Zająły one 26257 klatek i 708 jacketów. Co roku filmowano więcej spraw, robiono więcej klatek i jacketów.

Informacje o stanie i ruchu poszczególnych rodzajów akt archiwalnych SB stanowią cenne źródło do opisanie skali działań prowadzonych przez kaliską bezpiekę. Dane statystyczne podane w artykule mają charakter faktograficzny. Wnioski, sformułowane na podstawie analizy stanu i ruchu akt, dotyczące działań operacyjnych bezpieki są ogólne i hipotetyczne. Ukazują tendencje zachodzące w pracy operacyjnej i pozwalają lepiej zrozumieć specyfikę funkcjonowania aparatu bezpieczeństwa w warunkach lokalnej społeczności.

Abstract

After an administrative reform in 1975 KW MO in Kalisz was formed, which included organs of Służba Bezpieczeństwa [*Security Service*] in Kalisz voivodeship. SB and MO [*militia*] archives were gathered in SB archive, the so-called Department 'C' in Kalisz. After the dissolution of SB in 1990, files of security organs were placed in archive of Instytut Pamięci Narodowej [*The Institute of National Remembrance*] and materials from Kalisz voivodeship in IPN Łódź Branch. In a distributed form archives concerning Kalisz were preserved also in IPN archive in Warszawa and Poznań. On the basis of reports about condition and files movement and comprehensive control protocols of Department 'C' in Kalisz preserved in Warszawa IPN, a condition and movement of Kalisz voivodeship SB archives in 1975-1988 was reproduced.

In 1975-1988 Kalisz archives of Department 'C' gathered in total 4803 a.u. of SB files including: 1159 a.u. of SB personal files, 508 a.u. of SB labour files, 1593 a.u. of operational matters, 258 a.u. of control and investigative files (preparatory proceedings), 36 a.u. of object matters, 977 a.u. of former SB officials personal files, 272 a.u. of administrative files. There were no court records in the archives.

Analysis of files movement showed that archives received a few hundred a.u. of files annually. The largest number – 1195 a.u. in 1980, later in 1983-1984 (1041 a.u.) and in 1987-1988 (1186 a.u.).

By file type, in the period considered, the archives received the most operational matters (1905 a.u.), SB personal files (1550 a.u.), SB labour files (850 a.u.) and control and investigative files (260 a.u.). The decrease of files from the archives depended on 3 processes: transferring files permanently, joining matters and sorting files out. Not many files were transferred permanently to other archives at that time – several dozen a.u. Joining matters did not take place in the period considered. Sorting out in Kalisz Department 'C' started in 1984. Later it happened only in 1986-1988. Then 1124 a.u. were destroyed. In the whole period only 5 types of files were sorted out. They were: SB personal files (342 a.u.), SB labour files (312 a.u.), operational matters (309 a.u.), administrative acts (183 a.u.) and object matters (12 a.u.). in the period 1975-1988 a total of 1158 a.u. of SB files were sorted out.

Other tasks of Department 'C' archivists included: providing information, lending files and microficheing. The most information was provided in 1983 – 150 and the least in 1981 – 7. In remaining years information and opinions were provided from 50 to 60 times annually (aside from verifications in card index). The biggest interest was aroused by operational matters, personal files and SB labour files. The largest number was borrowed in 1984 – 343 a.u. and the smallest in 1977 – 65 a.u. In 1970s an average of 70-80 a.u. were borrowed annually, in 1980s twice and three times more. Microficheing of archive materials started in Kalisz in 1986. Altogether in three years 536 matters were put on microfiches. They took up 26257 of frames on 708 jackets.

The condition and movement of archival files was characteristic for SB actions such as operational activity, acquiring agents, repression scale. A special operational activity of SB was noticed during a legal activity of 'Solidarity', during a martial law and when it ended and in a preparation period for system transformation. Information about the condition and movement of individual types of SB archival files show tendencies taking place in activities of repression organs and allow better understanding of specificity of security system functioning in a local society.

Calisiana w zbiorach archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie. Rekonesans archiwalny

Archiwum IPN przechowuje dokumenty organów bezpieczeństwa państwa wytworzone oraz gromadzone od 22 VII 1944 r. do 31 VII 1990 r., a także organów bezpieczeństwa Trzeciej Rzeszy Niemieckiej i ZSRR z okresu drugiej wojny światowej. Zasób archiwalny IPN tworzą głównie dokumenty Resortu Bezpieczeństwa Publicznego PKWN, Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego, Komitetu ds. Bezpieczeństwa Publicznego, jednostek organizacyjnych i terenowych podległych wymienionym organom, jednostek centralnych Służby Bezpieczeństwa MSW oraz podległych im jednostek terenowych, Akademii Spraw Wewnętrznych, Zwiadu WOP, Zarządu Wojskowej Służby Wewnętrznej jednostek wojskowych MSW oraz podległych im komórek, Informacji Wojskowej, Wojskowej Służby Wewnętrznej, Zarządu II Sztabu Generalnego WP oraz innych służb Sił Zbrojnych prowadzących działania operacyjno-rozpoznawcze lub dochodzeniowo-śledcze, w tym w rodzajach broni i okręgach wojskowych. Do zasobu archiwalnego włączono też materiały zgromadzone wcześniej przez Główną Komisję Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu i jej okręgowe komisje, akta osób represjonowanych z przyczyn politycznych wytworzone przez sądy i prokuratury powszechne oraz wojskowe, a także dokumenty jednostek organizacyjnych więziennictwa. Około 1/8 całego zasobu stanowią materiały ewidencyjne, głównie kartoteki.

W przypadku badań historycznych dotyczących Kalisza, powiatu kaliskiego, a także województwa kaliskiego dokumenty z archiwum IPN są ważnym źródłem do poznania okresu okupacji niemieckiej, historii aparatu represji działającego po 1945 r., zwłaszcza organów bezpieczeństwa państwa, historii politycznej w wymiarze lokalnym i regionalnym, szczególnie polityki władz i dziejów opozycji. Wśród wspomnianych dokumentów znajdują się też takie, które są pomocne w badaniu innych dziedzin życia w Polsce w latach 1945-1990: różnych aspektów życia społecznego, gospodarki i życia codziennego.

Większość dokumentów związanych z historią Kalisza zgromadzonych w IPN jest przechowywana w oddziałowych biurach udostępniania i archiwizacji dokumentów (archiwach) Instytutu w Łodzi i Poznaniu¹.

Dokumenty dotyczące wspomnianej problematyki znajdujące się w Biurze Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów IPN (archiwum IPN) w Warszawie mają charakter szczątkowy i fragmentaryczny. W związku z tym rezultaty ich badania będą miały charakter przyczynkowski. Historyk regionalista nie powinien jednak lekceważyć tej dokumentacji i rezygnować z ewentualnej kwerendy w Warszawie. Może przynieść to wyniki, które będą uzupełnieniem kwerend w oddziałach. Cenne może okazać się np. spojrzenie na województwo kaliskie z perspektywy centrali MSW i jej jednostek organizacyjnych, a także poznanie różnych danych statystycznych gromadzonych w MSW z poszczególnych województw i porównanie ich z danymi z województwa kaliskiego. Należy dodać, że większość dokumentów dotyczących powojennej historii Kalisza

¹ W Oddziale IPN w Łodzi przechowywane są m.in. akta KW MO w Kaliszu (1975-1983), WUSW w Kaliszu (1983-1990), a także rejonowych urzędów spraw wewnętrznych z miast województwa kaliskiego: Jarocina, Kępna, Krotoszyna i Ostrowa Wielkopolskiego. W poznańskim oddziale IPN zgromadzono m.in. akta Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Kaliszu (1945-1954), Powiatowego Urzędu ds. Bezpieczeństwa Publicznego w Kaliszu (1954-1956), KM MO w Kaliszu (1956-1975), KP MO w Kaliszu (1956-1975) oraz Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Poznaniu (1945-1954) i KW MO w Poznaniu (1956-1983), w których zachowało się dużo informacji na temat Kalisza. Zob. *Informator o zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej (stan na dzień 31 grudnia 2008 roku)*, red. nauk. J. Bednarek, R. Leśkiewicz, Warszawa 2009, s. 805, 860-861. O dokumentach z OBUiAD IPN w Łodzi i OBUiAD IPN w Poznaniu dotyczących NSZZ „Solidarność” województwa kaliskiego zob. B. Kuświk, *NSZZ „Solidarność” byłego województwa kaliskiego (1980-1981) w zasobie Instytutu Pamięci Narodowej*, [w:] *Wielkopolska „Solidarność” w materiałach aparatu represji (1980-1989)*, red. W. Handke, Poznań 2006, s. 133-140; W. Handke, R. Kościński, B. Kuświk, *Wielkopolskie regiony NSZZ „Solidarność” (Kalisz, Konin, Leszno, Piła). Rekonesans archiwalny w zasobie OBUiAD IPN w Poznaniu*, [w:] tamże, s. 94, 97-98. Wzmianki na ten temat również w artykule S. Pilarskiego i R. Rąbego, *Źródła do dziejów NSZZ „Solidarność” w zasobie archiwalnym Oddziału IPN w Łodzi*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2013, t. 7, s. 259-297. Z dokumentów zgromadzonych w archiwach IPN w Łodzi i Poznaniu korzystała autorka publikacji na temat kaliskiej „Solidarności” Grażyna Schlender zob. G. Schlender, *NSZZ „Solidarność” w województwie kaliskim w latach 1980-1990*, Kalisz 2006; też, *NSZZ „Solidarność” Region Wielkopolska Południowa*, [w:] *NSZZ „Solidarność” 1980-1989*, t. 4, *Polska Zachodnia*, red. Ł. Kamiński, G. Waligóra, Warszawa 2010, s. 493-554. Na problem rozproszenia dokumentów dotyczących dziejów kaliskiej „Solidarności” przechowywanych w archiwach IPN zwrócił uwagę w przywołanym tekście Bartosz Kuświk: *Struktura Instytutu Pamięci Narodowej odpowiada (...) podziałowi Polski na właściwości Sądów Apelacyjnych. Teren Sądu Okręgowego w Kaliszu – tożsamy z grubsza z terenem b. województwa kaliskiego, przynależy do właściwości Sądu Apelacyjnego w Łodzi, natomiast część instytucji zobowiązanych do przekazywania akt do Instytutu ma strukturę związaną z podziałem administracyjnym państwa na województwa, co powoduje, iż akt dotyczących kaliskiej „Solidarności” należy szukać zarówno w oddziale IPN w Łodzi, jak i w Poznaniu. Kiedy dodamy do tego fakt, iż część dokumentacji związanej z internowaniem działaczy kaliskich znajduje się we Wrocławiu, otrzymujemy dość nieciekawą dla badacza wizję rozproszonego zasobu*. B. Kuświk, *NSZZ „Solidarność”...*, dz. cyt., s. 135. Uwagi te można odnieść do całości dokumentacji dotyczącej Kalisza zgromadzonej w archiwach IPN.

przechowywanych w archiwum IPN w Warszawie dotyczy okresu istnienia województwa i związana jest z funkcjonowaniem Komendy Wojewódzkiej MO od 1975 r., a następnie w latach 1983-1990 Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Kaliszu.

Istotnym problemem związanym z poszukiwaniami w archiwum IPN w Warszawie informacji interesujących potencjalnego badacza jest niezakończony proces opracowania zasobu. Z tego powodu prezentowane ustalenia, zwłaszcza w stosunku do akt wytworzonych po 1945 r., mają charakter wstępnego rozpoznania problemu.

Główna Komisja Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu i jej komisje okręgowe przekazały do IPN dokumenty wytworzone w czasie okupacji przez niemiecki aparat policyjny, administracyjny, struktury NSDAP oraz sądy. Do szczególnie cennych należą akta organów bezpieczeństwa i aparatu policyjnego. Wśród tych przechowywanych w Warszawie znajduje się zespół akt Głównej Ekspozytury SD w Kaliszu (SD Hauptausstelle Kalisch)² dotyczących m.in. spraw organizacyjnych, personalnych, życia politycznego i gospodarczego, szkolnictwa, Kościoła, zarządzania skonfiskowanymi nieruchomościami, osiedlania Niemców, aresztowań, wrogiej propagandy, obcowania Niemców z Polakami, udzielania opinii o Polakach przewidzianych do zniemczenia, obsady personalnej sądownictwa w Kaliszu, obrony przeciwlotniczej, uroczystości narodowosocjalistycznych, przyjmowania członków Hitlerjugend do NSDAP, trybu wcielania konfidentów w szeregi SS, zakładania bibliotek ludowych³. W aktach tych zachowały się np. sprawozdania sytuacyjne za 1944 r.⁴, opracowanie studenta prawa Gerharda Albrechta „Polityka ludnościowa a element polski w powiecie kaliskim w okresie od 1 I 1941 r. do 30 VI 1941 r.” wraz z jego korespondencją związaną z tematem opracowania i zestawieniami statystycznymi⁵ oraz korespondencja i sprawozdania tygodniowe studenta medycyny Kurta Nierlicha z 1941 r. dotyczące sytuacji ludnościowej w Kaliszu⁶.

W zespole akt Komendy Policji Ochronnej w Kaliszu (Kommando der Schutzpolizei Kalisch)⁷ znajdują się rozkazy i zarządzenia władz zwierzchnich, m.in. Wyższego Dowódcy SS i Policji w Poznaniu za okres od 1 X 1939 r. do 25 V 1940 r.⁸ i Dowódcy Policji Porządkowej przy Namiestniku Rzeszy w Poznaniu za okres od 23 IX 1939 r. do 31 XII 1940 r.⁹, akta personalne funkcjonariuszy Policji Ochronnej i Rezerwy Policji

² Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie (cyt. dalej AIPN), Główna Komisja Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (cyt. dalej GK), sygn. 70/1-70/104.

³ *Informator...*, dz. cyt., s. 160.

⁴ AIPN, GK, sygn. 70/49-70/54.

⁵ Tamże, sygn. 70/30, 70/31.

⁶ Tamże, sygn. 70/32.

⁷ Tamże, sygn. 755/1-755/338.

⁸ Tamże, sygn. 755/1.

⁹ Tamże, sygn. 755/2.

Ochronnej, ewidencja¹⁰ i kartoteka funkcjonariuszy¹¹, dokumenty dotyczące spraw kadrowych, a wśród nich zarządzenia, korespondencja, wykazy imienne dotyczące awansów i zatwierdzenia nominacji¹², opinie służbowe z lat 1940-1941 wraz z odnośną korespondencją¹³ oraz dokumenty dotyczące narad, odpraw służbowych (np. odpraw kadry kierowniczej Policji Ochronnej w Kaliszu w dniach 29-30 IX 1941 r. i w 1942 r.)¹⁴, a także zarządzenia, wytyczne, plany dotyczące szkoleń¹⁵. We wspomnianym zespole zgromadzono meldunki, również w formie telefonogramów i radiogramów oraz sprawozdania. Przykładem tego typu dokumentów są meldunki, korespondencja i sprawozdania dotyczące konfiskaty mienia i osób aresztowanych w okresie od 2 X do 31 XII 1939 r.¹⁶, sprawozdania sytuacyjne z grudnia 1939 r. i 1940 r.¹⁷ oraz z 1941 r.¹⁸, korespondencja i telefonogramy z lat 1941-1944 dotyczące ścigania zbiegłych jeńców, dezterterów i aresztowanych Polaków¹⁹. Wśród dokumentów omawianego zespołu nieliczne dotyczą wysiedlania Polaków i Żydów²⁰. Spośród innych warto zwrócić uwagę na „Kriegstagebuch” (Dziennik wojenny Komendy Policji Ochronnej w Kaliszu za okres od 5 IX 1939 do 31 XII 1942)²¹, wykazy, sprawozdania i korespondencję z lat 1939-1945 dotyczącą ewidencji ludności Kalisza²², wykazy imienne Polaków podejrzanych o wrogie nastawienie wobec Niemców, skazanych przez sądy polskie lub podejrzanych o wykroczenia przeciw Niemcom od września do grudnia 1939 r.²³, opinie o lojalności politycznej kandydatów do pracy w instytucjach III Rzeszy i ubiegających się o wpisanie na Niemiecką Listę Narodową²⁴ oraz dokumenty dotyczące poszukiwania we wrześniu 1941 r. 25 zbiegłych radzieckich jeńców wojennych²⁵.

¹⁰ Tamże, sygn. 755/75.

¹¹ Tamże, sygn. 755/77.

¹² Tamże, sygn. 755/64.

¹³ Tamże, sygn. 755/73.

¹⁴ Tamże, sygn. 755/37.

¹⁵ Np. tamże, sygn. 755/50, 755/51, 755/57.

¹⁶ Tamże, sygn. 755/123.

¹⁷ Tamże, sygn. 755/85.

¹⁸ Tamże, sygn. 755/86.

¹⁹ Tamże, sygn. 755/27.

²⁰ Np. tamże, sygn. 755/23, 755/24.

²¹ Tamże, sygn. 755/83.

²² Tamże, sygn. 755/146.

²³ Tamże, sygn. 755/338.

²⁴ Tamże, sygn. 755/68, 755/69.

²⁵ Tamże, sygn. 755/46, 755/48.

Kriegstagebuch Nr. 1

Kommando der Schutzpolizei K a l i s c h
(Dienststelle, Einheit)

Begonnen: 5. September 1939 Abgeschlossen: 31. Dezember 1942

(unterstand*)

von	bis	dem
von	bis	dem
von	bis	dem

 Major Hans von der Horst
 der Schutzpolizei.

Das Kriegstagebuch wurde geführt

von	bis	durch Hptm.d.Sch. Przeskowiak
von	bis	durch Hptm.d.Sch. Speckmann
von	bis	durch Matr.d.Sch. Schärftke

Nr. 64
 1.1.1941
 (Kriegs-
 tagebuch)
 (Kriegs-
 tagebuch)

*) Diese Eintragungen müssen bei sonstigen Unterbringungsverhältnissen klar referieren lassen.

Kriegstagebuch Nr. 1 (Kriegs-
 tagebuch)

15. Pierwsza strona Dziennika wojennego Komendy Policji Ochronnej w Kaliszu za okres od 5 IX 1939 r. do 31 XII 1942 r. AIPN, Główna Komisja Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, sygn. 755/83, k. 1

Komenda Policji Ochronnej w Kaliszu prowadziła korespondencję z innymi instytucjami. Przykładem zachowanej dokumentacji tego typu jest korespondencja: z 1941 r. w sprawie osób aresztowanych i transportu więźniów z miejscowym gestapo²⁶, z lat 1940-1944 z NSDAP w Kaliszu²⁷ oraz z lat 1941-1944 z kaliskim Urzędem Pracy w sprawie Polaków przewidzianych do wysłania do pracy w Rzeszy²⁸. Część omawianego zespołu stanowią akta osób ubiegających się o wydanie prawa jazdy.

Jedną z form represji zastosowaną wobec Polaków przez Niemców na terenach polskich włączonych do Rzeszy były masowe wysiedlenia. Przygotowania tej akcji w powiecie kaliskim dotyczą dokumenty z 1939 r. z zespołu akt Centrali Przesiedleńczej w Poznaniu (Umwandererzentralstelle Posen)²⁹. W aktach jej ekspozytury w Łodzi

²⁶ Tamże, sygn. 755/21.

²⁷ Tamże, sygn. 755/59.

²⁸ Tamże, sygn. 755/20.

²⁹ Tamże, sygn. 68/234.

(Umwandererzentralstelle Posen Dienststelle Litzmannstadt) znajduje się korespondencja oraz sprawozdania, raporty i meldunki z jej przeprowadzenia z okresu od czerwca do listopada 1940 r.³⁰. Utworzeniu rezerwatów dla ludności polskiej (Polenreservate) w powiatach kaliskim, ostrowskim i wieluńskim dotyczą materiały z 1942 r.³¹ i związana z tym projektem mapa³². Informacje o tej sprawie znajdują się też w zespole akt Namiestnika Rzeszy w Okręgu Kraju Warty z siedzibą w Poznaniu (Der Reichsstatthalter im Reichsgau Wartheland Posen)³³. Miejsce wysiedlonych Polaków zajmowali Niemcy. We wspomnianym zespole znajdują się dokumenty z lat 1941-1942 na temat przesiedlonych Niemców galicyjskich z powiatu kaliskiego³⁴. Fragment zbioru akt niemieckich władz administracyjnych i policyjnych z terenów polskich włączonych do Rzeszy Niemieckiej stanowią akta Starosty Powiatu Kalisz (Der Landrat des Kreises Kalisch). Są wśród nich zarządzenia, korespondencja, wykazy dotyczące wysiedlenia i rejestracji rodzin byłych polskich policjantów zatrudnionych w Generalnym Gubernatorstwie (1940-1941)³⁵, zarządzenia i korespondencja dotyczące zagospodarowania i zarządzania majątkiem gmin oraz związków gminnych, zabezpieczenia i przydziału mienia po wysiedlonych Polakach i Żydach (1940-1943)³⁶ oraz meldunki o stanie mieszkańców w powiecie kaliskim z uwzględnieniem kryterium narodowościowego (stan z 1 I 1942 r., 1 IV 1942 r. i 1 VII 1942 r.)³⁷.

W kontekście problemu stosunków etnicznych w powiecie kaliskim w okresie okupacji i polityki niemieckiej w tej dziedzinie warto wspomnieć o dokumentach przechowywanych w zespole Nadburmistrz jako Władza Policyjna w Kaliszu (Der Oberbürgermeister als Kreispolizeibehörde)³⁸. Zespół ten tworzą głównie akta w sprawie ustalenia przynależności narodowej wytworzone w wyniku składania przez poszczególne osoby wniosków o wydanie zaświadczenia o nieprzynależeniu do narodu polskiego³⁹.

³⁰ Tamże, sygn. 69/46.

³¹ Tamże, sygn. 69/139.

³² Tamże, sygn. 69/141.

³³ Tamże, sygn. 62/73.

³⁴ Tamże, sygn. 62/179. W związku z tą kwestią należy wspomnieć o przechowywanej w archiwum IPN w Warszawie kartotece Głównego Urzędu Kolonizacyjnego dla Niemców etnicznych, zawierającej 12 tysięcy kart ewidencyjnych dotyczących Niemców osiedlanych w Kraju Warty w tym w powiecie kaliskim. Zob. tamże, sygn. 915/1.

³⁵ Tamże, sygn. 831/44.

³⁶ Tamże, sygn. 831/43.

³⁷ Tamże, sygn. 831/45.

³⁸ Tamże, sygn. 777/1-777/342.

³⁹ Jedyne szczerkowe dokumenty w tym zespole dotyczą problemu przestępczości kryminalnej (tamże, sygn. 777/338, 777/339) i spraw personalnych Policji Kryminalnej (tamże, sygn. 777/340, Korespondencja w sprawach personalnych; 777/341, Zezwolenia na urlopy i karty urlopowe; 777/342, Ankiety personalne funkcjonariuszy).

Okresu kampanii polskiej 1939 r. i początku okupacji dotyczą akta Komendantury Polowej nr 531 w Kaliszu wytworzone w okresie od 28 VIII do 11 X 1939 r. Znajdują się w nich meldunki, sprawozdania, protokoły przesłuchań, korespondencja w sprawie jeńców i zatrzymanych osób cywilnych⁴⁰.

Informacje o osobach skazanych w Kaliszu w czasie okupacji można odnaleźć w „Rejestrze osób skazanych na terenach podległych wymiarowi sprawiedliwości III Rzeszy”⁴¹. W badaniu problematyki represji niemieckich pomocny może być zbiór kopii aktów oskarżenia z lat 1940-1941 sporządzonych przez Nadprokuratorę przy Sądzie Specjalnym w Kaliszu w sprawach kierowanych do rozpoznania przez Sąd Specjalny w Kaliszu przechowywany w zespole akt Wyższego Sądu Krajowego w Poznaniu⁴². W tym samym zespole znajduje się zbiór wycinków prasowych dotyczących wyroków orzeczonych przez Sąd Specjalny w Kaliszu⁴³ oraz zbiór powiadomień Prokuratora Generalnego w Poznaniu i prokuratorów przy sądach specjalnych z lat 1939-1941 o mających nastąpić egzekucjach osób skazanych na karę śmierci na mocy przepisów o postępowaniu karnym wobec Polaków na wschodnich terenach Rzeszy⁴⁴.

Warszawskie archiwum IPN przechowuje też dokumenty na temat niemieckiej żandarmerii oraz SS, SA i NSKK (Narodowosocjalistycznego Korpusu Motorowego). W zespole akt Dowódcy Żandarmerii Rejencji Łódzkiej znajdują się listy płac funkcjonariuszy żandarmerii z powiatu Kalisz z lat 1939-1942⁴⁵. Akta Nadokręgu SS w Poznaniu zawierają informacje na temat spraw personalnych 113. pułku SS Kalisz (SS-Standarte 113 Kalisch)⁴⁶. W dokumentach Dywizji SA Warta (SA-Gruppe Warthe) znajdują się akta personalne członków pułku Kalisz (SA-Standarte Kalisch) (53 j.a.), rozkazy z lat 1940-1944 dotyczące zmian personalnych w SA, m.in. w powiatach Kalisz, Turek, Łęczyca oraz w Łodzi⁴⁷, a także korespondencja i wykazy z lat 1940-1944 dotyczące obsady członkami SA stanowisk w powiatach: Kalisz, Kępno, Koło, Wieluń, Ostrów Wielkopolski⁴⁸. Zespół akt 21. pułku SA Kalisz (SA-Standarte 21 Kalisch)⁴⁹ tworzą akta personalne członków i kandydatów, kwestionariusze ewidencyjne, rozkazy i korespondencja, natomiast zespół akt 126. pułku NSKK Kalisz

⁴⁰ Tamże, sygn. 831/47.

⁴¹ Tamże, sygn. 93/1-93/34.

⁴² Tamże, sygn. 74/40, 74/41.

⁴³ Tamże, sygn. 74/54.

⁴⁴ Tamże, sygn. 74/14.

⁴⁵ Tamże, sygn. 663/9, 663/10, 663/15-663/17.

⁴⁶ Tamże, sygn. 757/1215, 757/1216, 757/1219, Kwestionariusze personalne. Pozostałe dokumenty tej jednostki to materiały dochodzeniowo-dyscyplinarne (tamże, sygn. 757/1218) oraz pisma i zarządzenia dotyczące wydawania umundurowania (tamże, sygn. 757/1217).

⁴⁷ Tamże, sygn. 81/1641.

⁴⁸ Tamże, sygn. 81/1635.

⁴⁹ Tamże, sygn. 722/1-722/16.

(NSKK Motorstandarte 126 Kalisch) – akta personalne⁵⁰ i kartoteka członków⁵¹. W szczątkowej dokumentacji 116. pułku NSKK Kalisz zachowały się akta personalne, karty ewidencyjne, wykazy imienne i rozkazy⁵².

Akta personalne nauczycieli pracujących w czasie okupacji w Kaliszu i powiecie kaliskim zachowały się w zespole akt Prezydenta Rejencji Łódzkiej⁵³.

Oprócz dokumentów wytworzonych przez Niemców w czasie okupacji Główna Komisja Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu przekazała do IPN dokumenty dotyczące badania zbrodni dokonanych w czasie okupacji, działań zmierzających do ustalenia sprawców i ich ukarania. Wśród nich znalazły się akta dochodzeniowe Okręgowej Komisji Badania Zbrodni Niemieckich w Poznaniu w sprawie rozstrzelania przez gestapo 19 I 1945 r. we wsi Skarszew w powiecie kaliskim 55 osób. Zawierają one m.in. protokół oględzin sądowo-lekarskich z 26 II 1945 r., protokół identyfikacji ekshumowanych zwłok, protokoły przesłuchania świadków oraz pismo z 12 III 1945 r. komendanta MO miasta i powiatu Kalisz Ignacego Rataja do prokuratora Sądu Okręgowego w Kaliszu informujące o wynikach dochodzenia⁵⁴.

W 1945 r. na polecenie GKBZN sądy grodzkie zbierały informacje o masowych egzekucjach dokonanych przez Niemców w czasie okupacji⁵⁵. Efektem tych działań były kwestionariusze, w których znalazły się też informacje na temat egzekucji przeprowadzonych na terenie powiatu kaliskiego⁵⁶. Dane dotyczące zbrodni niemieckich popełnionych na wspomnianym terenie można ponadto odnaleźć w ankietach Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce zebranych w latach 1968-1972⁵⁷.

Informacje świadczące o próbach ustalenia osób winnych popełnienia zbrodni i stosowania represji wobec Polaków w czasie okupacji, a jednocześnie trudnościach w poczynieniu takich ustaleń i zebraniu materiału dowodowego, zawierają akta badawczo-dochodzeniowe. Wśród nich znajdują się m.in. akta w sprawach: Ernsta Ecka i Aleksandra Adamka podejrzanych o dokonanie zbrodni w Giżycach w powiecie kaliskim⁵⁸, SS-Obersturmführera Georga Hartmana – funkcjonariusza SD w powiatach: tureckim, wieluńskim, kaliskim i kępińskim, oraz Konrada Mattheusa – posterunkowego w Goścyszynie, podejrzanych o udział w wysiedlaniu i prześladowaniu Polaków⁵⁹, Eleonore

⁵⁰ Tamże, sygn. 771/1-771/111.

⁵¹ Tamże, sygn. 771/112.

⁵² Tamże, sygn. 769/1-769/12.

⁵³ Tamże, sygn. 684/36-684/80.

⁵⁴ Tamże, sygn. 178/116.

⁵⁵ Tamże, sygn. 162/425, k. 19-21.

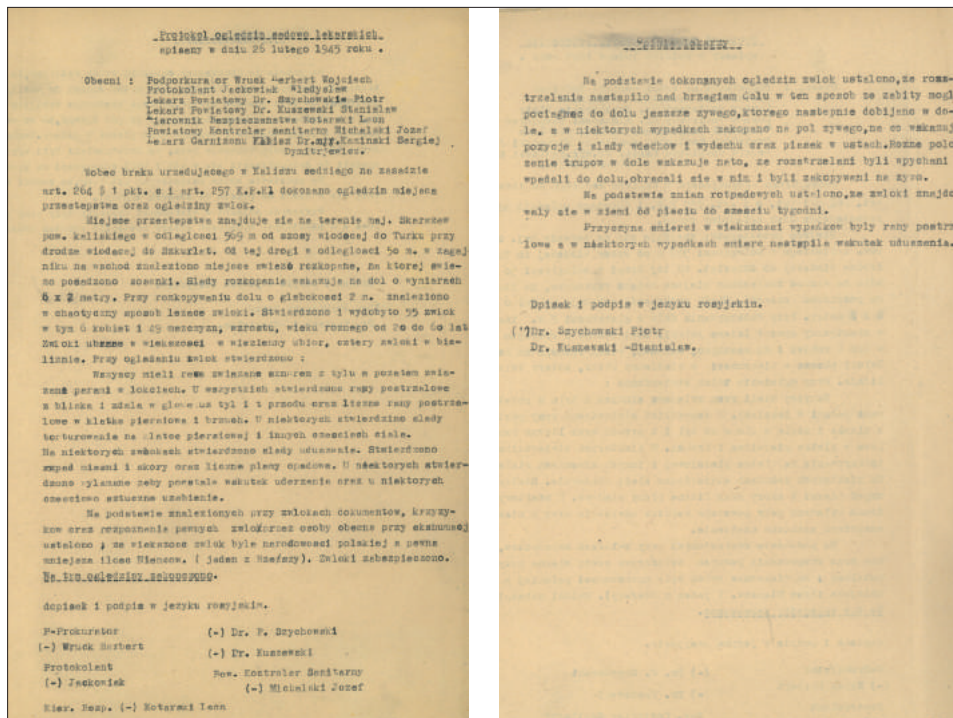
⁵⁶ Tamże, sygn. 163/26, k. 58-79.

⁵⁷ Tamże, sygn. 2448/773-2448/775.

⁵⁸ Tamże, sygn. 164/208.

⁵⁹ Tamże, sygn. 164/4886.

Langendorff – zastępczyni kierowniczkii Narodowosocjalistycznego Związku Kobiet w Wartegau, Frauenschaftsleiterin na powiat kaliski, podejrzanej o to, że jako właścicielka majątku Szkudła maltretowała polskich robotników i przyczyniła się do osadzenia w obozie rodziny Wróblewskich⁶⁰.

16. Protokół oględzin sądowo-lekarskich miejsca przestępstwa i zwłok z 26 II 1945 r. dotyczący rozstrzelania przez Niemców 19 I 1945 r. 55 osób we wsi Skarszew w powiecie kaliskim. AIPN, Główna Komisja Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, sygn. 178/116, k. 2

Przy okazji omawiania dokumentów wytworzonych po wojnie, ale związanych z wydarzeniami z okresu okupacji należy uaktualnić informacje zamieszczone w *Informatorze o zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej* dotyczące trzech zespołów akt zawierających dokumenty związane z historią Kalisza⁶¹. W czasie przygotowywania publikacji były one bowiem przechowywane w Warszawie, obecnie jednak znajdują się w Poznaniu i Łodzi. Do archiwum IPN w Poznaniu przeniesiono akta spraw karnych Specjalnego Sądu Karnego w Poznaniu, orzekającego w sprawach osób oskarżonych o popełnienie czynów określonych w Dekrecie PKWN z 31 VIII 1944 r. o wymiarze

⁶⁰ Tamże, sygn. 164/5831.

⁶¹ *Informator...*, dz. cyt., s. 271, 309, 346.

kary dla faszystowsko-hitlerowskich zbrodniarzy winnych zabójstw i znęcania się nad ludnością i jeńcami oraz dla zdrajców Narodu Polskiego (Dz.U. 1944, nr 4, poz. 16), natomiast do archiwum IPN w Łodzi – akta spraw karnych Sądu Okręgowego w Kaliszu (1945-1950), orzekającego m.in. w sprawach osób oskarżonych o popełnienie czynów określonych we wspomnianym dekreście, we wspomnianym dekreście wraz z późniejszymi zmianami (Dz.U. 1946, nr 69, poz. 377), oraz Dekrecie Rady Ministrów z 28 VI 1946 r. o odpowiedzialności karnej za odstępstwo od narodowości w czasie wojny 1939-1945 (Dz.U. 1946, nr 41, poz. 237), a także akta spraw karnych Prokuratury Sądu Okręgowego w Kaliszu dotyczące osób podejrzanych o zbrodnie wojenne, współpracę z okupantem i zgłoszenie przynależności do narodowości niemieckiej.

Jak zaznaczono wcześniej, dokumenty dotyczące Kalisza, przechowywane w archiwum IPN w Warszawie, mają charakter szczątkowy. Jeśli chodzi o materiały sporządzone po 1945 r., należy dodać, że są one bardzo rozproszone. Co więcej, niewiele jest jednostek archiwalnych, w których znajdują się wyłącznie dokumenty będące Calisianami. W większości przypadków materiały MO i SB z województwa kaliskiego zostały zarchiwizowane razem z materiałami z innych województw. Niekiedy w teczce zawierającej dokumenty dotyczące jakiegoś problemu dokument dotyczący Kalisza jest jednym spośród kilku czy kilkunastu.

Wśród meldunków na uwagę zasługują m.in. te, które nadesłano z powiatu kaliskiego do Komendy Głównej MO w 1945 r. Stanowią doskonały materiał pozwalający poznać fragment powojennej rzeczywistości na tym terenie⁶². Z okresu istnienia województwa kaliskiego zachowały się meldunki operacyjne Wydziału IV KW MO w Kaliszu z 1980 r.⁶³ i Wydziału II WUSW w Kaliszu z lat 1987-1989⁶⁴, a także szyfrogramy i meldunki kierowane w latach 1981-1983 oraz 1985-1986 z Wydziału Śledczego WUSW w Kaliszu do Wydziału Inspekcji Biura Śledczego MSW⁶⁵. W aktach Biura Paszportów MSW znajdują się meldunki specjalne Wydziału Paszportów KW MO w Kaliszu, następnie WUSW w Kaliszu z lat 1977-1990 sporządzane na podstawie informacji uzyskanych od instytucji, osobowych źródeł informacji i osób przyjeżdżających z zagranicy⁶⁶,

⁶² AIPN, sygn. 00294/45, t. 116. Wraz z materiałami dotyczącymi powiatu kaliskiego zarchiwizowano meldunki i fonogramy z powiatów jarocińskiego i kępińskiego. W kontekście problemów poruszonych we wspomnianych dokumentach należy też wymienić wykazy napadów i zabójstw dokonanych w poszczególnych powiatach województwa poznańskiego w latach 1946-1948 znajdujące się w aktach KG MO (tamże, t. 126).

⁶³ Tamże, sygn. 0713/183.

⁶⁴ Tamże, sygn. 01096/67, 01048/116, 01048/167.

⁶⁵ Tamże, sygn. 01172/26-01172/28.

⁶⁶ Tamże, sygn. 1616/14. Pojedyncze meldunki tego rodzaju z WUSW w Kaliszu znajdują się też wśród podobnych meldunków z lat 1983-1985 z innych województw, np. tamże, sygn. 1596/990, 1596/1069, 1596/1081. Oprócz tego do Biura Paszportów MSW nadsyłano z województw kontrwywiadowcze analizy terenu, międzynarodowego ruchu osobowego i turystyki zagranicznej, np. tamże, sygn. 1616/225 (dokumenty z 1975 r., również z KW MO w Kaliszu).

a także informacje, notatki i zestawienia z lat 1978-1988 dotyczące szkoleń pracowników, cudzoziemców zameldowanych w województwie kaliskim na pobyt stały i wymiany osobowej z krajami kapitalistycznymi⁶⁷.

W czerwcu 1976 r. w jednostkach resortu spraw wewnętrznych w całym kraju przeprowadzono ćwiczenia, a następnie operację o kryptonimie „Lato’76”. Były to działania związane z przeprowadzoną wtedy podwyżką cen, które miały zapobiec ewentualnym protestom społecznym, strajkom i zajściom, a w razie gdyby do nich doszło – zlikwidować je. O przebiegu tej akcji w województwie kaliskim można się dowiedzieć z materiałów zachowanych w archiwum IPN w Warszawie⁶⁸.

Sytuacji przed wprowadzeniem stanu wojennego i po jego wprowadzeniu dotyczą dokumenty terenowych grup operacyjnych z województwa kaliskiego. Są wśród nich dwa tomy meldunków, sprawozdań oraz informacji dla organów nadrzędnych z 1981 r.⁶⁹, sprawozdania z działalności miejskich i terenowych grup operacyjnych z 1982 r.⁷⁰, meldunki i sprawozdania terenowych grup operacyjnych o sytuacji społeczno-politycznej w województwie kaliskim oraz informacje dla organów administracji państwowej z lat 1981-1982⁷¹ i wystąpienia do tych instytucji. W badaniach dotyczących sytuacji politycznej w pierwszej połowie lat 80. nie można pominąć analiz i ocen dokonanych od stycznia 1980 r. do marca 1985 r. w KW MO, a następnie w WUSW w Kaliszu⁷².

Informacje na temat Kalisza z okresu sprzed 1975 r. można znaleźć w dokumentach przechowywanych w Warszawie, ale sporządzonych w KW MO w Poznaniu. Przykładem są sprawozdania kwartalne Wydziału III wspomnianej komendy z lat 1959-1963⁷³, sprawozdania Grupy VI tego wydziału z 1958 r.⁷⁴ oraz „Analiza zjawisk i problemów polityczno-operacyjnych, jakie wystąpiły w 1966 r. na terenie województwa poznańskiego”⁷⁵. Dokumenty tego typu pozwalają spojrzeć na sytuację w poszczególnych powiatach z perspektywy województwa, a w przypadku zniszczenia materiałów z komend powiatowych przynajmniej w części pomagają uzupełnić wiedzę na temat ich działalności i wydarzeń w terenie.

Wrywkowa kwerenda przeprowadzona w informacjach zbiorczych opracowywanych w centrali MSW dowodzi, że również w nich można znaleźć interesujące

⁶⁷ Tamże, sygn. 1616/67.

⁶⁸ Tamże, sygn. 01041/42.

⁶⁹ Tamże, sygn. 1411/252, 1411/253.

⁷⁰ Tamże, sygn. 1411/254.

⁷¹ Tamże, sygn. 1411/255.

⁷² Tamże, sygn. 1585/16779.

⁷³ Tamże, sygn. 0296/169, t. 1, 3, 5, 6, 9.

⁷⁴ Tamże, sygn. 0296/168, t. 16.

⁷⁵ Tamże, sygn. 0296/170, t. 1.

wzmianki. Na przykład w przygotowywanych co miesiąc w Departamentach III, IIIA i IV MSW informacjach dotyczących „stanu rozpoznania zagrożeń bezpieczeństwa wewnętrznego kraju” z 1979 r. pisano o mającym miejsce w styczniu spotkaniu ordynariusza diecezji przemyskiej bp. Ignacego Tokarczuka *z obywatelem Pietkiewiczem z Kalisza* działającym w ROPCiO, w celu *uzgodnienia warunków współdziałania*. W lutym 1979 r. administrator parafii w Kaliszu ks. Sieradzan miał wyrazić zgodę na udostępnianie członkom ROPCiO sali parafialnej na spotkania. W marcu 1979 r. SB odnotowała w kilku miastach, w tym w Kaliszu, próby kolportowania „Robotnika”, a w czerwcu tego roku powołanie w Poznaniu Klubu Samoobrony Społecznej Regionu Wielkopolsko-Kujawskiego składającego się z 10 osób z Poznania, Kalisza i Gorzowa Wielkopolskiego. Kilkakrotnie informowano o *nastrojach niezadowolenia* wśród załóg kaliskich zakładów pracy – Fabryki Wyrobów Runowych „Runotex” (w lipcu 1979 r.) i WSK „PZL” (w październiku i grudniu 1979 r.). Z okazji 9. rocznicy wydarzeń Grudnia’70 spodziewano się w Kaliszu obchodów rocznicowych zorganizowanych przez opozycję⁷⁶.

Opracowana w Departamencie III MSW 10 VI 1980 r. „Informacja dotycząca aktualnej sytuacji w kraju według meldunków nadesłanych w dniu 9 VI 1980 r.” zawiera wzmiankę o dokonaniu przez SB w Kaliszu przeszukania mieszkania Andrzeja Krawczyka, *w wyniku czego zakwestionowano m.in. 200 ryz papieru offsetowego, przeznaczonego na publikacje antysocjalistyczne. Papier ten został uprzednio dostarczony Krawczykowi na przechowanie przez członków ROPCiO Antoniego Pietkiewicza i Tadeusza Wolfa*⁷⁷.

W „Notatce dotyczącej sytuacji w środowiskach kontrolowanych przez Departament IV MSW i Wydziały IV KW MO (według meldunków z dnia 24/25 XII 1981 r.)” z 25 XII 1981 r. informowano, że w województwie kaliskim stwierdzono jedno negatywne wystąpienie – ks. Józef Sieradzan, administrator parafii św. Gotarda w Kaliszu, stwierdził: *w wielu domach opłatek był zroszony łzami, bo brakło ojca, syna, matki, bo znaleźli się za kratami. Na nic się zdadzą wielkie armie, ponieważ nie zabezpieczą pokoju. Naród to nie system, bo one przemijają, doktryny odchodzą, a naród trwa*⁷⁸.

Konsekwencją postawy ks. Sieradzana i kilkakrotnego wygłoszenia przez niego wystąpień krytycznych wobec władzy było przeprowadzenie z nim rozmowy ostrzegawczej przez zastępcę komendanta wojewódzkiego ds. SB w Kaliszu. Według „Kroniki z szyfrogramów nadesłanych w dniu 14 I 1982 r.” z 15 I 1982 r. w trakcie rozmowy ksiądz *zgodził się z postawionymi mu zarzutami, stwierdzając, iż w jego usposobieniu jest „od czasu do czasu” przedstawienie aktualnych problemów w ostrych barwach, by pobudzić ludzi do myślenia. Przedstawia to jednak zawsze w pewnym rysie historycznym, a jego*

⁷⁶ Tamże, sygn. 0296/269, t. 3, k. 6, 33, 58, 169, 212, 337, 457.

⁷⁷ Tamże, sygn. 0296/270, t. 4, k. 24.

⁷⁸ Tamże, sygn. 0713/342, k. 204.

*intencją jest dobro ludzi, a nie szkalowanie ustroju. Przyczyną zaś, dla której wygłasza ostre kazania, jest brak dyscypliny wśród społeczeństwa polskiego i kolosalne braki w organizacji pracy na wszystkich szczeblach. W rozmowie zobowiązał się do zaniechania drastycznych stwierdzeń i wygłaszania kazań nawiązujących do mobilizacji*⁷⁹.

W tomie dokumentów dotyczących przygotowań i działań MO i SB związanych z obchodami święta 1 Maja w 1986 r. znajdują się też meldunki sytuacyjne opracowane w Zespole Informacyjnym Gabinetu Ministra Spraw Wewnętrznych. W meldunku nr 5 z 1 V 1986 r. (stan na godz. 19.00) znajduje się informacja, że w Kaliszu *uroczystości przebiegły w dobrej atmosferze i spokoju. W mieście frekwencja wynosiła 36 tysięcy osób, o 11 tysięcy więcej niż w roku ubiegłym. Łącznie w województwie uczestniczyło w obchodach około 150 tysięcy osób. W regionie panuje całkowity spokój*⁸⁰.

Interesujące informacje można znaleźć w sprawach obiektowych, w których zgromadzono materiały z całego kraju. Przykładem dokumenty MBP dotyczące referendum z 30 VI 1946 r., wyborów do Sejmu Ustawodawczego z 19 I 1947 r. oraz wyborów do Sejmu PRL z 26 X 1952 r.⁸¹, a także materiały rozpracowania obiektowego o kryptonimie „Góra” dotyczącego ZHP. Na przykład w sprawozdaniu referenta prowadzącego obiekt za okres od 1 do 28 II 1950 r., dotyczącym Chorągwi Wielkopolskiej ZHP, opisano sprawę zmiany patronów drużyn harcerskich działających w Kaliszu. Drużynowa Krystyna Ciesielska zaproponowała, by patronką prowadzonej przez nią drużyny była Eliza Orzeszkowa, z kolei drużynowa Danuta Ciesielska chciała, by jej drużyna nosiła imię Adama Asnyka. Wizytator Jachowski nie zgodził się na to i jako patronów wyznaczył Konstantego Rokossowskiego i Dolores Ibárruri. Harcerki interweniowały na rzecz swoich propozycji u hufcowego Eugeniusza Chojnackiego. W rezultacie obie zostały usunięte z ZHP jako niepewne ideologicznie⁸².

Mało znanym aspektem działalności KW MO/WUSW w Kaliszu jest realizacja przez ich jednostki i komórki organizacyjne zadań na rzecz wywiadu⁸³. Informacje o tych działaniach znajdują się w korespondencji z lat 1976-1990 kierowanej głównie do Departamentu I MSW, ale także i innych jednostek resortu spraw wewnętrznych⁸⁴.

Dokumentami pomocnymi w badaniu funkcjonowania struktur aparatu bezpieczeństwa są sprawozdania i materiały pokontrolne z poszczególnych województw.

⁷⁹ Tamże, k. 102.

⁸⁰ Tamże, sygn. 0296/146, t. 3, k. 180.

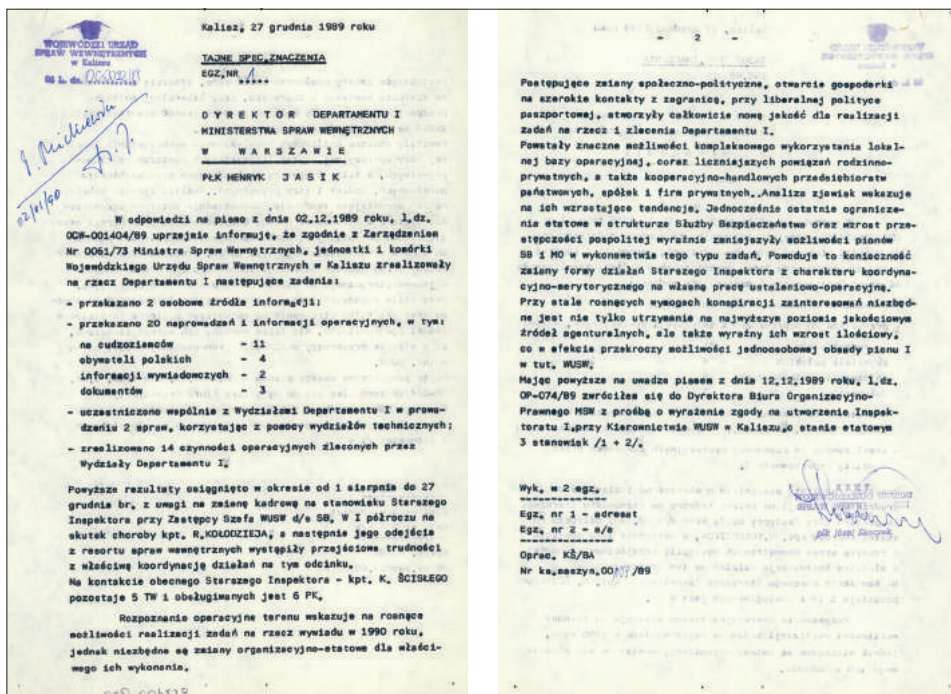
⁸¹ Wzmianki na temat Kalisza i powiatu kaliskiego: tamże, sygn. 00231/86, t. 37, 38, 41, 63, 76, 87, 106.

⁸² Tamże, sygn. 00231/137, t. 19, k. 83.

⁸³ Działania w tej dziedzinie koordynował terenowy przedstawiciel wywiadu – oficer na stanowisku starszego inspektora przy zastępcy komendanta wojewódzkiego MO/szefa WUSW ds. SB w Kaliszu.

⁸⁴ Tamże, sygn. 01738/40, t. 1, 4, 5-22; AIPN, 01738/40, t. 2, Dziennik korespondencyjny za okres od 1 IX 1983 do 20 VII 1990 r.

Wśród materiałów, w których znajdują się też informacje na temat KW MO/WUSW w Kaliszu, można przykładowo wymienić sprawozdania z pracy wydziałów III KW MO z lat 1975-1977⁸⁵, sprawozdania szefów WUSW z realizacji zadań na rzecz Departamentu I MSW za 1989 r.⁸⁶, sprawozdania z działalności inspektoratów ochrony funkcjonariuszy za 1989 r.⁸⁷ oraz protokoły z kontroli wydziałów śledczych WUSW z lat 1984-1988⁸⁸ i kompleksowych kontroli wydziałów „C” WUSW z 1984 i 1986 r.⁸⁹.

17. Sprawozdanie szefa WUSW w Kaliszu płk. Józefa Skoczka z 27 XII 1989 r. z realizacji zadań na rzecz Departamentu I MSW w 1989 r. AIPN, sygn. 01784/1, k. 43-44

⁸⁵ Tamże, sygn. 01210/152.

⁸⁶ Tamże, sygn. 01784/1.

⁸⁷ Tamże, sygn. 0859/433. W archiwum IPN w Warszawie przechowywane są dokumenty dotyczące postępowania wyjaśniających prowadzonych przez Inspektorat Ochrony Funkcjonariuszy WUSW w Kaliszu, np. tamże, sygn. 0859/625 (sprawa funkcjonariuszy Wydziału Paszportów WUSW w Kaliszu), sygn. 0859/685 (sprawa popełnienia samobójstwa przez funkcjonariusza w pomieszczeniu służbowym), sygn. 0859/804 (sprawa przyjęcia łapówki przez dzielnicowego RUSW w Kaliszu).

⁸⁸ Tamże, sygn. 01049/48, 01049/54.

⁸⁹ Tamże, sygn. 0396/1, 0396/3.

Do poznania problematyki zmian organizacyjno-etatowych niezbędna jest kwerenda w rozkazach organizacyjnych⁹⁰. Informacje o liczbie zatrudnionych można odnaleźć w sporządzanych co pół roku sprawozdaniach o ruchu kadr i stanie zatrudnienia⁹¹ oraz w zestawieniach statystycznych⁹². Według informacji zamieszczonych w sprawozdaniu WUSW w Kaliszu za drugie półrocze 1984 r. 1 lipca tego roku w SB w Kaliszu były zatrudnione 193 osoby (m.in. 16 w Wydziale II, 18 w III, 26 w IV i 30 w V), a 71 w jednostkach podległych WUSW w terenie. 95 osób pracowało w wydziałach zasadniczych (m.in. 5 w kierownictwie Służby Milicji, po 9 w Wydziałach Prewencji i Ruchu Drogowego, 15 w Wydziale Kryminalnym, 17 w Wydziale do Walki z Przestępstwami Gospodarczymi, 22 w Wydziale Dochodzeniowo-Śledczym i 6 w Wydziale Kryminalistyki), 162 osoby w pozostałych wydziałach (m.in. 13 w Wydziale Kadr, 36 w Wydziale Łączności, 48 w Wydziale Gospodarki Materiałowo-Technicznej), a 909 osób w Służbie Milicji w terenie. 115 funkcjonariuszy pełniło służbę w kaliskim Zmotoryzowanym Odwodzie MO. Stan osobowy WUSW w Kaliszu uzupełniało 47 osób zatrudnionych w jednostkach służby zdrowia⁹³.

Wśród dokumentów dotyczących spraw budżetowych i finansów warto zwrócić uwagę na sprawozdania budżetowe⁹⁴ i sprawozdania o stanie funduszu operacyjnego poszczególnych komend wojewódzkich i wojewódzkich urzędów spraw wewnętrznych⁹⁵.

Uzupełnieniem wiedzy na temat życia społecznego Kalisza mogą być informacje zawarte w materiałach Departamentu Społeczno-Administracyjnego MSW dotyczących stowarzyszeń. Są to m.in. dokumenty związane z odmową zarejestrowania Kaliskiego Towarzystwa Naukowego w 1962 r.⁹⁶, Stowarzyszenia Katolików Świeckich Ziemi Kaliskiej w 1983 r.⁹⁷ i Kaliskiego Towarzystwa Dobroczynności w 1984 r.⁹⁸.

⁹⁰ Np. tamże, sygn. 1632/13, Rozkazy organizacyjne szefa WUSW w Kaliszu z lat 1986-1989. Zob. też zebrane rozkazy organizacyjne z różnych województw, w tym z KW MO w Kaliszu z lat 1975-1979 (tamże, sygn. 1595/1266, 1595/1271, 1595/1276, 1595/1281, 1595/1286).

⁹¹ Sprawozdania o ruchu kadr i stanie zatrudnienia komend wojewódzkich MO: tamże, sygn. 1585/8810 (za pierwsze półrocze 1977 r.), sygn. 1585/8829 (za pierwsze półrocze 1978 r.), sygn. 1585/8890 (za pierwsze półrocze 1981 r.). Sprawozdania o ruchu kadr i stanie zatrudnienia wojewódzkich urzędów spraw wewnętrznych: tamże, sygn. 1620/3 (za drugie półrocze 1984 r.), sygn. 1620/25 (za drugie półrocze 1985 r.), sygn. 1620/63 (za pierwsze półrocze 1987 r.), sygn. 1620/94 (za pierwsze półrocze 1989 r.).

⁹² Tamże, sygn. 1620/13 (stan na dzień 31 XII 1985 r.), sygn. 1620/34 (stan na dzień 31 XII 1986 r.), sygn. 1620/79 (stan na dzień 31 XII 1988 r.).

⁹³ Tamże, sygn. 1620/3, k. 85-110.

⁹⁴ Sprawozdania budżetowe komend wojewódzkich MO z lat 1977-1981: tamże, sygn. 1619/633, 1619/663, 1619/690, 1619/718, 1619/723, i wojewódzkich urzędów spraw wewnętrznych z lat 1986-1988: tamże, sygn. 1619/761, 1619/768, 1619/775.

⁹⁵ Tamże, sygn. 1619/922 (za 1982 r.), sygn. 1619/925 (za 1983 r.), sygn. 1619/932 (za 1984 r.).

⁹⁶ Tamże, sygn. 1585/19122.

⁹⁷ Tamże, sygn. 1585/21819.

⁹⁸ Tamże, sygn. 1585/19120.

Zachowały się też dokumenty dotyczące kaliskiego Klubu Inteligencji Katolickiej. Część z nich dotyczy odmowy zarejestrowania klubu w 1959 r.⁹⁹, a pozostałe – jego działalności w latach 1981-1986. Są to m.in. wniosek o rejestrację z 1981 r., lista założycieli, statut, uwagi o rejestracji, informacje, decyzja o odwieszeniu klubu, protokoły z kontroli, notatki, ocena działalności i korespondencja. Można się z nich dowiedzieć, że w 1983 r. administracja państwowa rozważała rozwiązanie klubu¹⁰⁰. Wśród innych dokumentów dotyczących stowarzyszeń w województwie kaliskim można wymienić informacje i protokoły z kontroli działalności gospodarczej stowarzyszeń z 1977 r.¹⁰¹, sprawozdanie z kontroli zatrudnienia w stowarzyszeniach z 1978 r.¹⁰² i wykazy stowarzyszeń z 1986 r.¹⁰³. W materiałach DSA MSW znajdują się też dokumenty dotyczące innych problemów, czego przykładem są sprawozdania z lat 1962-1984 z realizacji wytycznych w sprawie osiedlania, aktywizacji i adaptacji społecznej Cyganów z sześciu województw, w tym z województwa kaliskiego¹⁰⁴.

Fragmentaryczne informacje statystyczne związane z działalnością milicji w poszczególnych województwach znajdują się w opracowanych w Komendzie Głównej MO zestawieniach¹⁰⁵ oraz tabulogramach z 1976 r., czyli wydrukach z bazy danych, zawierających szczegółowe informacje kwartalne ze wszystkich województw dotyczące przestępstw i ich sprawców¹⁰⁶. W materiałach komendy zachowały się też dokumenty na temat różnych wydarzeń mających miejsce w Kaliszu, np. zająć na stadionie Calisii 28 V 1961 r.¹⁰⁷ czy zatrzymania w Kaliszu w 1964 r. dwóch zbiegłych z zakładu poprawczego w Kamienicy Elbląskiej¹⁰⁸.

⁹⁹ Tamże, sygn. 1585/19207.

¹⁰⁰ Tamże, sygn. 1585/19208.

¹⁰¹ Tamże, sygn. 1585/24030. W tomie znajdują się też dokumenty dotyczące województw katowickiego i koszańskiego.

¹⁰² Tamże, sygn. 1585/24121.

¹⁰³ Tamże, sygn. 1585/24289.

¹⁰⁴ Tamże, sygn. 1585/24485.

¹⁰⁵ Np. tamże, sygn. 231/35, m.in. Zestawienia statystyczne dotyczące osób osadzonych w aresztach milicyjnych oraz doprowadzonych przez MO za pierwsze i drugie półrocze 1975 r.; sygn. 231/69, m.in. Zestawienia statystyczne dotyczące osób prowadzących pasożytniczy tryb życia odnotowane w poszczególnych komendach wojewódzkich MO za pierwsze i drugie półrocze 1976 r.

¹⁰⁶ Np. tamże, sygn. 231/91, m.in. Tabulogram nr 831, Zagarnięcie mienia społecznego według resortów i miejsca lub związku zaboru za trzeci kwartał 1976 r.; Tabulogram nr 832, Niedobór i niegospodarność według resortów i miejsca lub związku popełnienia przestępstwa za trzeci kwartał 1976 r.; sygn. 231/92, Tabulogram nr 835, Zestawienie przestępstw stwierdzonych i osób oskarżonych według resortów za trzeci kwartał 1976 r.; Tabulogram nr 846, Podejrzani o zagarnięcie mienia społecznego według resortów i zajmowanych stanowisk za trzeci kwartał 1976 r.; Tabulogram nr 847, Osoby podejrzane o niedobór i niegospodarność według resortów i zajmowanych stanowisk za trzeci kwartał 1976 r.

¹⁰⁷ Tamże, sygn. 329/4. W tomie zebrano dokumenty dotyczące wystąpień przeciwko porządkowi i bezpieczeństwu publicznemu z lat 1956-1962.

¹⁰⁸ Tamże, sygn. 329/12, t. 1.

Działalności oddziałów i grup podziemia zbrojnego oraz innych organizacji konspiracyjnych na ziemi kaliskiej z lat 1945-1956 dotyczą notatki, charakterystyki i opracowania przygotowane w większości w Wydziale „C” KW MO w Poznaniu na potrzeby Wydziału II Biura „C” MSW¹⁰⁹. Wspomnianego tematu dotyczą dwa opracowania Wojciecha Kałużnego – „Zbiór informacji o poległych na ziemi kaliskiej 1945-1948”¹¹⁰ i „Napady terrorystyczno-rabunkowe oraz fakty propagandy pisanej wrogiego podziemia na ziemi kaliskiej w latach 1945-1948”¹¹¹, a także relacje byłych funkcjonariuszy MO i UB Juliana Langierowicza, Władysława Skowrona, Czesława Śniadego i Jana Zawadzkiego zebrane w drugiej połowie lat 70. i na początku lat 80. XX w.¹¹²

Z bogatego dorobku wydawniczego kaliskiej „Solidarności” w archiwum IPN w Warszawie znajdują się jedynie nieliczne wydania trzech tytułów prasowych¹¹³.

Niedocenianym źródłem informacji o działalności organów bezpieczeństwa i milicji są prace dyplomowe przygotowywane przez podchorążych Wyższej Szkoły Oficerskiej MSW im. F. Dzierżyńskiego w Legionowie (od końca września 1989 r. Wydziału Bezpieczeństwa Państwa Akademii Spraw Wewnętrznych) oraz prace magisterskie studentów ASW. Niektóre z nich mogą się okazać cenne, ponieważ w razie zniszczenia materiałów spraw operacyjnych, na podstawie których powstały, pozostają jedynym źródłem informacji na ten temat. Oprócz tego ich autorzy często pisali o sprawach i problemach poznanych w czasie służby.

¹⁰⁹ Są wśród nich opracowania dotyczące: oddziału Eugeniusza Kokolskiego (tamże, sygn. 0186/78, 0185/76, t. 1-3), grup Stanisława Spaleniaka (tamże, sygn. 0185/99) i Franciszka Kerbera (tamże, sygn. 0185/195), Polskiej Organizacji Podziemnej (tamże, sygn. 0185/90), Młodzieżowej Organizacji Podziemnej (tamże, sygn. 0185/101), grupy Juranda Piotrowskiego (tamże, sygn. 0185/102), organizacji Hufce Wolnej Słowiańszczyzny (tamże, sygn. 0185/100, t. 1-2) oraz Młodzieżowej Organizacji Podziemnej „Orzeł” (tamże, sygn. 0185/93). Obszerny fragment opracowania „Polskie Stronnictwo Ludowe – Tajny Aparat Wyborczy w Wielkopolsce” poświęcono działalności PSL w powiecie kaliskim w latach 1945-1947 (tamże, sygn. 0185/216, t. 4, s. 197-229).

¹¹⁰ Tamże, sygn. 1585/5716.

¹¹¹ Tamże, sygn. 01305/39. W pracy znajdują się m.in. chronologiczne wykazy napadów zbrojnych i faktów propagandy, wykaz „organizacji i band” oraz zestawienie napadów terrorystyczno-rabunkowych według gmin.

¹¹² Tamże, sygn. 2241/103, J. Langierowicz, Walka Milicji Obywatelskiej z reakcyjnym podziemiem w latach 1946-1949 na terenie byłego powiatu kaliskiego; tamże, sygn. 2241/187, W. Skowron, Służba w Milicji Obywatelskiej na terenie Mogiła, Koła, Kalisza i Jarocina w latach 1945-1949; tamże, sygn. 2241/216, C. Śniady, Wspomnienia – Organizacja i pierwsze miesiące działalności KP MO w Koźuchowie, praca w KM MO w Kaliszu i KW MO w Poznaniu; tamże, sygn. 2241/250, J. Zawadzki, Walka organów Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego i Milicji Obywatelskiej o utrwalenie władzy ludowej na terenie miasta i powiatu Kalisz w latach 1945-1948.

¹¹³ Tamże, sygn. 2598/342, „Solidarność. Pismo MKZ NSZZ «Solidarność» Województwa Kaliskiego” 1980, nr 2, 10-11; tamże, sygn. 1042/184, „Biuletyn Nocny. Pismo NSZZ «Solidarność» w Kaliszu” 1981, nr 7, 9, 10, 12; tamże, sygn. 1042/1114, „Słowo. Pismo Niezależne”, Kalisz, 1988, nr 3.

W przypadku prac dyplomowych z WSO MSW (WBP ASW) w Legionowie dotyczących Kalisza dominowała tematyka ściśle związana z działalnością SB¹¹⁴. Dużym zainteresowaniem cieszyła się problematyka kontrwywiadowcza¹¹⁵. Prace dotyczyły też problematyki wyznaniowej¹¹⁶, techniki operacyjnej¹¹⁷, pracy dochodzeniowo-

¹¹⁴ Tamże, sygn. 001708/553, R. Słodowicz, Wroga propaganda pisana i jej zwalczanie przez Służbę Bezpieczeństwa na przykładzie spraw z województwa kaliskiego. Praca dyplomowa napisana pod kierunkiem mjr. mgr. J. Podolskiego, 1978; tamże, sygn. 001708/1018, A. Fijałkowski, Wykorzystanie ekspertyz mechanoskopijnych w sprawach realizowanych przez Służbę Bezpieczeństwa na przykładzie Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej w Kaliszu. Praca dyplomowa napisana pod kierunkiem płk. dr. J. Popławskiego, 1980; tamże, sygn. 001708/2482, K. Michalak, Rola i zadania Służby Bezpieczeństwa w ujawnianiu i likwidowaniu nieprawidłowości w funkcjonowaniu samorządów pracowniczych w jednostkach gospodarki uspołecznionej na terenie województwa kaliskiego. Praca dyplomowa napisana pod kierunkiem mjr. mgr. W. Rawo, 1986; tamże, sygn. 001708/2778, A. Lis, Struktura i dynamika przestępczości politycznej na terenie województwa kaliskiego w okresie stanu wojennego i jego zawieszenia. Praca dyplomowa napisana pod kierunkiem mjr. dr. W. Brzęka. Legionowo, 1987; tamże, sygn. 001708/3283, A. Kobierski, Polityczno-operacyjna problematyka służby zdrowia województwa kaliskiego w latach 1976-1986. Praca dyplomowa napisana pod kierunkiem ppłk. dr. T. Mistewicza, 1988.

¹¹⁵ Tamże, sygn. 001708/489, T. Sowiński, Penetracyjna działalność przedstawicieli placówek dyplomatycznych i konsularnych państw kapitalistycznych na terenie województwa kaliskiego w latach 1975-1976. Praca dyplomowa napisana pod kierunkiem płk. mgr. A. Barcińskiego, 1978; tamże, sygn. 001708/992, Z. Raciniewski, Organizacja ochrony tajemnicy państwowej i służbowej w obiektach gospodarki narodowej na przykładzie województwa kaliskiego w latach 1975-1979, 1980; tamże, sygn. 001708/1402, J. Nawrocik, Organizacja działań operacyjnych na odcinku odmów powrotu do kraju przez obywateli Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej przebywających w krajach kapitalistycznych i na przykładzie zrealizowanych spraw przez Wydział II Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej w Kaliszu w latach 1975-1980. Praca dyplomowa napisana pod kierunkiem mjr. mgr. J. Olkiewicza, 1982; tamże, sygn. 001708/1892, M. Romiński, Udział Wydziału „B” w kontrwywiadowczym zabezpieczeniu terenu województwa kaliskiego przed penetracją wywiadowczą personelu placówek dyplomatycznych krajów kapitalistycznych. Praca dyplomowa napisana pod kierunkiem por. mgr. A. Siwka, 1984; tamże, sygn. 001708/2654, L. Kaźmierski, Immunitet jurysdykcyjny przedstawiciela dyplomatycznego i jego wykorzystywanie przy penetracji wywiadowczej terenu na przykładzie województwa kaliskiego. Praca dyplomowa napisana pod kierunkiem płk. dr. A. Barcińskiego, 1986; tamże, sygn. 001708/2722, Z. Czaplicki, K. Michalczak, Kontrwywiadowcze zabezpieczenie międzynarodowego ruchu osobowego na terenie województwa kaliskiego w latach 1984-1985. Praca dyplomowa napisana pod kierunkiem ppłk. mgr. Z. Cegielskiego. Legionowo, 1986.

¹¹⁶ Tamże, sygn. 001708/2351, B. Kwiatkowski, Kościół rzymskokatolicki na terenie województwa kaliskiego – struktura i operacyjna ocena działalności ogniw podstawowych. Praca dyplomowa napisana pod kierunkiem ppłk. mgr. J. Szerszenia, 1985; tamże, sygn. 001708/3132, S. Antczak, Antypaństwowa działalność zakonu oo. Jezuitów w Kaliszu w latach 1980-1987. Praca dyplomowa napisana pod kierunkiem mjr. mgr. A.J. Słaby, 1988; tamże, sygn. 001708/3691, S. Maliszewski, Ruch oazowy „Światło-Życie” jako problem pracy operacyjnej Wydziału IV Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Kaliszu. Praca dyplomowa napisana pod kierunkiem por. mgr. K. Lewkova, 1989; tamże, sygn. 001708/1216, L. Łęcki, Wyznania nierzymskokatolickie w województwie kaliskim. Praca dyplomowa napisana pod kierunkiem płk. J. Szerszenia, 1981.

¹¹⁷ Tamże, sygn. 001708/4169, W. Fabijański, Zabezpieczenie operacyjno-techniczne hotelu „Orbis” na przykładzie województwa kaliskiego. Praca dyplomowa napisana pod kierunkiem płk. T. Sobczaka, 1985; tamże, sygn. 001708/2930, W. Mistewicz, Rola i znaczenie tajnego przeszukania na przykładzie

-śledczej¹¹⁸, a także młodzieży¹¹⁹ i tematyki społeczno-politycznej¹²⁰.

Studenci ASW podejmujący w swoich pracach magisterskich tematykę związaną z Kaliszem i województwem kaliskim najczęściej zajmowali się problemami kryminalistyki¹²¹ i pracy operacyjnej¹²². W pozostałych przypadkach ich prace dotyczyły czynności

spraw zrealizowanych przez Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu. Praca dyplomowa napisana pod kierunkiem ppłk. mgr. inż. M. Bąka, 1987.

¹¹⁸ Tamże, sygn. 001708/1427, S. Terech, Podstawy wszczęcia postępowań przygotowawczych w sprawach o niegospodarność w świetle spraw zrealizowanych przez Wydział Śledczy Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej w Kaliszu w latach 1975-1980. Praca dyplomowa napisana pod kierunkiem płk. mgr. C. Kowalskiego, 1982; tamże, sygn. 001708/2057, W. Brożyna, Model ścigania przestępstwa niedoboru na podstawie postępowań przygotowawczych prowadzonych przez jednostki Milicji Obywatelskiej i Służby Bezpieczeństwa na terenie województwa kaliskiego w latach 1975-1982. Stan aktualny i wnioski de lege ferenda. Praca dyplomowa napisana pod kierunkiem kpt. dr. W. Brzeka, 1984.

¹¹⁹ Tamże, sygn. 001708/2388, J. Lenart, Geneza nielegalnych organizacji i grup młodzieżowych na terenie województwa kaliskiego w latach 1976-1984. Praca dyplomowa napisana pod kierunkiem kpt. mgr. A.J. Słaby, 1985; tamże, sygn. 001708/3671, A. Siarkiewicz, M. Andersz, Młodzieżowe podkultury – przyczyny i tło powstania, charakterystyka oraz związane z tym zagrożenia i wynikające z nich zadania dla Służby Bezpieczeństwa na przykładzie województwa kaliskiego. Praca dyplomowa napisana pod kierunkiem kpt. mgr. P. Chodakowskiego, 1989; tamże, sygn. 001708/4081, A. Wesołek, J. Szatanowski, Nieformalne grupy i organizacje młodzieżowe na terenie województwa kaliskiego w latach 1975-1984 oraz tendencje i zmiany w procesie rozwoju grup nieformalnych po roku 1984. Praca dyplomowa napisana pod kierunkiem ppłk. dr. J. Sobstyl, 1990.

¹²⁰ Tamże, sygn. 001708/4139, J. Kaczmarek, Działalność społeczno-polityczna organizacji i stowarzyszeń na terenie województwa kaliskiego w latach 80. Praca dyplomowa napisana pod kierunkiem mjr. mgr. A.J. Słaby, 1990; tamże, sygn. 001708/3971, W. Szubert, Rola prasy lokalnej w rozwoju społeczno-gospodarczym województwa kaliskiego. Praca dyplomowa napisana pod kierunkiem ppor. mgr. L. Kalińskiego, 1990.

¹²¹ Tamże, sygn. 001834/624, W. Wawrzyniak, Kradzież z włamaniem w transporcie kolejowym w praktyce organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości województwa kaliskiego. Praca magisterska napisana pod kierunkiem naukowym dr. Bieńka, 1977; tamże, sygn. 001834/1038, L. Piestrzyński, Kradzież z włamaniem do uspołecznionych obiektów handlowych na terenie województwa kaliskiego w latach 1976-1978. Praca magisterska napisana pod kierunkiem dr. M. Kolejwy, 1980; tamże, sygn. 001834/1332 Z. Hołodniak, Wykrywanie sprawców rozbojów na terenie województwa kaliskiego w latach 1978-1979. Praca magisterska napisana pod kierunkiem płk. dr. S. Adamczaka, 1981; tamże, sygn. 001834/2345, J. Wyzujak, Kradzież z włamaniem do mieszkań na terenie województwa kaliskiego w latach 1982-1984. Praca magisterska napisana pod kierunkiem płk. dr. inż. S. Adamczaka, 1986; tamże, sygn. 001834/3395, P. Pisarski, Kryminalistyczno-kryminologiczna charakterystyka rozbojów popełnionych na terenie miasta Kalisza. Praca magisterska napisana pod kierunkiem dr. B. Zajęca, 1991; tamże, sygn. 001834/3438, K. Henke, Kryminalistyczne aspekty rozbojów na szkodę osób prywatnych (na przykładzie miasta i regionu Kalisza w latach 1987-1989). Praca magisterska napisana pod kierunkiem dr. S. Adamczaka, 1991; tamże, sygn. 001834/3596, W. Bigoński, Przestępstwa kradzieży z włamaniem do obiektów handlowych na terenie województwa kaliskiego w latach 1987-1989. Praca magisterska napisana pod kierunkiem prof. dr. hab. S. Pawli, 1991.

¹²² Tamże, sygn. 001834/996, S. Wiczorek, Rola rozpracowania operacyjnego w ujawnianiu przestępczości w gospodarce żywnościowej (na przykładzie województwa kaliskiego w latach 1973-1978). Praca magisterska napisana pod kierunkiem prof. dr. hab. Z. Abramowicza, 1979; tamże, sygn. 001834/2360, R. Krasinkiewicz, Rozpoznanie operacyjne przestępczości kryminalnej na przykładzie miasta Kalisza.

dochodzeniowo-śledczych¹²³, problemów patologii społecznej¹²⁴, przestępczości gospodarczej¹²⁵, działalności opozycji politycznej¹²⁶, tematyki wyznaniowej¹²⁷, historii organów bezpieczeństwa i milicji¹²⁸, problematyki penitencjarnej¹²⁹ i pożarnictwa¹³⁰.

Warto zwrócić uwagę na dwie publikacje przechowywane w archiwum IPN w Warszawie, dotyczące historii kaliskiej MO, SB i ORMO które nie były powszechnie dostępne. Pierwsza to jednodniówka *ORMO 1946-1976* opublikowana przez Wojewódzki Społeczny Komitet ORMO w Kaliszu w 1976 r.¹³¹, a druga pt. *Służba Bezpieczeństwa i Milicja Obywatelska w walce o ład i bezpieczeństwo na ziemi kaliskiej* to praca zbiorowa pod redakcją Czesława Mojsiewicza opublikowana przez WUSW w Kaliszu i Wojewódzki Ośrodek Kształcenia Ideologicznego KW PZPR w Kaliszu z okazji 40. rocznicy Polski Ludowej na sesję historyczno-propagandową¹³².

Praca magisterska napisana pod kierunkiem płk. dr. inż. S. Adamczaka, 1986; tamże, sygn. 001834/2573, J. Góra, Efektywność inwigilacji podstawowej w zakresie zapobiegania przestępczości gospodarczej prowadzonej przez dzielnicowych WUSW Kalisz w latach 1984-1985. Praca magisterska napisana pod kierunkiem naukowym płk. dr. W. Bednarka, 1987.

¹²³ Tamże, sygn. 001834/585, E. Klimczak, Znaczenie dowodowe zeznań świadka w postępowaniu przygotowawczym (w sprawach o gwałty i rozboje dokonane w latach 1973-1975 na przykładzie praktyki Prokuratury Rejonowej w Kaliszu). Praca magisterska napisana pod kierunkiem naukowym doc. dr. hab. T. Nowaka, 1977.

¹²⁴ Tamże, sygn. 001834/2243, Z. Piaskowski, Wybrane problemy narkomanii w województwie kaliskim w latach 1980-1984. Praca magisterska napisana pod kierunkiem prof. dr. hab. T. Hanauska, 1986; tamże, sygn. 001834/3442, H. Czapczyk, Przejawy patologii społecznej wśród młodzieży (na przykładzie badań prowadzonych w Komendzie Wojewódzkiej Policji w Kaliszu). Praca magisterska napisana pod kierunkiem podinsp. dr. B. Ślusarczyk. Warszawa, 1991.

¹²⁵ Tamże, sygn. 001834/820, A. Szymura, Nieprawidłowości w funkcjonowaniu instytucji bazy spowodowane niegospodarnością i marnotrawstwem (pokazane na przykładzie województwa kaliskiego za lata 1976-1977). Praca magisterska napisana pod kierunkiem naukowym mjr. dr. E. Cileckiego, 1978.

¹²⁶ Tamże, sygn. 001834/3066, T. Warszawski, Ugrupowania opozycji politycznej w województwie kaliskim w latach 1977-1987. Praca magisterska napisana pod kierunkiem ppłk. dr. A. Peplóńskiego, 1990.

¹²⁷ Tamże, sygn. 001834/1274, B. Ciesiółka, Geografia wyznaniowa województwa kaliskiego. Praca magisterska napisana pod kierunkiem płk. doc. dr. J. Langnera, 1980.

¹²⁸ Tamże, sygn. 001834/176, T. Nowakowski, Organizacja i działalność organów MO i SB na terenie miasta i powiatu Kalisz w latach 1945-1947. Praca magisterska napisana pod kierownictwem naukowym płk. doc. dr. hab. S. Rutkowskiego, 1976.

¹²⁹ Tamże, sygn. 001834/719, A. Nowacki, Znaczenie kontaktów recydywistów z osobami z zewnątrz na przykładzie Zakładu Karnego w Kaliszu. Praca magisterska napisana pod kierunkiem naukowym doc. dr. S. Ziemińskiego, 1978.

¹³⁰ Tamże, sygn. 001834/3544, W. Jędrych, Interwencyjna działalność straży pożarnych w latach 1979-1989 na przykładzie Komendy Wojewódzkiej Straży Pożarnej w Kaliszu. Praca magisterska napisana pod kierunkiem dr. A. B. Komara, 1991; tamże, sygn. 001834/3616, K. Balcerzak, Kryminalistyczno-prawna problematyka pożarów i podpałów (na podstawie danych z terenu woj. kaliskiego za lata 1987-1988). Praca magisterska napisana pod kierunkiem prof. dr. hab. M. Lipki, 1991.

¹³¹ Tamże, sygn. 01305/30.

¹³² Tamże, sygn. 01305/175.

Abstract

Calisiana in archive collections of Instytut Pamięci Narodowej [*The Institute of National Remembrance*] in Warsaw. Archival research.

The author of this article presents basic information about documents from archives of The Institute of National Remembrance in Warsaw referring to Kalisz, Kalisz district and also former Kalisz voivodeship. Most documents gathered by IPN are kept in archives of The Institute in Łódź and Poznań. Materials concerning history of Kalisz kept in Warsaw are very fragmented and those created after 1945 are very scattered. Among documents from occupation period the most valuable are files fonds of Główna Ekspozytura SD in Kalisz (SD Hauptausstelle Kalisch) and Komenda Policji Ochronnej in Kalisz (Kommando der Schutzpolizei Kalisch). Both these and other sources mentioned by the author complement knowledge about German repression policy towards Poles. In IPN archives in Warsaw there are also documents given by Główna Komisja Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu [*Main Commission for the Prosecution of Crimes against the Polish Nation*] regarding examination of crimes committed during occupation period, activities leading to ascertain perpetrators and to punish them. Among documents created after 1945 and referring to Kalisz, majority constitute materials of state security organs (mainly Security Service) from voivodeship period (from 1975). Komenda Wojewódzka Milicji Obywatelskiej operated in Kalisz then. It was transformed in 1983 into Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych. Information about Kalisz may also be found in documents of Komenda Wojewódzka MO in Poznań (from before 1975) kept in Warsaw and in materials from Ministerstwo Spraw Wewnętrznych and Komenda Główna MO. Documents drawn up by those institutions prove very useful at present to describe history of repression apparatus functioning after 1945, local and regional political history and especially policy of authorities and opposition history. Among those are notifications, information, reports, assessments and analyses, post-control materials, statistics, correspondence and studies.

Źródła do dziejów Kalisza po 1945 r., przechowywane w zasobie Narodowego Archiwum Cyfrowego

Zasób Narodowego Archiwum Cyfrowego tworzą fotografie, nagrania dźwiękowe i filmy wraz z powiązaną z nimi dokumentacją aktową. Jednakże niniejszy artykuł ma na celu jedynie zasygnalizowanie obecności materiałów fotograficznych i audiowizualnych związanych z historią Kalisza po 1945 r. w NAC.

Poszukując w NAC archiwalnych zdjęć dotyczących historii tego miasta w czasach po II wojnie światowej należy zwrócić w pierwszej kolejności do materiałów Centralnej Agencji Fotograficznej – fotografii wytworzonych przez największego dokumentalistę wizualnego w czasach PRL¹. Zespół składa się z czarno-białych negatywów utrwalonych na błonie oraz dobitków pozytywowych. Fotografie w postaci wglądówek² uporządkowano w układzie rzeczowym, a w ramach tego zastosowano podział na miejscowości w układzie alfabetycznym. Przeszukując działy, zwłaszcza Przemysł, można odnaleźć liczne zdjęcia z kaliskich zakładów produkcyjnych. Dokumentacja aktowa wielu z nich jest przechowywana w Archiwum Państwowym w Kaliszu³, części jednak nie udało się odnaleźć⁴.

Znaczna większość wglądówek CAF została zaopatrzona w krótkie, bądź dłuższe notatki agencyjne⁵. Zawarto tutaj informacje na temat: daty i miejsca wykonania

¹ Narodowe Archiwum Cyfrowe (cyt. dalej NAC), Centralna Agencja Fotograficzna (1944-1990, 12 mln. j.a., cyt. dalej CAF).

² Odbitki w formacie 13x18 cm.

³ Archiwum Państwowe w Kaliszu (cyt. dalej APK), np.: Kaliska Fabryka Pluszu i Aksamitu w Kaliszu ([1939] 1945-1950), Kaliskie Zakłady Tworzyw Sztucznych w Kaliszu ([1950] 1953-1972 [1980]).

⁴ Poszukiwania były prowadzone przy pomocy bazy Sezam, chodzi np. o Kaliską Odlewnię Części Samochodowych (K.O.C.S.) i Zakłady Elementów Wyposażenia Budownictwa „Metalplast-Kalisz”.

⁵ Opisy sfotografowanych wydarzeń lub okoliczności wykonania zdjęć widnieją też w listach montażowych do filmów negatywowych (listy montażowe zachowane od 1965 r. – nr filmu 153060).

fotografii (miasta i nazwy zakładu), imienia i nazwiska sfotografowanej osoby (np. robotnika obsługującego maszynę), okoliczności wykonania zdjęcia⁶. Dzięki fotografiom można zapoznać się z wyposażeniem hal, sposobem produkcji.

W zespole CAF znajdują się zdjęcia z następujących zakładów:

- Kaliskie Zakłady Przemysłu Jedwabniczego „Wistil” (fotografie z lat 1959-1975)⁷;
- Kaliska Fabryka Pluszu i Aksamitu (fotografie z lat 1956-1964)⁸;
- Kaliska Fabryka Firanek, Koronek i Tiulu (fotografie z 1959 i 1971 r.)⁹;
- Zakłady Przemysłu Dziewiarskiego „Polo”¹⁰ (fotografie z lat 1964-1990)¹¹;
- Fabryka Wyrobów Runowych „Runotex” w Kaliszu (fotografie z lat 1971-1982)¹²;
- Zakłady Elementów Wyposażenia Budownictwa „Metalplast-Kalisz” (fotografie z lat 1981-1988)¹³;
- Krotoszyńskie Przedsiębiorstwo Ceramiki Budowlanej – Zakład „Winiary” w Kaliszu (fotografie z 1983 r.)¹⁴;
- Wytwórnia Sprzętu Komunikacyjnego „Delta” w Kaliszu (fotografie z 1972 r.)¹⁵;
- Kaliska Odlewnia Części Samochodowych (K.O.C.S., 1967 r.)¹⁶;
- Kaliskie Zakłady Tworzyw Sztucznych¹⁷ (fotografie z lat 1960-1967)¹⁸;
- Fabryka Maszyn Rolniczych „Agromet” w Kaliszu (fotografie z 1989 r.)¹⁹;

⁶ Zawiera również nr negatywu i nazwisko autora.

⁷ NAC, CAF, np. neg. nr 85702-4, 201870-9 (fot. Witold Rozmysłowicz), 314536-8, 314564-1 (fot. Zbigniew Staszyszyn).

⁸ Tamże, np. neg. nr 56542-8 (fot. Wojciech Kondracki), 108560-2, 141011-1 (fot. Witold Rozmysłowicz), 148608-9 (fot. Zbigniew Staszyszyn).

⁹ Tamże, np. neg. nr 86151-12 (fot. Witold Rozmysłowicz), 238700-8 (fot. Zbigniew Staszyszyn).

¹⁰ Także w opisie na odbitce: Kaliskie Zakłady Dziewiarskie nr neg. 159841/1 z 1965 r., Kaliskie Zakłady Przemysłu Dziewiarskiego „Polo” neg. nr 148736-12. Dokumentację aktową z lat 1946-1987 przechowuje APK (zesp. nr 1096).

¹¹ NAC, CAF, np. neg. nr 148736-12, 310017-11 (fot. Zbigniew Staszyszyn), 159841-1 (fot. Witold Rozmysłowicz), 316199-2, 322136-12, 329081-5, 329083-4, 338298-6, 338300-1, 355594-3, 368490-24, 441554-13 (fot. Andrzej Zbraniecki), 433856-5, 449889-16 (fot. Romuald Królak).

¹² Tamże, np. neg. nr 250758-4, 310016-8, 402293-1 (fot. Zbigniew Staszyszyn), 327740-5 (fot. Klejn).

¹³ Tamże, np. neg. nr 397773-1, 404523-13, 440977-5 (fot. Romuald Królak).

¹⁴ Tamże, np. neg. nr 406964-9 (fot. Romuald Królak).

¹⁵ Tamże, np. neg. nr 261526-12, 261527-1, 261528-5 (fot. Zbigniew Staszyszyn).

¹⁶ Tamże, np. neg. nr 184760-2, 184761-4 (fot. Zbigniew Staszyszyn).

¹⁷ APK, zesp. nr 1406, 1950-1980.

¹⁸ NAC, CAF, np. neg. nr 101900-9 (fot. Radziszewski), 132108-9, 132109-4 (fot. Witold Rozmysłowicz), 179008-2 (fot. Zbigniew Staszyszyn).

¹⁹ Tamże, np. neg. nr 443592-15 (fot. Romuald Królak).

- Zakład Koncentratów Spożywczych „Winiary” (fotografie z lat 1966-1988)²⁰;
- Kaliskie Zakłady Środków Odżywczych²¹ (fotografie z 1959 r.)²²;
- Kaliska Fabryka Fortepianów i Pianin „Calisia” (fotografie z lat 1972-1988)²³.

Z 1989 r. pochodzi zaledwie kilka zdjęć nowego Szpitala Wojewódzkiego²⁴, zaś jedno z nich przedstawia „kontrolę aparatury bloku operacyjnego”²⁵.

Z wydarzeń o charakterze międzynarodowym dotyczących miasta, znajdujących się w tym zespole, należy wspomnieć o zdjęciach z uroczystości ratyfikacji Aktu Braterstwa Kalisz – Hautmont w Kaliszu w 1958 r. i spotkaniu delegacji bratnich miast²⁶. Z kolei w sierpniu 1960 r. nad jeziorem Gopło w Kruszwicy miał miejsce Ogólnopolski Zlot Turystyczno-Krajoznawczy Tysiąclecia, podczas którego wystąpił zespół Pieśni i Tańca „Calisia” z Kalisza²⁷. 23 I 1960 r., podczas uroczystej inauguracji 1800-lecia Kalisza²⁸, pisarka Maria Dąbrowska oraz grafik Tadeusz Kulisiewicz²⁹ otrzymali godność Honorowych Obywateli m. Kalisza³⁰.

Inne utrwalone przez fotoreporterów CAF wydarzenia w dziedzinie kultury mają związek z teatrem. Z 1964 r. pochodzą zdjęcia z Kaliskich Spotkań Teatralnych. Można zobaczyć sceny ze spektakli przygotowanych przez Teatr im. Wojciecha Bogusławskiego „Nocna opowieść” w reż. Zbigniewa Besserta (widocznym m.in.: Czesław Górką, Kazimiera Starzycką, Roman Michalski)³¹, a także popiersie Wojciecha Bogusławskiego jako jedną z nagród Spotkań z 1965 r.³². Inne przedstawienia przygotowane przez kaliski teatr i udokumentowane przez fotoreporterów CAF to m.in.: sztuka radzieckiego autora Eligija Stawskiego pt. „Przyciąganie ziemskie” w reż. Aliny Obidniak i scenografii Jerzego Ławacza z udziałem Jerzego Sopoćki w roli Jurija i Jadwigi Sulińskiej w roli Lidii

²⁰ Tamże, np. neg. nr 177099-1, 178947-8, 197504-5, 197505-2, 238695-3 (fot. Zbigniew Staszyszyn), 308229-11, 308230-1, 1338414-3 (fot. Stanisław Dąbrowiecki), 338414-3, 355598-5, 366036-14 (fot. Andrzej Zbraniecki), 401286-6, 403435-4, 406963-7, 431451-9, 440985-4 (fot. Romuald Królak).

²¹ APK, Fabryka Makaronów w Kaliszu (1945-1951), przejęta przez Kaliskie Zakłady Środków Odżywczych.

²² NAC, CAF, np. neg. nr 85997-1.

²³ Tamże, np. neg. nr 148606-3, 184758-9, 257974-8, 257976-2 (fot. Zbigniew Staszyszyn), 294684-5 (fot. Wiktor), 320578-10, 320582-2 (fot. Drygas), 338325-5, 338326-1, 355596-6, 355597-9, 366038-7, 377716-10, 416135-4 (fot. Andrzej Zbraniecki), 404524-1, 428919-2, 440984-15 (fot. Romuald Królak).

²⁴ Tamże, np. neg. nr 443594-17 (fot. Romuald Królak).

²⁵ Tamże, informacja agencyjna na wglądówce.

²⁶ Tamże, np. neg. nr 78453-5, 78457-4 (fot. Mariusz Szyperko).

²⁷ Informacje pochodzą z opisu na odbitce; tamże, neg. nr 99845-12 (fot. Jan Tyimiński).

²⁸ Tamże, 2 filmy neg. nr 93614 i 93615 (1960 r., fot. Piotr Barącz).

²⁹ T. Kulisiewicz – prof. Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie.

³⁰ NAC, CAF, neg. nr 93615-9 (fot. Piotr Barącz).

³¹ Tamże, np. neg. nr 141009-1 (fot. Witold Rozmysłowicz).

³² Tamże, np. neg. nr 154777-4 (fot. Witold Rozmysłowicz).

z 1964 r.³³ oraz tragedia Williama Szekspira pt. „Troilus i Kresyda” w reżyserii i inscenizacji Artyusza Chaykowskiej ze scenografią Jerzego Ławacza, z udziałem Elżbiety Starosteckiej i Bogdana Kopciowskiego z 1966 r.³⁴. 13 XII 1991 r. wykonano fotografie podczas przedstawienia upamiętniającego dziesiątą rocznicę wprowadzenia stanu wojennego pt. „Nocna rozmowa z człowiekiem, którym się gardzi” w reżyserii Wojciecha Wójcika z udziałem Bogusława Danielewskiego i Zbigniewa Lesienia³⁵. Ponadto dyrektor Teatru im. W. Bogusławskiego Alina Obidniak została sfotografowana w 1965 r. w swoim gabinecie na tle afiszów teatralnych³⁶.

Kilka zdjęć z 1978 r. dokumentuje ekspozycję Muzeum Okręgowego Ziemi Kaliskiej w Kaliszu³⁷. Widać na nich narzędzia do obróbki lnu, wewnątrz chłopskiej izby³⁸, a także eksponat pochodzący z „interesującej wystawy instrumentów dawnych i fonografów, na którą złożyła się część bogatych zbiorów Muzeum Instrumentów Muzycznych w Poznaniu”³⁹.

Omawiając tematy związane z Kaliszem, które zostały wytworzone przez Centralną Agencję Fotograficzną należy zwrócić uwagę na fakt, że autorskie prawa majątkowe do zdjęć z tego zespołu należą do autorów lub Polskiej Agencji Prasowej. W przypadku publikacji materiałów pochodzących z tego zespołu konieczne jest porozumienie się z ich właścicielami.

Inną dużą agencją fotograficzną o charakterze ogólnopolskim w okresie PRL była Krajowa Agencja Wydawnicza⁴⁰. Pomimo, że produkcja fotograficzna KAW skupiała się głównie na utrwaleniu fragmentów miasta i jego budowli, można tu odnaleźć zdjęcia (kolorowe diapozytywy), które dokumentują kaliski przemysł. Będą tu więc odnalezione już w zespole nr 4 CAF: Zakłady Przemysłu Dziewiarskiego „Polo”⁴¹, Fabryka Wyrobów Runowych „Runotex”⁴², Zakłady Przemysłu Jedwabniczego „Wistil”⁴³, Zakład Koncentratów Spożywczych „Winiary”⁴⁴.

³³ Tamże, neg. nr 148223-7 (fot. Kazimierz Seko). Informacje pochodzą z opisu na odbitce.

³⁴ Tamże, neg. nr 166108-2 (fot. Witold Rozmysłowicz). Informacje pochodzą z opisu na odbitce.

³⁵ Tamże, neg. nr 458754-2, 458754-23 (fot. Adam Hawalej). Informacje pochodzą z opisu na odbitce, negatywy przechowywane w PAP.

³⁶ Tamże, neg. nr 154777-1 (fot. Witold Rozmysłowicz).

³⁷ Tamże, neg. nr 166105-6 (fot. Witold Rozmysłowicz).

³⁸ Tamże, neg. nr 357043-4 (fot. Andrzej Zbraniecki).

³⁹ Tamże, neg. nr 357040-8 (fot. Andrzej Zbraniecki). Informacja i cytaty pochodzą z opisu na odbitce.

⁴⁰ Tamże, Krajowa Agencja Wydawnicza (1976-1989, 181 tys. j.a., cyt. dalej KAW). Zespół jest nieopracowany, brak ewidencji. Materiał pozytywowo (diapozytywy) jest uporządkowany rzeczowo, brak dokładnego rozpoznania części złożonej z kolorowych negatywów.

⁴¹ Tamże, np. diapoztyw nr 01842-8 (1975 r., fot. A. Araszkiewicz).

⁴² Tamże, np. diapoztyw nr 01844-2 (1975 r., fot. A. Araszkiewicz).

⁴³ Tamże, np. diapoztyw nr 01842-4, 01843-6 (1975 r., fot. A. Araszkiewicz).

⁴⁴ Tamże, np. diapoztyw nr 01845-4 (1975 r., fot. A. Araszkiewicz).

18. Zakłady Przemysłu Jedwabniczego „Wistil” w Kaliszu. Fot. A. Araszkiewicz, 1975 r.
NAC, Krajowa Agencja Wydawnicza, sygn. 45-1843-1

19. Fabryka Wyrobów Ażurowych „Haft” w Kaliszu. Fot. A. Araszkiewicz, 1975 r.
NAC, Krajowa Agencja Wydawnicza, sygn. 45-01846-1

Wśród Calisianów obecnych w zespole nr 45 Krajowa Agencja Wydawnicza można zobaczyć proces produkcji słodczy na fotografiach wykonanych w 1975 r. w Fabryce Pieczywa Cukierniczego „Kaliszanka” (działa do tej pory w ramach grupy kapitałowej „Jutrzenka”)⁴⁵ oraz maszyny i produkcję materiałów w Fabryce Wyrobów Ażurowych „Haft”⁴⁶. Kilka zdjęć KAW prezentuje pomieszczenia jednej z bibliotek⁴⁷ oraz Dom Kultury w Kaliszu podczas akcji „lato w mieście”, gdy wyświetlano filmy dla dzieci⁴⁸.

W obydwu zespołach: nr 4 Centralnej Agencji Fotograficznej i nr 45 Krajowej Agencji Wydawniczej znajdują się zdjęcia dokumentujące architekturę miasta: wygląd ulic oraz poszczególne budynki. Liczne są zwłaszcza kolorowe diapozytywy KAW pochodzące w większości z lat 70. XX w.⁴⁹, przechowywane do tej pory w kopertach z oryginalnymi opisami. Są to kościoły (np. kościół przy ulicy Polnej, kościół św. Mikołaja), hotele (np. widok zewnętrzny, wnętrze pokoju i kawiarnia w orbisowskim hotelu „Proсна”⁵⁰), kawiarnie, parki, ulice i place (np. Ulica Walki Młodych, ul. Górnośląska, al. Wojska Polskiego, pl. Bohaterów Stalingradu), pomniki (np. pomnik Marii Konopnickiej, „płaskorzeźbione wizerunki sławnych Kaliszan: Asnyka, Konopnickiej, Rogozińskiego, Dąbrowskiej”⁵¹), osiedla (np. osiedle XXV-lecia), mosty (np. Most Kamienny), szkoły i inne budynki (np. DT „Tęcza” w nocy, Baza Remontowo-Budowlana z pawilonem usługowym, dworzec autobusowy), Muzeum Ziemi Kaliskiej (eksponaty).

W zespole nr 39 Wojskowej Agencji Fotograficznej⁵² (kolejnej agencji o zasięgu ogólnopolskim) obecne są nieliczne zdjęcia dokumentujące wydarzenia związane z wojaskowością w Kaliszu. Najwcześniejsze pochodzą z marca 1977 r. i przedstawiają ćwiczenia Zakładowego Oddziału Samoobrony w Wytwórni Sprzętu Komunikacyjnego Państwowych Zakładów Lotniczych WSK PZL oraz szkolenie podoficerów przyszłych dowódców drużyn na kursach Ligi Obrony Kraju LOK⁵³. Kolejne, wykonane we wrześniu 1988 r. to serwis fotograficzny z wizyty ministra obrony narodowej generała Floriana Siwickiego w WSK PZL, która odbyła się we wrześniu 1988 r.⁵⁴. Ostatnie – z 1989 r. – zostały wykonane w czasie spotkania miłośników Kalisza⁵⁵.

⁴⁵ Tamże, np. diapozytów nr 01844-4, 01844-7 (1975 r., fot. A. Araszkiewicz).

⁴⁶ Tamże, np. diapozytów nr 01846-3, 01846-7, 01846-10 (1975 r., fot. A. Araszkiewicz).

⁴⁷ Tamże, np. diapozytów nr 02785-3 (1975 r., fot. St. Grzęda).

⁴⁸ Tamże, np. diapozytów nr 02785-11 (1975 r., fot. St. Grzęda).

⁴⁹ Nieliczne zdjęcia pochodzą z lat 80. XX w.

⁵⁰ Tamże, diapozytów nr 14064-1-6, 14894-1, 14894-3 (1978 r., fot. J. Malinowski), 12-381 (1979 r., fot. M. Jasiński).

⁵¹ Tamże, diapozytów nr 12-537 (1989 r., fot. Surowiec).

⁵² Tamże, Wojskowa Agencja Fotograficzna (1960-1980, 2500 tys. j.a., cyt. dalej WAF).

⁵³ Tamże, neg. nr T3029 – T30303 (24 zdjęć).

⁵⁴ Tamże, neg. nr W5499 (30 zdjęć).

⁵⁵ Tamże, neg. nr N1219 (8 zdjęć).

20. Jedna z filii Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Kaliszu. Fot. St. Grzęda, 1975 r., NAC, Krajowa Agencja Wydawnicza, sygn. sygn. 45-2785-3

21. Wyświetlanie filmów dla dzieci podczas akcji „Lato w mieście” w Domu Kultury w Kaliszu. Fot. St. Grzęda, 1975 r., NAC, Krajowa Agencja Wydawnicza, sygn. sygn. 45-02785-8

22. Budynek Fabryki Fortepianów i Pianin „Calisia” w Kaliszu. Fot. J. Podziewski, 1977 r., NAC, Krajowa Agencja Wydawnicza, sygn. 45-12-174

Ostatni zespół zawierający fotograficzne Calisiana, to Socjalistyczna Agencja Prasowa⁵⁶. Znajdują się tu 22 fotografie wykonane w marcu 1948 r. w Centralnym Ośrodku Szkolenia Młynarskiego Społem w Kaliszu⁵⁷. Jest tu więc fotografia grupowa wykładowców i słuchaczy kursu, jest fotoreportaż z laboratorium i warsztatów, są słuchacze podczas wykładów i egzaminów zdawanych przed liczną komisją oraz sklepik zaufania spółdzielni uczniowskiej „Przyszłość Młynarstwa”.

Materiały do badań historii Kalisza po 1945 r. w NAC odnaleźć można nie tylko w zespołach fotografii, ale także wśród nagrań dźwiękowych i filmów. Dźwiękowe Calisiana znajdują się w zbiorze nr 33⁵⁸. Jednym z nich jest dwunastominutowa audycja Lidii Pucińskiej, poświęcona 1800-letniej historii miasta. Autorka omówiła w niej ważniejsze wydarzenia, które przyczyniły się do gospodarczego i kulturalnego rozwoju Kalisza, m.in.: istnienie szlaku bursztynowego, przywileje dla miasta nadane przez królów polskich, obserwatorium astronomiczne, teatr kaliski⁵⁹. W tym samym zbiorze nr 33 znajduje się czternastominutowy wywiad radiowy, przeprowadzony 11 XII 1948 r.

⁵⁶ Tamże, Socjalistyczna Agencja Prasowa (1946-1948, 12962 j.a.).

⁵⁷ Tamże, sygn. 3-548, wyłącznie odbitki.

⁵⁸ Tamże, Zbiór nagrań dźwiękowych (1919-2008, 22125 j.a.).

⁵⁹ Tamże, sygn. 33-T-701; producent nagrania: Muzeum Polskie w Chicago, b.d. nagrania.

z dr. Bronisławem Koszutskim⁶⁰ (działaczem rewolucyjnym, członkiem SDKPiL, byłym prezydentem miasta Kalisza) na temat jego działalności politycznej i społecznej, jest również siedemnastominutowa rozmowa redaktor Moniki Olejnik z Aleksandrem Kwaśniewskim – prezydentem RP, kandydatem na urząd prezydenta II kadencji – na temat incydentu związanego z tzw. wydarzeniami w Kaliszu oraz kontrowersji związanych z zachowaniem Kwaśniewskiego w 1999 r. na cmentarzu w Charkowie, w czasie obchodów 59. rocznicy zbrodni katyńskiej. Wywiad został przeprowadzony 2 X 2000 r., w ramach „Salonu politycznego Trójki”⁶¹.

23. Fotoreportaż z laboratorium i warsztatów z 1948 r.
NAC, Socjalistyczna Agencja Prasowa, sygn. 3-548-11

24. Egzamin w Centralnym Ośrodku Szkolenia Młynarskiego Społem w Kaliszu w marcu 1948 r.
NAC, Socjalistyczna Agencja Prasowa, sygn. 3-548-22

⁶⁰ Tamże, sygn. 33-P-1338, producent nagrania: Rozgłośnia Centralna Polskiego Radia (zasób użyczony).

⁶¹ Tamże, sygn. 33-T-6944; producent nagrania: Polskie Radio Program III.

25. Sklepik zaufania spółdzielni uczniowskiej „Przyszłość Młynarstwa” z 1948 r.
NAC, Socjalistyczna Agencja Prasowa, sygn. 3-548-18

Dwie kroniki Polskiego Komitetu Olimpijskiego⁶² z cyklu „Na olimpijskim szlaku” referują wydarzenia związane z miastem Kalisz. W kronice z 1977 r.⁶³ można obejrzeć reportaż z V Światowego Sejmiku Działaczy Polonijnych PKOL w Kaliszu, zaś w kronice z 1980 r.⁶⁴ – zarejestrowano wydarzenia związane z obchodami Dni Olimpijczyka w Kaliszu i Ostrzeszowie.

Trzeci i ostatni film dotyczący miasta nosi tytuł „Miasto najstarsze”⁶⁵. Jest to portret jednego z najstarszych miast Polski, przedstawia jego historię i współczesność, został zrealizowany w 1975 r.

Nagrania i filmy związane z Kaliszem nie są zbyt licznie prezentowane w zasobie NAC, choć można i tu odnaleźć kilka dość interesujących pozycji. Niestety – podobnie jak w przypadku fotografii Centralnej Agencji Fotograficznej – NAC nie posiada do nich autorskich praw majątkowych. Możliwe jest więc zapoznanie się z treścią materiałów w siedzibie archiwum, zaś opublikować je można dopiero po uzyskaniu zgody właściciela.

⁶² Tamże, Wytwórnia Filmów Sportowych i Turystycznych „Sportfilm” (1963-1999, 1172 j.a.).

⁶³ Tamże, sygn. P243, kronika PKOL nr 14.

⁶⁴ Tamże, sygn. P256, kronika PKOL nr 26.

⁶⁵ Tamże, sygn. S038.

Abstract

Sources of Kalisz history after 1945 kept in National Digital Archive

National Digital Archive keeps photographs, audio recordings, films and file documentation connected with these. Looking in NDA for archives relating to history of this city after 1945 one should check, in the first place, materials of Centralna Agencja Fotograficzna [*Central Photographic Agency*] (CAF – archival fond no 4) to find among others, photographs from Bogusławski theatre, but first of all numerous photographs of Kalisz factories (eg. ‘Runotex’, ‘Wistil’, ‘Polo’, ‘Winiary’, ‘Agromet’). Krajowa Agencja Wydawnicza [*National Publishing Agency*] (KAW, archival fond no 45) made pictures of city views, its architecture (broadly represented). There are also photographs of factories. In photograph fonds: no 3 of Socjalistyczna Agencja Prasowa [*Socialist Press Agency*] and no 39 of Wojskowa Agencja Fotograficzna [*Military Photographic Agency*] Calisiana created after 1945 are also present.

Audio recordings concerning Kalisz history in NDA are scarce. They come from a collection of audio recordings no 33. One may find here a broadcast dedicated to history of the city and interviews with dr Bronisław Koszutski (from 1948) and Aleksander Kwaśniewski (from 2000).

Calisiana as films can be found in archival fonds no 81 of Wytwórnia Filmów Sportowych i Turystycznych [*Sports and Touristic Films Studio*]. They are two chronicles of Polski Komitet Olimpijski [*Polish Olympic Committee*] from 1977 and 1980 and a film ‘Miasto najstarsze’ [*The Oldest City*] presenting history of Kalisz.

Źródła do dziejów NSZZ „Solidarność” w zasobie Archiwum Państwowego w Kaliszu

Uwagi wstępne

Powstanie Niezależnego Samorządowego Związku Zawodowego (NSZZ) „Solidarność” było konsekwencją strajków z lipca i sierpnia 1980 r. Strajkujący domagali się: podwyższenia pensji, wolnych związków zawodowych, wolności słowa, ochrony strajkujących oraz rehabilitacji osób represjonowanych przez władzę. Strajki zakończyły się w 1980 r. porozumieniami sierpniowymi. W całym kraju zaczęto formować struktury „Solidarności”. Sytuacja w województwie kaliskim rozwijała się analogicznie, jak w pozostałych regionach kraju. Strajki rozpoczęły się w lipcu 1980 r. i trwały do września 1980 r. Na przełomie września i października rozpoczęło się tworzenie struktur lokalnych i regionalnych związku. Na terenie b. województwa kaliskiego powstał Region Wielkopolski Południowej

W latach 1980-1981 NSZZ „Solidarność” legalnie działał na terenie całego kraju. Sytuacja gospodarcza Polski pogarszała się z każdym miesiącem, co powodowało kolejne strajki oraz negocjacje z władzą, która nie była przychylnie nastawiona do nowopowstałego związku zawodowego. Od 13 XII 1981 r. do 22 VII 1983 r. w Polsce obowiązywał stan wojenny. Zdelegalizowana „Solidarność” działała w podziemiu, a jej działacze byli prześladowani.

„Solidarność” odrodziła się na fali strajków ogólnopolskich z 1988 r. W kwietniu 1989 r. związek został ponownie zarejestrowany, a jego działacze aktywnie włączyli się w proces demokratyzacji kraju¹.

¹ Opracowano na podstawie: A. Dudek, *Dzieje dziesięciomilionowej „Solidarności” (1980-1981)*, [w:] *Droga do niepodległości: „Solidarność” 1980-2005*, pod red. A. Borowskiego, Warszawa, 2005, s. 19-63;

W zasobie Archiwum Państwowego w Kaliszu są przechowywane i udostępniane materiały archiwalne dotyczące m.in. NSZZ „Solidarność”. Materiały te są zróżnicowane pod względem aktotwórców, treści i rodzaju (dokumentacja aktowa, druki ulotne, fotografie).

Poniższy wykaz źródeł do dziejów „Solidarności” przechowywanych w Archiwum Państwowym w Kaliszu został podzielony tematycznie na pięć grup. W pierwszej znajdują się archiwalia wytworzone i zgromadzone przez komisje zakładowe organizacji oraz zbiory składające się wyłącznie z materiałów dotyczących „Solidarności”. W drugiej grupie umieszczono instytucje gospodarcze i spółdzielcze, w trzeciej organizacje partyjne Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (PZPR), a w czwartej materiały przechowywane w aktach administracji państwowej. Na końcu omówiono archiwalia zawarte w pozostałych zbiorach i spuściznach osób prywatnych.

Celem pracy jest przybliżenie użytkownikom Archiwum Państwowego w Kaliszu wszystkim źródeł do dziejów NSZZ „Solidarność” zgromadzonych w tej instytucji. Prezentowane materiały pochodzą z lat 1980-2005 i dotyczą b. województwa kaliskiego.

Pierwsza grupa została ułożona według wielkości (od największego do najmniejszego zespołu), pozostałe zaś alfabetycznie według miejscowości. Informacja o materiałach źródłowych składa się z następujących elementów: nazwa i numer zespołu/zbioru archiwalnego, charakterystyka dokumentacji z podaniem sygnatury i stron/kart. W przypadku pierwszej grupy podano także ogólną ilość j.a. i daty skrajne zespołu/zbioru.

I. Zespoły i zbiory archiwalne o proveniencji solidarnościowej

Zbiór fotografii, wydawnictw i druków ulotnych Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”
(zbiór nr 833, 253 j.a. z lat 1980-2005)

Broszury, gazety i wydawnictwa związku, m.in.: *NSZZ „Solidarność”. Pismo MKZ NSZZ „Solidarność” Województwa Kaliskiego*; *„Solidarność” Regionu Wielkopolski Południowej. Pismo MKZ NSZZ „Solidarność” Województwa Kaliskiego*; *Wiadomości Dnia. Serwis Informacyjny NSZZ „Solidarność” Regionu Wielkopolska Południowa*; *Gazeta Zjazdowa* oraz z innych regionów, np. *Biuletyn Dolnośląski*; *Biuletyn Łódzki*; *Biuletyn Wojenny*; *Biuletyn Zarządu Regionu Wielkopolska*; *Chleb i Woda. Pismo członków NSZZ „Solidarność”*; *Głos Solidarności Region Mazowsze*; *Jedność. Tygodnik NSZZ „Solidarność” Regionu Pomorza Zachodniego*; *Obserwator Wielkopolski* (sygn.: 1-14, 21-192).

G. Schlender, *NSZZ „Solidarność” Region Wielkopolska Południowa*, [w:] *NSZZ „Solidarność” 1980-1989*, t. IV, *Polska Zachodnia*, pod red. Ł. Kamińskiego, G. Waligóry, Warszawa, 2010, s. 493-553; też, *NSZZ „Solidarność” w województwie kaliskim latach 1980-1990*, Kalisz 2006.

Materiały ulotne: afisze (np. porównujący rządową i społeczną reformę gospodarczą, sygn. 214), plakaty (np. z okazji 25-lecia NSZZ „Solidarność”, sygn. 235), ulotki (np. antyrządowa, sygn. 207), kartki i znaczki pocztowe (np. znaczki pocztowe upamiętniające wydarzenia grudnia ‘70 i ‘81, sygn. 243), kalendarze (sygn. 15-20). Łącznie materiały ulotne obejmują sygn. 199-253.

Fotografie, np. zdjęcia z 1981 r. przedstawiające poświęcenie sztandaru Komisji Zakładowej (KZ) działającej przy Fabryce Wyrobów Runowych „Runotex” w Kaliszu (sygn.: 193-198).

Komisja Zakładowa Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” przy Kombinacie Budownictwa Komunalnego w Kaliszu (zespół nr 1314, 185 j.a. z lat [1970] 1980-1981)

Komisja Zakładowa: porozumienie tymczasowe pomiędzy Komisją Założycielską NSZZ „Solidarność”, a Radą Zakładową Branżowych Związków Zawodowych z 6 XI 1980 r., budżet, wykaz członków komisji rewizyjnej oraz mężów zaufania, przydział obowiązków działaczy w służbach strajkowych, oświadczenia Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego (MKZ) NSZZ „Solidarność” w Kaliszu, Krajowej Komisji Porozumiewawczej (KKP) NSZZ „Solidarność” w Gdańsku i KZ NSZZ „Solidarność” przy Kombinacie Budownictwa Komunalnego w Kaliszu, analiza realizacji postulatów, informacje, komunikaty, korespondencja (z: dyrektora zakładu, KZ Wojewódzkiego Przedsiębiorstwa Budownictwa Komunalnego w Lesznie, KZ przy Wojewódzkim Zjednoczeniu Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Opolu), pisma wychodzące do: dyrekcji zakładu pracy, do Sądu Rejonowego w Kaliszu (charakterystyka pracownika), porozumienie między Komitetem Organizacyjnym NSZZ „Solidarność”, a Radą Zakładową Związku Zawodowego Metalowców z 8 X 1980 r., materiały na I Walne Zebranie Delegatów Wielkopolski Południowej, ordynacja wyborcza do władz regionalnych oraz delegatów na I Krajowy Zjazd Delegatów, listy delegatów, notatki, materiały na konferencję ekonomiczną w Kaliszu (sygn. 1-3, 6, 8, 11).

Gazety oraz broszury „Solidarności” z miast i regionów, m.in.: Jeleniej Góry, Opola, Rzeszowa, Słupska, Trójmiasta, białostockiego, częstochowskiego, Dolnego i Górnego Śląska, Kujaw i Ziemi Dobrzyńskiej, Małopolski, Mazowsza, Pomorza Zachodniego, Świętokrzyskiego, Wielkopolski, Ziemi Łódzkiej (sygn. 29-100, 102-116, 123, 126-128, 130-142, 145-147, 169-185).

Materiały ulotne: afisze, plakaty, ulotki, np. afisz zapraszający na odczyt Adama Michnika (sygn.: 17-27, 101, 116-122, 124-125, 143-144).

Fotografie przedstawiające Jacka Kuronia podczas prelekcji w Kaliszu (sygn. 28) oraz zdjęcie Adama Michnika (sygn. 129).

Teleksy od: Krajowego Komitetu Strajkowego NSZZ „Solidarność”, MKZ oraz Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego (MKS) w Kaliszu, Biura Informacyjnego

Mazowsza, Serwisu Informacyjnego Biura Krajowego w Gdańsku, Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego w Wrocławiu opisujące sytuacje w kraju i regionach w 1981 r. (sygn.: 12-16).

MKZ NSZZ „Solidarność” w Kaliszu: uchwały, statut NSZZ „Solidarność”, odezwa do członków związku, oświadczenia, *Serwis informacyjny MKZ* z 19 III 1981 r., regulamin strajku krajowego lub regionalnego, śpiewniczek pieśni patriotycznych, postulaty i apele MKS, *Biuletyn Informacyjny*, wykaz zakładów prowadzących strajk okupacyjny (sygn. 4-5, 7).

KZ NSZZ „Solidarność” w Wytwórni Sprzętu Komunikacyjnego „PZL w Kaliszu”: porozumienie zawarte pomiędzy dyrekcją zakładu, a Komitetem Organizacyjnym z 25 IX 1980 r., uwagi i propozycje związku (sygn. 9).

KZ NSZZ „Solidarność” Pracowników Oświaty i Wychowania w Kaliszu: obowiązki i uprawnienia członka zarządu i przewodniczącego koła, wystąpienie przewodniczącego Krajowej Sekcji Oświaty i Wychowania, stanowisko w sprawie zmian w treści statusu prawnego nauczycieli i pracowników oświaty z 1981 r. (sygn. 10).

Wydawnictwa bezdebitowe z lat 1970-1979 (sygn. 140, 169, 171, 172, 176).

Materiały rządowe: ustawy, projekt wyjścia z kryzysu, prasa oficjalna z lat 1980-1981 (sygn.: 148-168).

26. Siedziba Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego NSZZ „Solidarność” w Kaliszu przy ul. Staszica 28A. APK Kaliszu, Spuścizna Stanisława Perlińskiego, sygn. 85

Komisja Zakładowa Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” przy Samodzielnym Publicznym Zakładzie Służby Zdrowia w Kaliszu (zespół nr 1475, 20 j.a. z lat 1982-2000)

Przejęcie majątku KZ w latach 1982-1985 (sygn. 1)

Dokumentacja z lat 1989-2000: protokoły z wyborów i zebrań sprawozdawczo-wyborczych KZ, spotkań z dyrekcją, referenda strajkowe, deklaracje członkowskie, korespondencja (sygn. 2-20).

Komisja Zakładowa Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” przy Zakładach Naprawczych Taboru Kolejowego im. Powstańców Wielkopolskich w Ostrowie Wielkopolskim (zespół nr 1396; 13 j.a. z lat 1980-2000)

Statut NSZZ „Solidarność”, oświadczenia i uchwały: KKP w Gdańsku, KZ NSZZ „Solidarność” przy Zakładach Naprawczych Taboru Kolejowego (ZNTK) im. Powstańców Wielkopolskich oraz MKZ, regionalna deklaracja programowa NSZZ „Solidarność” Regionu Wielkopolski, odezwa załogi ZNTK, zarządzenia i okólniki dyrekcji zakładu pracy, akta dotyczące spraw personalno-kadrowych z lat 1980-1981, protokół uzgodnień pomiędzy stroną rządową i związkową z 7 VIII 1989 r. dotyczących podwyżek płac (sygn.: 1-8).

Zaproszenie i fotografie z poświęcenia sztandaru NSZZ „Solidarność” przy ZNTK w Ostrowie Wielkopolskim 15 XI 1981 r., fotografie z mszy św. z okazji rocznicy uchwalenia konstytucji 3 Maja z 1981 r., zdjęcia z uroczystości 20-lecia „Solidarności” z 2000 r. (sygn. 9-13).

Komisja Zakładowa Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” przy Zakładach Automatyki Przemysłowej „Mera-Zap” w Ostrowie Wielkopolskim (zespół nr 1473; 10 j. a z 1981 r.)

Teleksy przysyłane przez Region Mazowsze oraz Biuro Prasowe KKP w Gdańsku dotyczące spraw związkowych i krajowych.

Komisja Zakładowa Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” w Wojewódzkim Zarządzie Rozbudowy Miast i Osiedli Wiejskich w Kaliszu

(zespół nr 1378; 9 j. a. z lat 1980-1981)

Statut NSZZ „Solidarność”, wzorcowa ordynacja wyborcza, protokoły z zebrań KZ w Wojewódzkim Zarządzie Rozbudowy Miast i Osiedli Wiejskich w Kaliszu, deklaracje członkowskie, informacje o rejestracji KZ, sprawozdania z działalności KZ, projekt regulaminu KZ, rejestr członków, korespondencja przychodząca (m.in. od dyrekcji

zakładu pracy, KKP w Gdańsku, Komisji Porozumiewawczej KZ NSZZ „Solidarność” Dolnego Śląska, Urzędu Wojewódzkiego w Kaliszu), protokół przejęcia majątku i dokumentów z 16 XII 1981 r., korespondencja wychodząca z KZ (m.in. do: dyrekcji, MKZ w Kaliszu, Teatru im. W. Bogusławskiego w Kaliszu, kina Kosmos w Kaliszu), komunikaty KKP oraz MKZ w Kaliszu (np. odezwy o wolnych sobotach, uchwały, oświadczenia), dokumentacja finansowa, ogłoszenia KZ, fotografie (Dzień Kobiet?).

Niezależny Samorządny Związek Zawodowy Nauczycieli i Pracowników
Oświaty „Solidarność” w Pleszewie (zespół nr 1394; 7 j.a. z lat 1980-1981)

Statut NSZZ „Solidarność”, projekt ordynacji wyborczej do władz Regionu Wielkopolski w Poznaniu oraz delegatów na I Krajowy Zjazd Delegatów, oświadczenia i komunikaty z: Regionu Mazowsze, KKP w Gdańsku, Krajowej Komisji Oświaty i Wychowania, Regionu Wielkopolski, informacje Wojewódzkiej Komisji Porozumiewawczej dla KZ NSZZ Nauczycieli i Pracowników Oświaty „Solidarność” w Pleszewie, sprawy socjalne, lista członków, telexy przysyłane z KKP oraz Regionu Mazowsza opisujące sytuację w kraju.

Zbiór wydawnictw i druków ulotnych Niezależnego Samorządnego Związku
Zawodowego Rolników Indywidualnych „Solidarność”
(zbiór nr 1395; 6 j. a z lat 1980-1983)

Protokół porozumienia z 18 II 1981 r. oraz informacja o rejestracji NSZZ Rolników Indywidualnych (RI) „Solidarność” z 11 II 1981 r., czasopisma „Wolny Rolnik” i „Solidarność Rolników”, afisz domagający się rejestracji RI.

Komitet Obywatelski „Solidarność” w Ostrowie Wielkopolskim
(zespół nr 1397; 4 j.a. z lat 1989-1990)

Statut Komitetu Obywatelskiego, lista członków z Ostrowa Wielkopolskiego i Kalisza, zaproszenie na spotkanie organizacyjne, podziękowania za uczestnictwo w pracach Komitetu.

Komisja Zakładowa Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego
„Solidarność” w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Kaliszu
(zespół nr 1337; 2 j. a. z lat 1980-1981)

Protokoły z zebrań KZ, listy obecności na zebraniach, uchwały i oświadczenia.

Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność” Komitet Zakładowy
przy Kaliskiej Fabryce Ultramaryny w Kaliszu
(zespół nr 1286; 1 j.a. z lat 1980-1981)

Protokół z posiedzenia komitetu strajkowego z 10 IX 1980 r., lista członków, wzorcowa ordynacja wyborcza, protokoły z posiedzeń KZ, sprawy personalno-kadrowe, lista uczestników strajku z 27 III 1981 r.

Koło Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego Pracowników Oświaty i Wychowania „Solidarność” przy Zespole Szkół Zawodowych Nr 1 w Kaliszu (zespół nr 1474; 1 j.a. z 1981 r.)

Statut, protokoły z posiedzeń, lista członków.

PROJEKT RZĄDOWY	PROJEKT SPOŁECZNY
PRZEDSIĘBIORSTWO WŁASNOŚCIĄ PAŃSTWA	PRZEDSIĘBIORSTWO WŁASNOŚCIĄ SPOŁECZEŃSTWA
PRZEDSIĘBIORSTWA PODLEGAJĄ ZJEDNOCZENIOM	PRZEDSIĘBIORSTWA ZRZESZAJĄ SIĘ DOBROWOLNIE
DYREKTORA ZATWIERDZAJĄ WŁADZE	DYREKTORA WYBIERA SAMORZĄD
SAMORZĄD REALIZUJE KAZDĄ DECYZJĘ	SAMORZĄD REALIZUJE WŁASNE DECYZJE
HANDEL ZAGRANICZNY MONOPOLEM RZĄDOWYM	O HANDLU Z ZAGRANICĄ DECYDUJE PRZEDSIĘBIORSTWO
RYNEK OGRANICZONY ODGÓRNYMI DECYZJAMI	DOSTATEK NA RYNKU WYNIKIEM KONKURENCJI
CENY USTALA RZĄD	CENY USTALA PRZEDSIĘBIORSTWO
ZARÓBEK ZALEŻY OD ETATU	ZARÓBEK ZALEŻY OD EFEKTÓW PRACY

27. Afisz porównujący projekty reform gospodarczych – konfrontacja założeń rządowych z koncepcją „Solidarność”. APK, Zbiór fotografii, wydawnictw i druków ulotnych Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”, sygn. 214, k. 1

II. Źródła do dziejów „Solidarność” w instytucjach gospodarczych i spółdzielczych

„JAROMA” Przedsiębiorstwo Państwowe w Jarocinie (zespół nr 1280)

Oświadczenie i wnioski Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” przy Przedsiębiorstwie Państwowym „JAROMA” w Jarocinie na temat planu działania zakładu na 1981 r. (sygn. 166, s. 14).

Opinia NSZZ „Solidarność” w sprawach kadrowych, gazetka związkowa *Serwis Informacyjny MKS NSZZ „Solidarność” w Jarocinie*, uchwała Krajowej Komisji Porozumiewawczej NSZZ „Solidarność” o sytuacji społeczno-gospodarczej w kraju,

stanowisko Krajowej Sekcji Zawodowej przy Zakładach Przemysłu Maszynowego Leśnictwa (sygn. 167, s. 2, 6-9, 61, 104).

Informacja o realizacji wniosków i postulatów złożonych przez załogę (sygn. 179, s. 201-223).

Fabryka Firanek i Koronek „HAFT” w Kaliszu (zespół nr 262)

Protokoły Rady Pracowniczej z 1990 r. (sygn. 507, *passim*).

Protokoły z spotkań związków zawodowych i zarządu zakładu odnośnie wynagrodzeń, stanowisko „Solidarności” dotyczące zmian płac z 1995 r. (sygn. 545, *passim*).

Porozumienie między związkowcami (m.in. z „Solidarności”), a zarządem z 26 XII 1990 r. dotyczące wynagrodzeń (sygn. 643).

Fabryka Wyrobów Runowych „Runotex” w Kaliszu (zespół nr 1085)

Zarządzenie wewnętrzne dotyczące inwentaryzacji majątku po KZ NSZZ „Solidarności” w Fabryce Wyrobów Runowych „Runotex” w Kaliszu z 1982 r. (sygn. 343, k. 19-22).

Postulaty z września 1980 r., zawarcie porozumienia pomiędzy komitetem strajkowym, a dyrekcją z 14 IX 1980 r., odpowiedzi kierownictwa zakładu na postulaty, sprawozdanie z realizacji postulatów, regulamin strajku powszechnego, budżet komisji zakładowej z lat 1980-1981 (sygn. 481).

Protokoły z zebrań KZ z lat 1980-1981 i 1989-1993 (sygn. 503, 570).

Kaliska Fabryka Fortepianów i Pianin „Calisia” w Kaliszu (zespół nr 265)

Uchwały KZ NSZZ „Solidarność” w Kaliskiej Fabryce Fortepianów i Pianin „Calisia” w Kaliszu z 1981 r. (sygn. 184).

Kaliska Fabryka Ultramaryny w Kaliszu (zespół nr 266)

Stanowisko, oświadczenie i uchwała MKZ NSZZ „Solidarność” w Kaliszu dotyczące wolnych sobót, uchwały i oświadczenia MKZ z lat 1980-1981 (sygn. 104, k. 4-7, 10), plakat o rejestracji „Solidarności” RI (tamże, k. 8), informacja o powstaniu NSZZ w przedsiębiorstwie, pisma skierowane do dyrekcji, odpowiedzi dyrekcji z 1989 r. (tamże, k. 15-22).

Informacje o siedzibie „Solidarności” oraz wytyczne wobec byłych działaczy związku z 1981 r. (sygn. 290, k. 9, 14).

Kombinat Budowlany w Kaliszu (zespół nr 629)

Protokoły Komitetu Założycielskiego z listopada 1980 r., protokoły z zebrań KZ NSZZ „Solidarność” przy Kombinacie Budowlanym w Kaliszu, uchwały i ogłoszenia

„Solidarności”, ordynacja wyborcza do władz regionalnych oraz delegatów na I Krajowy Zjazd Delegatów, *Biuletyn Nocny*, lista działaczy, pisma skierowane do dyrekcji z lat 1980-1981 (sygn. 25);

Uchwały: KKP NSZZ „Solidarność” w Gdańsku, MKZ NSZZ „Solidarność” w Kaliszu oraz KZ, pisma skierowane dyrekcji, zarządzenia wewnętrzne dyrektora Kombinatu Budowlanego, komunikaty dyrekcji z 1981 r. (sygn. 26).

Przedsiębiorstwo Handlu Sprzętem Rolniczym „AGROMA” w Kaliszu
(zespół nr 1182)

Postulaty NSZZ „Solidarność” z lat 1989-1995 (sygn. 357, k. 4).

Odpowiedzi dyrekcji na pisma „Solidarności”, akta w sprawie personalno-kadrowych, postulaty KZ, pisma protestacyjne skierowane do dyrekcji z lat 1992-1995 (sygn. 358).

Przedsiębiorstwo Instalacji Przemysłowych „Instal” w Kaliszu
(zespół nr 1089)

Protokoły z posiedzeń związków zawodowych (m.in. „Solidarności”) z dyrekcją, dotyczących funduszu socjalnego i zakładowego regulaminu płac z lat 1990-1991 (sygn. 54).

Sprawozdania z realizacji postulatów załogi z lat 1980-1981 (sygn. 75).

Statut „Solidarności” i protokoły z zebrań KZ z lat 1989-1992 (sygn. 181).

Protokoły z zebrań KZ, korespondencja wychodząca i przychodząca do „Solidarności” z lat 1989-1993 (sygn. 183).

Wojewódzka Spółdzielnia Mieszkaniowa w Kaliszu (zespół nr 604)

Porozumienie pomiędzy Zarządem Wojewódzkiej Spółdzielni Mieszkaniowej a Regionalną Sekcją Pracowników Spółdzielczości Mieszkaniowej NSZZ „Solidarność” z 8 X 1981 r., wzorcowa ordynacja wyborcza do władz regionalnych oraz delegatów na I Krajowy Zjazd Delegatów, statut „Solidarności”, uchwały KZ NSZZ „Solidarność” w Wojewódzkiej Spółdzielni Mieszkaniowej w Kaliszu, oświadczenia MKZ NSZZ „Solidarność” w Kaliszu, protokoły z zebrań KZ, pisma skierowane do dyrekcji, gazetki związkowe: *Biuletyn Nocny*, *Serwis Informacyjny NSZZ „Solidarność” Spółdzielczości Mieszkaniowej Region Wielkopolska*, *NSZZ Solidarność Pismo MKZ NSZZ „Solidarność” woj. kaliskiego* z lat 1980-1981 (sygn. 171).

Pisma do dyrekcji spółdzielni, protokoły z zebrań i uchwały KZ, opinie odnośnie wolnych sobót, pisma skierowane do „Solidarności”, komunikaty o współdziałaniu Krajowej Komisji Koordynacyjnej NSZZ „Solidarność” Pracowników Spółdzielczości Budownictwa Mieszkaniowego i Zarządu Głównego NZZB, gazетка branżowa *Budowlani – Niezależnie – Samorządnie* z lat 1980-1981 (sygn. 172).

Zakłady Przemysłu Jedwabniczego „Wistil” w Kaliszu (zespół nr 1078)

Zarządzenie wewnętrzne dotyczące inwentaryzacji majątku po KZ NSZZ „Solidarność” w Zakładach Przemysłu Jedwabniczego „Wistil” w Kaliszu z 1983 r. celu przekazania „nowym” związkom zawodowym (sygn. 575).

Instrukcja tymczasowego systemu przepustkowego w czasie gotowości strajkowej z 1981 r., wykaz działaczy, którym przysługują przepustki (sygn. 635).

Wzorcowa ordynacja wyborcza, statut „Solidarności”, odezwa MKZ NSZZ „Solidarność” w Kaliszu do komisji zakładowych, postulaty załóg z września 1980 r., sprawozdanie z realizacji postulatów, instrukcja tymczasowego systemu przepustkowego w czasie gotowości strajkowej, porozumienie między komisją zakładową, a dyrekcją z 27 III 1981 r. dotyczące czasu pracy i dodatkowych wolnych dni, protokół ustaleń zawartych między dyrekcją, a KZ odnośnie funduszu płacowego, listy składek na zakup sztandaru komisji zakładowej, gazetki związkowe: *„Solidarność” Region Wielkopolska Półudniowa*, *Biuletyn Nocny*, *Wiadomość Dnia* oraz *Kaliski Włóknierz*, fotografie, prawdopodobnie z podpisania porozumień (sygn. 1156).

Państwowy Ośrodek Maszynowy w Krotoszynie (zespół nr 613)

Protokół ze wspólnego zebrania Rady Pracowniczej i KZ NSZZ „Solidarność” w Państwowym Ośrodku Maszynowym w Krotoszynie z 1981 r. (sygn. 16, k. 1-5).

Wspólna uchwała Rady Pracowniczej i KZ NSZZ „Solidarność” odnośnie profilu działalności Państwowego Ośrodka Maszynowego z 1981 (sygn. 17, k. 11).

Wytwórnia Sprzętu Mechanicznego „PZL-Krotoszyn” w Krotoszynie (zespół nr 1212)

Dokument powołujący KZ NSZZ „Solidarność”, lista członków, postulaty i wnioski skierowane do działu administracyjnego (sygn. 50, k. 70-71, 84-87).

Zarządzenia dyrektora dotyczące postulatów i wniosków z 1980 r. (sygn. 72, k. 75-79, 96-98).

Fabryka Maszyn i Urządzeń Przemysłu Spożywczego „Spomasz” w Ostrowie Wielkopolskim (zespół nr 1131)

Protokoły z zebrań KZ NSZZ „Solidarność” w Fabryce Maszyn i Urządzeń Przemysłu Spożywczego „Spomasz”, oświadczenia z Komisji Krajowej Porozumiewawczej z Gdańska i MKZ Wrocław, protokoły z posiedzeń i uchwały KZ, uchwały i komunikaty MKZ Ostrów, porozumienie w sprawie wolnych sobót między KZ, a dyrekcją z 3 II 1981 r., przepisy porządkowe strajku ostrzegawczego, wykaz członków, listy oraz karty wyborcze, lista pogotowia strajkowego z lat 1980-1981 (sygn. 78).

Deklaracje członkowskie z lat 1980-1981 (sygn. 79).

Fabryka Urządzeń Mechanicznych „PONAR” w Ostrzeszowie
(zespół nr 1206)

Uchwały KZ NSZZ „Solidarność” w Fabryce Urządzeń Mechanicznych „PONAR” (dalej KZ), uchwały komitetu strajkowego, teleksy, protokoły z spotkania komitetu strajkowego i dyrekcji z 20 IX 1991 r. (sygn. 123).

Protokoły z przejęcia majątku „Solidarności”, spisy zdawczo-odbiorcze z lat 1981-1983 (sygn. 1015).

Uchwały KZ z lat 1989 i 1990-1992 (sygn. 1018, 1019, 1023).

Informacje o związku, statut NSZZ „Solidarność” w Fabryce Urządzeń Mechanicznych „PONAR-Ostrzeszów” w Ostrzeszowie z 1989 r. (sygn. 1020, od k. 44).

Uchwały NSZZ Pracowników FUM, zmiana nazwy na NSZZ „Solidarność”, pisma dyrekcji z lat 1988-1989 (sygn. 1022).

Odpowiedź dyrekcji na wnioski, uchwały NSZZ „Solidarność” z lat 1990-1991 (sygn. 1024).

Ostrzeszowskie Zakłady Chemii Gospodarczej „POLLENA” w Ostrzeszowie
(zespół nr 1327)

Zaświadczenie o legalnym działaniu KZ NSZZ „Solidarność”, deklaracje członkowskie, program konferencji organizowanej przez MKZ w Kaliszu, przedruki oraz wycinki z gazetek, uchwały komisji zakładowej, dokumentacja bankowa, porozumienie pomiędzy Komisją Resortową Ministerstwa Przemysłu Chemicznego, a Krajową Komisją Koordynacyjną Chemików NSZZ „Solidarność” w sprawie realizacji postulatów z 22 I 1981 r. informacje o realizacji postanowień, korespondencja wpływająca od innych komisji zakładowych oraz od dyrekcji zakładu, urzędów, spawy kadrowe, materiały na konferencje ekonomiczną w Kaliszu, uchwały komisji zakładowej, harmonogram realizacji postulatów z lat 1980-1981 (sygn. 301).

Zakłady Przemysłu Lniarskiego „Lenwit” w Witaszycach (zespół nr 1075)

Postulaty i wnioski zebrane od września 1980 r. do marca 1981 r., protokoły z spotkań dyrekcji z działaczami „Solidarności” (sygn. 349).

Porozumienie między dyrekcją, a związkami zawodowymi (m.in. „Solidarnością”) dotyczące systemu płacowego z 1995 r. (sygn. 397).

Cukrownia „Zbiersk” w Zbiersku (zespół nr 1084)

Odpowiedzi dyrekcji na pisma związków zawodowych (m.in. „Solidarności”), protokoły porozumień z 5 IV i 27 VII 1993 r., pisma skierowane do dyrekcji, lista członków „Solidarności” (sygn. 221).

[illegible][illegible]

III. Źródła do dziejów „Solidarności” w aktach Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej

Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kaliszu
(zespół nr 473)

Sprawozdanie o związkach zawodowych w województwie kaliskim z 1981 r. (sygn. 97, k. 58-72).

Opis sytuacji społeczno-politycznej w kraju i województwie z 8 XII 1981 r., protokół z posiedzenia egzekutywy z 13 XII 1981 r. z informacjami o sytuacji w województwie m.in. o działaniach przeciwko działaczom „Solidarności” oraz o zajęciu materiałów w drukarni Zarządu Regionu Południowej Wielkopolskiej (sygn. 100, k. 76-77, 96-97).

Opis sytuacji społeczno-politycznej w województwie kaliskim w 1983 r., w którym wykazano brak aktywności „Solidarności” (sygn. 104, k. 77-79).

Opis sytuacji społeczno-politycznej w województwie kaliskim 10 XI 1982 r. (m.in. informacja o organizacji w WSK Kalisz marszu solidaryzującym się z byłymi działaczami „Solidarności” oraz o próbie formowania pochodu w Ostrowie Wielkopolskim po mszy św. w kościele św. Antoniego) (sygn. 106, k. 10-11).

Ocena sytuacji gospodarczej i społeczno-politycznej w większych zakładach pracy w województwie w 1983 r. (w zakładach panuje spokój, zaś apele „Solidarności” są nierespektowane) (sygn. 110).

Opis sytuacji w dużych zakładach pracy w województwie (odniesienia do „Solidarności”), dodatkowe informacje o obradach Okrągłego Stołu oraz o wyborach czerwcowych w 1989 r. (sygn. 123, k. 287-305).

Informacje o związkach zawodowych (opis sytuacji w zakładach pracy i regionalnej „Solidarności”) analiza realizacji wniosków zgłaszanych przez zakłady pracy i społeczeństwo w 1980 r. (sygn. 180, t. 1, s. 120-133 i 159-166);

Opis sytuacji w zakładach przemysłu spożywczego w województwie kaliskim z 1980 r. (sygn. 154, t. 2, k. 69-74).

Sprawozdanie z realizacji wniosków i postulatów w 1981 r. (sygn. 156, k. 11-24, 39-52).

Analiza prasy zakładowej, opis sytuacji na wsi – rozwój „Solidarności Wiejskiej” w 1981 r. (sygn. 157, k. 39-44 i k. 48-50).

Zalecenia o przeprowadzeniu rozmów z działaczami PZPR, którzy wstąpili do NSZZ „Solidarność”, informacje o działalności przeciwko „Solidarności” stanowisko egzekutywy Komitetu Wojewódzkiego (KW) PZPR wobec obrad Komisji Krajowej i Przewodniczących Regionów NSZZ „Solidarność” w Radomiu – negatywne

odniesienia oraz ukazanie antysocjalistycznego nastawienia związku z 1981 r. (sygn. 160, k. 10-21 i 73-75).

Opis sytuacji w Fabryce Wyrobów Runowych „Runotex” w Kaliszu w pierwszych dniach stanu wojennego (13-14 XII 1981 r.) oraz w Wojewódzkim Domu Kultury, wpływ „Solidarności” na pracowników kultury, ocena kadry nauczycielskiej pod względem przynależności partyjnej oraz związkowej, raport o działaniu sądów i kolegiów od grudnia 1981 r. do końca stycznia 1982 r. (sygn. 162, k. 22-24, k. 53-54, 62-68 i 69-77).

Informacje z 1982 r.: o składaniu legitymacji partyjnych przez działaczy należących do „Solidarności, prowadzeniu rozmów z byłymi działaczami należącymi do związku, utrudnianie przez ekstremę „Solidarności” działalności partii w Kępnie (sygn. 163, s. 16, 21 i 77).

Sprawozdanie z działalności Obywatelskiego Komitetu Ocalenia Narodowego z 1982 r. (124 działaczy „Solidarności” należało do OKON), informacja, że ekstremą „Solidarność” z Jarocina wstąpiła do OKON po to, aby legalnie działać politycznie (sygn. 164, k. 63, 65).

Informacja z 1982 r. o sytuacji społeczno-politycznej i gospodarczej w kraju oraz o nastrojach społecznych przed VII Kaliskimi Dniami Przyjaźni (sygn. 165, k. 20).

Teleksy wysłane z KW do Komitetu Centralnego (KC) PZPR w Warszawie: pierwsze symptomy niezadowolenia w województwie kaliskim, pierwsze przestoje oraz postulaty w zakładach pracy, informacje o ulotkach nawołujących do strajków sierpniowych, opis strajków z września 1980, informacje o spotkaniach komitetów założycielskich NSZZ „Solidarność” (sygn. 250, k. 18, 35).

Teleksy wysłane z KW do KC od października do grudnia 1980 r.: opis strajków ostrzegawczych, informacje o podpisanych porozumieniach, informacje o kontaktach MKZ Kalisz z działaczami z Gdańska i Wrocławia, wiadomości o działalności „Solidarności”, opis sytuacji w zakładach pracy, informacje o formowaniu struktur związku w województwie (sygn. 251).

Teleksy wysłane z KW do KC od czerwca do grudnia 1981 r. m.in. z opisem legalnej działalności „Solidarności” (sygn. 252-258).

Teleksy wysłane z KW do KC w I i II półroczu 1981 r. (sygn. 259-260).

Teleksy wysłane z KW do instancji terenowych w 1981 r. opisujące sytuację w kraju i w województwie, m.in. wzmianki o antyrządowej działalności „Solidarności” (sygn. 261).

Teleksy wysłane z KW do KC od stycznia do maja 1981 r., m.in. opis legalnej działalności „Solidarności” (sygn. 262-266).

Teleksy wysłane z KW do KC od stycznia do grudnia 1982 r., m.in. opis antyrządowej działalności „Solidarności” (sygn. 268-277).

Teleksy wysłane z KW do instancji terenowych od stycznia do lutego 1982 r., m.in. opis sytuacji w kraju i w województwie, w tym antyrządowa działalność „Solidarności” (sygn. 278).

Teleksy wysłane z KW do instancji terenowych od czerwca do październik 1982 r., m.in. opis sytuacji w kraju i w województwie, w tym antyrządowa działalność „Solidarności” (sygn. 287-288).

Teleksy wysłane z KW do KC od grudnia 1982 r. do sierpnia 1983 r., m.in. opis antyrządowej działalności „Solidarności” (sygn. 289-294).

Teleksy wysłane z KW do instancji terenowych w I kwartale 1982 r., m.in. opis sytuacji w kraju i w województwie, w tym wzmianki o antyrządowej działalności „Solidarności” (sygn. 299).

Teleksy wysłane z KW do instancji terenowych w 1983 r., m.in. opis sytuacji w kraju i w województwie, w tym antyrządowa działalność „Solidarności” (sygn. 300-302).

Teleksy wysłane z KW do KC, m.in. informacje o antyrządowej działalności „Solidarności w latach 1981-1983 (sygn. 304).

Teleksy wysłane z KW do KC w 1983 r., m.in. informacje o antyrządowej działalności „Solidarności” (sygn. 305-306).

Teleksy wysłane z KW do KC w 1989 r., m.in. informacje o Okrągłym Stole oraz o kampanii wyborczej (sygn. 320).

Biuletyn Informacyjny: informacje o rejestracji NSZZ „Solidarność” i wykładnia Sądu Najwyższego w Warszawie w tej sprawie, omówienie sytuacji po opublikowaniu tajnego dokumentu Prokuratury Generalnej PRL, informacje o przestojach w pracy w Ostrowie Wielkopolskim w lipcu 1980 r., informacja o spotkaniu założycielskim „Klubu Rzeczypospolitej Samorządnej” (w tym biogramy Bogusława Śliwy i Antoniego Pietkiewicza), poglądy Jacka Kuronia (sygn. 373, k. 9-14, 38-47, 50-52, 54-57, 88-96, 97-104, 109-112).

Biuletyn Kaliskiej Organizacji Partyjnej: informacje o „Solidarności” oraz poglądy na jej temat z lat 1981-1984, m.in. o porozumieniu z 18 II 1981 r., analiza strajków w województwie kaliskim z 28 X 1981 r., wiadomości o „antypaństwowych” działaniach NSZZ „Solidarność” Regionu Wielkopolski Południowej, informacje o spotkaniu założycielskim „Klubu Rzeczypospolitej Samorządnej”, opis strajku strażaków w Wyższej Oficerskiej Szkole Pożarnictwa, informacje o wprowadzeniu i przebiegu stanu wojennego (sygn. 374, s. 3-4, 79-84, 99-126, 167-168, 173 i 182-183).

Rezolucja i oświadczenie NSZZ „Solidarność” RI województwa kaliskiego z 11 I 1981 r., informacje o antyrządowej działalności „Solidarności” i wizycie delegacji związku we Włoszech, wzmianka o strajku z 28 X 1981 r. (sygn. 375, k. 2-3, 32-39, 60-70, 75-79, 106-107, 242-249, 293-296, 364-365).

Komitet Gminny Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kotlinie
(zespół nr 904)

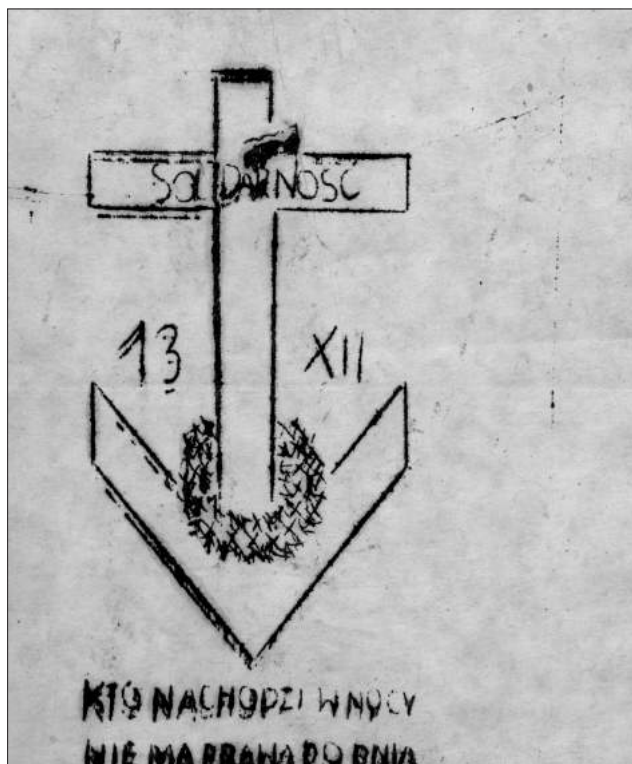
Informacja o powstaniu NSZZ „Solidarność” w Zakładzie Przetwórstwa Owocowo-
-Warzywnego „Kotlin” w 1980 r. (sygn. 7, k. 93).

Komitet Miejsko-Gminny Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej
w Wieruszowie (zespół nr 881)

Opis sytuacji społeczno-politycznej na terenie gminy w 1980 r., spis postulatów
i wniosków (sygn. 21, 107-108, 142-147).

Komitet Zakładowy Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Fabryce
Wyrobów Runowych „Runotex” w Kaliszu (zespół nr 923)

Opis strajków z września 1980 r. (sygn. 4, k. 294-300).

30. Ulotka antyrządowa odnosząca się do 13 XII 1981 r., *Kto nachodzi w nocy nie ma prawa do dnia*,
APK, Zbiór fotografii, wydawnictw i druków ulotnych Niezależnego Samorządnego
Związku Zawodowego „Solidarność”, sygn. 207, k. 2

Komitet Zakładowy Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Fabryce Wytwórnicy Ażurowych „Haft” w Kaliszu (zespół nr 926)

Informacje o strajkach z lipca i sierpnia 1980 r. oraz o postulatach, uchwały o wolnych sobotach, opis sytuacji z marca 1981 r., relacja z spotkania z Jackiem Kuroniem (sygn. 6, k. 68-69, 94, 102-103, 106).

Relacje o spotkaniu dyrekcji z byłymi działaczami „Solidarności” oraz o działalności antypaństwowej (sygn. 7, k. 6, 86).

Podstawowa Organizacja Partyjna Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Wytwórni Urządzeń Komunalnych „WUKO” w Kaliszu (zespół nr 979)

Informacja o zawarciu porozumienia między dyrekcją, a działaczami „Solidarności” w 1980 r. (sygn. 3, k. 200-202).

Podstawowa Organizacja Partyjna Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kaliskiej Fabryce Części do Maszyn Włókienniczych i Odlewni Metali „Kalimet” w Kaliszu (zespół nr 982)

Opis sytuacji w województwie kaliskim z 23 VII 1980 r. (sygn. 5).

Komitet Zakładowy Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Zakładach Automatyki Przemysłowej „Mera-Zap” w Ostrowie Wielkopolskim (zespół nr 931)

Informacje o sytuacji w zakładzie pracy w 1980 r. (sygn. 8).

Komitet Zakładowy Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Przedsiębiorstwie Przemysłu Betonów „Prefabet” w Ostrowie Wielkopolskim (zespół nr 934)

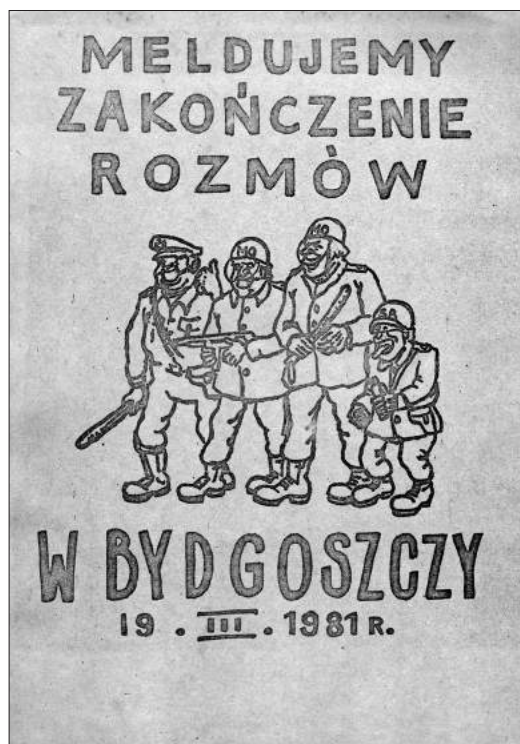
Opis przestojów oraz postulatów załóg z Ostrowa Wielkopolskiego w 1980 r., informacja o sytuacji w zakładzie (sygn. 3).

Komitet Zakładowy Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Jarocińskich Fabrykach Mebli w Jarocinie (zespół nr 944)

Opis strajków z sierpnia 1980 r., negatywny stosunek do strajków z lipca 1981 r. (sygn. 2, k. 195-198, 217-218).

Komitet Zakładowy Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Fabryce Obrabiarek Specjalnych „Ponar-Poznań” Zakład Nr 5 w Ostrzeszowie (zespół nr 950)

Informacje o „Solidarności” zakładzie w 1981 r. (sygn. 2).

31. Rysunek satyryczny *Meldujemy zakończenie rozmów w Bydgoszczy* odnoszący się do zajęć marcowych w Bydgoszczy, APK, Komisja Zakładowa Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” przy Kombinacie Budownictwa Komunalnego w Kaliszu, sygn. 128, k. 5

IV. Źródła do dziejów „Solidarności” w aktach administracji państwowej

Urząd Wojewódzki w Kaliszu (zespół nr 1194)

Apel o pomoc dla szkół muzycznych, które ucierpiały w powodzi (sygn. 317, k. 155).

Porozumienie pomiędzy Wojewodą Kaliskim, a Radą Wojewódzką NSZZ RI „Solidarność” z 3 VI 1998 r. (sygn. 318).

Zarządzenie odnośnie wolnych dni od pracy, zarządzenie dotyczące współpracy z związkami zawodowymi rolników indywidualnych w 1981 r. (sygn. 587, k. 124, 215-219).

Korespondencja wojewody z „Solidarnością” w latach 1991-1993 (sygn. 766).

Miejska Rada Narodowa w Kaliszu (zespół nr 789)

Informacje o zawarciu porozumień między dyrekcją kaliskich zakładów, a NSZZ „Solidarność”, realizacja postulatów i wniosków w latach 1980-1981 (sygn. 288).

Protokół ze wspólnego posiedzenia Prezydium Miejskiej Rady Narodowej oraz działaczy MKZ NSZZ „Solidarność”, sprawy dotyczące pomieszczenia dla MKZ i RI, wydanie postanowienia o lokalu dla „Solidarności” z 1981 r. (sygn. 178, k. 31-59, 162-167).

Urząd Miasta i Gminy w Nowych Skalmierzycach z siedzibą w Skalmierzycach (zespół nr 643)

Zbiór porozumień między władzami, a NSZZ „Solidarność”, protokoły wspólnych posiedzeń, korespondencja oraz uchwały „Solidarności” z 1981 r. (sygn. 38).

Urząd Miasta i Gminy w Ostrzeszowie (zespół nr 1103)

Zbiór postulatów NSZZ „Solidarność” z terenu miasta oraz gminy z lat 1980-1981 (sygn. 54).

Urząd Gminy w Mycielinie z siedzibą w Słuszkowie (zespół nr 1173)

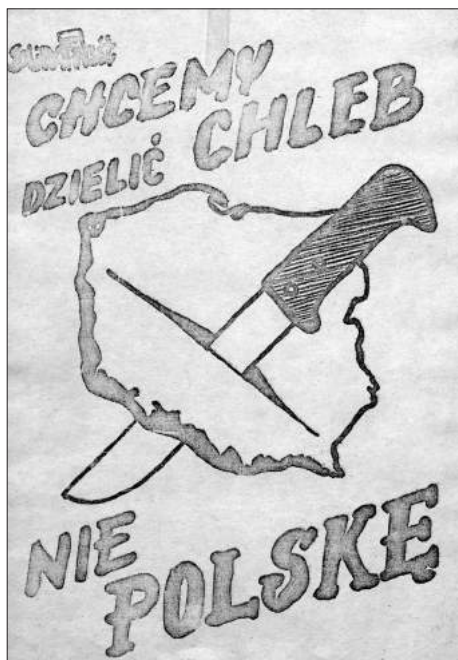
Informacje o siedzibie „Solidarności”, protokoły z zebrzań założycielskich, wiadomości o „Solidarności” RI, lista członków, materiały wyborcze oraz lokalowe dla działaczy związku z lat 1989-1990 (sygn. 30).

Urząd Miasta i Gminy w Wieruszowie (zespół nr 791)

Informacja z 10 V 1982 r. stwierdzająca brak działalności podziemnej „Solidarności” (sygn. 35).

Urząd Rejonowy w Jarocinie (zespół nr 1253)

Informacje o powstaniu „Solidarności” w urzędzie, korespondencja między KZ NSZZ „Solidarność” Pracowników Administracji Publicznej w Urzędzie Rejonowym w Jarocinie, a kierownikiem Urzędu Rejonowego w Jarocinie z 1994 r. (sygn. 8).

32. Ulotka pt. *Chcemy dzielić chleb, nie Polskę*, APK, Komisja Zakładowa Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” przy Kombinacie Budownictwa Komunalnego w Kaliszu, sygn. 128, k. 7

V. Źródła do dziejów „Solidarności” w pozostałych zbiorach

Spuścizna Tadeusza Martyna z Kalisza (zbiór nr 1241)

Protokół porozumienia komisji rządowych z komitetem strajkowym w Gdańsku, Szczecinie, Jastrzębiu, statut NSZZ „Solidarność” z 1980 r., broszura (sygn. 985).

Informacje o antypaństwowym charakterze „Solidarności” z 1981 r. (sygn. 988).

Materiały z lat 1980-1990: statut „Solidarności”, oświadczenie NSZZ „Solidarność” przy Zakładach Naprawczych Taboru Kolejowego w Ostrowie Wielkopolskim, porozumienie zawarte pomiędzy Ministrem Łączności, a Komitetem Strajkowym NSZZ „Solidarność” Pracowników Łączności z 17 XI 1980 r. (przedruk Tymczasowego Komitetu Założycielskiego NSZZ „Solidarność” przy Wojewódzkim Urzędzie Pocztowym w Kaliszu), gazety związkowe: *Gazeta Zjazdowa*; *Wiadomość Dnia*. *Serwis Informacyjny NSZZ „Solidarność”*; *Tygodnik Solidarność*; *NSZZ „Solidarność”*. *Pismo MKZ NSZZ „Solidarność”*. Wycinki prasowe i ulotki antyrządowe, zaproszenie (sygn. 1286).

Fotografie z niezidentyfikowanego wiecu z lat 90. XX w. (?) (widoczny transparent „Wolność? Po co Wam Wolność. Przecież macie Solidarność”) (sygn. 1632).

Spuścizna Stanisława Perlińskiego z Kalisza (zbiór nr 1371)

Wiec przedwyborczy „Solidarności” przed wyborami czerwcowymi na Rynku Głównym w Kaliszu w 1989 r. (sygn. 8).

Siedziba MKZ NSZZ „Solidarność” w Kaliszu przy ul. Staszica 28 w 1981 r. (sygn. 85).

Wiec przedwyborczy Komitetu Obywatelskiego „Solidarność” na dziedzińcu oo. Jezuitów w Kaliszu w 1989 r. (sygn. 97).

Spuścizna rodziny Gola z Kalisza (zbiór nr 1127)

Materiały na III Walny Zjazd Delegatów Regionu Wielkopolski Południowej, kopia przepustki upoważniającej do reprezentowania zakładu w MKZ NSZZ „Solidarność”, zbiór podpisów pod petycją popierającą Komitet Obrony Więzionych, gazeta *Kolec*. Materiały z lat 1980-1992 (sygn. 19).

Zbiór wydawnictw niezależnych (zbiór nr 1392)

Rafał Krawczyk, *Ocena sytuacji politycznej po 9 miesiącach stanu wojennego*, Wola Solidarność, zeszyt nr 3, Warszawa, 1982 (sygn. 34).

Paweł Zaremba, *Wojna 1920. Fragmenty historii Dwudziestolecia (1918-1939)*, [wyd.] Solidarność Walcząca, Poznań, 1985 (sygn. 54).

Informacja o strajkach na Śląsku po wprowadzeniu stanu wojennego, broszura z 1982 r. (sygn. 62).

Pocztówka: „8 marca Wytrwałości i Pogody życzy Paniom Solidarność”, [wyd.] Społeczne Wydawnictwo Niezależne w Gdańsku, 1989 r. (sygn. 65).

Materiały propagandowe z kampanii wyborczych (zbiór nr 832)

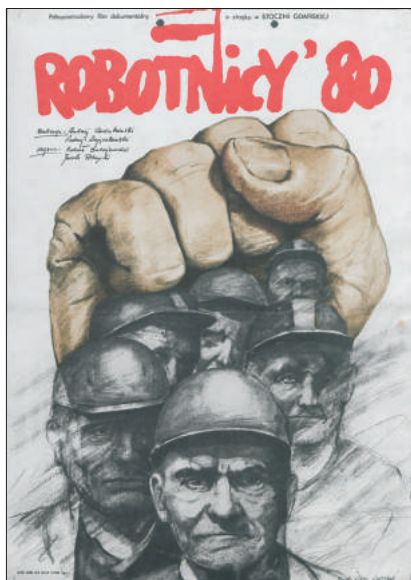
Komitet Obywatelski „Solidarność” z 1989 r.: instrukcje wyborcze, kandydaci z województwa kaliskiego (sygn. 1).

Głos Wyborczy. Pismo Biura Wyborczego „Solidarność” w Kaliszu, 1990, nr 3 – sylwetki kandydatów (sygn. 6)

Materiały wyborcze Biura Wyborczego „Solidarność” z wyborów samorządowych w 1990 r.: plakaty, afisze o spotkaniach z kandydatami, listy wyborcze (sygn. 666-679).

Zbiór afiszy i plakatów (zbiór nr 834)

Plakat informujący o festynie rodzinnym z okazji XXV-lecia powstania NSZZ „Solidarność” w Kaliszu w dniu 27 VIII 2005 r. (sygn. 576).

34. Plakat filmu dokumentalnego o strajku w Stoczni Gdańskiej pt. *Robotnicy '80*. APK, Komisja Zakładowa Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” przy Kombinacie Budownictwa Komunalnego w Kaliszu, sygn. 120

35. Afisz dotyczący strajku 31 III 1981 r. APK, Komisja Zakładowa Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” przy Kombinacie Budownictwa Komunalnego w Kaliszu, sygn. 21

Zbiór czasopism (zbiór nr 1375)

Wycinek prasowy z *Gazety Zachodniej* z 19 V 1981 r.: „Dziennik Prawda o programie Solidarności” (sygn. 24).

Kaliski Włóknierz, nr 10 z 19 III 1981 r. Zawiera m.in. informacje z komisji zakładowych NSZZ „Solidarność” (sygn. 32).

Kaliski Włóknierz, nr 34 z 11 IX 1981 r. Numer specjalny wydany z okazji pierwszej rocznicy zakończenia strajku w FWR „Runotex” oraz wręczenia sztandaru zakładowej organizacji NSZZ „Solidarność” (sygn. 33).

Gazeta Zachodnia. Dziennik Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, nr 77 z 21 IV 1981 r. Zawiera m.in. informację o zawarciu porozumienia w sprawie rejestracji NSZZ RI „Solidarność” (sygn. 38).

Varia – ulotki, programy, zaproszenia (zbiór nr 369)

Rządowa ulotka ze stanu wojennego – oświadczenie Janusza Walaska b. przewodniczącego KZ NSZZ „Solidarność” przy Wyższej Szkole Inżynierskiej w Radomiu z 16 XII 1981 r. (sygn. 25).

Pismo Pełnomocnika Rządu ds. Reformy Samorządu Terytorialnego Delegata w Województwie Kaliskim z 9 V 1990 r. do Biura Wyborczego „Solidarność” w Kaliszu z zaproszeniem na spotkanie (sygn. 374).

Protokoły porozumień Gdańsk Szczecin Jastrzębie. Statut NSZZ „Solidarność”, KAW, Warszawa 1980 (sygn. 376).

Protokoły porozumień Gdańsk Szczecin Jastrzębie. Statut NSZZ „Solidarność”. Założenia Ustawy o Związkach Zawodowych, [wyd.] Krajowa Agencja Wydawnicza RSW „Prasa-Książka-Ruch”, Warszawa 1981 (sygn. 379).

Abstract

Sources of NSZZ ‘Solidarność’ history in State Archive in Kalisz SOURCE INDEX

The aim of this article is to make a user familiar with source materials concerning history of NSZZ ‘Solidarność’. It was compiled on the basis of archives gathered in State Archive in Kalisz. Materials presented refer to files created on the territory of former Kalisz voivodeship from 1980-1983 and 1987-1990. There are also sources from other parts of the country. The article is divided into two parts – *preliminary remarks and a source index*.

Introduction presents a short characteristic of the issue. The other part is a source index, which is the main part of the publication. It was divided into four groups: *Archives about solidarity province and sources in company files; Sources of ‘Solidarność’ history in files of Polska Zjednoczona Partia Robotnicza [Polish United Workers’ Party]; Sources of ‘Solidarność’ history in state administration files; Sources of ‘Solidarność’ history in collections and heritage*. A description used in a list refers to a level of archive unit. Using the description the reader will find a name of fonds, pressmark, description of content through subject headings and border dates.

Materiały Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w zasobie Archiwum Państwowego w Kaliszu

Polska Zjednoczona Partia Robotnicza (PZPR) powstała w grudniu 1948 r. w wyniku odgórnego i wymuszonego połączenia Polskiej Partii Socjalistycznej i Polskiej Partii Robotniczej. W wyniku zmian politycznych w 1989 r. partia uległa samorozwiązaniu w pod koniec stycznia 1990 r. Półtora miesiąca później, 19 marca, Rada Ministrów podjęła decyzję o przejęciu materiałów archiwalnych b. PZPR. Tego samego dnia Minister Edukacji Narodowej prof. Henryk Samsonowicz polecił Naczelnemu Dyrektorowi Archiwów Państwowych prof. Marianowi Wojciechowskiemu zorganizować przejęcie archiwaliów przez służby archiwalne, a następnego dnia wystosowano do dyrektorów archiwów odpowiednie pismo¹. Prawną podstawę przejęcia stanowił art. 44 ust. 1 ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach państwowych, który stanowi, że z chwilą ustania działalności partii politycznej jej materiały archiwalne stają się własnością Państwa².

Przejmowanie akta z archiwum zakładowego i registratur b. Komitetu Wojewódzkiego (KW) PZPR w Kaliszu rozpoczęto 21 marca, a zakończono 3 IV 1990 r. Dzień wcześniej podpisano spis roboczy, a w księdze nabytków pod numerem 413 wpisano 2431 jednostek archiwalnych (j.a.) obejmujących 40 metrów bieżących (m.b.). Przejmowanie trwało tak długo, ponieważ akta były przemieszane i spisywano je z natury. Natomiast akta osobowe, z powodu trudności robionych przez Socjaldemokrację RP, przejęto dopiero 11 IX 1990 r. (267 j.a. z lat 1975-1990; księga nabytków nr 502)³.

¹ Archiwum Państwowe w Kaliszu (cyt. dalej APK), Archiwum Państwowe w Kaliszu (cyt. dalej APKal), sygn. 469, s. 14-15.

² Dz.U. 2011, nr 123, poz. 698.

³ APK, APKal., sygn. 496. s. 6 i 9-10. O problemach na jakie natknęło się kaliskie Archiwum przy przejmowaniu akt PZPR zob. referat Tadeusza Wojtczaka *Opracowanie akt Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kaliszu*; tamże, sygn. 550, s. 4 i nst.

Po zabezpieczeniu akt można było przystąpić do ich opracowania. Do prac przystąpiono jednak dopiero w 1993 r. z powodu przeprowadzki w latach 1991-1992 Archiwum Państwowego w Kaliszu (APK) do nowej siedziby przy ul. Złotej 43.

Akta opracowano w oparciu o przepisy kancelaryjno-archiwalne PZPR i wytyczne Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych⁴. I etap prac, przeprowadzonych w I kwartale 1993 r., poległ na podziale materiałów na 214 zespoły archiwalne: Komitet Wojewódzki, 3 komitety miejskie, 17 komitetów miejsko-gminnych, 39 komitetów gminnych, 41 komisji zakładowych, 109 podstawowych organizacji partyjnych oraz 5 rejonowych ośrodków pracy partyjnych. Mimo to funkcjonowały one w ewidencji Archiwum jako jeden zespół – Komitet Wojewódzki PZPR w Kaliszu (nr zespołu 473). Dopiero po skontrum zasobu Archiwum w 1996 r. każdemu zespołowi nadano oddzielny numer. Na tym etapie zinwentaryzowano także każdą jednostkę oraz usunięto metalowe części. W II, III i IV kwartale tego roku kontynuowano opracowanie akt: usunięto z teczek dublety (protokołów, planów pracy, teleksów), brudnopisy oraz pisma nieistotne dla zawartości jednostki aktowej (zaproszenia, karty do głosowania itp.) – łącznie 69 j.a. (ok. 2 m.b.). Jednocześnie wybrakowano dokumentację niearchiwalną tj. opłaty, korespondencję w sprawie zakładania telefonu itp. (10 j.a.; 0,50 m.b.). Na wybrakowanie przedmiotowych akt uzyskano 13 IX 1995 r. zgodę Komisji Archiwalnej Oceny Dokumentacji Archiwum Państwowego w Poznaniu⁵.

Nie wszystkie akta partyjne z zasobu APK trafiły z Archiwum KW. 19 zespołów zostało przekazanych razem z dokumentacją likwidowanych zakładów pracy, w których działały organizacje partyjne⁶ lub urzędów gmin. Najwięcej, bo 10 zespołów wytworzonych przez różne organizacje partyjne z terenu obecnej gminy Nowe Skalmierzyce, przekazał tamtejszy Urząd Gminy i Miasta w czerwcu 1999 r. (księga nabytków 872-882). W przypadku Podstawowej Organizacji Partyjnej PZPR działającą w Wojewódzkim Zarządzie Rozbudowy Miast i Osiedli Wiejskich w Kaliszu akta przyniosła do Archiwum w 2010 r. osoba prywatna, która znalazła je w piwnicy budynku, w którym działała instytucja (księga nabytków nr 2660). Z kolei część akt organizacji partyjnej działającej w Zakładach Przemysłu Jedwabniczego „Wistil” w Kaliszu trafiła poprzez Archiwum KW, a część (większa) została przekazana w 1997 r. przez firmę Wistil S.A. w Kaliszu (księga nabytków 726).

⁴ *Pismo ogólne nr 1 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z 29 IV 1992 r. w sprawie postępowania z dokumentacją przejętą z b. archiwów zakładowych komitetów wojewódzkiej Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (KW PZPR)*, [w:] *Zbiór przepisów archiwalnych wydanych przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w latach 1952-2000*, Warszawa 2001, s. 573-582 oraz *Pismo ogólne nr 3 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z 24 X 1994 r. w sprawie oceny dokumentacji przejętej z b. archiwów komitetów wojewódzkich PZPR*, tamże, s. 586-598.

⁵ APK, APKal, sygn. 550, s. 8-9.

⁶ Przykładem może być POP PZPR z Przedsiębiorstwa Instalacji Przemysłowych „Instal” w Kaliszu przekazane przez likwidatora w czerwcu 1997 r. (księga nabytków nr 752).

W chwili obecnej APK posiada 236 zespołów wytworzonych przez różnego rodzaju organizacje PZPR, obejmujące 2737 j.a. (43,13 m.b.).

I. Struktura organizacyjna PZPR⁷

Zgodnie ze statutem PZPR opierała swoją działalność na organizacjach partyjnych, tworzonych według zasady produkcyjno-terytorialnej i podporządkowania organizacji niższego stopnia organizacjom stopnia wyższego. Podstawowe organizacje partyjne podlegały komitetom zakładowym, gminnym, miejsko-gminnym, miejskim oraz dzielnicowym, te z kolei komitetom wojewódzkim, które bezpośrednio odpowiadały przed Komitetem Centralnym (KC). Wyjątkiem była armia, w której działalnością partyjną kierowało KC poprzez Główny Zarząd Polityczny Wojska Polskiego. W niektórych środowiskach społeczno-zawodowych, zwłaszcza o dużym stopniu rozproszenia i małej liczebności POP, komitet wojewódzki mógł powoływać komitety środowiskowe. Natomiast we wsiach i osiedlach mieszkaniowych, w których nie działały terenowe organizacje partyjne tworzone grupy pracy terenowej z członków partii zamieszkałych na danym terenie⁸.

Władzą zwierzchnią (uchwałodawczą) organizacji wojewódzkiej, gminnej, miejsko-gminnej, miejskiej, dzielnicowej i zakładowej były konferencje sprawozdawczo-wyborcze. Konferencje, zwoływane nie rzadziej niż co 5 lat, rozpatrywały i zatwierdzały sprawozdania ustępujących władz, podsumowywały realizację programu partii oraz swojej organizacji, oceniały realizację wniosków i postulatów zgłoszonych przez członków partii i organizacje partyjne, uchwały programy działania na najbliższą kadencję. Konferencje wybierały komitety partyjne (Komitet Wojewódzki, Komitet Miejski, itp.) organa kontrole oraz delegatów na konferencje wyższego szczebla lub zjazd partii⁹.

W okresie między konferencjami sprawozdawczo-wyborczymi zwierzchnią władzą organizacji partyjnych były komitety. Ich zadaniem było kierowanie działalnością podległych im organizacji, zapewnienie realizacji programu i linii politycznej partii, zadań przyjmowanych przez konferencje sprawozdawczo-wyborcze oraz uchwał komitetów nadrzędnych i swoich własnych. Ponadto ich obowiązkiem było kształtowanie skutecznej działalności kadr partyjnych, kierowanie ich ideologicznym kształceniem, inspirowanie działalności instytucji państwowych, gospodarczych i organizacji społecznych

⁷ Poniższy opis dotyczy struktury organizacyjnej szczebla wojewódzkiego i niższego.

⁸ *Statut Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej z uzupełnieniami i poprawkami uchwalonymi przez X Zjazd PZPR. Regulamin wyboru delegatów, władz i organów kontrolnych w PZPR*, Warszawa 1987, s. 47-50.

⁹ Tamże, s. 61-62.

poprzez członków partii w nich pracujących oraz współpraca z terenowymi organizacjami stronnictw sojusznicych, Frontem Jedności Narodu (FJN), a później Patriotycznym Ruchem Odrodzenia Narodowego (PRON)¹⁰.

Powyższe zadania komitety realizowały bezpośrednio na swoich posiedzeniach plenarnych lub za pośrednictwem wybranych ze swego grona organów – egzekutywy i Sekretariatu (i wchodzących w ich skład sekretarzy) oraz komisji problemowych. Egzekutywa była władzą wykonawczą komitetów, a jej zadaniem było kierowanie pracą partyjną między posiedzeniami komitetu. Podejmowała decyzje (także kadrowe) zapewniające realizację uchwał partii, określała kompetencje i zakres obowiązków sekretarzy oraz na bieżąco ich kontrolowała. I sekretarz organizował pracę egzekutywy i pozostałych sekretarzy (na szczeblu wojewódzkim także sekretariatu), przewodniczył posiedzeniom, reprezentował komitet i występował w jego imieniu na zewnątrz. Pozostali sekretarze kierowali pracą partyjną w powierzonych im działach. Komisje problemowe (i powoływane ad hoc zespoły robocze) analizowały realizację uchwał partii oraz opracowywały wnioski przedkładane macierzystym komitetom¹¹.

Zasadniczym ogniwem organizacyjnym partii była podstawowa organizacja partyjna (POP), do której musiał należeć każdy członek (kandydat) partii. POP tworzone były za zgodą instancji I stopnia w zakładzie pracy, instytucji, a także na wsi lub miejscu zamieszkania (nosiły wtedy nazwę wiejskiej lub terenowej organizacji partyjnej). Do jej powstania potrzeba było co najmniej 3 członków¹². Głównymi zadaniami POP było: organizowanie działalności członków partii w celu realizowania jej polityki na swoim terenie, przewodzenie na rzecz wykonywania zadań produkcyjnych oraz obowiązków zawodowych, ocenianie postaw swoich członków i pozyskiwanie nowych, organizowanie działalności szkoleniowej, prowadzenie pracy ideowo-wychowawczej, walka z poglądami i działaniami wrogimi socjalizmowi, a także zwalczanie nadużyć, marnotrawstwa, biurokratyzmu, pijaństwa, kumoterstwa oraz wszelkich zjawisk i postaw niezgodnych z moralnością socjalistyczną¹³. Najwyższą władzą POP było zebranie wszystkich członków i kandydatów, które zatwierdzało plan pracy organizacji i jej egzekutywy oraz kontrolowało ich wykonanie¹⁴. Władzą wykonawczą była egzekutywa na czele z sekretarzem.

W przedsiębiorstwach i instytucjach, gdzie było więcej niż 100 członków i kandydatów partii mogły być tworzone oddziałowe organizacje partyjne (za zgodą egzekutywy KW także w mniejszych) lub komitet zakładowy. W komitetach zakładowych przekraczających 400 członków i kandydatów mogły być tworzone wewnątrz ogólnozakładowej

¹⁰ Tamże, s. 66-67.

¹¹ Tamże, s. 63-65.

¹² Tamże, s. 68.

¹³ Tamże, s. 71-73.

¹⁴ Tamże, s. 75.

organizacji (w wydziałach, oddziałach, zakładach) podstawowe i oddziałowe organizacje partyjne. W takim przypadku władzą całej organizacji partyjnej był komitet zakładowy. W uzasadnionych przypadkach mógł on mieć uprawnienia instancji partyjnej I stopnia¹⁵.

Organami kontrolnymi w partii były komisje rewizyjne oraz komisje kontroli partyjnej. Decyzją X Zjazdu w czerwcu 1986 r. zostały one połączone w komisje kontrolno-rewizyjne, które działały na wszystkich szczeblach działalności partyjnej. Ich zadaniem było kontrolowanie i ocenianie: sposobu załatwiania spraw przez organizacje, komitety partyjne i aparat partyjny, zwłaszcza wniosków i skarg, zarządzania funduszem i majątkiem partyjnym, prowadzenia gospodarki wewnątrzpartyjnej, prawidłowości i terminowości opłacania składek oraz działalności finansowej instytucji bezpośrednio przez partie kierowanych. Komisje miały także prawo kontrolować członków partii w zakresie przestrzegania statutu PZPR i moralności socjalistycznej oraz karać współtowarzyszy, łącznie z wydaleniem z partii, za m.in. wykroczenia przeciwko zasadom ideowym i programowym PZPR, podważanie jedności partii, naruszanie dyscypliny partyjnej, nadużycia, czy wykorzystywanie zajmowanego stanowiska lub pełnionej funkcji dla osiągnięcia korzyści materialnych¹⁶.

36. Uroczystość wręczenia sztandaru Komendzie Wojewódzkiej MO w Kaliszu
28 IX 1977 r. na placu 1 Maja.

APK, Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kaliszu, sygn. 425, s. 6

¹⁵ Tamże, s. 77

¹⁶ Tamże, s. 78-81; APK, Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kaliszu (cyt. dalej KW PZPR), sygn. 183, s. 59-62.

II. Komitet Wojewódzki PZPR w Kaliszu

Komitet Wojewódzki PZPR w Kaliszu powstał w czerwcu 1975 r. w związku z reformą administracyjną kraju i powstaniem województwa kaliskiego. Komitet kierował działalnością wszystkich instancji i organizacji partyjnych w województwie.

Jak już wspomniano wyżej najwyższą władzą partyjną w województwie była Konferencja Sprawozdawczo-Wyborcza, zwoływana co 2-3 lata. Dokumentacja, jaka powstała w wyniku obrad konferencji jest dosyć jednolita. Najciekawsze są sprawozdania KW, które omawiają nie tylko stan Kaliskiej Organizacji Partyjnej, ale rozwój społeczno-gospodarczy województwa – przemysł, transport i łączność, budownictwo, inwestycje, rolnictwo i gospodarkę żywnościową, gospodarkę komunalną, handel wewnętrzny, usługi i zaopatrzenie ludności, ochronę zdrowia i opiekę społeczną, oświatę, kulturę i sztukę, kulturę fizyczną, sport i turystykę, działalność rad narodowych, FJN (PRON), związków zawodowych i organizacji kobiecych. Niestety są to bardzo ogólne informacje. Bardziej szczegółowe są sprawozdania przedstawiciela terenowej administracji państwowej tj. wojewody. Uzupełniają je podstawowe informacje statystyczne przygotowywane przez Wojewódzki Urząd Statystyczny. W materiałach konferencji znajdują się także sprawozdania Wojewódzkiej Komisji Rewizyjnej i Wojewódzkiej Komisji Kontroli Partyjnej (później Wojewódzkiej Komisji Kontrolno-Rewizyjnej) zawierające opis ich działalności w okresie kadencji. Na konferencjach omawiano także najważniejsze zagadnienia polityczne i główne zadania całej partii i organizacji wojewódzkiej oraz wytyczano kierunki działalności partyjnej na nową kadencję. Wybierano także członków KW, komisji rewizyjnej, a w latach, kiedy odbywały się zjazdy PZPR, także delegatów na zjazd.

Nieco inny przebieg miała pierwsza Konferencja 13 XI 1975 r., która stanowiła swoisty bilans otwarcia nowego województwa, jego władz, jak i samej partii¹⁷. Na koniec października t.r. wojewódzka organizacja partyjna liczyła 48 714 członków i kandydatów, w tym 1/5 kobiet. Biorąc pod uwagę kryterium socjalno-zawodowe 46,6% całości stanowili robotnicy, 13,2% rolnicy, 33,6% pracownicy umysłowi i 6,6% pozostali. *Do partii należą co piąty robotnik, co 10 rolnik indywidualny, co trzeci inżynier i technik, co trzeci lekarz, niemal co drugi nauczyciel*¹⁸. Podsumowano także (pozytywnie) budowę nowej struktury partyjno-państwowej w nowym województwie. Od czerwca do listopada obsadzono wszystkie kierownicze stanowiska i powołano do życia niezbędne instancje i organizacje – Wojewódzką Radę Narodową (WRN), Urząd Wojewódzki,

¹⁷ Tamże, sygn. 1, k. 34 i nst. Do książki dołączono broszurkę Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego w Kaliszu naklejona na tylnej okładce książki, *Województwo Kaliskie. Rozwój społeczno-gospodarczy między VI i VII Zjazdem PZPR*, wydana w listopadzie 1974 r.

¹⁸ Tamże, k. 36-37.

połączono rady narodowe i organy administracji państwowej miast i gmin byłych miast powiatowych, ustanowiono kierownictwo sądów, prokuratury, milicji, związków zawodowych, organizacji spółdzielczych i społecznych¹⁹.

Na Konferencji 20 VI 1981 r. sporo miejsca poświęcono sprawom ogólnokrajowym, w niektórych wystąpieniach było dużo samokrytyki, ale także atakowania byłego kierownictwa partii. Władysław Nowicki, Komendant Wojewódzki MO, mówił m.in.: *Sygnowaliśmy kierownictwu o narastających nastrojach niezadowolenia podsycanego przez zagraniczne [o]środki dywersji ideologiczno-politycznej. (...) A równocześnie zadufani w sobie przywódcy partii i rządu ignorowali nasz niepokój i brnęli w zgubnym kierunku*²⁰. Maciej Pawlak, przewodniczącego Rady Okręgowej Związku Młodzieży Demokratycznej w Kaliszu i jednocześnie członek Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego (MKZ) „Solidarność” w Kaliszu, polemizował z niektórymi antysolidarnościowymi wystąpieniami swoich przedmówców (m.in. o wysokich zarobkach członków MKZ i nadużyciach przez nich popełnianych)²¹.

Konferencje odbywane w ramach kampanii zajazdowej mogły być konferencjami przedzjazdowymi, poświęconymi dyskusji nad dokumentami programowymi zjazdu i dokonaniu wyboru delegatów²². Zachowały się materiały z dwóch takich konferencji: przed IX Nadzwyczajnym Zjazdem PZPR w 1981 r. i X Zjazdem PZPR w 1986 r.

W okresie między konferencjami najwyższą władzą partyjną w województwie był Komitet Wojewódzki obradujących na posiedzenia plenarnych. Komitet Wojewódzki, jak i jego organy, działały w oparciu o statut PZPR oraz własne regulaminy. Pierwszy *Regulamin funkcjonowania Komitetu Wojewódzkiego PZPR i jego organów w Kaliszu* pochodzi z września 1981 r.²³, drugi *Regulamin pracy Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Kaliszu*, bardziej ogólny, uchwalono w listopadzie 1986 r.²⁴.

Komitet Wojewódzki zapewniał realizację programu uchwalanego przez Zjazd PZPR i konferencję wojewódzką, kierował wszystkim dziedzinami pracy partii, występował w imieniu partii na zewnątrz, wysłuchiwał informacji i nadzorował pracę Egzekutywy, Sekretariatu i komisji problemowych KW. Plenarne posiedzenia KW zwoływane były z inicjatywy Egzekutywy KW lub na wniosek 1/3 członków KW, przynajmniej raz na 3 miesiące lub częściej w miarę potrzeby. Materiały merytoryczne, zatwierdzane każdorazowo przez Egzekutywę, przygotowywały wydziały KW, komisje problemowe oraz kierownicy wojewódzkich organów władzy i administracji państwowej. Komitet

¹⁹ Tamże, k. 37-38.

²⁰ Tamże, sygn. 4, s. 94.

²¹ Tamże, s. 103.

²² *Statut*, dz. cyt., s. 61.

²³ APK, KW PZPR, sygn. 175, s. 1-30.

²⁴ Tamże, sygn. 183, s. 75-106.

powoływał ze swego grona Egzekutywę, Sekretariat i komisje problemowe. Ponadto powoływał wydziały, zatwierdzał i odwoływał kierowników wydziałów, kierowników Rejonowych Ośrodków Pracy Partyjnej (ROPP) i redaktora „Ziemi Kaliskiej” spośród kandydatów zaproponowanych przez Egzekutywę²⁵.

Zadania Egzekutywy KW wynikały ze statutu partii i wspomnianych regulaminów. Egzekutywa KW pracowała w oparciu o zatwierdzaną przez KW na okres półroczny tematykę pracy. Skorelowana ona była z kalendarzem politycznym wojewódzkiej instancji partyjnej, ale mogła być w trakcie realizacji uzupełniana o problemy zlecane przez KC, a także o bieżące sprawy województwa wymagające podjęcia szybkiej decyzji politycznej. Materiały wnoszone na posiedzenia Egzekutywy KW, a przygotowywane przez wydziały KW powinny być zaakceptowane przez właściwą komisję problemową KW lub, w sprawach nie wymagających stanowiska komisji, przez Sekretariat KW. Natomiast do materiałów przygotowywanych przez administrację państwową i gospodarczą lub organizacje społeczne powinny być dołączone opinie lub koreferaty odpowiedniego Wydziału, komisji lub Zespołu Radnych PZPR. Egzekutywa KW powinna była zbierać się przynajmniej dwa razy w miesiącu (w lipcu i sierpniu minimum raz)²⁶.

Do zadań Sekretariatu KW, który funkcjonował tylko na szczeblu wojewódzkim, należało kierowanie pracą w dziedzinie organizowania, wykonania i kontroli realizacji uchwał konferencji wojewódzkich, plenarnych posiedzeń KW, Egzekutywy KW oraz KC. Ponadto Sekretariat kierował wydziałami KW, oceniał i kontrolował pracę aparatu partyjnego i kadr kierowniczych w określonych dziedzinach życia politycznego, społecznego i gospodarczego, rozpatrywał sprawy kadrowe podlegające rekomendacji politycznej oraz zatwierdzał materiały na Egzekutywę KW.

Komisje problemowe były organami pomocniczymi KW. Pełniły rolę doradczą i opiniodawczą. Umożliwiały swoim członkom współtworzenie polityki partii w określonej dziedzinie oraz przekazywania poglądów członków partii i zainteresowanych środowisk. Do ich zadań należało analizowanie realizacji uchwał konferencji wojewódzkich i Egzekutywy KW, opracowanie wniosków, wysuwanie inicjatyw i przedstawianie ich KW lub Egzekutywie KW, przygotowywanie materiałów i propozycji na posiedzenia plenarne, opiniowanie niektórych projektów uchwał i decyzji KW i Egzekutywy KW oraz wykonywanie innych prac zleconych przez KW. Materiały na posiedzenia komisji przygotowywały zespoły robocze komisji, odpowiednie Wydziały KW, terenowe instancje partyjne, jednostki wojewódzkich organów władzy i administracji państwowej oraz gospodarczej. W 1986 r. funkcjonowało 12 komisji: wewnątrzpartyjna, ekonomiczna, rolna, ideologiczna i oświaty, ds. rodziny, ds. związków zawodowych i samorządów pracowniczych, ds. przestrzegania prawa, ładu i porządku publicznego,

²⁵ Tamże, s. 83-84.

²⁶ Tamże, s. 93-99.

ds. młodzieży, sportu, obronności i turystyki, ds. działaczy ruchu robotniczego, ds. kultury, a także zdrowia, opieki społecznej i ochrony środowiska oraz skarg, wniosków i sygnałów od ludności²⁷.

Problematyka posiedzeń plenarnych, Egzekutywy i Sekretariatu KW odznaczała się dużym zróżnicowaniem, ale też niesystematycznością. Niektóre zagadnienia omawiano regularnie, innymi zajmowano raz na kilka lat. Praktycznie nie było dziedziny życia społeczno-gospodarczego, której by nie omawiano, a materiały problemowe na posiedzenia miały charakter obszernych analiz i informacji.

Dużo czasu poświęcano sprawom wewnętrznopartyjnym: stanu partii w różnych podmiotach gospodarczych (przedsiębiorstwach przemysłowych, SKR, PGR itp.), ściągłości składek partyjnych, analizie skarg i wniosków wpływających do instancji i organizacji partyjnych, przeglądowi kadrowemu aparatu partyjnego, szkoleniu ideologicznemu itp.

Sprawami wewnętrznymi zajmowano się szczególnie w momentach kryzysowych, zwłaszcza w latach 1980-1981. Na posiedzeniu 5 XII 1980 r. Plenum KW oceniło stan partii i jej węzłowe zadania w aktualnej sytuacji społeczno-politycznej i gospodarczej. Wyróżniono dwie postawy członków partii: (...) *jedną cechuje troska o jak najszybsze wyjście z głębokiej defensywy i przywrócenie harmonijnego rozwoju kraju z pełnym wykorzystaniem potencjału, którym dysponujemy, druga zaś – ostra krytyka aparatu partyjnego, administracyjnego i gospodarczego oraz niedocenywanie dotychczasowych dokonań i powagi aktualnej sytuacji. Jest w tej grupie sporo towarzyszy zagubionych, przeżywających osobistą rozterkę, nie umiejących określić się w nowej sytuacji. Zachowują oni często postawę bierną, bądź wyczekującą*²⁸. Mówiono także o bieżących zadaniach wojewódzkiej organizacji partyjnej oraz kierowniczej roli partii w nowych warunkach społeczno-politycznych i gospodarczych²⁹. Niepokojem towarzyszy napawało odchodzenie z partii członków, zwłaszcza robotników³⁰. Prawie 3 miesiące później, 17 II 1981 r., Plenum ponownie oceniło sytuację społeczno-polityczną i gospodarczą oraz zadania partii w świetle uchwał VIII Plenum KC. Na tym samym spotkaniu dyrektor Delegatury NIK w Opolu przedstawił wstępne informacje o wynikach prowadzonych kontroli w sprawie nieprawidłowości popełnionych przy budowie ośrodka w Jedlcu i domków letniskowych w miejscowości Szałe oraz rozdziale działek własnościowych i talonów na samochody³¹.

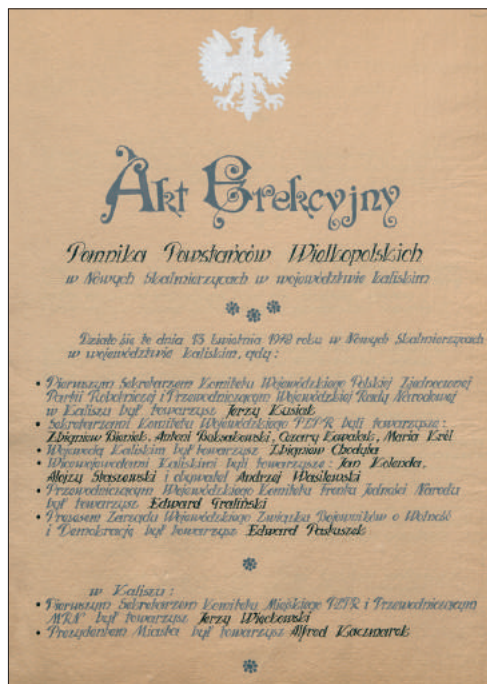
²⁷ Tamże, s. 75-76.

²⁸ Tamże, sygn. 36, s. 22.

²⁹ Tamże, s. 74 i nst.

³⁰ Od sierpnia do grudnia 1980 r. legitymacji złożyło 519 towarzyszy z czego 436 robotników; tamże, s. 157.

³¹ Tamże, sygn. 37, s. 166-174.

37. Pierwsza strona aktu erekcyjnego pomnika Powstańców Wielkopolskich w Nowych Skalmierzycach z 13 IV 1978 r. APK, Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kaliszu, sygn. 427, s. 6

Na posiedzeniu 30 XII 1981 r. Plenum KW w imieniu całej kaliskiej wojewódzkiej organizacji partyjnej wyraziło (...) *pełne jednoznaczne poparcie dla decyzji Rady Państwa o wprowadzeniu stanu wojennego oraz działań Wojskowej Rady Ocalenia Narodowego*³².

Remedium na kryzys lat 80. XX w. miało być umacnianie robotniczego charakteru partii oraz roli podstawowych organizacji partyjnych, jak również ofensywa ideologiczna. Na jednym z posiedzeń w czerwcu 1983 r. Plenum KW zajmowano się pracą ideowo-wychowawczą i propagandowo-agitacyjną, skutecznością realizacji zadań przez podstawowe organizacje partyjne oraz ustaliło zadania Wojewódzkiej Organizacji Partyjnej w rozwijaniu pracy ideowo-wychowawczej i propagandowo-agitacyjnej³³.

Kolejne Plenum KW z tego samego miesiąca i roku obradowało od hasłem „Podstawowe organizacje partyjne głównymi instrumentem działania i realizacji polityki partii – płaszczyzną więzi partii z masami”. W dyskusji Roman Witkowski, przewodniczący Wojewódzkiej Komisji Rewizyjnej, lektor KW, stwierdził m.in. że: *Nadal wielu*

³² Tamże, sygn. 40, s. 181.

³³ Tamże, sygn. 72, s. 22 i nst.

członków partii wyznaje m.in. niezgodne z marksizmem-leninizmem teorie irracjonalne, bliskie doktrynie kościoła itp.³⁴. Mówiono o słabości pracy ideowo-wychowawczej, a także konfrontacji ideologicznej z Kościołem, który zdecydowanie lepiej przygotowuje swoich „funkcjonariuszy” do pełnienia roli agitatorów. W dyskusji stwierdzono, że Kościół Katolicki jest ideowym przeciwnikiem partii, i to przeciwnikiem, z którym trzeba się liczyć i którego nie wolno lekceważyć³⁵. Dużo uwagi poświęcono oświacie i nauczycielom: Zdecydowano wrogo do naszego ustroju ustosunkowana jest młodzież z rodzin bardzo dobrze sytuowanych oraz związanych mocno z kościołem. Antysowietyzm prezentują najczęściej młodzi z domów aktywistów byłej NSZZ „Solidarność”. Postawy nauczycieli są zróżnicowane. Część z nich zdecydowanie opowiada się za ustrojem socjalistycznym, część prezentuje postawy bierne, wyczekujące (tzw. „kibice”), część to nasi przeciwnicy – z reguły nauczyciele historii, języka polskiego i nauk politycznych (nie wszyscy)³⁶. Upartyjnienie wśród nauczycieli wynosiło w województwie 34,8%, z tego w szkołach ponadpodstawowych 39,8%, a w liceach ogólnokształcących 41%³⁷.

Nad umacnianiem robotniczego charakteru partii, co mało być realizacją uchwał XVI Plenum KC, zastanawiało się Plenum KW z 27 IX 1984 r.³⁸, a kilka miesięcy później, 17 grudnia, debatowano nad umacnianie POP w środowisku działania³⁹. 24 X 1987 r. członkowie Plenum obradowali pod hasłem „O aktywną i efektywną realizację przewodnich funkcji POP wynikających z uchwał IV i V posiedzenia plenarnego KC PZPR”⁴⁰. Starano się także doskonalić metody pracy partyjnej w realizacji uchwały IX plenum KC w sprawie listów i skarg zgłaszanych do instancji i organizacji partyjnych na terenie województwa kaliskiego (posiedzenie z 26 I 1984 r.)⁴¹.

Plena KW oceniały także kampanie sprawozdawczo-wyborcze (np. 15 XII 1983 r.⁴²) oraz zatwierdzały materiały na wojewódzkie konferencje sprawozdawczo-wyborcze (np. 10 II 1978 r.⁴³). Nie mniejszą wagę przykładano do wyborów do rad narodowych i sejmowych. Na posiedzeniu Plenum KW z 18 II 1976 r. określono zadania kaliskiej organizacji partyjnej w kampanii wyborczej do Sejmu PRL i Wojewódzkiej Rady Narodowej

³⁴ Tamże, sygn. 44, s. 7.

³⁵ Tamże, s. 21, 25.

³⁶ Tamże, s. 13. Gdzie indziej stwierdzono, że nauczyciele historii, języka polskiego i języka rosyjskiego (tamże, s. 29).

³⁷ Tamże, s. 61.

³⁸ Tamże, sygn. 47, s. 1 i nst.

³⁹ Tamże, sygn. 48, s. 76 i nst. Ocena przebiegu obywatelskich zebrań konsultacyjnych oraz wykonania uchwały plenarnego posiedzenia z 17 XII 1984 r. w sprawie umacniania przewodniej roli POP w środowisku działania (tamże, sygn. 53, s. 1 i nst.)

⁴⁰ Tamże, sygn. 62, s. 1 i nst.

⁴¹ Tamże, sygn. 45, s. 1 i nst.

⁴² Tamże, sygn. 44, s. 205 i nst.

⁴³ Tamże, sygn. 29, s. 1 i nst.

oraz omówiono kandydatów na radnych WRN, uwzględniając ich przynależność polityczną i socjalno-zawodową⁴⁴. Zadaniemi członków partii w kampanii wyborczej do rad narodowych w 1984 r. zajmowano się na posiedzeniu 19 kwietnia, a 14 maja zatwierdzono kandydatów na rady startujących z ramienia PZPR⁴⁵. Przy protokole Plenum KW 6 VIII 1985 r., podczas którego określono zadania w kampanii wyborczej do Sejmu PRL, znajdują się charakterystyki i ankiety kandydatów na posłów⁴⁶. Z kolei na posiedzeniu 18 V 1988 r. przeprowadzono wybór kandydatów na radnych WRN z ramienia PZPR⁴⁷. Stosunkowo słabo udokumentowane są przygotowania do wyborów czerwcowych 1989 r. Więcej informacji akta dostarczają na temat oceny przebiegu kampanii i wyników. Na Plenum 29 IX 1989 r. Czesław Łebski, sekretarz KW, do przyczyn porażki PZPR w wyborach zaliczył: (...) – przekonanie, że porozumienie „Okrągłego Stołu” spowoduje lojalne postępowania ze strony opozycji i kleru katolickiego oraz uczestników ówczesnej koalicji tj. ZSL i SD, – plebiscytarny i agresywny przebieg kampanii, jaką prowadziły ugrupowania opozycyjne „S” oraz nie podjęcie skutecznych kontrdziałań, – naiwność polityczna w systemie wyłaniania kandydatów z ramienia PZPR, – oparcie się niektórych kandydatów w propagandzie wyborczej na podbudowie nie podbudowanej argumentacją polityczną, dość często opartej na totalnej krytyce własnej partii, – i wiele innych⁴⁸.

Z pozostałych zagadnień poruszanych na plenach KW na pierwszy plan wysuwają się sprawy gospodarcze, zwłaszcza realizacja wprowadzanej w 2 połowie lat 80. reformy gospodarczej (np. Plenum KW z 17 VI 1982 r.⁴⁹). Oceniano także zgodności planów społeczno-gospodarczych przedsiębiorstw z założeniami Centralnego Planu Rocznego na tle wyników 1983 r. (29 III 1984 r.⁵⁰), interesowano się stanem i potrzebami województwa kaliskiego oraz możliwościami realizacyjnymi w zakresie gospodarki wodnej (14 V 1984 r.⁵¹), wzywano do działań o wyższą jakość produkcji i pracy (20 II 1985 r.⁵²), a postęp naukowo-techniczny uważano za dźwignię realizacji podstawowych celów społeczno-gospodarczych wytyczonych przez X Zjazd Partii oraz uchwały III Plenum KC PZPR (14 III 1987 r.⁵³). Starano się także przeciwdziałać nadmieremu wzrostowi inflacji, a czuwać nad tym miały podstawowe organizacje partyjne⁵⁴.

⁴⁴ Tamże, sygn. 24, s. 32 i nst.

⁴⁵ Tamże, sygn. 46, passim.

⁴⁶ Tamże, sygn. 52, nlb.

⁴⁷ Tamże, sygn. 65, nlb.

⁴⁸ Tamże, sygn. 68, s. 12.

⁴⁹ Tamże, sygn. 42, s. 1 i nst.

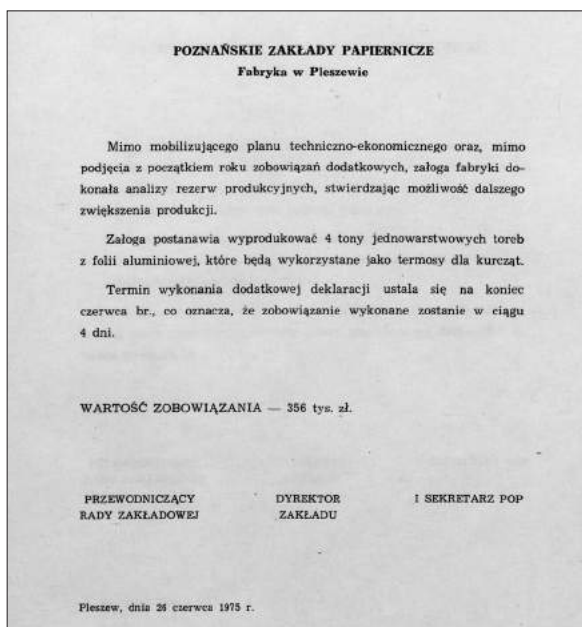
⁵⁰ Tamże, sygn. 45, s. 92 i nst.

⁵¹ Tamże, sygn. 46, s. 71 i nast.

⁵² Tamże, sygn. 49.

⁵³ Tamże, sygn. 60.

⁵⁴ Zob. uchwała Plenum z 4 X 1983 r.; tamże, sygn. 44, s. 189.

38. Zobowiązanie Poznańskich Zakładów Papierniczych Fabryki w Pleszewie do ponadplanowego wyprodukowania w 1975 r. 4 ton jednowarstwowych toreb z folii aluminiowej, które będą wykorzystane jako termosy dla kurcząt. Fragment „Złotej Księgi Czynów Województwa Kaliskiego”. APK, Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kaliszu, sygn. 421, s. 37

Poza przemysłem władze partyjne szczególną uwagę poświęcały rolnictwu. Na posiedzeniu Plenum KW 30 III 1976 r. przeprowadzono ocenę stanu rolnictwa oraz przyjęto program rozwoju produkcji rolnej i gospodarki żywnościowej. Do protokołu załączono referat wprowadzający, a także: wystąpienie prezesa Wojewódzkiego Komitetu ZSL, wicewojewody kaliskiego, referat Wojewódzkiego Lekarza Weterynarii „Rezerwy w produkcji pasz wysokobiałkowych w Polsce na przykładzie województwa kaliskiego”, protokoły z obrad zespołów problemowych (ds. produkcji rolnej, ds. spółdzielni produkcyjnych, ds. inwestycji rolnych, ds. państwowych gospodarstw rolnych, ds. usprawnienia obsługi rolnictwa, zaopatrzenia i zbytu produktów rolnych, Zespołu Dyskusyjnego Przemysłu Rolno-Spożywczego, Zespołu Oświaty i Postępu Rolniczego)⁵⁵. Stan i kierunki rozwoju kaliskiego rolnictwa na kilka najbliższych lat były także przedmiotem posiedzenia 14 V 1983 r.⁵⁶

Nie zaniedbywano także spraw społecznych. Przykładem może być Plenum KW z 19 XII 1978 r., które chciało zwiększyć udział kobiet w życiu społeczno-gospodarczym

⁵⁵ Tamże, sygn. 25, s. 90 i nst.

⁵⁶ Tamże, sygn. 43, s. 38 i nst.

województwa. W referacie wprowadzającym stwierdzono m.in.: *Aktywizacja zawodowa kobiet spowodowała jednak i określone konsekwencje w życiu rodziny, ograniczony został czas, który kobieta pracująca może poświęcić rodzinie. Rodzi to konieczność zwiększenia odpowiedzialności mężczyzn za umacnianie rodziny, a tym samym tworzenia modelu rodziny partnerskiej, który trzeba upowszechniać i wprowadzać w życie. Partnerstwo to rozumieć należy nie tylko jako współodpowiedzialność za dom, rodzinę i dzieci, ale i równy podział ról w obowiązkach domowo-rodzinnych*⁵⁷. Przyjęty program na rzecz poprawy warunków pracy i życia kobiet w województwie kaliskim nakładał na instancje partyjne takie zadania jak: zwiększanie udziału kobiet we władzach partyjnych, radach narodowych, organach samorządowych i organizacjach społecznych oraz szersze niż dotąd powierzenie kobietom stanowisk kierowniczych⁵⁸.

W latach 80. XX w. starano się przeciwdziałać niegospodarności, nadmiernemu bogaceniu się i zjawiskom nadużyć podatkowych i finansowych⁵⁹. Jednym ze sposobów zwalczania negatywnych zjawisk społecznych miała być odnowa moralna, o czym dyskutowano na Plenum 3 IV 1986 r. „O zespolenie działań wszystkich sił społecznych na rzecz odnowy moralnej”⁶⁰. Jeden z delegatów, w imieniu załogi WSK w Kaliszu, oburzał się, że: (...) *w dalszym ciągu pewna grupa osób uchyla się od pracy, w Kaliskim ok. 300. Dla nich właśnie uczciwie pracujący robotnicy (...) domagają się stworzenia nowych warunków pracy. System socjalistyczny gwarantuje każdemu obywatelowi pracę, mamy więc obowiązek rozliczenia każdego, w jaki sposób z tego prawa korzysta*⁶¹.

Partii na sercu leżało wychowanie dzieci i młodzieży (oczywiście w odpowiednim duchu). Temu zagadnieniu służyły Plena z: 17 II 1982 r. (zadania partii w pracy z młodzieżą)⁶², 21 IX 1982 r. (zadania partii z realizacji uchwały IX Plenum KC w zakresie oświaty i wychowania w województwie kaliskim⁶³) oraz 11 VI 1986 r. (o umacnianie socjalistycznego wychowywania dzieci)⁶⁴.

⁵⁷ Tamże, sygn. 31, s. 199.

⁵⁸ Tamże, s. 190. W dyskusji głos zabrała m.in. przewodnicząca Koła Rodzin Milicyjnych przy Komendzie Wojewódzkiej MO – ogień środowiskowych Ligi Kobiet: *Naczelnym zadaniem tej organizacji jest praca ideowo-wychowawcza, kształtowanie materialistycznego światopoglądu i socjalistycznych postaw zmierzających do wyrobienia wśród dorosłych i młodzieży obywatelskiego stosunku do potrzeb społeczeństwa u jednostki. Wszystkie Koła Rodzin Milicyjnych w województwie były inicjatorami i współorganizatorami uroczystości nadania imion dzieciom funkcjonariuszy* (tamże, s. 170).

⁵⁹ Zob. informacja Izby Skarbowej w Kaliszu o realizacji zasad sprawiedliwości społecznej przez służby finansowe województwa; tamże, sygn. 73, s. 56 i nst.

⁶⁰ Tamże, sygn. 56, s. 1 i nst.

⁶¹ Tamże, s. 20.

⁶² Tamże, sygn. 41, s. 1 i nst.

⁶³ Tamże, sygn. 42, s. 85 i nst.

⁶⁴ Tamże, sygn. 58, s. 1 i nst.

Ciekawie, z dzisiejszej perspektywy, przedstawia się wypowiedź dyrektora Zespołu Opieki Zdrowotnej w Pleszewie z 9 I 1988 r. poświęconego rozwojowi i usprawnieniu sfery obsługi ludności: *Wiele miejsca w swym wystąpieniu tow. [Edward] Horoszkiewicz poświęcił krytyce systemu organizacji i zarządzania w pracy służb medycznych. System ten, zdaniem mówcy, jest wadliwy i wymaga „leczenia”. Należy wprowadzić odpłatność za leki, wizyty w przychodniach czy pobyt w szpitalu. Pacjent musi wiedzieć, że leczenie jest drogie, a poniesione koszty indywidualne refundowałby ZUS*⁶⁵.

Ostatnie Plenum KW z 10 XI 1989 r. poświęcone było przyjęciu harmonogramu prac kampanii przed XI Zjazdem PZPR oraz sprawom organizacyjnym, związanym z nową strukturą KW⁶⁶.

Podobną problematyką zajmowała się Egzekutywa KW. Na jednym z pierwszych posiedzeń, 21 VIII 1975 r., gruntownie omówiono stan i koncepcję rozwoju społecznej służby zdrowia w województwie (referat wyjściowy z załącznikami liczy 70 stron)⁶⁷. Dwa lata później jedno z posiedzeń poświęcono sytuacji w dziedzinie rehabilitacji⁶⁸. Z dziedziny gospodarczej sporo uwagi poświęcano eksportowi. W 1976 r. omawiano możliwości aktywizacji eksportu w przedsiębiorstwach i spółdzielczości w latach 1976-1980⁶⁹. W lutym 1979 r. analizowano realizację zadań eksportowych do Związku Radzieckiego, które oceniono pozytywnie: (...) *podsumowując wyniki osiągnięte w 1978 r. w realizacji zadań eksportowych do Związku Radzieckiego przedsiębiorstw województwa kaliskiego należy uznać je za zadowalające. Wskazują one, że zamierzenia nasze w obrotach ze Związkiem Radzieckim na obecne pięciolecie zostaną znacznie przekroczone, co jest ważne zwłaszcza wobec narastającego protekcyjizmu krajów uprzemysłowionych, dyskryminujących dostawę tekstyliów i innych wyrobów z krajów socjalistycznych*. W zestawieniu najgorzej wypadła Wojewódzka Spółdzielnia Ogrodniczo-Pszczelarska (43,3% planu), najlepiej Fabryka Fortepianów i Pianin „Calisia” (156,4%)⁷⁰. W tym samym roku oceniono poddano także produkcję licencyjną. Jedną licencję kupiono w ZSRR dla Fabryki Obrabiarek Specjalnych PONAR-Poznań Zakład Nr 5 w Ostrzeszowie (do Kraju Rad trafiało 90% eksportu zakładu), drugą w RFN dla Zakładów Automatyki Przemysłowej MERA-ZAP w Ostrowie Wielkopolskim (sterownik programowo-logiczny)⁷¹. W 1976 r. dokonano analizy mocy produkcyjnych kluczowych zakładów przemysłu mięsnego oraz pionów spółdzielczych pod kątem zaopatrzenia w produkty mięsne i przerobu. Konkluzja nie napawała entuzjazmem – niezbyt dobra sytuacja kadrowa,

⁶⁵ Tamże, sygn. 63, s. 2.

⁶⁶ Tamże, sygn. 69, passim.

⁶⁷ Tamże, sygn. 75, s. 168-240.

⁶⁸ Tamże, sygn. 83, s. 197 i nst.

⁶⁹ Tamże, sygn. 78, s. 4 i nst.

⁷⁰ Tamże, sygn. 88, s. 200-201.

⁷¹ Tamże, sygn. 89, s. 332-334.

zła dyscyplina, duża karalność, nasilenie się kradzieży drobiu⁷². Nie zapomniano także o rolnictwie, np. regularnie oceniano stan przygotowania do żniw⁷³.

Interesowano się również zaopatrzeniem ludności, zwłaszcza w okresach przedświątecznych. W czasie Bożego Narodzenia 1978 r. braki karpia miały być złagodzone dostawami ryb morskich⁷⁴. W 1982 r. zajmowało się m.in. funkcjonowaniem rozdzielnictwa towarowego⁷⁵ i przebiegiem akcji żniwnej oraz skupem ziemiopłodów, owoców i warzyw⁷⁶.

Omawiając sprawy gospodarki, uwzględniano także „Bodźce pozamaterialnego zainteresowania w zakładach pracy i gminach województwa kaliskiego oraz zatwierdzenie programów wdrażania honorowania ludzi dobrej roboty”. Należały do nich: odznaki zakładowe, stałe gabloty lub galerie „ludzi dobrej roboty”, księgi zasłużonych pracowników, dyplomy, listy pochwalne⁷⁷. Do początku lat 80. XX w. jednym ze stałych punktów posiedzeń było zatwierdzenie kandydatów do Księgi Wybitnych Przetwórców Pracy Socjalistycznej Województwa Kaliskiego⁷⁸. Co roku omawiano przygotowania i obchody świąt 1 Maja i 22 Lipca.

Z innych zagadnień, które można znaleźć w aktach Egzekutywy KW, można wymienić: ocenę usług motoryzacyjnych oraz perspektywy ich rozwoju do 1980 r., a także stan bezpieczeństwa na drogach (4 V 1977 r.)⁷⁹, stan rewaloryzacji zabytków i społeczne inicjatywy w zakresie ochrony dóbr kultury (1979 r.)⁸⁰, ocenę kadry radców prawnych w województwie (5 III 1980 r.)⁸¹, stan kaliskiej poligrafii (19 III 1980 r.)⁸², realizacja zasad sprawiedliwości społecznej przez Izby Skarbowe i Urzędy Skarbowe (15 XI 1983 r.)⁸³, ocenę stanu zagrożenia pożarowego województwa (15 III 1983 r.)⁸⁴.

Stałym punktem zebrań były sprawy kadrowe, co związane było z systemem nomenklatury⁸⁵. Szczególnie na początkowych posiedzeniach Egzekutywy dużo uwagi

⁷² Tamże, sygn. 80, s. 220.

⁷³ Zob. np. tamże, sygn. 83, s. 207 i nst.

⁷⁴ Tamże, sygn. 87, s. 226.

⁷⁵ Tamże, sygn. 102, s. 5 i nst.

⁷⁶ Tamże, sygn. 104, s. 38 i nst.

⁷⁷ Tamże, sygn. 78 s. 225 i nst.

⁷⁸ Tamże, sygn. 92, s. 11 i nst.

⁷⁹ Tamże, sygn. 83, s. 1 i nst.

⁸⁰ Tamże, sygn. 89, s. 174 i nst.

⁸¹ Tamże, sygn. 93, s. 5-13.

⁸² Tamże, s. 85-90.

⁸³ Tamże, sygn. 111, s. 18-21.

⁸⁴ Tamże, sygn. 108, s. 9 i nst.

⁸⁵ Nomenklatura to m.in. zastrzeżony tradycją polityczną lub formalnie usankcjonowany wykaz stanowisk kierowniczych w organach państwowych, instytucjach publicznych i urzędach, których obsadzenie wymaga opinii i decyzji określonego organu partii rządzącej (<http://encyklopedia.pwn.pl/szukaj/nomenklatura.html>).

poświęcano organizacji i obsadzie kadrowej struktur partyjnych i państwowych (m.in. Urzędu Wojewódzkiego). Na czwartym posiedzeniu, 9 VII 1975 r., zatwierdzono nomenklaturę stanowisk Egzekutywy (313 stanowisk), Sekretariatu (264) oraz I Sekretarza KW (32)⁸⁶.

O wiele więcej uwagi niż Plenum, Egzekutywa KW poświęcała sprawom politycznym, zwłaszcza od 1980 r. Ale już w 1976 r. można znaleźć informacje o sytuacji politycznej i nastrojach społecznych województwie kaliskim w związku z wydarzeniami spowodowanymi podwyżką cen. W przygotowanej na posiedzenie 30 czerwca notatce stwierdzono m.in.: *Sytuacja produkcyjna w zakładach pracy kształtowała się normalnie. Nie odnotowano wstrzymania się od pracy. W dniu 25 bm. od wczesnych godzin rannych na terenie całego województwa zaobserwowano jednak wzmożony wykup towarów objętych wyższą cen. Przede wszystkim wykupiono cukier. Na terenie Ostrowa Wlkp. w jednym ze sklepów kupujący zmusili kierownika do odstąpienia od reglamentacji sprzedaży towarów. (...) na terenie województwa ujawniono dwa plakaty w miejscowości: Nowe Skalmierzyce oraz napis na wiacie przystanku PKS w miejscowości Piątek Mały o wrogiej treści. Skierowane one były przeciwko kierownictwu Partii i rządu. Na terenie Ostrowa rozrzucono kilka ulotek nawołujących do strajku*⁸⁷.

Począwszy od połowy 1980 r. informacje społeczno-polityczne zaczynają przeważać w tematyce obrad Egzekutywy. O trudnej sytuacji województwo mówił na posiedzeniu 18 VI 1980 r. I sekretarz KW Zbigniew Chodyła: *Do największych [problemów] należą: przekroczenie funduszu prac, brak cementu, stali, szkła, nadmiar ludzi, którzy nie mają co robić. Koniecznym jest przyjęcie jakiegoś programu naprawy sytuacji*⁸⁸. Od wybuchu strajków latem 1980 r. na każdym posiedzeniu omawiano aktualną sytuację w kraju i województwie – niestety były to informacje ustne, które nie znalazły odzwierciedlenia w protokołach⁸⁹. Inne zagadnienia omawiane na Egzekutywie także najczęściej wiązały się z ówczesną sytuacją. 10 XII 1980 r. omawiano zadania masowych środków przekazu w świetle oceny publikacji i aktualnej sytuacji w województwie⁹⁰. Posiedzenie z 25 II 1981 r. poświęcono analizie ruchu związkowego w województwie kaliskim. Wynikało z niej, że NSZZ „Solidarność” działał w 410 zakładach i instytucjach, należało do niego 52% zatrudnionych w gospodarce uspołecznionej (ponad 100 tys. osób), w tym około 20 tys. członków partii, a wśród nich 389 sekretarzy KZ, POP, OOP

⁸⁶ Tamże, sygn. 75, s. 73-84.

⁸⁷ Tamże, sygn. 79, s. 58-59.

⁸⁸ Tamże, sygn. 94, sygn. s. 100.

⁸⁹ Np. na posiedzeniu 20 VIII 1980 r. przedstawiono informację o aktualnej sytuacji w kraju ze szczególnym uwzględnieniem Wybrzeża, ale nie znajdziemy w niej żadnych konkretnych (tamże, sygn. 95, s. 115). Podobnie było na posiedzeniu 17 IX 1980 r., na którym omówiono bieżącą sytuację w województwie i Kaliszu ze szczególnym uwzględnieniem KZKS „Winiary”, ale bez szczegółów (tamże, sygn. 95, s. 160).

⁹⁰ Tamże, sygn. 96, s. 100 i nst.

oraz 200 dyrektorów naczelnych lub kierowników jednostek⁹¹. Miesiąc później przeprowadzono ocenę stanu szeregów partyjnych⁹². W dniu wprowadzenia stanu wojennego, 13 grudnia, członkowie Egzekutywy KW ocenili sytuację społeczno-polityczną w kraju i województwie oraz rozważyli propozycje postępowania w stosunku do związków zawodowych i działaczy „Solidarności”⁹³.

39. Zbigniew Chodyła – wojewoda kaliski (1975-1979),
I Sekretarz KW PZPR w Kaliszu (30 III 1979-13 X 1980). APK, Komitet Wojewódzki
Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kaliszu, sygn. 433

W późniejszym okresie informacje o aktualnej sytuacji społeczno-politycznej w kraju i województwie, z uwzględnieniem akcji antyrządowych, pojawiały się najczęściej w okolicach 3 maja i 11 listopada⁹⁴. Omawiano także naruszenia zasady świeckości placówek oświatowo-wychowawczych tj. krzyże w szkołach. W maju 1983 r. „emblematy religijne” znajdowały się jeszcze w 110 obiektach szkolnych tj. w 95 szkołach podstawowych i 16 przedszkolach⁹⁵. Nasilenie spraw politycznych nastąpiło w 1988 i 1989 r.: omawiano stan przygotowania do rozmów przy „okrągłym stole” (11 X 1988 r.)⁹⁶, nastroje w POP przed obradami (13 I 1989 r.)⁹⁷, ogólną sytuację społeczno-polityczną

⁹¹ Tamże, sygn. 97, s. 63-64.

⁹² Tamże, s. 122 i nst.

⁹³ Tamże, sygn. 100, s. 96-98.

⁹⁴ Np. posiedzenie z 16 XI 1982 r.; tamże, sygn. 106, s. 10 i nst.

⁹⁵ Tamże, sygn. 109, s. 4-6.

⁹⁶ Tamże, sygn. 123, s. 149-151.

⁹⁷ Tamże, s. 206 i nst.

(9 II 1989 r.)⁹⁸. Od marca do maja 1989 r. Egzekutywa KW przygotowywała się do wyborów, a w lipcu analizowała przyczyny klęski⁹⁹. 6 IX 1989 r. przedstawiono informację o sytuacji społeczno-politycznej w dużych zakładach pracy¹⁰⁰. Ostatnie posiedzenie Egzekutywy z 9 I 1990 r. poświęcono sprawom organizacyjnym KW¹⁰¹.

O ile materiały Plenum KW i Egzekutywy KW zachowały się prawie w całości¹⁰², to spuścizna aktowa Sekretariatu KW przedstawia się znacznie gorzej. Zachowały się tylko materiały problemowe przedkładane na posiedzenia Sekretariatu, bez protokołów, i to tylko z lat 1975-1987. Być może wynika to z tego, że regulamin pracy KW traktował dokumentację Sekretariatu jako materiały tajne, a dokumentacja kancelarii tajnej nie zachowała się¹⁰³.

Zagadnienia poruszane na posiedzeniach Sekretariatu KW były takie same jak na Plenum KW, czy Egzekutywie KW. Przykładowo na posiedzenie 3 IX 1980 r. przygotowano materiały dotyczące założeń ideowych i programu obchodów Dnia Nauczyciela i 75-lecia Związku Nauczycielstwa Polskiego oraz ocenę przygotowania rolnictwa do kampanii siewno-wykopkowej i cukrowniczej¹⁰⁴. 1 X 1980 r. oceniano działalność produkcyjno-gospodarczą PGRów za rok gospodarczy 1979/80¹⁰⁵. Oczywiście Sekretariat KW zajmował się także aktualną sytuacją polityczną, jaka wytworzyła się z chwilą powstania „Solidarności”. Na posiedzeniu 18 X 1980 r. przedłożono m.in. opracowanie „Wstępna informacja o przebiegu narad i zebrań POP po VI Plenum KC PZPR”, w którym opisano m.in. prosolidarnościowe wystąpienia podczas zebrań w Zakładach Przemysłu Dziewiarskiego „Polo” w Kaliszu i Fabryce WYROBÓW Runowych „Runotex” w Kaliszu¹⁰⁶. Na tym samym posiedzeniu podłożono także „Informację o aktualnej sytuacji w związkach zawodowych”, która w większości poświęcono strukturom „Solidarności” w województwie¹⁰⁷. Autor (autorzy) opracowania stwierdzili m.in.: *Na uwagę zasługuje fakt penetrowania terenu województwa przez emisariuszy z Wrocławia i Poznania, którzy uczestniczą w zebraniach założycielskich NSZZ „Solidarność”, agituja na rzecz wstępowania do MKZ tych ośrodków oraz dostarczają materiały propagandowe*¹⁰⁸. Sprawy polityczne poruszane były także na posiedzeniach w następnym roku. W dniu 18 III 1981 r.

⁹⁸ Tamże, s. 221-222.

⁹⁹ Tamże, s. 238-240.

¹⁰⁰ Tamże, s. 286-312.

¹⁰¹ Tamże, s. 379.

¹⁰² Brakuje protokołów z Egzekutywy KW ze stycznia, 25 marca, lipca, sierpnia i września 1981 r., z 1985 r. (za wyjątkiem lipca) oraz z I połowy 1986 r.

¹⁰³ Tamże, sygn. 183, s. 89-90.

¹⁰⁴ Tamże, sygn. 154, t. 1, s. 1 i nst.

¹⁰⁵ Tamże, s. 84-95.

¹⁰⁶ Tamże, s. 116.

¹⁰⁷ Tamże, s. 120 i nst.

¹⁰⁸ Tamże, s. 127.

zajęto się prasą zakładową, zakładowymi radiowęzłami i zespołami redakcyjnymi. M.in. krytycznie odniesiono się do czasopisma „Włókniarz”: *Na podstawie ostatnich numerów tego pisma odnosi się wrażenie, że jest to organ nie Samorządu Robotniczego, a wręcz przeciwnie MKZ NSZZ „Solidarność” w Kaliszu*¹⁰⁹. Pozostałe gazety „Delta”, „Wagon” i „Postęp” mieściły się w ramach profilu gazet zakładowych¹¹⁰. Na tym samym posiedzeniu omówiono także aktualną sytuację polityczną na wsi województwa kaliskiego. Wydział Rolny i Gospodarki Żywnościowej KW oceniał, że zorganizowane struktury „Solidarności Wiejskiej” występowały w 20 gminach, a w pozostałych działają w oparciu o wiejskie zebrania rolników, ale dążą do objęcia swej działalności całej gminy. Jednocześnie twórcy opracowania uważali, że (...) *dotychczasowa polityka w stosunku do tzw. „Solidarności Wiejskiej” prowadzona jest przez władze partyjne i administracyjne gmin z dużym wyczuciem i nie stwierdzamy w tym zakresie konfliktów*¹¹¹.

Sekretariat KW, podobnie zresztą jak Plenum KW, czy Egzekutywa KW, zajmowało się także problemem zaopatrzenia w okresach przedświątecznych. Na posiedzenie 15 XII 1980 r. przedłożono informację pt. „Przygotowanie handlu do świąt grudniowych 1980 r.”. Wynika z niej, że najgorzej przedstawiało się zaopatrzenie w mięso i jego przetwory. Przydział surowca mięsnego na grudzień był znacznie mniejszy niż rok wcześniej (80%). Z uwagi na niski przydział wyrobów czekoladowych i kakao (niecałe 50% w porównaniu z grudniem 1979 r.) zobowiązano jednostki handlowe do zahamowania bieżących dostaw do detalu celem zgromadzenia odpowiednich zapasów i koncentracji ich sprzedaży w okresie przedświątecznym¹¹². Z kolei 8 IV 1981 r. członkowie Sekretariatu KW mogli zapoznać się z informacją nt. przygotowań do świąt wielkanocnych¹¹³.

W kręgu zainteresowań Sekretariatu KW znajdowała się także nomenklatura. Jak wspomniano nie zachowały się protokoły z posiedzeń, na których zapadały decyzje personalne, ale w niektórych materiałach są propozycje obsady stanowisk. Ponadto na jednym z posiedzeń grudniowych 1980 r. Sekretariat KW obradował nad propozycją zmian w nomenklaturze KW, która wówczas obejmowała 908 stanowisk (287 należało do właściwości Egzekutywy, 374 Sekretariatu, 247 Sekretarzy KW). Proponowano zmniejszyć ilość stanowisk do 759 z czego w gestii Egzekutywy pozostawałoby 276, Sekretariatowi 335, a Sekretarzom 148. Do nomenklatury KM, KM-G i KG przekazano 88 stanowisk¹¹⁴.

¹⁰⁹ Tamże, sygn. 157, s. 39.

¹¹⁰ Tamże, s. 41.

¹¹¹ Tamże, s. 48, 50.

¹¹² Tamże, sygn. 155, s. 134.

¹¹³ Tamże, sygn. 157, s. 93-99.

¹¹⁴ Tamże, sygn. 155, s. 96-96. W tym samym czasie nomenklatura KW PZPR w Białej Podlaskiej obejmowała ponad 300 stanowisk; D. Magier, *Komitet Wójewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Białej Podlaskiej 1975-1990*, [w:] *Dzieje biurokracji na ziemiach polskich*, t. 1, Radzyń Podlaski 2008, s. 576.

40. Wizyta kosmonauty z ZSRR Borysa Walentinowicza Wołynowa w Kaliszu w listopadzie 1977 r.
APK, KW PZPR w Kaliszu, sygn. 440

Z działalności Sekretariatu KW, poza materiałami problemowymi, zachowały się jeszcze tylko plany pracy z lat 1975-1989.

Jak już wyżej wspomniano jednym z organów kontrolnych (na szczeblu wojewódzkim) była Wojewódzka Komisja Rewizyjna (WKR), która zajmowała się działalnością finansowo-gospodarczą. Członkowie Komisji wybierani byli przez wojewódzkie konferencje sprawozdawczo-wyborcze, a w swojej pracy kierowali się uchwałami zjazdów PZPR oraz konferencji. W latach 1976-1977 26-osobowa WKR odbyła 5 posiedzeń plenarnych oraz przeprowadziła 322 kontrole kompleksowe oraz 1103 wycinkowe. Te pierwsze obejmowały całokształt działalności gospodarczo-financewej wojewódzkiej organizacji partyjnej oraz działalności wewnątrzpartyjnej POP, KZ, KM-G i KG. Kontrole wycinkowe dotyczyły składek partyjnych, ewidencji członów i kandydatów, działalności ośrodków pracy ideowo-wychowawczej, skarg, wniosków i zażaleń, działalności socjalnej oraz zabezpieczenia tajemnicy państwowej i partyjnej¹¹⁵.

Po działalności WKR pozostały protokoły posiedzeń (1975-1985), które zawierają niestety tylko lakoniczne zapiski kogo skontrolowano, bez szczegółów, ponadto: plany pracy i programy działania (1975-1983), sprawozdania z działalności (1975-1983), protokoły z narad i szkoleń przewodniczących terenowych komisji rewizyjnych

¹¹⁵ APK, KW PZPR, sygn. 5, k. 93v.

(1975-1986), protokoły, wnioski i oceny z przeprowadzonych kontroli (1976-1983), wytyczne i zalecenia Centralnej Komisji Rewizyjnej (CKR) i WKR dla terenowych komisji rewizyjnych (1975-1986), plany pracy i sprawozdania terenowych komisji rewizyjnych (1975), protokoły wspólnych kontroli i posiedzeń prezydiów Wojewódzkich Komisji Rewizyjnych PZPR, ZSL i SD (1985-1986), a także uchwały, okólniki i inne materiały dyrektywne CKR (1976-1983). Wśród tych ostatnich znajduje się m.in. telex z 16 XII 1981 r. przewodniczącego CKR, który zalecał swoim wojewódzkim odpowiednikom: (...) *kontrolować stopień zaangażowania członków partii w działaniach doraźnych i programowych zalecanych przez instytucje i odpowiednie sztaby terenowe, wykrywać nieudolność, brak inicjatywy czy zwykłe zaniedbanie*¹¹⁶.

Wojewódzka Komisja Kontroli Partyjnej (WKKP), zajmująca się przestrzeganiem statutu przez członków PPZR, także wybiera była przez konferencje wojewódzkie. Jej zadania przypominał przewodniczący WKKR na Wojewódzkiej Konferencji Sprawozdawczej PZPR w Kaliszu 18 III 1985 r. Podkreślił jej rolę (...) *w umacnianiu partii, dbałości o przestrzeganie przez członków zasad ideowo-politycznych, moralnych i dyscypliny partyjnej. (...) Przypomnę, że głównym zadaniem komisji zawsze była i jest troska o jedność partii, o umacnianie jej robotniczo-chłopskiego trzonu oraz praca profilaktyczno-wychowawcza. (...) Komisje kontroli i podstawowe organizacje partyjne muszą być szczególnie wyczulone na odstępstwa członków partii od ogólnie obowiązujących zasad sprawiedliwości społecznej, na przypadki urządzania się za wszelką cenę, sięganie po niczym nieusprawiedliwione przywileje, kumoterski rozdział deficytowych towarów, naruszania zasad prawidłowego przydziału mieszkań, schodzenia na drogę drobnomieszczańskiej pazerności*¹¹⁷.

Dokumentacja WKKP obejmuje: protokoły z posiedzeń plenum i Prezydium (1975, 1977-1985), sprawozdania statystyczne i opisowe z działalności wojewódzkiej i terenowych komisji kontroli partyjnej (1975-1983), dane statystyczne dotyczące kontrolowanych POP w zakresie orzecznictwa partyjnego oraz poziomu i kierunków pracy profilaktyczno-wychowawczej (1984) oraz materiały terenowych Komisji Kontroli Partyjnej – plany pracy, sprawozdania z działalności, wykazy członków (1977-1986).

Zadania WKR i WKKP kontynuowała Wojewódzka Komisja Kontrolno-Rewizyjna (WKKR). W czasie kadencji od października 1986 r. do lutego 1989 r. liczyła 65 osób kierowanych przez 13-osobowe prezydium. Członkowie pracowali w trzech zespołach kontrolnych (zespół I problematyki mechanizmów życia wewnętrznego partii, zespół II kontrolujący i badający mechanizmy zewnętrznego oddziaływania partii, zespół III zajmujący się działalnością gospodarczą i finansową partii), trzech zespołach orzekających i zespole ds. upowszechniania dobrych doświadczeń w pracy partyjnej. Wspierała ich

¹¹⁶ Tamże, sygn. 202, s. 238.

¹¹⁷ Tamże, sygn. 209, s. 11, 17.

18-osobowa grupa aktywu społecznego (spoza WKKR)¹¹⁸. Na podstawie kontroli komisja przygotowała m.in. opracowanie „Efekty działań POP i KZ w zakresie zwalczania negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych w województwie kaliskim od października 1986 do końca września 1987 r.”. Do najczęściej występujących zaliczano: złą jakość produkcji, marnotrawstwo, niegospodarność i przestępczość gospodarczą¹¹⁹. Jako przykład pryncypialnej postawy członków partii podano POP PZPR w SKR Sieroszewice, która udzieliła kierowcy upomnienia za wykorzystanie samochodu służbowego do zakupu alkoholu w godzinach pracy. Jednocześnie stwierdzono w połowie skontrolowanych POP brak dostatecznej reakcji na stwierdzone nieprawidłowości¹²⁰. Krytycznie oceniono m.in. POP w Zakładach Mięsnych w Kaliszu, która wykazywała niewielkie zainteresowanie jakością produkcji i współpracą z komórką kontroli wewnętrznej, mimo występujących stosunkowo często kradzieży oraz afery w rzeźni sanitarnej. W stosunku do kierownictwa zakładu WKRR podjęła sankcje partyjne, a dyrektor stracił pracę¹²¹.

Na spuściznę aktową WKKR składają się: protokoły z posiedzeń plenarnych i prezydium (1986-1988), sprawozdania z działalności (1986-1989), protokoły z narad i szkoleń przewodniczących terenowych komisji rewizyjnych (1986-1989), statystykę z działalności orzeczniczej wraz z uchwałami terenowych komisji kontrolno-rewizyjnych (1988) oraz wytyczne i zalecenia CKR i WKKR dla terenowych komisji rewizyjnych (1986-1989).

Organami pomocniczymi wybieralnych organów partii były także wydziały i referaty KW (tzw. aparat etatowy). Niestety z powodu zdekompilowania dokumentacji KW odtworzenie jego struktury i zmian jakie w nim zachodziły jest mocno utrudnione.

Na podstawie protokołów Egzekutywy KW można ustalić, że w 1975 r. w skład KW wchodziły: Kancelaria I Sekretarza, Referat Ewidencji, Referat Kadr, Referat Listów i Inspekcji, Referat ds. Działaczy Ruchu Robotniczego, Wojewódzki Ośrodek Propagandy Partyjnej, Wydział Ekonomiczny, Wydział Ogólny, Wydział Organizacyjny, Wydział Pracy Ideowo-Wychowawczej, Wydział Propagandy, Oświaty i Kultury oraz Wydział Rolny¹²².

Znacznie więcej na temat organizacji KW posiadamy z 1981 r., kiedy w całym kraju zmieniano struktury komitetów wojewódzkich¹²³. Zachowany projekt regulaminu funkcjonowania KW i jego organów w Kaliszu bardzo dokładnie opisuje zadania poszczególnych sekretarzy i komórek organizacyjnych:

¹¹⁸ Tamże, sygn. 10, nlb.

¹¹⁹ Tamże, sygn. 187 i nst.

¹²⁰ Tamże, sygn. 187, s. 244-245.

¹²¹ Tamże, sygn. 10, nlb.

¹²² Tamże, sygn. 75, *passim*.

¹²³ Por. D. Magier, dz. cyt., s. 565. Nową, zaproponowaną przez KC strukturę KW omówiono na posiedzeniu Egzekutywy KW 13 X 1981 r. Niestety w protokole brak jest szczegółów, nie ma też żadnego załącznika dotyczącego tego zagadnienia (APK, KW PZPR, sygn. 99, s. 43)

1) I Sekretarzowi KW podlegały:

- Kancelaria I Sekretarza KW,
- Referat Kadr: prowadzenie spraw związanych ze stanowiskiem pracy aparatu politycznego, w tym akt osobowych (za wyjątkiem spraw socjalno-bytowych), zagadnienia związane z nomenklaturą KW, problematyka odznaczeń państwowych i Zasłużonego dla Województwa Kaliskiego,
- Referat Działaczy Ruchu Robotniczego,
- Referat Listów i Inspekcji,
- częściowo Wydział Administracyjny tj. zagadnienia związane z ładem, bezpieczeństwem, porządkiem publicznym i obronnością.

2) Sekretarzowi Organizacyjnemu podlegały:

- Wydział Organizacyjny: całokształt spraw wewnątrzpartyjnych (w tym m.in. rozwój i umacnianie sił partii, prowadzenie kampanii partyjnych, prowadzenie ewidencji i statystyki partyjnej, planowanie pracy KW, Egzekutywy i Sekretariatu KW, zabezpieczenie prawidłowego funkcjonowania organizacyjno-technicznego Egzekutywy i Sekretariatu KW), problematyka rad narodowych, związki zawodowe, organizacje młodzieżowe i kobiece, związki sportowe i instytucje działające na rzecz krzewienia sportu i turystyki, wymiana zagraniczna, współpraca z ZSL i SD,
- Wydział Informacji i Analiz: informacja wewnątrzpartyjna, opracowanie informacji i dokumentów dla potrzeb kierownictwa KW, zbieranie informacji z POP i instancji partyjnych oraz KC, ich przetwarzanie, analizowanie, streszczanie oraz bieżące przekazywanie do Sekretariatu KW,
- Wydział Administracyjny: problematyka zdrowia i opieki społecznej, nadzór nad organizacjami społecznymi działającymi w obszarze opieki społecznej (PCK, PKPS, Polski Związek Niewidomych, Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów), na rzecz utrzymania ładu i porządku publicznego (Zrzeszenie Prawników Polskich, ORMO), a także nad ZUSem i PZU, współpraca z Okręgową Komisją Arbitrażową, NIK, Radą Adwokacką, organizacjami katolickimi i ZBoWiD,
- Wydział Ogólny: zabezpieczenie techniczno-finansowe działalności KM, KMG, KG, działalność finansowo-gospodarcza i socjalna, sprawy personalne pracowników technicznych i fizycznych, realizacja składek partyjnych, transport, funkcjonowanie małej poligrafii, utrzymanie obiektów i zabezpieczenie mienia.

3) Sekretarz Pracy Ideowo-Wychowawczej nadzorował Wydział Pracy Ideowo-Wychowawczej, który odpowiadał za: szkolenia partyjne, Wieczorowy Uniwersytet Marksizmu-Leninizmu, kursy krótkoterminowe dla sekretarzy organizacji partyjnej

i aktywu, działalność odczytowo-informacyjną, szkolenie aparatu partyjnego, organizacje ideowo-wychowawcze (Towarzystwo Wiedzy Powszechnej, Towarzystwo Kultury Świeckiej, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci), nadzór nad miejskimi, miejskimi-gminnymi i zakładowymi ośrodkami pracy ideowo-wychowawczej, propagandę masową, masowe środki przekazu, organizacje społeczno-polityczne działające w ramach frontu ideologicznego (FJN, TPPR, Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich), oświatę i wychowanie, kulturę i sztukę, pracę masowo-polityczną (np. obchody świąt państwowych i rocznic, agitacji) oraz Archiwum KW. Sekretarz nadzorował także wydawanie „Biuletynu Informacyjnego”, który opracowywał Wydział Informacji i Analiz.

4) Sekretarz Ekonomiczny nadzorował Wydział Ekonomiczny, który zajmował się: przemysłem (z wyłączeniem przemysłu rolno-spożywczego i drzewnego), budownictwem i gospodarką komunalną, transportem, łącznością i drogownictwem, handlem i spółdzielczością pracy, usługami, rzemiosłem i drobną wytwórczością, energetyką i gazownictwem, bankami (za wyjątkiem gospodarki żywnościowej), spółdzielczością mieszkaniową i gospodarką mieszkaniową, inwestycjami, stowarzyszeniami naukowo-technicznymi, samorządami pracowniczymi w zakładach pracy.

5) Sekretarz Rolny za pośrednictwem Wydziału Rolnego nadzorował: realizację polityki rolnej w gospodarce uspołecznionej (PGR, RSP, SKR) i indywidualnej, gospodarkę ziemią, działalność społeczno-zawodową organizacji rolników i służb rolnych, politykę kredytową w rolnictwie, techniczną i społeczną rekonstrukcję(?) rolnictwa, kooperację produkcyjną, obrót rolny, skup, kontraktację, zaopatrzenie w środki produkcji rolnej, budownictwo rolnicze, meliorację, przemysł rolno-spożywczy, przetwórczy i drzewny, leśnictwo i ochronę środowiska, gospodarkę łowiecką i rybną.

Sekretarze KW mieli pełną samodzielność w inicjowaniu i podejmowaniu konkretnych działań w przydzielonych obszarach, ponosząc jednocześnie odpowiedzialność za realizację zadań (uchwał partii) w ustalonym zakresie¹²⁴.

Jak wspomniano wyżej był to projekt, ale prawdopodobnie wszedł w życie, co najwyżej nazwy wydziałów nieco zmieniono. Pod koniec 1981 r. w dokumentach występują Wydział Polityczno-Organizacyjny, Wydział Propagandy i Agitacji¹²⁵, Wydział Społeczno-Ekonomiczny i Wydział Społeczno-Rolny¹²⁶. W aktach zachowała się informacja o zadaniach i pracy Wydziału Społeczno-Rolnego na przełomie 1981 i 1982 r.¹²⁷.

¹²⁴ Tamże, sygn. 175, s. 12-17

¹²⁵ Zachował się bardzo szczegółowy zakres czynności poszczególnych sektorów (referatów) i pracowników Wydziału (tamże, sygn. 163, s. 23-29).

¹²⁶ Tamże, sygn. 160, passim oraz 161. s. 42

¹²⁷ Tamże, sygn. 164, s. 10-13.

W grudniu 1981 r. Wydział Propagandy i Agitacji wnioskował o powołanie w byłych miastach powiatowych rejonowych ośrodków propagandy i agitacji¹²⁸. W czerwcu 1985 r. pojawił się Wydział Ideologiczny i Propagandy¹²⁹.

W styczniu 1988 r. powstał nowy Wydział Oświaty i Kultury, a w miejsce dwóch referatów powstał Wydział Polityki Kadrowej i Społeczno-Prawny, który wchłonął także Referat ds. Działaczy Ruchu Robotniczego¹³⁰.

Prawdziwa rewolucja w strukturze KW nastąpiła we wrześniu 1989 r. Postanowiono ograniczyć etatowych sekretarzy z pięciu do trzech (I Sekretarz, Sekretarz ds. polityczno-organizacyjnych i Sekretarz ds. społeczno-gospodarczych), a w miejsce dotychczasowych ośmiu wydziałów KW utworzyć trzy: Wydział Polityczno-Organizacyjny KW, Wydział Obsługi Organów KW i Wydział Gospodarki Wewnętrzznopartyjnej. Ponadto postanowiono rozwiązać Wojewódzką Szkołę Partyjną i na bazie Wydziału Ideologicznego i Propagandy, Wojewódzkiego Ośrodka Kształcenia Ideologicznego oraz części kadry Wyższej Szkoły Partyjnej powołać Ośrodek Edukacji Politycznej¹³¹. Trudno jest ocenić jak dalece reforma została zrealizowana, w każdym bądź razie w listopadzie 1989 r. zostały one obsadzone personalnie¹³².

Jak już zasygnalizowano akta aparatu partyjnego są mocno niekompletne, w przypadku niektórych komórek wręcz szcztąkowe, albo w ogóle ich nie ma (np. Wydział Oświaty i Kultury). Spuścizna Kancelarii KW to regulaminy pracy KW, Egzekutywy KW oraz Sekretariatu KW z 1986 r. oraz teksty wystąpień I Sekretarza KW (m.in. mowy pogrzebowe) z lat 1986-1989 (łącznie 2 j.a.). W Wydziale Rolnym (Społeczno-Rolnym) znaleźć można skargi i zażalenia z lat 1975-1976 oraz uchwały, wytyczne, instrukcje i zalecenia władz centralnych i wojewódzkich PZPR wraz z informacjami o wynikach rolnictwa i gospodarki żywnościowej województwa z lat 1986-1988 (łącznie 3 j.a.). Tyle samo jednostek z lat 1979-1986 zostało wytworzonych przez Referat Kadr, a wszystkie dotyczą spraw odznaczeniowych.

Bardziej zróżnicowana, ale także uboga (8 j.a.), przedstawia się spuścizna Wojewódzkiego Ośrodka Kształcenia Ideologicznego. Zachowały się plany i programy szkolenia partyjnego (1975-1986), informacje i oceny dotyczące poszczególnych form kształcenia ideologicznego, m.in. Wieczorowego Uniwersytetu Marksizmu-Leninizmu (1984-1985), sprawozdania i zestawienia statystyczne dotyczące szkoleń partyjnych (1983-1984), notatki i informacje o przebiegu spotkań z lektorami KC (1983-1984),

¹²⁸ Tamże, sygn. 160, s. 85-88.

¹²⁹ Tamże, sygn. 402, s. 264 i nst.

¹³⁰ Tamże, sygn. 123, s. 1.

¹³¹ Tamże, sygn. 68, s. 81-82.

¹³² Tamże, sygn. 69, s. 20-21.

materiały szkoleniowe i wydawnictwa WOKI (1983-1984), telexy między KC i KW oraz KW i rejonowymi ośrodkami pracy partyjnej dotyczące szkoleń (1982-1986).

Do wydziałów, po których zostało niewiele dokumentacji, należą także Wydział Ogólny oraz Wydział Ekonomiczny (Społeczno-Ekonomiczny), odpowiednio 11 i 14 j.a. W tym pierwszym znaleźć można sprawozdania finansowe okresowe i roczne z realizacji budżetu KW (1975-1987) oraz informacje, instrukcje, wytyczne, jak również plany i sprawozdania z działalności socjalnej (1975-1986). W tym drugim są to różnego rodzaju informacje, analizy, sprawozdania natury gospodarczej, wytworzone przez Wydział lub instytucje państwowe w latach 1975-1987. Większość informacji była przygotowana na posiedzenia Sekretariatu i Egzekutywy, a dotyczyła głównie przemysłu i budownictwa, ale także inwestycji, komunikacji, łączności, realizacji programów oszczędnościowych i antyinflacyjnych, czy reformy gospodarczej. Przykładowo w maju 1976 r. przygotowano informację o przebiegu pracy na budowie Zakładu Odazotowania Gazu w Odolanowie¹³³. W 1984 r. jedna z przygotowanych analiz dotyczyła postępu działań na rzecz reorientacji gospodarki województwa na ściślejszą współpracę z krajami RWPG, a szczególnie ZSRR¹³⁴. Z kolei z 1985 r. pochodzi opracowanie „Stan i perspektywy rozwoju telekomunikacji”¹³⁵.

W materiałach można też spotkać bardzo szczegółowe informacje dotyczące konkretnych przedsiębiorstw przemysłowych, jak np. plan techniczno-ekonomiczny zakładu „Lenwit” w Witaszycach na 1978 r.¹³⁶, czy omówienie konsekwencji (głównie ekonomicznych, ale także zmniejszenia zatrudnienia) z tytułu ograniczenia o połowę w połowie lat 80. XX w. produkcji ultramaryny w Zakładach Farb i Lakierów „Polifarb” w Kaliszu z powodu ochrony środowiska¹³⁷. Interesujące są także informacje z kontroli produkcji masarskiej pod koniec 1984 r. Ocenie jakościowej poddano wyroby 8 zakładów produkujących wędliny. Nie wniesiono zastrzeżeń jedynie do wyrobów Spółdzielni Rzeźno-Wędliniarskiej „Jedność” w Ostrowie Wielkopolskim. Najgorzej wypadły masarnie podległe Gminnym Spółdzielniom „Samopomoc Chłopska”, którym zakwestionowano prawie 60% prób¹³⁸.

Niewiele więcej akt pozostało po Wydziale Pracy Ideowo-Wychowawczej (17 j.a. z lat 1975-1979). Są to m.in.: plany pracy, uchwały, instrukcje i materiały nadesłane z KC, protokoły narad i szkoleń organizowanych przez Wydział, informacje dotyczące działalności kulturalnej (Rytmy Młodych w Jarocinie, muzea regionalne i izby regionalne,

¹³³ Tamże, sygn. 519, s. 73-74.

¹³⁴ Tamże, sygn. 521, s. 85-88.

¹³⁵ Tamże, sygn. 522, s. 1 i nst.

¹³⁶ Tamże, sygn. 517, s. 1 i nst.

¹³⁷ Tamże, sygn. 524, s. 22 i nst.

¹³⁸ Jest to średnia statystyczna – 3 masarniom zakwestionowano 100% (tamże, s. 33-34).

ochrona zabytków, V Sejmik Działaczy Polonijnych, kluby wiejskie, wymiana kulturalna z Erfurtem w NRD), informacje dotyczące pracy organizacji masowych (FJN, Towarzystwo Wiedzy Powszechnej, Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Radzieckiej, Towarzystwo Krzewienia Kultury Świeckiej), przebieg obchodów świąt i uroczystości rocznicowych. Materiały przesłane z KC zawierają m.in. charakterystykę niektórych pism emigracyjnych z 1975 r.¹³⁹ i działalności Radia Wolna Europa w 1976 r.¹⁴⁰, wytyczne w sprawie kampanii polityczno-propagandowej wokół założeń społeczno-gospodarczego rozwoju kraju w latach 1976-1980¹⁴¹, czy broszurę „Niektóre problemy cen, kosztów utrzymania oraz zmian cen w 1976 r. i pierwszej połowie 1977 r.” (Warszawa 1977)¹⁴².

Kolejna komórka organizacyjna, Referat ds. Działaczy Ruchu Robotniczego, obejmuje tylko akta osobowych uczestników ruchu robotniczego. Byli wśród nich prawdziwi weterani, jak Adam Nowacki, członek SDKPiL, zesłany do Rosji, gdzie brał udział w rewolucji październikowej¹⁴³, ale także osoby, które całe życie pracowały w aparacie partyjnym. Przykładem może być Roman Kozibura – instruktor w Komitecie Powiatowym w Kaliszu, sekretarz w Komitecie Miasta i Powiatu w Kaliszu, kierownik Wydziału Ekonomicznego, a później Administracyjnego KW¹⁴⁴. Łącznie Referat liczy 74 j.a. z lat 1945-1984.

Zdecydowanie najwięcej zachowało się dokumentacji Wydziału Organizacyjnego (Polityczno-Organizacyjnego) tj. 184 j.a. z lat 1975-1989. Aż ¼ z nich to bardzo szczegółowe sprawozdania statystyczne o członkach i kandydatkach partii z lat 1975-1989.

Jednymi z najwartościowszych materiałów zachowanych w zespole są informacje KW dla KC o aktualnej sytuacji społeczno-politycznej w województwie kaliskim z lat 1975-1986. Meldunki zachowane są w formie telexów, wysyłanych raz lub nawet kilka razy dziennie, lub gotowego do wysłania maszynopisu (a niekiedy w obu formach). Zawierają one najróżniejsze informacje, o większej lub mniejszej wadze: aktualne przedsięwzięcia KW, sprawozdania z kampanii sprawozdawczo-wyborczych w zakładowych, miejskich, miejsko-gminnych i gminnych organizacjach PZPR i ZSMP, zmianach kadrowych, aktualnej sytuacji politycznej i społecznej w województwie i to nie tylko w momentach przełomowych, organizowaniu nowych rolniczych spółdzielni produkcyjnych, przebiegu głosowań do rad narodowych i Sejmu, 1 Maja, 22 Lipca i uroczystości religijnych, atmosfery dni świątecznych, żniw, sytuacji rynkowej (zwłaszcza w okresie przedświątecznym), opinii i komentarzy po zjazdach i plenach KC, realizacji rozdzielnika

¹³⁹ Tamże, sygn. 590, s. 1 i nst.

¹⁴⁰ Tamże, s. 220 i nst.

¹⁴¹ Tamże, s. 96 i nst.

¹⁴² Tamże, sygn. 591, s. 159-180.

¹⁴³ Tamże, sygn. 811.

¹⁴⁴ Tamże, sygn. 795.

na mięso i tłuszcze oraz zadań gospodarczych, stanu organizacyjnego partii, przebiegu akcji letniej i wypoczynku wśród młodzieży, trudności z zaopatrzeniem surowcowo-materiałowym, przewyciężenia mrozu i dużych opadów śniegu¹⁴⁵.

Trzy telexy z 17 i 18 X 1978 r. poświęcono reakcjom wyboru Karola Wojtyły na papieża: (...) *znaczna część społeczeństwa – zwłaszcza starsi – nie ukrywa zadowolenia z tego faktu, podkreślając, że trzeba być dumnym z wyboru Polaka. (...) W środowisku kleru katolickiego panuje radosna atmosfera (...) W gronie starszych działaczy odnotowaliśmy również wypowiedź „Nie dość, że mamy sporo własnych kłopotów zaopatrzeniowych – dołączono nam wybór Polaka na papieża”*¹⁴⁶. Kilkanaście telexów poświęcono kształtowaniu się sytuacji i nastrojów w związku z pierwszą wizytą papieża w Polsce¹⁴⁷. Od połowy 1980 r. do końca 1981 r. większość meldunków dotyczyła aktualnej sytuacji społeczno-politycznej m.in.: przebiegu strajków w 1980 r. w województwie, tworzenia się struktur NSZZ „Solidarność” i reakcji po wprowadzeniu stanu wojennego. Sytuacji w kraju, jak i województwie, dotyczą telexy KW do instancji terenowych, kierowników ROPP i I sekretarzy KM w Kaliszu i Ostrowie Wielkopolskim z lat 1982-1989. Szczątkowo natomiast zachowały się telexy z KC do KW omawiające aktualną sytuację społeczno-polityczną w kraju do wykorzystania w pracy wewnętrznopartyjnej (wrzesień-grudzień 1983 r.).

Poza tym w dokumentacji Wydziału znaleźć także można informacje dotyczące wymiaru sprawiedliwości z II połowy lat 70. XX w. takie jak: akceptacja przez KW kandydatów na biegłych sądowych, wykonywanie kary ograniczenia wolności w okręgu Sądu Wojewódzkiego w Kaliszu, czy praca biegłych sądowych w okręgu Sądu Wojewódzkiego w Kaliszu¹⁴⁸. Uzupełniają je protokoły kontroli NIK Stacji „Polmozbytu” Nr 5 w Sycowie i Wojewódzkiej Spółdzielni Mieszkaniowej w Kaliszu¹⁴⁹. Partia interesowała się także skutkami i komentarzami na temat amnestii lipcowej w 1977 r.¹⁵⁰, na mocy której wypuszczono z więzień aresztowanych działaczy KOR oraz ostatnich skazanych w związku z protestem w czerwcu 1976 r. Obok nich znaleźć można również dane na temat ochrony zdrowia, opieki społecznej, działalności ZUS i Narodowego Funduszu Ochrony Zdrowia, jak również organizacji społecznych (Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów, ZBoWiD, Społeczny Komitet Przeciwalkoholowy,

¹⁴⁵ Na telexach swoją pracę oparł M. Kozłowski, *Województwo kaliskie w świetle telexów Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (1977-1986)*, Kalisz 2004. Tytuł nie do końca odpowiada zawartości, gdyż autor skupił się tylko na kościele katolickim, opozycji i działalności „Solidarności”. Telexy wykorzystała w swojej pracy także G. Schlender, *NSZZ „Solidarność” w województwie kaliskim w latach 1980-1990*, Kalisz 2006.

¹⁴⁶ APK, KW PZPR, sygn. 245, s. 63-65.

¹⁴⁷ Tamże, sygn. 247, s. 33 i nst.

¹⁴⁸ Tamże, sygn. 229, s. 3 i nst.

¹⁴⁹ Tamże, s. 33-41.

¹⁵⁰ Tamże, sygn. 230, s. 23-25.

Polskie Towarzystwo Walki z Kacem, Polski Czerwony Krzyż, Polski Komitet Pomocy Społecznej) i politycznych (Front Jedności Narodu).

Dla regionalistów ciekawe będą materiały powstałe w związku z I i II Partyjnym Przeglądem Gmin (1976-1977, 1978-1979). W standaryzowany sposób opisano w nich nie tylko styl i metody pracy miejscowych organizacji partyjnych oraz ich prace ideowo-wychowawczą, ale także stan przemysłu, rolnictwa, oświaty i kultury konkretnej gminy¹⁵¹.

W gestii Wydziału należało także wydawanie gazetek informacyjnych przeznaczonych dla członków partii. Nosiły one różne nazwy („Bieżąca Informacja”, „Biuletyn Informacyjny”, „Biuletyn Kaliskiej Organizacji Partyjnej”, „Magazyn Informacyjny”) i były wydawane w latach 1980-1985 (a przynajmniej z takich lat się zachowały)¹⁵².

Wydział nadzorował i koordynował także wybory do rad narodowych i Sejmu PRL. Szczególnie interesujące są materiały z wyborów do rad narodowych i Sejmu PRL 24 III 1980 r., do bojkotu których wezwała opozycja. Jeszcze tego samego dnia Komenda Wojewódzka MO wystosowała do ministra spraw wewnętrznych raport: (...) *sytuacja polityczno-operacyjna oraz stan bezpieczeństwa i porządku publicznego w województwie kaliskim tak w okresie poprzedzającym, jak i w dniu wyborów był[a] korzystna*. (...) *Elementy antysocjalistyczne w okresie przedwyborczym zaktywizowały akcję kolportażową wrożej literatury, a przede wszystkim ulotek antywyborczych o różnej treści – przeważały ulotki grupy czumowskiej z terenu Łodzi (pt. „Uczestnicząc w wyborach pamiętaj że...”).* *ulotki w paczkach podrzucano pojedynczo w klatkach dużych bloków mieszkalnych lub w paczkach pod zakładami pracy. W wyniku działań operacyjnych przejęto 644 ulotek i literatury bezdebitowej, na 46 godzin zatrzymano 4 czołowych działaczy antysocjalistycznych, w tym 1 dwukrotnie, dokonano 14 rewizji w miejscach mieszkania i pracy 14 aktywistów i sympatyków ROPCzO i KSS KOR. W ich wyniku w dniu wyborów nie było żadnych ulotek antyrządowych.* Informowano także o uczestnictwie w wyborach działaczy antysocjalistycznych oraz duchowieństwa i zakonników (zakonnice)¹⁵³. Do raportu dołączono także informację o ulotkach i dopiskach na kartach wyborczych. W miastach większość dotyczyła spraw politycznych (np. kartka z napisem „Żądamy wolności, żądamy wolności religii, żądamy wolności strajków”, ulotka „Uczestnicząc w wyborach pamiętaj że...”, nr 24 „Robotnika” z 1978 r.), na wsi spraw socjalnych (np. dopiski „chcemy więcej węgla”, „gdzie cukier i węgiel”, „chcemy maszyn rolniczych więcej i nawozów”). Informowano także o odsetku osób korzystających z kabin (najwyższy w Rozdrażewie – 8,6%, najniższy w Jarocinie – 0,3%)¹⁵⁴.

¹⁵¹ Tamże, sygn. 321-327.

¹⁵² Tamże, sygn. 373-377.

¹⁵³ Tamże, sygn. 385, s. 208-209.

¹⁵⁴ Tamże, sygn. 385, s. 210-218, 223.

41. Manifestacja 1-majowa w Kaliszu ok. 1953-1955 r. APK, Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kaliszu, sygn. 445

Stosunkowo dużo materiałów zachowało się z działalności Wydziału Administracyjnego (40 j.a. z lat 1975-1985). Większość z nich dotyczy posiedzeń i materiałów Komisji Administracyjnej KW. Komisja miała dwa zespoły: Wymiaru Sprawiedliwości, Bezpieczeństwa i Porządku Publicznego oraz Zdrowia i Spraw Socjalnych¹⁵⁵, co determinuje zawartość dokumentacji. Z jednej strony są to uchwały, wytyczne, instrukcje, zalecenia władz centralnych i wojewódzkich PZPR z zakresu ochrony zdrowia, takie jak np. pochodzące z 1984 r. zasady etyki zawodowej polskiej pielęgniarzki i położnej¹⁵⁶. Członkowie Komisji mogli zapoznać się z oceną stanu sanitarną województwa kaliskiego za I półrocze 1976 r.¹⁵⁷, informacją o absencji chorobowej i wypadkowej w III kwartale 1984 r. w całym województwie¹⁵⁸, czy z aktualnym stanem i perspektywami rozwoju podstawowej opieki lekarskiej na wsi, zabezpieczeniu województwa w leki oraz sieci aptek¹⁵⁹. W tej grupie akta znaleźć te także można informacje o działalności ZUS i Wojewódzkiego Komitetu Narodowego Funduszu Ochrony Zdrowia oraz pomocy społecznej.

¹⁵⁵ Tamże, sygn. 545 s. 301.

¹⁵⁶ Tamże, sygn. 534, s. 2 i nst.

¹⁵⁷ Tamże, sygn. 550, s. 107-112.

¹⁵⁸ Tamże, sygn. 534, s. 66-74.

¹⁵⁹ Tamże, sygn. 545

42. Rzeźba Fryderyka Chopina z Antonina koło Ostrowa Wielkopolskiego. Wykonana przez Mariana Owczarskiego (na zdjęciu) z Orchard Lake w USA, przyleciała do Polski samolotem w lipcu 1979 r. Fot. M. Kałuża. APK, Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kaliszu, sygn. 479

Drugim obszarem zainteresowania Komisji były sprawy bezpieczeństwa i porządku publicznego. W 1975 r. jej członkowie debatowali m.in. o stanie bezpieczeństwa na drogach publicznych¹⁶⁰, rok później o pracy Społecznych Komisji Pojednawczych¹⁶¹, a w 1977 r. oceniali stan przestępczości w handlu i gastronomii¹⁶² i rozmawiali o „pasżytnictwie społecznym” w latach 1975-1976¹⁶³. Raporty dotyczące spraw bezpieczeństwa i porządku publicznego były wycinkowe lub kompleksowe. Do tego drugiego rodzaju należała analiza z lipca 1976 r., w której napisano m.in.: (...) *ocena zagrożeń politycznych wskazuje na ich znaczny spadek. W bieżącym roku nie notowaliśmy poważniejszych wrogich wystąpień na terenie województwa kaliskiego*¹⁶⁴. W związku z jak to określono „reformą struktury cen” ujawniono 13 osób, które „w tendencyjny sposób” interpretowały podwyżkę. Byli to pracownicy różnych zakładów pracy: kierowca Kaliskiego Przedsiębiorstwa Budowlanego, ślusarz ZNTK w Ostrowie Wielkopolskim, traktorzysta Spółdzielni Kółek Rolniczych w Dziadowej Kłodzie¹⁶⁵. Raport nie ograniczał się tylko do spraw politycznych. Można się z niego dowiedzieć, że w I półroczu 1976 r.

¹⁶⁰ Tamże, sygn. 539, s. 27 i nst.

¹⁶¹ Tamże, s. 67.

¹⁶² Tamże, sygn. 541, s. 13 i nst.

¹⁶³ Tamże, s. 50 i nst.

¹⁶⁴ Tamże, sygn. 552, s. 91.

¹⁶⁵ Tamże.

zatrzymano 872 osób w stanie nietrzeźwym, w ewidencji prostytutki figurowało 58 kobiet (w tym 55 niepracujących), na terenie województwa funkcjonowało 42 melin, zarejestrowanych było 226 osób prowadzących pasożytniczy tryb życia i 55 narkomanów (w tym 23 z Ostrowa Wielkopolskiego), 5,5% ogółu wszczynanych postępowań przygotowawczych dotyczyło znęcania się nad rodziną¹⁶⁶.

Ponieważ Komisja i Wydział Administracyjny nadzorowały działalność organizacji społecznych działających w ww. obszarach, w aktach znaleźć można także informacje na temat ZBoWiD, ORMÓ, PCK, Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej, Zrzeszenia Prawników Polskich i wielu innych.

Ponadto w dokumentacji Wydziału znaleźć można informacje i notatki pracowników z udziału w posiedzeniach instancji I stopnia, POP oraz innych zebraniach i naradach środowiskowych, skargi i zażalenia, a także informacje ogólne o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa.

Spuścizna Wydziału Propagandy i Agitacji składa się prawie wyłącznie z fotografii z lat 1953-1984. Są to zarówno zdjęcia uroczystości partyjnych (wizyta delegacji partyjnej w Charkowie w 1984 r.¹⁶⁷, konferencja KG w Sokolnikach w 1975 r.¹⁶⁸), imprez masowych (manifestacja 1-majowa w Kaliszu w 1976 r.¹⁶⁹, festyn robotniczy w Gołuchowie w 1978 r.¹⁷⁰), jak i inwestycji realizowanych w województwie (oddanie przedszkola w Jarocinie w 1979 r.¹⁷¹, otwarcie sali sportowej w Tarcach w 1980 r.¹⁷²). Wydział gromadził także meldunki o wykonaniu czynów społecznych. Wśród nich uwagę zwracają „Złota Księga Czynów Województwa Kaliskiego” z 1975 r.¹⁷³ oraz powstała trzy lata później „Księga zobowiązań i czynów społecznych członków ORMÓ województwa kaliskiego”¹⁷⁴. Zachował się także jeden z trzech aktów erekcyjnych pomnika Powstańców Wielkopolskich w Nowych Skalmierzycach z 1978 r.¹⁷⁵.

W ramach Wydziału funkcjonowało także Archiwum KW. Niestety także i z jego działalności niewiele pozostało: księgi inwentarzowe fotografii, nagrań, wspomnień weteranów ruchu robotniczego, wykaz reprezentatywnych KZ i POP z terenu województwa kaliskiego oraz korespondencja do Centralnego Archiwum PZPR, wśród

¹⁶⁶ Tamże, s. 94-95.

¹⁶⁷ Tamże, sygn. 415.

¹⁶⁸ Tamże, sygn. 504.

¹⁶⁹ Tamże, sygn. 445.

¹⁷⁰ Tamże, sygn. 447.

¹⁷¹ Tamże, sygn. 430.

¹⁷² Tamże, sygn. 446.

¹⁷³ Tamże, sygn. 421.

¹⁷⁴ Tamże, sygn. 426.

¹⁷⁵ Tamże, sygn. 427. Z adnotacji na akcie wynika, że jeden egzemplarz przeznaczony był dla Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Kaliszu. I faktycznie dokument trafił tam, gdzie był przeznaczony, ale okrężną drogą, przez Archiwum KW, i trwało to 12 lat.

której można znaleźć m.in. 6 biogramów działaczy ruchu robotniczego oraz sprawozdanie z działalności Archiwum KW od 1 VIII 1976 r. do 31 V 1977 r.¹⁷⁶.

W strukturach KW działa również Wojewódzka Szkoła Partyjna w Kaliszu, utworzona z inspiracji władz kaliskiej organizacji partyjnej. Placówka utworzona 1 VII 1985 r. przez KC PZPR obejmowała 5 etatów naukowo-dydaktycznych i 4 administracyjno-techniczne¹⁷⁷. Zasady jej funkcjonowania określał regulamin uchwalony przez Egzekutywę KW w 1987 r. Szkoła była częścią struktury i budżetu KW, który zapewniał obsługę administracyjno-techniczną, zaopatrzeniową i księgowo-finansową. Nadzór merytoryczny sprawowały różne wydziały KC: polityczny – Sekretariat KC, ogólny – Wydział Polityczno-Organizacyjny, a naukowo-metodyczny Akademia Nauk Społecznych¹⁷⁸. Celem placówki było (...) *kształcenie polityczne pracowników partii i jej aktywów funkcyjnego, robotniczego, radnych, aktywów organizacji społecznych, młodzieżowych, samorządu pracowniczego, zawodowego, terytorialnego, kadry kierowniczej i rezerwy kadrowej*¹⁷⁹. Do zadań szkoły należało m.in.: kształcenie w zakresie marksizmu-leninizmu, upowszechnienie programu PZPR, wyrabianie teoretycznej i praktycznej umiejętności organizowania pracy partyjnej, propagandowej i agitacyjnej wraz z nowoczesnymi technikami jej prowadzenia, upowszechnienie wiedzy o zasadach i mechanizmach funkcjonowania państwa, gospodarki socjalistycznej oraz kierowniczej roli partii¹⁸⁰. Działalnością szkoły kierował Dyrektor przy pomocy Rady Dydaktyczno-Naukowej, której zadaniem było rozpatrywanie i ocena spraw związanych z jej działalnością szkoleniową i naukową. Podstawową jednostką organizacyjną szkoły był zespół przedmiotowy, których było 5: Filozofii i Socjologii Marksistowskiej, Historii Ruchu Robotniczego, Teorii i Funkcjonowania Współczesnych Socjalistycznych Systemów Politycznych, Ekonomii Politycznej i Polityki Społeczno-Gospodarczej, Teorii Partii i Metodyki Partyjnej, Organizacji Zarządzania i Socjotechniki¹⁸¹.

Podstawową formą kształcenia były kursy (od kilkudniowych do miesięcznych i dłuższych), a także seminaria i konferencje naukowe. Dla przykładu w roku szkolnym 1987/88 zorganizowano 45 szkoleń: 15 ogólnopolitycznych (np. kurs dla kadry kierowniczej instytucji kultury w województwie), 18 ekonomicznych (głównie dotyczących I etapu reformy), 10 metodycznych (metodyka pracy partyjnej) oraz 2 konferencje (jedna poświęcona zmianom w ZSRR, druga młodzieży), w których uczestniczyło 3274 słuchaczy¹⁸².

¹⁷⁶ Tamże, sygn. 516, s. 5-6, 7-9.

¹⁷⁷ Tamże, sygn. 639, s. 20.

¹⁷⁸ Tamże, sygn. 623, s. 48.

¹⁷⁹ Tamże, s. 49.

¹⁸⁰ Tamże, s. 49-50.

¹⁸¹ Tamże, s. 51-52.

¹⁸² Tamże, sygn. 639, s. 4-7.

43. Bolesław Bierut przy zegarze słonecznym w parku miejskim podczas wizyty w Kaliszu w czerwcu 1955 r.

APK, Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kaliszu, sygn. 495

Z działalności placówki zachowało się dość dużo materiałów – 147 j.a. z lat 1984-1989 które można je podzielić na 2 grupy. Pierwsza to sprawy organizacyjne: okoliczności powstania szkoły, plany działania, sprawozdania z działalności, regulaminy, posiedzenia Rady Dydaktyczno-Naukowej, sprawy personalne, baza materialna, współpraca z Akademią Nauk Społecznych i Okręgową Szkołą Partyjną w Erfurcie. Druga grupa to dokumentacja merytoryczna tj. związana z procesem nauczania: programy i harmonogramy kursów, seminariów itp., wykazy uczestników, dzienniki zajęć, prace zaliczeniowe, ankiety dla słuchaczy i ich podsumowanie, badania terenowe, preliminarze finansowe kursów, a także materiały szkoleniowe, konspekty i referaty. Na zainteresowanie zasługuje m.in. opracowanie „ZMS i ZMW w latach 1957-1973 na terenie dzisiejszego województwa kaliskiego” (mps, ss. 42) powstałe na sesję popularno-naukową z okazji 30-lecia ZMS i ZMW w 1987 r.¹⁸³, czy bogato ilustrowana zdjęciami „Gazetka Słuchacza WSP” z lat 1985-1988¹⁸⁴.

¹⁸³ Tamże, sygn. 641.

¹⁸⁴ Tamże, sygn. 762.

44. Pogrzeb prezydenta Kalisza dr. Bronisława Koszutskiego w 1952 r.
Na zdjęciu delegacja KW PZPR w Poznaniu.
APK, Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kaliszu, sygn. 496

Wraz z materiałami archiwalnymi KW PZPR przejęto do zasobu Archiwum Państwowego w Kaliszu także dokumentację niearchiwalną, czyli taką, którą można, po określonym przepisami prawa okresie, zniszczyć. Jednakże ze względu na specyfikę aktotwórcy oraz duży stopień zniszczenia akt pzprowskich zapewne zostaną one przekwalifikowane do materiałów archiwalnych. Należą do nich przede wszystkim akta osobowe aparatu partyjnego, także mocno zdekompletowane, bowiem zachowało się zaledwie 339 j.a. z lat 1975-1990. W komplecie natomiast zachowała się kartoteka płacowa (1494 j.a. z 1975-1990), która zawiera m.in. karty osobowe, w których odnotowano całą karierę zawodową w aparacie partyjnym. Sprawy płacowe uzupełniają dodatkowo listy płac (1982-1990). W tej grupie akt są jeszcze dowody księgowe i księgi inwentarzowe z lat 1989-1990, a więc z okresu likwidacji partii.

III. Rejonowe ośrodki pracy partyjnej

Rejonowe ośrodki pracy partyjnej powołano w celu usprawnienia kierowania komitetami partyjnymi I stopnia, integracji aktywu pracującego w terenie, szybszego przepływu informacji i poleceń oraz doskonalenia funkcji kontrolnych¹⁸⁵. Do ich zadań należało m.in.:

¹⁸⁵ Tamże, sygn. 175, s. 269.

- udzielanie pomocy (głównie instruktażowej i szkoleniowej) KM, KM-G i KG w przygotowaniu aktywu partyjnego do pracy w podstawowych organizacjach partyjnych,
- przekazywanie do KW ocen bieżącej sytuacji społeczno-politycznej, zbiorczych informacji na tematy i zagadnienia zlecane przez KW, wniosków zebrani partyjnych,
- inspirowanie i organizowanie działalności propagandowo-agitacyjnej,
- organizowanie wsparcia ogniw partii oraz administracji państwowej i gospodarczej dla organizacji społecznych mogących się stać się sojusznikiem partii w przezwyciężeniu kryzysu,
- zasilanie radiowęzłów zakładowych w materiały informacyjno-propagandowe;
- organizowanie wsparcia aktywu całego rejonu dla zagrożonych gmin (bez określenia rodzaju zagrożenia),
- inspirowanie wspólnych działań instancji w rejonie dla rozwiązywania określonych zadań wyznaczonych przez władze wojewódzkie lub krajowe,
- integracja aktywu partyjnego¹⁸⁶.

Szczególny nacisk kładziono na szkolenia i propagandę, co znalazło odzwierciedlenie w strukturze organizacyjnej. Ramowa struktura organizacyjna ROPP w województwie kaliskim przewidywała stanowiska: kierownika, instruktora, sekretarki (zwanej też teleksistką [!]) oraz zespół ds. propagandy i agitacji. Wspierać ich mieli pracujący w rejonie inspektorzy ds. ewidencji oraz składek. Jednocześnie Sekretariat KW zastrzegł sobie indywidualne ustalanie struktury organizacyjnej poszczególnych rejonów¹⁸⁷.

Ostatecznie w województwie powstało 9 rejonowych ośrodków pracy partyjnej utworzonych 9 XII 1981 r. przez Egzekutywę KW¹⁸⁸. Funkcjonowały one do 30 IX 1989 r., kiedy zostały zlikwidowane przez Plenum KW w ramach restrukturyzacji KW¹⁸⁹.

Zachowały się spuścizny aktowe tylko 6 ośrodków (Kalisz, Kępno, Krotoszyn, Ostrów Wielkopolski, Syców i Wieruszów) i to mocno zdekompletowane. Generalnie zawierając ten sam zestaw materiałów: uchwały, wytyczne i zalecenia wojewódzkich oraz centralnych władz PZPR, materiały dotyczące szkoleń partyjnych oraz informacja bieżąca (najczęściej telexy) o sytuacji społeczno-politycznej zarówno w kraju (przysy-

¹⁸⁶ APK, Rejonowy Ośrodek Pracy Partyjnej w Ostrowie Wielkopolskim, sygn. 1, s. 1-2. Zadania ROPP w województwie kaliskim określone w styczniu 1982 r. przez Sekretariat KW w Kaliszu stanowiły generalnie powtórzenie zadań określonych przez Sekretariat KC w grudniu 1981 r. z jednym wyjątkiem. Nie przewidywały organizowania grup aktywu partyjnego do wspomaganiania MO i ORMO w akcjach usuwania wrogiej propagandy (ulotek, afiszy, napisów); tamże, s. 173.

¹⁸⁷ Tamże, s. 4.

¹⁸⁸ Tamże, KW PZPR, sygn. 161, s. 97.

¹⁸⁹ Tamże, sygn. 68, s. 82

łane przez KW), jak i w rejonie (wysyłane przez ROPP do KW). Różnica polega na wielkości zachowanego zbioru (od 5 do 18 j.a.) i datach skrajnych (od 1982/1983 do 1984/1985/1986). Wyjątkiem jest ROPP w Kępnie, gdzie zachowała się tylko 1 j.a. i są to protokoły plenarnych posiedzeń KG w rejonie z lat 1983-1984.

IV. Instancje partyjne I stopnia

Do instancji partyjnych I stopnia należały komitety miejskie, miejsko-gminne oraz gminne. Komitety miejskie zaczęto organizować wkrótce po powstaniu PZPR w 1949 r. Po reformie administracyjnej w 1972 r. i utworzeniu gmin w miastach powiatowych początkowo istniały oddzielne komitety miejskie i gminne. Jednakże w miarę tworzenia w latach 1973-1975 wspólnych rad narodowych i urzędów dla miast i gmin powstawały także wspólne komitety miejsko-gminne. Wyjątkiem był Ostrów Wielkopolski, gdzie funkcjonował i komitet miejski, i gminny. Poza Ostrowem oddzielne komitety miejskie pozostały jedynie w Kaliszu i Sulmierzycach¹⁹⁰. Komitety gminne powstały w większości przypadkach z istniejących komitetów gromadzkich¹⁹¹. Organizacyjnie wszystkie komitety były podporządkowane komitetom powiatowym, a po powstaniu w połowie 1975 r. województwa kaliskiego weszły w skład kaliskiej organizacji partyjnej. Pod koniec istnienia KW w Kaliszu podlegały 3 komitety miejskie¹⁹², 17 komitetów miejsko-gminnych oraz 38 komitetów gminnych.

Strukturę i kompetencje komitetów określał statut (zob. wyżej struktura organizacyjna PZPR), a ich zadania były analogiczne jak Komitetu Wojewódzkiego, tyle że ograniczone do obszaru działalności – miasta, miasta i gminy, czy gminy. W 1981 r. w organizacjach wprowadzono regulamin organizacyjny powielający (z ograniczeniami, jakie wynikały z wielkości) regulamin KW¹⁹³. Wyznaczone przez władze zwierzchnie zadania realizowały poprzez własne organy, jak i poprzez podległe im komitety zakładowe i podstawowe organizacje partyjne. Rzecz jasna wielkość i struktura poszczególnych komitetów była różna. Miejska Organizacja Partyjna w Kaliszu liczyła na koniec 1984 r. 9522 członków i kandydatów, a działała w oparciu o 7 komitetów

¹⁹⁰ Wcześniejsze akta KM PZPR w Kaliszu (1949-1973) oraz KM PZPR w Ostrowie Wielkopolskim (1949-1969) znajdują się w Archiwum Państwowym w Poznaniu.

¹⁹¹ Zob. chociażby Komitet Gminny Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Liskowie, sygn. 1, s. 1 i nst. Komitety gminne PZPR istniały także w latach 1949-1954, zastąpione przez komitety gromadzkie.

¹⁹² Archiwum posiada również KM PZPR w Nowych Skalmierzycach z lat 1963-1970, który w odpowiednim czasie nie został przekazany do Archiwum KW PZPR w Poznaniu, jak również w Kaliszu.

¹⁹³ Por. APK, Komitet Miejsko-Gminny Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (cyt. dalej KM-G PZPR) w Koźminie, sygn. 16, nlb.

zakładowych i środowiskowych, 190 POP, 97 OPP i 165 Grup Partyjnych. Komitet Miejski liczył 55 członków, a Egzekutywa 15 osób, w tym 4 sekretarzy. Przy Komitecie działało także 5 komisji problemowych (ekonomiczna, administracyjna, skarg i wniosków, organizacyjna oraz Rada Programowa ds. pracy ideowo-wychowawczej), w skład których wchodziło łącznie 23 zespoły¹⁹⁴. W okresie od grudnia 1983 r. do marca 1985 r. KM odbył 8 posiedzeń plenarnych oraz 31 Egzekutywy. Plenum zajmowało się takimi sprawami jak: warunki i sytuacja mieszkaniowa ludzi pracy Kalisza, rekomendacji kandydatów na radnych, realizacji zadań gospodarczych w świetle założeń Centralnego Planu Rocznego na 1984 r., współdziałania organizacji partyjnych z organizacjami młodzieżowymi. Tematyka zebrań w latach wcześniejszych była praktycznie taka sama. Na plenum KM w Kaliszu 4 lutego 1976 r. omawiano realizację zadań za 1975 r. przedsięwzięć i zakładów pracy na terenie miasta¹⁹⁵, a 19 VI 1976 r. kierunki modernizacji przedsiębiorstw przemysłowych, spółdzielczości pracy i handlu na terenie miasta w latach 1976-1980¹⁹⁶.

Z kolei tematyka posiedzeń Egzekutywy KM w latach 1983-1985 (...) *była obszerna i dotyczyła wszystkich zagadnień, które stały do rozwiązania przez Kaliską Miejską Organizację Partyjną, i które wymagały inspirującej roli Partii*¹⁹⁷. Były to m.in.: wybory do rad narodowych, realizacja zadań gospodarczych w 1983 r. miasta, realizacja zadań budownictwa, realizacja zadań eksportowych przemysłu, ocena stanu estetyki miasta, działalność Państwowej Inspekcji Cen, organizacja wypoczynku letniego dla dzieci i młodzieży przez ZHP, składki partyjne, kształcenie partyjne, ocena stanu propagandy wizualnej¹⁹⁸. W gospodarce niedoboru, jaką była PRL, działalność handlu, zwłaszcza w okresie świąt, była stałym punktem obrad. Na posiedzeniu 9 VI 1978 r. oceniano przygotowanie handlu i gastronomii do sezonu letniego. Stwierdzono m.in.: *W branży obuwniczej w artykułach sezonowych letnich zaopatrzenie w stosunku do roku ubiegłego uległo znacznemu pogorszeniu a zwłaszcza w takich wyrobach jak: sandały młodzieżowe, trampki i tenisówki młodzieżowe, trampki i tenisówki damskie, wellinktony dziecięce, adidas młodzieżowe, półbuty męskie letnie perforowane. (...) Praktycznie w chwili obecnej w Kaliszu nie można napędnąć butli turystycznej płynnym gazem. Najbliższe punkty napędniania butli turystycznych znajdują się w Ostrowie i Wieruszowie (CPN)*¹⁹⁹. Kilka miesięcy później, 22 września, zajmowano się m.in. przygotowaniem handlu w zakresie zaopatrzenia mieszkańców Kalisza w owoce oraz produkty rolne na okres zimy 1978/79. Informacje przygotowały

¹⁹⁴ APK, Komitet Miejski Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kaliszu, sygn. 5, nlb.

¹⁹⁵ Tamże, sygn. 7, s. 21 i nst.

¹⁹⁶ Tamże, s. 85 i nst.

¹⁹⁷ Tamże, sygn. 5, nlb.

¹⁹⁸ Tamże.

¹⁹⁹ Tamże, sygn. 23, nlb.

Wydział Handlu i Usług Urzędu Miejskiego, Wojewódzka Spółdzielnia Spożywców w Kaliszu Oddział w Kaliszu i Wojewódzka Spółdzielnia Ogrodniczo-Pszczelarska w Kaliszu²⁰⁰. Stwierdzono m.in. że: (...) *mimo wzrostu ilości placówek detalicznych sprzedających warzywa, owoce i ziemniaki oraz przekazania wielu sklepów w agencje[!], mieszkańcy niektórych dzielnic m. Kalisza pozbawieni są nadal możliwości nabycia świeżych warzyw i owoców w pobliżu miejsca zamieszkania*²⁰¹.

Miejsko-Gminna Organizacja Partyjna w Jarocinie liczyła w czasie obrad III Miejsko-Gminnej Konferencji Sprawozdawczo-Wyborczej 25 V 1981 r. 4167 osób i było to o prawie 9% mniej niż w listopadzie 1979 r.²⁰². KM-G działał przez 55-osobowe Plenum, 15-osobową Egzekutywę (w tym I sekretarza, Sekretarza ds. organizacyjnych, Sekretarza ds. propagandy i ideowo-wychowawczych oraz Sekretarza ds. ekonomicznych) oraz 5 komisji problemowych²⁰³. Odbyto 89 plenarnych posiedzeń, z których 3 dotyczyły spraw społeczno-gospodarczych, a pozostałe: doskonalenia pracy wewnątrzpartyjnej, propagandy i spraw ideowo-wychowawczych, rolnictwa i gospodarki żywnościowej, młodzieży i ruchu kobiecego. W tym samym czasie Egzekutywa na 34 spotkaniach poruszyła 95 problemów i spraw, z których najwięcej, bo 26, dotyczyło spraw ideowo-wychowawczych i propagandowych, a 21 społeczno-ekonomicznych²⁰⁴.

Ponieważ Jarocin był dość dużym ośrodkiem przemysłowym, w aktach KM-G znaleźć można sporo informacji o „Solidarności”. Międzyzakładowy Komitet Założycielski NSZZ powstał 15 IX 1980 r. Na początku listopada 1980 r. skupiał 33 KZ i około 10 500 pracowników i funkcjonował we wszystkich większych i w większości mniejszych zakładach, za wyjątkiem placówek handlowych. Wśród 15 członków MKZ było 7 członków partii. Jarocińska „Solidarność” dystansowała się od MKZ w Kępnie i Ostrowie (uważając, że są one nakierowane na „Solidarność” wrocławską, a ta jest sprzedajna gdyż przyjęła od wojewody wrocławskiego do użytku osobistego samochodu i inne korzyści), a także kaliskiego, który jest właściwie nielegalny (bo nie zarejestrowany w MKZ w Gdańsku) i jest raczej organem korowskim. Komisja Administracyjna KM-G, która przygotowała informację, uznała to za czynnik sprzyjający „korzystnemu oddziaływaniu” i jako przykład dała (...) *uzgodnienie odnośnie strajku ostrzegawczego w wyniku którego zapobieżono strajkowi w Jarocinie oraz osiągnięto porozumienie odnośnie dekoracji, haseł i treści komunikatu, który wygłoszony został przez radiowęzły*

²⁰⁰ Tamże, sygn. 23, s. 258 i nst.

²⁰¹ Tamże, s. 273.

²⁰² APK, Komitet Miejsko-Gminny Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (cyt. dalej KM-G PZPR) w Jarocinie, sygn. 4, s. 42-43. Dla porównania inna Miejsko-Gminna Organizacja Partyjna w Koźminie w 1984 r. liczyła 877 członków i kandydatów, skupionych w 49 POP (tamże, KM-G PZPR w Koźminie, sygn. 6, nlb.).

²⁰³ Tamże, KM-G PZPR w Jarocinie, sygn. 3, s. 193-194, sygn. 4, s. 45-46, 64.

²⁰⁴ Tamże, sygn. 4, s. 64.

*zakładowe*²⁰⁵. Stosunkowo dużo o nowym związku mówiono także na wspomnianej Miejsko-Gminnej Konferencji Sprawozdawczo-Wyborczej²⁰⁶.

W kręgu zainteresowania partii był także słynny festiwal rockowy, choć nie od razu. Jeszcze na posiedzeniu Egzekutywy 15 XI 1980 r. podczas omawiania działalności ideowo-wychowawczej klubów i domów kultury w mieście i w gminie nic nie ma o imprezie, która wówczas nazywała się Ogólnopolski Festiwal Muzyki Młodej Generacji²⁰⁷. Dopiero w 1985 r., zapewne w związku z rozrastaniem się imprezy, tematem zajęła się Egzekutywa. Niestety z tego roku zachował się tylko protokół z zapisem dyskusji. Stwierdzono m.in., że młodzież była spokojniejsza niż w latach ubiegłych, zanotowano natomiast wzrost liczby narkomanów. Poruszono kwestię wynagrodzenia dla członków ORMÓ za wolne soboty i niedziele przypadające w czasie trwania imprezy oraz postulowano jej skrócenie do 3 dni²⁰⁸. W następnym roku Egzekutywa interesowała się nie tylko przebiegiem, ale i przygotowaniem do festiwalu (głównie zajmowano się Miasteczkiem Namiotowym i zaopatrzeniem)²⁰⁹. W kwalifikacjach udział wzięło łącznie 380 zespołów, z których zakwalifikowano 70. Obejrzało je ok. 15 tys. osób, z których 832 popełniło różne wykroczenia (najwięcej, bo 89, bezprawnie nosiło mundur). Dobrze oceniono działania pola namiotowego (na którym rozstawiono 1779 namiotów), a także działania handlu i gastronomii. Egzekutywa proponowała kontynuowanie festiwalu, a jednym z wniosków była propozycja wydawania dla uczestników na polu namiotowych jednego posiłku dziennie, jako przeciwdziałania dla poczynań kleru²¹⁰. Egzekutywa omawiała także przebieg festiwalu w 1987 r., ale załącznik do protokołu nie zachował się, a na posiedzeniu ograniczono się tylko do przyjęcia sprawozdania²¹¹. Zachowała się natomiast analiza przebiegu kolejnego festiwalu, którą Egzekutywa omawiała na posiedzeniu 11 VIII 1988 r. W festiwalu wzięło ok. 14 tys. uczestników, na polu namiotowym (prowadzonym, jak w latach ubiegłych przez miejscowy ZSMP) mieszkało 4500 uczestników (w tym 400 z zagranicy). Zwrócono także uwagę na 120-osobową grupę młodzieży oazowej, której towarzyszyło 40 kleryków i 11 księży. Kolportowano nieliczne ulotki „Solidarności” i „WiP” (Wolność i Pokój)²¹².

Dla porównania Gminna Organizacja Partyjna w Koźminku pod koniec 1983 r. liczyła 335 członków zrzeszonych w 20 POP. Wybrany 23 XI 1983 r. KG liczył 23

²⁰⁵ Tamże, sygn. 29, s. 193-195. Do informacji dołączono wykaz członków MKZ w Jarocinie oraz poszczególnych KZ, a także spis zakładów, w których nie było jeszcze „Solidarności”.

²⁰⁶ Tamże, sygn. 4, s. 29 i nst.

²⁰⁷ Tamże, sygn. 29, s. 185 i nst.

²⁰⁸ Tamże, sygn. 34, s. 16-17.

²⁰⁹ Tamże, sygn. 35, s. 164-182.

²¹⁰ Tamże, s. 183-187.

²¹¹ Tamże, sygn. 36, s. 259.

²¹² Tamże, sygn. 37, s. 158-161.

członków, a Egzekutywa 7, w tym 3 sekretarzy (I Sekretarz, Sekretarz Organizacyjny i Sekretarz Rolny). W okresie od 21 V 1981 r. do 23 XI 1983 r. Plenum odbyło 15 plenarnych posiedzeń, na których przeprowadzono ocenę sytuacji społecznej, gospodarczej i politycznej w gminie. Zatwierdzono także programy działania organizacji oraz zajmowano się problematyką pracy ideowo-wychowawczej i wewnątrzpartyjnej. Trzy wspólne posiedzenie KG PZPR i GK ZSL poświęcono sprawom rolnym, przygotowaniom do akcji żniwnej i jesienno-wykopkowej. W tym czasie Egzekutywa odbyła 46 posiedzeń poświęconych gospodarce, sprawom wewnątrzpartyjnym i ideowo-wychowawczym oraz socjalno-bytowym mieszkańców²¹³. W okresie sprawozdawczym wydano 1 członka, 94 skreślono, a przyjęto zaledwie 3 nowych towarzyszy. Według władz KG głównymi przyczynami były: (...) – *zmęczenie psychiczne wielu członków narażonych na bezpośrednie ataki wrogów partii w małych środowiskach wiejskich, – rezygnacje z przynależności do PZPR spowodowane zachwianiem zaufania do władz partyjnych*²¹⁴.

Przykładowo 20 XI 1981 r. członkowie Plenum KG zajmowali się stanem bezpieczeństwa i porządku prawnego w gminie. Stwierdzono, że ogólna sytuacja jest dobra i wyraźnie zmalała ilość wniosków o ukaranie kierowanych do Kolegium ds. Wykroczeń przy Naczelniku Gminy. Problem było natomiast naruszanie bezpieczeństwa na drogach przez nieletnich kierowców. Częstym zjawiskiem były także nieprawidłowości w zabezpieczeniu imprez publicznych, zwłaszcza zabaw tanecznych. Postulowano jednocześnie: 1) *W ramach zwalczania działalności spekulacyjnej w sklepach po dostawach towarów winny być wywieszane faktury do wglądu klientów;* 2) *Wprowadzić w sklepach sprzedaż artykułów reglamentowanych w ustalonych godzinach i dniach dla określonych grup ludności;* 3) *Wzmocnić kontrolę na rynkach i bazarach przez organy MO;* 4) *Organizować zabawy bezalkoholowe;* 5) *Ustalić jednakową cenę alkoholu w zakładach gastronomicznych i punktach sprzedaży detalicznej (najniższa cena za ½ [litra] – 400 zł*²¹⁵. Pokrewny temat – zwalczanie zjawisk patologii społecznej – było przedmiotem obrad Plenum 23 III 1983 r. jeden z uczestników stwierdził m.in.: *Spółeczeństwo, które w zdecydowanej większości uczciwie i ofiarnie pracuje słusznie twierdzi, że spekulacja, nieroby są wrzodem dla nas wszystkich. W gminie Koźminek powstało znowu wiele melin, ale nikt z mieszkańców nie chce pomóc milicji w ich wykryciu.* W związku z tym proponowano, aby przedłużyć godziny pracy restauracji.

Z kolei Egzekutywa na posiedzeniu 12 II 1981 r. omawiała pracę związków zawodowych w SKR i Gminnej Szkole Zbiorczej w Koźminku. W tej ostatniej „Solidarność” działała od 2 miesięcy, ale niezbyt aktywnie. Nie zostały wypełnione deklaracje, a działalność ograniczała się do prowadzenia gazetki ściennej (...) *na której znajdują się wycinki*

²¹³ Tamże, Komitet Gminny Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Koźminku, sygn. 3, s. 7-8.

²¹⁴ Tamże, s. 10-11.

²¹⁵ Tamże, sygn. 6, s. 107-108.

z gazetki „Solidarność” (Kalisz) oraz różne hasła, nie związane jednak z poprawą warunków socjalnych nauczycieli, czy też z lepszą pracą szkoły. (...) Wśród nauczycieli odczucia na temat pracy nowego związku są również podzielone²¹⁶. W SKR praca obu związków była słaba. Nowy związek „Solidarność” zapowiadał swą aktywną działalność, ale tylko w słowach²¹⁷. Na posiedzeniu 25 VIII 1982 r. omawiano: przygotowanie placówek oświatowych do roku szkolnego 1982/83 (m.in. uczniowie klas I, II i VI dostawali podręczniki bezpłatnie, brakowało bloków rysunkowych i zeszytów gładkich), przebieg akcji skupu oraz oceną działalności handlu i usług (nie było problemu z towarami reglamentowanymi, za wyjątkiem obuwia)²¹⁸.

Kaliskie Archiwum posiada również jeden, można powiedzieć przypadkowo, ponieważ powinien zostać w swoim czasie przekazany do Archiwum KW w Poznaniu, Komitet Gromadzki PZPR w Skalmierzycach z lat 1959-1968. Oprócz protokołów z konferencji sprawozdawczo-wyborczych i plenarnych KG, zachowały się także plany pracy, sprawozdania z działalności KG, wykazy członków, protokoły z posiedzeń POP i OOP, sprawozdania i informacje Gromadzkiej Rady Narodowej i zakładów pracy oraz wytyczne, uchwały i informacje Komitetu Powiatowego w Ostrowie Wielkopolskim, wśród których są m.in. wykazy komitetów gromadzkich i sekretarzy z terenu powiatu ostrowskiego.

V. Podstawowe organizacje partyjne

Kaliskie archiwum posiada spuścizny aktowe 43 komitetów zakładowych (280 j.a.; 4,24 m.b.), 6 komitetów środowiskowych (12 j.a.; 0,21 m.b.) oraz 121 podstawowych organizacji partyjnych (489 j.a.; 4,32 m.b.). Generalnie są one mocno niekompletne, zarówno jeżeli chodzi o rodzaj akt, jak i zakres chronologiczny.

W przypadku komitetów zakładowych zdecydowana większość akt (40 organizacji) pochodzi z lat 1974-1986. Starsze akta, sięgające 1960 r., można znaleźć w 3 zespołach, najmłodsze, wytworzone w 1989 r., w dwóch. Ilościowo są to zespoły niewielkie, liczące od jednej do kilkunastu jednostek archiwalnych, za wyjątkiem KZ PZPR w Zakładach Przemysłu Jedwabniczego „Wistil” w Kaliszu, o czym szerzej poniżej. Spuścizny aktowe wszystkich komitetów zakładowych obejmują protokoły konferencji sprawozdawczo-wyborczych, posiedzeń plenarnych i egzekutywy, a w niektórych przypadkach także zestawienia statystyczne.

²¹⁶ Tamże, sygn. 10, s. 3-5.

²¹⁷ Tamże, s. 5.

²¹⁸ Tamże, sygn. 10, s. 87-88.

komitet wojewódzki pzpr
wydział organizacyjny
w kaliszu

teleks nr 245

Orpau 8/180

komitet centralny pzpr
wydział organizacyjny
w a r s z a w a

informacja nr 61/80
z dnia 21 lipca 1980r.

nt: sytuacji w podstawowych zakładach pracy województwa
kaliskiego.

Jak już informowaliśmy sekretarza KC PZPR, tow. Józefa Pinkowskiego w niektórych zakładach województwa kaliskiego odnotowaliśmy w ostatnich dniach niekorzystną sytuację społeczno-polityczną.

I tak: w sobotę po przerwie śniadaniowej przerwano pracę w zakładzie „Mera-zap”, w Ostrowie Wlkp. w trakcie dyskusji z kierownictwem zakładu, a następnie z władzami miasta oraz wojewodą kaliskim wystąpiono z zadaniem podwyżki płac dla wszystkich pracowników sugerując podobne rozwiązanie jak w zakładach sprzętu mechanicznego „Ursus”, w Ostrowie Wlkp. krytycznie ustosunkowano się również do sytuacji na odcinku zaopatrzenia zwłaszcza w masło, mięso i węgiel na cele bytowe ludności. W dyskusji podnoszono, że:

- w Polsce nie ma pełnej demokracji, bowiem wojsko i milicja są uprzywilejowane,
- w Warszawie i Katowicach zaopatrzenie jest znacznie lepsze niż w pozostałych środowiskach,
- radio i telewizja stale podają, że jesteśmy coraz bogatsi, a przecież żyje się coraz gorzej,
- jak nie musimy na was siła, to żadnych spraw się nie załatwi, w tym kontekście stwierdzono, że nie można i wierzyć władzy.

stawiano też pytania, jak długo będzie taka sytuacja trwać. podobna sytuacja, z tym że załoga nie przerwała pracy jest w zakładzie remontów obrabiarek „Ponar-remo”, w Kępnie. delegacja z tego zakładu udała się do naczelnika miasta i gminy z zadaniem poprawy zaopatrzenia w masło i wedliny. władze miasta podjęły w tej sytuacji decyzję odnośnie zmian godzin pracy handlu i dostaw artykułów do sklepu.

w fabryce obrabiarek specjalnych „Ponar”, zakład nr 5 w ostrzeszowie załoga wystąpiła z zadaniami: rekompensaty finansowej za podwyżki cen, poprawy zaopatrzenia oraz podwyżki zasiłków rodzinnych. na spotkanie z załogą tego zakładu udał się dziś i wice-wojewoda kaliski.

rovnież dziś w zakładach sprzętu mechanicznego „Ursus”, w Ostrowie Wlkp. - dwa wydziały przerwały pracę. stawiane są dodatkowe zadania rekompensaty za podwyżki oraz poprawy zaopatrzenia.

aktualnie podejmowane są działania dla przywrócenia normalnego toku produkcji zarówno w „Mera-zap”, jak i w „Ursusie”, obecnie w „Mera-zap”, odbywa się konferencja samorządu robotniczego, w której uczestniczy dyrektor zjednoczenia. ponadto przebywają w Ostrowie Wlkp. przedstawiciele resortu i sekretarz ekonomiczny KW, którzy na miejscu podejmują stosowne decyzje.

zwracamy także uwagę na „Prafabet”, Ostrow Wlkp. gdzie braki cementu i żwiru spowodowały spadek produkcji a tym samym znaczne obniżkę płac. w 20 wierszu winno być, w tym też kontekście stwierdzono, że nie można wierzyć, że pomyłkę przepraszam.

członek sekretariatu KW PZPR
w kaliszu
/bogusław weckert /

redaktor: drzewniacka
półbielska: tarkowska dzb

45. Telex KW PZPR w Kaliszu do KC PZPR w Warszawie z 21 VII 1980 r. nt. bieżącej sytuacji społeczno-politycznej w województwie, m.in. o strajkach w Ostrowie Wielkopolskim.
APK, Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kaliszu, sygn. 250, s. 20

Większość komitetów zakładowych znajdujących się w zasobie APK została wytworzona przez duże zakłady przemysłowe. Oprócz spraw wewnętrznonpartyjnych na konferencjach i zebraniach poruszano także zagadnienia związane z realizacją planów produkcyjnych. Niestety rzadko dołączano do protokołów obszerniejsze informacje i analizy. Przykłady takich analiz spotkać można w aktach KZ działającego w Cukrowni „Zbiersk” w Zbiersku. Są to m.in. informacja z wykonania remontów za I kwartał

1977 r.²¹⁹ oraz protokół z narady gospodarczej z 11 I 1977 r. na której dokonano analizy wykonania zadań społeczno-gospodarczych za 1976 r. Jeden z dyrektorów (...) *poddał krytycznej ocenie minioną kampanię zwracając uwagę na niski wydatek cukru, niewykonanie normy przerobu dobowego i niską produkcję cukru, przy wysokim koszcie 1 t. cukru ponad 16 tys. zł*²²⁰. Najczęściej w aktach KZ zachowane są protokoły z posiedzeń, bez załączników i do dyspozycji posiadamy jedynie zapis dyskusji o różnej wartości źródłowej. Np. z akt organizacji partyjnej działającej w Zakładach Mięsnych w Kaliszu, o samym przedsiębiorstwie nie dowiemy się zbyt wiele rzeczy. Inaczej sytuacja wygląda w przypadku KZ działającego w fabryce obrabiarek w Ostrzeszowie. Na posiedzeniu Plenarnym KZ z 23 VIII 1975 r. przedstawiono wstępną ocenę wyników gospodarczych za 5 miesięcy. Nie wykonanie planu wynikało z braku: zabezpieczenia materiałowego, łożysk z importu do sprzęgół VHT, inwestycji w park maszynowy oraz pracowników²²¹. Z kolei na posiedzeniu Egzekutywy KZ 25 IX 1981 r. omawiano m.in. informację na temat stanu parku maszynowego. Zabezpieczono 550 tys. zł dewizowych na zakup części zamiennych oraz powołano społeczną komisję ds. przeglądów utrzymania maszyn przez pracowników. Oceniano, że 40% awarii urządzeń następowało z winy pracownika²²². W przedostatnim dniu 1981 r. dokonano realizacji zadań gospodarczych w minionym roku, stwierdzając niedobór 12-15 tys. sztuk sprzęgół przeznaczonych na eksport do ZSRR²²³. Od połowy 1980 r. w protokołach pojawia się „Solidarność”. Na niedatowanym posiedzeniu z grudnia 1981 r. omówiono sytuację w zakładzie po wprowadzeniu stanu wojennego: *Generalnie panuje spokój, załoga podeszła z powagą do sytuacji (...) Następnie tow. A. Konarski poinformował o internowaniu kol. St. Bojszczaka, K. Obsadnego. Zdementował pogłoski dot. kol. T. Sikory. Wydział narzędz. za pośrednictwem tow. L. Bargendy przekazał wnioski o czynienie starań o uwolnienie kolegów. Wrogie zachowanie przejawiał kol. B. Kempa – hartowania, który w miejscu zamieszkania agitował do przeciwstawienia się powyższym decyzjom [wprowadzenia stanu wojennego?]*²²⁴.

Specyficznym rodzajem organizacji partyjnej były komitety środowiskowe, tworzone za zgodą KW dla koordynacji pracy POP działających w przedsiębiorstwach i instytucjach o jednorodnym charakterze np. w służbie zdrowia, oświacie, handlu itp. Tworzono je rzadko i tylko w miastach. Kaliskie archiwum posiada 6 takich zespołów archiwalnych, z których cztery działały w środowisku nauczycielskim, a pozostałe

²¹⁹ Tamże, Komitet Zakładowy Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Cukrowni „Zbiersk” w Zbiersku, sygn. 2, s. 5-7.

²²⁰ Tamże, sygn. 4, s. 7.

²²¹ Tamże, Komitet Zakładowy Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Fabryce Obrabiarek Specjalnych „Ponar-Poznań” Zakład Nr 5 w Ostrzeszowie, sygn. 1, s. 5.

²²² Tamże, sygn. 2, nlb.

²²³ Tamże.

²²⁴ Tamże.

w spółdzielczości pracy i handlu wewnętrznym. Dokumenty wytworzone w latach 1977-1983 przez organizacje nauczycielskie dotyczą głównie sprawach wewnątrzpartyjnych. W przypadku KŚ Handlu Wewnętrznego zachował się tylko protokół Konferencji Sprawozdawczo-Wyborczej z 1979 r. z załącznikami. Najwięcej materiałów zachował się z pracy KŚ Spółdzielczości w Kaliszu (6 j.a. z lat 1974-1985). W tym przypadku więcej informacji pozapartyjnych zawierają protokoły z konferencji sprawozdawczo-wyborczych, niż posiedzeń Plenum i Egzekutywy. Do protokołu konferencji z 1977 r. dołączono nawet sprawozdania POP spółdzielni wchodzących w skład komitetu.

Podobnie jest w przypadku podstawowych organizacji partyjnych. Także są to zespoły niewielkie, liczące od 1 (20%) do 10 jednostek, głównie z lat 1974/1975-1985 (w jednym zespole są akta do 1986 r., w drugim do 1988 r.). Wyjątkiem są akta przejęte z Urzędu Gminy i Miasta w Nowych Skalmierzycach, które pochodzą z przełomu lat 50. i 60. XX w.

Zespoły POP są także jednolite pod względem zawartości. Głównie zawierają protokoły z zebrań wszystkich członków, niekiedy także egzekutywy oraz materiały statystyczne. Wartość źródłowa zachowanej dokumentacji jest różna. W Kaliskim Przedsiębiorstwie Produkcji Leśnej „Las” w Pleszewie kadencyjne sprawozdania POP, przedkładane na konferencje sprawozdawczo-wyborcze, zawierają także sprawozdania gospodarcze zakładu²²⁵. Z kolei w protokołach zebrań ogólnych i egzekutywy POP brak jest załączników i posiadamy do dyspozycji jedynie porządek zebrania i zapis dyskusji²²⁶.

Wyjątkowo na tle innych podstawowych organizacji partyjnych przedstawia się spuścizna aktowa KZ działającego w Zakładach Przemysłu Jedwabniczego „Wistil” w Kaliszu, zarówno jeżeli chodzi o rozmiar, jak i zawartość. Łącznie zespół obejmuje 76 j.a. materiałów archiwalnych i 44 j.a. dokumentacji niearchiwalnej z lat 1960-1989. Poza protokołami z konferencji, posiedzeń plenarnych i egzekutywy KZ, kaliskie Archiwum przejęło także protokoły posiedzeń zebrań Oddziałowych Organizacji Partyjnych, których w zakładzie było 11 i które skupiały 352 członków i kandydatów tj. prawie 19% pracowników (stan na 41 XII 1986 r.)²²⁷. Zachowały się także protokoły Zakładowej Komisji Rewizyjnej oraz Komisji Ekonomicznej i Zespołu ds. Ochrony Środowiska. działających przy KZ. Interesujące materiały znaleźć można w różnego rodzaju sprawozdaniach i informacjach o działalności zakładu i organizacji partyjnej tj.: analiza kadry kierowniczej zatrudnionej na stanowiskach kierowniczych w 1968 r., analiza

²²⁵ Tamże, Podstawowa Organizacja Partyjna Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kaliskim Przedsiębiorstwie Produkcji Leśnej „Las” w Pleszewie, sygn. 1, *passim*.

²²⁶ Tamże, sygn. 2 i 3.

²²⁷ Tamże, Komitet Zakładowy Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Zakładach Przemysłu Jedwabniczego „Wistil” w Kaliszu, cz. 2, sygn. 15, s. 35 i sygn. 47, s. 1. W październiku 1977 r. do KZ należało 542 osób co stanowiło 26% pracowników (tamże, cz. 1, sygn. 1, s. 37).

i ocena wykonania i rozwoju produkcji eksportowej (z 1968/69?), sprawozdanie z działalności sekcji radiowęzła i filmów za 1968 r., informacja z działalności ORMÓ w zakładzie za 1968 r., informacja o zatrudnieniu i płacach za 1969 r. i plan w tym zakresie na 1979 r., czy sprawozdanie Placówki nr 3 Międzyzakładowego Domu Kultury Pracowników Przemysłu Włókienniczego, Odzieżowego i Skórzanego za rok 1969/70²²⁸. Przy wspomnianej Placówce działała orkiestra dęta, dziecięcy zespół estradowy, zespół muzyczny „Odeon”, koło fotoamatorów, Dyskusyjny Klub Filmowy oraz młodzieżowy zespół big-beatowy „A To My”²²⁹. KZ wydawał także w latach 1987-1989 własny biuletyn informacyjny²³⁰. Nie spotykana w innych zespołach poprzemysłowych dokumentacją jest także ewidencja członkowska (karty rejestracyjne, wykazy imienne), jak również monografia organizacji²³¹. Dokumentacja niearchiwalna, która zapewne, przynajmniej w części, zostanie przekwalifikowana do materiałów archiwalnych, obejmuje głównie akta OPP (dokumenty sprawozdawczo-wyborcze, protokoły z zebrań, spisy członków i kandydatów), a także dokumentację szkoleń i listy składek.

Podsumowanie

PZPR była typowym przykładem partii państwowej, której podporządkowane były organy władzy (Sejm, Rada Państwa, rząd) oraz w większości gospodarka (poza prywatną własnością w rolnictwie, drobnym handlem i rzemiosłem). Ponieważ partia kierowała praktycznie wszystkim, a na resztę chciała mieć wpływ, w jej spuściznie aktywnej dokumentacja typowo partyjna jest ściśle powiązana z materiałami dotyczącymi życia politycznego, gospodarczego, oświatowego, kulturalnego, kościoła rzymskokatolickiego itp. O ile dokumentację związaną z działalnością partyjną nie da się niczym zastąpić, o tyle materiały dotyczące różnych aspektów życia społeczno-gospodarczego mają charakter raczej uzupełniający i przyczynkarski, choć nie wszystkie. Jak już wyżej wspomniano organy partii zajmowały się wybranym zagadnieniem raz na jakiś czas, a tym samym materiały problemowe (informacje, analizy, sprawozdania) dotyczyły określonego czasu, niektóre były bardziej szczegółowe, innej mniej, więc niekiedy trudno je ze sobą porównać. Jednocześnie obok standardowej dokumentacji sprawozdawczej instytucji państwowych, czy gospodarczych, pojawiają się analizy robione na zamówienie

²²⁸ Tamże, cz. 2, sygn. 37, s. 31 i nst.

²²⁹ Tamże, s. 306-308.

²³⁰ Tamże, cz. 2, sygn. 67.

²³¹ Jest to praca magisterska Józefa Sadowskiego z 1978 r. pt. „Pozycja i rola organizacji partyjnej w Zakładach Przemysłu Jedwabniczego „Wistil” w Kaliszu”; tamże, cz. 2, sygn. 63.

aparatu partyjnego (lub przez niego), nie posiadające odpowiednika w aktach tych instytucji (np. przebieg kampanii wyborczych do rad narodowych i sejmu). Różny jest poziom szczegółowości protokołów z posiedzeń organów kolegialnych partii, które stanowią gros akt partyjnych. Niektóre są bardzo szczegółowe z podaniem danych statystycznych, inne są właściwie tylko zapisem programu posiedzenia. Przy niektórych protokołach są załączniki, przy innych ich brak, chociaż w protokole są wspomniane²³².

O wartości akt decyduje także stan ich zachowania. Niestety w przypadku akt kaliskich organizacji partyjnych jest on dalece niezadowalający. Po pierwsze partia, a właściwie pracownicy aparatu partyjnego, nigdy nie przywiązywali znaczenia do właściwej archiwizacji akt. Nie na wiele zdało się wydanie w grudniu 1982 r. przez Sekretariat KC „Instrukcji w sprawie dokumentacji partyjnej w komitetach i organizacjach PZPR”²³³. Normatyw nakładał na wszystkie ogniwa partii obowiązek dokumentowania swej działalności, zakazywał niszczenia akt o znaczeniu historycznym (akta kategorii A) i polecał przekazywać je do właściwego archiwum po upływie 3 lat. Daty skrajne wielu zespołów archiwalnych wytworzonych przez instancje partyjne I stopnia i podstawowe organizacje partyjne przejętych przez APK, świadczy że nie przestrzegano tego ostatniego zalecenia. Drugą przyczyną było świadome niszczenie akt przez pracowników PZPR. Jak pisał dr Andrzej Choniawko, kierownik Archiwum KW PZPR w Poznaniu w latach 1973-1990: *Nastroje odwetowe wobec PZPR, bezkarne okupacje budynków partyjnych, nastrój wielkiej, politycznej przegranej partii niepodzielnie sprawującej przez czterdzieści lat władzę, stanowiły tło nieodpowiedzialnych decyzji niszczenia dokumentów będących jeszcze w dyspozycji poszczególnych kancelarii*²³⁴. Podobnie było w Kaliszu. Pracownicy APK oszacowali, że zachowało się zaledwie 40% akt Archiwum KW. Ustalono, że zniszczeniu uległa część dokumentacji KG, część akt osobowych oraz kartoteka członków. Niektóre akta osobowe zostały rozdane pracownikom²³⁵. Trzecią przyczyną, która mogła wyrządzić najwięcej szkód, to zwykłe zaniedbanie i zaniechanie. W okresie likwidacji, przy zredukowanych etatach i ograniczeniach czasowych, łatwiej było zniszczyć akta niż je mozolnie kompletować, segregować, porządkować, ewidencjonować i przekazać do Archiwum KW.

²³² O wartości akt PZPR zob.: A. Choniawko, *Zasób Archiwum byłego KW PZPR w Poznaniu i jego zawartość źródłowa*, „Poznański Rocznik Archiwalno-Historyczny, t. 1 (1993), s. 73-79; tenże, *Wartość źródłowa akt Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej zgromadzonych w Archiwum Państwowym w Poznaniu*, tamże, t. 2-3 (1994-1995), s. 77-84.

²³³ W. Horst, *Kancelarie i archiwa Centralnego Komitetu Wykonawczego Polskiej Partii Socjalistycznej, Komitetu Centralnego Polskiej Partii Robotniczej i Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (1944-1990)*, Warszawa 2006, s. 303-315. Instrukcja zawierała ramowy wykaz akt. Szczegółowy Wykaz akt dla Komitetu Wojewódzkiego, instancji I stopnia, KZ i POP wraz z kwalifikacją archiwalną, opracowało Centralne Archiwum KC PPZR w marcu 1983 r.

²³⁴ A. Choniawko, *Wartość źródłowa...*, dz. cyt., s. 84.

²³⁵ APK, APKal., sygn. 469, s. 9-10 i sygn. 550, s. 6.

Aneks

Wykaz zespołów archiwalnych wytworzonych przez organizacje i instancje PZPR w zasobie Archiwum Państwowego w Kaliszu.

Lp.	Nr zesp.	Nazwa zespołu	Daty skrajne	Ogółem j.a.	Ogółem mb.
1.	473	Komitet Wojewódzki PZPR w Kaliszu	[1953] 1975-1990	773	13,80
		Rejonowe ośrodki pracy partyjnej			
2.	858	Rejonowy Ośrodek Pracy Partyjnej w Kaliszu	1982-1986	10	0,20
3.	859	Rejonowy Ośrodek Pracy Partyjnej w Krotoszynie	1982-1985	18	0,45
4.	860	Rejonowy Ośrodek Pracy Partyjnej w Kępnie	1983-1984	1	0,02
5.	861	Rejonowy Ośrodek Pracy Partyjnej w Ostrowie Wielkopolskim	1982-1986	5	0,10
6.	862	Rejonowy Ośrodek Pracy Partyjnej w Sycowie	1982-1985	7	0,12
7.	863	Rejonowy Ośrodek Pracy Partyjnej w Wieruszowie	1982-1986	5	0,20
		Instancje partyjne I stopnia			
8.	864	Komitet Miejski PZPR w Kaliszu	[1971] 1975-1985	49	1,06
9.	1158	Komitet Miejski PZPR w Nowych Skalmierzycach	1963-1970	8	0,10
10.	865	Komitet Miejski PZPR w Ostrowie Wielkopolskim	1975-1986	25	0,56
11.	866	Komitet Miejski PZPR w Sulmierzycach	1975-1979	3	0,01
12.	867	Komitet Miejsko-Gminny PZPR w Grabowie	1974-1985	20	0,28
13.	868	Komitet Miejsko-Gminny PZPR w Jarocinie	[1972] 1975-1988	39	0,90
14.	869	Komitet Miejsko-Gminny PZPR w Kępnie	1975-1989	29	0,61
15.	870	Komitet Miejsko-Gminny PZPR w Koźminie	[1972] 1973-1989	55	0,82
16.	871	Komitet Miejsko-Gminny PZPR w Krotoszynie	[1974] 1975-1989	23	0,49
17.	873	Komitet Miejsko-Gminny PZPR w Międzyborzu	1975-1982	13	0,26
18.	872	Komitet Miejsko-Gminny PZPR w Mikstacie	1974-1985	15	0,37
19.	874	Komitet Miejsko-Gminny PZPR w Nowych Skalmierzycach	[1972] 1973-1989	25	0,31
20.	875	Komitet Miejsko-Gminny PZPR w Odolanowie	1974-1981	8	0,12
21.	876	Komitet Miejsko-Gminny PZPR w Ostrzeszowie	1975-1989	20	0,43
22.	877	Komitet Miejsko-Gminny PZPR w Pleszewie	[1972] 1975-1981	20	0,50
23.	878	Komitet Miejsko-Gminny PZPR w Raszkowie	1973-1982	8	0,18
24.	879	Komitet Miejsko-Gminny PZPR w Stawiszynie	[1972] 1973-1973	32	0,22
25.	880	Komitet Miejsko-Gminny PZPR w Sycowie	[1974] 1975-1985	27	0,47
26.	881	Komitet Miejsko-Gminny PZPR w Wieruszowie	1975-1985	32	0,77
27.	882	Komitet Miejsko-Gminny PZPR w Zdunach	1974-1989	25	0,45
28.	883	Komitet Miejsko-Gminny PZPR w Żerkowie	[1972] 1973-1989	18	0,38
29.	1157	Komitet Gromadzki PZPR w Skalmierzycach	1959-1968	10	0,18
30.	884	Komitet Gminny PZPR w Baranowie	[1972] 1973-1989	16	0,36

Lp.	Nr zesp.	Nazwa zespołu	Daty skrajne	Ogółem j.a.	Ogółem mb.
31.	885	Komitet Gminny PZPR w Blizanowie	[1972] 1973-1989	16	0,35
32.	886	Komitet Gminny PZPR w Bolesławcu	[1972] 1973-1985	15	0,30
33.	887	Komitet Gminny PZPR w Bralinie	[1972] 1973-1982	9	0,19
34.	888	Komitet Gminny PZPR w Brzezinach	[1972] 1973-1985	5	0,13
35.	889	Komitet Gminny PZPR w Cekowie Kolonii	[1972] 1973-1985	8	0,17
36.	890	Komitet Gminny PZPR w Choczcu	[1972] 1973-1986	14	0,25
37.	891	Komitet Gminny PZPR w Czajkowie	1982-1984	4	0,04
38.	892	Komitet Gminny PZPR w Czararach	[1972] 1973-1982	8	0,13
39.	893	Komitet Gminny PZPR w Czerminie	[1972] 1973-1983	9	0,20
40.	894	Komitet Gminny PZPR w Dobrzecu	[1972] 1973-1975	2	0,04
41.	895	Komitet Gminny PZPR w Dobrzycy	[1972] 1973-1985	38	0,68
42.	896	Komitet Gminny PZPR w Doruchowie	1975-1985	19	0,14
43.	897	Komitet Gminny PZPR w Dziadowej Kłodzie	1975-1980	8	0,15
44.	898	Komitet Gminny PZPR w Galewicach	[1972] 1973-1985	18	0,34
45.	899	Komitet Gminny PZPR w Gizałkach	[1972] 1973-1981	6	0,11
46.	900	Komitet Gminny PZPR w Godzieszach Wielkich	[1972] 1973-1989	25	0,43
47.	901	Komitet Gminny PZPR w Gołuchowie	[1972] 1973-1989	119	0,37
48.	902	Komitet Gminny PZPR w Jaraczewie	[1972] 1973-1989	22	0,57
49.	903	Komitet Gminny PZPR w Kobylej Górze	1973-1985	17	0,34
50.	904	Komitet Gminny PZPR w Kotlinie	[1972] 1973-1981	8	0,18
51.	905	Komitet Gminny PZPR w Koźminku	[1972] 1973-1989	15	0,41
52.	906	Komitet Gminny PZPR w Liskowie	[1972] 1973-1981	8	0,16
53.	907	Komitet Gminny PZPR w Łęce Opatowskiej	[1972] 1973-1985	18	0,25
54.	908	Komitet Gminny PZPR w Łubnicach	[1972] 1973-1985	13	0,25
55.	909	Komitet Gminny PZPR w Mycielinie	[1972] 1973-1985	11	0,20
56.	910	Komitet Gminny PZPR w Opatówku	[1972] 1973-1989	12	0,28
57.	911	Komitet Gminny PZPR w Ostrowie Wielkopolskim	[1972] 1973-1982	13	0,26
58.	912	Komitet Gminny PZPR w Perzowie	1974-1989	30	0,47
59.	913	Komitet Gminny PZPR w Przygodzicach	1974-1987	10	0,23
60.	914	Komitet Gminny PZPR w Rozdrażewie	[1972] 1973-1989	14	0,32
61.	915	Komitet Gminny PZPR w Rychtału	[1972] 1973-1989	27	0,32
62.	916	Komitet Gminny PZPR w Sieroszewicach	1974-1984	11	0,21
63.	917	Komitet Gminny PZPR w Sokolnikach	[1972] 1973-1985	21	0,42
64.	918	Komitet Gminny PZPR w Sośniach	[1972] 1973-1985	16	0,25
65.	919	Komitet Gminny PZPR w Szczytnikach	[1972] 1973-1977	5	0,08
66.	920	Komitet Gminny PZPR w Trzcinicy	1973-1985	18	0,28
67.	921	Komitet Gminny PZPR w Żelazkowie	[1972] 1973-1989	9	0,19

Lp.	Nr zesp.	Nazwa zespołu	Daty skrajne	Ogółem j.a.	Ogółem mb.
		Podstawowe organizacje partyjne			
68.	975	Komitet Środowiskowy Handlu Wewnętrznego PZPR w Kaliszu	1979	1	0,01
69.	978	Komitet Środowiskowy Nauczycieli PZPR w Kaliszu	1972-1983	2	0,05
70.	1016	Komitet Środowiskowy Nauczycieli PZPR w Krotoszynie	1978	1	0,01
71.	1018	Komitet Środowiskowy Nauczycieli PZPR w Ostrowie Wielkopolskim	1977-1978	1	0,01
72.	1036	Komitet Środowiskowy Nauczycieli PZPR w Pleszewie	1979	1	0,01
73.	974	Komitet Środowiskowy Spółdzielczości Pracy PZPR w Kaliszu	1974-1985	6	0,12
74.	962	Komitet Zakładowy – Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Zakładach Mięsnych w Kaliszu	1976-1983	4	0,05
75.	943	Komitet Zakładowy PZPR na Węzle Polskich Kolei Państwowych w Jarocinie	1977-1982	2	0,05
76.	986	Komitet Zakładowy PZPR na Węzle Polskich Kolei Państwowych w Ostrowie Wielkopolskim	1983-1986	4	0,02
77.	947	Komitet Zakładowy PZPR w Cukrowni „Witaszyce” w Witaszycach	1975-1982	3	0,03
78.	956	Komitet Zakładowy PZPR w Cukrowni „Zbiersk” w Zbiersku	1977-1977	4	0,01
79.	937	Komitet Zakładowy PZPR w Dyrekcji Rejonowej Polskich Kolei Państwowych w Ostrowie Wielkopolskim	1975-1979	4	0,10
80.	954	Komitet Zakładowy PZPR w Fabryce Aparatury Przemysłu Spożywczego „Spomasz” w Pleszewie	1975-1977	1	0,01
81.	953	Komitet Zakładowy PZPR w Fabryce Automatów Tokarskich Zakład Nr 3 w Pleszewie	1975-1977	2	0,02
82.	933	Komitet Zakładowy PZPR w Fabryce Maszyn i Urządzeń Przemysłu Spożywczego „Spomasz” w Ostrowie Wielkopolskim	1977-1980	3	0,03
83.	950	Komitet Zakładowy PZPR w Fabryce Obrabiarek Specjalnych „Ponar-Poznań” Zakład Nr 5 w Ostrzeszowie	1975-1984	3	0,04
84.	926	Komitet Zakładowy PZPR w Fabryce WYROBÓW AZUROWYCH „Haft” w Kaliszu	1975-1985	8	0,14
85.	923	Komitet Zakładowy PZPR w Fabryce WYROBÓW RUNOWYCH „Runotex” w Kaliszu	1975-1985	9	0,21
86.	944	Komitet Zakładowy PZPR w Jarocińskich Fabrykach Mebli w Jarocinie	1974-1982	3	0,05
87.	946	Komitet Zakładowy PZPR w Jarocińskich Zakładach Przemysłu Maszynowego Leśnictwa „Jaroma” w Jarocinie	1975-1976	1	0,01
88.	929	Komitet Zakładowy PZPR w Kombinacie Budowlanym w Kaliszu	1975-1983	5	0,07
89.	952	Komitet Zakładowy PZPR w Kombinacie Państwowego Gospodarstwa Rolnego w Taczanowie	1976-1979	3	0,03
90.	948	Komitet Zakładowy PZPR w Krotoszyńskim Przedsiębiorstwie Ceramiki Budowlanej w Krotoszynie	1976-1985	10	0,09
91.	958	Komitet Zakładowy PZPR w Państwowym Gospodarstwie Rolnym „Stradomia” w Sycowie	1977-1985	7	0,08
92.	957	Komitet Zakładowy PZPR w Państwowym Gospodarstwie Rolnym w Rusku	1974-1982	6	0,07

Lp.	Nr zesp.	Nazwa zespołu	Daty skrajne	Ogółem j.a.	Ogółem mb.
93.	934	Komitet Zakładowy PZPR w Przedsiębiorstwie Przemysłu Betonów „Prefabet” w Ostrowie Wielkopolskim	1975-1981	5	0,03
94.	935	Komitet Zakładowy PZPR w Przedsiębiorstwie Budownictwa Rolnego w Ostrowie Wielkopolskim	1979-1980	1	0,01
95.	939	Komitet Zakładowy PZPR w Przedsiębiorstwie Komunikacji Samochodowej w Ostrowie Wielkopolskim	1968-1985	6	0,10
96.	951	Komitet Zakładowy PZPR w Przedsiębiorstwie Modernizacji Przemysłu Maszynowego „Techma” w Ostrzeszowie	1977-1985	11	0,10
97.	940	Komitet Zakładowy PZPR w Przedsiębiorstwie Państwowego Gospodarstwa Rolnego w Lewkowie	1978-1981	4	0,08
98.	987	Komitet Zakładowy PZPR w Przedsiębiorstwie Zaplecza Technicznego Łączności w Ostrowie Wielkopolskim	1974-1986	4	0,07
99.	955	Komitet Zakładowy PZPR w Rolniczej Spółdzielni Rolniczej „Nowy Świat” w Dobrzycy	1975-1985	4	0,07
100.	961	Komitet Zakładowy PZPR w Urzędzie Wojewódzkim w Kaliszu	1977-1983	1	0,03
101.	936	Komitet Zakładowy PZPR w Wielkopolskich Zakładach Przemysłu Sklejek w Ostrowie Wielkopolskim	1975-1979	4	0,02
102.	930	Komitet Zakładowy PZPR w Wojewódzkiej Spółdzielni Spożywców „Społem” w Kaliszu	1976-1983	9	0,20
103.	928	Komitet Zakładowy PZPR w Wojewódzkim Związku Spółdzielni Rolniczych „Samopomoc Chłopska” w Kaliszu	1977-1982	3	0,08
104.	922	Komitet Zakładowy PZPR w Wytwórni Sprzętu Komunikacyjnego „PZL” w Kaliszu	1975-1989	14	0,28
105.	949	Komitet Zakładowy PZPR w Wytwórni Sprzętu Komunikacyjnego „PZL” w Krotoszynie	1975-1977	3	0,03
106.	931	Komitet Zakładowy PZPR w Zakładach Automatyki Przemysłowej „Mera-Zap” w Ostrowie Wielkopolskim	1972-1985	10	0,23
107.	938	Komitet Zakładowy PZPR w Zakładach Naprawczych Taboru Kolejowego w Ostrowie Wielkopolskim	1975-1982	4	0,10
108.	945	Komitet Zakładowy PZPR w Zakładach Obrabiarek Specjalnych „Ponar-Poznań” Zakład Nr 2 w Jarocinie	1975-1982	4	0,08
109.	959	Komitet Zakładowy PZPR w Zakładach Płyt Wiórowych w Wieruszowie	1975-1985	4	0,04
110.	924	Komitet Zakładowy PZPR w Zakładach Przemysłu Dziewiarskiego „Polo” w Kaliszu	1975-1985	14	0,25
111.	927	Komitet Zakładowy PZPR w Zakładach Przemysłu Jedwabniczego „Wistil” w Kaliszu	1960-1989	76	1,02
112.	942	Komitet Zakładowy PZPR w Zakładach Przemysłu Lniarskiego „Lenwit” w Witaszycach	1975-1981	2	0,04
113.	941	Komitet Zakładowy PZPR w Zakładach Przemysłu Odzieżowego „Jarkon” w Jarocinie	1976-1982	3	0,04
114.	925	Komitet Zakładowy PZPR w Zakładach Przemysłu Odzieżowego „Kalpo” w Kaliszu	1975-1985	7	0,14
115.	960	Komitet Zakładowy PZPR w Zakładach Przemysłu Odzieżowego „Wólcanka” w Wieruszowie	1976-1984	2	0,03
116.	932	Komitet Zakładowy PZPR w Zakładach Sprzętu Mechanicznego Zrzeszenie Przemysłu Ciągników „Ursus” w Ostrowie Wielkopolskim	1975-1980	3	0,06

Lp.	Nr zesp.	Nazwa zespołu	Daty skrajne	Ogółem j.a.	Ogółem mb.
117.	1156	Podstawowa Organizacja Partyjna (Terenowa) PZPR w Skalmierzycach Nowych	1951-1963	2	0,04
118.	1151	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR na Posterunku Milicji Obywatelskiej w Skalmierzycach Nowych	1959-1961	1	0,01
119.	1154	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR na Stacji Kolejowej w Skalmierzycach	1958-1961	1	0,01
120.	1130	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR przy Bankach w Kaliszu	1955-1976	5	0,08
121.	989	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Cegielni „Witaszyce” w Jarocinie	1979-1982	2	0,01
122.	968	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Centrum Kształcenia Nauczycieli w Kaliszu	1975-1981	4	0,05
123.	1051	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Cukrowni „Zduny” w Zdunach	1978-1981	4	0,02
124.	1032	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Fabryce Aparatury Elektrycznej „Ema-Elfa” w Ostrzeszowie	1977-1985	5	0,02
125.	1026	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Fabryce Obrabiarek Specjalnych „Ponar-Poznań” Zakład Nr 6 w Ostrzeszowie	1975-1977	2	0,01
126.	965	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Fabryce Przemysłu Cukierniczego „Kaliszanka” w Kaliszu	1974-1983	3	0,05
127.	976	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Fabryce Sprzętu Motoryzacyjnego „Polmo” w Kaliszu	1977-1983	1	0,01
128.	1023	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w Grabowie	1975-1978	2	0,01
129.	1028	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w Ostrzeszowie	1983-1985	1	0,01
130.	1037	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w Raszkowie	1975-1978	4	0,02
131.	1047	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w Wieruszowie	1975-1983	5	0,05
132.	1053	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w Dobrzycy	1975-1985	6	0,05
133.	1060	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w Ostrowie Wielkopolskim	1978	1	0,01
134.	1064	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w Szczytnikach	1975-1977	2	0,01
135.	1067	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w Żerkowie	1974-1983	2	0,03
136.	1152	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w Skalmierzycach	1959-1962	2	0,04
137.	982	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Kaliskiej Fabryce Części do Maszyn Włókienniczych i Odlewni Metali „Kalimet” w Kaliszu	1975-1983	6	0,10
138.	963	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Kaliskich Zakładach Koncentratów Spożywczych „Winiary” w Kaliszu	1974-1985	7	0,10
139.	980	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Kaliskiej Fabryce Fortepianów i Pianin „Calisia” w Kaliszu	1975-1979	3	0,03
140.	1288	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Kaliskiej Fabryce Ultramaryny w Kaliszu	1969-1977	4	0,04

Lp.	Nr zesp.	Nazwa zespołu	Daty skrajne	Ogółem j.a.	Ogółem mb.
141.	1033	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Kaliskim Przedsiębiorstwie Produkcji Leśnej „Las” w Pleszewie	1975-1983	4	0,04
142.	1071	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Kolejowych Zakładach Naprawczych w Nowych Skalmierzycach	1959-1977	3	0,06
143.	1013	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Komendzie Miejskiej Milicji Obywatelskiej w Krotoszynie	1977	1	0,01
144.	972	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Komendzie Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej w Kaliszu	1977-1983	2	0,02
145.	1046	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Komisariacie Milicji Obywatelskiej w Sycowie	1975-1985	6	0,04
146.	997	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Narodowym Banku Polskim w Jarocinie	1975-1981	3	0,03
147.	1001	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Odzieżowej Spółdzielni Pracy „Medo” w Kępnie	1977-1982	2	0,01
148.	1005	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Państwowym Gospodarstwie Rolnym w Mianowicach	1981	1	0,01
149.	977	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Państwowym Ośrodku Maszynowym w Kaliszu	1975-1983	4	0,03
150.	1042	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Państwowym Ośrodku Maszynowym w Sycowie	1974-1985	5	0,03
151.	1048	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Państwowym Ośrodku Maszynowym w Wieruszowie	1975-1983	4	0,01
152.	991	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Państwowym Technikum Rolniczym w Tarcach	1975-1982	3	0,02
153.	1019	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Państwowym Zakładzie Wychowawczym w Borzęcicach	1975-1981	3	0,01
154.	1155	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Parowozowni i Wagonowni w Skalmierzycach	1959-1961	1	0,01
155.	1040	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Polskich Kolejach Państwowych w Zbiersku	1977-1980	3	0,01
156.	1034	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Poznańskich Zakładach Papierniczych Zakład w Pleszewie	1975-1981	5	0,06
157.	969	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Prokuraturze Rejonowej w Kaliszu	1976-1981	3	0,02
158.	1043	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Przedsiębiorstwie Budownictwa Rolniczego w Sycowie	1975-1985	6	0,06
159.	970	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Przedsiębiorstwie Handlu Częściami Sprzętu Rolniczego „Agroma” w Kaliszu	1974-1983	5	0,07
160.	1090	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Przedsiębiorstwie Instalacji Przemysłowych „Instal” w Kaliszu	1978-1978	1	0,01
161.	999	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Przetwórni Mięsa w Nowych Skalmierzycach	1959-1976	3	0,02
162.	1017	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Rejonowej Komendzie Straży Pożarnych w Krotoszynie	1985	1	0,01
163.	1038	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Rejonowym Zakładzie Budownictwa Wiejskiego w Raszkowie	1975-1977	3	0,01
164.	992	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej „Roszków” w Jarocinie	1975-1982	3	0,01

Lp.	Nr zesp.	Nazwa zespołu	Daty skrajne	Ogółem j.a.	Ogółem mb.
165.	1150	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Składnicy Materiałów Staroużytecznych Nawierzchni Żelaznej w Skalmierzycach	1957-1961	1	0,01
166.	1244	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Spółdzielni Kółek Rolniczych w Galewiczach	1975-1980	2	0,02
167.	1153	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Spółdzielni Mleczarskiej w Skalmierzycach Nowych	1957-1961	1	0,01
168.	971	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Spółdzielni Pracy „Przełom” w Kaliszu	1975-1985	5	0,08
169.	1061	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Spółdzielni Produkcyjnej „Borowiec”	1975-1981	3	0,01
170.	1039	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Stacji Hodowli Roślin Ogrodniczych w Petrykach	1977-1981	3	0,01
171.	1041	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Stacji Hodowli Roślin w Marchwaczu	1975-1977	2	0,01
172.	1183	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Studium Nauczycielskim w Kaliszu	1962-1965	1	0,01
173.	1008	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Studium Wychowania Przedszkolnego w Ostrowie Wielkopolskim	1975-1984	2	0,01
174.	1014	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Szkole Podstawowej Nr 2 w Krotoszynie	1976-1977	1	0,01
175.	1015	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Szkole Podstawowej Nr 4 w Krotoszynie	1983	1	0,01
176.	1057	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Szkole Podstawowej w Liskowie	1975-1979	1	0,01
177.	994	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Terenowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Jarocinie	1975-1981	3	0,02
178.	990	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Urzędzie Miasta i Gminy w Jarocinie	1975-1982	3	0,04
179.	1031	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Urzędzie Miasta i Gminy w Ostrzeszowie	1983-1985	1	0,01
180.	1044	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Urzędzie Miasta i Gminy w Sycowie	1976-1985	8	0,04
181.	1081	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Urzędzie Miasta i Gminy w Stawiszynie	1974-1981	2	0,04
182.	1268	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Urzędzie Miasta i Gminy w Raszkowie	1978-1983	1	0,01
183.	967	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Urzędzie Miejskim w Kaliszu	1977-1983	4	0,05
184.	983	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Urzędzie Miejskim w Ostrowie Wielkopolskim	1975-1985	5	0,04
185.	1029	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Wielobranżowej Spółdzielni Pracy w Ostrzeszowie	1981-1985	1	0,01
186.	984	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Wojewódzkiej Spółdzielni Spożywców „Społem” w Kaliszu Oddział w Ostrowie Wielkopolskim	1975-1979	3	0,01
187.	988	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Wojewódzkiej Spółdzielni Spożywców „Społem” w Kaliszu Oddział w Jarocinie	1976-1983	4	0,03

Lp.	Nr zesp.	Nazwa zespołu	Daty skrajne	Ogółem j.a.	Ogółem mb.
188.	1011	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Wojewódzkiej Spółdzielni Spożywców „Społem” w Kaliszu – Oddział w Krotoszynie	1975-1985	7	0,04
189.	1027	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Wojewódzkiej Spółdzielni Spożywców „Społem” w Kaliszu Oddział w Ostrzeszowie	1981-1988	7	0,01
190.	1149	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Wojewódzkiej Stacji Kwarantanny i Ochrony Roślin w Kaliszu	1975-1980	4	0,07
191.	996	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Wojewódzkiej Usługowej Spółdzielni Pracy w Kaliszu Oddział w Jarocinie	1975-1977	2	0,01
192.	981	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Wojewódzkim Domu Kultury i Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Kaliszu	1976-1984	8	0,05
193.	1080	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Wojewódzkim Specjalistycznym Zespole Zakładów Opieki Zdrowotnej nad Matką i Dzieckiem w Kaliszu	1957-1983	112	1,25
194.	1379	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Wojewódzkim Zarządzie Rozbudowy Miast i Osiedli Wiejskich w Kaliszu	1969-1981	5	0,03
195.	1021	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Wytwórni Pasz „Bacutil” w Koźminie	1975-1981	5	0,02
196.	979	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Wytwórni Sprzętu Komunikacyjnego „Wuko” w Kaliszu	1975-1982	3	0,04
197.	998	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Zakł.Gospod. Woj. Zw. Spółdz. Rol. „Samopomoc Chłopska” w Kaliszu O/Jarocin	1975-1982	4	0,05
198.	973	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Zakładach Elementów Wypożyczenia Budownictwa „Metalplast” w Kaliszu	1976-1980	4	0,04
199.	966	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Zakładach Energetycznych w Kaliszu	1975-1983	4	0,03
200.	964	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Zakładach Garbarskich w Kaliszu	1975-1983	4	0,05
201.	1002	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Zakładach Mięśnych w Kępnie	1977-1983	3	0,02
202.	1006	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Zakładach Mięśnych w Krotoszynie	1975-1977	4	0,01
203.	1007	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Zakładach Mięśnych w Krotoszynie Oddział Szyńka i Wykrawalnia	1983-1985	3	0,01
204.	1020	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Zakładach Produkcji i Nasycania Podkładów Kolejowych w Koźminie	1975-1982	6	0,03
205.	1049	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Zakładach Urządzeń Galwanicznych i Lakierniczych w Wieruszowie	1976-1985	6	0,04
206.	1010	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Zakładach Zbożowo-Młynarskich w Krotoszynie	1975-1976	2	0,01
207.	1012	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Zakładzie Opieki Zdrowotnej w Krotoszynie	1975	3	0,01
208.	1045	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Zakładzie Opieki Zdrowotnej w Sycowie	1976-1985	6	0,04
209.	1050	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Zakładzie Opieki Zdrowotnej w Wieruszowie	1975-1985	3	0,02

Lp.	Nr zesp.	Nazwa zespołu	Daty skrajne	Ogółem j.a.	Ogółem mb.
210.	1000	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Zakładzie Przemysłu Odzieżowego „Kalpo” w Kaliszu – Filia w Kępnie	1979-1980	2	0,01
211.	1003	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Zakładzie Remontowym Obrabiarek „Remo” w Kępnie	1977-1985	2	0,01
212.	1009	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Zakładzie Tekstylno-Konfekcyjnym „Teofilów” w Krotoszynie	1975-1985	10	0,04
213.	1030	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Zakładzie Urządzeń Chemicznych „Montochem” w Kępnie	1977-1985	5	0,07
214.	1086	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Zespole Szkół Gastronomicznych w Ostrowie Wielkopolskim	1970-1986	5	0,07
215.	985	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Zespole Szkół Liceów Ogólnokształcących w Ostrowie Wielkopolskim	1972-1977	2	0,02
216.	1063	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Zespole Szkół Rolniczych w Przygodzicach	1977-1984	2	0,01
217.	1066	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Zespole Szkół Rolniczych w Liskowie	1976-1979	2	0,01
218.	993	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR w Zespole Szkół Zawodowych Nr 1 w Jarocinie	1975-1982	3	0,02
219.	1024	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR we wsi Bobrowniki	1975-1978	3	0,01
220.	1025	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR we wsi Czajków	1975-1979	3	0,01
221.	1062	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR we wsi Czarny Las	1977-1982	3	0,01
222.	1022	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR we wsi Gałązki	1976-1981	3	0,01
223.	1035	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR we wsi Grodzisko	1976-1977	2	0,01
224.	1056	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR we wsi Jaraczewo	1975-1979	3	0,01
225.	1052	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR we wsi Konarzew	1976-1983	4	0,03
226.	1054	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR we wsi Kościelna Wieś	1976-1978	2	0,01
227.	1055	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR we wsi Kucharki	1974-1979	2	0,01
228.	1209	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR we wsi Lisków-Rzgów i Żychów	1974-1979	1	0,02
229.	1058	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR we wsi Łubnice	1977-1979	2	0,01
230.	995	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR we wsi Mieszków	1975-1983	2	0,01
231.	1065	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR we wsi Popów	1975-1977	3	0,01
232.	1004	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR we wsi Świba	1977-1979	1	0,01
233.	1059	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR we wsi Wójcin	1977-1982	1	0,01
234.	1068	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR we wsi Żerniki	1974-1980	2	0,01
235.	1069	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR z terenu gminy Ceków	1983	1	0,01
236.	1070	Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR z terenu gminy Nowe Skalmierzyce	1983	1	0,01

Abstract

PZPR was a typical example of a state party, directing centrally controlled bureaucratic economy, administering state authority in an authoritarian way and striving for totalitarian control of all spheres of social life. Consequently, typical party documentation is strictly connected with materials concerning political, economic, educational, cultural life, etc. Whereas documentation connected with party activity cannot be replaced, materials referring to various aspects of socio-economic life are of a rather complimentary character. Their value is reduced due to poor condition (40% in case of Archiwum Komitetu Wojewódzkiego).

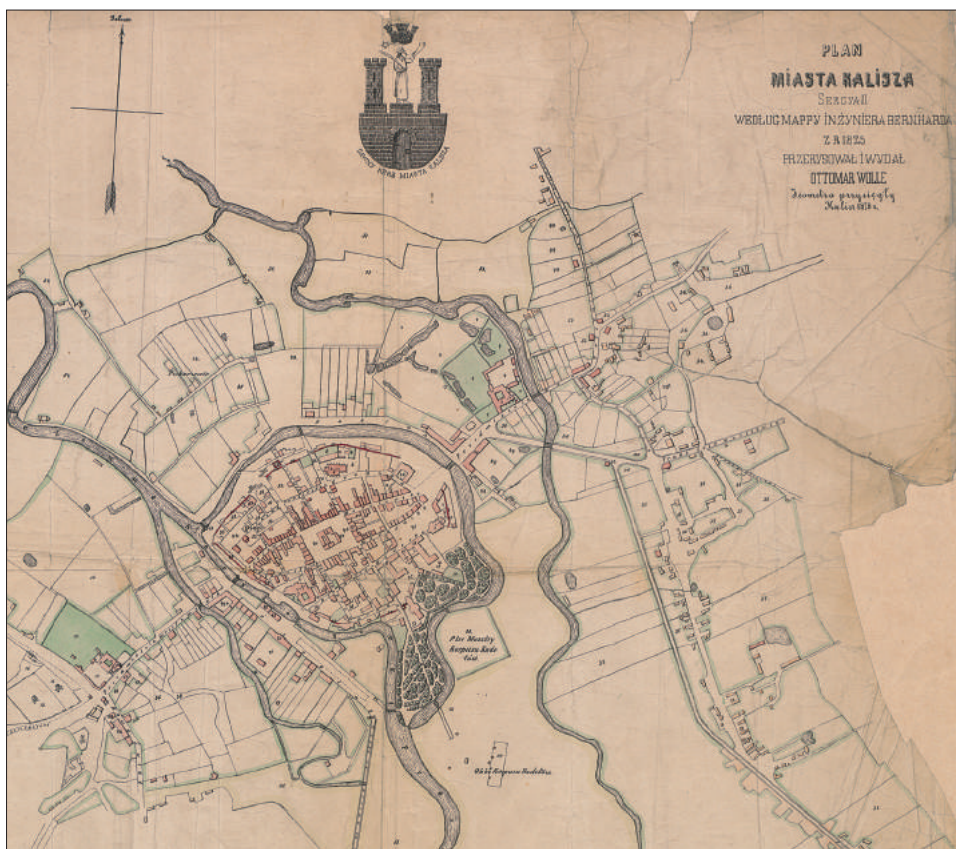
At present Archiwum Państwowe in Kalisz has 236 archival fonds created by various PZPR organizations including 2737 a.u. (43,13 m.b.): Komitet Wojewódzki in Kalisz, 4 city committees, 17 city-commune committees, 38 commune committees, 1 district committee, 43 factory committees, 6 environment committees and 121 basic party organizations.

In Komitet Wojewódzki, which in fact ruled Kalisz voivodeship, files of Reporting and Elective Conferences, Plenum, Executive and Secretariat of KW and controlling organs were retained almost all. Legacy file of KW Departments is much worse. Some were not retained, some in a vestigial condition (few-dozen files). Most materials are from activity of Organisational Department (Political-Organisational). These are mainly statistics about party members and KW information for KC about a current socio-political situation in Kalisz voivodeship. Wyższa Szkoła Partyjna operating within KW structures is quite well represented. No files were preserved of all regional centres of party labour and those preserved are not complete. They contain mainly materials from trainings and current information about socio-political situation in the country and region. In case of I level party instances (city, city-commune and commune committees) we have at our disposal protocols from reporting and elective conferences, plenary and executive meetings as well as statistics. Similar materials appear in basic party organizations (factory committees, environmental committees and basic party organizations).

Materiały źródłowe do dziejów miasta Kalisza i powiatu kaliskiego po 1945 r. w zasobie Archiwum Państwowego w Poznaniu

Materiały archiwalne należące do zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu, które mogą stanowić bazę źródłową do badania dziejów miasta Kalisza i powiatu kaliskiego po 1945 r., można podzielić na dwie grupy. Do pierwszej z nich należą akta instytucji działających w Kaliszu i powiecie kaliskim, takich jak: Miejski Komitet Polskiej Partii Socjalistycznej w Kaliszu z lat 1945-1948, Powiatowy Komitet Polskiej Partii Socjalistycznej w Kaliszu z lat 1945-1948, Komitet Miejski Polskiej Partii Robotniczej w Kaliszu z lat 1945-1948, Komitet Powiatowy Polskiej Partii Robotniczej w Kaliszu z lat 1945-1948, Sąd Okręgowy w Kaliszu z lat 1946-1951, Komitet Miejski Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kaliszu z lat 1949-1973, Komitet Powiatowy Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kaliszu z lat 1949-1973, Zarząd Miejski Związku Młodzieży Polskiej w Kaliszu z lat 1949-1956, Zarząd Powiatowy Związku Młodzieży Polskiej w Kaliszu z lat 1949-1956, Zarząd Miejski Związku Młodzieży Socjalistycznej w Kaliszu z lat 1957-1975, Zarząd Powiatowy Związku Młodzieży Wiejskiej w Kaliszu z lat 1957-1975, Miejska Rada Związków Zawodowych w Kaliszu z lat 1969-1973, Powiatowa Rada Związków Zawodowych w Kaliszu z lat 1969-1973 oraz Komitet Miasta i Powiatu Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kaliszu z lat 1973-1975. Do drugiej, znacznie obszerniejszej grupy, należą natomiast akta urzędów i instytucji szczebla wojewódzkiego, działających głównie w Poznaniu, które jako organy wyższej instancji nadzorowały działalność instancji miejskich i powiatowych, odbierały i przechowywały zarówno protokoły i sprawozdania z ich działalności, jak i materiały nadsyłane na mocy rozporządzeń władz zwierzchnich. Wszystkie te urzędy i instytucje, tj. zarówno miejskie i powiatowe, jak i wojewódzkie, zostały w poniższym zestawieniu usystematyzowane według struktury administracyjnej, co pozwoliło podzielić je na następujące grupy: I. Urzędy administracji państwowej ogólnej i samorządu terytorialnego, II. Urzędy

administracji państwowej specjalnej, III. Instytucje wymiaru sprawiedliwości, IV. Instytucje kulturalno-oświatowe, V. Banki i inne instytucje finansowe, VI. Instytucje administracji gospodarczej (centrale, zjednoczenia, zarządy, zrzeszenia), VII. Przedsiębiorstwa (zakłady produkcyjne i handlowe), VIII. Spółdzielnie, IX. Biura projektowe, X. Instytuty naukowe, XI. Instytucje samorządu zawodowego, XII. Związki, stowarzyszenia, komitety i inne organizacje, XIII. Związki zawodowe, XIV. Partie polityczne. Poza podziałem urzędów i instytucji według struktury administracyjnej pozostają materiały archiwalne zgromadzone w zbiorach i spuściznach, w których także można znaleźć interesujące źródła historyczne do dziejów miasta Kalisza i powiatu kaliskiego, a szczególnie w zbiorze map i planów oraz w spuściznie prof. Stanisława Nawrockiego¹.

46. Plan miasta Kalisza z 1878 r. APP, Plany miast, sygn. 73

¹ *Archiwum Państwowe w Poznaniu. Spis zespołów. Informator o zasobie archiwalnym*, oprac. J. Miedzianowska, Poznań 1995.

I. Urzędy administracji państwowej ogólnej i samorządu terytorialnego

1. Wojewódzkie:

– Urząd Wojewódzki Poznański 1945-1950 (zespół nr 471). W aktach Wydziału Administracji i Finansów Komunalnych Urzędu Wojewódzkiego znajdują się budżety dodatkowe i sprawozdanie rachunkowe Kaliskiego Powiatowego Związku Samorządowego, budżety dodatkowe Miejskiej Rady Narodowej i Prezydium MRN w Kaliszu, sprawozdania z wykonania budżetów miast wydzielonych m.in. Kalisza. W aktach Wydziału Apropowizacji i Handlu, Oddziału Planowania i Rozdzielnictwa są materiały na temat zaopatrzenia wojska i ludności w mięso na terenie powiatu kaliskiego, z kolei Oddział Świadczeń Rzeczowych tegoż wydziału posiada wykaz gospodarstw o powierzchni do 2 ha na terenie powiatu kaliskiego, a także akta w sprawach zarządów miejskich m.in. Kalisza związane z uchybieniami w zakresie aprobowizacji, akta dochodzenia w sprawie nadesłania analizy odnośnie Piekarni Kotowskiego w Błaszczach w powiecie kaliskim i pieniędzy za wykonanie jej przez Wydział Apropowizacji i Handlu, są też sprawozdania inspektorów i delegatów Biura Funduszu Apropowizacyjnego na powiat kaliski. Dokumentacja Wydziału Kultury Urzędu Wojewódzkiego zawiera wnioski o włączenie działalności kulturalnej do planu inwestycyjnego i preliminarza budżetowego obejmującego zadania gospodarcze powiatu kaliskiego, z kolei w aktach Wydziału Opieki Społecznej UW są plany i kosztorysy budowy w Kaliszu siedziby dla instytucji opiekuńczej. Dokumentacja Wydziału Przemysłu, a w jego ramach Wojewódzkiej Komisji do Spraw Upaństwowienia Przedsiębiorstw, zawiera akta związane z przejęciem przez państwo różnych firm prywatnych i spółdzielni w Kaliszu jak: Zakład Elektryczno-Techniczny K. Kustera, Kaliska Fabryka Lemieszy Wasilewskiego, Zakład Wągarzki Zjednoczenia Wągarzy, Ręczna Fabryka Haftu – Z. Sypniewskiego, Fabryka Kleju „Spójnia”, Spółdzielnia Hydraulików i Studniarzy, Przedsiębiorstwo Autowulkanizacji, Warsztaty Mechaniczne i Samochodowe M. Kowalczyka, Biuro Urządzeń Zdrowotnych oraz Biuro Urządzeń Zdrowotnych i Ogrzewania Centralnego A. Małkowska i Małkowskiego, Spółdzielnia Metalowa, Warsztaty Naprawcze Samochodów przy ul. Krótkiej, Warsztaty Naprawcze Samochodów J. Trzeszy, Wielka Pralnia Parowa przy ul. Babiny, różne zakłady stolarskie, Fabryka Cukierków Piotra Wojtulewicz, „Progres” – Fabryka Lemieszy, Rzeźnictwo Lucjana Jaśniewicza, Watefabryk, Wytwórnia Baterii „Radio”, Wytwórnia Soków Owocowych, „Zdrój” – Wytwórnia Wód Gazowych i Rozlewnia Piwa, a także przedsiębiorstw na terenie powiatu kaliskiego jak: różne niemieckie przedsiębiorstwa handlowe, Fabryka Nici w Błaszczach, „Nowy Młyn” J. Mąkolskiego i W. Lissowskiego w Błaszczach, Wiatrak w Gaci Białej, Młyn

Motorowy w Gołuchowie, Młyn Wodny Leopolda Fejdisza w Kołdowie, Młyn Parowy w Marchwacu, Młyn Wodny w Murowańcu, Młyn Wodny w Pośredniku, Młyn Bronikowskiego w Russowie, Młyn Motorowy w Russowie, Młyn Hanny Szrajerowej w Zagorzyńku, Cegielnia Michalskiego i Kaczorowskiego w Zagorzyńku, Młyn Motorowy w Zbiersku, a dokumentację tę zamyka ewidencja magazynów i chłodni działających na terenie powiatu kaliskiego. Akta Wydział Przemysłu UW, Oddziału Ogólnego obejmują też materiały i korespondencję w sprawie zatwierdzenia statutów cechów kaliskich jak: młynarzy, piekarzy, wędliniarzy, krawców, stolarzy, rymarzy i garbarzy, szewców i cholewkarzy, fryzjerów, ślusarzy i blacharzy, kowali, kołodziei i bednarzy oraz cechów budowlanych, z kolei akta Oddziału Technicznego tegoż Wydziału Przemysłu zawierają dokumentację związaną z zatwierdzaniem projektów urządzeń zakładów przemysłowych tj. Zakładu Kolarsko-Miedzianego Wincentego Stanisławskiego w Kaliszu i Tartaku w Brudzewie w powiecie kaliskim, a także rejestry przedsiębiorstw i wykazy zakładów przemysłowych i rzemieślniczych działających w mieście Kaliszu i na terenie powiatu kaliskiego, oraz akta w sprawie oszacowania i statystyki, a wśród nich m.in. sprawozdania Referatu Przemysłowego Starostwa Powiatowego w Kaliszu zawierające dane szacunkowe o przedsiębiorstwach powiatu kaliskiego. W aktach Wydziału Zdrowia UW można znaleźć wykaz zachorowań i zgonów z powodu chorób zakaźnych w Kaliszu i powiecie kaliskim. Materiały Wydziału Rolnictwa i Reform Rolnych zawierają orzeczenia Wojewódzkiej Komisji Ziemskiej w sprawie gospodarstw poniemieckich i działek parcelacyjnych na terenie powiatu kaliskiego, a także protokoły zdawczo-odbiorcze akcji „M” (tj. przekazania maszyn rolniczych nie podlegających nadaniu Gminnej Spółdzielni Samopomoc Chłopska) w powiecie kaliskim, natomiast w aktach Wydziału Weterynarii znajdują się sprawozdania miesięczne dotyczące zarazy stadniczej na terenie powiatu kaliskiego, związane z działaniami mającymi na celu zwalczanie zaraźliwych chorób zwierzęcych. Na koniec pośród dokumentacji Biura Regionalnego Centralnego Urzędu Planowania Urzędu Wojewódzkiego w Poznaniu można też znaleźć sprawozdania miesięczne Banku Narodowego oraz jego oddziałów m.in. w Kaliszu.

– Wojewódzka Rada Narodowa w Poznaniu 1945-1950 (zespół nr 472). Wśród akt dokumentujących działalność Prezydium WRN w Poznaniu znajduje się m.in. korespondencja w sprawach organizacyjno-finansowych, akta normatywne, akta świetlic działających w spółdzielniach produkcyjnych, akta inwestycji związanych z rozwojem oświaty w powiatach, akta związane z melioracją w powiatach, a także ekspertyza dotycząca ustroju sądów powszechnych, z kolei wśród akt różnych komisji Wojewódzkiej Rady Narodowej można znaleźć akta Komisji Kontroli Społecznej obejmującej miasto Kalisz i powiat kaliski.

i województwem łódzkim, korespondencja dotycząca węzła kolejowego poznańskiego, wraz z mapami, akta charakteryzujące strukturę organizacyjną i organizację pracy terenowych wydziałów zatrudnienia (w ramach prezydium powiatowych i miejskich rad narodowych) w związku ze zmianą granic w podziale administracyjnym powiatów, a na koniec sprawozdania ogólne Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Kaliszu. W dziale Oświata, Nauka i Szkolnictwo Wyższe znajduje się analiza sieci szkolnictwa podstawowego w powiatach województwa poznańskiego, plan szkół podstawowych w Kaliszu, plany gospodarcze w zakresie oświaty i kultury w powiecie kaliskim, a także akta kontroli i rewizji finansowo-księgowej, w tym protokoły porewizyjne i sprawozdania z wykonania zarządzeń porewizyjnych dotyczące finansów szkół jak: Szkoła Przysposobienia Zawodowego nr 6 w Kaliszu, Zasadnicza Szkoła Rolnicza w Rożdżalach w powiecie kaliskim, Państwowe Technikum Rachunkowości Rolnej i Zasadnicza Szkoła Rachunkowości Rolnej w Liskowie w powiecie kaliskim. W aktach Wydziału Rolnictwa i Leśnictwa można znaleźć orzeczenia Wojewódzkiej Komisji Ziemskiej w Poznaniu w sprawach przydziału gospodarstw w powiatach, m.in. kaliskim. Dział: Drobna Wytwórczość, Rzemiosło, Handel i Usługi obejmuje akta kontroli kompleksowych przeprowadzanych przez Wojewódzką Komisję Poborową w Wydziałach Handlu Powiatowych Rad Narodowych m.in. w Kaliszu, akta kontroli w Wydziale Handlu Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej oraz Miejskiej Rady Narodowej w Kaliszu, przeprowadzonej przez Delegaturę Najwyższej Izby Kontroli w latach 1963-1965 (przy tym także analiza zbiorcza). Obszerna seria akt związanych z ochroną zdrowia i opieką społeczną zawiera projekty i preliminarze budżetowe szkolnictwa medycznego w Kaliszu, sprawozdania o obrotach rachunków bieżących i protokoły finansowe Szkoły Felczerskiej w Kaliszu, dokumentację techniczną stacji pogotowia ratunkowego w Kaliszu, plany techniczne stacji pogotowia Polskiego Czerwonego Krzyża w Kaliszu, akta, sprawozdania i protokoły kontroli kompleksowej przeprowadzonej w Wydziale Zdrowia i Opieki Społecznej Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Kaliszu oraz w placówkach służby zdrowia w mieście Kaliszu i powiecie kaliskim, protokoły kontroli kompleksowej sanatoriów przeciwgruźliczych w Ludwikowie i Sokołówce w powiecie kaliskim, protokoły kontroli zewnętrznych i materiały własne oraz akta w sprawach personalnych kaliskich aptek jak: Apteka mgr. Pawnickiego pod przymusowym zarządem państwa, Apteka Józefa Jaśkiewicza przy ul. Babinej, Apteka nr 23 Mieczysława Płaszyńskiego przy ul. Kanińskiej (przy tym szkic sytuacyjny lokalu apteki), Apteka Zakładowa nr 24 Szpitala Miejskiego w Kaliszu, Apteka nr 25 S. Kujankowej przy pl. Kilińskiego, Apteka nr 26 Chrzanowskiej-Rabsztyńskiej przy ul. Roli-Żymierskiego, Apteka nr 27 przy ul. Roli-Żymierskiego (sprawa spadkobiercy), Apteka nr 114 w Kaliszu, Apteka nr 115, Apteka S. Pawnickiego przy placu Bohaterów Stalingradu, Apteka nr 170 w Kaliszu do 1950 r. należąca do Ubezpieczalni Społecznej, Apteka nr 171 przy ul. Górnośląskiej, Apteka

nr 178 Leków Gotowych i Leków Zagranicznych przy placu Bohaterów Stalingradu, Samodzielny Punkt Apteczny przy ul. Bankowej (akta w sprawie remanentu oraz ponownego otwarcia apteki), a także w sprawach kontroli aptek działających na terenie powiatu kaliskiego jak: Apteka nr 32 w Iwanowicach, Apteka nr 34 w Opatówku, Apteka nr 33 w Koźminku i Apteka nr 35 w Stawiszynie. Akta Wydziału Organizacyjno-Prawnego Prezydium WRN w Poznaniu informują o sprawach obronności i porządku publicznego, w tym ochrony zakładów pracy, zawierają także protokoły posiedzeń Prezydium WRN w Poznaniu, uchwały tajne Prezydiów Miejskich Rad Narodowych, m.in. w Kaliszu oraz rejestr stowarzyszeń i związków, w tym drużyn Ochotniczych Straży Pożarnych w powiatach, m.in. kaliskim, akta kontroli w Powiatowych i Miejskich Komendach Straży Pożarnej, m.in. w Kaliszu, oraz akta nadzoru nad działalnością Ochotniczej Straży Pożarnej w powiatach. Do tej grupy akt należą też sprawozdania Samodzielnego Oddziału Wojskowego Dyrekcji Okręgowej Szkolnictwa Zawodowego w Poznaniu oraz protokoły wizytacji nauczania przysposobienia wojskowego w podległych szkołach. W aktach serii: Budownictwo i urbanistyka jest projekt techniczny budynku w Kaliszu, a w serii: Transport, łączność i komunikacja – projekt techniczny budynku centrali automatycznej i centrali miejskiej międzymiastowej w Kaliszu. Akta Wydziału Inwestycji WRN w Poznaniu związane z geologią, gospodarką wodną i ochroną środowiska odnoszą się do projektowanego rezerwatu przyrody w Żydowie pod Kaliszem, zawierają zestawienie występowania glinianek na terenie województwa poznańskiego, świadectwa badania złóż, decyzje o budowie cegielni, oraz szkic orientacyjny terenu w okolicy wsi Cienia koło Opatówka w powiecie kaliskim. W aktach tego Wydziału są także różne pisma Wydziału Gospodarki Wodnej i Ochrony Powietrza Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Kaliszu, pisma w indywidualnych sprawach spornych z tytułu naruszenia przepisów prawa wodnego i niewłaściwej gospodarki wodnej w różnych rejonach, w tym i kaliskim, plany i sprawozdania z kontroli powiatowych Wydziałów Gospodarki Wodnej i Ochrony Powietrza Prezydiów Powiatowych Rad Narodowych w rejonach, orzeczenie Prezydium WRN w Poznaniu o cofnięciu uprawnień wodnych dla młyna w Jastrzębnikach w powiecie kaliskim, korespondencja Wydziału Gospodarki Wodnej Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Kaliszu w sprawach gospodarki wodno-ściekowej, akta Spółki Wodnej w Zbiersku powiatu kaliskiego związane z projektem melioracji gruntów, oraz decyzje Wydziału Gospodarki Wodnej i Ochrony Powietrza Prezydium WRN w Poznaniu w sprawie tworzenia spółek wodnych na terenie powiatów kaliskiego i konińskiego (przy tym mapka pogładowa Niziny Konińskiej), akta i protokoły kontroli i lustracji przeprowadzonych w Wydziale Gospodarki Wodnej i Ochrony Powietrza Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Kaliszu, a na koniec założenia projektu urządzenia zwirowni dla Kaliskich Zakładów Przemysłu Terenowego. W aktach działu: Przemysł i energetyka znajduje się projekt planu gospodarczego

w zakresie przemysłu na 1963 r. dla powiatu kaliskiego, dokumentacja techniczna Zakładów Przemysłu Transportowego w Kaliszu, zatwierdzony projekt (mapy, plany, szkice) urządzenia zakładu produkcyjnego Spółdzielni Pracy Branży Skórzanej „Trwałość” w Błaszczakach i Spółdzielni Pracy „Stolarz” w Kaliszu. Seria: Planowanie gospodarcze ogólne zawiera plany techniczne i opisy lokalizacji i założeń inwestycyjnych obiektów przemysłowych w powiecie kaliskim i Kaliszu. W aktach serii: Stowarzyszenia, związki i inne organizacje społeczne można znaleźć informacje i korespondencję Kuratorium Oświaty dotyczącą Uniwersytetu Robotniczego Związku Młodzieży Socjalistycznej w Kaliszu, a także sprawozdania z kontroli stowarzyszeń za 1971 r. w powiatach, w tym i kaliskim. Dział: Gospodarka komunalna i mieszkaniowa zawiera akta kontroli własnej organów gospodarki komunalnej i mieszkaniowej oraz organów spraw lokalowych Prezydium Rad Narodowych niższego stopnia powiatów, m.in. kaliskiego oraz protokoły kontroli i zarządzenia pokontrolne dla organów do spraw lokalowych prezydium rad narodowych niższego stopnia, ukazujące sytuację mieszkaniową w Kaliszu. Dokumentacja działu: Rolnictwo i leśnictwo obejmuje sprawozdania syntetyczne z inspekcji i kontroli kompleksowych Wydziałów Rolnictwa i Leśnictwa Prezydium Powiatowych Rad Narodowych, m.in. w Kaliszu, a także harmonogramy i informacje ogólne dotyczące kontroli tego typu, protokoły kontroli kompleksowej Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Kaliszu w zakresie działalności Wydziału Rolnictwa i Leśnictwa Prezydium WRN w Poznaniu, protokołów porewizyjny Stacji Doświadczalnej Oceny Odmian w Majkowie w powiecie kaliskim, a w nim sprawozdanie z wykonania zarządzeń porewizyjnych dla gospodarki finansowej, akta rewizji finansowo-księgowej i protokół porewizyjny Stacji Doświadczalnej Oceny Odmian w Kościelnej Wsi koło Kalisza wraz ze sprawozdaniem z wykonania zarządzeń porewizyjnych dla gospodarki finansowej, protokoły lustracji w przedmiocie właściwego zagospodarowania resztówek na terenie powiatu kaliskiego, akta związane z przekazaniem budynków na resztówkach należących do Związku Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w powiatach, m.in. kaliskim, protokoły zdawczo-odbiorcze resztówek w powiatach, protokoły użytkowania lub dzierżawy działek lub gospodarstw w powiatach, m.in. kaliskim. W dziale: Mechanizacja i usługi na rzecz rolnictwa znajdują się akta założenia młynów motorowych w Russowie, w Gaci Kaliskiej i w Nowej Wsi Książęcej na terenie powiatu kaliskiego. Dział o nazwie: Problematyka ogólna obejmuje wykazy powierzchni i mapy powiatów, m.in. kaliskiego, a także akta i protokoły kontroli generalnej Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Kaliszu w zakresie kompetencji Urzędu Spraw Wewnętrznych Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Poznaniu, dotyczące demografii, obronności i porządku publicznego oraz wywłaszczeń, natomiast wyłącznie sprawom demografii poświęcone są akta kontroli i instruktażu jednostek podległych na terenie powiatu kaliskiego w zakresie kompetencji Referatu Kontroli i Ewidencji Ruchu Ludności Prezydium Powiatowej Rady Narodowej. Akta związane z wymiarem sprawiedliwości zawierają m.in.

protokoły kontroli i instruktażu jednostek podległych lub nadzorowanych, w tym wypadku miasta Kalisza i powiatu kaliskiego w zakresie orzecznictwa karno-administracyjnego. Do grupy: Problematyka mieszana zaliczono natomiast akta i protokoły kontroli generalnej i sprawdzającej Wydziałów Spraw Wewnętrznych Prezydii Rad Narodowych w powiecie i mieście Kaliszu w zakresie ewidencji ruchu ludności, działalności urzędów stanu cywilnego, orzecznictwa karno-administracyjnego, realizacji powszechnego obowiązku służby wojskowej. Z kolei Wojewódzka Komisja Cen WRN w Poznaniu sporządziła analizy ekonomiczne ogólne i dotyczące kształtowania się cen w różnych branżach, a także analizy kierunków rozwoju Rejonowej Spółdzielni Ogrodniczej w Kaliszu. Na koniec dział: Bankowość i finanse zawiera sprawozdania z kontroli przeprowadzonej przez Ministerstwo Finansów w Wydziale Finansowym Prezydium WRN w Poznaniu oraz w Wydziałach Finansowych Powiatowej i Miejskiej Rad Narodowych w Kaliszu.

K **Kaliskie Zakłady Przemysłu Jedwabniczego**
KALISZ, UL. MAJKOWSKA 13

PREZYDIUM WOJEWÓDZKIEJ RADY
NARODOWEJ
Wydział N.U.1 A.
w POZNANIU
ul. Stalingradzka 10
Wzrost znak
Nazwa znak BI-1 5496 /66z.
Dotyczy: lokalizacji ogólniej

Stacja kolejowa: KALISZ
Strefa telefoniczna: KALISZ-JEDWAB
Telefony: 20-31 i 20-32
Konto bankowe NBP KALISZ Nr: 1286-0-100

Wpł. 27 IV 1966
Za: 25 kwietnia 1966z.

Wydziel. Dyktando
Urbanizacji
Wskaz. 27.4.66
No. AN
Oprac. Cichoci
Podpis

Podlega się na planie M.P.L. z dnia 6.04.1966z, znak: M-V-22606 /Z d.w. polecające wystąpić do sądu Województwa o wydanie świadectwa lokalizacji ogólniej na budowę dodatkowego agregatu do produkcji dywanów igłowych w Kaliszu uzasadniony zgodnie z M.P. nr. 82/62 uzasadnienia JET PKP przy Radzie Ministrów z dnia 21.11.1962z, w sprawie lokalizacji ogólniej inwestycji budowlanych osiedle wydania w/w świadectwa podające charakterystykę projektowanej inwestycji.

Wybudowany w latach 1960 - 1961 wydział dywanów igłowych w adaptowanej części klimatyzowanej halli tkalich jest przeznaczony tego rodzaju naczelny produkcyjny w Polsce i nie wymaga dodatkowych potrzebnych środków.

Wzrost produkcji i wyrobu igłowych w loco tąd. na rocznik do 2000 tąd. rocznik przez rozbudowę i dostawienie nowego agregatu igłowego z przystosowaniem go do produkcji dywanów szarych 2 lub 3 kolorowych zapewni potrzebny rynek eksportowy i krajowy.

Należy jak najwcześniej podjąć w następujących przedsięwzięciach w postępowaniu dywanów oraz w podklejaniu podłóg pełną produkcję z dwóch agregatów igłowych.

Wydział Dywanów Igłowych po rozrządnie produkować będzie wyroby igłowe w ilości 2000 tąd. rocznik z przędzy własnej.

Dywan i obrotki będą cięte, z drukiem filmowym z wzorem 2 lub 3 kolorowym. Ciężkość produkcji będzie podjęta nieznacznie lekniejszą oraz pięcioletni obrotki z wz. w/w dywan obrotki.

Wzrost dla poszczególnych oddziałów otrzymujemy w kooperacji w ilościach:

Wzrost dla	1960 ton/zak.
oddział polikrylonitrylowy	2400 ton/zak
oddział igłowy	2140 tąd./zak
oddział podklejki	6 ton/zak

Kal. z. 2173 z. 1966z. str. - 2. 61

48. Wniosek Kaliskich Zakładów Przemysłu Jedwabniczego z dnia 25 IV 1966 r. do władz wojewódzkich o rozbudowę Wydziału Dywanów Igłowych. APP, Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Poznaniu, sygn. 3281, s. 250

– Urząd Wojewódzki w Poznaniu 1974-1982 (zespół nr 1994). Zespół zawiera akta i protokoły rewizji finansowo-księgowej przeprowadzonej w Państwowym Technikum Rachunkowości w Liskowie oraz w Zasadniczej Szkole Rolniczej w Opatówku, w powiecie kaliskim.

– Wojewódzka Rada Narodowa w Poznaniu 1973-1990 (zespół nr 3195). Informacje do dziejów miasta i powiatu kaliskiego można znaleźć w tym zespole w protokołach posiedzeń Wojewódzkiego Konwentu Sołtysów przy Wojewodzie Poznańskim, w protokołach posiedzeń Wojewódzkiego Zespołu do spraw konkursu „Mistrz Gospodarności”, w aktach kontrolno-instruktażowych jednostek stopnia podstawowego, w aktach nadzoru nad działalnością miejskich i gminnych rad narodowych, w sprawozdaniach z kontroli miejskich i gminnych rad narodowych, w protokołach narad z przewodniczącymi rad narodowych oraz w sprawozdaniach statystycznych dotyczących zmian stanu osobowego rad narodowych.

2. Wybory:

– Wojewódzka Komisja Wyborcza w Poznaniu 1945-1955 (zespół nr 473). Akta tego zespołu związane są z wyborami w 1954 r., a należą do nich: zbiór obwieszczeń o podziale województwa poznańskiego na okręgi wyborcze dla wyborów do Wojewódzkiej Rady Narodowej oraz do Miejskiej Rady Narodowej m.in. w Kaliszu, zbiór obwieszczeń o podziale powiatów, m.in. kaliskiego na obwody głosowania, zbiór obwieszczeń o obwodach głosowania w miastach, m.in. w Kaliszu, zbiór obwieszczeń kandydatów do Miejskich Rad Narodowych w Kaliszu oraz kartki wyborcze w wyborach do Gromadzkich i Miejskich Rad Narodowych miast nie stanowiących powiatów, np. w Kaliszu.

– Wojewódzka Komisja Wyborcza w Poznaniu (zespół nr 1279). Zespół zawiera materiały archiwalne związane z wyborami w 1958 r., tj. obwieszczenie miejskich komisji wyborczych miast nie stanowiących powiatów oraz miast stanowiących powiaty, jak Kalisz, kartki wyborcze do Gromadzkich Rad Narodowych powiatu kaliskiego, protokoły głosowania z okręgów wyborczych nr 5 i nr 6 w mieście Kaliszu w wyborach Wojewódzkiej Rady Narodowej w Poznaniu dnia 2 II 1958 r.

– Wojewódzka Komisja Wyborcza w Poznaniu (zespół nr 1435). Znajdują się tu materiały archiwalne związane z wyborami w 1965 r.: protokoły głosowania do Wojewódzkiej Rady Narodowej w Poznaniu w okręgach nr 5 i nr 6 w mieście Kaliszu, obwieszczenia miejskich komisji wyborczych o wynikach wyborów do Miejskich Rad Narodowych miast stanowiących powiaty, jak Kalisz.

– Wojewódzka Komisja Wyborcza w Poznaniu (zespół nr 1763). Znajdują się tu z kolei materiały archiwalne związane z wyborami w 1969 r.: protokoły obwodowych komisji wyborczych w wyborach Wojewódzkiej Rady Narodowej w Poznaniu, w tym

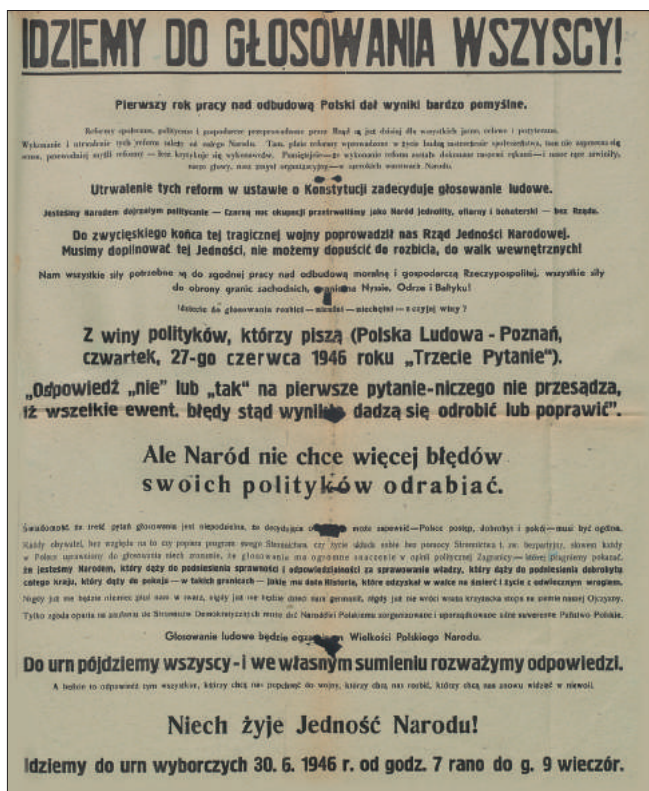
okręgów nr 5 w Kaliszu i nr 6 w Kościelnej Wsi powiatu kaliskiego oraz obwieszczenia miejskich komisji wyborczych o wynikach wyborów do Miejskich Rad Narodowych m.in. w Kaliszu.

II. Urzędy administracji państwowej specjalnej

– Kuratorium Okręgu Szkolnego Poznańskiego 1945-1950 (zespół nr 1495). W aktach Wydziału Ogólnego znajduje się korespondencja dotycząca mianowania kuratora Fundacji stypendialnej Franciszka Fournella w Kaliszu. W aktach Wydziału I Szkół Podstawowych są sprawozdania powizytacyjne i orzeczenia organizacyjne szkół nadesłane przez Inspektorat Szkolny w Kaliszu. Z kolei dokumentacja Wydziału II Szkół Średnich Ogólnokształcących zawiera sprawozdania i protokoły powizytacyjne szkół istniejących w Kaliszu jak: Państwowa Szkoła Ogólnokształcąca stopnia licealnego imienia Adama Asnyka, Państwowa Szkoła Ogólnokształcąca stopnia licealnego imienia Anny Jagiellonki, Państwowa Szkoła Ogólnokształcąca stopnia licealnego i podstawowego imienia Tadeusza Kościuszki, a także szkół średnich w Kaliszu utrzymywanych przez instytucje religijne jak: Prywatna Szkoła Zgromadzenia Sióstr Rodziny z Nazaretu i Prywatne Gimnazjum i Liceum Najświętszej Rodziny z Nazaretu. Dalej w aktach Wydziału III Szkół Zawodowych znaleźć można akta wizytacyjne Państwowego Gimnazjum i Liceum Mechanicznego w Kaliszu oraz korespondencję i decyzje w sprawie upaństwowienia szkół prywatnych i spółdzielczych w Kaliszu jak: gimnazja spółdzielcze dla dorosłych, Prywatne Koedukacyjne Gimnazjum i Liceum Handlowe Zgromadzenia Kupców, Technologiczne Liceum Przemysłu Spożywczego Zgromadzenia Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu (przy tym rysunek techniczny gmachu szkolnego), Gimnazjum Spółdzielcze dla Dorosłych Związku Rewizyjnego Spółdzielni RP i Publiczna Średnia Szkoła Zawodowa.

– Okręgowy Inspektorat Ochrony Skarbowej w Poznaniu 1945-1951 (zespół nr 779). W aktach tego zespołu znajdują się sprawozdania z działalności Rejonowego Inspektoratu Ochrony Skarbu w Kaliszu.

– Wojewódzki Urząd Informacji i Propagandy w Poznaniu 1945-1947 (zespół nr 916). Zespół ten zawiera m.in. akta Oddziału Powiatowego Urzędu Informacji i Propagandy w Kaliszu w sprawie treści referatów świetlicowych, treści komunikatów do radiowęzła na temat reformy rolnej, święta pracy i święta ziemi w Kaliszu, a także sprawozdania Oddziału Powiatowego w Kaliszu m.in. z obchodów świąt państwowych i rocznic, jak i sprawozdania i protokoły różnych zebrań oraz różne afisze.

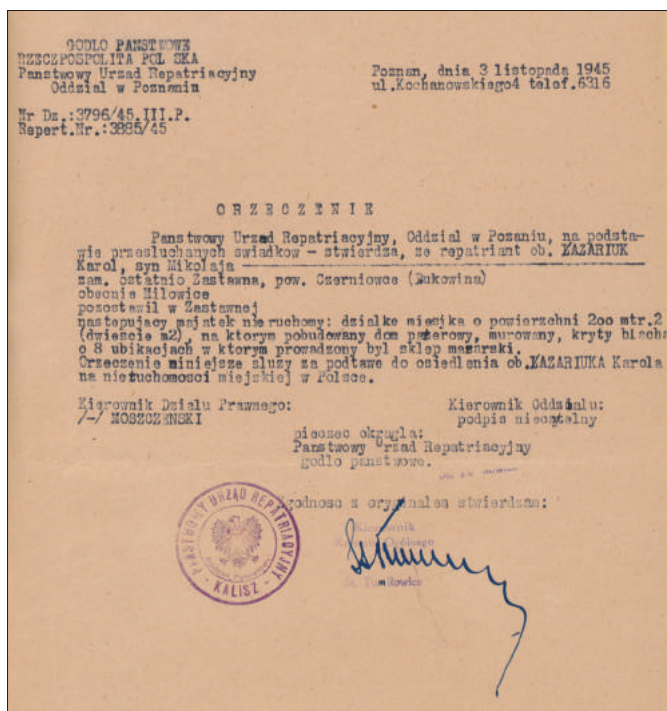

49. Plakat nawołujący do udziału w referendum ludowym w dniu 30 VI 1946 r. i do opowiedzenia się za ustrojem polegającym na zniesieniu senatu oraz upaństwowieniu rolnictwa i przemysłu, a także za utrwaleniem zachodniej granicy Polski. APP, Wojewódzki Urząd Informacji i Propagandy w Poznaniu, sygn. 100, s. 21

– Państwowy Urząd Repatriacyjny Wojewódzki Oddział w Poznaniu 1945-1951 (zespół nr 918). Akta Działu Ogólnego Wojewódzkiego Oddziału PUR przynoszą informacje na temat inspekcji placówek PUR w poszczególnych powiatach, w tym w powiecie kaliskim. Akta Działu Statystyki i Planowania zawierają natomiast sprawozdania miesięczne dotyczące osadnictwa na terenie objętym działalnością Powiatowego Oddziału Państwowego Urzędu Repatriacyjnego w Kaliszu-Turku, wykazy imienne repatriantów oraz wykazy osób przesiedlonych z powiatu kaliskiego na Ziemię Zachodnie. W aktach Działu Finansowo-Budżetowego Wojewódzkiego Oddziału PUR są preliminarze budżetowe Powiatowych Oddziałów PUR m.in. w Kaliszu, rachunki Powiatowego Oddziału PUR w Kaliszu, dokumentacja likwidacyjno-rewizyjna dotycząca budżetu Powiatowego Oddziału PUR w Kaliszu oraz akta budżetowo-likwidacyjne Powiatowego Oddziału PUR. Z kolei w aktach Działu Osadnictwa Wojewódzkiego Od-

działu PUR znajdują się wykazy ponemieckich nieruchomości miejskich w powiatach, w tym w powiecie kaliskim, wykazy obiektów miejskich przydzielonych repatriantom w powiatach, m.in. kaliskim, odpisy protokołów przekazania repatriantom w użytkowanie gospodarstw w powiecie kaliskim, sprawozdania statystyczne z akcji przesiedleńczej w powiatach kaliskim i tureckim, protokoły zdawczo-odbiorcze akt przesiedleńczych przekazanych do starostw, także kaliskiego. Dokumentacja Działu Inspekcji zawiera sprawozdania opisowe i statystyczne oraz protokoły inspekcyjne z akcji osadniczej z powiatów, w tym kaliskiego, natomiast w aktach Działu Prawnego są decyzje o przydziale obiektów miejskich na terenie miasta Kalisza i powiatu kaliskiego poszczególnym repatriantom podanym z imienia i nazwiska, a także instytucjom, np. karmelitankom bosym. Wreszcie w aktach Działu Likwidacyjnego Wojewódzkiego Oddziału PUR można znaleźć protokoły likwidacji Powiatowego Oddziału Państwowego Urzędu Repatriacyjnego w Kaliszu i protokoły likwidacji Punktu Etapowego i Sanitarnego Kalisz-Turek. Następną grupą materiałów archiwalnych w tym zespole są akta Oddziałów Powiatowych PUR, a pośród nich dokumentacja Państwowego Urzędu Repatriacyjnego w Kaliszu jak: księga główna (budżetowa), protokoły kontroli przeprowadzonej w Powiatowym Urzędzie Repatriacyjnym w Kaliszu, sprawozdania periodyczne z działalności PUR w Kaliszu, protokoły społecznej komisji kontroli gospodarstw ponemieckich w powiecie kaliskim, sprawozdania z akcji spółdzielczo-parcelacyjnej w powiecie kaliskim, wykazy reemigrantów i repatriantów zatrudnionych i zarejestrowanych przez Urząd Zatrudnienia w Kaliszu, sprawozdania z osadnictwa miejskiego i wojskowego na terenie powiatu kaliskiego, przy tym pisma i wykazy osadników wojskowych, sprawozdania dotyczące osadnictwa na terenie powiatu kaliskiego i tureckiego, wykazy repatriantów, w tym rolników, osiedlonych na terenie powiatu kaliskiego, wykazy obiektów miejskich w Kaliszu, wykazy nieruchomości miejskich ponemieckich w powiecie kaliskim, wykazy repatriantów, którym przydzielono nieruchomości miejskie w Kaliszu, akta w sprawach przydziału nieruchomości miejskich repatriantom w Kaliszu łącznie z imiennymi wykazami oraz dokumentami repatriantów, którym przydzielono obiekty oraz akta w sprawach przydziału repatriantom nieruchomości należących do Zarządu Miejskiego w Kaliszu, dokumenty majątkowe repatriantów w powiecie kaliskim, opis orzeczeń i skierowań na nieruchomości miejskie w Kaliszu, dekrety wydane przez Oddział Powiatowy Państwowego Urzędu Repatriacyjnego w Kaliszu repatriantom na obiekty miejskie, a także ewidencja orzeczeń odszkodowawczych i opisów mienia pozostawionego przez repatriantów wyjeżdżających z powiatu kaliskiego, z czym wiążą się też sprawozdania z akcji przesiedleńczej z powiatu kaliskiego i tureckiego ukazujące osadnictwo wiejskie i miejskie wywodzące się z powiatu kaliskiego i tureckiego, oraz wykazy imienne osób przesiedlających się na tereny zachodnie z powiatu kaliskiego, sprawozdania z ruchu transportów z repatriantami pochodzącymi z powiatu kaliskiego i tureckiego,

a obok tego rejestracja Ukraińców i Białorusinów z powiatu kaliskiego, akta w sprawach dotyczących repatriacji obywateli Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich z terenu powiatu kaliskiego, w sprawach związanych z repatriacją Niemców z terenu powiatu kaliskiego. Aktom rejestracji repatriantów i przydziału obiektów towarzyszy ewidencja repatriantów w Kaliszu, skorowidz repatriantów w Kaliszu i repatriantów z powiatu kaliskiego oraz księga główna budżetowa Państwowego Urzędu Repatriacyjnego w Kaliszu.

50. Odpis orzeczenia odszkodowawczego wystawionego przez Państwowy Urząd Repatriacyjny Oddział w Poznaniu dnia 3 XI 1945 r. i skierowanego do Zarządu Miejskiego w Kaliszu Referatu Majątków Opuszczonych i Porzuconych, nadającego repatriantowi prawo otrzymania nieruchomości miejskiej w Polsce. APP, Państwowy Urząd Repatriacyjny Wojewódzki Oddział w Poznaniu, sygn. 2312, s. 79

– Komisja Specjalna do Walki z Nadużyciami i Szkodnictwem Gospodarczym Delegatura w Poznaniu 1946-1955 (zespół nr 287). Zespół ten zawiera typowe akta spraw składające się z wniosków Prokuratury Powiatowej w Kaliszu i orzeczeń Delegatury Komisji Specjalnej, a ich przedmiotem są oskarżenia o: sprzedaż wódki bez odpowiedniego zezwolenia władz, nieposiadanie rachunku zakupu towaru z którego wyrabiano bambosze i czapki, oraz ukrycie pod stołem sklepowym mięsa i słoniny w celach spekulacyjnych.

– Ministerstwo Kontroli Państwowej Terenowe Grupy Kontroli w Poznaniu 1949-1958 (zespół nr 1059). W skład tego zespołu wchodziły głównie sprawozdania i protokoły kontroli przeprowadzonych przez Najwyższą Izbę Kontroli Delegaturę w Poznaniu w instytucjach jak: Narodowy Bank Polski Oddział w Kaliszu (kontrola dotyczyły finansowania i kredytowania przedsiębiorstw oraz całokształtu działalności), Cukrownia w Zbiersku w powiecie kaliskim (kontrola rozliczeń plantacyjnych), Fabryka Mebli i Fortepianów w Kaliszu (kontrola całokształtu działalności), Fabryka Pluszu i Aksamitu w Kaliszu (kontrola całokształtu działalności i realizacji planu inwestycyjnego), Fabryka Tiulu, Firanek i Koronek w Kaliszu (kontrola całokształtu działalności, obniżki kosztów własnych oraz dyscypliny pracy), Gazownia w Kaliszu (kontrola wykonania planów produkcyjnych, zatrudnienia i kosztów własnych), Powiatowy i Miejski Komitet Kultury Fizycznej w Kaliszu (kontrola całokształtu gospodarki), Przedsiębiorstwo Remontowo-Budowlane w Kaliszu (kontrola całokształtu działalności), Wydział Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Miejskiej Rady Narodowej w Kaliszu (kontrola organizacji, całokształtu gospodarki i wykonania planu), Wydział Finansowy Miejskiej Rady Narodowej w Kaliszu (kontrola wymiaru i poboru podatków), Wydział Oświaty Powiatowej Rady Narodowej w Kaliszu (kontrola zagadnień budowy, remontów oraz wyposażenia szkół), Zespół Państwowych Gospodarstw Rolnych w Marchwaczu powiatu kaliskiego (kontrola zagadnień mechanizacji), Sąd Okręgowy w Kaliszu (kontrola całokształtu działalności), Sąd Grodzki i Sąd Pracy w Kaliszu (kontrola całokształtu działalności), Gminna Kasa Spółdzielcza w Opatówku powiatu kaliskiego (kontrola spraw finansowych), Szkoła Muzyczna w Kaliszu (kontrola całokształtu działalności), Komenda Powiatowa Straży Pożarnej w Kaliszu (kontrola sprawności i gotowości), Państwowy Teatr w Kaliszu (kontrola działalności), Ubezpieczalnia Społeczna w Kaliszu (kontrola działalności), Zakłady Garbarskie w Kaliszu (kontrola całokształtu gospodarki i realizacji planu produkcji), Zakłady Mięsne w Kaliszu (kontrola organizacji, zatrudnienia i płac oraz działalności produkcyjnej i zbytu), Zakłady Przemysłu Jedwabniczego w Kaliszu (kontrola wykonania planu produkcji), Zakład Produkcji Pomocniczej w Kaliszu (kontrola całokształtu działalności), Zarząd Powiatowego Związku Młodzieży Polskiej w Kaliszu (kontrola całokształtu gospodarki), a na koniec znaleźć można akta kontroli przygotowań do akcji siewnej w powiatach oraz kontroli budowy Elewatora Zbożowego w Kaliszu. Zespół ten obejmuje także sprawozdania i protokoły kontroli przeprowadzonych przez Ministerstwo Kontroli Państwowej Terenowe Grupy Kontroli w Poznaniu w instytucjach jak: Narodowy Bank Polski Oddział Miejski w Kaliszu (kontrola prawidłowości pracy Oddziału wobec spółdzielni pracy), Bank Rolny Oddział Powiatowy w Kaliszu (kontrola działalności banku na odcinku finansowania PGR), Bank Rolny Oddział Rejonowy w Kaliszu (kontrola finansowania działalności inwestycyjnej dla PGR), Zakład Inkasa Gazu i Elektryczności w Kaliszu (kontrola całokształtu działalności),

Powszechny Dom Towarowy w Kaliszu (kontrola obrotu towarowego i rozliczeń niedoborów), Powszechna Spółdzielnia Spożywców w Kaliszu i jednostki podległe (kontrola zaopatrzenia odbiorców detalicznych przez hurt w artykuły spożywcze i przemysłowe), Powiatowy Związek Gminnych Spółdzielni w Kaliszu (kontrola zakupów ze źródeł zdecentralizowanych), Warsztaty Remontowo-Montażowe w Kaliszu, Powiatowy Zarząd Łączności w Kaliszu (kontrola jakości usług pocztowo-telekomunikacyjnych), Warsztaty Remontowo-Montażowe w Kaliszu, podległe WZGS (kontrola dyscypliny zatrudnienia i płac), Obwodowy Urząd Pocztowy w Kaliszu (kontrola wykonania planu usług), Rejonowy Urząd Telefoniczno-Telegraficzny w Kaliszu (kontrola realizacji planu usług i remontów, gospodarki materiałowej i finansowej), Fabryka Fortepianów i Pianin w Kaliszu (kontrola wykonania planu produkcji i funduszu płac), Zakłady Drzewne Przemysłu Terenowego w Kaliszu (kontrola wykonania planu produkcji), Zakłady Spożywcze Przemysłu Terenowego w Kaliszu (kontrola przygotowania do produkcji artykułów spożywczych oraz artykułów chłodzących), Pomocnicza Spółdzielnia Pracy w Kaliszu (kontrola wartości produkcji), Pomocnicza Spółdzielnia Przewozowa „Transport” w Kaliszu, Zakłady Włókien Sztucznych w Kaliszu (kontrola wykonania planu produkcji, zatrudnienia i płac), Zakłady Mięsne w Kaliszu (kontrola jakości produkcji), Zakłady Środków Odżywczych w Winiarach koło Kalisza (kontrola jakości produkcji i norm zużycia materiałów), Fabryka Pieczywa Cukierniczego w Kaliszu, Powiatowy Pełnomocnik Ministerstwa Skupu w Kaliszu (kontrola wymiaru obowiązkowych dostaw zbóż dla gospodarstw indywidualnych, uspołecznionych i spółdzielni produkcyjnych), Powiatowy Związek Gminnych Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w Kaliszu i jednostki podległe (kontrola realizacji planów kontraktacji trzody), Powiatowy Związek Gminnych Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w Kaliszu, Młyny w Kaliszu (kontrola wykonania planu postępu technicznego), Państwowy Dom Opieki dla Dorosłych w Kaliszu (kontrola wykonania budżetu oraz opieki nad pensjonariuszami).

– Delegatura Najwyższej Izby Kontroli w Poznaniu 1957-1976 (zespół nr 1206). W tym zespole znajdują się głównie protokoły i sprawozdania z kontroli poszczególnych organów administracji państwowej, przedsiębiorstw i instytucji. Kontrole ogólne realizacji postawionych zadań oraz kontrole w zakresie statystyki, gospodarki finansowej, zatrudnienia i spraw socjalnych Delegatura NIK przeprowadziła w organach administracji, przedsiębiorstwach i instytucjach kaliskich jak: Miejska Rada Narodowa w Kaliszu Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej i Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Kaliszu (akta zawierają informacje o stopniu realizacji wcześniejszych wniosków pokontrolnych Najwyższej Izby Kontroli dotyczących wykonania budżetu), Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Kaliszu Wydział Finansowy (kontrola w zakresie wykonania wydatków budżetowych i odnośnie podatku wyrównawczego), Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Kaliszu Wydział Budownictwa i Architektury (kontrola realizacji

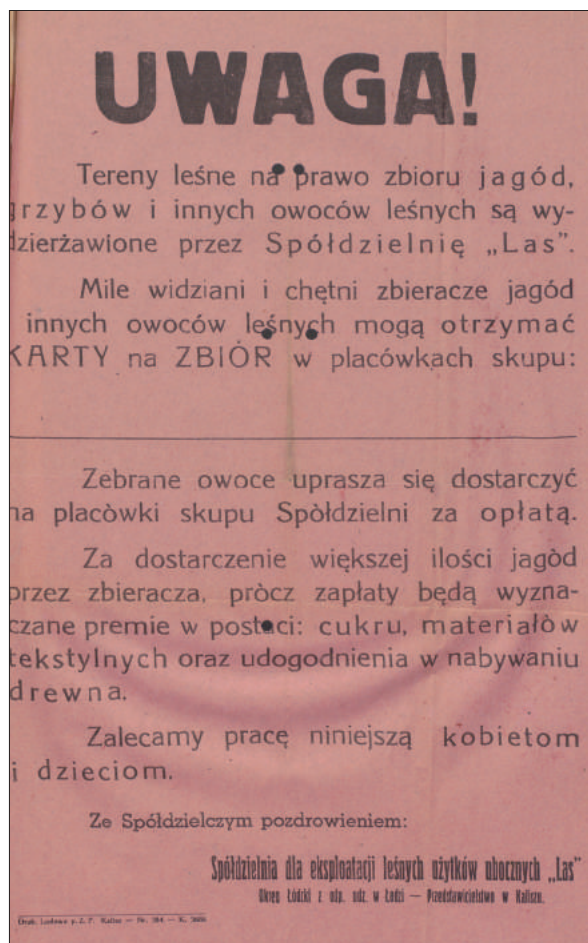
budownictwa jednorodzinnego), Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Kaliszu Wydział Spraw Lokalowych (kontrola gospodarowania lokalami), Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Kaliszu Wydział Spraw Mieszkaniowych (kontrola dysponowania mieszkaniem w państwowym budownictwie mieszkaniowym), Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Kaliszu Wydział Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej (kontrola realizacji budownictwa mieszkaniowego, kontrola robót elewacyjnych finansowanych ze środków dodatkowo przyznawanych w latach 1958-1959 przez Ministerstwo Gospodarki Komunalnej oraz wykonania robót elewacyjnych budynków mieszkalnych i ratusza prowadzonych przez Poznańskie Przedsiębiorstwo Robót Elewacyjnych na zlecenie Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Kaliszu w związku z obchodem jubileuszu 1800-lecia miasta, kontrola w zakresie wykonania wpływów z podatku i opłat z gospodarki nieuspołecznionej i od ludności, kontrola wykonania wniosków pokontrolnych skierowanych do przewodniczącego MRN), Prezydium MRN w Kaliszu Wydział Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej oraz Spółdzielnia Budowlano-Mieszkaniowa w Kaliszu, Kaliska Spółdzielnia Mieszkaniowa w Kaliszu, Dyrekcja Inwestycji Miejskich w Kaliszu, Wytwórnia Sprzętu Komunikacyjnego w Kaliszu (kontrola przygotowania i realizacji inwestycji mieszkaniowych w budownictwie spółdzielczym), Wydział Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej MRN oraz Spółdzielcze Zrzeszenie Budowy Domów Jednorodzinnych w Kaliszu i Wydział Budownictwa, Urbanistyki i Architektury Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Kaliszu (kontrola przygotowania i realizacji inwestycji mieszkaniowych w budownictwie spółdzielczym), Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Kaliszu i Wytwórnia Sprzętu Komunikacyjnego w Kaliszu (kontrola zasad przydziału mieszkań), Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Kaliszu Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej oraz Powiatowa Kolumna Transportu Sanitarnego w Kaliszu (kontrola działalności usługowej i eksploatacyjnej kolumny transportu sanitarnego), Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Kaliszu Wydział Zatrudnienia (kontrola organizacji i rozwoju produkcji nakładczej), Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Kaliszu Zarząd Inwestycji Miejskich (kontrola działalności inwestycyjnej, kontrola realizacji inwestycji w służbie zdrowia, kontrola dysponowania mieszkaniem w państwowym budownictwie mieszkaniowym), Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Kaliszu Wydział Przemysłu i Handlu (kontrola dyscypliny pracy), Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Kaliszu Wydział Handlu, Przemysłu i Usług (kontrola organizacji i rozwoju produkcji nakładczej), Kaliska Spółdzielnia Mieszkaniowa w Kaliszu (kontrola realizacji spółdzielczego budownictwa mieszkaniowego), Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej w Kaliszu (kontrola gospodarki środkami trwałymi w przedsiębiorstwach resortu gospodarki komunalnej), Miejski Zarząd Budynków Mieszkalnych w Kaliszu (kontrola w zakresie eksploatacji, konserwacji i remontów bieżących budynków mieszkalnych), Lokalne Zrzeszenie Właścicieli Nieruchomości w Kaliszu (kontrola w zakresie

eksploatacji, konserwacji i remontów bieżących budynków mieszkalnych), Urząd Miasta Kalisza, Urząd Miasta i Powiatu w Kaliszu (kontrola wykonania wniosków pokontrolnych), Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Kaliszu Wydział Finansowy (kontrola wymiaru i poboru podatków obrotowego i dochodowego z gospodarki nieuspołecznionej oraz w sprawie zaległości podatkowych, ogólna kontrola sprawności działania terenowych organów administracji państwowej), Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Kaliszu Wydział Zdrowia (kontrola w zakresie działalności otwartej opieki zdrowotnej), Prezydium Powiatowej Rady Narodowej Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej oraz Szpital Powiatowy w Kaliszu (kontrole sprawdzające dotyczące wykonania zarządzeń wydanych po kontroli NIK w zakresie realizacji zadań szpitali), Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Kaliszu Inspektorat Oświaty (kontrola realizacji uchwały Rady Ministrów z 1956 r.), Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Kaliszu Wydział Oświaty i Kultury (kontrola finansowa działalności wojewódzkich komitetów Narodowego Funduszu Ochrony Zdrowia, przeprowadzona w Kaliszu przez Okręgowy Zarząd Dochodów Państwa, dotycząca realizacji zadań przez państwowe domy dziecka), Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Kaliszu Wydział Rolnictwa i Leśnictwa (kontrola podziału gospodarstw, obrotu gruntami należącymi do Państwowego Funduszu Ziemi, uwłaszczenia długoletnich dzierżawców majątku po Dorocie Mellerowicz oraz rozdysponowania obiektów rozebranych położonych na terenie gromady Morawin w powiecie kaliskim, kontrola zagospodarowania gruntów z Funduszu Ziemi), Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Kaliszu Wydział Skupu (kontrola wymiaru obowiązkowych dostaw zwierząt rzeźnych oraz wykonania planu dostaw na lata 1965 i 1966), kontrola produkcji sadzeniaków oraz skupu i zagospodarowania ziemniaków, a także stanu przygotowania punktów skupu na terenie powiatu do sprawnego odbioru zwierząt rzeźnych, ziemniaków i buraków cukrowych), Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Kaliszu (kontrola stanu przygotowań Międzokółkowych Baz Maszynowych, Kółek Rolniczych powiatu kaliskiego oraz Państwowego Ośrodka Maszynowego w Kaliszu wraz z filiami do wiosennej akcji siewnej 1973 r.), Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Kaliszu Wydział Zatrudnienia i Spraw Socjalnych (kontrola załatwiania skarg i zażaleń np. anonimowej skargi z 1973 r. na działalność kierownika Kaliskiego Przedsiębiorstwa Budowlanego w Kaliszu), Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Kaliszu i podległe jednostki jak: Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Stawiszynie, Prezydium Gromadzkich Rad Narodowych w Długiej Wsi i Opatówku (kontrola gospodarowania środkami funduszu gromadzkiego i funduszu miejskiego w miastach nie stanowiących powiatów oraz funduszu aktywizacji małych miast), Urząd Wojewódzki w Kaliszu Wydział Kultury i Sztuki (kontrola realizacji zadań rozwoju kulturalnego miasta Kalisza i powiatu kaliskiego), Powiatowe Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Kaliszu (kontrola zaopatrzenia w wodę

ludności wsi), Okręgowa Dyrekcja Inwestycji Miejskich w Kaliszu (kontrola realizacji inwestycji komunalnych), Kaliskie Przedsiębiorstwo Przemysłu Terenowego w Stawiszynie (kontrola realizacji zadań gospodarczych i finansowych), Dyrekcja Budowy Osiedli Robotniczych w Kaliszu (kontrola realizacji inwestycji mieszkaniowych), Kaliskie Zakłady Ceramiki Budowlanej w Kaliszu (kontrola realizacji przez administrację zakładów pracy wniosków i uchwał podjętych przez Rady Robotników), Kaliskie Zakłady Przemysłu Terenowego Materiałów Budowlanych w Kaliszu (kontrola w zakresie wykonania planu akumulacji, kontrola realizacji zadań, sprawy nadzoru i kontroli), Kaliskie Przedsiębiorstwo Budownictwa w Kaliszu (kontrola realizacji zadań budownictwa mieszkaniowego), Kaliskie Przedsiębiorstwo Budowlane w Kaliszu (kontrola przygotowania i realizacji inwestycji mieszkaniowych w budownictwie spółdzielczym), Powiatowy Komitet Społecznego Funduszu Odbudowy Kraju i Stolicy w Kaliszu (kontrola organizacji i zabezpieczenia wpływów), Bank Inwestycyjny Oddział w Kaliszu (kontrola realizacji obowiązku rozliczania inwestycji oddanych do użytku, kontrola finansowania i bankowej kontroli inwestycji scentralizowanych w Oddziałach Banku), I Oddział Narodowego Banku Polskiego w Kaliszu (kontrola oddziaływania Narodowego Banku Polskiego na efektywność inwestycji branżowych i prawidłowość prowadzenia rachunków zaangażowania inwestycyjnego oraz ich wykorzystania do opiniowania projektów planu inwestycyjnego), Inspektor Powiatowy Państwowego Zakładu Ubezpieczeń w Kaliszu (kontrola działalności Państwowego Zakładu Ubezpieczeń w zakresie niektórych ubezpieczeń), Kaliskie Zakłady Gastronomiczne w Kaliszu (kontrola działalności), Przedsiębiorstwo Przemysłu Gastronomicznego Oddział w Kaliszu (kontrola organizacji i funkcjonowania przemysłu gastronomicznego), Spółdzielnia Pracy „Pralnia” w Kaliszu (kontrola usług pralniczych), Powszechny Dom Towarowy w Kaliszu (kontrola współpracy handlu z przemysłem oraz zaopatrzenia rynku w towary), Wojewódzkie Przedsiębiorstwo Handlu Odzieżą w Poznaniu Hurtownia w Kaliszu (kontrola współpracy handlu z przemysłem oraz zaopatrzenia rynku w towary), Miejskie Przedsiębiorstwo Handlu Detalicznego Artykułami Przemysłowymi w Kaliszu (kontrola planu produkcji i akumulacji), Miejskie Przedsiębiorstwo Handlu Detalicznego Artykułami Spożywczymi w Kaliszu (kontrola zaopatrzenia sieci handlowej w masę towarową), Kaliska Fabryka Ultramaryny w Kaliszu, kontrolowana przez Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Poznaniu wg programu Najwyższej Izby Kontroli, Przedsiębiorstwo Handlu Detalicznego Artykułów Spożywczych w Kaliszu (kontrola zaopatrzenia rynku w wyroby przemysłu garmażeryjnego), Przedsiębiorstwo Transportowe Handlu Wewnętrznego Filia w Kaliszu (kontrola funkcjonowania zintegrowanego transportu w miejskim handlu wewnętrznym), Hurtownia Wojewódzkiego Przedsiębiorstwa Hurtu Spożywczego w Kaliszu (kontrola stosowania norm jakości produkcji niektórych wyrobów rynkowych), Powiatowy Związek Gminnych Spółdzielni w Kaliszu (kontrola realizacji

dostaw obowiązkowych w powiecie kaliskim, kontrola rozdzielnictwa i handlu paliwem formowanym z węgla brunatnego), Powiatowy Związek Gminnych Spółdzielni w Podgrodziu Kaliskim (kontrola skupu skór surowych za 1958 r. w porównaniu do analogicznego okresu roku poprzedniego), Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Stawie powiatu kaliskiego (kontrola realizacji obowiązkowych dostaw zbóż, ziemniaków, zwierząt rzeźnych oraz likwidacji zaległości tych dostaw za lata ubiegłe, kontrola gospodarki paszami treściwymi na kontraktację trzody chlewnej oraz skupu zboża wolnorynkowego), Gminna Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska” w Stawie (informacja o wynikach kontroli produkcji skupu i zagospodarowania mleka na terenie województwa kaliskiego), Spółdzielca Hurtownia „Samopomoc Chłopska” w Kaliszu, ul. Poznańska (kontrola zabezpieczenia przed pożarami i włamaniami stosowanego w magazynach Centrali Rolniczej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska”), Powiatowy Związek Gminnych Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w Kaliszu, ul. Babina (kontrola zabezpieczenia przed pożarami i włamaniami stosowanego w magazynach Centrali Rolniczej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska”, kontrola skupu i zagospodarowania ziemniaków), Rejonowa Spółdzielnia Ogrodnicza w Kaliszu (kontrola produkcji sadzeniaków oraz skupu i zagospodarowania ziemniaków), Gminna Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska” w Kamieniu w powiecie kaliskim (kontrola produkcji sadzeniaków oraz skupu i zagospodarowania ziemniaków), Powiatowy Zakład Weterynarii w Kaliszu (kontrola działalności służby weterynaryjnej w zakresie zwalczania niektórych chorób inwazyjnych bydła i owiec), Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna w Przysieci w województwie kaliskim (kontrola realizacji zadań produkcji i dostaw oraz wykorzystania maszyn rolniczych), Rejonowa Spółdzielnia Ogrodnicza w Kaliszu (kontrola działalności w zakresie skupu, produkcji i zbytu w latach 1967-1968), Gminne Spółdzielnie i Spółdzielnie Kółek Rolniczych województwa kaliskiego (kontrola stanu przygotowań do prac żniwnych w 1975 r.), Urzędy Miast i Gmin (kontrola w zakresie produkcji i skupu oraz zagospodarowania mleka na terenie województwa kaliskiego), Wojewódzkie Przedsiębiorstwo Państwowej Komunikacji Samochodowej w Kaliszu (kontrola zabezpieczenia ładunków przed kradzieżą i zniszczeniem), Państwowa Spedycja Krajowa Stacja Polskich Kolei Państwowych w Kaliszu (kontrola wykorzystania towarowego taboru kolejowego i kontrola stanu usług transportowych), Przedsiębiorstwo Państwowej Komunikacji Samochodowej w Kaliszu (kontrola stanu usług transportowych), Domy Dziecka w Kaliszu i Liskowie (kontrola działalności placówek), Państwowy Dom Dziecka w Kaliszu (kontrola działalności usługowej na rzecz sportowców), Szpital Powiatowy w Kaliszu (kontrola realizacji planu inwestycyjnego), Miejska Stacja Pogotowia Ratunkowego w Kaliszu (kontrola działalności), Szpital Miejski i Przychodnia Obwodowa w Kaliszu (kontrola działalności), Miejska Kolumna Transportu Sanitarnego i Powiatowa Przychodnia Obwodowa w Kaliszu (kontrola gospodarki materiałowej), Wydział Oświaty w Kaliszu (kontrola organizacji

procesu nauczania w technikach zawodowych dla niepracujących tj. w Technikum Budowlanym w Kaliszu, oraz wykonania zadań przez szkolnictwo średnie jak Liceum Ekonomiczne w Kaliszu, a także Technikum dla Pracujących i Liceum Ogólnokształcące dla Pracujących w Kaliszu), Fabryka Pieczywa Cukierniczego Przemysłu Terenowego „Kaliszanka” w Kaliszu (kontrola rytmiczności produkcji, kontrola zagadnień inwestycji i importu, kontrola realizacji uchwał Rady Ministrów w sprawie postępu ekonomicznego, analiz ekonomicznych oraz pracy służb ekonomicznych w przemyśle), Kaliskie Zakłady Przemysłu Piekarniczego w Kaliszu (kontrola realizacji uchwał Rady Ministrów w sprawie postępu ekonomicznego, analiz ekonomicznych oraz pracy służb ekonomicznych w przemyśle), Kaliskie Zakłady Przemysłu Terenowego w Kaliszu (kontrola ogólna), Kaliskie Przedsiębiorstwo Przemysłu Terenowego w Kole (kontrola gospodarki zapasami), Kaliska Spółdzielnia Przemysłu Ludowego i Artystycznego w Kaliszu (protokół kontroli oraz korespondencja w tej sprawie), Kaliskie Przedsiębiorstwo Usługowo-Nakładcze Przemysłu Terenowego w Kaliszu przy ul. Kolegialnej (kontrola organizacji i rozwoju produkcji nakładczej, kontrola stopnia wykorzystania założeń techniczno-ekonomicznych przy projektowaniu i realizacji inwestycji), Spółdzielnia Pracy WYROBÓW SZKLARSKICH „Millenium” w Kaliszu (kontrola organizacji i rozwoju produkcji nakładczej), Wojewódzkie Przedsiębiorstwo Tekstylno-Odzieżowe Hurtownia Galanteryjna w Kaliszu (kontrola realizacji dostaw na rynek artykułów branży galanteryjnej), Kaliskie Zakłady Pluszu „Runotex” w Kaliszu (kontrola cen artykułów przemysłowych na tle kształtowania się kosztów produkcji i akumulacji), Zakłady Przemysłu Jedwabniczego „Wistil” w Kaliszu (kontrola cen artykułów przemysłowych na tle kształtowania się kosztów produkcji i akumulacji), Zakłady Mięsne w Kaliszu (kontrola zagospodarowania zwierząt rzeźnych), Kaliska Odlewnia Części Samochodowych w Kaliszu (od 1973 r. Kaliskie Zakłady Naprawy Samochodów; kontrola realizacji zadań rozwoju przemysłu elektromaszynowego), Rejon Produkcji Leśnej „Las” w Kaliszu (kontrola produkcji i skupu materiałów trzcinowych i słomianych na terenie byłego powiatu konińskiego w latach 1973-1974), Zakłady Przemysłu Dzwierskiego „Polo” w Kaliszu (kontrola gospodarki materiałowo-surowcowej, realizacji planów rozwoju techniki, uruchomienia produkcji wyrobów nowych i zmodernizowanych oraz wdrażania nowoczesnych technologii), Wytwórnia Sprzętu Komunikacyjnego w Kaliszu (kontrola realizacji uchwał Rady Ministrów w sprawie postępu ekonomicznego, analiz ekonomicznych oraz pracy służb ekonomicznych w przemyśle), Muzeum Ziemi Kaliskiej w Kaliszu (kontrola realizacji zadań rozwoju kulturalnego miasta Kalisza i powiatu kaliskiego), Spółdzielnia „Projekt” w Kaliszu (kontrola działalności), Spółdzielnia Pracy „Przełom” w Kaliszu (kontrola działalności), Sąd Powiatowy w Kaliszu (kontrola działalności biegłych świadczących usługi na rzecz podmiotów prawnych), Kaliskie Zakłady Przemysłu Terenowego w Kaliszu (kontrola dyscypliny pracy).

51. Plakat Spółdzielni „Las” z 1946 r. zachęcający kobiety i dzieci do zbierania owoców leśnych.
APP, Wojewódzki Urząd Informacji i Propagandy w Poznaniu, sygn. 100, s. 3

– Dyrekcja Okręgu Poczty i Telekomunikacji w Poznaniu 1945-1965 (zespół nr 1251). Wśród akt tego zespołu znajduje się dokumentacja kontroli wewnętrznych jednostek podległych tj. Wojewódzkiego Urzędu Poczty w Kaliszu i Wojewódzkiego Urzędu Telekomunikacji w Kaliszu oraz akta w sprawach organizacyjnych Rejonowego Urzędu Telekomunikacyjnego w Kaliszu.

– Okręgowy Zarząd Lasów Państwowych w Poznaniu 1945-1979 (zespół nr 1106). Zespół zawiera m.in. akta inspekcji Nadleśnictwa w Kaliszu, bilanse roczne Rejonu Kalisz oraz protokoły zdawczo-odbiorcze przekazania i przejmowania nieruchomości Nadleśnictwa Kalisz i innych w latach 1945-1952.

III. Instytucje wymiaru sprawiedliwości

– Sąd Okręgowy w Kaliszu 1946-1951 (zespół nr 1771). Pierwszy w tym zestawieniu zespół akt wytworzonych przez instytucję działającą w Kaliszu, składa się z akt spraw rehabilitacyjnych i innych spraw karnych, osądzanych na podstawie dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z 31 VIII 1944 r. o wymiarze kary dla faszystowsko-hitlerowskich zbrodniarzy winnych zabójstw i znęcania się nad ludnością cywilną i jeńcami oraz dla zdrajców narodu polskiego, wraz z późniejszymi zmianami ogłoszonymi przez ministra sprawiedliwości dnia 11 XII 1946 r. obejmującymi sprawy z oskarżenia o współpracę z okupantem, a także na podstawie dekretu PKWN z 4 XI 1944 r. o środkach zabezpieczających w stosunku do zdrajców narodu, poszerzonego dekretem Rady Ministrów z 28 II 1945 r. o wyłączeniu ze społeczeństwa polskiego wrogich elementów, a także na podstawie dekretu Rady Ministrów z 13 VI 1946 r. o sądeniu przestępstw szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy państwa, głównie przestępstw przeciwko interesom gospodarczym państwa, oraz dekretu Rady Ministrów z 28 VI 1946 r. o odpowiedzialności karnej za odstępstwo od narodowości w czasie wojny oraz na podstawie przepisów Kodeksu Karnego z 1932 i 1946 r. Postępowanie rehabilitacyjne z oskarżenia o odstępstwo od narodowości przechodziły osoby wpisane na niemiecką listę narodowościową (VD) lub listę ukraińską, szczególnie jeśli uczyniły to z własnej woli i bez przymusu. Postępowaniu karnemu z oskarżenia o przestępstwa wojenne podlegały z kolei osoby działające w czasie okupacji niemieckiej na szkodę ludności polskiej jako członkowie niemieckich organizacji i formacji wojskowych oraz policji (NSDAP, SS, SA, Gestapo), a także konfidenci Gestapo, osoby pełniące służbę w żandarmerii niemieckiej, nadzorcy w niemieckich więzieniach karnych i obozach koncentracyjnych, osoby biorące udział w prześladowaniu Polaków przez nękanie, bicie, głodzenie, kierowanie do więzień i obozów koncentracyjnych, a także w wysiedlaniu Polaków i zaborze ich mienia, donoszące o ukrywających się zbiegach lub o działalności antyniemieckiej. Obok akt w sprawach karnych związanych z okresem okupacji hitlerowskiej omawiany zespół archiwalny zawiera także akta spraw karnych z oskarżenia na podstawie dekretu Rady Ministrów z 13 VI 1946 r. o popełnienie przestępstw przeciwko bezpieczeństwu i porządkowi publicznemu oraz przeciwko interesom gospodarczym państwa w okresie odbudowy po zakończeniu działań wojennych. Były to przestępstwa polityczne i gospodarcze jak: nadużycia finansowe, przekroczenie kompetencji w celu osiągnięcia korzyści majątkowych, przywłaszczenie mienia państwowego, wywóz mienia poniemieckiego z obszaru Ziem Odzyskanych (szaber), osiąganie korzyści materialnych przez urzędników Państwowych Nieruchomości Ziemskich, kierowników i pracowników Gminnych Spółdzielni, sprzedawców, magazynierów, poborców

podatkowych, pracowników i urzędników spółdzielni rolniczych, zaniedbywanie obowiązków i powodowanie strat finansowych, rozpowszechnianie informacji wrogich ustrojowi, państwu i jego naczelnym organom, jak rządowi i milicji oraz godzących w sojusze, wzniecanie waśni religijnych i narodowościowych, utrudnianie wprowadzania w życie reformy rolnej, nie wywiązywanie się z obowiązkowych dostaw. Postępowania w zwykłych sprawach karnych, rozpatrywanych na podstawie Kodeksu Karnego, szczególnie artykułów 140, 215, 230, 236, 286, 290, 293 toczono były przeciwko osobom oskarżonym o przywłaszczenie pieniędzy na szkodę dobra społecznego, kradzież, napad, pobicie, składanie fałszywych oskarżeń i zeznań, sfalszowanie dokumentów, spowodowanie kalectwa, zabójstwo, nierząd, bigamię, zniesławienie, znęcanie się nad dziećmi i chorymi, podpalenie, posiadanie obcej waluty, spowodowanie wypadku drogowego w stanie nietrzeźwym, spowodowanie śmierci lub ciężkiego obrażenia ciała, pobicie, gwałt, uchylanie się od obowiązku alimentacyjnego, próba przekupienia funkcjonariuszy MO i ORMÓ.

– Sąd Wojewódzki w Poznaniu Ośrodek Zamiejscowy w Kaliszu 1957-1975 (zespół nr 5667). Zawiera akta Wydziału Cywilnego Sądu Wojewódzkiego w Poznaniu w sprawach osób z terenu miasta Kalisza i powiatu kaliskiego ubiegających się o unieważnienie małżeństwa, o uzyskanie rozwodu, o zaprzeczenie ojcostwa i unieważnienie uznania ojcostwa, o zaprzeczenie macierzyństwa, o rozwiązanie przysposobienia, o ubezwłasnowolnienie, o ustalenie istnienia małżeństwa, o wydanie nieruchomości, o zapłatę, o rentę, o odszkodowanie, ustalenie prawa własności, ustalenie odpowiedzialności za wypadek, o unieważnienie uchwały, o uznanie zażalenia na odmowę przeprowadzenia czynności notarialnej, o zniesienie współwłasności, o naprawienie szkody, o zwolnienie od kosztów sądowych i przydzielenie adwokata z urzędu, o przywrócenie do pracy, o uznanie wyroku zagranicznego sądu, o odwołanie pomówienia, o ustalenie bezprawności naruszenia czci, o ustanowienie kuratora, o zwrot poniesionych kosztów remontu budynku, o uchylenie ostrzeżenia.

IV. Instytucje kulturalno-oświatowe

– Teatr Wielki im. St. Moniuszki w Poznaniu 1945-1986 (zespół nr 1997). Wśród akt tego zespołu można znaleźć plakat anonsujący gościnne występy w Kaliszu Giovanniego Battisty Pergolesiego w sztuce pt. „Służąca panią” w 1971 r., a także plakat zapowiadający gościnne występy Państwowego Teatru im. Wojciecha Bogusławskiego w Kaliszu w Operze im. Stanisława Moniuszki w Poznaniu ze spektaklem opartym na powieści Heleny Mniszkówny pt. „Trędowata” w 1972 r.

52. Zaproszenie na majówkę zorganizowaną dnia 16 VI 1946 r. na poligonie wojskowym w Kościelnej Wsi. APP, Wojewódzki Urząd Informacji i Propagandy w Poznaniu, sygn. 100, s. 13

V. Banki i inne instytucje finansowe

– Bank Związku Spółek Zarobkowych Spółka Akcyjna w Poznaniu-Centrała 1885-1949 (zespół nr 711). W części akt tego zespołu wytworzonych po 1945 r. wśród sprawozdań rocznych znajduje się imienny wykaz pracowników Banku Handlowego Spółka Akcyjna w Kaliszu, którego agendy przejął Bank Związku Oddział w Kaliszu, poza tym są bilanse netto wraz z inwentarzami Oddziałów Banku Związku w Kaliszu i innych na 31 XII 1949 r., wykaz aktywów i pasywów przejętych z Banku Handlowego w Warszawie i jego Oddziałów m.in. w Kaliszu, bilanse miesięczne z 1949 r. przejęte przez Oddział Banku Związku w Kaliszu z Banku Handlowego, rachunki strat i zysków wraz z inwenturami Oddziałów Banku Związku m.in. w Kaliszu na 31 XII 1949 r., protokoły zdawczo-odbiorcze aktywów i pasywów Banku Handlowego w Warszawie Oddział w Kaliszu.

– Państwowy Bank Rolny w Poznaniu 1927-1955 (zespół nr 735). Wśród dokumentacji tej instytucji, wytworzonej po 1945 r. są akta kredytów długoterminowych udzielonych różnym osobom na terenie powiatu kaliskiego, lista wierzytelności Komunalnej Kasy Oszczędności miasta Kalisza i powiatu kaliskiego, wykaz dłużników byłej

Komunalnej Kasy Oszczędności miasta Kalisza i powiatu kaliskiego, sprawozdanie z likwidacji Komunalnych Kas Oszczędności miasta Kalisza i powiatu kaliskiego, zestawienie aktywów Komunalnej Kasy Oszczędności miasta Kalisza, bilans otwarcia likwidacji przez Naczelnego Likwidatora, zestaw aktywów II stopnia Komunalnej Kasy Oszczędności powiatu kaliskiego w Kaliszu, zestawienia inwentarzowe, bilans otwarcia likwidacji zatwierdzony przez Naczelnego Likwidatora, akta związane z likwidacją Banku Spółdzielczego w Kaliszu, akta likwidacji Banku Spółdzielczego Rzemieślników i Kupców Chrześcijańskich w Kaliszu.

– Bank Rzemiosła i Handlu Oddział w Poznaniu 1947-1950 (zespół nr 777). Zespół zawiera ankiety personalne pracowników oddziałów Banku Rzemiosła i Handlu, m.in. w Kaliszu.

– Bank Przemysłowców Spółka Akcyjna w Poznaniu 1879-1973 (zespół nr 1797). W części akt, wytworzonych po 1945 r. znajduje się skorowidz wkładów (wpłat) z terenu Kalisza i powiatu kaliskiego.

– Powszechna Kasa Oszczędności Obsługa Ratalnej Sprzedaży w Poznaniu 1959-1967 (zespół nr 1187). W tym zespole można znaleźć protokoły pokontrolne i inne Ekspozytur PKO, m.in. w Kaliszu.

VI. Administracja gospodarcza (centrale, zjednoczenia, zarządy, zrzeszenia)

– Poznańskie Zjednoczenie Budownictwa w Poznaniu 1961-1981 (zespół nr 1201). W dziale Organizacja znajdują się zarządzenia organizacyjne związane z utworzeniem Kaliskiego Przedsiębiorstwa Budowlanego w Kaliszu jako jednostki podległej Zjednoczeniu, protokoły przekazania Bazy Sprzętu Zjednoczenia Budownictwa nr 1 w Poznaniu na rzecz Poznańskiego Zjednoczenia Budownictwa nr 2 w Poznaniu oraz Kaliskiego Przedsiębiorstwa Budowlanego w Kaliszu, założenia organizacyjne i produkcyjne Kaliskiego Przedsiębiorstwa Budownictwa Przemysłowego obejmujące charakterystykę potrzeb regionu pod względem inwestycji oraz opis możliwości produkcji, siły roboczej, bazy technicznej i perspektyw ekonomicznych, zarządzenia dotyczące lokalizacji nowoutworzonego Kaliskiego Przedsiębiorstwa Budownictwa Przemysłowego. W dziale Kontrola jednostek podległych Zjednoczeniu są protokoły kontroli różnych dziedzin gospodarki w Kaliskim Przedsiębiorstwie Budowlanym, przeprowadzonej przez Poznańskie Zjednoczenie Budownictwa oraz Najwyższą Izbę Kontroli, protokoły kontroli warunków bezpieczeństwa i higieny pracy w Kaliskim Przedsiębiorstwie Budowlanym oraz kontroli tegoż przedsiębiorstwa w zakresie gospodarki finansowej, stanu

organizacyjnego oraz przebiegu prac, protokoły rewizji finansowo-księgowych dokonanych przez rewidentów Poznańskiego Zjednoczenia Budownictwa w Kaliskim Przedsiębiorstwie Budowlanym. W dziale Sprawozdawczość znajduje się analiza majątku trwałego Kaliskiego Przedsiębiorstwa Budowlanego w Kaliszu, analiza wykorzystania zdolności usługowej baz sprzętu i remontowych w Kaliskim Przedsiębiorstwie Budowlanym nr 1 w Kaliszu, sprawozdanie finansowe oraz badanie Kaliskiego Przedsiębiorstwa Budowlanego przez biegłych, sprawozdanie finansowe roczne oraz protokoły badania bilansu tegoż przedsiębiorstwa, orzeczenie biegłych z badania sprawozdań finansowych m.in. Kaliskiego Przedsiębiorstwa Budowlanego, protokoły narad bilansowych i komisji weryfikacyjnych oceniających działalność gospodarczą Kaliskiego Przedsiębiorstwa Budowlanego, a także sprawozdania przedsiębiorstw podległych Zjednoczeniu, w tym Kaliskiego Przedsiębiorstwa Budowlanego z realizacji uchwał VII Plenum Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej.

– Zjednoczenie Produkcji Elementów Wyposażenia Budownictwa „Metalplast” w Poznaniu 1951-1982 (zespół nr 1702). W aktach tego zespołu archiwalnego znajdują się materiały z posiedzeń Kolegium Zjednoczenia „Metalplast”, tj. protokoły, listy obecności, korespondencja, uchwały, wnioski Kolegium, sprawozdania z przekazania ustaleń tych zebrań, zarys rozwoju Kaliskich Zakładów Tworzyw Sztucznych, akty erekcyjne, aneksy do umów przedsiębiorstw podległych Zjednoczeniu, m.in. w Kaliszu, akta związane z rozbudową Zakładu w Kaliszu przy ulicy Przybrzeżnej (korespondencja z podległym przedsiębiorstwem, orzeczenie arbitrażowe, umowa o kredyt, faktury dla Zjednoczenia i Zakładów, program badań geologiczno-inżynierskich, nota księgowa, korespondencja z Zakładem, arkusze wyceny szczegółowej, faktury dla zakładów, protokół rozbieżności do umowy i załączniki, umowa o prace projektowe, oświadczenie o założeniach), dalej akta w sprawie rozbudowy tegoż Zakładu w Kaliszu przy ulicy Przybrzeżnej i przekazania terenu dla Zakładu „Haft” (korespondencja z Urzędem Wojewódzkim i z Ministerstwem Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych, umowa o nadzór autorski, harmonogram realizacji), akta związane z rozbudową Zakładu w Kaliszu przy ulicy Walki Młodych (korespondencja, załączniki do pism, umowy o nadzór autorski i wykonanie obiektów budownictwa, załączniki do umów, plan rzeczowo-finansowy, wniosek o kredyt, plan sytuacyjny), akta związane z budową Zakładu Tworzyw Sztucznych w Kaliszu (plan sytuacyjny, korespondencja z Urzędem Wojewódzkim, faktura dla Zjednoczenia, opracowanie przedwstępne, harmonogram realizacji zadań, wniosek lokalizacyjny), akta związane z budową mieszkań zakładowych w Kaliszu przy ulicy Ciasnej (korespondencja z podległym przedsiębiorstwem, wkładka do planu rzeczowo-finansowego, załączniki do pism, wniosek o przyjęcie inwestycji, plan rzeczowo-finansowy, umowa powiernicza), protokoły rewizji Odlewni Żeliwa w Kaliszu (korespondencja z podległymi przedsiębiorstwami, wnioski i załączniki do protokołu,

zarządzenia przeprowadzenia rewizji), protokoły rewizji Zakładu Elementów Wyposażenia Budownictwa w Kaliszu (wypis z Dziennika Ustaw, zarządzenia przeprowadzenia rewizji, tematyka rewizji, sprawozdania i wnioski porewizyjne, notatka z rewizji, zarządzenia pokontrolne i meldunki z ich realizacji), analizy roczne działalności gospodarczej i kosztów własnych Kaliskich Zakładów Tworzyw Sztucznych w Kaliszu jako jednostki podległej Zjednoczeniu, ocena wykonania planu 5-letniego za lata 1966-1970 oraz wskaźniki syntetyczne i zadania odcinkowe na lata 1970-1975, a także protokół rewizji finansowo-księgowej oraz zarządzenia porewizyjne Inspektoratu Rewizyjnego Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Poznaniu Kaliskich Zakładów Tworzyw Sztucznych przy ulicy Walki Młodych w Kaliszu (zarządzenie przeprowadzenia rewizji, korespondencja Kaliskich Zakładów ze Zjednoczeniem Przemysłu Organicznego i Tworzyw Sztucznych „Erg”, polecenia porewizyjne).

– Zjednoczenie Budownictwa Wodnego i Melioracji w Poznaniu 1946-1982 (zespół nr 1197). W aktach Działu Planowania są plany roczne i plany techniczno-ekonomiczne Rejonowych Kierownictw Robót Wodno-Melioracyjnych m.in. w Kaliszu, plany techniczno-ekonomiczne oraz plany inwestycji i kapitalnych remontów zgrupowanych przedsiębiorstw m.in. w Kaliszu, plany finansowania inwestycji podległych przedsiębiorstw m.in. w Kaliszu, analizy kompleksowe i plany techniczno-ekonomiczne Rejonowych Przedsiębiorstw Melioracyjnych m.in. w Kaliszu, analizy techniczno-ekonomiczne Rejonowego Kierownictwa Wodno-Melioracyjnego w Kaliszu, analiza ekonomiczna Przedsiębiorstwa Konserwacji Sprzętu Wodno-Melioracyjnego w Kaliszu, analizy techniczno-ekonomiczne Rejonowych Kierownictw Robót Wodno-Melioracyjnych m.in. w Kaliszu, analizy techniczno-ekonomiczne Rejonowego Przedsiębiorstwa Melioracyjnego w Kaliszu, analiza planu produkcji i kosztów zgrupowanych przedsiębiorstw m.in. w Kaliszu, sprawozdania finansowe Rejonowego Kierownictwa Robót Wodno-Melioracyjnych w Kaliszu. W aktach Działu Ekonomicznego są regulaminy organizacyjne i rejestry Rejonowych Przedsiębiorstw Melioracyjnych, m.in. w Kaliszu.

– Zjednoczenie Budownictwa Rolniczego w Poznaniu 1949-1981 (zespół nr 1198). Dokumentacja Wydziału Planowania i Ekonomiki zawiera plany techniczno-ekonomiczne, roczne plany finansowe i bilanse roczne Przedsiębiorstwa Budownictwa Rolniczego w Kaliszu, a także plan 5-letni społeczno-gospodarczy na lata 1976-1980 Przedsiębiorstwa Budownictwa Rolniczego w Szczypiornie i Kaliszu.

– Wojewódzkie Zjednoczenie Budownictwa Komunalnego w Poznaniu 1961-1982 (zespół nr 1736). Akta Działu Ekonomicznego zawierają plan techniczno-ekonomiczny Przedsiębiorstwa Remontowo-Budowlanego Gospodarki Komunalnej w Kaliszu oraz plan techniczno-ekonomiczny Zakładów Komunalnych Przedsiębiorstwa Remontowo-Budowlanego w Kaliszu.

– Wojewódzkie Zjednoczenie Przedsiębiorstw Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Poznaniu 1945-1982 (zespół nr 1737). Dokumentacja Wydziału Organizacji zawiera też akta organizacji Miejskiego Przedsiębiorstwa Gospodarki Komunalnej Kalisz Nr 2 (jest tam m.in. uchwała Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Kaliszu), regulamin kontroli wewnętrznej oraz inne akta organizacji Miejskiego Zarządu Budownictwa Mieszkaniowego w Kaliszu, akta związane z organizacją Miejskiego Przedsiębiorstwa Komunalnego w Kaliszu, zarządzenie Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Kaliszu w sprawie organizacji działalności instancji miasta Kalisza, schemat organizacyjny wraz z objaśnieniem oraz inne akta organizacji przedsiębiorstwa Miejskie Hotele w Kaliszu.

– Zjednoczenie Zaplecza Technicznego Gospodarki Komunalnej w Poznaniu 1972-1981 (zespół nr 1701). Akta Wydziału Organizacji tej instytucji zawierają schemat organizacyjny Wytwórni Urządzeń Komunalnych w Kaliszu w tym m.in. korespondencję Wytwórni ze Zjednoczeniem, protokoły przekazania przedsiębiorstw do Wytwórni Urządzeń Komunalnych „WUKO” w Kaliszu, w tym m.in. zarządzenie Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Poznaniu. W aktach Wydziału Ekonomicznego są plany techniczno-ekonomiczne Wytwórni Urządzeń Komunalnych „WUKO” w Kaliszu jako jednostki podległej Zjednoczeniu, akta konferencji Samorządu Robotniczego Wytwórni Urządzeń Komunalnych w Kaliszu. Odrębną tematykę mają akta rewizji problemowych i gospodarczych przedsiębiorstwa, zamknięte aktami kontroli finansowej przeprowadzonej na podstawie zlecenia Okręgowego Zarządu Dochodów Państwa i Kontroli Finansowej w Kaliszu w Wytwórni Urządzeń Komunalnych w Kaliszu.

– Zjednoczenie Państwowych Przedsiębiorstw Gospodarki Rolnej w Poznaniu 1946, 1949-1982 (zespół nr 1192). Dział Planowanie obejmuje założenia gospodarcze oraz plany roczne gospodarczo-finansowe zespołu Przedsiębiorstw Gospodarki Rolnej Petryki w powiecie kaliskim, plany roczne gospodarczo-finansowe Zespołu Państwowych Gospodarstw Rolnych Marchwacz w powiecie kaliskim oraz plany gospodarczo-finansowe Zespołu Państwowych Gospodarstw Rolnych Piątek Wielki w powiecie kaliskim. Dział Sprawozdawczość i kontrole zawiera z kolei akta kontroli przeprowadzonych w Kombinacie Państwowego Gospodarstwa Rolnego Rusko w województwie kaliskim, akta rewizji przeprowadzonych w Państwowym Gospodarstwie Rolnym Stradomia z siedzibą w Sycowie w województwie kaliskim, akta rewizji problemowych i finansowych przeprowadzonych w Państwowym Gospodarstwie Rolnym Taczanów w województwie kaliskim.

– Wojewódzkie Zjednoczenie Przedsiębiorstw Spożywczych Państwowego Przemysłu Terenowego w Poznaniu 1945-1972 (zespół nr 1225). W aktach tej instytucji znajdują się m.in. roczne plany finansowe Przedsiębiorstwa Przemysłu Terenowego w Kaliszu, roczne plany finansowe i gospodarczo-techniczne, roczne plany produkcyjne,

zatrudnienia i funduszu płac Fabryki Pieczywa Cukierniczego „Kaliszanka” w Kaliszu, bilanse oraz akta rewizji i analizy działalności gospodarczej Fabryki Pieczywa Cukierniczego Przemysłu Terenowego „Kaliszanka” w Kaliszu, bilanse Rejonowego Przedsiębiorstwa Młynów Gospodarczych w Kaliszu, plany finansowe i techniczno-ekonomiczne oraz roczne analizy działalności gospodarczej i bilanse Kaliskiego Przedsiębiorstwa Przemysłu Terenowego w Stawiszynie powiatu kaliskiego.

– Zarząd Aptek Województwa Poznańskiego i m. Poznania w Poznaniu 1948-1957 (zespół nr 782). Akta pozostałe po działalności tej instytucji zawierają bilanse aptek społecznych, m.in. nr 23-26 w Kaliszu, a także akta remanentów Aptek Społecznych w Kaliszu, Stawiszynie, Godziszach, Iwanowicach, Koźminku, Opatówku, Błaskach, Cekowie, Apteki Społecznej nr 27 w Kaliszu (byłej apteki mgr J. Chlebińskiego), oraz Apteki Społecznej w nr 25 Kaliszu (dawnej prywatnej apteki mgr. T. Sumińskiego).

– Centralny Zarząd Przemysłu Ceramiki Budowlanej „Zachód” w Poznaniu 1949-1958 (zespół nr 764). Dokumentacja Wydziału Technologiczno-Produkcyjnego zawiera akta dotyczące reklamacji jakościowych w Zakładach Ceramiki Budowlanej m.in. w Kaliszu.

– Wojewódzkie Przedsiębiorstwo Państwowej Komunikacji Samochodowej w Poznaniu 1946-1982 (zespół nr 1278). Dział Organizacja zawiera regulamin pracy Oddziału Państwowej Komunikacji Samochodowej w Kaliszu, materiały na Konferencję Samorządu Robotniczego Państwowej Komunikacji Samochodowej Oddział w Kaliszu za lata 1975-1977, protokoły posiedzeń Konferencji Samorządu Robotniczego PKS Oddział w Kaliszu za lata 1977-1978.

W aktach Działu Planowania i Finansowania znajduje się program rozwoju transportu województwa kaliskiego na lata 1978-1980, plan 5-letni Oddziału w Kaliszu na lata 1971-1975, plan alternatywny Oddziału w Kaliszu na lata 1966-1970, roczne Narodowe Plany Gospodarcze Ekspozytury w Kaliszu i kaliskiego Oddziału Przedsiębiorstwa Państwowej Komunikacji Samochodowej, roczne plany kosztów, roczne sprawozdania finansowe Wojewódzkiego Przedsiębiorstwa Państwowej Komunikacji Samochodowej Oddział w Kaliszu, bilans zamknięcia kaliskiej Ekspozytury Przedsiębiorstwa Państwowej Komunikacji Samochodowej w Poznaniu w 1950 r., bilanse roczne Ekspozytury wraz z załącznikami, bilanse roczne byłej Ekspozytury Mieszanej w Kaliszu, bilans Oddziału Państwowej Komunikacji Samochodowej w Kaliszu, plany eksploatacyjne i techniczno-ekonomiczne Oddziału w Kaliszu. W Dziale Analiz są analizy działalności gospodarczej, techniczne i kompleksowe Państwowej Komunikacji Samochodowej Oddział w Kaliszu. W Dziale Przewozów są mapy ukazujące połączenia autobusowe Państwowej Komunikacji Samochodowej na terenie powiatów, w tym kaliskiego. Zespół zawiera także inne akta dotyczące Ekspozytury w Kaliszu w sprawach gospodarki i eksploatacji oraz utrzymania i remontów budynków, placów i parkingów,

a także wykaz nieruchomości należących do tej Ekspozytury. W Dziale Kontroli są natomiast akta rewizji przeprowadzonych przez Zjednoczenie i Najwyższą Izbę Kontroli w Oddziale Państwowej Komunikacji Samochodowej w Kaliszu, oraz rewizji problemowych i doraźnych, a także analizy bezpieczeństwa i higieny pracy.

– Wielkopolskie Okręgowe Zakłady Gazownictwa w Poznaniu 1950-1978 (zespół nr 1246). W Dziale Zatrudnienia, Norm i Płac jest plan zatrudnienia i funduszu płac Zakładu Gazownictwa w Kaliszu. Akta Działu Planowania i Ekonomiki zawierają plany techniczno-ekonomiczne i finansowe Zakładu Gazowniczego w Kaliszu oraz roczne sprawozdania Głównego Urzędu Statystycznego Zakładu Gazowniczego w Kaliszu. Dział Finansowo-Księgowy obejmuje roczne sprawozdania finansowe Zakładu Gazowniczego w Kaliszu.

– Zjednoczenie Technicznej Obsługi Rolnictwa w Poznaniu 1949-1981 (zespół nr 1249). Dokumentacja Wydziału Organizacji zawiera m.in. akta związane z lokalizacją Państwowych Ośrodków Maszynowych w powiatach, także w kaliskim oraz akta w sprawie przekazania resztówki gruntu dla Państwowego Ośrodka Maszynowego w Opatówku w powiecie kaliskim.

– Zjednoczenie Przemysłu Koncentratów Spożywczych w Poznaniu 1945-1982 (zespół nr 1293). W zespole tym znajdują się akta kontroli wewnętrznej z wykonania uchwał Kolegium Zjednoczenia Przemysłu Koncentratów Spożywczych w Warszawie przez podległe zakłady m.in. w Kaliszu, protokoły rewizji zakładów w Kaliszu przez Zjednoczenie Przemysłu Koncentratów Spożywczych w Warszawie, protokoły rewizji zakładów w Kaliszu przez Zjednoczenie Przemysłu Koncentratów Spożywczych w Poznaniu, plany techniczno-ekonomiczne i orzeczenia finansowe dotyczące zakładów w Kaliszu podległych Zjednoczeniu Przemysłu Koncentratów Spożywczych w Warszawie, sprawozdania roczne z działalności zakładów „Winiary” koło Kalisza podległych Zjednoczeniu Przemysłu Surogatów Kawowych i Środków Odżywczych w Warszawie, bilanse likwidacyjne i protokoły zdawczo-odbiorcze zakładów w Kaliszu podległych Zjednoczeniu Przemysłu Surogatów Kawowych i Środków Odżywczych w Warszawie.

VII. Przedsiębiorstwa (zakłady produkcyjne i handlowe)

– Wojewódzkie Przedsiębiorstwo Handlu Meblami w Poznaniu 1947-1967 (zespół nr 1253). Ze spraw kaliskich w zespole tym można znaleźć jedynie dokumentację projektową na przebudowę sklepu w Kaliszu.

– Wojewódzkie Przedsiębiorstwo Przemysłu Mięsnego w Poznaniu 1949-1975 (zespół nr 1196). W aktach Działu Organizacji jest struktura i schemat organizacyjny

oraz regulamin organizacyjny Zakładów Mięsnych w Kaliszu. W serii Paszporty zakładów mięsnych, informacje branżowe, są akta rzeźni w Kaliszu i przetwórni w Skalmierzycach, należących do Wojewódzkiego Zjednoczenia Przemysłu Mięsnego. Dział Planowanie zawiera plany finansowe, plany kosztów, plany produkcji przemysłowej, plany zatrudnienia i funduszu płac, plany eksportu, plany techniczno-ekonomiczne Zakładów Mięsnych w Kaliszu, plany zaopatrzenia materiałowo-technicznego, plany skupu i obrotu żywcem i towarami. Dział Statystyka i sprawozdawczość obejmuje też sprawozdania z działalności gospodarczej, sprawozdania finansowe Zakładów Mięsnych w Kaliszu, sprawozdania z wykonania planu zatrudnienia i funduszu płac, sprawozdania z wykorzystania czasu pracy, ruchu zatrudnionych oraz funduszu płac i innych wynagrodzeń, a także analizy kompleksowe. Dział Kontrole zawiera też protokoły Konferencji Samorządu Robotniczego Zakładów Mięsnych w Kaliszu Wojewódzkiego Zjednoczenia Przemysłu Mięsnego i protokoły kontroli Samorządu Robotniczego, a także protokoły rewizji i kontroli wszystkich aspektów działalności Zakładów Mięsnych w Kaliszu.

– Fabryka Samochodów Rolniczych „Polmo” w Poznaniu 1945-1973 (zespół nr 1774). W aktach tych znajdują się bilanse roczne Fabryki Samochodów Rolniczych „Polmo” w Poznaniu zakład w Kaliszu, protokoły przejęć i wnioski o przejęcie innych zakładów (w Grodzisku, Kaliszu, Międzychodzie), wykaz dokumentów związanych z przejęciem i wyłączeniem Zakładów Naprawy Samochodów w Kaliszu z Fabryki Samochodów Rolniczych „Polmo” w Poznaniu.

– Państwowe Przedsiębiorstwo Traktorów i Maszyn Rolniczych w Poznaniu 1945-1948 (zespół nr 760). Wśród akt Wydziału Administracyjnego znajdują się sprawozdania i protokoły inspekcji przeprowadzonych w stacji tego przedsiębiorstwa w Kaliszu.

– Poznańskie Okręgowe Zakłady Młynarskie w Poznaniu 1947-1957 (zespół nr 4787). Akta tego zespołu zawierają m.in. bilans otwarcia w 1948 r. Ośrodka Szkoleniowego Polskich Zakładów Zbożowych w Kaliszu, bilans zamknięcia na 31 XII 1948 r. Centralnego Ośrodka Szkolenia Młynarskiego Polskich Zakładów Zbożowych w Kaliszu, bilans otwarcia na 1 V 1948 r. Młynów Polskich Zakładów Zbożowych w Kaliszu, roczne bilanse zamknięcia Zespołu Młynów Polskich Zakładów Zbożowych w Kaliszu oraz roczne bilanse zamknięcia elewatora Zbożowego Polskich Zakładów Zbożowych w Kaliszu.

– Kombinat Budowlany „Poznań-Centrum” w Poznaniu 1978-1995 (zespół nr 4795). Kwestii kaliskich dotyczy dokumentacja tego zespołu archiwalnego związana z przejęciem przez Kombinat majątku różnych przedsiębiorstw wcześniej działających w Kaliszu jak: „Walter Bahr”, „Sommer Ernst”, „A. Adamek”, „Erhard Schongnitz”, „Heinrich Gross”, „Putner und Knopf”, „Otto Geipel”, a także Stolarsni w Kaliszu, Betoniarni w Kaliszu, Ślusarni w Kaliszu, Spółdzielni Budowlanej „Wolność”, Spółdzielni Hydraulików i Studniarzy w Kaliszu oraz Poznańskiego Przedsiębiorstwa Budowlanego Zjednoczenie Poznańskie Oddział nr 10 w Kaliszu.

VIII. Spółdzielnie

– Centrala Przemysłu Ludowego i Artystycznego w Poznaniu (CPLiA) Państwowa Ekspozytura Rejonowa w Poznaniu 1949-1954 (zespół nr 770). Dokumentacja Sekcji Organizacji zawiera akta organizacyjne Spółdzielni „Nowość” w Kaliszu wraz z wzorcowym statutem spółdzielni przemysłu ludowo-artystycznego, akta organizacyjne Spółdzielni „Twórczość” w Kaliszu wraz ze statutem, sprawozdania z walnych i innych zebrań Spółdzielni „Twórczość” w Kaliszu, akta w sprawie przejęcia zakładu gremplarskiego w Kaliszu, schemat organizacyjny Kaliskiej Spółdzielni Przemysłu Ludowego i Artystycznego oraz akta przejęcia firmy Z. Sypniewski przez Kaliską Spółdzielnię CPLiA. Akta Sekcji Planowania zawierają plany finansowo-produkcyjne Spółdzielni Przemysłu Ludowego i Artystycznego w Kaliszu, plany finansowo-produkcyjne Spółdzielni „Twórczość” w Kaliszu, plany finansowo-gospodarcze, bilansowe i produkcji oraz sprawozdania Wytwórni Haftów dawniej Sypniewski w Kaliszu oraz sprawozdania Haftów Kalisz z wykonania planu zbytu produkcji, z wykorzystania pracy maszyn itp. W aktach Sekcji Księgowości znajdują się natomiast bilans tabelaryczny Wytwórni Haftów w Kaliszu, bilans Wytwórni Haftów „Cepelia” Kalisz na dzień 31 XII 1950 r. oraz sprawozdania rachunkowe spółdzielni CPLiA w Kaliszu i innych miejscowościach.

– Wojewódzki Związek Spółdzielczości Pracy w Poznaniu 1954-1975 (zespół nr 1191). W zespole tym można znaleźć sprawozdania z zakresu usług Spółdzielni „Pralnia” w Kaliszu, akta dotyczące Spółdzielni Ogrodniczej w Kaliszu, statut i sprawozdanie z rewizji Spółdzielni Fryzjerów „Zjednoczenie” w Kaliszu, akta walnych zgromadzeń w Spółdzielni Pracy Remontowo-Budowlanej w Kaliszu, w Spółdzielni Pracy WYROBÓW SZKŁANYCH „Millenium” w Kaliszu (spółdzielnie chemiczne), w Spółdzielni Pracy „Modelana” w Kaliszu, Spółdzielni Pracy „Przełom” w Kaliszu, Spółdzielni Pracy Galanterijno-Skórzanej „Rozwój” w Kaliszu (spółdzielnie przemysłu lekkiego), akta walnych zgromadzeń w spółdzielniach metalowców tj. w Spółdzielni Pracy „Metalchem” w Kaliszu i Spółdzielni Pracy „Wagomet” w Kaliszu, protokoły wizytacji przeprowadzonych w spółdzielniach branży metalowej, m.in. w Kaliszu, protokoły walnych zgromadzeń Usługowej Spółdzielni Pracy „Chemi-Farb” w Kaliszu oraz w Powiatowej Spółdzielni Pracy Usług Wielobranżowych w Kaliszu, akta Spółdzielni Inwalidów „Rozkwit” w Kaliszu a wśród nich: protokół walnego zgromadzenia założycielskiego Spółdzielni Inwalidów „Rozkwit” w Kaliszu, protokoły walnego zgromadzenia, sprawozdania z działalności, statut spółdzielni, akta likwidacji spółdzielni. Są także akta Spółdzielni Budowlanej „Wolność” w Kaliszu: bilanse, sprawozdania z rewizji, opisy stanu prawnego-organizacyjnego i działalności gospodarczej, a także protokoły walnych zgromadzeń zawierające decyzje o rozwiązaniu Spółdzielni Budowlanych.

– Wojewódzki Związek Spółdzielni Mieszkaniowych w Poznaniu 1945-1970 (ze-spół nr 1703). Wśród akt tego obszernego zespołu archiwalnego znajduje się korespondencja Wojewódzkiego Związku z Kaliską Spółdzielnią Mieszkaniową w sprawie przekwalifikowania struktur organizacyjnych spółdzielni mieszkaniowych, uchwała Kaliskiej Spółdzielni Mieszkaniowej Lokatorsko-Własnościowej w Kaliszu w związku z planami finansowo-gospodarczymi Zakładów Remontowo-Budowlanych, protokół zebrania organizacyjnego założycieli Spółdzielni Mieszkaniowej w Kaliszu (Kaliskiej Spółdzielni Mieszkaniowej), analiza finansowa działalności Kaliskiej Spółdzielni Mieszkaniowej, inne akta Kaliskiej Spółdzielni Mieszkaniowej w Kaliszu, w tym dotyczące planów inwestycji, korespondencja z Bankiem Inwestycyjnym Oddział w Kaliszu oraz materiały na zebranie przedstawicieli spółdzielców, sprawozdania z działalności, protokoły kontroli i zalecenia pokontrolne dla Kaliskiej Spółdzielni Mieszkaniowej (Budowlano-Mieszkaniowej) oraz dla Kaliskiej Spółdzielni Mieszkaniowej Lokatorsko-Własnościowej w Kaliszu, w tym także zarządzenia wewnętrzne przewodniczącego Zarządu Spółdzielni oraz korespondencja z Centralnym Związkiem Spółdzielni Biurem Spółdzielni Mieszkaniowych w Warszawie, sprawozdania i protokoły kontroli oraz zalecenia dla Spółdzielni Mieszkaniowo-Budowlanej „Kolejarz” w Kaliszu oraz dla Spółdzielczego Zrzeszenia Budowy Domów Jednorodzinnych „Kolejarz” w Kaliszu, sprawozdania z działalności, protokoły kontroli oraz zalecenia dla Spółdzielni Mieszkaniowej Lokatorsko-Własnościowej „Budowlani” w Kaliszu, a także protokoły kontroli oraz zalecenia i preliminarze dla Spółdzielczego Zrzeszenia Budowy Domów Jednorodzinnych w Kaliszu. Bardzo ważną częścią dokumentacji są plany rzeczowo-finansowe inwestycji, akta w sprawach ogólnych inwestycji i preliminarze wydatków, m.in. na budowę przez Spółdzielcze Zrzeszenie Budowy Domów Jednorodzinnych w Kaliszu przy ulicach: Majków III, Wał Staromiejski, Winiarska, Toruńska, Szeroka, plany rzeczowo-finansowe inwestycji realizowanych przez Kaliską Spółdzielnię Mieszkaniową Lokatorsko-Własnościową w Kaliszu: Opatówek, Osiedle F I i F III i przy ulicach: 3 Maja, Kaliniec, Szopena, Serbinowska (korespondencja z Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Kaliszu, załączniki do instrukcji, oświadczenia o stanie posiadania, korespondencja z Dyrekcją Inwestycji Miejskich w Kaliszu, korespondencja z Wojewódzkim Zarządem Inwestycji Miejskich w Poznaniu), plany rzeczowo-finansowe inwestycji Kaliskiej Spółdzielni Mieszkaniowej w Kaliszu przy ulicach: Młynarska 16, Kaliniec, Mazurska, Kozia 1, Urzędnicza, Robotnicza-Staszica, Ludowa 2, 4, Górnośląska 21, Młynarska 29 (zaświadczenia o lokalizacji szczegółowej, akty notarialne, opinie wydziałów Związku Spółdzielni Mieszkaniowych i Budowlanych w Poznaniu, uchwały Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Kaliszu, korespondencja z Miejskim Przedsiębiorstwem Remontowo-Budowlanym w Kaliszu, opinie rzeczoznawców), plany rzeczowo-finansowe inwestycji Robotniczej Spółdzielni Mieszkaniowej w Kaliszu przy

ulicach: Ułańska, Zubrzyckiego, Słoneczna (korespondencja z Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Kaliszu, akty notarialne, załączniki do instrukcji).

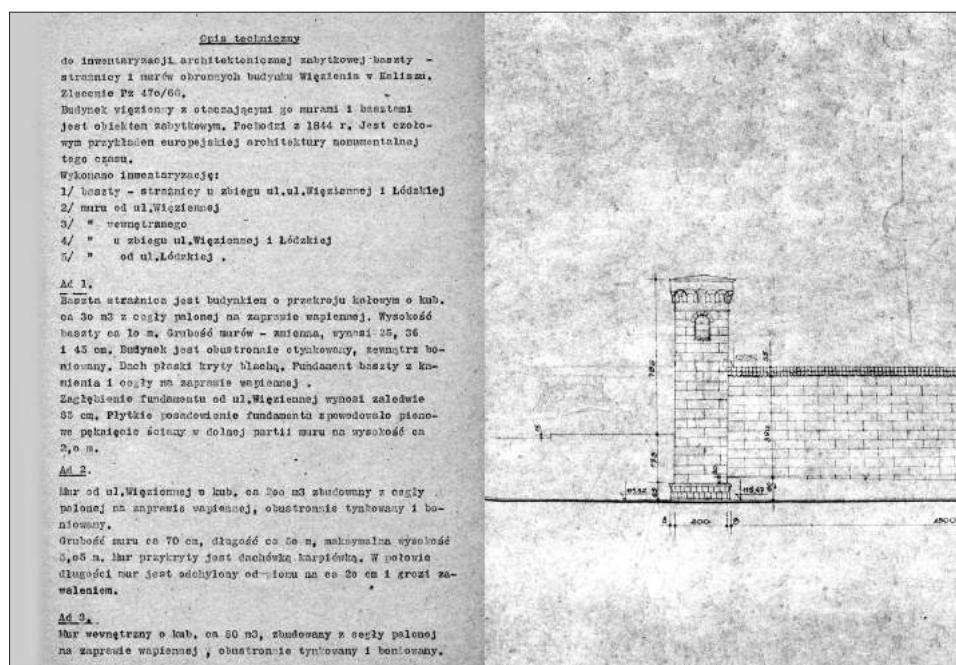
– Centralny Związek Spółdzielni Inwalidów Oddział Lustracji w Poznaniu 1980-1989 (zespół nr 2093). Dokumentacja zawiera protokoły lustracji Spółdzielni Inwalidów „Pokój” w Kaliszu, Usługowej Spółdzielni Inwalidów „Prosna” w Kaliszu oraz Spółdzielni Inwalidów „Rozkwit” w Kaliszu.

– Regionalny Związek Spółdzielni Inwalidów w Poznaniu 1957-1990 (zespół nr 1194). Dział Statuty i rejestr w obrębie tej dokumentacji zawiera statut Spółdzielni Inwalidów „Pokój” w Kaliszu oraz statut Spółdzielni Ochrony Mienia w Kaliszu. Dział Planowanie i sprawozdawczość obejmuje plany techniczno-ekonomiczne spółdzielni m.in. w Kaliszu, plany roczne Spółdzielni „Rozkwit” w Kaliszu, protokoły lustracji oraz roczne analizy ekonomiczne Spółdzielni Inwalidów „Pokój” w Kaliszu, analizy ekonomiczne i protokoły kontroli Spółdzielni „Straż Nocna” w Kaliszu, protokoły kontroli, lustracji i wizytacji oraz roczne analizy ekonomiczne Spółdzielni Inwalidów „Rozkwit” w Kaliszu. W aktach Działu Rehabilitacja są porozumienia zawarte pomiędzy Zarządem Regionalnego Związku Spółdzielni Inwalidów w Poznaniu i Radami Wojewódzkimi Zrzeszenia Sportowego Spółdzielczości Pracy Start w Poznaniu, Kaliszu i Lesznie w dziedzinie wychowania fizycznego, sportu i turystyki inwalidów. Dział Kontrole zawiera protokoły kontroli w Spółdzielni „Straż Nocna” w Kaliszu, protokoły kontroli w Spółdzielni „Ochrona Obiektów Straż Nocna” w Kaliszu, protokoły kontroli w tym działalności samorządowo-organizacyjnej w Spółdzielni „Ochrona Mienia i Usług Różnych” w Kaliszu, akta kontroli działalności samorządowo-organizacyjnej w Spółdzielni „Ochrona Mienia” w Kaliszu, akta kontroli i lustracji w Usługowej Spółdzielni Inwalidów w Kaliszu, protokoły kontroli w tym działalności samorządowo-organizacyjnej Spółdzielni Inwalidów „Pokój” w Kaliszu, protokoły kontroli w tym działalności samorządowo-organizacyjnej w Spółdzielni Inwalidów „Rozkwit” w Kaliszu.

IX. Biura projektowe

– Biuro Projektowo-Badawcze Budownictwa Ogólnego „Miastoprojekt” w Poznaniu 1954-1966 (zespół nr 1186). Wśród dokumentacji tej instytucji znajduje się projekt architektoniczno-budowlany z 1957 r. oraz założenia techniczno-ekonomiczne budynku i auli Liceum Pedagogicznego w Kaliszu oraz budynku mieszkalnego przy tym liceum, w tym opis techniczny, plan sytuacyjny, rzuty, przekroje, elewacje, obliczenia statyczne.

– Wojewódzkie Biuro Projektów w Poznaniu (zespół nr 1190). Zespół ten zawiera projekt techniczny instalacji wodociągowo-kanalizacyjnej i instalacji elektrycznej Sądu Powiatowego w Kaliszu wraz z opisem technicznym i kosztorysem oraz dokumentację projektowo-kosztorysową przebudowy kotłowni w tym sądzie i założenia instalacji centralnego ogrzewania z 1958 r. a także dokumentację architektoniczną zabytkowej baszty strażniczej i murów obronnych przy więzieniu w Kaliszu z 1967 r.

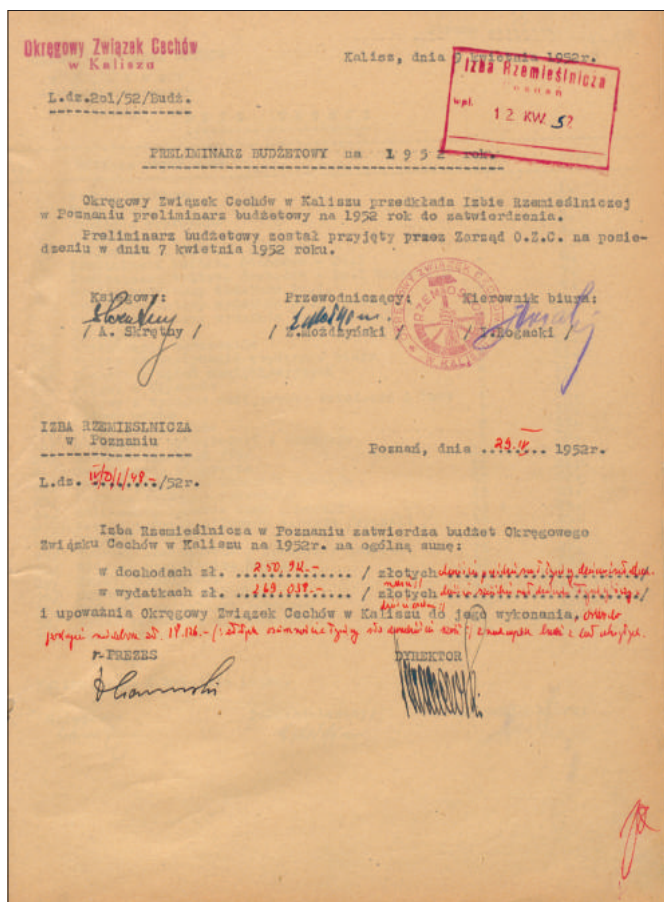
53. Inwentaryzacja architektoniczna zabytkowej baszty strażniczej i murów obronnych przy budynku więzienia w Kaliszu sporządzona w 1967 r.
APP, Wojewódzkie Biuro Projektów w Poznaniu, sygn. 464

X. Instytuty naukowe

– Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Poznaniu 1948-1999 (zespół nr 4939). Akta tego zespołu obejmują także karty rejestracyjne bibliotek na terenie powiatu kaliskiego, kwestionariusze sprawozdawczo-statystyczne dla bibliotek, m.in. w powiecie kaliskim, plany pracy, protokoły, sprawozdania z działalności bibliotek powiatowych i miejskich, m.in. w mieście Kaliszu i powiecie kaliskim, oraz sprawozdania GUS dotyczące bibliotek powiatowych i miejskich.

XI. Instytucje samorządu zawodowego

– Izba Rzemieślnicza w Poznaniu 1945-1975 (zespół nr 1204). Zespół ten zawiera głównie akta nadzoru sprawowanego przez Izbę Rzemieślniczą w Poznaniu nad działalnością poszczególnych cechów i organizacji cechowych w tym także cechów kaliskich jak: budowlanego, kołodziejów i bednarzy, kowali, krawców, fryzjerów, malarzy, młynarzy, piekarzy, rymarzy i garbarzy, stolarzy, szewców i cholewkarzy, ślusarzy i blacharzy, a także wędliniarzy, składające się z preliminarzy budżetowych i bilansów oraz sprawozdań finansowych i korespondencji z tymi podmiotami. Zespół zawiera także protokoły zdawczo-odbiorcze cechów po reorganizacji siatki cechów i powstaniu związków cechów, w tym Okręgowego Związku Cechów w Kaliszu, sprawozdania z kontroli biur Okręgowych Związków Cechów, m.in. w Kaliszu, materiały statystyczne, protokoły, sprawozdania, preliminarze budżetowe i korespondencję, sprawozdania finansowe Okręgowego Związku Cechów w Kaliszu, ogólne dane o Okręgowym Związku Cechów w Kaliszu i protokoły kontroli jego agend, preliminarze budżetowe i bilanse cechów i Okręgowego Związku Cechów w Kaliszu, a także akta organizacji Cechu Rzemiosł Różnych w Kaliszu pod nadzorem Okręgowego Związku Cechów w Kaliszu, protokoły zebrań Delegatów Cechu Rzemiosł Różnych w Kaliszu, protokoły posiedzeń i sprawozdania z działalności Zarządu Cechu Rzemiosł Różnych w Kaliszu, protokoły zebrań ogólnych rzemiosła kaliskiego, tj. członków Cechu Rzemiosł Różnych w Kaliszu, plan i program rozwoju rzemiosła i rozwoju usług realizowanych przez Cech Rzemiosł Różnych w Kaliszu i powiecie kaliskim, meldunki o sytuacji rzemiosła oraz o realizacji programu rozwoju usług przez Cech Rzemiosł Różnych w Kaliszu, sprawozdania o sytuacji gospodarczej Cechu Rzemiosł Różnych w Kaliszu oraz na temat dokształcania uczniów przez tenże cech, zestawienie poszczególnych zakładów należących do Cechu Rzemiosł Różnych w Kaliszu według form opodatkowania i ulg podatkowych, według wielkości miejscowości, preliminarze budżetowe oraz bilanse i sprawozdania finansowe Cechu Rzemiosł Różnych w Kaliszu, informacje o przebiegu badania sprawozdania finansowego Rzemieślniczej Spółdzielni Zaopatrzenia i Zbytu w Kaliszu oraz Rzemieślniczej Spółdzielni Wielobranżowej w Kaliszu.

54. Okręgowy Związek Cechów w Kaliszu przedkłada Izbie Rzemieślniczej w Poznaniu preliminarz budżetowy na rok 1952. APP, Izba Rzemieślnicza w Poznaniu, sygn. 1853, s. 185

XII. Związki, stowarzyszenia, komitety i inne organizacje

– Polski Związek Zachodni w Poznaniu 1934-1951 (zespół nr 883). Znajdują się tu m.in. akta organizacji powiatowych, w tym Obwodu Związku w Kaliszu z 1945 r. oraz sprawozdania Obwodu PZZ w Kaliszu.

– Liga Ochrony Przyrody Zarząd Wojewódzki w Poznaniu 1957-1976 (zespół nr 1692). W aktach tych znajduje się korespondencja, protokoły i sprawozdania Oddziału Powiatowego Ligi Ochrony Przyrody w Kaliszu i rozliczenia składek Oddziału LOP w Kaliszu.

– Liga Kobiet Zarząd Wojewódzki w Poznaniu 1947-1990 (zespół nr 1407). Wśród akt tego zespołu można wyróżnić protokoły posiedzeń i sprawozdania z działalności Zarządu Miejskiego Ligi Kobiet w Kaliszu, protokoły posiedzeń i materiały konferencji wyborczych Zarządu Powiatowego Ligi Kobiet w Kaliszu oraz protokoły Powiatowej Konferencji Sprawozdawczo-Wyborczej.

– Biuro Wojewódzkiego Komitetu Frontu Jedności Narodu w Poznaniu 1952-1983 (zespół nr 917). Znajdują się tutaj m.in. programy wyborcze powiatowych i miejskich Komitetów Frontu Jedności Narodu m.in. w Kaliszu, sprawozdania z pracy posłów na sejm w latach 1952-1956 wybranych w Okręgu Wyborczym nr 18 w Kaliszu, protokoły spotkań z posłami z okręgów wyborczych, m.in. w Kaliszu, skargi i zażalenia płynące z terenu miasta Kalisza i powiatu, sprawozdania z działalności Komitetów Powiatowego i Miejskiego Frontu Jedności Narodu w Kaliszu.

– Społeczny Fundusz Odbudowy Kraju i Stolicy Komitet Wojewódzki w Poznaniu 1947-1966 (zespół nr 1057). Wśród tej dokumentacji są protokoły zebrań oraz sprawozdania z działalności Miejskiego Komitetu Społecznego Funduszu Obudowy Stolicy w Kaliszu oraz protokoły posiedzeń i sprawozdania z działalności Powiatowego Komitetu SFOS w Kaliszu.

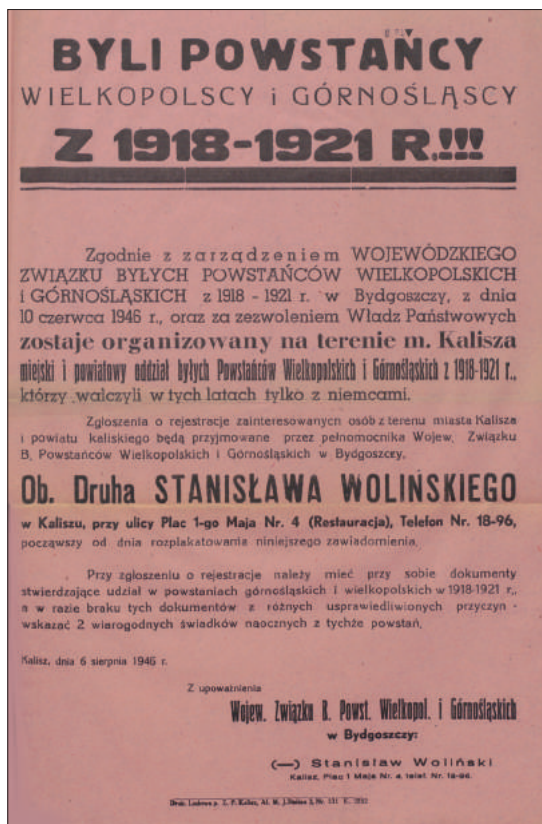
– Społeczny Komitet Radiofonizacji Kraju Zarząd Okręgu w Poznaniu 1946-1953 (zespół nr 923). Akta Działu Organizacyjnego tego komitetu zawierają protokoły zebrań i sprawozdania z działalności jego oddziałów, m.in. w Kaliszu.

– Towarzystwo Burs i Stypendiów Oddział Wojewódzki w Poznaniu 1946-1951 (zespół nr 922). Można tu znaleźć jedynie książkę kasową Oddziału Powiatowego Towarzystwa Burs i Stypendiów w Kaliszu.

– Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Radzieckiej Zarząd Wojewódzki w Poznaniu 1945-1975 (zespół nr 1250). Częścią tego zespołu archiwalnego są protokoły posiedzeń i sprawozdania z działalności Zarządu Miejskiego i Zarządu Powiatowego TPPR w Kaliszu, protokoły posiedzeń i walnych zebrań kół TPPR w Kaliszu oraz akta Konferencji Miejskiej Towarzystwa Przyjaźni Polsko Radzieckiej w Kaliszu w 1963 r.

– Towarzystwo Rozwoju Ziem Zachodnich Zarząd Wojewódzki w Poznaniu 1957-1970 (zespół nr 1244). Z kolei w tym zespole znajdują się protokoły zebrań Zarządu Powiatowego Towarzystwa Rozwoju Ziem Zachodnich w Kaliszu obrazujące działalność tego zarządu, a także inne efekty działalności naukowej i kulturalno-oświatowej jak albumy na temat miasta Szczecina wykonane przez uczennice IV Liceum Ogólnokształcącego w Kaliszu czy materiały dotyczące Zgaduj-Zgaduli o tematyce Ziem Zachodnich oraz szkolnego konkursu literackiego pt. „Moje przeżycia wakacyjne na Ziemiach Zachodnich” zorganizowanego przez Zarząd Powiatowy TRZZ w Kaliszu, poza tym znajdują się tu pisma okólne i sprawozdania z przebiegu akcji organizowanych przez TRZZ w Kaliszu, jak i sprawozdania z działalności Zarządu Powiatowego TRZZ w Kaliszu.

– Związek Inwalidów Wojennych Rzeczypospolitej Polskiej Zarząd Okręgu w Poznaniu 1945-1950 (zespół nr 1257). Należy zwrócić uwagę m.in. na protokoły posiedzeń Zarządu Koła Związku Inwalidów Wojennych w Kaliszu, ewidencję członków Koła Powiatowego w Kaliszu, akta Oddziału Koncesyjnego dotyczące uruchomienia lokalu gastronomicznego w Kaliszu (w tym są kosztorysy, plany, sprawozdania, protokoły i korespondencja) oraz akta tegoż Oddziału Koncesyjnego w sprawie uruchomienia stolarni mechanicznej Związku Inwalidów m.in. w Kaliszu, poza tym akta księgowe oraz akta Stolarni w Kaliszu, tj. bilanse otwarcia i zamknięcia, spisy inwentarza, protokoły Zakładu Stolarskiego i Budowlanego w Kaliszu.

274

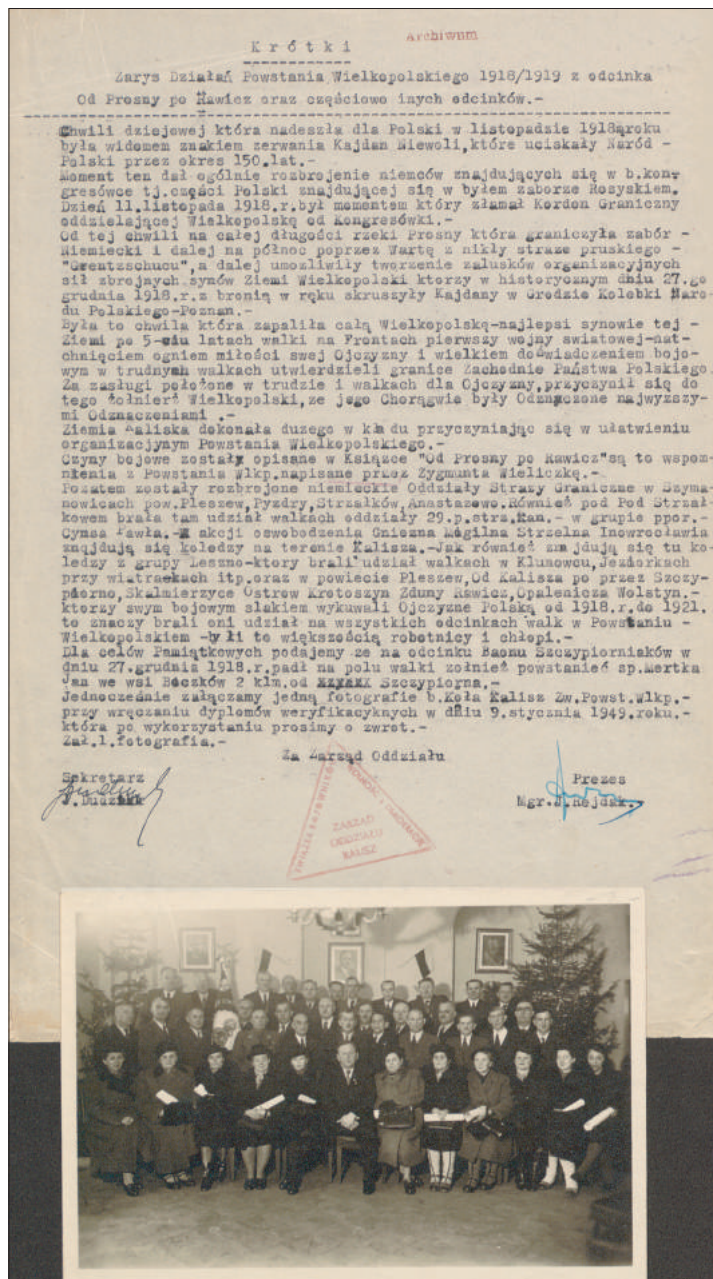
– Zarząd Okręgowy Związku Bojowników o Wolność i Demokrację w Poznaniu 1950-1982 (zespół nr 1415). Zespół ten mieści w sobie m.in. relacje i wspomnienia dotyczące powstania wielkopolskiego, wśród których jest np. fotografia pokazująca wręczanie dyplomów weryfikacyjnych w dniu 9 I 1949 r. dla członków byłego Koła Kalisz Związku Powstańców Wielkopolskich, dalej są relacje i wspomnienia dotyczące okupacji hitlerowskiej, m.in. w miejscowości Dobrzec w powiecie kaliskim, relacje i wspomnienia z walk z bandami Ukraińskiej Powstańczej Armii na terenie m.in. powiatu kaliskiego, są też akta Komisji Upamiętniania Miejsc Walki i Męczeństwa zajmującej się opieką nad pomnikami, cmentarzami, tablicami pamiątkowymi itp., w tym są też i fotografie pokazujące odsłonięcie tablicy pamiątkowej w dniu 1 IX 1971 r. w Kaliszu. W dalszej części znajdują się akta związane z organizacją Oddziału Powiatowego Związku Bojowników o Wolność i Demokrację w Kaliszu, protokoły Zjazdów Oddziału Powiatowego ZBoWiD w Kaliszu, protokoły posiedzeń Zarządu, Prezydium Zarządu i Plenum Zarządu Oddziału Powiatowego ZBoWiD w Kaliszu, protokoły narad Prezydium Zarządu Oddziału Powiatowego ZBoWiD w Kaliszu z prezesami Kół i przewodniczącymi Oddziałowych Komisji Problemowych, plany pracy Zarządu Oddziału Powiatowego ZBoWiD w Kaliszu, informacje i sprawozdania z działalności i organizacji Oddziału Powiatowego ZBoWiD w Kaliszu, preliminarze budżetowe i sprawozdania finansowe Oddziału Powiatowego ZBoWiD w Kaliszu, protokoły i sprawozdania z działalności Komisji Środowiskowych i Problemowych oraz różnych środowisk istniejących przy Zarządzie Oddziału Powiatowego Związku Bojowników o Wolność i Demokrację w Kaliszu, akta dokumentujące działalność społeczno-polityczną Oddziału Powiatowego ZBoWiD w Kaliszu, działalność Komisji ds. Młodzieży Oddziału Powiatowego ZBoWiD w Kaliszu, a także protokoły zebrań informacyjnych członków Oddziału Powiatowego Związku Bojowników o Wolność i Demokrację w Kaliszu.

– Związek Polskich Artystów Plastyków Zarząd Okręgu w Poznaniu 1945-1983 (zespół nr 1770). Dokumentacja tego związku zawiera także akta informujące o działalności Oddziału Związku Polskich Artystów Plastyków w Kaliszu.

– Towarzystwo Szkoły Świeckiej Zarząd Wojewódzki w Poznaniu 1957-1969 (zespół nr 2085). Można tutaj znaleźć akta I Zjazdu Powiatowego Towarzystwa Szkoły Świeckiej w Kaliszu w 1961 r. tj. uchwałę i referat sprawozdawczo-wyborczy.

– Zarząd Powiatowy Związku Młodzieży Polskiej w Kaliszu 1949-1956 (zespół nr 3908). Dokumentacja instytucji istniejącej i działającej w Kaliszu, składa się z akt konferencji, posiedzeń plenarnych prezydium, akt zarządów gminnych i kół, a także z informacji ogólnych.

– Zarząd Miejski Związku Młodzieży Polskiej w Kaliszu 1949-1956 (zespół nr 3909). Następny zespół akt wytworzonych przez instytucję kaliską a składający się z akt konferencji i posiedzeń plenarnych prezydium, dokumentacji narad, z planów pracy, dokumentacji kół oraz z informacji ogólnych.

56. Wspomnienia na temat Powstania Wielkopolskiego oraz fotografia członków kaliskiego koła Związku Powstańców Wielkopolskich po wręczeniu im dyplomów weryfikacyjnych w dniu 9 I 1949 r. w sali posiedzeń Starostwa Powiatowego w Kaliszu.

APP, Zarząd Okręgowy Związku Bojowników o Wolność i Demokrację w Poznaniu, sygn. 363, s. 4-5

– Zarząd Wojewódzki Związku Młodzieży Socjalistycznej w Poznaniu 1956-1976 (zespół nr 3941). W tym zespole archiwalnym znaleźć można informacje aktywu Zarządu Wojewódzkiego ZMS z pracy terenowej w powiatach, m.in. kaliskim oraz akta Zarządu Uczelnianego ZMS w Studium Nauczycielskim w Kaliszu.

– Zarząd Miejski Związku Młodzieży Socjalistycznej w Kaliszu 1957-1975 (zespół nr 3947). Kolejny zespół akt wytworzonych przez instytucję kaliską, składający się m.in. z protokołów i sprawozdań z konferencji sprawozdawczo-wyborczych, posiedzeń plenarnych i posiedzeń prezydium Zarządu Miejskiego Związku Młodzieży Socjalistycznej w Kaliszu, a także z informacji tego zarządu oraz z dokumentacji kół ZMS.

– Zarząd Powiatowy Związku Młodzieży Wiejskiej w Kaliszu 1957-1975 (zespół nr 3985). Również i ten zespół archiwalny dokumentuje działalność instytucji kaliskiej, a w jego skład wchodzi akta powiatowych zjazdów sprawozdawczo-wyborczych ZMW w Kaliszu, protokoły posiedzeń plenarnych, posiedzeń prezydium oraz informacje Zarządu Powiatowego Związku Młodzieży Wiejskiej (Związku Socjalistycznej Młodzieży Wiejskiej) w Kaliszu.

– Rada Wojewódzka Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej w Poznaniu 1973-1981 (zespół nr 4019). Akta instytucji szczebla wojewódzkiego zawierające protokoły i informacje Rad Powiatowych i Miejskich FSZMP, oraz wydawnictwo regionalne z 1977 r. pt. „Funkcje wychowawcze, społeczno-polityczne i gospodarcze ruchu młodzieżowego województwa kaliskiego w nowej strukturze administracyjnej”.

– Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa Oddział Wielkopolski w Poznaniu 1962-1990 (zespół nr 4752). Znajdują się tu akta związane z działalnością Delegatury w Kaliszu Oddziału Wielkopolskiego Towarzystwa Naukowego Organizacji i Kierownictwa jako organu konsultacyjno-wykonawczego tegoż Oddziału.

XIII. Związki zawodowe

– Wojewódzka Rada Związków Zawodowych w Poznaniu 1945-1956 (zespół nr 919). W aktach Wydziału Kultury i Oświaty znajduje się dokumentacja związana z działalnością Uniwersytetu Powszechnego w Kaliszu, w aktach Wydziału Finansowego jest księga budżetowa oraz księga główna Powiatowej Rady Związków Zawodowych w Kaliszu. W zespole znajdują się także protokoły i sprawozdania Powiatowej Rady Związków Zawodowych w Kaliszu, a także akta Powiatowej Komisji Akcji Socjalnej w Kaliszu w sprawach kolonii i półkolonii, przedszkoli oraz żłobków (w ramach Akcji Opieki nad Matką i Dzieckiem). Dokumentację tę zamyka księga kasowa Powiatowej Komisji Akcji Socjalnej w Kaliszu oraz akta Kas Zapomogowo-Pożyczkowych przy tejże Komisji.

– Powiatowa Rada Związków Zawodowych w Kaliszu 1969-1973 (zespół nr 1673). W tym zespole akt instytucji kaliskiej znajduje się protokół zebrania sprawozdawczo-wyborczego, materiały z konferencji sprawozdawczo-wyborczej, sprawozdanie z realizacji programu poprawy warunków socjalno-bytowych oraz program poprawy warunków pracy i socjalno-bytowych w następnych latach.

– Miejska Rada Związków Zawodowych w Kaliszu 1969-1973 (zespół nr 1672). W aktach tej instytucji kaliskiej znajduje się protokół zebrania sprawozdawczo-wyborczego, materiały z konferencji sprawozdawczo-wyborczej oraz ocena działalności Komisji Kobiet Pracujących.

– Związek Zawodowy Pracowników Poligrafii Zarząd Okręgu w Poznaniu 1945-1972 (zespół nr 1276). Zespół zawiera sprawozdanie z działalności Oddziałów Związku, m.in. w Kaliszu.

– Związek Zawodowy Pracowników Przemysłu Spożywczego i Cukrowniczego Zarząd Okręgu w Poznaniu 1961-1973 (zespół nr 1682). Znajdzie się tu głównie protokoły i sprawozdania z konferencji sprawozdawczo-wyborczych Rad Robotniczych i Rad Zakładowych Związku Zawodowego Pracowników Przemysłu Spożywczego oraz Związku Zawodowego Pracowników Przemysłu Spożywczego i Cukrowniczego, działających w zakładach piekarniczych, w wytwórniach papierosów, w zakładach mięsnych, w zakładach skupu zwierząt rzeźnych, w zakładach zbożowych, w chłodniach składowych i w zakładach koncentratów spożywczych, m.in. na terenie miasta Kalisza i powiatu kaliskiego. Materiały te uzupełnia zakładowa umowa zbiorowa Chłodni Składowej w Kaliszu.

– Związek Zawodowy Transportowców i Drogowców Zarząd Okręgu w Poznaniu 1945-1973 (zespół nr 1681). Jest to dokumentacja Związku Zawodowego Transportowców i Drogowców, działającego w następujących zakładach pracy i instytucjach na terenie miasta Kalisza: Przedsiębiorstwo Państwowej Komunikacji Samochodowej Ekspozytura w Kaliszu (protokoły zebrań sprawozdawczo-wyborczych Rady Zakładowej), Wojewódzkie Przedsiębiorstwo Państwowej Komunikacji Samochodowej w Poznaniu Oddział w Kaliszu (preliminarze budżetowe i sprawozdania finansowe Rady Zakładowej, plany pracy Rady Zakładowej, protokoły posiedzeń Rady Zakładowej, protokoły zebrań sprawozdawczo-wyborczych i sprawozdawczych z działalności Rady Zakładowej i Rady Robotniczej, sprawozdania z konferencji Samorządu Robotniczego, sprawozdania finansowo-statystyczne Pracowniczej Kasy Zapomogowo-Pożyczkowej), Rejon Eksploatacji Dróg Publicznych w Kaliszu (preliminarze budżetowe i sprawozdania finansowe Rady Zakładowej, protokoły posiedzeń i protokoły zebrań sprawozdawczo-wyborczych Rady Zakładowej oraz zebrań sprawozdawczych z działalności Rady Zakładowej, plany pracy Rady Zakładowej, sprawozdania z konferencji Samorządu Robotniczego, z konferencji ekonomicznych i narad wytwórczych i roboczych, spra-

wozdzania finansowo-statystyczne Pracowniczej Kasy Zapomogowo-Pożyczkowej), Powiatowy Zarząd Dróg Lokalnych w Kaliszu (preliminarze budżetowe i sprawozdania finansowe Rady Zakładowej, plany pracy Rady Zakładowej, protokoły zebrań sprawozdawczo-wyborczych Rady Zakładowej i sprawozdawczych z działalności Rady Zakładowej, sprawozdania finansowe Pracowniczej Kasy Zapomogowo-Pożyczkowej), Kaliska Odlewnia Części Samochodowych w Kaliszu (preliminarze budżetowe i sprawozdania finansowe Rady Zakładowej, plany pracy Rady Zakładowej, protokoły posiedzeń Rady Zakładowej, protokoły zebrań sprawozdawczo-wyborczych i sprawozdawczych z działalności Rady Zakładowej i Rady Robotniczej, sprawozdania z konferencji Samorządu Robotniczego, sprawozdania z działalności zakładu pracy w zakresie BHP, sprawozdania finansowe Pracowniczej Kasy Zapomogowo-Pożyczkowej), Wydział Komunikacji Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Poznaniu Gospodarstwo Pomocnicze w Kaliszu (protokoły zebrań sprawozdawczo-wyborczych Rady Zakładowej, sprawozdania finansowe Pracowniczej Kasy Zapomogowo-Pożyczkowej), Wydział Komunikacji Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Kaliszu Gospodarstwo Pomocnicze w Kaliszu (preliminarze budżetowe, plany pracy i sprawozdania finansowe Rady Zakładowej, protokoły posiedzeń i sprawozdania z działalności Rady Zakładowej), Wojewódzki Zarząd Dróg Publicznych w Poznaniu Oddział w Kaliszu (protokoły zebrań sprawozdawczo-wyborczych Rady Zakładowej).

– Związek Zawodowy Metalowców Zarząd Okręgowy w Poznaniu 1959-1972 (zespół nr 1686). Mieści się tu zapis zobowiązania podjętego przez Wytwórnę Sprzętu Komunikacyjnego (WSK) w Kaliszu na 22 VII 1961 r. (Święto Odrodzenia).

XIV. Partie polityczne

– Komitet Wojewódzki Polskiej Partii Robotniczej w Poznaniu 1942-1948 (zespół nr 2107). W aktach tego zespołu znajdują się informacje z powiatów m.in. kaliskiego w sprawie „Zbiórki na Wspólny Dom”, sprawozdania z pracy aktywu na terenie powiatu kaliskiego, materiały z terenu powiatu i miasta Kalisza stanowiącego okręg wyborczy w wyborach do Sejmu Ustawodawczego w 1947 r., informacje komitetów powiatowych i miejskich, w tym z Kalisza na temat wyborów do władz partyjnych.

– Komitet Powiatowy Polskiej Partii Robotniczej w Kaliszu 1945-1948 (zespół nr 2116). Kolejny zespół akt wytworzonych przez instytucję działającą w Kaliszu, wśród nich są akta powiatowych konferencji sprawozdawczo-wyborczych Polskiej Partii Robotniczej w Kaliszu, protokoły posiedzeń plenarnych Komitetu Powiatowego PPR w Kaliszu, posiedzeń egzekutywy KP PPR w Kaliszu, plany pracy, sprawozdania z narad

aktywu, sprawozdania miesięczne Komitetu Powiatowego PPR w Kaliszu, ankiety dotyczące stanu liczbowego partii i organizacji społecznych Komitetu Powiatowego PPR w Kaliszu, informacje i korespondencja Komitetu Powiatowego Polskiej Partii Robotniczej w Kaliszu w sprawach organizacyjnych, kadrowych oraz propagandy i oświaty, informacje i korespondencja Komitetu Powiatowego PPR w Kaliszu w sprawach ekonomicznych, informacje i korespondencja Komitetu Powiatowego PPR w Kaliszu w sprawach administracyjno-samorządowych, informacje i korespondencja Komitetu Powiatowego PPR w Kaliszu w sprawach rolnych, akta komórek Polskiej Partii Robotniczej w Starostwie Powiatowym w Kaliszu, w Powiatowym Urzędzie Bezpieczeństwa Publicznego w Kaliszu, w Milicji Obywatelskiej w Kaliszu, akta Komitetów Miejskich i Komitetów Gminnych Polskiej Partii Robotniczej w Błaszczach, Brudzewie, Cekowie, Chocz, Godziszach, Iwanowicach, Kamieniu, Kościelcu, Koźminku, Marchwacu, Opatówku, Ostrowie Kaliskim, Podgrodziu Kaliskim, Stawiszynie, Zbiersku, Zborowie, Pamięcinie, a także akta Komisji Porozumiewawczej Stronnictw Demokratycznych w powiecie kaliskim i Komitetu Współdziałania Polskiej Partii Robotniczej i Polskiej Partii Socjalistycznej w powiecie kaliskim.

– Komitet Miejski Polskiej Partii Robotniczej w Kaliszu 1945-1948 (zespół nr 2117). Kolejna już instytucja działająca w Kaliszu wytworzyła i zgromadziła akta miejskich konferencji sprawozdawczo-wyborczych Polskiej Partii Robotniczej w Kaliszu, protokoły posiedzeń plenarnych Komitetu Miejskiego PPR w Kaliszu oraz posiedzeń egzekutywy Komitetu Miejskiego PPR w Kaliszu, plany pracy, protokoły narad aktywu, sprawozdania miesięczne Komitetu Miejskiego PPR w Kaliszu, ankiety dotyczące stanu liczbowego partii i organizacji społecznych Komitetu Miejskiego Polskiej Partii Robotniczej w Kaliszu, informacje i korespondencję Komitetu Miejskiego PPR w Kaliszu w sprawach organizacyjnych i kadrowych, informacje ogólne Komitetu Miejskiego Polskiej Partii Robotniczej w Kaliszu w sprawach ekonomicznych, informacje Komitetu Miejskiego PPR w Kaliszu w sprawach ekonomicznych dotyczące poszczególnych zakładów pracy, korespondencję Komitetu Miejskiego Polskiej Partii Robotniczej w Kaliszu w sprawach ekonomicznych, informacje i korespondencję Komitetu Miejskiego PPR w Kaliszu w sprawach propagandy, oświaty i administracyjno-samorządowych, informacje ogólne i korespondencję Komitetu Miejskiego PPR w Kaliszu w sprawach związkowych według branż, akta Komitetów Fabrycznych Polskiej Partii Robotniczej w: Zakładach Przemysłu Dziewiarskiego nr 7 w Kaliszu, w Bielarni i Pluszowni, w Zakładach Koronek, w Zakładach Trykotaży i Fabrykach Konfekcyjnych, w Zakładach WYROBÓW Bakelitowych, w Garbarni, w Zakładach Ultramaryna, w Zakładach Orkan, w Zakładach Samochodowych nr 8, są także akta Komitetu Kolejowego Polskiej Partii Robotniczej w Kaliszu, akta Komórek Polskiej Partii Robotniczej w instytucjach handlu i spółdzielczości w Kaliszu, a także w Milicji Obywatelskiej, Więzieniu i Sądzie Okrę-

gowym, w Zarządzie Miejskim, Zarządzie Drogowym, w Komitecie Opieki Społecznej, w związkach zawodowych i Okręgowym Komitecie Żydowskim oraz w Urzędzie Pocztowym, w szpitalu i w kinach, przy tym też akta komórek terenowych i innych, akta Komisji Porozumiewawczej Stronnictw Demokratycznych w Kaliszu, Komitetu Współdziałania Polskiej Partii Robotniczej i Polskiej Partii Socjalistycznej w Kaliszu, na koniec spisy członków PPR w Kaliszu.

– Wojewódzki Komitet Robotniczy Polskiej Partii Socjalistycznej w Poznaniu 1945-1948 (zespół nr 2108). W aktach Oddziału Kadr znajdują się zestawienia obrazujące stan kadrowy PPS w poszczególnych powiatach, m.in. w kaliskim.

– Powiatowy Komitet Polskiej Partii Socjalistycznej w Kaliszu 1945-1948 (zespół nr 2153). Ta kolejna już instytucja działająca w Kaliszu pozostawiła dokumentację konferencji powiatowych, posiedzeń plenarnych, sprawozdania z narad aktywu, a także okólniki, informacje i spisy członków kół partyjnych.

– Miejski Komitet Polskiej Partii Socjalistycznej w Kaliszu 1945-1948 (zespół nr 2154). Podobnie i w tym zespole jest dokumentacja konferencji miejskich, protokoły posiedzeń plenarnych i narad aktywu, a także okólniki i informacje oraz akta kół partyjnych w zakładach produkcyjnych, w instytucjach i urzędach, a na koniec spisy członków tej kolejnej już instytucji działającej w Kaliszu.

– Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Poznaniu 1948-1990 (zespół nr 2183). Akta tego obszernego zespołu archiwalnego otwierają protokoły kontroli komitetów powiatowych i miejskich Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej m.in. w Kaliszu przez Wojewódzką Komisję Rewizyjną PZPR. W aktach Wydziału Organizacyjnego KW PZPR jest dokumentacja wyborów do sejmu i rad narodowych wraz z mapami, w tym Kalisza, a także z protokołami okręgowych konferencji wyborczych delegatów Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej m.in. w Kaliszu, w aktach Wydziału Organizacyjnego są też informacje ogólne Komitetu Miejskiego i Komitetu Powiatowego PZPR w Kaliszu, a w nich m.in. charakterystyki sytuacji politycznej i gospodarczej miasta Kalisza i powiatu kaliskiego wraz z zestawieniami cyfrowymi zawierającymi m.in. liczbę członków partii politycznych i organizacji społecznych w latach 1950 i 1952. W aktach tegoż wydziału można znaleźć także informacje Komitetu Powiatowego i Komitetu Miejskiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kaliszu dotyczące pracy partyjnej oraz przebiegu wyborów do władz partyjnych oraz wyborów do sejmu i rad narodowych, informacje komitetów powiatowych i miejskich Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, w tym z Kalisza dotyczące dyskusji w 1952 r. nad projektem konstytucji, obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego, ruchu młodzieżowego, Ligi Kobiet i kwestii kobiecych oraz nastrojów ludności na tle sytuacji wewnętrznej, informacje Komitetu Powiatowego i Miejskiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kaliszu na temat rozwoju liczbowego partii, zawierające wykazy

zakładów przemysłowych z liczbą zatrudnionych i obsadą personalną kierownictwa w 1950 r., sprawozdania aktywu omawiające problematykę ogólną z terenu powiatu i miasta Kalisza, informacje aktywu z powiatów i miast wydzielonych jak Kalisz na temat wyborów do władz partyjnych. W aktach Wydziału Propagandy i Kultury KW PZPR znajdują się informacje aktywu dotyczące pracy propagandowo-ideologicznej w powiatach i miastach wydzielonych jak Kalisz, informacje komitetów powiatowych i miejskich Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej m.in. w Kaliszu na temat działalności ideologiczno-propagandowej, działalności organizacji społecznych, działalności kulturalno-oświatowej, w tym prasy, czytelnictwa i radiowęzłów, obchodów i rocznic związanych ze Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich, informacje Komitetu Powiatowego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kaliszu i Komitetu Miejskiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kaliszu dotyczące obchodów 1-ego Maja, informacje aktywu z powiatów i miast wydzielonych jak Kalisz dotyczące szkolenia partyjnego, informacje statystyczne i opisowe Komitetu Powiatowego i Komitetu Miejskiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kaliszu na temat szkolenia partyjnego, informacje komitetów powiatowych i miejskich Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej m.in. w Kaliszu dotyczące pracy odczytowej. Dokumentacja Wojewódzkiego Ośrodka Szkolenia Partyjnego PZPR zawiera także informacje ogólne Międzypowiatowej Szkoły Partyjnej w Kaliszu. W aktach Wydziału Ekonomicznego KW PZPR znajdują się informacje dotyczące poszczególnych zakładów pracy na terenie miasta Kalisza i powiatu kaliskiego, informacje aktywu na temat sytuacji ekonomicznej na terenie Kalisza i powiatu kaliskiego, informacje ogólne Komitetu Miejskiego i Komitetu Powiatowego PZPR w Kaliszu odnoszące się do problematyki gospodarczej, informacje komitetów powiatowych i miejskich PZPR m.in. w Kaliszu na temat handlu, usług i drobnej wytwórczości. W aktach Wydziału Rolnego KW PZPR są informacje aktywu odnoszące się do akcji rolnych z terenu powiatów m.in. kaliskiego, informacje aktywu z poszczególnych powiatów, a także Komitetów Powiatowych PZPR, w tym i kaliskiego, przedstawiające stopień realizacji powinności rzeczowych i finansowych rolników wobec państwa, informacje aktywu z poszczególnych powiatów dotyczące spółdzielczości produkcyjnej, informacje ogólne komitetów powiatowych Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej m.in. w Kaliszu dotyczące problematyki rolnej i kółek rolniczych, a także ankiety wsi z powiatu kaliskiego w układzie według gmin, typowanych na spółdzielnie produkcyjne. Akta Wydziału Administracyjnego KW PZPR zawierają informacje aktywu z powiatów i miast wydzielonych, w tym Kalisza, dotyczące Milicji Obywatelskiej, informacje komitetów powiatowych i miejskich Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej m.in. w Kaliszu na temat kościołów i wyznań oraz służby zdrowia. W aktach Wydziału Nauki i Oświaty KW PZPR są informacje komitetów powiatowych i miejskich Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej dotyczące

szkolnictwa średniego i podstawowego, komitetów rodzicielskich i opiekuńczych, informacje Komitetu Powiatowego i Komitetu Miejskiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kaliszu dotyczące kadr. Dokumentacja Wojewódzkiej Komisji Kontroli Partyjnej PZPR i Wojewódzkiej Komisji Kontrolno-Rewizyjnej PZPR zawiera też informacje wymagane przez tę komisję od aktywu partyjnego z powiatów i miast wydzielonych np. Kalisza, są tam także akta sprawy rozpoczętej przez Komisję Kontroli Partyjnej w Wojsku Polskim (przewodniczył Zarakowski) przeciwko majorowi Franciszkowi Pencowi, zastępcy dowódcy dywizji ds. politycznych w Kaliszu, oskarżonemu o dopuszczenie do propagowania postaw klerykalnych w podległej dywizji. Dokumentacja Komisji Kontroli Partyjnej zawiera także akta sprawy zbiorowej o łamanie dyscypliny partyjnej poprzez powiązania rodzinne z klerem przez Czesława Chruszczewskiego, I sekretarza Komitetu Miejskiego PZPR w Kaliszu, Mariana Ostrowskiego, II sekretarza Komitetu Miejskiego PZPR w Kaliszu oraz Tadeusza Banasiaka i Lucynę Zdanowską, pracowników Komitetu Miejskiego PZPR w Kaliszu, oraz akta różnych osób oskarżonych o popełnienie przestępstw gospodarczych czy obyczajowych. Wydział o nazwie: Referat działaczy, referat historii partii, „bank informacji” KW PZPR zawiera akta osobowe działaczy, opracowania historyczne i relacje, dokumenty i wydawnictwa partii i organizacji społecznych, dokumenty urzędów i instytucji publicznych. Można tam znaleźć wykazy działaczy komunistycznych w Kaliszu w latach 1918-1938 oraz relację Tadeusza Olczaka pt. „Ruch młodzieżowy w okresie XXX-lecia w Kaliszu”, a także materiały archiwalne oraz prasowe dotyczące dr. Karla Kolba, prokuratora generalnego w Kaliszu (głównie fotokopie dokumentów niemieckich z lat 1940-1941 sporządzone w Instytucie Zachodnim w Poznaniu w 1964 r.), wspomnienie o reformie rolnej w Choczu w latach 1945-1947 spisane przez Ignacego Bartnickiego w Kaliszu w 1971 r., wspomnienia Kazimierza Borowiaka dotyczące okupacji i działalności w ruchu młodzieżowym na terenie Kalisza w latach 1939-1950, wspomnienia i ankietę Bolesława Kwiecińskiego, uczestnika walk rewolucyjnych, dotyczące działalności KPP w Kaliszu w latach 1923-1937, artykuł prasowy w „Expresie Kaliskim” z grudnia 1937 r. pt. „Czternaście lat w służbie Kompartii” poświęcony działalności agenturalnej Władysława Mehra w KPP, wspomnienia Władysława Skowrońskiego dotyczące działalności Komunistycznej Partii Polski w Kaliszu w latach 1926-1938, wspomnienia Jerzego Widawskiego dotyczące działalności Związku Walki Młodych w Kaliszu, infiltracji PSL w województwie warszawskim oraz ZMP i ZMW w Sochaczewie w latach 1945-1971, wspomnienia Jana Żylińskiego dotyczące działalności Organizacji Młodzieżowej Towarzystwa Uniwersytetów Robotniczych i wyborów do Rady Miejskiej w Kaliszu w 1939 r., wspomnienia Zelika Zylberberga jako uczestnika ruchu rewolucyjnego i byłego członka KPP, pioniera w Kaliszu, Koninie i Poznaniu dotyczące działalności KPP, KZMP i pobytu w Berezie Kartuskiej. W tej grupie materiałów archiwalnych znajdują

się także akta Wojewódzkiej Komisji Weryfikacji Poległych za Władzę Ludową w Poznaniu, zawierające dokumentację spraw: Stanisława Błaszczyka, zmarłego na skutek postrzelenia przez nieznanych sprawców dnia 22 X 1945 r. w Podgrodziu powiat kaliski, Jana Dembowego, zabitego przez nierozpoznany oddział, zwany w aktach tu i dalej bandą², dnia 5 V 1946 r. w Łaszkowie powiatu kaliskiego, Kazimierzy Głębieckiej, zabitej przez bandę „Brzóska” dnia 31 I 1947 r. w Piątku Wielkim powiatu kaliskiego, Józefa Grzywacza, który zginął na skutek nieszczęśliwego wypadku dnia 11 III 1946 r. w Kaliszu, Andrzeja Izdebskiego, zabitego przez przywódcę Polskiej Organizacji Podziemnej dnia 18 XII 1947 r. w Kaliszu, Józefa Jaśniaka, zabitego przez kłusowników dnia 31 XII 1945 r. na polach osady Staw powiatu kaliskiego, Franciszka Jułgi, który zmarł wskutek nieostrożnego obchodzenia się bronią dnia 26 X 1946 r. w Kaliszu, Andrzeja Karwackiego, zabitego przez nierozpoznaną bandę dnia 23 IX 1945 r. we wsi Przyranie gromada Zbiersk w powiecie kaliskim, Henryka Kasperczyka, który zginął w wskutek nieostrożnego obchodzenia się z bronią dnia 1 VIII 1946 r. w Kaliszu, Józefa Koźlika, zabitego przez nierozpoznaną bandę dnia 14 I 1946 r. w Gadowie w powiecie kaliskim, Pawła Krajewskiego, zabitego przez bandę „Groźnego” dnia 23 V 1946 r. we wsi Przyranie gromada Zbiersk w powiecie kaliskim, Franciszka Łakomiaka, który zginął w wypadku motocyklowym dnia 16 VI 1946 r. w Kaliszu, Mariana Matysiaka, zabitego przez nierozpoznaną bandę dnia 23 VI 1945 r. w Kościelcu w powiecie kaliskim, Piotra Mikołajczyka, zabitego przez nierozpoznaną bandę dnia 26 VI 1946 r. w okolicy Przyrania gromada Zbiersk powiat Kalisz, Stanisława Nowaka, zabitego przez bandę „Komi-na” dnia 28 IX 1945 r. w Dzierzbini w powiecie kaliskim, Jana Nowakowskiego, zabitego przez bandę „Murata” dnia 6 XI 1947 r. we wsi Dzikie Stare gromada Brzeziny w powiecie kaliskim, Mariana Olejniczaka, zabitego przez bandę dnia 21 IX 1949 r. w Sobiesękach w powiecie kaliskim, Stanisława Paluszcza, zabitego przez żołnierzy niemieckich dnia 22 I 1945 r. w Wyrowie w powiecie kaliskim, Józefa Piaseckiego, zabitego przez bandę Spaleniaka dnia 7 III 1946 r. w Opatówku w powiecie kaliskim, Józefa Rupiczaka, zabitego przez bandę „Orlika” dnia 2 VIII 1945 r. we wsi Piła w powiecie kaliskim, Jana Szczepanowskiego, zabitego przez bandę „Orla” dnia 25 V 1946 r. w Korzeniewie w powiecie kaliskim, Czesława Śledzia, który zginął w wypadku motocyklowym dnia 25 VIII 1945 r. w Szczypiornie w powiecie kaliskim, Władysława Tempki, zabitego przez awanturujących się osobników dnia 24 X 1948 r. w Kaliszu, Zenona Wieczorka, zabitego przez Ziemowita Głabiszewskiego przywódcę Polskiej Organizacji Podziemnej dnia 18 XII 1947 r. w Kaliszu oraz Franciszka Wróbla, który zginął wskutek nieszczęśliwego wypadku dnia 18 VI 1946 r. w Kaliszu. Z kolei dokumentacja Referatu

² Archiwum Państwowe w Poznaniu, Odpisy wyroków więźniów politycznych z lat 1945-1954, sygn. 7, akta procesu członków grupy Orlika.

Ewidencji KW PZPR zawiera wykazy członków, kandydatów i działaczy Komitetu Powiatowego PZPR w Kaliszu, skreślonych, wykluczonych i zmarłych w latach 1953-1968 oraz wykazy członków, kandydatów i działaczy Komitetu Miejskiego PZPR w Kaliszu, skreślonych, wykluczonych i zmarłych w latach 1954-1969. W aktach Wydziału Kadr KW PZPR znajdują się akta osobowe działaczy, a także zestawienia sekretarzy Komitetów Powiatowych PZPR m.in. w Kaliszu, wykazy akt personalnych członków, kandydatów i działaczy skreślonych, wykluczonych i zmarłych w latach 1953-1959, 1961-1962, 1970 z Komitetów Powiatowych m.in. w Kaliszu.

OBWIESZCZENIE

Wyrokiem Wojskowego Sądu Rejonowego
w Poznaniu na sesji wyjazdowej w **KALISZU**,
w dniu 15 czerwca 1946 roku skazani zostali na

KARĘ ŚMIERCI

1. **Spaleniak Stanisław** syn Marcina ze Smółki pow. Kalisz,
2. **Kreczmer Stanisław** syn Franciszka z Chodybek pow. Kalisz,
3. **Baranek Edmund** syn Antoniego z Ostrowa Wlkp., ul. Wolność 22,
4. **Wałęsa Edward** syn Stanisława z Karmlewa Starego pow. Kalisz,

za napady zbrojne w bandzie na posterunek
M. O. w Koźminku, w dniu 15 stycznia 1946 r.,
za napad nocny na stację kolejową w Radli-
czycach, za napad zbrojny na Urząd Gminny
i Poczty oraz Spółdzielnię w Rajsku, w nocy
z 14 na 15 stycznia 1946 roku, oraz za napad
zbrojny na posterunek M. O. w Goszczanowie.

WOJSKOWY SĄD REJONOWY W POZNANIU.

Drak. Łachina p. 2, P. Kalisz, Nr. 397, P. 100 K. 3701

57. Obwieszczenie o wyroku Wojskowego Sądu Rejonowego z dnia 15 VI 1946 r.
skazującego na karę śmierci członków zbrojnych oddziałów podziemia niepodległościowego.
APR, Wojewódzki Urząd Informacji i Propagandy w Poznaniu, sygn. 100, s. 10

– Komitet Powiatowy Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kaliszu 1949-1973 (zespół nr 2191). Kolejny już zespół akt wytworzonych przez instytucję działającą w Kaliszu, zawiera dokumentację powiatowych konferencji sprawozdawczo-wyborczych PZPR w Kaliszu, protokoły posiedzeń plenarnych Komitetu Powiatowego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kaliszu wraz z załącznikami, protokoły posiedzeń egzekutywy Komitetu Powiatowego PZPR w Kaliszu wraz z załącznikami, ankiety statystyczne Komitetu Powiatowego PZPR w Kaliszu dotyczące rozwoju liczbowego PZPR.

– Komitet Miejski Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kaliszu 1949-1973 (zespół nr 2192). Także i ten zespół akt wytworzonych przez instytucję działającą w Kaliszu mieści w sobie dokumentację miejskich konferencji sprawozdawczo-wyborczych PZPR w Kaliszu, protokoły posiedzeń plenarnych Komitetu Miejskiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kaliszu wraz z załącznikami, protokoły posiedzeń egzekutywy Komitetu Miejskiego PZPR w Kaliszu wraz z załącznikami oraz ankiety statystyczne Komitetu Miejskiego PZPR w Kaliszu dotyczące rozwoju liczbowego PZPR.

– Komitet Miasta i Powiatu Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kaliszu 1973-1975 (zespół nr 2193). Ostatni w tym zestawieniu zespół archiwalny wytworzony przez instytucję działającą w Kaliszu składa się z akt konferencji sprawozdawczo-wyborczej PZPR Miasta i Powiatu w Kaliszu, protokołów posiedzeń plenarnych Komitetu Miasta i Powiatu Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kaliszu wraz z załącznikami, protokołów posiedzeń egzekutywy Komitetu Miasta i Powiatu PZPR w Kaliszu wraz z załącznikami oraz z ankiet statystycznych Komitetu Miasta i Powiatu Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kaliszu dotyczących rozwoju liczbowego PZPR.

MAPY I PLANY

– Plany miast 1823-1979 (zespół nr 991). W tym zbiorze można wyróżnić mapę miasta Kalisza i powiatu z 1971 r.

– Mapy i atlasy drukowane XVI-XX w. (zespół nr 992). W tym zbiorze natomiast na uwagę zasługują mapy powiatu kaliskiego z lat 1958, 1960, 1962 i 1968-1971.

58. Fragment planu miasta Kalisza tuż przed wybuchem wojny 1939 r.
APP, Plany miast, sygn. 76a

ARCHIWA PRYWATNE I SPUŚCIZNY

– Stanisław Nawrocki – spuścizna (zespół nr 4807). Wśród różnego rodzaju materiałów tego zespołu archiwalnego, pochodzących z lat 1868-2000, znajdują się też fotografie „kaliskie”, jak fotografia legitymacyjna Edyty Tucholskiej z Kalisza z lat 1945-1960, fotografia przedstawiająca egzekucję przeprowadzoną przez żołnierzy niemieckich w Kaliszu w październiku 1939 r., fotografie z października 1945 r. przedstawiające eks-humację zwłok i pogrzeb ofiar terroru hitlerowskiego, rozstrzelanych w Winiarach koło Kalisza w dniu 14 XII 1939 r. oraz fotografia przedstawiająca uroczystość pogrzebową trzech osób rozstrzelanych w 1939 r. w Winiarach koło Kalisza, odbywającą się na rynku w Ostrzeszowie w 1945 r. (ilustracje nr 3 i 4).

Powyższy przegląd zawartości zespołów archiwalnych należących do zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu, a zawierających akta nie tylko instytucji działających w Kaliszu, ale także, a nawet przede wszystkim, akta instytucji szczebla wojewódzkiego czy centralnego pokazuje, jak szeroka jest w samym tylko archiwum poznańskim baza źródłowa do badania dziejów miasta Kalisza i powiatu kaliskiego oraz różnych aspektów życia i działalności mieszkańców tego terenu.

Abstract

The article discusses files created by political parties, youth associations, trade unions and courts functioning in Kalisz in the years 1945-1975, i.e. Miejski Komitet Polskiej Partii Socjalistycznej, Powiatowy Komitet PPS, Komitet Miejski Polskiej Partii Robotniczej, Komitet Powiatowy PPR, Komitet Miejski Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, Komitet Powiatowy PZPR, Komitet Miasta i Powiatu PZPR, Zarząd Miejski Związku Młodzieży Polskiej, Zarząd Powiatowy ZMP, Zarząd Miejski Związku Młodzieży Socjalistycznej, Zarząd Powiatowy Związku Młodzieży Wiejskiej, Miejska Rada Związków Zawodowych, Powiatowa Rada Związków Zawodowych and Kalisz District Court, which are kept in State Archive in Poznań. It presents also files of offices and institutions of voivodship level, which contain protocols and reports from municipal and district authorities' activities as well as materials sent under regulations of central authorities. Among those worth noticing are especially files of Urząd Wojewódzki Poznański and included there documentation connected with nationalization of various private companies and cooperatives in Kalisz after 1945; files of Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej in Poznań which, as a governmental agency, supervised and headed activities of municipal, district and communal authorities. Local society may also find interesting files of voivodeship branch of Państwowy Urząd Repatriacyjny presenting a process and results of expatriation action after World War II. Rich in materials are also files of controlling institutions such as Ministerstwo Kontroli Państwowej – Terenowe Grupy Kontroli in Poznań and Delegatura Najwyższej Izby Kontroli in Poznań. Archival fonds called Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej in Poznań in the years 1948-1990 is of great source value since that party during its existence held real and indivisible power in the state. However, all other archival fonds discussed in the article, small and incomplete, may provide knowledge unobtainable elsewhere.

Dokumentacja kaliska przechowywana w poznańskim Oddziale IPN

Omawiając zagadnienie materiałów archiwalnych dotyczących Kalisza i ziemi kaliskiej warto zastanowić się, jak rozumieć kwestię rozległości tej ziemi, tego regionu. Zasadność dociekań wynika z tego, że administracyjne obszary, których siedziba znajdowała się w Kaliszu ulegały zmianie także w okresie od 1945 r. Sformułowanie „ziemia” sugeruje odwołanie się do jednostki administracyjnej powstałej w okresie I Rzeczypospolitej obejmującej ostatecznie południowo-wschodnią część dzielnicy poznańskiej składającej się z powiatów: kaliskiego, konińskiego i pyzdrskiego. W okresie zaborów Kalisz był siedzibą dużo większego regionu nazywanego w zależności od przynależności państwowej oraz od okresu: departamentem lub gubernią. W okresie II Rzeczypospolitej nie stanowił siedziby jednostki administracyjnej większej niż powiat, by w okresie okupacji niemieckiej przez krótki czas stanowić siedzibę rejencji wchodzącej w skład tzw. Kraju Warty, a przez większość tego okresu stanowiąc siedzibę powiatu. Podobnie było w latach 1945-1975. Następnie utworzono województwo kaliskie funkcjonujące do końca 1998 r. Zmiany obszaru administrowanego z ośrodka kaliskiego na przestrzeni dziejów oraz różna przynależność jego wobec jednostek wyższego rzędu spowodować musiały rozproszenie dokumentacji dotyczącej Kalisza, co jest całkowicie zrozumiałe biorąc pod uwagę główne zasady archiwalne: proveniencji i pertynencji terytorialnej. Zagadnienie zbierania informacji o rozproszonych calisianach jawi się jako podstawowy problem odnoszący się do omawianej dokumentacji. Zakres rozległości obszaru, którego siedzibą był Kalisz, ma związek z rodzajem zachowanej dokumentacji przechowywanej w poznańskim Oddziale IPN. Przy czym istotne jest również, a może i przede wszystkim to, że tutejszy Oddział terytorialnie nie obejmuje obszaru byłego województwa kaliskiego, z okresu po 1975 r., który wchodzi w skład łódzkiego Oddziału IPN. Fakt przechowywania przez Oddział w Poznaniu dokumentacji dotyczącej Kalisza stanowi pochodną archiwizacji, jak i sukcesji zwłaszcza z okresu przed 1975 r.

Materiały archiwalne dotyczące Kalisza przedstawię w ujęciu systematycznym. Wszystkie trafiły do Oddziału po 2001 r. w następstwie zapisów ustawy nakazującej poszczególnym instytucjom przekazanie do IPN wskazanych zbiorów¹.

Najstarszą chronologicznie dokumentacją przekazaną do Oddziału stanowią zbiory byłej Okręgowej Komisji Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu – Instytutu Pamięci Narodowej, funkcjonującej w latach 1991-1999. Na zasadzie sukcesji czynnej, po swoich poprzedniczkach weszła w posiadanie szczątkowego zbioru, wytworzonego przez organa represji i administracji Trzeciej Rzeszy Niemieckiej, a wykorzystywanego w ramach prowadzonej działalności śledczej, dokumentacyjnej i badawczej po 1945 r. Zbiór z uwagi na okoliczności historyczne nie jest ani pełny, ani reprezentatywny. Jest jednak cenny z uwagi na właśnie swoją szczątkowość oraz na treść, odbijającą okupacyjną rzeczywistość. Nie ma wśród nich materiałów rejencji kaliskiej z 1940 r. Znajdują się jedynie materiały niemieckiej prokuratury oraz wymiaru sprawiedliwości, a także niemieckiej Służby Bezpieczeństwa. Z zachowanych 14 jednostek, 11 pochodzi ze spraw karnych wytworzonych przez Prokuraturę przy Sądzie Specjalnym w Kaliszu z lat 1940-1944. Zawartość sporządzona w języku niemieckim i sporadycznie polskim jest typowa dla dokumentacji prokuratorskiej. Zawiera: pisma, protokoły przesłuchań, kwalifikację prawną zarzutów np. za posiadanie broni, nielegalny ubój świń, ciężkie naruszenie porządku publicznego, wygłaszanie treści antyniemieckich, kradzież produktów konsumpcyjnych, czy wyjaśnienia podejrzanego². Jedną jednostkę wytworzył niemiecki Sąd Powiatowy w Kaliszu w latach 1943-1944. Zawiera ona akta sprawy karnej, sporządzonej w języku niemieckim³. Podobnie jedną jednostkę zawiera dokumentacja wytworzona przez Sąd Specjalny w Kaliszu z lat 1941-1942⁴. Zawartość stanowi zbiór, sporządzonych w Kaliszu aktów oskarżenia przeciwko osobom narodowości polskiej. Także jeden tom stanowi dokumentacja Służby Bezpieczeństwa Reichsführera SS sporządzana przez przedstawicieli Służby Zagranicznej w powiatach rejencji łódzkiej Kraju Warty (w tym kaliskiego) z okresu 1942-1943⁵. Sprawozdania dotyczą zaopatrzenia ludności w żywność. Pozostałe materiały przekazane przez Okręgową Komisję stanowią: 1) stanowiący zbiór Komisji i występujący w jednym tomie inwentarz zespołu Więzienia w Kaliszu 1940-1944 sporządzony w Archiwum Państwowym w Kaliszu przez adiunkta Romana Szczepaniaka. Zawiera klasyczny układ inwentarza a więc: wstęp, dzieje

¹ Ustawa z 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U. 1998, nr 155, poz. 1016).

² *Informator o zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej (stan na dzień 31 grudnia 2008 roku)*, Warszawa 2009, s. 852; Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Poznaniu (cyt. dalej AIPN Po), sygn. 3/333-343.

³ *Informator...*, dz. cyt., s. 853; AIPN Po, sygn. 3/344.

⁴ *Informator...*, dz. cyt., s. 854; AIPN Po, sygn. 3/331.

⁵ *Informator...*, dz. cyt., s. 855; AIPN Po, sygn. 3/328.

ustrojowe, dzieje zespołu, charakterystykę archiwalną, jego zawartość, analizę metod porządkowania oraz wykaz jednostek⁶; 2) Sprawozdanie z przeprowadzonego badania akt spraw osób o uznanie za zmarłych i stwierdzenie zgonów Sądu Powiatowego w Kaliszu. Zachowane są dwa tomy odzwierciedlające powyższą analizę wykonaną w latach 1946-1968⁷; 3) Pozostałość po akcji ankietyzacyjnej, przeprowadzanej w latach sześćdziesiątych, dokumentującej zbrodnie niemieckie (aresztowania i egzekucje) a zwłaszcza wysiedlenia m.in. z powiatu kaliskiego to tomy 2. i 3. oznaczone sygnaturą 3/573⁸; 4) Akta w sprawie byłych sędziów Sądu Specjalnego w Kaliszu z lat okupacji niemieckiej sporządzone w 1963 r.⁹. Tęgo samego zagadnienia dotyczy 20-tomowa dokumentacja w sprawie wymienionego Sądu Specjalnego a w tym odnosząca się także do sądzonych Polaków oraz stracenia Bolesława Promnego za posiadanie broni¹⁰. Ponadto główną spuścizną po Okręgowej Komisji stanowią akta śledztw prowadzonych od 1945 r. przez cywilne organa wymiaru sprawiedliwości w sprawach zbrodni niemieckich, zbrodni komunistycznych oraz zbrodni przeciwko ludzkości. Materiały te zgodnie z sukcesją czynną powinny zostać przekazane do Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Poznaniu, w zakresie śledztw niezakończonych lub zawieszonych natomiast te ostatecznie zamknięte znajdują się w poznańskim archiwum IPN. Zarówno wśród tych przekazanych do Komisji, jak i pozostałych, znajdują się dokumenty dotyczące Kalisza bądź powiatu kaliskiego. Dokumentacja jaką przekazała pionowi archiwalnemu Komisja Okręgowa w Poznaniu znajduje się w dwóch spisach zdawczo-odbiorczych: nr 2 zawierającym 2640 pozycji oraz nr 3 zawierającym 597 pozycji. W przypadku spisu nr 2 znajdują się na nim akta prowadzonych śledztw, a także postępowań w sprawie uznania osób za zmarłe, materiały bieżące Komisji. Spis nr 3 zawiera także śledztwa. Odpowiedź na pytanie, które ze spraw związane są, pośrednio lub bezpośrednio, z Kaliszem może wykazać dopiero pogłębiona analiza całości materiału.

Drugą grupę materiałów związanych z Kaliszem stanowią dokumenty sklasyfikowane jako cywilne organy bezpieczeństwa państwa skupione w zespole o nazwie Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Poznaniu. Zespół archiwalny o tej nazwie zawiera m.in. materiały wytworzone przez komórki Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Kaliszu z lat 1945-1954, Powiatowego Urzędu do Spraw Bezpieczeństwa Publicznego w Kaliszu za lata 1954-1956 oraz Służby Bezpieczeństwa KP MO i KM MO z lat 1956-1975. Wytwarzana przez nie dokumentacja w związku ze zmianami

⁶ Tamże, sygn. 3/452.

⁷ Tamże, sygn. 3/377 t. 1-2.

⁸ Tamże, sygn. 3/573 t. 2-3.

⁹ Tamże, sygn. 3/268.

¹⁰ Tamże, sygn. 3/367 t. 1-18.

struktury organów bezpieczeństwa była kontynuowana pomimo wspomnianych zmian i sukcesywnie zamykana i archiwizowana. Stąd daty skrajne na teczkach nie zawsze wpisują się w lata działania tworzących je jednostek, a tomy rozpoczęte przez jeden urząd, a zakończone przez różnych jego następców, przyporządkowane będą do różnych zespołów archiwalnych. Fakt zamknięcia tomów ze sprawami oraz uporządkowania ich przez następców prawnych powoduje, że numeracja jednostek odzwierciedla głównie ten fakt, który z kolei jest determinujący w przypadku poszukiwań materiałów do celów badawczych, podczas gdy wytwórców dokumentacji lub kolejnych użytkowników wskazać mogą już tylko początkowe daty skrajne, chyba, że urząd je wytwarzający zdążył zarchiwizować akta przez zmiany strukturalnymi. Omawiane dokumenty składają się z 27 j.a. Szesnaście z nich zostało rozpoczętych w latach 1945-1954 przez PUBP w Kaliszu, 2 jednostki w latach 1954-1956 założył PUdsBP w Kaliszu, natomiast 9 jednostek prowadzono w Komendach MO w Kaliszu do 1975 r. Jeżeli natomiast weźmiemy pod uwagę daty zamknięcia to: PUBP zamknęło 11 tomów, PUdsBP – 4, a komendy MO – 12. Ponadto w przypadku pięciu jednostek daty skrajne wykraczają poza jedną strukturę będąc przykładem kontynuacji na zasadzie sukcesji czynnej. Celem przybliżania powyższych kwestii jest nie tylko zwrócenie uwagi na problem z przyporządkowaniem poszczególnych tomów podczas ich porządkowania ale także, a może i przede wszystkim, by zasygnalizować potencjalne trudności w wyszukiwaniu dokumentacji tworzonej czy współtworzonej przez jeden urząd.

Zawartość tomów jest niezwykle cenna dla wszystkich zajmujących się najnowszymi dziejami regionu. Składają się na nie: pisma, sprawozdania, raporty, plany pracy, resortowe charakterystyki. Występują też sprawozdania z pracy agenturalno-operacyjnej zawierające dane o pracy z agenturą, odnoszące się do ilości odbytych spotkań, uzyskanych doniesień, nowych werbunkach, rozpracowywanych środowiskach, wyznaczonych zadaniach. Sprawozdania z pracy, zwłaszcza sprawozdania szefa, to bezpośrednie relacje z całokształtu pracy całego urzędu i wszystkich jego komórek, w szczególności: rozpracowywanych obiektach czy grupach ludzi, pracy śledczej, osobach aresztowanych, życiu politycznym, podstawowych przedsięwzięciach resortu w danym okresie, zabezpieczeniu obchodów rocznic, obławach na oddziały partyzanckie, zamierzeniach i działaniach wobec opozycyjnego PSL. Ponadto charakterystyki kontrwywiadowcze miasta i powiatu, a także plany pracy na najbliższy okres z podziałem na poszczególne komórki zadaniowe. Na uwagę zasługuje cały tom poświęcony sprawom kościelnym w Kaliszu w 1962 r. Poruszane są zagadnienia: „Dni Maryjnych” oraz kontynuowania „Wielkiej Novenny”, zbliżającego się Soboru w Watykanie, pielgrzymki z Kalisza do Częstochowy, rozmów pomiędzy księżmi i biskupami w sprawach kościoła, spraw wewnętrznych Episkopatu Polski, konferencji dekanalnych na terenie diecezji włocławskiej, czy rekolekcji w kościele św. Mikołaja.

Wszystko stanowi odzwierciedlenie pracy lokalnych komórek organów bezpieczeństwa, świadczących o jego zainteresowaniu, a zwłaszcza inwigilacji pojedynczych osób, czy zorganizowanych struktur. Analiza dokumentacji daje pogląd na temat aparatu ucisku, jego zorganizowania czy obsady personalnej zwłaszcza kadry kierowniczej. Całość w zasadzie obejmuje całokształt życia w rejonie Kalisza we wszelkich jego przejawach¹¹.

Ciekawy zbiór kaliski stanowi pozostałość po dokumentacji zgromadzonej i wytworzonej przez Biuro Dowodów Osobistych Komendy Powiatowej MO w Kaliszu w związku z wydaniem dokumentów tożsamości. Materiały, na które składają się: wnioski o wydanie dowodu osobistego, wyciągi z aktów metrykalnych, poświadczenia zameldowania, pokwitowania odbioru dokumentów, karty ewidencyjne, ankiety, korespondencja urzędowa, posegregowane są w kopertach, których przynajmniej kilkadziesiąt znajduje się w każdej z sześciu teczek. Dotyczący okresu 1952-1974 zbiór może stanowić źródło do badań nad genealogią, choćby z uwagi na szczegółowe informacje o rodzinie wnioskującego¹².

Dziewięć jednostek obejmuje pozostałość po Referacie SB Komendy Powiatowej MO w Kaliszu. Zawierają one raczej administracyjne dokumenty z lat 1973-1975. Przede wszystkim są to dzienniki korespondencyjne, w których odnotowywano ruch korespondencji przychodzącej, jak i wychodzącej z podaniem numeru, adresata, nadawcy, referenta, krótkiej treści, pokwitowaniem odbioru itp. Tę uzupełniają skorowidze: rzeczowe i imienne resortu, w których umieszczano nazwiska osób wymienionych w dokumentach lub hasła rzeczowe z podaniem odpowiedniego numeru. Skorowidze stanowiły pomoc w odszukaniu danego numeru przy kolejnych pismach w danej sprawie. Uzupełnieniem tychże jest tom poświęcony sprawozdaniom okresowym i statystycznym. Jako źródło można wykorzystać te akta odtwarzając działania nie tylko urzędu, ale też sekretariatu SB (kancelarii?)¹³.

W dokumentacji byłego WUSW w Poznaniu znajduje się jedna teczka kopii akt paszportowych z lat 1989-1990 wytworzonych przez Wydział Paszportów WUSW w Kaliszu a skopiowanych, najprawdopodobniej na potrzeby WUSW w Poznaniu. Świadczy to o jakiejś formie zainteresowania służb występującymi tam osobami w określonym zakresie, być może Wydziału II zabezpieczającego osoby udające się poza granice kraju przed potencjalnymi zagrożeniami wynikającymi z możliwości kontaktowania się z wywiadami obcych państw. Sprawa wymaga jednak dalszych badań. Kopie dotyczą rejonu Kalisza i Konina razem¹⁴.

Ciekawe są cztery jednostki archiwalne wytworzone przez komórki operacyjne byłego Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Poznaniu. Jest to

¹¹ Tamże, sygn. 06/126, t. 1-27.

¹² Tamże, sygn. 06/190, t. 1-6.

¹³ Tamże, sygn. 06/104, t. 1-9.

¹⁴ Tamże, sygn. 0251/32.

pozostałość po teczkach obserwacyjnych na obwoływanie głosowania podczas referendum z 30 VI 1946 r.¹⁵ oraz wyborów do Sejmu Ustawodawczego z 19 I 1947 r.¹⁶. Zawierają sprawozdania z kampanii przed głosowaniem, samego przebiegu głosowania, jak i późniejsze raporty. Niejednokrotnie są dowodem na fałszerstwa oraz represje władz wobec opozycji oraz na ingerencje organów bezpieczeństwa w proces referendalny i wyborczy. Dokumentacja została zarchiwizowana jeszcze w latach czterdziestych. W okresie późniejszym zdekompletowana i posegregowana według aktualnego schematu.

W skład materiałów byłego WUSW w Poznaniu wchodzi też akta osobowe, wśród nich także te dotyczące Kalisza. Odnalazły się wśród tysięcy akt osobowych funkcjonariuszy, którzy ukończyli służbę po 1975 r., zarchiwizowanych z różnych powodów w Komendzie Wojewódzkiej MO w Poznaniu. Zbiór ten na chwilę obecną liczy niespełna pięćdziesiąt pozycji i w najbliższym czasie zostanie przekazany, zgodnie z właściwością miejscową, do Archiwum Łódzkiego Oddziału IPN¹⁷. Zawartość dokumentacji osobowej funkcjonariuszy MO/UB-SB jest zbliżona. Składa się z dokumentów związanych z przyjęciem do służby, a więc podaniem, ankietami, zaświadczeniami, skierowaniami. Ponadto z dokumentacji weryfikującej przed przyjęciem do służby, dokumentacji odzwierciedlającej przebieg służby, z uwzględnieniem zmian stanowisk, zaszczerowań, awansów na wyższe stopnie, nagród, kar, postępowań, wyjaśnień, ślubowań, opinii, charakterystyk, ukończonych kursów, zwolnień ze służby i dokumentacji emerytalnej. Z obszarem byłego województwa kaliskiego związany jest obszerny zbiór akt osobowych funkcjonariuszy MO, którzy ukończyli służbę przed rokiem 1975 jeszcze na obszarze dużego województwa poznańskiego, gdzie materiały te zarchiwizowano. Stąd też właściwość miejscowa omawianej dokumentacji jest zasadna a związek z obszarem późniejszego województwa kaliskiego jedynie terytorialny. Zbiór liczy blisko 3100 jednostek o zawartości tożsamej z już scharakteryzowanymi powyżej aktami osobowymi¹⁸.

Byłe organa bezpieczeństwa Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej tworzyły przede wszystkim dokumentację operacyjną oznaczaną w archiwum resortu symbolem II. Pozostałością takiej dokumentacji jest zbiór spraw liczący blisko trzy tysiące jednostek, a wśród nich przynajmniej 26 teczek dotyczących Kalisza. W przeważającej części są to dawne akta ewidencyjno-operacyjne i w mniejszej części agenturalno-sprawdzeniowe czy agenturalno-śledcze zakładane przez byłe: PUBP oraz PUdsBP w Kaliszu. Na ciekawą tematykę składają się np. sprawa dotycząca działaczy ukraińskiej „Hromady”¹⁹, czy

¹⁵ Tamże, sygn. 06/228, t. 28, 33.

¹⁶ Tamże, sygn. 06/229, t. 42-43.

¹⁷ Tamże, sygn. 0212, t. 1-8, 10-12, 99, 126; sygn. 210/3, sygn. 967/37, 46, 54, 64, 71, 85. Ponadto łącznie 27 jednostek ze spisów AIPN Po: 614, 630, 839, 887.

¹⁸ Tamże, sygn. 076.

¹⁹ Tamże, sygn. 08/156.

nielegalnych organizacji: pierwszej – młodzieżowych organizacji AK w Zbiersku²⁰, drugiej noszącej nazwę „Hufce Wolnej Słowiańszczyzny”²¹ oraz trzeciej pod nazwą „Polska Organizacja Podziemna”²². Ponadto sprawy przeciwko byłym, przedwojennym funkcjonariuszom II Oddziału Sztabu Generalnego Wojska Polskiego²³, a także żołnierzom WSGO „Warta”²⁴ oraz AK²⁵. Znajdują się tam również akta przeciwko dowódcy NSZ w powiecie chełmińskim²⁶, przeciwko działaczowi BBWR²⁷ z lat międzywojennych. Są też wśród nich sprawy przeciwko byłym współpracownikom niemieckiej policji²⁸ oraz opozycji antykomunistycznej²⁹, czy przeciwko osobie, która będąc współpracownikiem tychże organów miała im przekazywać nieprawdziwe informacje³⁰. Jedna sprawa dotyczy zastrzelenia funkcjonariusza³¹.

Nieco więcej akt związanych z Kaliszem znajduje się wśród spraw śledczych. Śledztwa i związane z nimi czynności nie były wykonywane na zlecenie prokuratury, a jedynie w ramach zadań resortu. Zebrany materiał służył do sformułowania aktu oskarżenia i przekazania wraz z nim zebranych dowodów wymiarowi sprawiedliwości, o ile zebrany materiał na to pozwalał. Wstępna kwerenda wykazała 34 sprawy związane z miastem lub powiatem kaliskim zawarte w 38 tomach. Pogrupowanie ich pozwala wyodrębnić dwie zasadnicze grupy spraw, mianowicie: 1) odnosząca się do oddziałów zbrojnych walczących przeciwko władzy komunistycznej, nazywanych pogardliwie przez ową władzę: bandami, bandami zbrojnymi, bandami terrorystyczno-rabunkowymi. Nomenklatura ta nie ustępowała tej z okupacji niemieckiej, kiedy to wobec podziemnych oddziałów zbrojnych używano sformułowania – bandyta; 2) odnoszącą się do spraw prowadzonych przeciwko osobom, co do których zachodziło podejrzenie współpracy z policją niemiecką. Poza tym znajdują się w zbiorze materiały dotyczące np. dezercji z UB³² czy akcji sabotażowych w gospodarce³³. W przypadku materiałów dotyczących oddziałów zbrojnych znajdziemy te dotyczące żołnierzy oddziału „Orła”³⁴,

²⁰ Tamże, sygn. 08/246, t. 1-2.

²¹ Tamże, sygn. 08/509.

²² Tamże, sygn. 08/458.

²³ Tamże, sygn. 08/273 i 08/476.

²⁴ Tamże, sygn. 08/446.

²⁵ Tamże, sygn. 08/219.

²⁶ Tamże, sygn. 08/353.

²⁷ Tamże, sygn. 08/366.

²⁸ Tamże, sygn. 08/377 i 08/399.

²⁹ Tamże, sygn.: 08/27, 08/97, 08/159, 08/245, 08/275, 08/309, 08/407, 08/423, 08/470, 08/489, 08/530 i 08/653.

³⁰ Tamże, sygn. 08/344.

³¹ Tamże, sygn. 08/734.

³² Tamże, sygn. 04/412.

³³ Tamże, sygn. 04/588 i 04/1029.

³⁴ Tamże, sygn. 04/282.

oddziału Lucjana Szymczaka „Brzóska”³⁵, oddziału „Murata”³⁶, oddziału „Drzymały”³⁷, oddziału Stanisława Łysiaka³⁸, oddziału „Groźnego”³⁹, oddziałów WSGO „Warta”⁴⁰, oddziału Bazylego Wołowika⁴¹ oraz innych oddziałów⁴². Jedna sprawa dotyczy dywersyjnej organizacji młodzieżowej i podłożenia ładunku wybuchowego w teatrze w Kaliszu podczas święta państwowego⁴³. Na dokumentację związaną ze współpracą z niemieckimi władzami okupacyjnymi składają się tomy poświęcone kolaboracji z policją niemiecką a zwłaszcza gestapo⁴⁴, jak również dotyczące przynależności do SS – formacji paramilitarnej NSDAP⁴⁵, czy związane z działaniami wobec Polaków w okresie okupacji⁴⁶. Jedna sprawa dotyczy byłego zastępcy kierownika gestapo w Kaliszu⁴⁷.

Kalisza dotyczą także sprawy obiektywne prowadzone w odniesieniu do instytucji, organizacji czy środowisk. Wśród nich 13 spraw dotyczy omawianego rejonu. Na uwagę zasługuje sprawa o kryptonimie „Prawica Ludowa” w powiecie kaliskim prowadzona dla rozpracowania środowiska byłego Polskiego Stronnictwa Ludowego kierowanego przez Stanisława Mikołajczyka z uwzględnieniem dalszych losów jego działaczy⁴⁸. Kilka spraw założono dla infiltracji takich środowisk jak: Armia Krajowa – kryptonim „Zguba”⁴⁹, obóz narodowy – kryptonim „Falanga”⁵⁰, Narodowe Siły Zbrojne – kryptonim „NSZ”⁵¹ czy działaczy byłej Polskiej Partii Socjalistycznej⁵². Dwie sprawy dotyczą oddziałów zbrojnych: „Orlika”⁵³ oraz drugiego dowodzonego przez Stanisława Spaleniaka⁵⁴. Także dwie sprawy dotyczą organizacji młodzieżowych: „Polskiej Organizacji Podziemnej” funkcjonującej wśród uczniów Gimnazjum im. Tadeusza Kościuszki w Kaliszu⁵⁵ oraz

³⁵ Tamże, sygn. 04/372 i 04/584.

³⁶ Tamże, sygn. 04/413.

³⁷ Tamże, sygn. 04/470.

³⁸ Tamże, sygn. 04/477, t. 1-2.

³⁹ Tamże, sygn. 04/966 i 04/1039.

⁴⁰ Tamże, sygn. 04/984 i 04/988, t. 1-2.

⁴¹ Tamże, sygn. 04/359.

⁴² Tamże, sygn.: 04/287, 04/475, 04/500 i 04/971.

⁴³ Tamże, sygn. 04/1183, t. 1-2.

⁴⁴ Tamże, sygn.: 04/175, 04/420, 04/472, 04/488, 04/513, 04/567, 04/723, 04/759, 04/882, 04/1030, 04/1035 i 04/1112.

⁴⁵ Tamże, sygn. 04/755.

⁴⁶ Tamże, sygn. 04/174.

⁴⁷ Tamże, sygn. 04/481.

⁴⁸ Tamże, sygn. 003/175.

⁴⁹ Tamże, sygn. 003/207.

⁵⁰ Tamże, sygn. 003/259.

⁵¹ Tamże, sygn. 003/326.

⁵² Tamże, sygn. 003/407, t. 1.

⁵³ Tamże, sygn. 003/333, t. 2.

⁵⁴ Tamże, sygn. 003/450, t. 2.

⁵⁵ Tamże, sygn. 003/342, t. 1-2.

organizacji młodzieżowej „Armia Krajowa” działającej na terenie Przyranie-Zbiersk⁵⁶. Ponadto sprawa o kryptonimie „Tor” założona na zakład PKP w Kaliszu⁵⁷ oraz kryptonim „Lotnik” prowadzona wobec Wytwórni Sprzętu Komunikacyjnego „Delta” w Kaliszu⁵⁸. Tej samej wytwórni poświęcone są jeszcze trzy kolejne tomy⁵⁹.

59. Stefan Prus oskarżony o posiadanie broni. Zdjęcie sygnalityczne.
AIPN Po, sygn. 003/148, t. 13, s. 41

Z kolei w materiałach po byłej Komendzie Wojewódzkiej MO, stanowiącej część zespołu archiwalnego WUSW w Poznaniu, zachowało się kilkanaście teczek odnoszących się do Kalisza. Mamy tutaj dokumentację dotyczącą oddziału zbrojnego Jana Małolepszego „Murata”⁶⁰ zwalczanego wspólnie przez MO i UB. W dalszej kolejności znajdują się dokumenty milicyjne a więc: wykazy przestępczości na terenie KP MO w Kaliszu⁶¹, sprawozdania pionu śledczego tej jednostki⁶², sprawozdania sytuacyjne komendy⁶³, wykazy funkcjonariuszy⁶⁴, czy kwestie nieruchomości zajętych, wydzierżawionych bądź zwróconych przez MO, UB, Powiatową Radę Narodową oraz inne instytucje⁶⁵.

⁵⁶ Tamże, sygn. 003/403, t. 1-2.

⁵⁷ Tamże, sygn. 003/487 i 003/488.

⁵⁸ Tamże, sygn. 003/467.

⁵⁹ Tamże, sygn. 003/628, t. 1-3.

⁶⁰ Tamże, sygn. 083/195.

⁶¹ Tamże, sygn. 083/219.

⁶² Tamże, sygn., 083/231.

⁶³ Tamże, sygn. 083/268 i 083/271.

⁶⁴ Tamże, sygn. 083/340.

⁶⁵ Tamże, sygn. 083/411-416 i 083/418-421.

60. Peregrynacja obrazu NMP w Skalmierzycach w 1966 r. AIPN Po, sygn. 7-10-3-1

Kolejną grupę materiałów stanowią dokumenty organów administracji publicznej, urzędów, instytucji, partii i stowarzyszeń. Na uwagę zasługuje zbiór 299 teczek księży z parafii znajdujących się na obszarze województwa kaliskiego⁶⁶. Dotyczą przede wszystkim proboszczów, ale też administratorów parafii i pomimo, że województwo utworzono w roku 1975, to jednak często w aktach znajdują się dokumenty wcześniejsze zebrane przez Wydział do Spraw Wyznań Urzędu Wojewódzkiego w Poznaniu. Zarówno te przekazane urzędowi w Kaliszu, jak i wytworzone już w nowopowstałym województwie zawierają życiorysy księży, sporządzone przez nich osobiście, wypełnione ankiety a także pisemne potwierdzenie złożonego ślubowania wierności Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. W teczkach znajdują się również charakterystyki księży oraz korespondencja z kurią w sprawie mianowania. Niemal wszystkie tecki dotyczą księży rzymsko-katolickich. Jedna dotyczy księdza parafii ewangelicko-augsburskiej. Zbiór wytworzył i zgromadził Wydział do Spraw Wyznań Urzędu Wojewódzkiego w Kaliszu⁶⁷.

⁶⁶ Tamże, sygn. 66, t. 1-299.

⁶⁷ *Informator...*, dz. cyt., s. 905-906.

Wspomniany urząd wojewódzki zlikwidowano na początku 1999 r. rozdzielając jego dotychczasowy teren pomiędzy trzy województwa. Omawiane zbiory przekazał do Oddziału IPN Urząd Wojewódzki w Poznaniu. Drugi zbiór wytworzony przez tego samego wytwórcę stanowią dokumenty dotyczące działalności instytucji wyznaniowych a w szczególności: zawierające korespondencje z kurią biskupią, pisma w sprawach budowy kościołów, spraw administrowania majątkiem kościelnym, uzgadniania mianowań osób duchownych, ustalania tras procesji itp. W przypadku tego zbioru najstarsze dokumenty noszą datę wcześniejszą niż rok powstania województwa. Całość obejmuje 50 j.a.⁶⁸. Obydwa zbiory łącznie obejmują 2,56 m.b. akt.

61. Parafia p.w. św. Tekli w Dobrzycy, pow. pleszewski, AIPN Po, sygn. 67/7, s. 115

62. Wizytacja domu zakonnego Zgromadzenia Kleryków Bosych Najświętszego Krzyża i Męki Pańskiej w Sadowiu, pow. ostrowski. AIPN Po, sygn. 67/23, s. 133

⁶⁸ Tamże, s. 905-906; AIPN Po, sygn. 67, t. 1-50.

63. Wieża kościoła p.w. św. Trójcy w Witaszycach. AIPN Po, sygn. 67/50, s. 241

Ostatnią grupę materiałów związanych z Kaliszem stanowią archiwa osobiste i kolekcje. Wśród nich znajduje się, licząca dwa tomy, darowizna sklasyfikowana jako Kolekcja Stanisława Kuczyńskiego. Składają się na nią dokumenty Kuratorium Oświaty i Wychowania w Kaliszu. Dotyczą one punktów katechetycznych, sytuacji społeczno-politycznej w środowisku w szkołach, w tym sankcji dla nauczycieli nie przestrzegających dekretu o stanie wojennym, oceny kadry kierowniczej, oraz wyroki sądowe i biuletyny kuratorium za lata 1982-1988⁶⁹.

Podsumowując powyższe należy stwierdzić, że materiały dotyczące Kalisza znajdujące się w Archiwum Oddziału poznańskiego IPN przechowuje przynajmniej 585 jednostek omówionych powyżej spraw (wraz z aktami dotyczącymi księży liczącymi 299 tomów) oraz blisko 3100 tomów zawierających akta osobowe funkcjonariuszy MO. Ponadto zawiera bliżej nie znaną, na bieżącym etapie badań, ilość tomów wśród dokumentacji przekazanej przez Okręgową Komisję Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, ze scharakteryzowanych, w niniejszym referacie, spisów zdawczo odbiorczych nr 2 i 3. Z pewnością nie są to wszystkie kalisiańskie a jedynie te, o których aktualnie wiemy. Dalsze prace inwentaryzacyjne, związane z tworzeniem inwentarzy, uzupełnianiem Archiwum Cyfrowego, a także bieżącymi pracami pozwolą na odnalezienie kolejnych jednostek spełniających to kryterium. Przedstawiony powyżej rys, pokrótce charakteryzujący zbiory, daje ogólny pogląd na temat skali oraz zawartości kaliskiej dokumentacji.

⁶⁹ Tamże, sygn. 878 t. 1-2.

Abstract

Documentation concerning Kalisz, due to numerous administrative changes resulting from a historical process and various territorial dependency and in consequence different places of archiving, are distributed. Archives of former security organs from the years 1939-1990 to a substantial degree can be found in an archive of Łódź IPN Branch, while quite a number of them refers also to archive of Poznań Branch. This is so, although Kalisz region at present belongs to IPN in Łódź, before Kalisz voivodeship was created (before 1975), the region belonged to Poznań centre, what caused that closed cases were transferred to the centre and were finally included in archives of IPN in Poznań. The files comprise materials of former Komisja Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu [*Commission for the Prosecution of Crimes against the Polish Nation*], which also collected vestigial materials of Third Reich security organs and files reflecting works of the Commission itself. Quite a numerous group of files is represented by archives of former civil security organs, especially of Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego in Kalisz (1945-1954), Powiatowy Urząd do Spraw Bezpieczeństwa Publicznego in Kalisz (1954-1956), Służby Bezpieczeństwa KP MO and KM MO in Kalisz (1956-1975). Besides, in the archive in question one may find files gathered by Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych in Poznań. There are also files received by succession and referring to Kalisz matters. Worth attention are, archived by Poznań centre, files of officers who completed service before 1975 including over three thousand units. Files of former organs of public administration, offices, institutions, parties, associations, especially of Wydział do Spraw Wyznań Urzędu Wojewódzkiego in Kalisz constitute another group of documents. The above are completed by gifts from private persons. Altogether files concerning Kalisz region contain 585 units of matters {with files referring to priests of 299 volumes} and almost 3100 volumes of MO officers personal files and not known specifically a number of volumes given by Okręgowa Komisja Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu [*District Commission for the Prosecution of Crimes against the Polish Nation*] in Poznań. Further research will make it possible to verify the data presented.

Akta Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Kaliszu w zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej w Łodzi

Utworzenie Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu otworzyło przed badaczami historii Polski z lat 1939–1990 nowe możliwości poprzez udostępnienie źródeł, do których dostęp – mimo przemian politycznych zapoczątkowanych w Polsce w 1989 r. – przez ponad dekadę był bardzo ograniczony¹. Obok zadań śledczych i edukacyjnych ustawodawca powierzył Instytutowi gromadzenie, opracowywanie i udostępnianie dokumentów wytworzonych oraz zgromadzonych przez organy bezpieczeństwa państwa, organy więziennictwa, sądy i prokuratury oraz organy bezpieczeństwa III Rzeszy Niemieckiej i Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich dotyczących zbrodni nazistowskich i komunistycznych oraz innych represji z motywów politycznych popełnionych na osobach narodowości polskiej i obywatelach polskich w okresie od 1 IX 1939 r. do 31 VII 1990 r.²

Realizacją powyższych zadań zajmuje się pion archiwalny Instytutu, który tworzą: Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów w Warszawie (centrala) oraz jednostki terenowe w oddziałach utworzonych w miastach będących siedzibami sądów apelacyjnych (oddziałowe biura udostępniania i archiwizacji dokumentów) i delegaturach IPN (wydziały udostępniania i archiwizacji dokumentów)³.

¹ Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu formalnie rozpoczął działalność 30 VI 2000 r., tj. z dniem wyboru przez Sejm RP prof. Leona Kieresa na Prezesa Instytutu.

² Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 14 maja 2014 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, Dz.U. 2014, poz. 1075.

³ Oddziały Instytutu zorganizowano w: Białymstoku, Gdańsku, Katowicach, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Poznaniu, Rzeszowie, Warszawie, Wrocławiu, Szczecinie (od 2005 r.), a ich zasięg wyznaczają

Zgodnie z zasięgiem terytorialnym, który wyznaczają granice łódzkiej apelacji, pion archiwalny łódzkiego Oddziału IPN zgromadził akta z terenu dawnych województw: kaliskiego, miejskiego łódzkiego, piotrkowskiego, sieradzkiego i skierniewickiego w granicach sprzed podziału administracyjnego z 1999 r.⁴

Wśród archiwaliów dotyczących Kalisza i byłego województwa kaliskiego zgromadzonych w OBUiAD w Łodzi, największy, a zarazem najciekawszy zespół archiwalny stanowią akta Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Kaliszu [1944] 1975-1990 [2006]⁵. Na zespół składają się akta wytworzone lub zgromadzone głównie przez pion Służby Bezpieczeństwa Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej w Kaliszu (1975-1983), a po zmianie nazwy Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Kaliszu (1983-1990) oraz podległych jednostek terenowych. W związku z art. 5 ustawy z dnia 18 VIII 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej, w którym pojęcie organów bezpieczeństwa zawężono do SB, przejęciu przez Instytut nie podlegały materiały Służby Milicji, które pozostały u dotychczasowych dysponentów (komendy policji)⁶. Z tego względu zespół WUSW w Kaliszu należy określić jako niekompletny, ponieważ poza pewnymi wyjątkami (akta osobowe funkcjonariuszy MO odbywających służbę przed 1954 r. lub akta milicyjne odnoszące się do działalności SB) zawiera dokumentację tylko jednego spośród kilku pionów funkcjonujących w ramach jego twórcy. W zasadzie bardziej precyzyjne byłoby nazwanie go zespołem Służby Bezpieczeństwa WUSW w Kaliszu.

Zgromadzone w zasobie archiwalnym OBUiAD IPN w Łodzi akta WUSW w Kaliszu, z których większość to materiały organów bezpieczeństwa państwa, z uwagi na swój specyficzny charakter wymagają od badaczy specjalistycznego przygotowania. Niezbędna jest w tym przypadku wiedza zarówno z zakresu funkcjonowania aktotwórcy

granice apelacji. Ponadto w siedmiu miastach utworzono delegatury oddziałów IPN (Bydgoszcz, Gorzów Wielkopolski, Kielce, Koszalin, Olsztyn, Opole i Radom). Należy zaznaczyć, że OBUiAD w Warszawie i delegatury w Gorzowie Wielkopolskim, Koszalinie oraz Opolu nie posiadają własnego zasobu archiwalnego.

⁴ Zgodnie z nowym zasięgiem łódzkiej apelacji, obowiązującym od sierpnia 2010 r., przejęciu przez OBUiAD w Łodzi podlegają także akta z dawnych województw płockiego i ciechanowskiego. Jednak z powodu ograniczeń powierzchni magazynowej w łódzkim Oddziale IPN, materiały te przechowywane są obecnie w BUiAD w Warszawie.

⁵ Ponadto w łódzkim Oddziale Instytutu przechowywane są akta: prokuratur i sądów powszechnych (Prokuratura Rejonowa w Kaliszu – 1 j.a., Prokuratura Sądu Okręgowego w Kaliszu – 30 j.a., Sąd Rejonowy w Kaliszu – 14 j.a., Sąd Wojewódzki w Poznaniu Ośrodek Zamiejscowy w Kaliszu – 276 j.a.) dotyczące osób represjonowanych z motywów politycznych, Więzienia Karno-Śledczego w Kaliszu – 19 j.a. i Zakładu Karnego w Kaliszu – 105 j.a. (akta penitencjarne) oraz Centralnego Ośrodka Szkolenia Służby Więziennej w Kaliszu (akta funkcjonariuszy SW) – 13 j.a.

⁶ Wyjątek stanowią akta jednostek Milicji Obywatelskiej wytworzone w okresie do dnia 14 XII 1954 r., które w związku z zaliczeniem przez ustawodawcę MO z lat 1944-1954 do organów bezpieczeństwa państwa, podlegają przekazaniu do Instytutu.

(struktury, zakres i metody pracy), jak i znajomość procesów archiwotwórczych, które doprowadziły do powstania jego zasobu aktowego (powstawanie akt spraw, selekcja, brakowanie i opracowanie akt przez wytwórcę). Dopiero znajomość tych wszystkich elementów, połączona ze znajomością struktury zespołu nadanej w archiwum IPN, pozwala na prawidłową percepcję archiwaliów kaliskiej „bezpieki” i właściwe wykorzystanie informacji w nich zawartych.

I. Dzieje twórcy zespołu

Początki twórcy zespołu sięgają połowy 1975 r., gdy w wyniku reformy administracyjnej zlikwidowano powiaty i powołano 49 nowych województw. Pojawiła się wówczas konieczność utworzenia 32 nowych komitetów wojewódzkich PZPR, urzędów, sądów i prokuratur wojewódzkich oraz komend wojewódzkich MO⁷.

Siedzibą jednego z nowych województw został Kalisz, gdzie obok innych instytucji szczebla wojewódzkiego, z dniem 1 VI 1975 r. utworzono Komendę Wojewódzką MO. Podstawową komórką organizacyjną w KW MO był wydział, który zwykle podzielony był na sekcje. W strukturze KW MO funkcjonowała na prawach wydziału także jedna samodzielna sekcja. Wydziałem kierował naczelnik, który mógł posiadać jednego lub dwóch zastępców, natomiast na czele sekcji stał kierownik. Kierownictwo komendy tworzyli: komendant wojewódzki oraz zastępcy komendanta (ds. SB, ds. MO, ds. administracyjno-gospodarczych) odpowiedzialni za pracę poszczególnych pionów⁸. Pierwszym komendantem wojewódzkim MO w Kaliszu był płk Władysław Nowicki (1 VI 1975-30 IX 1981), natomiast po nim funkcję tę objął płk Józef Skoczek (1 X 1981-18 VI 1990), dotychczasowy zastępca komendanta wojewódzkiego MO ds. SB. Pionem Służby Bezpieczeństwa KW MO/WUSW w Kaliszu kierowali kolejno:

⁷ Ustawa z dnia 28 V 1975 r. o dwustopniowym podziale administracyjnym Państwa oraz o zmianie ustawy o radach narodowych, Dz.U. 1975, nr 16, poz. 91.

⁸ Pod koniec 1981 r. skład kierownictwa komendy, podobnie jak w innych KW MO, uzupełnił zastępca komendanta ds. polityczno-wychowawczych, który odpowiadał za pion polityczno-wychowawczy złożony z nowo utworzonego Wydziału Polityczno-Wychowawczego oraz Wydziału Szkolenia. Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Łodzi (dalej: AIPN Łd), sygn. 0044/30, t. 4, Spis telefonów Miłicji Obywatelskiej województwa kaliskiego, Wydział Łączności KW MO w Kaliszu, 1976; sygn. 0044/30, t. 3, Spis telefonów KW MO i KM MO w Kaliszu, Wydział Łączności KW MO w Kaliszu, 1979; sygn. 0044/19, t. 2.pdf, Spis telefonów Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, Wydział Łączności WUSW w Kaliszu, 1986; sygn. 0044/28, t. 13.pdf, Zakres działania członków Kierownictwa Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Kaliszu z dnia 18 VIII 1984 r., s. 48-54; P. Piotrowski, *Służba Bezpieczeństwa w latach 1975-1990*, [w:] *Aparat Bezpieczeństwa w Polsce. Kadra kierownicza*, t. IV (1975-1990), red. P. Piotrowski, Warszawa 2008, s. 42.

plk Józef Skoczek (1 VI 1975-30 IX 1981), plk Jerzy Więckowski (1 XI 1981-6 XII 1989) i plk Wojciech Wawrzyniak (5 I-31 VII 1990)⁹.

W 1975 r. w skład pionu SB KW MO w Kaliszu wchodziły (w nawiasach oznaczenia kancelaryjne komórek¹⁰): Zastępca komendanta wojewódzkiego MO ds. SB (KJ)¹¹, Wydział II¹² (ZH), Wydział III¹³ (GO), Wydział IV¹⁴ (JK), Wydział Śledczy¹⁵ (ŚI), Samo-

⁹ Więcej na temat obsady stanowisk kierowniczych SB województwa kaliskiego (komendanci/szefowie, zastępcy komendantów/szefów ds. SB, naczelnicy i zastępcy naczelników wydziałów, kierownicy samodzielnych sekcji, inspektoratów) zob.: L. Próchniak, *Województwo kaliskie*, [w:] *Aparat Bezpieczeństwa ...*, dz. cyt., s. 130-133.

¹⁰ W zasobie archiwalnym oddziału IPN w Łodzi nie odnaleziono zarządzeń dotyczących ujednolicenia znaków i sygnatur kancelaryjnych dla KW MO/WUSW w Kaliszu. Symbole literowe używane przez komórki KW MO/WUSW w Kaliszu ustalono na podstawie korespondencji i dzienników korespondencyjnych.

¹¹ Zastępca komendanta wojewódzkiego MO ds. SB odpowiadał za organizację, koordynację i nadzór nad działalnością Służby Bezpieczeństwa. Podlegały mu: Wydział II, Wydział III, Wydział IIIA/Wydział V, Wydział IV, Wydział Śledczy, Wydział Paszportów, Samodzielna Sekcja „A”, Wydział „B”, Wydział „C”, Wydział „T”, Wydział „W”. Przy zastępcy komendanta wojewódzkiego MO ds. SB funkcjonowały komórki: Starszy inspektor przy zastępcy komendanta wojewódzkiego MO ds. SB do współpracy z Departamentem I (prowadził prace w zakresie wywiadu) oraz Inspektorat Analityczno-Informacyjny zastępcy komendanta wojewódzkiego MO ds. SB (jednoosobowy), do którego zadań należało analizowanie informacji przekazywanych przez komórki operacyjne SB i przygotowywanie na ich podstawie meldunków dziennych do Gabinetu Ministra Spraw Wewnętrznych, opracowywanie miesięcznych ocen i analiz dla kierownictwa KW MO/WUSW dotyczących sytuacji operacyjno-politycznej na terenie województwa kaliskiego, opracowywanie rocznego planu pracy SB na terenie województwa, opracowywanie informacji dla I Sekretarza KW PZPR i wojewody kaliskiego dotyczących stanu bezpieczeństwa i porządku publicznego. Zob. AIPN Łd, sygn. 0044/28, t. 13.pdf, Zakres działania członków Kierownictwa Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Kaliszu z dnia 18 VIII 1984 r., s. 48-50; sygn. 0044/19, t. 23.pdf, Zakres działania Inspektoratu Analityczno-Informacyjnego Zastępcy Szefa WUSW ds. Służby Bezpieczeństwa w Kaliszu z dnia 10 VI 1986 r., s. 3-4.

¹² Zadaniem Wydziału II (kontrwywiadowczego) było przeciwdziałanie pracy wywiadowczej prowadzonej przez kraje kapitalistyczne (m.in. ochrona obiektów strategicznych, kontrola przyjazdów dyplomatów z kk). W latach 1981-1983 pion II odpowiadał również za ochronę obiektów transportu kolejowego i drogowego, łączności, dziennikarstwa, kolportażu prasy i tzw. małej poligrafii. P. Piotrowski, *Struktury Służby Bezpieczeństwa MSW 1975-1990*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2003, nr 1(3), s. 61-64.

¹³ Wydział III odpowiadał za zwalczanie działalności antypaństwowej w obiektach gospodarki narodowej (tzw. bazy) oraz w środowiskach kultury, nauki, szkolnictwa, instytucjach politycznych i organizacjach społecznych, (tzw. nadbudowy). W 1979 r., po wyodrębnieniu w strukturze KW MO pionu IIIA, z zakresu działania Wydziału III wyłączono operacyjną kontrolę gospodarki narodowej. Tenże, *Służba Bezpieczeństwa...*, dz. cyt., s. 65-66.

¹⁴ Wydziału IV prowadził działania przeciwko Kościołowi katolickiemu, działaczom katolickim współpracującym z duchownymi oraz innym związkom wyznaniowym. W lutym 1981 r. do pionu IV włączono zagadnienia związane z operacyjną ochroną kompleksu gospodarki żywnościowej, którymi dotychczas zajmował się pion IIIA. Na początku 1985 r. zadania związane z zabezpieczeniem sektora gospodarki żywnościowej, trafiły do nowo utworzonego Wydziału VI. Tenże, *Struktury Służby Bezpieczeństwa...*, dz. cyt., s. 74-78.

¹⁵ Wydział Śledczy prowadził postępowania przygotowawcze w sprawach przestępstw godzących w „podstawowe interesy polityczne i gospodarcze PRL, porządek publiczny i wolność sumienia”, wobec

dzielna Sekcja „A”¹⁶ (XG), Wydział „B”¹⁷ (BO), Wydział „C”¹⁸ (CB), Wydział „T”¹⁹

osób odmawiających powrotu do kraju, podejrzanych o szpiegostwo, przestępstwa dewizowe, przemysł itp., zapewniał specjalistyczną obsługę prawną jednostek operacyjnych (pomoc w prowadzonych sprawach operacyjnych, przeprowadzanie szkoleń w zakresie pracy śledczej), a także współdziałał z jednostkami operacyjnymi i koordynował czynności procesowe z operacyjnymi. Zob. AIPN Łd, sygn. 0044/28, t. 12, Etat i zakres pracy Wydziału Śledczego Służby Bezpieczeństwa Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej w Kaliszu z dnia 10 VI 1975 r., k. 151-159; sygn. 0044/28, t. 13.pdf, Zakres działania Wydziału Śledczego WUSW w Kaliszu z dnia 4 VI 1986 r., s. 9-16.

¹⁶ Samodzielna Sekcja „A” zapewniała KW MO/WUSW łączność szyfrową i kodową z jednostkami resortu spraw wewnętrznych oraz innych resortów i urzędów. P. Piotrowski, *Struktury Służby Bezpieczeństwa...*, dz. cyt., s. 79-81.

¹⁷ Wydział „B” odpowiadał za obserwację zewnętrzną oraz ustalenia i wywiady środowiskowe przeprowadzane na zlecenie jednostek organizacyjnych MSW. Prowadził obserwację figurantów (osób rozpracowywanych), ustalał i identyfikował ujawnione w trakcie obserwacji osoby, z którymi kontaktowali się inwigilowani, zabezpieczał operacyjnie dyplomatów i innych cudzoziemców przyjeżdżających lub czasowo przebywających na terenie województwa, organizował i wykorzystywał zakryte punkty obserwacyjne, mieszkania konspiracyjne, prowadził działalność operacyjną w hotelach oraz innych obiektach turystycznych i rozrywkowych, w których przebywali cudzoziemcy. Zob. AIPN Łd, sygn. 0044/26, t. 6, Notatka służbowa st. inspektora Wydziału X Biura „B” MSW, płk. E. Kujawińskiego oraz inspektora Wydziału X Biura „B” MSW, kpt. A. Osińskiego dotycząca kontroli przeprowadzonej w dniach 19-21 VI 1978 r. w Wydziale „B” KW MO w Kaliszu, k. 9-18; sygn. 0044/26, t. 7, Zakres działania Wydziału „B” Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, k. 20-38; sygn. 0044/26, t. 8, Ramowy zakres działania Wydziału „B” Służby Bezpieczeństwa Wojewódzkiego (Stołecznego) Urzędu Spraw Wewnętrznych z 4 XII 1985 r., s. 86-98; P. Piotrowski, *Służba Bezpieczeństwa...*, dz. cyt., s. 43. Więcej na ten temat: Sz. Hermański, *Struktura organizacyjna i zakres działania Biura „B” (obserwacji) Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w latach osiemdziesiątych*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944-1989” 2009, nr 1(7), s. 129-145.

¹⁸ Wydział „C” zajmował się prowadzeniem ewidencji operacyjnej i archiwum KW MO/WUSW. Składał się z trzech sekcji: I – ewidencji i statystyki operacyjnej (prowadzenie kartoteki ogólnoinformacyjnej dotyczącej osób będących aktualnie i w przeszłości w zainteresowaniu SB i MO, rejestrowanie i prowadzenie statystyki TW, spraw operacyjnych, śledczych, aktów wrogiej działalności zgłaszanych przez SB i MO, prowadzenie ewidencji i statystyki kleru katolickiego), II – opiniodawcza (odpowiadała za sporządzanie opinii o osobach wyjeżdżających za granicę, ubiegających się o zezwolenie na posiadanie broni palnej, wydanie kart żeglarskich i rybackich, a także o kandydatach do wykonywania prac stanowiących tajemnicę państwową, opracowywanie dla jednostek operacyjnych streszczeń materiałów archiwalnych złożonych w archiwum), III – archiwalna (zajmowała się przejmowaniem, opracowywaniem, brakowaniem, konserwacją, mikrofilmowaniem i udostępnianiem akt). W korespondencji zewnętrznej używano nazw: Wydział ds. Koordynacji Ochrony Tajemnicy lub Wydział Archiwum KW MO/WUSW w Kaliszu. P. Perzyna, *Wstęp do inwentarza akt WUSW w Sieradzu [1945] 1975-1990 [2010]*, s. 23 (mps przechowywany w OBUiAD w Łodzi).

¹⁹ Wydział „T” odpowiadał za instalację i eksploatację środków techniki operacyjnej (podśluch pokojowy – PP podśluch telefoniczny – PT, podgląd dokumentowany fotograficznie lub filmowo – PDF, tajne przeszukiwanie – TP). E. Zajac, *Wstęp do badań nad archiwami SB*, [w:] *Policja tajna przy robocie. Z dziejów państwa policyjnego w PRL*, red. H. Głębocki, Kraków 2005, s. 31.

(LT), Wydział „W”²⁰ (W, OW) oraz Wydział Paszportów²¹ (PZ). Ponadto w strukturze komendy funkcjonowały jednostki organizacyjne Milicji Obywatelskiej²² oraz komórki realizujące zadania na rzecz obu pionów²³. Należy również wspomnieć, że w Wydziale Inspekcji, który funkcjonował w ramach pionu MO, istniał Zespół ds. SB²⁴ oraz starszy inspektor ds. ochrony przemysłu²⁵, formalnie podporządkowany pionowi bezpieczeństwa.

²⁰ Wydział „W” zajmował się perlustracją korespondencji krajowej (przeglądaniem przesyłek zagranicznych zajmowała się centrala i niektóre komendy wojewódzkie). W okresie stanu wojennego funkcjonował jako Wojewódzki Urząd Cenzury. Wydział zlikwidowano na mocy zarządzenia organizacyjnego nr 0116/org. ministra spraw wewnętrznych z 30 V 1989 r. M. Komaniecka, *Struktura i normatywy pionu „W” i jego poprzedników (1944-1989)*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944-1989” 2011, nr 1(8-9), s. 191-192.

²¹ Wydział Paszportów odpowiadał za realizację polityki paszportowej na terenie województwa (wydawanie dokumentów paszportowych uprawniających do wyjazdów zagranicznych, przygotowywanie wniosków o zastrzeżenie wyjazdów za granicę), prowadzenie wstępnego rozpoznania operacyjnego osób wyjeżdżających za granicę i cudzoziemców przyjeżdżających do PRL oraz sprawowanie kontroli i nadzoru nad grupami paszportów działającymi na terenie województwa. P. Perzyna, *Wstęp do inwentarza...*, dz. cyt., s. 24.

²² Wydział Wojewódzkiego Stanowiska Kierowania (WK), Wydział Kryminalny (KR), Wydział do Walki z Przestępstwami Gospodarczymi (PG), Wydział Dochodzeniowo-Śledczy (D), Wydział Prewencji (Zw), Wydział Ruchu Drogowego (RD), Wydział Kryminalistyki, ZOMO (ZO) oraz do końca 1983 r. Wydział Łączności (ŁB), kierowane przez Zastępcę komendanta ds. MO (KM). AIPN Łd, sygn. 0044/30, t. 3, Spis telefonów KW MO i KM MO w Kaliszu, Wydział Łączności KW MO w Kaliszu, 1979; sygn. 0044/19, t. 2.pdf, Spis telefonów Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, Wydział Łączności WUSW w Kaliszu, 1986; sygn. 0044/28, t. 13.pdf, Zakres działania członków Kierownictwa Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Kaliszu z dnia 18 VIII 1984 r., s. 48-54.

²³ Należały do nich: Wydział Ogólny (AB), Wydział Inspekcji (IA) i Wydział Kadr (Ks) podlegające bezpośrednio komendantowi wojewódzkiemu oraz kierowane przez zastępcę komendanta ds. administracyjno-gospodarczych wydziały: Finansowy (FW), Szkolenia (SW), Inwestycji (IR), Gospodarki Materiałowo-Technicznej (GM), Zdrowia i Spraw Socjalnych. Tamże, sygn. 0044/30, t. 3, Spis telefonów KW MO i KM MO w Kaliszu, Wydział Łączności KW MO 1979; sygn. 0044/28, t. 13.pdf, Zakres działania członków Kierownictwa Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Kaliszu z dnia 18 VIII 1984 r., s. 48-54.

²⁴ Odpowiadał za bieżącą kontrolę działalności SB polegającą na badaniu zgodności postępowania komórek organizacyjnych SB z obowiązującym stanem prawnym i przepisami wewnątrzresortowymi oraz sprawdzaniu organizacji i metod pracy SB, prawidłowości wykorzystania funduszu operacyjnego („O”), a także przestrzegania tajemnicy państwowej i służbowej. Zob. tamże, sygn. 0321/18, Zakres działania Wydziału Inspekcji WUSW w Sieradzu, listopad 1983, k. 120; P. Piotrowski, *Służba Bezpieczeństwa...*, dz. cyt., s. 44.

²⁵ Jako terenowy odpowiednik Głównego Inspektoratu Ochrony Przemysłu MSW sprawował nadzór nad działalnością Straży Przemysłowej, Straży Poczтовой, Straży Leśnej oraz Służby Ochrony Kolei, które były zobligowane do przekazywania informacji o zdarzeniach przydatnych w pracy operacyjnej SB. Ponadto dokonywał kontroli wspomnianych formacji ochrony oraz prowadził szkolenia dla zatrudnionych w nich pracowników. Zob. P. Piotrowski, *Struktury Służby Bezpieczeństwa...*, dz. cyt., 98-99.

Pion SB w zakresie swoich działań podlegał kierownictwu SB MSW, a pion milicyjny KG MO. Komendant wojewódzki MO sprawował jedynie ogólny nadzór nad działalnością wymienionych służb. Jego wpływ na funkcjonowanie SB na podległym mu terenie zależał przede wszystkim od tego, czy wywodził się z MO, czy z SB²⁶.

Komendzie Wojewódzkiej MO w Kaliszu podlegały komendy miejskie w: Kaliszu, Ostrowie Wielkopolskim, Jarocinie, Krotoszynie oraz komisariaty w Pleszewie, Kępnie, Ostrzeszowie, Sycowie, Wieruszowie, które z kolei współpracowały (według rejonizacji) z posterunkami MO, a także komisariaty kolejowe w Ostrowie Wielkopolskim i Kaliszu.

W drugiej połowie 1979 r. w pionie SB KW MO w Kaliszu utworzono Wydział III A (GOA), dwa lata później przekształcony w Wydział V (OA), który przejął od Wydziału III zagadnienia związane z „ochroną” gospodarki narodowej²⁷.

Od 1981 r. prowadzono prace związane z „rejonizacją” terenowych jednostek MO. Przy okazji zauważono, że likwidacja referatów ds. SB (wraz z likwidacją powiatów), spowodowała duży wyłom w systemie operacyjnym pionu bezpieczeństwa. W związku z tym na mocy Zarządzenia nr 1/83 komendanta wojewódzkiego MO w Kaliszu z dnia 2 II 1983 r., wydanego w oparciu o zarządzenie nr 6/83 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 23 I 1983 r., wprowadzono podział województwa na rejon, w których utworzono komendy miejskie i dzielnicowe MO. Kolejnym krokiem było utworzenie w tychże komendach z dniem 1 IV 1983 r., na mocy Zarządzenia nr 012/83 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 III 1983 r., pionu SB. Zarządzeniem nr 03/83 z dnia 22 III 1983 r. komendant wojewódzki MO w Kaliszu powołał komórki SB w: KM MO w Jarocinie, KM MO w Ostrowie Wielkopolskim, KM MO w Krotoszynie i w Komisariacie w Kępnie. W KM MO w Kaliszu nie utworzono pionu bezpieczeństwa, a podległy mu teren obsługiwały odpowiednie wydziały SB KW MO²⁸.

Z dniem 1 VIII 1983 r., na mocy ustawy z dnia 14 VII 1983 r. o urzędzie Ministra Spraw Wewnętrznych i zakresie podległych mu organów (Dz.U. 1983, nr 38, poz. 173), dotychczasowe komendy wojewódzkie i rejonowe (miejskie i dzielnicowe) MO przemianowano odpowiednio na wojewódzkie i rejonowe (miejskie i dzielnicowe)

²⁶ W KW MO/WUSW w Kaliszu taka sytuacja miała miejsce w latach 1981-1990, gdy funkcję komendanta/szefa KW MO/WUSW pełnił płk Józef Skoczek, który w okresie 1975-1981 kierował pionem kaliskiej SB.

²⁷ Do zadań wydziału należała kontrola operacyjna m.in. zakładów przemysłowych, elektrowni, kopalń, central handlu zagranicznego, wojewódzkich kompleksów gospodarki żywnościowej, transportu, budownictwa, handlu wewnętrznego i gospodarki komunalnej, a po powstaniu NSZZ „Solidarność” także „rozpracowanie” struktur i działaczy związkowych. Zob. tamże, s. 67-72.

²⁸ AIPN Łd, sygn. 0044/19, t. 15.pdf, Rejestr przepisów KGMO i komendanta wojewódzkiego MO/szefa WUSW w Kaliszu nadesłanych do Wydziału IV KW MO/WUSW w Kaliszu za lipiec 1975-czerwiec 1986, s. 24; P. Piotrowski, *Służba Bezpieczeństwa...*, dz. cyt., s. 51-52.

urzędy spraw wewnętrznych. W wyniku tych zmian komendantów wojewódzkich/rejonowych (miejskich i dzielnicowych) MO zastąpili szefowie WUSW/RUSW/MUSW/DUSW²⁹.

W 1984 r., na mocy decyzji Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 8 XII 1983 r., do pionu SB WUSW w Kaliszu włączono Wydział Łączności³⁰. W styczniu 1985 r., w wyniku zarządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych nr 0072/84 z 27 XII 1984 r., w WUSW w Kaliszu zorganizowano Inspektorat Ochrony Funkcjonariuszy (OF). Początkowo należał on do jednostek „ogólnych” urzędu, ale już po niespełna roku funkcjonowania, decyzją Ministra Spraw Wewnętrznych z 6 XII 1985 r., został włączony do pionu SB. Jako komórka pełniąca rolę „wewnętrznej policji” posiadał uprawnienia do prowadzenia działań operacyjnych oraz postępowań wyjaśniających wobec funkcjonariuszy podejrzanych o popełnienie przestępstw³¹.

Na początku 1985 r. w strukturze SB WUSW w Kaliszu pojawił się Wydział VI (Ug) odpowiedzialny za operacyjne zabezpieczenie sektora rolno-spożywczego³². Powołanie nowej komórki było związane z utworzeniem na mocy Decyzji nr 0068/84 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 30 XI 1984 r. Departamentu VI, który przejął od dotychczasowych wydziałów: VII, VIII i IX Departamentu IV MSW zadania związane z zabezpieczeniem sektora gospodarki żywnościowej, leśnictwa i przemysłu drzewnego, ochrony środowiska i zasobów naturalnych³³.

Do kolejnych istotnych zmian organizacyjnych w strukturze pionu SB WUSW w Kaliszu doszło dopiero w 1989 r. Były one związane z reorganizacją SB na szczeblu centralnym wynikającą z potrzeby dostosowania zadań aparatu bezpieczeństwa do

²⁹ Kompetencje szefów WUSW, RUSW (MUSW, DUSW) szczegółowo regulowały zarządzenia MSW nr 03/84 i 04/84 z dnia 20 I 1984 r. Zob. AIPN Łd, sygn. 0044/25, t. 2, Zarządzenie nr 03/84 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 20 I 1984 r. w sprawie zakresu działania szefa wojewódzkiego urzędu spraw wewnętrznych; Zarządzenie nr 04/84 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 20 I 1984 r. w sprawie zakresu działania szefa rejonowego (miejskiego, dzielnicowego) urzędu spraw wewnętrznych, nlb.

³⁰ Tamże, sygn. 0044/28, t. 13.pdf, Zakres działania członków Kierownictwa Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Kaliszu z dnia 18 VIII 1984 r., s. 50; P. Perzyna, *Wstęp do inwentarza...*, dz. cyt., s. 13.

³¹ AIPN Łd, sygn. 651/8, Ramowy zakres działania Inspektoratów Ochrony Funkcjonariuszy WUSW i starszych inspektorów ochrony funkcjonariuszy w szkołach, ośrodku szkolenia MSW i Centralnym Szpitalu Klinicznym MSW z 1985 r.; P. Piotrowski, *Slużba Bezpieczeństwa...*, dz. cyt., s. 31-32.

³² Z rozkazu organizacyjnego dotyczącego SB RUSW w Ostrowie Wielkopolskim wynika, że na mocy zarządzenia organizacyjnego nr 016/Org. MSW z dnia 23 I 1985 r. w wymienionym RUSW podział Referatu IV na Grupę IV i Referat VI formalnie obowiązywał od dnia 1 I 1985 r. Zob. AIPN Łd, sygn. 0167/3, t. 9, Rozkaz organizacyjny nr 04/85 z dnia 31 I 1985 r. dotyczący zmian organizacyjno-etatowych w SB RUSW w Ostrowie Wielkopolskim, nlb. Poprzez analogię należy przyjąć, że utworzenie wydziału miało miejsce w tym samym czasie, mimo że stanowisko naczelnika Wydziału VI zostało obsadzone dopiero z dniem 16 II 1985 r. zob. L. Próchniak, *Województwo kaliskie...*, dz. cyt., s. 131.

³³ P. Piotrowski, *Slużba Bezpieczeństwa...*, dz. cyt., s. 29-30.

nowej sytuacji społeczno-politycznej zaistniałej w kraju po wyborach 4 VI 1989 r. Głównym celem zmian było zlikwidowanie komórek odpowiedzialnych za działalność przeciwko opozycji. Jeszcze w czerwcu 1989 r. zlikwidowano Wydział „W”³⁴. Jednak najistotniejsze zmiany wprowadzono na podstawie Zarządzenia nr 075/89 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 24 VIII 1989 r., gdy rozwiązano departamenty III, IV, V, VI, Inspektorat Ochrony Przemysłu i Biuro Studiów MSW. Na bazie Departamentu III utworzono Departament Ochrony Konstytucyjnego Porządku Państwa, z połączenia Departamentu IV i Biura Studiów zorganizowano Departament Studiów i Analiz, natomiast pionry V i VI weszły w skład Departamentu Ochrony Gospodarki³⁵.

Powyższą reorganizację przeprowadzono z dniem 1 XI 1989 r. także w kaliskim aparacie bezpieczeństwa (rozkaz organizacyjny nr 012/89 szefa WUSW w Kaliszu z dnia 16 XI 1989 r.)³⁶. W miejsce wydziałów: III, IV, V, VI, Inspektoratu Analityczno-Informacyjnego zastępcy szefa WUSW ds. SB oraz stanowiska starszego inspektora ds. ochrony przemysłu, zorganizowano: Wydział Ochrony Konstytucyjnego Porządku Państwa³⁷, Wydział Studiów i Analiz³⁸ oraz Wydział Ochrony Gospodarki³⁹.

³⁴ Tamże, s. 50.

³⁵ P. Piotrowski, *Struktury Służby Bezpieczeństwa...*, dz. cyt., s. 99-100.

³⁶ AIPN Łd, sygn. 0044/19, t. 23.pdf, Pismo szefa WUSW w Kaliszu płk. Józefa Skoczka do szefa Służby Bezpieczeństwa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w Warszawie płk. doc. dr. Jerzego Karpacza w sprawie zmian organizacyjnych wprowadzonych w strukturze Służby Bezpieczeństwa WUSW i rejonowych urzędach spraw wewnętrznych województwa kaliskiego z dnia 24 XI 1989 r., s. 27.

³⁷ Wydział OKPP, powołany w miejsce Wydziału III specjalizującego się w zwalczaniu wszelkich przejawów opozycji, zajmował się rozpracowywaniem ugrupowań kwestionujących ustalenia „okrągłego stołu”, na przykład: Konfederacji Polski Niepodległej, Solidarności Walczącej, Polskiej Partii Niepodległościowej, Federacji Młodzieży Walczącej, Niezależnego Zrzeszenia Studentów i Solidarności Walczącej. Zob. tamże, sygn. 0044/55, t. 3.pdf, Zakres działania Wydziału Ochrony Konstytucyjnego Porządku Państwa WUSW w Kaliszu z dnia 21 XI 1989 r., s. 4-11; Wyciąg z zarządzenia nr 075/89 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 24 VIII 1989 r. w sprawie likwidacji i przekształcenia niektórych jednostek organizacyjnych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych dotyczącego zakresu działania Departamentu Ochrony Konstytucyjnego Porządku Państwa, s. 20-22.

³⁸ Wydział Studiów i Analiz, utworzony na bazie Wydziału IV i Inspektoratu Analityczno-Informacyjnego Zastępcy Szefa WUSW ds. SB, zajmował się działalnością studyjną, analityczną i informacyjną w zakresie ujawniania działalności grup i środowisk zmierzających do obalenia konstytucyjnego porządku ustrojowego, w tym prawa i wolności religijnych, a także operacyjną „ochroną” masowych ruchów społeczno-zawodowych. Zob. tamże, sygn. 0044/19, t. 5, Zakres działania Wydziału Studiów i Analiz WUSW w Kaliszu z dnia 21 XI 1989 r., s. 4-14.

³⁹ Do zadań Wydziału Ochrony Gospodarki, zorganizowanego w miejsce wydziałów V i VI oraz stanowiska starszego inspektora ds. ochrony przemysłu, należała ochrona ekonomicznych interesów państwa oraz operacyjne zabezpieczenie sektora gospodarki i rolnictwa w nowych warunkach politycznych. Objęła ona następujące sfery życia gospodarczego: handel wewnętrzny, bankowość i finanse, postęp naukowo-techniczny, gospodarkę żywnościową i leśną, ochronę środowiska, infrastrukturę gospodarki, działalność inwestycyjną i współpracę z zagranicą. Zob. tamże, sygn. 0044/16, t. 2, Zakres działania Wydziału Ochrony Gospodarki WUSW w Kaliszu z dnia 21 XI 1989 r., k. 56-62.

W rejonowych urzędach spraw wewnętrznych reorganizacja miała polegać na scaleniu jednostek organizacyjnych odrębnych dla poszczególnych pionów SB w jedną komórkę operacyjną, która w zależności od liczebności miała występować jako: grupa, referat, sekcja lub wydział. W myśl tej zasady z dniem 1 XI 1989 r., po dokonaniu redukcji etatów, Wydział SB utworzono w RUSW w Ostrowie Wielkopolskim, sekcje SB powołano w Jarocinie i Kępnie, natomiast Referat SB zorganizowano w RUSW w Krotoszynie⁴⁰. Scalenie komórek SB nie objęło grup II i grup paszportów, które nadal miały działać niezależnie⁴¹. Ostatecznie z dniem 15 I 1990 r. zlikwidowano komórki organizacyjne SB oraz grupy II w RUSW, pozostawiając w nich jedynie grupy paszportów⁴².

Na początku 1990 r. w WUSW w Kaliszu, podobnie jak w 29 innych wojewódzkich urzędach spraw wewnętrznych, w miejsce starszego inspektora przy zastępcy szefa WUSW ds. SB (do współpracy z Departamentem I), zorganizowano Inspektorat I (3 etaty, w tym kierownik i dwóch starszych inspektorów)⁴³. W związku z likwidacją pionu ochrony funkcjonariuszy na mocy zarządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych nr 28/90 z 15 II 1990 r., działalność zakończył IOF kaliskiego WUSW⁴⁴.

Podsumowując w latach 1975-1990 struktura pionu SB KW MO/WUSW w Kaliszu przedstawiała się następująco:

- zastępca komendanta wojewódzkiego MO/zastępca szefa WUSW ds. SB,
- starszy inspektor przy zastępcy komendanta wojewódzkiego MO/zastępcy szefa WUSW ds. SB do współpracy z Departamentem I (od stycznia 1990 r. Inspektorat I),

⁴⁰ Tamże, sygn. 0167/3, t. 9, Wyciąg z rozkazu organizacyjnego nr 012/89 z dnia 16 XI 1989 r. dotyczącego zmian organizacyjnych w SB RUSW w Ostrowie Wielkopolskim, nlb; sygn. 0044/19, t. 23.pdf, Pismo szefa WUSW w Kaliszu płk. Józefa Skoczka do szefa Służby Bezpieczeństwa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w Warszawie płk. doc. dr. Jerzego Karpacza w sprawie zmian organizacyjnych wprowadzonych w strukturze Służby Bezpieczeństwa WUSW i rejonowych urzędach spraw wewnętrznych województwa kaliskiego z dnia 24 XI 1989 r., s. 28.

⁴¹ P. Piotrowski, *Struktury Służby Bezpieczeństwa...*, dz. cyt., s. 100.

⁴² AIPN Łd, sygn. 0044/19, t. 23.pdf, Pismo zastępcy szefa Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Kaliszu płk. mgr. W. Wawrzyniaka do kierownika Grupy Operacyjno-Sztabowej Szefa Służby Bezpieczeństwa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w Warszawie dotyczące przekształceń organizacyjno-funkcjonalnych i kadrowych Służby Bezpieczeństwa województwa kaliskiego z dnia 16 I 1990 r., s. 36-37. Dodatkowo w Komisariacie MO w Pleszewie utworzono z dniem 15 I 1990 r. zamiejscowy Punkt Paszportowy Grupy Paszportów RUSW w Jarocinie (do czasu utworzenia RUSW w Pleszewie). Zob. tamże, sygn. 0044/20, t. 28, Decyzja nr 2/90 szefa WUSW w Kaliszu z 5 I 1990 r., nlb; P. Piotrowski, *Struktury Służby Bezpieczeństwa...*, dz. cyt., s. 102.

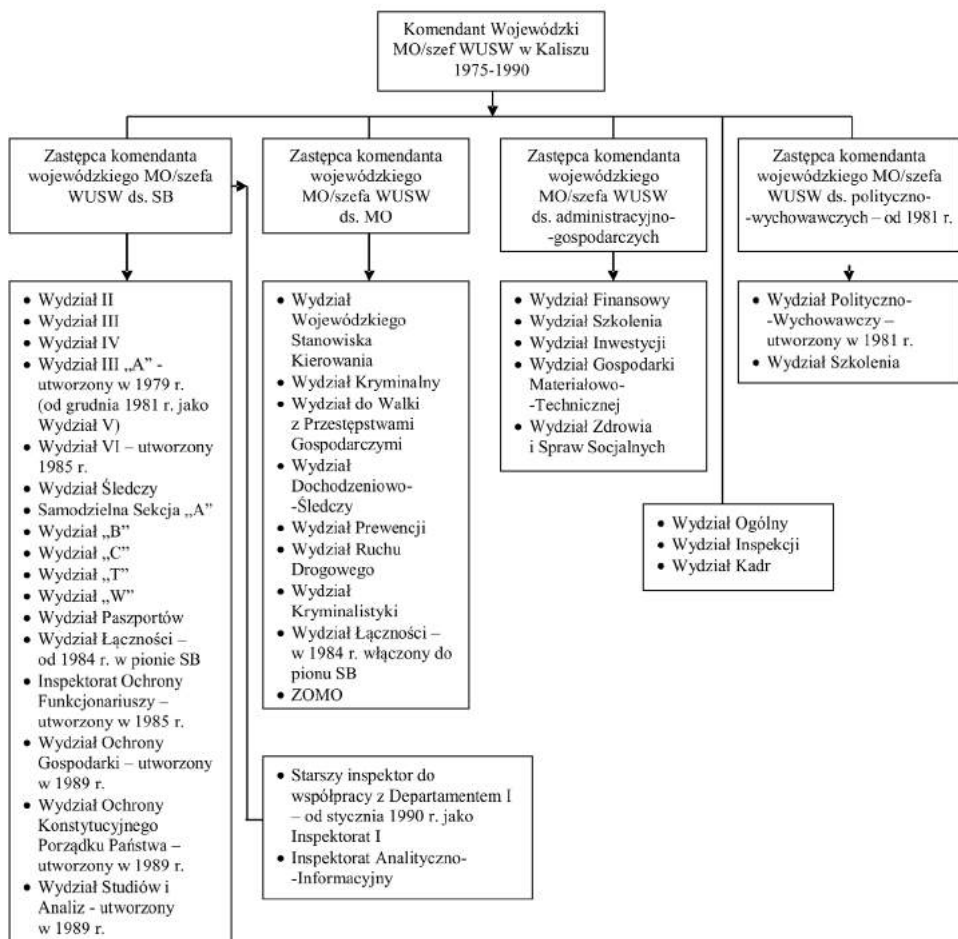
⁴³ AIPN Łd, sygn. 0044/20, t. 27, Rozkaz organizacyjny nr 02/90 szefa WUSW w Kaliszu z dnia 13 I 1990 r. – wyciąg dotyczący zorganizowania Inspektoratu I, k. 37; P. Piotrowski, *Służba Bezpieczeństwa...*, dz. cyt., s. 48.

⁴⁴ Tenże, *Struktury Służby Bezpieczeństwa...*, dz. cyt. s. 94.

- Inspektorat Analityczno-Informacyjny zastępcy komendanta wojewódzkiego MO/zastępcy szefa WUSW ds. SB,
- Inspektorat Ochrony Funkcjonariuszy,
- Wydział II,
- Wydział III,
- Wydział IV,
- Wydział V (w latach 1979-1981 jako Wydział IIIA),
- Wydział VI,
- Wydział Śledczy,
- Samodzielna Sekcja „A”,
- Wydział „B”,
- Wydział „C” (w korespondencji zewnętrznej używano nazw: Wydział ds. Koordynacji Ochrony Tajemnicy lub Wydział Archiwum),
- Wydział „T”,
- Wydział „W”,
- Wydział Paszportów,
- Wydział Łączności,
- Zespół ds. Służby Bezpieczeństwa w Wydziale Inspekcji,
- Starszy inspektor ds. ochrony przemysłu w zespole stanowisk samodzielnych Wydziału Inspekcji,
- Wydział Ochrony Konstytucyjnego Porządku Państwa – powołany w 1989 r. w miejsce rozwiązanego Wydziału III,
- Wydział Ochrony Gospodarki – utworzony w 1989 r. na bazie rozwiązanych Wydziałów V i VI,
- Wydział Studiów i Analiz – powołany w 1989 r. w wyniku rozwiązania Wydziału IV.

Wiosną 1990 r., w wyniku zmian ustawowych, doszło do likwidacji dotychczasowych struktur resortu spraw wewnętrznych. Z dniem 10 V 1990 r. wraz z wejściem w życie ustawy o Policji i o Urzędzie Ochrony Państwa, formalnie zlikwidowano MO i SB, a w ich miejsce powołano Policję i UOP⁴⁵. Na bazie kaliskiego pionu milicyjnego powstała Komenda Wojewódzka Policji w Kaliszu, natomiast w sprawach „ochrony bezpieczeństwa Państwa i jego porządku konstytucyjnego” województwo kaliskie podporządkowano Delegaturze UOP w Poznaniu.

⁴⁵ Ustawa z dnia 6 IV 1990 r. o Policji, Dz.U. 1990, nr 30, poz. 179; Ustawa z dnia 6 IV 1990 r. o Urzędzie Ochrony Państwa, tamże, poz. 180.

Schemat struktury organizacyjnej KW MO/WUSW w Kaliszu 1975-1990

W okresie przejściowym, tj. do czasu ostatecznego zakończenia przekazywania majątku nowym jednostkom, wojewódzkie urzędy spraw wewnętrznych nadal funkcjonowały. Od czerwca 1990 r. na ich czele stali nowo powołani komendanci wojewódzcy policji, którzy jednocześnie z urzędu wchodziłi w skład wojewódzkich komisji kwalifikacyjnych dla funkcjonariuszy SB. Z dniem 18 VI 1990 r. p.o. szefa WUSW w Kaliszu został dotychczasowy naczelnik Wydziału WSK, podinsp. Tadeusz Ławniczak. Wojewódzkie urzędy spraw wewnętrznych zakończyły działalność 31 VII 1990 r. wraz z ostateczną likwidacją komórek SB i zwolnieniem ze służby jej ostatnich funkcjonariuszy.⁴⁶

⁴⁶ P. Piotrowski, *Służba Bezpieczeństwa...*, dz. cyt., s. 57-58.

Wyjątkiem były wydziały paszportów, które na mocy ustawy o policji do czasu przekazania spraw paszportowych do właściwych wojewodów, miały funkcjonować przy komendach wojewódzkich policji. W kwietniu 1991 r., po wejściu w życie ustawy o paszportach (Dz.U. 1991, nr 2, poz. 5), uległy one likwidacji, a ich mienie wraz z dokumentacją i etatami przekazano do urzędów wojewódzkich⁴⁷.

II. Procesy aktotwórcze

W resorcie spraw wewnętrznych, podobnie jak w przypadku innych instytucji (organizacji), proces archiwotwórczy składał się z dwóch zasadniczych etapów: procesu aktotwórczego (powstawanie akt spraw) oraz archiwizacji (selekcja i opracowanie archiwalne zespołu). Z uwagi jednak na charakter i specyfikę pracy organów bezpieczeństwa proces ten przebiegały nieco inaczej niż w innych instytucjach państwowych z tego okresu. W MSW, a co za tym idzie również w KW MO/WUSW, obowiązywał dziennikowy system kancelaryjny, w którym rejestracja spraw oparta była na wykorzystaniu dziennika korespondencyjnego. System ten nie obejmował jednak wszystkich wytwarzanych w resorcie dokumentów, ponieważ znaczna ich część z uwagi na swój charakter (materiały operacyjne) podlegała odrębnym procedurom.

Pracę kancelaryjną w KW MO/WUSW w Kaliszu regulowała instrukcja kancelaryjna dla jednostek organizacyjnych resortu spraw wewnętrznych wprowadzona Zarządzeniem nr 9/75 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 5 II 1975 r.⁴⁸. W celu ograniczenia ilości korespondencji i liczby dokumentacji zalecała ona, w miarę możliwości, załatwianie spraw w drodze osobistego porozumienia (odprawy, narady, uzgodnienia) lub technicznych środków łączności. Formę pisemną zarezerwowano do przypadków wymagających udokumentowania czynności.

Za prowadzenie pracy kancelaryjnej odpowiadały sekretariaty poszczególnych komórek organizacyjnych lub wyznaczone stanowiska (osoby) do wykonywania czynności kancelaryjnych. Do ich głównych zadań należało: przyjmowanie przesyłek adresowanych do jednostki, rejestrowanie i doręczanie przesyłek zainteresowanym ogniom bądź funkcjonariuszom, ekspediowanie przesyłek oraz załatwianie innych spraw zleconych. Poza tym kancelaria kompletowała i przechowywała korespondencję spraw załatwionych do czasu ich przekazania do archiwum.

⁴⁷ P. Perzyna, *Wstęp do inwentarza...*, dz. cyt., s. 27.

⁴⁸ AIPN Łd, sygn. 0044/25, t. 2, Zarządzenie nr 9/75 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 5 II 1975 r. wraz załączoną instrukcją kancelaryjną dla jednostek organizacyjnych resortu spraw wewnętrznych, nlb.

Wszystkie przesyłki trafiające do komendy/urzędu przyjmowała Kancelaria Ogólna Wydziału Ogólnego, a w przypadku materiałów niejawnych poczta specjalna, które po zaewidencjonowaniu i segregacji przekazywano do poszczególnych wydziałów i stanowisk pracy (przesyłki bez konkretnego adresata komórka poczty specjalnej przekazywała do Kancelarii Ogólnej Wydziału Ogólnego, skąd po zapoznaniu się z treścią pisma przekazywano je właściwemu adresatowi). Obieg korespondencji dokumentowano w: dziennikach korespondencyjnych, skorowidzach do dzienników korespondencyjnych, dziennikach podawczych, książkach doręczeń (w obiegu wewnętrznym) oraz rejestrach poczty specjalnej.

Kancelaria ogólna (lub ogniwo wykonujące czynności kancelarii ogólnej) rejestrowała korespondencję przychodzącą w dzienniku podawczym. Z kolei sekretariaty (kancelarie) komórek organizacyjnych KW MO/WUSW korespondencję wpływającą i wysyłaną rejestrowały w dziennikach korespondencyjnych. Ponadto komórki (wydziały) systematycznie otrzymujące określonego typu korespondencję (np. meldunki, biuletyny itp.) rejestrowały ją w przeznaczonych do tego dziennikach podawczych. Obowiązkowi rejestracji nie podlegały wszelkiego rodzaju publikacje, dzienniki ustaw, dzienniki urzędowe, prasa, zaproszenia itp. Obowiązywała zasada, że dokumenty dotyczące jednej sprawy rejestrowano pod jednym numerem. W sytuacji, gdy dokument był rejestrowany pod dwoma lub więcej numerami dziennika, nowy numer w dzienniku korespondencyjnym był „łamany” przez pierwszy numer nadany danej sprawie. Numer sprawy składał się z symbolu (skrót literowy) komórki realizującej sprawę oraz liczby porządkowej dziennika przełamanej przez dwie ostatnie cyfry roku kalendarzowego. W przypadku pism niejawnych liczbę dziennika poprzedzały oznaczenia klauzul: 0 – tajne, 00 tajne specjalnego znaczenia (np. BO-00511/78⁴⁹). Symbole w formie literowej dla jednostek organizacyjnych MSW i KG MO ustalało Biuro Organizacyjne, a z kolei kierownicy wymienionych jednostek organizacyjnych ustalali symbole dla podległych wydziałów. Symbole dla ogniw w komendzie wojewódzkiej oraz terenowych jednostkach MO ustalał naczelnik Wydziału Ogólnego, które w miarę możliwości miały uwzględniać znaki występujące u odpowiedników w MSW i KGMO. Należy podkreślić, że oznaczenia komórek organizacyjnych SB KW MO/WUSW w Kaliszu (za wyjątkiem symbolu Wydziału Śledczego – Śl) znacznie odbiegały od przyjętych w centrali i innych komendach wojewódzkich.

Na każdym wpływającym rejestrowanym dokumencie odciskano pieczęć wpływu (prezentę), na której wpisywano datę wpływu wraz z numerem sprawy i liczbą załączników (na załącznikach i dowodach rzeczowych pieczęci wpływu nie stawiano).

⁴⁹ Pismo „tajne specjalnego znaczenia” Wydziału „B” KW MO w Kaliszu zarejestrowane w dzienniku korespondencyjnym Wydziału „B” w 1978 r. pod poz. 511.

Wszystkie sprawy zarejestrowane w dzienniku korespondencyjnym wpisywano do skorowidza osobowego i alfabetyczno-rzeczowego według odpowiednio dobranego hasła.

W resorcie spraw wewnętrznych dopuszczano trzy formy załatwienia sprawy: ustną (telefoniczną), odręczną i pisemną (dalekopis, telegraf). Przy ustnym załatwieniu sprawy sporządzono stosowną adnotację na ostatniej stronie dokumentu. Forma odręczna polegała na sporządzeniu przez pracownika na otrzymanym piśmie zwięzłej odpowiedzi o sposobie załatwienia sprawy. Pismo załatwiane odręcznie wychodziło na zewnątrz w formie nadanej przez referenta (napisane ręcznie, na maszynie, przy użyciu pieczęci z odpowiednim tekstem, na formularzu itp.). Pisemne załatwienie sprawy polegało na przygotowaniu przez pracownika (referenta sprawy), po wykonaniu niezbędnych czynności, projektu odpowiedzi, który trafiał do komórki (lub osoby) sporządzającej czystopisy (najczęściej sekretarz-maszynistka). Przygotowana odpowiedź, po sprawdzeniu przez pracownika realizującego sprawę, trafiała do właściwego przełożonego (np. naczelnika wydziału) do podpisu. Prawidłowo sporządzone pismo zawierało: w lewym górnym rogu – nazwę jednostki organizacyjnej i nr sprawy, poniżej numeru rejestracyjnego (jeśli to niezbędne) krótkie określenie przedmiotu sprawy, w lewym dolnym rogu, pod treścią – określenie ilości załączników, inicjały osoby sporządzającej i przepisującej pismo, w prawym górnym rogu – nazwę miejscowości i datę, oznaczenie stopnia pilności oraz pełną nazwę adresata, zaś w prawym dolnym rogu – podpis.

Dla ułatwienia lub przyspieszenia załatwienia sprawy sporządzano odpisy lub wyciągi dokumentów, których zgodność z oryginalnymi dokumentami potwierdzał kierownik kancelarii lub pracownik załatwiający sprawę podpisem opatrzonym formułą „Za zgodność z oryginałem” i pieczęcią trójkątną „do użytku wewnętrznego” (sporządzony dla potrzeb jednostek resortu spraw wewnętrznych) lub pieczęcią urzędową (okrągłą), w przypadku gdy wyciąg lub odpis był przeznaczony dla innej instytucji lub urzędu. Nie wymagano potwierdzenia zgodności kopii dokumentów sporządzonych metodą fotograficzną (kserograficzną).

Akta spraw będących w toku załatwiania przechowywał pracownik, natomiast sprawy zakończone – do czasu ich przekazania do archiwum – przechowywano w sekretariatach komórek organizacyjnych.

Obowiązek sprawdzenia pism przed wysłaniem pod kątem ich poprawnego sporządzenia (podpis, data i obowiązujące oznaczenia) spoczywał na kancelarii (sekretariacie). Ekspedycją przygotowanej przez kancelarie (sekretariaty) korespondencji zajmowała się specjalna komórka poczty specjalnej lub kancelaria ogólna. Przesyłki wysyłano za pośrednictwem urzędów pocztowych⁵⁰ (jako przesyłki polecone z potwierdzeniem odbioru), poczty specjalnej (przesyłki niejawne) lub doręczano bezpośrednio. W obiegu

⁵⁰ Za pośrednictwem urzędów pocztowych przesyłano jedynie korespondencję adresowaną poza resort spraw wewnętrznych (do urzędów, instytucji, przedsiębiorstw oraz osób prywatnych).

wewnętrzny przekazywanie korespondencji odbywało się za pośrednictwem sekretariatów lub kancelarii ogólnej i było kwitowane w książce doręczeń lub w dzienniku podawczym.

Jak było wspomniane wcześniej, znaczna część dokumentacji powstającej w resorcie spraw wewnętrznych nie podlegała przedstawionym powyżej czynnościom kancelaryjnym. Dotyczyło to materiałów operacyjnych (m.in. doniesienia osobowych źródeł informacji, dokumentacja spraw operacyjnych i postępowań przygotowawczych), które podlegały specjalnej procedurze rejestracji spraw (osób) zwanej ewidencją operacyjną. Podstawowym celem takiego postępowania było zabezpieczenie przed dekonspiracją OZI oraz zainteresowań operacyjnych SB. Wyjątek stanowiła tzw. dokumentacja ogólno-operacyjna (głównie korespondencja operacyjna), która była rejestrowana w urządzeniach kancelaryjnych.

Proces dokumentowania pracy operacyjnej polegał na rejestrowaniu w pomocach ewidencyjnych (kartoteki, dzienniki rejestracyjne i archiwalne) wszelkich zainteresowań operacyjnych SB (spraw oraz osób rozpracowywanych, tzw. figurantów jak i współpracujących z tą służbą), poczynsz od wszczęcia sprawy, aż po jej złożenie w archiwum. Formalne rozpoczęcie sprawy operacyjnej (zainteresowania) następowało z chwilą rejestracji w komórce ewidencji Wydziału „C”, a nie w kancelarii. Funkcjonariusz operacyjny po przeprowadzeniu wstępnego rozpoznania danej osoby wypełniał specjalny formularz (w przypadku kandydata na TW był to plan werbunku) oraz kartę rejestracyjną (w latach 70. i 80. obowiązywał druk EO-4)⁵¹, które przedstawiał do zatwierdzenia przełożonemu (zwykle naczelnikowi wydziału). Po uzyskaniu akceptacji przełożonego funkcjonariusz operacyjny udawał się z kartą EO-4 do pracownika ewidencji operacyjnej w Sekcji I Wydziału „C” w celu dokonania formalnej rejestracji. Następnie pracownik ewidencji wpisywał odpowiednie dane z karty (bez danych personalnych osoby rejestrowanej) do dziennika rejestracyjnego⁵², którego kolejny numer (liczba porządkowa) stawał się numerem rejestracyjnym (ewidencyjnym) osoby/sprawy. Po wypełnieniu dziennika oraz wpisaniu numeru rejestracyjnego na karcie EO-4 pracownik ewidencji wydawał funkcjonariuszowi prowadzącemu obwolutę teczki z nowo nadanym numerem rejestracyjnym sprawy, w której pracownik operacyjny gromadził dokumentację operacyjną, aż do zakończenia sprawy. Na podstawie karty rejestracyjnej

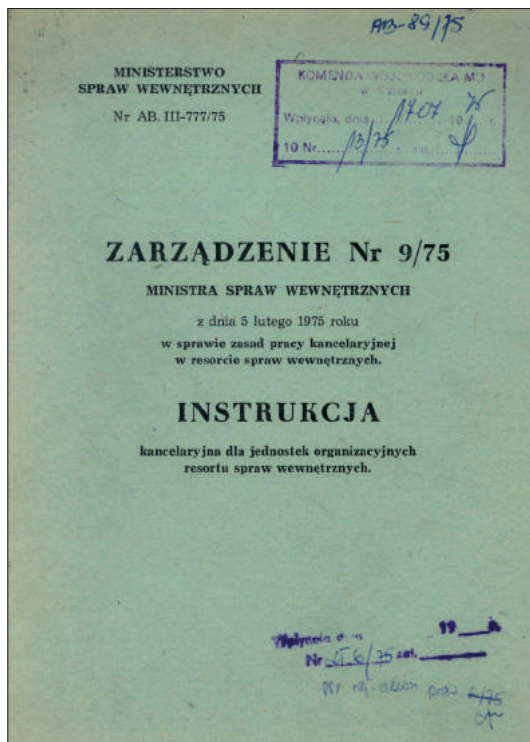
⁵¹ Na karcie rejestracyjnej funkcjonariusz prowadzący wpisywał dane personalne osoby rejestrowanej, informację, kto prowadzi sprawę (osobę) oraz informację o charakterze rejestracji (np. tajny współpracownik, figurant SOR, KE itd.).

⁵² Dziennik rejestracyjny składał się z dziewięciu kolumn: liczby porządkowej, daty rejestracji, informacji o jednostce dokonującej rejestracji (np. Wydział III), charakteru (kategorii) rejestracji (np. TW, SOS), pseudonimu/kryptonimu, numeru sprawy, do której osoba była rejestrowana, daty zakończenia sprawy, numeru archiwalnego (rubryka wypełniana po złożeniu sprawy w archiwum) oraz uwag. W dzienniku rejestrowano wszystkie sprawy (zainteresowania operacyjne) SB. W całym kraju funkcjonowało 50 tego typu dzienników – jeden w centrali i po jednym w każdym województwie.

(EO-4) pracownik ewidencji wypełniał kartę EO-4-A (zawierała dane osobowe oraz numer rejestracyjny, ale bez informacji o charakterze rejestracji), którą włączał do kartoteki ogólnoinformacyjnej. Karta rejestracyjna (EO-4) trafiała do kartoteki statystycznej, do której z uwagi na kompletność informacji w niej zawartych (dane personalne, numer rejestracyjny i charakter rejestracji) miała dostęp bardzo wąska grupa funkcjonariuszy. Poza kartą EO-4-A wypełniano szereg innych kart, z których tworzone kartoteki pomocnicze (np. adresową, miejsc zamieszkania, pseudonimów itp.). Po zakończeniu czynnego zainteresowania SB (zakończenie sprawy, rozwiązanie współpracy z TW) karty EO-4 i EO-4-A wycofywano z kartotek i po pewnym czasie niszczone. Wyłączone z kartoteki ogólnoinformacyjnej karty EO-4-A były zastępowane kartami E-14, które obok podstawowych danych takich jak numer rejestracyjny czy dane personalne osoby zarejestrowanej, zawierały informacje o charakterze oraz przebiegu zainteresowania SB (rozpracowania, współpracy). Ponadto należy podkreślić, że w dzienniku rejestracyjnym odnotowywano wszelkie zmiany jakimś sprawą podlegała, aż do jej zakończenia lub zaniechania (np. zmiany kategorii sprawy/współpracy, jednostki prowadzącej, kryptonimu/pseudonimu). Konieczność dokonania aktualizacji spoczywała na funkcjonariuszu prowadzącym TW/sprawę, który wykorzystywał do tego celu kartę E-16 (Mkr-3)⁵³.

Wytworzone w efekcie przytoczonych procedur rejestracyjnych różnego rodzaju kartoteki i dzienniki ewidencyjne są dzisiaj istotnym elementem zasobu wytworzonego przez SB. Zwłaszcza jeśli weźmiemy pod uwagę duży stopień przetrzebienia archiwaliów bezpieki, do którego doszło na przełomie 1989 i 1990 r., to nierzadko zapisy dokonane na kartach ewidencyjnych oraz w dziennikach są jedynym śladem działań podejmowanych przez SB.

⁵³ Więcej na temat funkcjonowania ewidencji operacyjnej SB zob.: *Instrukcje pracy operacyjnej aparatu bezpieczeństwa (1945-1989)*, oprac. T. Ruzikowski, Warszawa 2004; A. Dziuba, *Kwestia wiarygodności akt agenturalnych. Refleksje po analizie akt 150 tajnych współpracowników aparatu bezpieczeństwa w województwie śląskim i katowickim z lat 1945-1956*, [w:] *W kręgu teczek. Z badań nad zasobem i funkcjami archiwum Instytutu Pamięci Narodowej*, red. J. Bednarek, P. Perzyna, Łódź-Toruń 2006, s. 235-262; M. Komaniecka, *Organizacja i funkcjonowanie kartotek ogólnoinformacyjnej i zagadnieniowej aparatu bezpieczeństwa*, [w:] *Wokół teczek bezpieki. Zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze*, Kraków 2006, s. 231-262; też, *Dzienniki korespondencyjne, rejestracyjne, archiwalne i koordynacyjne jako źródła historyczne*, [w:] tamże, s. 263-280; P. Milczanowski, *Specyfika struktury organizacyjnej Archiwum MSW*, [w:] tamże, s. 221-229; F. Musiał, *Podręcznik bezpieki. Teoria pracy operacyjnej Służby Bezpieczeństwa w świetle wydawnictw resortowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych PRL (1970-1989)*, Kraków 2007; J. Piłat, *Zasady prowadzenia, funkcjonowanie oraz rola ewidencji operacyjnej SB z uwzględnieniem przydatności zachowanych materiałów ewidencyjnych w bieżącej pracy Instytutu Pamięci Narodowej*, [w:] *W kręgu teczek...*, dz. cyt., s. 149-166; K. Tyłski, *Zasady funkcjonowania ewidencji operacyjnej Służby Bezpieczeństwa*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2013, t. VI, s. 77-99; E. Zając, *Akta operacyjne Służby Bezpieczeństwa – wybrane problemy warsztatowe w świetle przepisów i procedur obowiązujących w pionie „C”*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2003, nr 19-20, s. 341-360; też, *Ślad pozostaje w aktach. Wybrane zagadnienia dotyczące funkcjonowania ewidencji operacyjnej w latach 1962-1989*, [w:] *Wokół teczek...*, dz. cyt., s. 281-300.

64. Zarządzenie nr 9/75 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 5 II 1975 r. w sprawie zasad pracy kancelaryjnej w resorcie spraw wewnętrznych wraz załączoną instrukcją kancelaryjną dla jednostek organizacyjnych resortu spraw wewnętrznych.
AIPN Łd, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, sygn. 0044/25, t. 2

WYPEŁNIA JEDNOSTKA EVIDENCJI		Tajne spec. oznaczenia	
Zakończono dnia _____	z powodu _____	KALISZKIE	13931
materiały złożono w archiwum Wydziału _____		Nyals-11	16.06.25
_____ dnia _____	pod Nr _____	Selwa 14	16.06.25
materiały przesłano do _____	_____	Nr rejestracyjny (dla Wydziału) / C. i. data	
_____ dnia _____	za Nr _____		
Wzrost EO-4/71			
KARTA REJESTRACYJNA I. Sprawa (fakt - zdarzenie)			
1. Kategoria sprawy, kł., składowa		2. Ekspozycja	
3. Podkreślenie składowej sprawy: materiały agenturalne „T”, „W”, dane do ewidencji osobowości, ofiarne zdarzenia z natury i wskazywanie pomocy, materiały przyjęte i innych jednostek itp.			
4. Charakter przestępstwa lub podobieństwa			
5. Miejsce dopuszczenia popełnienia przestępstwa			
6. Nowe fakty pracy, w których popełniono przestępstwo			
7. Dział gospodarki, ewidencji, w których prowadzi śledztwo			

65. Karta rejestracyjna EO-4. AIPN Łd, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, sygn. 00333/1

66. Karta rejestracyjna EO-4. AIPN, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, sygn. 00333/1

67. Karta E-14. AIPN Łd, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, sygn. 00333/1

68. Karta E-14. AIPN Łd, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, sygn. 00333/1

III. Archiwizacja

Proces kształtowania zasobu archiwalnego WUSW w Kaliszu regulowały resortowe zarządzenia i instrukcje archiwalne. Zgodnie z Zarządzeniem nr 034/74 MSW z dnia 10 V 1974 r. w sprawie postępowania z aktami archiwalnymi w resorcie spraw wewnętrznych, znowelizowanym Zarządzeniem nr 030/79 MSW z dnia 2 VII 1979 r. na zasób archiwalny Wydziału „C” (w którym znajdowało się archiwum) KW MO w Kaliszu składały się akta wytworzone przez komendę oraz materiały przejęte w myśl zasady pertynencji terytorialnej z Wydziału „C” KW MO w Poznaniu (istniejącej przed nowym podziałem administracyjnym): kopie kartotek dotyczące osób zamieszkałych w województwie kaliskim, akta osobowe zwolnionych funkcjonariuszy SB, MO i członków ORMO zamieszkałych na terenie nowo utworzonego województwa oraz kopie opracowań monograficznych dotyczących terenu tego województwa⁵⁴.

Największy wpływ na ostateczny kształt zasobu WUSW w Kaliszu, w tym sposób archiwizacji i porządkowania materiałów, wywarło ostatnie resortowe Zarządzenie nr 049/85 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 8 VII 1985 r. w sprawie organizacji i zasad postępowania z materiałami archiwalnymi w resorcie spraw wewnętrznych⁵⁵. Zgodnie z jego zapisami w archiwum Wydziału „C” gromadzono materiały archiwalne wytworzone przez WUSW w Kaliszu, a także dokumenty powyżej kategorii B-5 rejonowych (miejskich) urzędów spraw wewnętrznych, komisariatów i posterunków MO. Do archiwum kaliskiej „bezpieki” trafiały również materiały tajnych współpracowników Wojskowej Służby Wewnętrznej oraz materiały wstępne rozpracowania i akta kontrolne dochodzeń Wojsk Ochrony Pogranicza (wpisywane do tych samych dzienników archiwalnych co materiały SB) dotyczące osób zamieszkałych na terenie województwa kaliskiego⁵⁶.

Do głównych zadań archiwum należało: przyjmowanie materiałów z jednostek organizacyjnych, ewidencjonowanie, opracowywanie oraz udostępnianie upoważnionym osobom i jednostkom organizacyjnych, udzielanie informacji o osobach na podstawie

⁵⁴ Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Krakowie, sygn. 0179/145, Zarządzenie nr 034/74 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 10 V 1974 r. w sprawie postępowania z aktami archiwalnymi w resorcie spraw wewnętrznych oraz wyciąg z Zarządzenia nr 030/79 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 2 VII 1979 r. zmieniającego zarządzenie w sprawie zasad i sposobu postępowania z aktami archiwalnymi w resorcie spraw wewnętrznych, s. 5.

⁵⁵ AIPN Łd, 0044/25, t. 2, Zarządzenie nr 049/85 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 8 VII 1985 r. w sprawie organizacji i zasad postępowania z materiałami archiwalnymi w resorcie spraw wewnętrznych, nlb.

⁵⁶ Zasady wykorzystywania osobowych źródeł informacji (OZI) i przekazywania dotyczących ich dokumentów pomiędzy cywilnymi a wojskowymi organami bezpieczeństwa regulowało porozumienie o współpracy pomiędzy SB a Szefostwem WSW z dnia 17 XI 1981 r. Zob. tamże, sygn. 0044/2, t. 3.pdf, Porozumienie o współpracy między Służbą Bezpieczeństwa resortu spraw wewnętrznych a szefostwem Wojskowej Służby Wewnętrznej w zakresie wykorzystywania tajnych współpracowników z dnia 17 XI 1981 r., s. 4-6.

posiadanych materiałów archiwalnych, wykonywanie kopii dokumentów, wydawanie zaświadczeń, sporządzanie uwierzytelnionych odpisów, wyciągów i streszczeń, brakowanie materiałów archiwalnych, a także zabezpieczenie ich przed zniszczeniem (konserwacja, mikrofilmowanie).

Do archiwum umiejscowionego w Wydziale „C” trafiały sprawy zakończone przez komórki operacyjne. Każda jednostka kategorii „A” i kategorii „B” o okresie przechowywania powyżej 20 lat, przed złożeniem do archiwum, musiała zostać odpowiednio uporządkowana (wyłączenie kopii i wtórników oraz dokumentów posiadających kat. od B-2 do B-5, usunięcie metalowych elementów, ułożenie dokumentów wewnątrz teczek, a następnie ich ponumerowanie i sporządzenie spisu zawartościteczki) i opracowana merytorycznie (m.in. sprawdzenie kompletności dokumentów wymaganych dla danego rodzaju sprawy) przez wytwórcę.

Zgodnie z zarządzeniem 049/85 materiały archiwalne w resorcie spraw wewnętrznych dzieliły się na akta: operacyjne (sprawy operacyjne, akta postępowań przygotowawczych, teczki personalne i pracy OZI, teczki osób opiniowanych, a także sprawozdania i korespondencja operacyjna oraz wszelkie normatywy dotyczące pracy operacyjnej), osobowe (akta osobowe funkcjonariuszy SB i MO oraz pracowników cywilnych resortu), administracyjne (przepisy resortowe i korespondencja jednostek organizacyjnych MSW nieodnoszące się do pracy operacyjnej) i o charakterze obronnym (wszelkie materiały związane z przygotowaniem jednostek organizacyjnych resortu spraw wewnętrznych do działań na wypadek zewnętrznego zagrożenia państwa i wojny)⁵⁷.

Materiały operacyjne, zarejestrowane wcześniej w komórce ewidencji operacyjnej Wydziału „C”, po przyjęciu do archiwum ewidencjonowano w inwentarzach (dziennikach) archiwalnych prowadzonych oddzielnie dla każdego rodzaju akt oznaczonego odpowiednim symbolem:

- I – akta osobowych źródeł informacji SB, dysponentów lokali kontaktowych (LK), mieszkań konspiracyjnych (MK), kandydatów na OZI, kandydatów na dysponentów LK, MK (w przypadku kandydatów symbol był dodatkowo uzupełniany literą „k” – np. I/k, I-k),
- II – akta rozpracowań operacyjnych SB,
- III – akta postępowań przygotowawczych SB,
- IV – akta spraw obiektowo-zagadnieniowych SB.

Podobny system oznaczeń, uzupełniony o wyróżnik literowy, stosowano wobec materiałów pozostałych pionów MSW:

- I-m, II-m, III-m, IV-m dla materiałów MO,

⁵⁷ Wyodrębnienie materiałów o charakterze obronnym nastąpiło dopiero na mocy zarządzenia nr 049/85. Wcześniej tego typu dokumentacja wchodziła w skład materiałów administracyjnych.

- I-w, II-w, III-w, IV-w dla akt wojskowych (Zwiad WOP, Szefostwo WSW MON, WSW jednostek podległych MSW).

W Wydziale „C” KW MO/ WUSW w Kaliszu w przypadku akt OZI odmiennie niż w innych jednostkach wojewódzkich interpretowano wymóg prowadzenia inwentarzy oddzielnie dla każdego rodzaju akt. W dzienniku archiwalnym sygnatury I, razem z materiałami proveniencji SB i WSW, rejestrowano także akta pionu milicyjnego (przykładowo w KW MO/WUSW w Łodzi czy KW MO/WUSW w Sieradzu akta MO inwentaryzowano w odrębnym dzienniku archiwalnym)⁵⁸.

Akta osobowe funkcjonariuszy, żołnierzy zawodowych i pracowników cywilnych resortu również ewidencjonowano w odrębnych inwentarzach oznaczonych odpowiednimi symbolami akt:

- V – akta funkcjonariuszy SB,
- VI – akta funkcjonariuszy MO,
- VII – akta pracowników cywilnych resortu spraw wewnętrznych,
- VIII – akta żołnierzy zawodowych resortu spraw wewnętrznych.
- Rejestrowane w poszczególnych dziennikach archiwalnych akta otrzymywały sygnaturę, na którą składała się liczba porządkowa z dziennika przełamana przez odpowiedni symbol akt (np. 50/II).

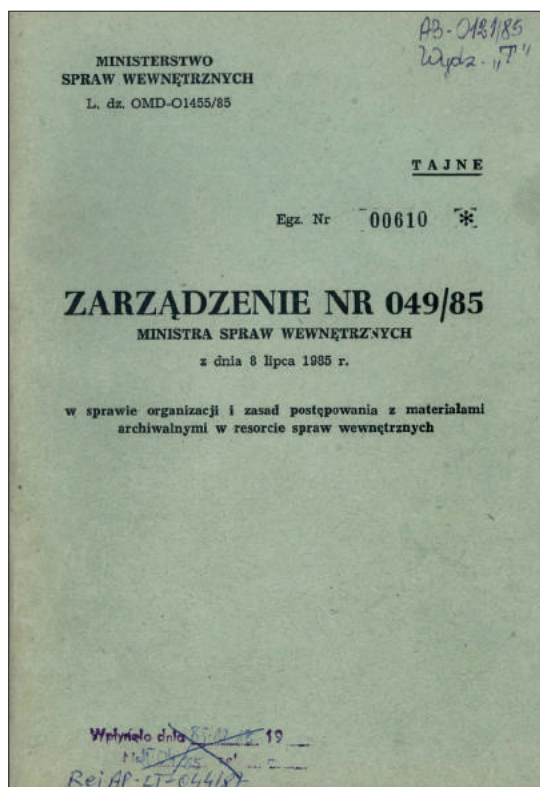
Materiały administracyjne i ogólno-operacyjne nierejestrowane w komórce ewidencyjnej (akta normatywne, sprawozdawczość, meldunki sytuacyjne i korespondencja operacyjna) trafiały do archiwum na podstawie spisów zdawczo-odbiorczych i do czasu uporządkowania (nadania układu rzeczowego) otrzymywały sygnatury oparte na spisach zdawczo-odbiorczych (numer spisu przełamany przez pozycję na spisie). Akt administracyjne WUSW w Kaliszu do końca działania urzędu nie doczekały się opracowania, dlatego większość z nich posiada sygnatury wytwórcy oparte na spisach akt, a część materiałów w ogóle nie została osygnowana, ponieważ nigdy nie trafiła do archiwum Wydziału „C” (pozostały u wytwórców, aż do likwidacji urzędu).

Zasób archiwalny kaliskiego Wydziału „C” w okresie funkcjonowania SB nie doczekał się opracowania zgodnego z zasadami metodyki archiwalnej, polegającego na uporządkowaniu zespołu (zbioru) archiwalnego i sporządzaniu do niego inwentarza ze

⁵⁸ Dopiero w marcu 1985 r. w Wydziale „C” WUSW w Kaliszu rozpoczęto prowadzenie odrębnego dziennika sygnatury I dla akt MO i WSW (sygn. 1/I do 1210/I), mimo to nadal kontynuowano ewidencję materiałów MO i WSW razem z aktami SB w dzienniku „głównym”, stąd akta wprowadzone do obu dzienników posiadały podwójne sygnatury (np. 1/I-m i 1576/I). Ponadto dziennik ten zawiera 85 wpisów z lipca 1990 r. dotyczących akt wytworzonych przez Wydział „B” WUSW w Kaliszu oraz 22 pozycje (w tym 18 dotyczy OZI WSW, a 4 OZI SB) dopisane „z półki” przez UOP w marcu 1993 r. Tamże, sygn. 00276/1, t. 1-3/K, Kopie dzienników archiwalnych sygnatury I Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu za wrzesień 1975-styczeń 1990; sygn. 00276/1, t. 4/K, Kopia dziennika archiwalnego sygnatury I-m i I-w WUSW w Kaliszu za marzec 1985-marzec 1993.

wstępem. W resorcie spraw wewnętrznych inwentarze akt, określane wymiennie dziennikami archiwalnymi, spełniały rolę rejestrów (odrębnych dla poszczególnych rodzajów akt), w których ewidencjonowano materiały składane w archiwum.

Zgodnie z obowiązującymi normatywami opracowanie akt w archiwach MSW polegało głównie na sporządzaniu wyciągów z akt w postaci kart ewidencyjnych, z których tworzone skorowidze (kartoteki) zawierające dane dotyczące osób i zagadnień interesujących SB. Do każdej „opracowanej” w ten sposób teczki włączano notatkę informacyjną zawierającą dane o rodzajach wypełnionych kart⁵⁹.

69. Zarządzenie nr 049/85 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 8 VII 1985 r. w sprawie organizacji i zasad postępowania z materiałami archiwalnymi w resorcie spraw wewnętrznych. AIPN Łd, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, sygn. 0044/25, t. 2

⁵⁹ Tamże, sygn. 0044/25, t. 2, Zarządzenie nr 049/85 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 8 VII 1985 r. w sprawie organizacji i zasad postępowania z materiałami archiwalnymi w resorcie spraw wewnętrznych, nlb.

o okresie przechowywania poniżej 5 lat (kat. B-5) we własnym zakresie (za wyjątkiem materiałów zarejestrowanych w ewidencji pionu „C”), funkcjonariusze w nich zatrudnieni. Analizą dokumentacji zajmowały się kilkusobowe komisje brakowania (co najmniej trzosobowe) powoływane przez zastępcę komendanta wojewódzkiego MO/zastępcę szefa WUSW ds. SB. Efektem ich pracy były protokoły brakowania zawierające wykazy jednostek przeznaczonych do zniszczenia⁶¹. Fakt zniszczenia materiałów musiał być potwierdzony przez biorących w nim udział funkcjonariuszy na protokole brakowania lub w odrębnie sporządzonym protokole zniszczenia akt. Ponadto po zniszczeniu materiałów dokonywano odpowiednich adnotacji w ewidencji archiwalnej (kartoteki i dzienniki archiwalne). Za transport makulatury do miejsc niszczenia odpowiadał Wydział Gospodarki Materiałowo-Technicznej.

Brakowanie akt KW MO/WUSW w Kaliszu można podzielić na dwa zasadnicze etapy. Pierwszy z nich trwający mniej więcej do kwietnia 1989 r. przebiegał w zasadzie z zachowaniem przytoczonych powyżej procedur, natomiast druga połowa 1989 r. i pierwsze tygodnie 1990 r. to okres, który charakteryzował się „naginaniem”, a nierzadko ewidentnym łamaniem obowiązujących w resorcie przepisów archiwalnych.

W latach siedemdziesiątych w KW MO w Kaliszu brakowania na większą skalę nie prowadzono. Jak się wydaje głównej przyczyny takiego stanu rzeczy należy upatrywać w stosunkowo krótkim okresie funkcjonowania twórcy dokumentacji. Początki sukcesywnego brakowania można zaobserwować dopiero na początku lat osiemdziesiątych. We wrześniu 1982 r. przeprowadzono brakowanie materiałów akcji „Lato-76”⁶² (2848 kart), będące pokłosiem przeprowadzonej w maju 1982 r. akcji wycofania z komend i komisariatów MO wszelkich dokumentów dotyczących wymienionej operacji⁶³. W październiku 1984 r. wybrakowano 866 kart dokumentów techniki operacyjnej wyłączonych ze spraw złożonych w archiwum Wydziału „C” oraz 231 „spraw” (11 270 kart)

⁶¹ Wykaz wybrakowanych materiałów składał się z następujących rubryk: liczba porządkowa; nr znak teczki, książki (w przypadku spraw operacyjnych podawano nr rejestracyjny); tytuł teczki (księgi); ilość teczek, kategoria (okres przechowywania); rok powstania akt; uwagi. Zob. tamże, sygn. 0044/25, t. 2, Protokół brakowania akt nr... (wzór nr 4) – załącznik do Zarządzenia nr 049/85 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 8 VII 1985 r. w sprawie organizacji i zasad postępowania z materiałami archiwalnymi w resorcie spraw wewnętrznych, nlb.

⁶² „Sztab ćwiczeń Lato 76” został powołany w MSW pod kierownictwem wiceministra MSW i szefa SB gen. Bogusława Stachury w celu koordynowania działań MSW w związku z planowanymi w czerwcu 1976 r. drastycznymi podwyżkami cen i spodziewanymi protestami społecznymi.

⁶³ Po jednym egzemplarzu zarządzeń komendanta wojewódzkiego i decyzji kierownika Sztabu KW MO w Kaliszu dotyczących operacji „Lato-76” przesłano do Biura „C” MSW, natomiast pozostałe materiały (głównie duplikaty i dokumentacja z jednostek terenowych woj. kaliskiego) w dniu 7 IX 1982 r. zostały wybrakowane, a 13 X 1982 r. zniszczone. Zob. tamże, sygn. 002766, Informacja w sprawie wycofania dokumentów „Lato-76” z dnia 1 VI 1982 r.; Notatka służbowa z dnia 19 VIII 1982 r. o przekazaniu zarządzeń oraz decyzji do Biura „C” MSW; Protokół brakowania akt nr 1 z dnia 7 IX 1982 r., nlb.

osobowych źródeł informacji⁶⁴, głównie Służby Milicji (teczki personalne i pracy byłych TW oraz teczki personalne właścicieli LK i MK). Jedynie 24 z nich to materiały wytworzone przez Służbę Bezpieczeństwa (19 teczek LK i MK oraz akta pięciu TW wyeliminowanych z powodu zgonu). Wspomniane dokumenty techniki operacyjnej oraz materiały OZI zmielono 21 VIII 1985 r. w fabryce papieru w Czerwonaku k/Poznań⁶⁵. Należy pamiętać, że brakowaniu podlegały nie tylko materiały złożone w archiwum Wydziału „C”, ale także dokumentacja o krótkotrwałym znaczeniu będąca na stanie wydziałów KW MO/WUSW. Z uwagi na charakter i ilość wytwarzanych dokumentów w bieżących niszczeniu materiałów przodował Wydział „B” (dokumentacja z obserwacji prowadzonych na zlecenie jednostek operacyjnych)⁶⁶.

Istotny wzrost ilości brakowanych materiałów WUSW w Kaliszu nastąpił po wejściu w życie Zarządzenia nr 049/85 MSW z dnia 8 VII 1985 r. w sprawie organizacji i zasad postępowania z materiałami archiwalnymi w resorcie spraw wewnętrznych. Niewątpliwie decydujące znaczenie miało tu skrócenie okresu przechowywania dla większości rodzajów dokumentacji (ograniczenie ilości materiałów kat. „A”, skrócenie okresów przechowywania dla akt kat. „B” oraz wprowadzenie kategorii „BC” dla dokumentacji o krótkotrwałym znaczeniu, która po wykorzystaniu powinna zostać wybrakowana). Ponadto nowy wykaz akt wprowadzał trzywariantową klasyfikację dokumentacji w okresie zagrożenia bezpieczeństwa państwa lub wojny (P – pozostawienie, E – ewakuacja, Z – zniszczenie materiałów), zgodnie z którą do zniszczenia przewidywano aż 68% akt⁶⁷.

W okresie od lutego 1986 r. do kwietnia 1989 r. w archiwum Wydziału „C” WUSW w Kaliszu wybrakowano, zgodnie z nowymi przepisami archiwalnymi, ponad 4 tys. spraw (teczek OZI, spraw operacyjnych oraz korespondencji operacyjnej) wytworzonych zarówno przez Służbę Milicji, jak i przez jednostki SB. Z analizy zachowanych protokołów brakowania oraz dzienników archiwalnych wynika, że niszczenie materiałów w tym okresie odbywało się z poszanowaniem obowiązujących w resorcie spraw

⁶⁴ Termin „sprawa”, który oznaczał pozycję inwentarzową (pozycję w protokole brakowania), był używany zarówno w odniesieniu do spraw operacyjnych, śledczych, obiektowych jak i akt OZI oraz materiałów ogólnie-operacyjnych (administracyjnych). Ilość spraw często nie była tożsama z liczbą tomów, ponieważ niektóre z nich były wielotomowe, np. typowe akta OZI składały się z teczek personalnej i teczek (teczek) pracy.

⁶⁵ Tamże, sygn. 00276/6, Protokół brakowania akt nr 2 z dnia 9 X 1984 r. wraz z załączonym protokołem zniszczenia akt z dnia 21 VIII 1985 r.; Protokół brakowania akt nr 3 z dnia 4 X 1984 r. wraz z załączonym protokołem zniszczenia akt z dnia 21 VIII 1985 r., nlb.

⁶⁶ Tamże, sygn. 0044/26, t. 6, Protokoły brakowania Wydziału „B” KW MO/WUSW w Kaliszu z lat 1982-1988, s. 325-478.

⁶⁷ S. Koller, *Brakowanie i niszczenie dokumentacji operacyjnej Służby Bezpieczeństwa w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych (1956-1990)*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” t. IV, 2011, s. 189 i 194.

wewnętrznych przepisów archiwalnych (prawidłowa kwalifikacja oraz dochowanie okresu przechowywania). Przykładowo wybrakowano wówczas ponad 400 spraw operacyjnych SB złożonych do archiwum przed końcem 1978 r., którym dziesięcioletni okres przechowywania upłynął (kat. B-10)⁶⁸.

Drugi etap brakowania dokumentacji SB wywołany zmianami politycznymi, do których doszło w Polsce po wyborach parlamentarnych w czerwcu 1989 r., charakteryzował się łamaniem przepisów i wewnętrznych procedur dotyczących niszczenia akt. Od połowy 1989 r. do końca stycznia 1990 r. trwała ogólnopolska akcja masowego niszczenia materiałów „bezpieki”, której celem było zacieranie śladów działań wobec Kościoła katolickiego i opozycji⁶⁹. Działania te miały zasadniczy wpływ na obecny stan zachowania zespołu akt WUSW w Kaliszu, a zwłaszcza materiałów operacyjnych SB.

Polecenie zniszczenia „informacji dotyczących głównie ugrupowań opozycyjnych »Solidarności« i działalności kleru katolickiego...” zostało wydane przez wiceministra spraw wewnętrznych i szefa SB gen. bryg. Henryka Dankowskiego przedstawicielom jednostek wojewódzkich podczas telekonferencji 31 VII 1989 r. Podczas kolejnej narady odbytej 18 VIII 1989 r. szef SB nakazał zniszczyć wszelkie nieprzydatne z punktu widzenia operacyjnego i poznawczego materiały mogące potwierdzać przypadki naruszania prawa przez funkcjonariuszy resortu w okresie po 13 XII 1981 r.⁷⁰.

⁶⁸ AIPN Łd, sygn. 00276/6, Protokół brakowania akt nr 4 z dnia 21 II 1986 r.; Protokół brakowania akt nr 6 z 9 VI 1986 r.; Protokół brakowania akt nr 7 z dnia 29 I 1987 r.; Protokół brakowania akt nr 8 z dnia 29 III 1988 r.; Protokół brakowania akt (brak numeru) z dnia 24 II 1988 r.; Protokół brakowania akt nr 9 z dnia 7 IV 1989 r.; sygn. 00276/1, t. 1/K, Kopia dziennika archiwalnego sygnatury I Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu; sygn. 00276/2, t. 1-2, Dzienniki archiwalne sygnatury II Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu za lata 1975-1990; sygn. 00276/3, Dziennik archiwalny sygnatury III Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu za lata 1975-1990.

⁶⁹ Więcej na ten temat zob.: T. Balbus, K. Stróżyna, *„Ojczyznę wolną racz nam wrócić Panie...”*. *Komunistyczna bezpieka wobec kardynała Gulbinowicza w latach 1970-1990*, Wrocław 2008, s. 133-151; S. Białek, *Brakowanie i niszczenie dokumentacji SB w województwie opolskim w latach 1987-1990. Ustalenia wstępne*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” t. II, 2008, s. 53-107; S. Koller, dz. cyt., s. 179-234; R. Kościński, R. Leśkiewicz, *Brakowanie i niszczenie dokumentów Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Poznaniu w latach 1989-1990. Wybrane zagadnienia*, tamże, 271-282; M. Kruk, *Niszczenie materiałów archiwalnych w Wojewódzkim Urzędzie Spraw Wewnętrznych w Gdańsku w latach 1989-1990*, tamże, s. 251-270; R. Peterman, *Proces brakowania i niszczenia akt aparatu bezpieczeństwa państwa w latach 1954-1990 na przykładzie województwa łódzkiego* [w:] *Wokół tekceł bezpieki. Zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze*, red. F. Musiał, Kraków 2006, s. 379-391; tenże, „Rozkaz – zniszczyć!”, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2006, nr 1/2 (60/61), s. 112-115; S. Pilarski, *Niszczenie materiałów Służby Bezpieczeństwa w latach 1989-1990 (ze szczególnym uwzględnieniem dokumentacji dotyczącej NSZZ „Solidarność”) w województwie piotrkowskim – egzemplifikacja przebiegu procedury i próby wyciągnięcia konsekwencji prawnych wobec jego organizatorów i wykonawców na szczeblu wojewódzkim i ministerialnym*, mps przekazany do druku.

⁷⁰ Tamże, s. 2.

W pierwszej kolejności przystąpiono do „brakowania” materiałów operacyjnych pionu IV. Na podstawie pisma Dyrektora Departamentu IV MSW gen. bryg. Tadeusza Szczygła w połowie września 1989 r. zniszczono 114 teczek ewidencji operacyjnej na księdza (TEOK) przechowywanych w Wydziale „C” w Kaliszu, z których aż 102 wybrakowano z niedotrzymaniem okresu przechowywania (kończyły się na 1979 r. i później, a zgodnie z wykazem akt z 1985 r. posiadały kategorię B-10)⁷¹. Znacznie większe rozmiary przybrało niszczenie tego typu materiałów w komórkach operacyjnych. Zniszczono wówczas 202 sprawy przechowywane w Wydziale IV WUSW w Kaliszu, w tym 163 TEOK i 39 teczek ewidencji operacyjnej na parafie (TEOP)⁷², a także 306 TEOK i 172 TEOP będących na stanie jednostek terenowych SB⁷³. W kolejnych tygodniach i miesiącach niszczone materiały administracyjne i ogólnoperacyjne Wydziału IV nierejestrowane w ewidencji operacyjnej (zarządzenia, wytyczne, decyzje, informacje i sprawozdania, plany pracy, korespondencja operacyjna itp.)⁷⁴. Ostatni zachowany protokół brakowania materiałów będących na stanie Wydziału IV datowany na 29 I 1990 r. zawiera informację m.in. o wybrakowaniu kilkudziesięciu spraw nadesłanych z archiwum Wydziału „C”, wśród których były akta tajnych współpracowników i spraw operacyjnych prowadzonych przez Wydział IV⁷⁵. Było to ewidentne złamanie resortowych przepisów dotyczących brakowania, zgodnie z którymi jednostki organizacyjne MSW nie mogły niszczyć we własnym zakresie

⁷¹ W protokołach brakowania akt dotyczących Kościoła katolickiego najczęściej jako podstawę prawną podawano wspomniane pismo dyrektora Departamentu IV MSW gen. T. Szczygła z dnia 1 IX 1989 r. Zob. AIPN Łd, sygn. 00276/6, Protokół brakowania akt nr 10 z dnia 12 IX 1989 r., nlb.

⁷² Tamże, sygn. 0044/19, t. 8.pdf, Protokół brakowania akt nr 2/89 Wydziału IV WUSW w Kaliszu z dnia 14 IX 1989 r. wraz z załączonym protokołem zniszczenia akt z dnia 15 IX 1989 r., s. 34-39.

⁷³ W SB RUSW w Jarocinie zniszczono 43 TEOP i 71 TEOK, w Krotoszynie 24 TEOP i 43 TEOK, w Ostrowie Wielkopolskim 52 TEOP i 104 TEOK, natomiast w Kępnie 53 TEOP i 88 TEOK. Tamże, sygn. 0044/19, t. 8.pdf, Protokół brakowania akt nr 1/89 SB RUSW w Jarocinie z dnia 14 IX 1989 r. wraz z załączonym protokołem zniszczenia akt z dnia 15 IX 1989 r., s. 14-17; Protokół brakowania akt nr 1/89 SB RUSW w Krotoszynie z dnia 12 IX 1989 r. wraz z załączonym protokołem zniszczenia akt z dnia 12 IX 1989 r., s. 18-21; Protokół brakowania akt nr 1/89 SB RUSW w Ostrowie Wielkopolskim z dnia 12 IX 1989 r. wraz z załączonym protokołem zniszczenia akt z dnia 15 IX 1989 r., s. 22-27; Protokół brakowania akt nr 2/89 SB RUSW w Kępnie z dnia 14 IX 1989 r. wraz z załączonym protokołem zniszczenia akt z dnia 15 IX 1989 r., s. 28-33.

⁷⁴ Tamże, sygn. 0044/19, t. 8.pdf, Protokół brakowania akt nr 3/89 wraz z załączonym protokołem zniszczenia akt z dnia 26 IX 1989 r., s. 44-51; Protokół brakowania akt nr 4/89 wraz z załączonym protokołem zniszczenia akt z dnia 26 IX 1989 r., s. 40-43; Protokół brakowania akt nr 5/89 wraz z załączonym protokołem zniszczenia akt z dnia 24 XI 1989 r., s. 52-55; Protokół brakowania akt nr 1/90 wraz z załączonym protokołem zniszczenia akt z 4 I 1990 r., s. 60-64; Protokół brakowania akt nr 2/90 wraz z załączonym protokołem zniszczenia akt z dnia 24 I 1990 r., s. 65-69.

⁷⁵ Według szacunkowych wyliczeń zniszczono wówczas ponad 18 tys. kart. Tamże, sygn. 0044/19, t. 8.pdf, Protokół brakowania akt nr 3/90 Wydziału IV WUSW w Kaliszu z dnia 29 I 1990 r. wraz z załączonym protokołem zniszczenia akt z dnia 29 I 1990 r., s. 70-74.

materiałów zarejestrowanych w ewidencji operacyjnej pionu „C” (teczki OZI i akta spraw operacyjnych)⁷⁶. Nie był to jednak odosobniony przypadek, a tego typu praktyki były w tym czasie regułą.

Podobny los spotkał dokumentację świadczącą o inwigilacji przez SB organizacji i środowisk opozycyjnych w PRL. W pierwszej kolejności niszczone materiały z lat osiemdziesiątych dotyczące rozpracowywania solidarnościowej opozycji. Jednym z nielicznych dokumentów, w którym nakazano niszczyć tego typu materiały (zwykle polecenia dotyczące niszczenia akt wydawano w formie ustnej) było pismo zastępcy naczelnika Wydziału XIII Biura „B” MSW, płk. Stanisława Machnickiego, skierowane 25 IX 1989 r. do naczelnika Wydziału „B” WUSW w Kaliszu, zgodnie z którym na polecenie Ministra Spraw Wewnętrznych należało przejrzeć i niezwłocznie zniszczyć materiały dotyczące „tzw. opozycji, która została zalegalizowana”. Do zniszczenia przeznaczono wszystkie dokumenty z obserwacji, materiały foto-filmowe i TV oraz zapisy na taśmach magnetycznych, a także wszelkie inne materiały uzyskane drogą operacyjną⁷⁷.

Najbardziej przetrzebione zostały akta rozpracowań operacyjnych oraz akta OZI. Na 2837 spraw operacyjnych prowadzonych przez kaliską SB zachowało się 527, tj. 9% (554 j.a. – część spraw kilkutomowych)⁷⁸. Począwszy od września 1989 r. do stycznia 1990 r. zniszczono niemal 1900 spraw operacyjnych (ponad 400 spraw wybrakowano zgodnie z przepisami w okresie wcześniejszym), z których 627 wybrakowano protokolarnie, ale nierzadko bez dochowania okresu przechowywania, a także podając jako podstawę zniszczenia dokumentacji (w ponad 400 przypadkach) par. 80 pkt. 2 zarządzenia 049/85, który dopuszczał możliwość komisijnego zniszczenia materiałów kat. B, po ich uprzednim zmikrofilmowaniu⁷⁹. W zespole WUSW w Kaliszu zachowała się tylko jedna sprawa operacyjna w postaci mikrofilmu, co może oznaczać, że materiały te nigdy nie zostały zmikrofilmowane, a oznaczenie ich w dzienniku archiwalnym jako sfilmowanych, miało na celu uzasadnienie wybrakowania oryginałów lub sprawy

⁷⁶ Pozostałe materiały (nierejestrowane w ewidencji operacyjnej) mogły być niszczone we własnym zakresie jeżeli i ich okres przechowywania był krótszy niż 5 lat. Zob. par. 60 Zarządzenia nr 049/85.

⁷⁷ Tamże, sygn. 0044/26, t. 8.pdf, Pismo zastępcy naczelnika Wydziału XIII Biura „B” MSW płk. Stanisława Machnickiego do naczelnika Wydziału „B” WUSW w Kaliszu z dnia 25 IX 1989 r. w sprawie zniszczenia materiałów dotyczących opozycji, s. 239.

⁷⁸ Na ogólną liczbę spraw operacyjnych (sygn. II) składa się 2097 spraw odnotowanych w dzienniku archiwalnym sygnatury II (liczba ustalona po odjęciu od 2105, ostatniej pozycji w dzienniku, ośmiu błędnych wpisów – anulowanych lub dwukrotnie złożonych w archiwum) oraz 740 spraw, które nie były przekazane do archiwum (liczba ustalona na podstawie dziennika rejestracyjnego). Tamże, sygn. 00276/2, t. 1-2, Dzienniki archiwalne sygnatury II Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu za lata 1975-1990; sygn. 00293/1-2; Kopie dziennika rejestracyjnego KW MO/WUSW w Kaliszu za lata 1975-1990.

⁷⁹ Tamże, sygn. 00276/6, Protokół brakowania akt nr 10 z dnia 12 IX 1989 r.; Protokół brakowania akt nr 11 z dnia 27 X 1989 r.; Protokół brakowania akt nr 12 z 30 X 1989 r.; Protokół brakowania akt nr 13 z dnia 10 I 1990 r.

te rzeczywiście były sfilmowane, a mikrofiszę zniszczono pozaprotokolarnie⁸⁰. Innym praktykowanym sposobem „ominięcia” wymogu brakowania materiałów po upływie okresu przechowywania było przekazywanie ich z archiwum Wydziału „C” do jednostek operacyjnych SB, gdzie były niszczone z pominięciem obowiązujących przepisów archiwalnych jako „nieprzydatne w dalszej pracy operacyjnej”⁸¹. Postępowano tak głównie w odniesieniu do spraw zakończonych w drugiej połowie lat 80-tych, których okres przechowywania nie uprawniał do ich wybrakowania. W ten sposób „zdjęto” z ewidencji archiwum Wydziału „C” WUSW w Kaliszu 514 spraw operacyjnych i tylko jedna z nich nie została zniszczona⁸².

W jeszcze większym stopniu proceder nielegalnego niszczenia materiałów SB objął akta osobowych źródeł informacji. Z ponad 4,5 tys. OZI zarejestrowanych w latach 1975-1990 przez SB KW MO/WUSW w Kaliszu i jednostki z terenu województwa kaliskiego, zachowały się akta 105 z nich (2,3 proc.)⁸³. Tylko niespełna 600 spraw wybrakowano zgodnie z obowiązującymi przepisami⁸⁴. Pozostałe materiały OZI podlegały podobnym „procedurom” jak akta spraw operacyjnych (brakowanie w archiwum Wydziału „C” z niedotrzymaniem okresu przechowywania, niszczenie w jednostkach operacyjnych materiałów „zwróconych” z archiwum oraz akt „czynnych” OZI, które nigdy do archiwum nie trafiły).

O wiele bardziej łagodnie postąpiono z aktami kontrolnymi śledztw i dochodzeń SB. Na 294 sprawy zachowały się aż 184, co daje 62,6% (łącznie 220 j.a., w tym część spraw kilkutomowych, a w jednym przypadku obok jednostki papierowej zachowały

⁸⁰ Nie odnaleziono protokołów potwierdzających wybrakowanie spraw operacyjnych na mikrofilmach.

⁸¹ Zachowały się protokoły brakowania i protokoły zniszczenia akt Wydziału V, które potwierdzają niszczenie spraw operacyjnych oraz akt OZI nadesłanych z Wydziału „C”. Zob. tamże, sygn. 0044/23, t. 34.pdf, Protokół brakowania akt 1/90 z dnia 22 I 1990 wraz załączonym protokołem zniszczenia z dnia 23 I 1990 r., s. 83-87; Protokół brakowania akt 2/90 z 30 I 1990 wraz załączonym protokołem zniszczenia z 30 I 1990 r., s. 88-111.

⁸² Zachował się oryginał (sygn. aktualna – IPN Ld 0045/1, sygn. wytwórcy – 2058/II) i mikrofilm (sygn. aktualna – IPN Ld 0042/1, sygn. wytwórcy – 2058/2). Tamże, sygn. 00276/2, t. 1-2, Dzienniki archiwalne sygnatury II Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu za lata 1975-1990.

⁸³ Na ogólną liczbę OZI (współpracowników i kandydatów) składa się 1987 spraw OZI zewidencjonowanych w dziennikach archiwalnych sygnatury I Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu (po odliczeniu materiałów MO i WSW) oraz 2572 spraw OZI, które nigdy nie zostały złożone w archiwum. Ponadto obok 105 spraw proweniencji SB zachowało się 125 spraw tajnych współpracowników WSW (ok. 50% stanu pierwotnego). Tamże, sygn. 00276/1, t. 1-3/K, Kopie dzienników archiwalnych sygnatury I Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu za wrzesień 1975-styczeń 1990; sygn. 00293/1-2; Kopie dziennika rejestracyjnego KW MO/WUSW w Kaliszu za lata 1975-1990.

⁸⁴ Tamże, sygn. 00276/6, Protokół brakowania akt nr 3 z 4 X 1984 r.; Protokół brakowania akt nr 4 z dnia 21 II 1986 r.; Protokół brakowania akt nr 6 z 9 VI 1986 r.; Protokół brakowania akt nr 7 z dnia 29 I 1987 r.; Protokół brakowania akt nr 8 z dnia 29 III 1988 r.; Protokół brakowania akt nr 9 z dnia 7 IV 1989 r., nlb.

się kopie jacket i diazo)⁸⁵. Łącznie zniszczono 110 spraw śledczych (37,4%), w tym 89 wybrakowano w kwietniu 1989 r., natomiast 21 z nich w styczniu 1990 r. Wśród zniszczonych spraw przeważały śledztwa dotyczące niegospodarności, nielegalnego przekroczenia granicy i nielegalnych transakcji dewizowych. Jedynie pięć spośród zniszczonych spraw miało charakter typowo politycznych (rozpowszechnianie „falszywych” wiadomości, malowanie wrogich napisów i kolportaż ulotek)⁸⁶. Z przytoczonych danych można wyciągnąć ostrożny wniosek, że masowe niszczenie materiałów archiwalnych SB w celu ukrycia przestępczej działalności tej służby nie objęło – a jeśli tak to w bardzo małym stopniu – akt kontrolnych śledztw i dochodzeń prowadzonych przez SB.

W zasobie WUSW w Kaliszu zachowały się 43 sprawy obiektowe (sygn. IV) i gdyby brać pod uwagę zachowany dziennik archiwalny sygnatury IV można by sądzić, że zachowało się 100% „obektówek” złożonych w archiwum Wydziału „C”. Jednak z dużą dozą prawdopodobieństwa należy stwierdzić, że zachowany dziennik archiwalny sygnatury IV zawierający 43 pozycje (sygn. od 1/IV do 43/IV) obejmujące lata 1984-1990, został utworzony *post factum*, tj. po zakończeniu niszczenia akt w 1990 r. Świadczą o tym sygnatury wybrakowanych spraw obiektowych, których wspomniany dziennik nie obejmuje (np. 50/IV⁸⁷) lub odnoszą się do zupełnie innych spraw⁸⁸. Został on sporządzony prawdopodobnie już w Delegaturze UOP w Poznaniu, jako swego rodzaju rejestr spraw zachowanych, o czym może świadczyć fakt, że zachowały się wszystkie wpisane do niego „obektówki” oraz brak „opakietowania” go pieczęcią WUSW w Kaliszu⁸⁹. W związku z powyższym liczba 126 spraw obiektowych prowadzonych w latach 1975-1990 przez kaliską SB, uzyskana ze zsumowania 43 zachowanych spraw, 75 „obektówek” nieprzekazanych do archiwum⁹⁰ oraz 8 SO wybrakowanych

⁸⁵ Dziennik archiwalny kończy się na poz. 300, ale należy uwzględnić pięć przypadków podwójnej archiwizacji (sprawy podjęte do ponownego śledztwa, a następnie ponownie zarchiwizowane) oraz przesłanie jednego śledztwa 13 IV 1988 r. do Wydziału I Biura Studiów MSW w Warszawie. Tamże, sygn. 00276/3, Dziennik archiwalny sygnatury III Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu za lata 1975-1990.

⁸⁶ Tamże, sygn. 00276/6, Protokół brakowania akt nr 9 z dnia 7 IV 1989 r., poz. 540-628; sygn. 00276/6, Protokół brakowania akt nr 13 z dnia 10 I 1990 r., poz. 740-760, nlb.

⁸⁷ Sprawa obiektowa „Kardynał” zniszczona za protokołem brakowania nr 11 z dnia 27 X 1989 r. Zob. tamże, sygn. 00276/6, Protokół brakowania akt nr 11 z dnia 27 X 1989 r., nlb.

⁸⁸ Np. pod pozycją 21 (sygn. 21/IV) w dzienniku archiwalnym zinwentaryzowano sprawę obektową krypt. „Zboże”, a zgodnie z protokołem brakowania nr 11 z dnia 27 X 1989 r. taką sygnaturę posiadała sprawa obektowa kryptonim „Madonna”. Zob. tamże, sygn. 00276/4, Dziennik archiwalny sygnatury IV Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu, k. 2; sygn. 00276/6, Protokół brakowania akt nr 11 z dnia 27 X 1989 r., nlb.

⁸⁹ Każdy dziennik archiwalny przed wydaniem do prowadzenia musiał być ponumerowany, przeszyty oraz opatrzony pieczęcią naczelnika Wydziału „C”.

⁹⁰ Liczba ustalona na podstawie dziennika rejestracyjnego. Tamże, sygn. 00293/1-2; Kopie dziennika rejestracyjnego KW MO/WUSW w Kaliszu za lata 1975-1990.

protokolarnie, których brak w zachowanym dzienniku archiwalnym, jest zapewne niepełna. Gdy weźmiemy te wszystkie okoliczności pod uwagę można przyjąć, że zachowało się nie więcej niż 34% spraw obiektowych prowadzonych przez SB KW MO/WUSW w Kaliszu.

Nielegalny proceder niszczenia akt nie ominął również akt administracyjnych i ogólno-operacyjnych (np. zarządzenia, wytyczne, decyzje, analizy, raporty, plany pracy, korespondencja oraz dzienniki szkolenia, podawcze i korespondencyjne) przechowywanych w komórkach organizacyjnych WUSW. Z zachowanych protokołów brakowania wyłania się obraz pośpiesznego i często niezgodnego z przepisami niszczenia dokumentów (m.in. pomijanie lub nadawanie bardzo ogólnych tytułów brakowanych jednostek, zaniżanie kategorii archiwalnej, brak wymaganych pieczęci itp.). Materiałom, których okres przechowywania jeszcze nie upłynął, niezgodnie z przepisami zmieniano kwalifikację na kategorię „BC”. Przykładowo w taki sposób wybrakowano dzienniki korespondencyjne Wydziału III z lat 1980-1989, które zgodnie z obowiązującym w MSW wykazem posiadały kategorię B-10 (zob. poz. 350 wykazu akt)⁹¹.

Należy podkreślić, że przedstawione powyżej wliczenia dotyczące skali spustoszeń w dokumentacji SB są przybliżone i niepełne. Samo określenie liczby zachowanych jednostek w odniesieniu do pierwotnego stanu zasobu nie jest do końca miarodajne, ponieważ obok niszczenia całych spraw, powszechny był proceder tzw. odchudzania teczek polegający na wyłączaniu i niszczeniu wybranych dokumentów (głównie dotyczące „Solidarności” i Kościoła katolickiego). Choć proceder ten został udokumentowany w odniesieniu do funkcjonariuszy SB z województwa piotrkowskiego, to nie brak przesłanek, że miał on charakter ogólnopolski⁹². W SB WUSW w Kaliszu możemy znaleźć także wiele „uszczuplonych” w ten sposób jednostek, a nawet takich, z których pozostały tylko obwoluty⁹³.

Pod wpływem szerokiej kampanii prasowej, jaka wybuchła po przedostaniu się do opinii publicznej informacji na temat niszczenia dokumentów SB, 31 I 1990 r. minister spraw wewnętrznych, gen. Czesław Kiszcak, wydał decyzję w sprawie „zakazu niszczenia dokumentów w resorcie spraw wewnętrznych”. Wbrew zapewnieniom ze strony przedstawicieli MSW potajemne niszczenie dokumentów w jednostkach aparatu bez-

⁹¹ Tamże, sygn. 0044/25, t. 2, Wykaz akt określających kategorie z uwzględnieniem kwalifikacji na czas pokoju i zagrożenia bezpieczeństwa Państwa i wojny – załącznik do zarządzenia nr 049/85 z dnia 8 VII 1985 r.; sygn. 0044/29, t. 8.pdf, Protokół brakowania akt nr 2/90 Wydziału OKPP WUSW w Kaliszu z dnia 25 I 1990 r., s. 14.

⁹² Więcej na temat „odchudzania” teczek zob.: S. Pilarski, *Niszczenie materiałów Służby Bezpieczeństwa...*, dz. cyt., passim; tenże, *Zacieranie śladów*, „Do Rzeczy” 2015, nr 6, s. 64-65.

⁹³ Np.:teczka pracy tajnego współpracownika ps. Agnieszka (tamże, sygn. 0043/128, t. 2),teczka pracy tajnego współpracownika ps. Ania (tamże, sygn. 0043/129, t. 2),teczka pracy tajnego współpracownika ps. Kama (tamże, sygn. 0043/130, t. 2).

pieczeństwa trwało nadal⁹⁴. Bardzo prawdopodobne, że WUSW w Kaliszu również nie zaprzestano niszczenia akt. Wydany w dniu 1 II 1990 r. przez szefa WUSW w Kaliszu, płk. Józefa Skoczka, zakaz niszczenia dokumentów mógł być nie do końca przestrzegany, o czym świadczyć może jego ponowienie w dniu 20 IV 1990 r.⁹⁵. Wymowny jest również brak protokołów brakowania do większości zniszczonych materiałów (nie było czasu na ich sporządzenie, a może nie było sensu dokumentowanie brakowania materiałów po wprowadzeniu zakazu?) oraz bardzo częste przypadki niedopełnienia obowiązku wprowadzenia odpowiednich adnotacji o zniszczeniu materiałów w ewidencji archiwalnej⁹⁶. Nie można też wykluczyć, że w celu ukrycia faktu łamania zakazu, część zachowanych protokołów była antydatowana⁹⁷. Przedstawiony powyżej problem nielegalnego niszczenia akt kaliskiej SB, zwłaszcza w drugiej połowie 1990 r. (po zakazie), wymaga jednak dalszych pogłębianych badań.

⁹⁴ Napływające z całego kraju sygnały o niszczeniu materiałów SB (m.in. z województwa piotrkowskiego), mimo oficjalnego zakazu wydanego przez Ministra Spraw Wewnętrznych, sprawiły, że 12 IV 1990 r. stanowisko w tej sprawie zajęła Komisja do spraw Zbiorów Archiwalnych MSW, która zwróciła uwagę na bezwzględną konieczność przestrzegania rozkazu wydanego przez Ministra Spraw Wewnętrznych 31 I 1990 r. Zob. S. Koller, *Brakowanie...*, dz. cyt., s. 229; S. Pilarski, *Niszczenie materiałów Służby Bezpieczeństwa...*, dz. cyt., passim.

⁹⁵ AIPN Łd, sygn. 0044/24, t. 12, Pismo szefa WUSW płk. Józefa Skoczka do naczelników wydziałów i szefów RUSW z dnia 1 II 1990 r., k. 29; Pismo szefa WUSW płk. Józefa Skoczka do naczelników wydziałów i szefów RUSW z dnia 20 IV 1990 r., k. 14.

⁹⁶ Przykładowo w dzienniku archiwalnym sygnatury I nie dokonano adnotacji przy jednostkach zniszczonych, do których nie ma protokołów brakowania. Z kolei informacje na temat zniszczenia akt naniesione w kartotece ogólnoinformacyjnej na kartach E-14 bardzo często nie posiadają podpisów, dat i wymaganych pieczęci. Tamże, sygn. 00276/1, t. 1-3/K, Kopie dziennika archiwalnego sygnatury I Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu; sygn. 00333/1, Kartoteka ogólnoinformacyjna i odtworzenia WUSW w Kaliszu.

⁹⁷ Wątpliwość może budzić spora liczba protokołów brakowania akt i protokołów zniszczenia akt datowanych na kilka dni lub nawet w przeddzień wydania zakazu niszczenia akt. Zob. tamże, sygn. 0044/24, t. 8.pdf, Protokół brakowania akt nr 2/90 Wydziału „T” WUSW w Kaliszu z dnia 25 I 1990 r. (zatwierdzony 31 I 1990 r.) wraz z załączonym protokołem zniszczenia akt z 31 I 1990 r., s. 37-40; Protokół brakowania akt nr 3/90 Wydziału „T” WUSW w Kaliszu z dnia 26 I 1990 r. wraz z załączonym protokołem zniszczenia akt z dnia 26 I 1990 r., s. 29-36; Protokół brakowania akt nr 4/90 Wydziału „T” WUSW w Kaliszu z dnia 28 I 1990 r. wraz z załączonym protokołem zniszczenia akt (brak daty), s. 5-28; sygn. 0044/29, t. 8.pdf, Protokół brakowania akt nr 1/90 Wydziału OKPP WUSW w Kaliszu z dnia 25 I 1990 r. wraz z załączonym protokołem zniszczenia akt (brak daty), s. 4-12; Protokół brakowania akt nr 2/90 Wydziału OKPP WUSW w Kaliszu z dnia 25 I 1990 r., s. 14; sygn. 0044/30, t. 21.pdf, Protokół brakowania akt nr 8 Wydziału „C” WUSW w Kaliszu z dnia 31 I 1990 r. wraz z załączonym protokołem zniszczenia akt z 31 I 1990 r., s. 4-19; Protokół brakowania akt nr 7 Wydziału „C” WUSW w Kaliszu z dnia 19 I 1990 r. wraz z załączonym protokołem zniszczenia akt z dnia 19 I 1990 r., s. 20-23; sygn. 0044/16 t. 2, Protokół brakowania akt (brak nr) Wydziału OG WUSW w Kaliszu z dnia 23 I 1990 r. wraz z załączonym protokołem zniszczenia akt z dnia 23 I 1990 r., k. 48-49; sygn. 0044/19, t. 8.pdf, Protokół brakowania akt nr 3/90 Wydziału IV WUSW w Kaliszu z dnia 29 I 1990 r. wraz z załączonym protokołem zniszczenia akt z dnia 29 I 1990 r., s. 70-74.

WOJEWÓDZKI URZĄD
SPRAW WEWNĘTRZNYCH
w Kaliszu

Kalisz, data 14.09. 89

19.09.1989

„ZATWIERDZIŁAM”

Sygn. IV 411/89 w Kaliszu
31.09.1989

Do
Naczelnika Wydziału IV
WUSW w Kaliszu

W

Protokół brakowania akt Nr 2/89

Komisia w składzie: sjr Adam Góral - Z-ca N-ka Wydziału IV
kpt Marian Michałowski - st.inspektor
ppor. Anna Gałata - st.inspektor

przeprowadziła w dn. 1989-09-14 brakowanie akt i składowanych
do oznaczenia akta kat. „B” wg cennej podanego zestawienia, zawierającego paręty 202
w tym teczek 4, 1989-09-14, datowania 202

Komisia podjęła o zarchiwizowanie ewidencji oddzielnie akt składowanych do wyłączenia.

Podpisy: Przewodniczący
Członkowie

Podpis kierownika jednostki

Lp.	Nr znak karty (numer)	Tytuł teki (nazwa)	Kat. główna	Wzrost os. akt	Wzrost os. akt	Wzrost os. akt	Wzrost os. akt	Wzrost os. akt
1.	1	1	4	5	6	7	8	9
1.	35121	Anyśka Andrzej			35			piśmo Dyrektora
2.	34552	Augusta Stefan			101			Dep. IV 102 z dnia
3.	33942	Gratlewicz Jan			124			1989-09-01, 1, dz.
4.	35403	Gról Leon			101			UG-001551/89
5.	401150	Gal Stanisław			38			
6.	49440	Giechy Zdzisław			32			
7.	630220	Gierzek Stefan			21			
8.	36772	Figiel Zdzisław			54			
9.	30520	Figiel Zdzisław			15			
10.	30742	Hinc Alfons			49			
11.	47345	Wojcik Aleksander			79			
12.	31063	Wasik Sylwester			82			

* Wzrostowe średnie:
8-40/74

71. Protokół brakowania akt nr 2/89 Wydziału IV w WUSW w Kaliszu z dnia 14 IX 1989 r. dotyczący teczek ewidencji operacyjnej na księży – TEOK oraz teczek ewidencji operacyjnej na parafie – TEOP. AIPN Łd, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, sygn. 0044/19, t. 8, s. 31

Protokół zniszczenia akt

W dniu 1989-09-15. Komisia w składzie: sjr Adam Góral - Z-ca N-ka Wydziału IV
Przewodniczący: kpt Marian Michałowski - st.inspektor
Członkowie: ppor. Anna Gałata - st.inspektor

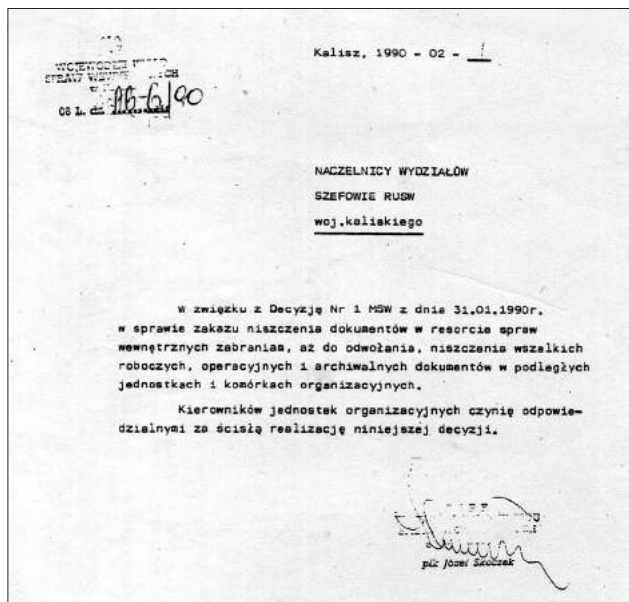
z zastosowaniem przepisów o tajemnicy państwowej i służbowej dokonano zniszczenia akt kat. „B”,
w ilości 202 teczek
- ksiąg
- kart
- tomów.

zgodnie z protokołem brakowania Nr 2/89 stwierdzonym data 1989-09-14

Akta oddane na recykling do *
Zniszczono w fakcie papieru w *)
Spalono *)

Podpisy: Przewodniczący
Członkowie

72. Protokół zniszczenia akt Wydziału IV WUSW w Kaliszu z dnia 15 IX 1989 r. dotyczący TEOK i TEOP. AIPN Łd, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, sygn. 0044/19, t. 8, s. 39

73. Pismo szefa WUSW, plk. Józefa Skoczka, do naczelników wydziałów i szefów RUSW z dnia 1 II 1990 r. w sprawie zakazu niszczenia dokumentów.
AIPN Łd, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, sygn. 0044/24, t. 12, k. 29

V. Opracowanie i zawartość zespołu

Po zlikwidowaniu z końcem lipca 1990 r. WUSW w Kaliszu początkowo jego cały zasób przejęła nowo utworzona Komenda Wojewódzka Policji w Kaliszu. Wkrótce jednak niemal cała dokumentacja wytworzona przez SB (akta operacyjne i administracyjne oraz ewidencja w postaci kartotek, dzienników rejestracyjnych i archiwalnych), trafiła do poznańskiej delegatury UOP. W dyspozycji KWP pozostały głównie akta operacyjne i administracyjne pionu milicyjnego, akta osobowe i ewidencja (karty) byłych funkcjonariuszy i pracowników MO i SB oraz dokumentacja komórek obsługujących oba piony (m.in. rozkazy personalne, rozkazy organizacyjne, zarządzenia). Zarówno w KWP jak i w UOP zasób WUSW w Kaliszu nie doczekał się kompleksowego opracowania. Prowadzono jedynie bieżące prace związane z zabezpieczeniem i konserwacją akt (np. pod koniec lat dziewięćdziesiątych w archiwum UOP zmikrofilmowano akta 56 tajnych współpracowników SB i WSW)⁹⁸.

⁹⁸ Zob. tamże, sygn. 0041/1-56/J.

Zasadnicza część zasobu SB WUSW w Kaliszu, w postaci akt operacyjnych i administracyjnych (1952 j.a., ok. 23 m.b.), została przekazana przez Delegaturę UOP w Poznaniu do archiwum łódzkiego oddziału IPN w dniu 12 IX 2001 r.⁹⁹. W lutym 2002 r. z KWP w Poznaniu przejęto akta osobowe funkcjonariuszy i pracowników cywilnych MO (180 j.a., 2,09 m.b.)¹⁰⁰. Ponadto w połowie 2002 r. KWP przekazała 101 j.a. (3,41 m.b.) materiałów związanych z ochroną tajemnicy państwowej (m.in. akta administracyjne oraz postępowania w sprawie upoważnienia do dostępu do wiadomości stanowiących tajemnicę państwową)¹⁰¹, natomiast Delegatura ABW w Poznaniu (następca prawny UOP) przekazała akta osobowe funkcjonariuszy SB (1033 j.a., 13,75 m.b.)¹⁰². Ponadto, w tym samym roku, kilkadziesiąt jednostek (głównie materiałów administracyjnych) zgodnie z pertynencją terytorialną przekazało OBUiAD IPN w Poznaniu (po wydzieleniu z materiałów przekazanych przez UOP)¹⁰³. Istotnym uzupełnieniem akt operacyjnych i osobowych SB było przejęcie w lutym 2003 r. z Delegatury ABW kopii, a w marcu 2005 r. oryginałów dzienników archiwalnych (za wyjątkiem dziennika archiwalnego sygnatury I, który przejęto jedynie w postaci kserokopii)¹⁰⁴.

Największy wzrost zasobu WUSW w Kaliszu nastąpił po przekazaniu w połowie 2002 r. przez KWP w Poznaniu Wydział Zamiejscowy w Kaliszu 533,5 m.b. akt paszportowych¹⁰⁵. Tym samym akta te po raz pierwszy znalazły się w jednym archiwum z aktami operacyjnymi i administracyjnymi wydziałów SB, ponieważ w przeciwnieństwie do pozostałej dokumentacji Wydziału Paszportów, nigdy nie trafiły do archiwum

⁹⁹ Protokół zdawczo-odbiorczy akt nr 2/UOP z dnia 12 IX 2001 r.; Protokół zdawczo-odbiorczy akt nr 3/UOP z dnia 12 IX 2001 r.

¹⁰⁰ Akta funkcjonariuszy i pracowników cywilnych MO dotyczą zarówno funkcjonariuszy, których służba przypadała na lata 1945-1954 (w tym czasie MO była w strukturach Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego), jak i tych, którzy służyli w późniejszych latach, ale byli przez pewien okres służby zatrudnieni lub oddelegowani do komórek SB.

¹⁰¹ Aneks do protokołu zdawczo-odbiorczego z dnia 25 II 2002 r. i 9 VII 2002 r.

¹⁰² W grudniu 2001 r. akta funkcjonariuszy SB trafiły z KWP w Poznaniu do Delegatury UOP w Poznaniu i dopiero stamtąd, po kilku miesiącach, zostały przekazane do IPN. Archiwum Zakładowe IPN Oddział w Łodzi (AZ IPN Łd), sygn. 20/4, Pismo naczelnika Wydziału Ewidencji i Archiwum Delegatury ABW w Poznaniu z dnia 15 VII 2002 r., k. 13; Pismo naczelnika Wydziału Ewidencji i Archiwum Delegatury ABW w Poznaniu z dnia 18 VII 2002 r., k. 10. W październiku i w grudniu 2002 r. przekazano dodatkowo 19 j.a. (0,33 m.b.) akt osobowych funkcjonariuszy SB. Protokół zdawczo-odbiorczy akt z dnia 14 X 2002 r.; Protokół zdawczo-odbiorczy akt z dnia 18 XII 2002 r.

¹⁰³ Ostatnie tego typu przejęcie materiałów z OBUiAD w Poznaniu miało miejsce w listopadzie 2014 r., gdy do łódzkiego zasobu IPN trafiło 58 j.a. funkcjonariuszy MO i SB. Zob. Protokół zdawczo-odbiorczy nr 6/14 z dnia 3 XI 2014 r.

¹⁰⁴ Protokół zdawczo-odbiorczy nr 18/ABW z dnia 14 II 2003 r.; Pismo Delegatury ABW w Poznaniu z dnia 16 III 2005 r. w sprawie przesłania oryginałów dzienników.

¹⁰⁵ Protokół zdawczo-odbiorczy akt z 9 VII 2002 r. wraz z załączonymi notatkami służbowymi z dnia 19, 21 i 26 VI 2002 r.

Wydziału „C” (po likwidacji SB przechowywano je w magazynach policyjnych, a ewidencję do nich w urzędach wojewódzkich)¹⁰⁶.

Późniejsze dopływy akt (głównie z lat 2010-2015) są efektem prac porządkowych w archiwach policyjnych, w wyniku których przekazano do IPN ponad 180 j.a. akt funkcjonariuszy SB i MO oraz 190 j.a. akt postępowań w sprawie wydania pozwoleń na posiadanie broni¹⁰⁷. Ponadto, w wyniku przeglądów w policyjnych składnicach akt, prowadzonych przez pracowników Instytutu na mocy porozumień prezesa IPN i komendanta głównego Policji, przejęto dotychczas 100 jednostek materiałów administracyjnych wytworzonych zarówno przez komórki SB (m.in. akta Inspektoratu Ochrony Funkcjonariuszy), jak i inne pionów KW MO/WUSW, ale odnoszące się do działalności aparatu bezpieczeństwa (np. Wydział Polityczno-Wychowawczy)¹⁰⁸. Przeglądy te są obecnie nadal prowadzone i niewykluczone, że ich efektem będzie uzupełnienie zespołu WUSW w Kaliszu o kolejne niewielkie ilościowo dopływy.

W tym miejscu należy wspomnieć o przejętych aktach administracyjnych i osobowych członków ORMO oraz materiałach administracyjnych MO z lat 1945-1954 dotyczących województwa kaliskiego, które nie zostały włączone do zespołu WUSW w Kaliszu¹⁰⁹. W latach 2001-2002 KWP w Poznaniu oraz Komendy Powiatowe Policji

¹⁰⁶ Jedynym wyjątkiem od tej reguły, przynajmniej w przypadku KW MO/WUSW w Kaliszu, były akta paszportowe osób, które na stałe wyjechały za granicę. Świadczą o tym zachowane dzienniki archiwalne sygnatury X, w których inwentaryzowano akta paszportowe złożone w Wydziale „C” (zwykle w pionie „C” – np. w Wydziale „C” KM MO w Łodzi – sygnatura X była zarezerwowana dla materiałów historycznych). AIPN Łd, sygn. 655/2-4, Kopie dzienników archiwalnych akt paszportowych (sygnatura X) zarchiwizowanych w Wydziale „C” KW MO/WUSW w Kaliszu za lata 1976-1989 (sygn. 1/X-2465/X).

¹⁰⁷ Pismo naczelnika Wydziału ds. Ochrony Informacji Niejawnych KWP w Poznaniu z dnia 12 V 2010 r.; Pismo Wielkopolskiego Komendanta Wojewódzkiego Policji w Poznaniu z dnia 13 VI 2011 r.; Spis zdawczo-odbiorczy akt nr 605 z dnia 20 XI 2012 r.; Spis zdawczo-odbiorczy akt nr 622 z dnia 18 X 2013 r.; Spis zdawczo-odbiorczy akt nr 625 z dnia 27 XI 2013 r.; Spis zdawczo-odbiorczy akt nr 636 z dnia 22 V 2014 r.; Spis zdawczo-odbiorczy akt nr 637 z dnia 24 VI 2014 r.

¹⁰⁸ Spis zdawczo-odbiorczy akt nr 651 z dnia 29 I 2015 r.; Spis zdawczo-odbiorczy akt nr 653 z dnia 10 II 2015 r.; Spis zdawczo-odbiorczy akt nr 654 z dnia 11 III 2015 r.; Spis zdawczo-odbiorczy akt nr 655 z dnia 17 III 2015 r.

¹⁰⁹ Akta członków ORMO, mimo że zgodnie z instrukcją archiwalną z 1979 r. miały tworzyć zasób Wydziału „C” KW MO, w ogromnej większości, podobnie jak akta administracyjne, nigdy do niego nie trafiły i do końca funkcjonowania WUSW przechowywane były w milicyjnych składnicach akt. W latach 90-tych dokumentacja ORMO trafiła ze składnic policyjnych do MSWiA, a następnie w 2007 r. do archiwum IPN w Warszawie, skąd zgodnie z zasadą pertynencji terytorialnej została przekazana do poszczególnych oddziałów Instytutu. Podobnie wygląda sytuacja w odniesieniu do akt MO z lat 1945-1954, których znaczna część (akta administracyjne oraz rejestry śledztw i dochodzeń), także nie znalazła się w Wydziale „C” i do końca lat 80-tych przechowywana była w składnicach milicyjnych (zgodnie z zarządzeniem archiwalnym 030/79 przekazaniu do archiwum KW MO/WUSW podlegały akta funkcjonariuszy MO oraz akta OZI i spraw operacyjnych prowadzonych przez milicję). W związku z powyższym wspomniane akta MO i ORMO zostały opracowane w ramach odrębnego zespołu: Komenda Wojewódzka Milicji Obywatelskiej

przekazały 254 j.a (5,3 m.b.) materiałów MO, wśród których ogromną większość stanowiły rejestry śledztw i dochodzeń prowadzonych w latach 1945-1954¹¹⁰. Z kolei w listopadzie 2007 r. do zasobu OBUiAD w Łodzi z centrali IPN w Warszawie trafiło 7248 j.a. (13,74 m.b.) akt ORMO dotyczących województwa kaliskiego¹¹¹.

Jednocześnie z przejmowaniem dokumentacji aktowej gromadzono zasób kartoteczny WUSW w Kaliszu. W lutym 2002 r. z KWP w Poznaniu wraz z aktami przejęto kartotekę funkcjonariuszy i pracowników MO, a także kartotekę zagadnieniową¹¹² (2370 kart, 1,5 m.b.) i kartotekę chronologiczną wydarzeń (1190 kart, 0,5 m.b.)¹¹³. Ponadto w połowie 2002 r. poznańska KWP przekazała 308 kart ewidencyjnych funkcjonariuszy MO i UB z lat 1945-1954, których akta osobowe zostały wybrakowane, natomiast Delegatura ABW w Poznaniu kartotekę funkcjonariuszy SB (w ramach akt osobowych)¹¹⁴. Pozostałe kartoteki KW MO/WUSW w Kaliszu trafiły do zasobu łódzkiego oddziału IPN kilka lat później. W latach 90-tych kartoteki: ogólnoinformacyjna

w Poznaniu 1945-1954 [1990]. Ponadto w zespole tym zarchiwizowano wydawnictwa wewnętrzzesortowe (militaryjne zbiory biblioteczne, które nigdy nie trafiły do Wydziału „C”, przejęte w 2002 r. z KWP w Poznaniu (311 j.a., 3,06 m.b.). Zob. protokół zdawczo-odbiorczy z dnia 8 X 2002 r.

¹¹⁰ Spis akt przekazanych z dnia 28 XI 2001 r.; Spis akt przekazanych z dnia 18 II 2002 r.; Protokół zdawczo-odbiorczy z dnia 25 II 2002 r.; Spis akt przekazanych z dnia 12 VI 2002 r.

¹¹¹ Pismo w sprawie przekazania akt ORMO z dnia 21 XI 2007 r.

¹¹² W kartotece zagadnieniowej zamieszczano informacje na temat osób będących w zainteresowaniu SB z podziałem na 27 zagadnień (działów): I – szpiegostwo, II – nielegalne organizacje po wyzwoleniu, III – neohitlerowskie organizacje rewizjonistyczne, IV – dywersja, V – sabotaż, VI – zdrada ojczyzny, VII – rodzina i najbliższe otoczenie osób zbiegłych za granicę, VIII – bandy terrorystyczno-rabunkowe, IX – nielegalne posiadanie broni, X – prawica w ruchu ludowym, XI – dezercja, XII – wroga propaganda, XIII – kler świecki i zakonny wszystkich wyznań wstępujący przeciw władzy ludowej, XIV – świadkowie Jehowy, XV – kierowniczy aktyw organizacji kościelnych, XVI – cudzoziemcy, XVII – podejrzane kontakty z zagranicą, XVIII – kierowniczy aktyw reakcyjny z okresu okupacji i po wyzwoleniu, XIX – oficerowie wojsk polskich formacji „rządu londyńskiego”, XX – hitlerowskie organizacje z okresu okupacji, XXI – współpraca z okupantem, XXII – przestępcy wojenni, XXIII – aparat państwowy do 1939 r., XXIV – sanacyjny aparat sprawiedliwości, XXV – prawicowy aktyw organizacji do 1939 r., XXVI – burżuazja, XXVII – dział „R” – różne (dotyczył „zabarwień” nietypowych, niezakwalifikowanych do żadnego z wymienionych działów). Powstała w wyniku wydzielenia z kartoteki zagadnieniowej Wydziału „C” KW MO w Poznaniu (główny jej zrąb utworzono w latach 1958-1961), kart dotyczących osób zamieszkałych na terenie województwa kaliskiego. Zob. P. Drzymala, *Charakterystyka kartoteki zagadnieniowej na podstawie materiałów Wydziału „C” KW MO w Poznaniu*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944-1989” 2006, nr 1(3), s. 9-40; tenże, *Kartoteka Zagadnieniowa Wydziału „C” KW MO w Poznaniu* [dokument elektroniczny]. – Tryb dostępu: <http://ipn.gov.pl/buiad/dzialalnosc-naukowa-i-popularyzatorska/publikacje-internetowe/pawel-drzymala-kartoteka-zagadnieniowa-wydzialu-c-kwmo-w-poznaniu>. Stan na: 2 X 2015 r.

¹¹³ Zob. Protokół zdawczo-odbiorczy z dnia 25 II 2002 r. Kartoteka chronologiczna wydarzeń zawiera informacje dotyczące napadów zbrojnych dokonanych w latach 1945-1950 na terenie właściwości utworzonego w 1975 r. województwa kaliskiego. Zakres pól kartoteki obejmuje: wydarzenie, datę i miejsce wydarzenia. AIPN Łd, 0146/89, Kartoteka chronologiczna wydarzeń z lat 1945-1950.

¹¹⁴ Spis zdawczo-odbiorczy z dnia 15 V 2002 r. AZ IPN Łd, sygn. 20/4, Pismo naczelnika Wydziału Ewidencji i Archiwum Delegatury ABW w Poznaniu z dnia 18 VII 2002 r., k. 10.

i odtworzeniowa oraz kartoteka pseudonimów KW MO/WUSW w Kaliszu, zostały scalone z kartotekami innych WUSW przejętymi przez poznańską delegaturę UOP i w takiej formie trafiły do OBUiAD IPN w Poznaniu. Dopiero w latach 2007-2009, po wydzieleniu z kartotek „poznańskich”, trafiły w czterech transzach (2 X 2007 r., 11 XII 2008 r., 27 I 2009 r., 17 III 2009 r.) do zasobu łódzkiego oddziału IPN (kartoteka ogólnoinformacyjna i odtworzeniowa – 6303 karty, 3,27 m.b.; kartoteka pseudonimów – 142 karty, 0,1 m.b.)¹¹⁵. Ostatnim tego typu nabytkiem była przekazana w dniu 17 II 2015 r. przez Wielkopolski Urząd Wojewódzki Delegaturę w Kaliszu kartoteka paszportowa (ok. 20 m.b.)¹¹⁶.

W zasobie łódzkiego oddziału IPN ostatecznie zgromadzono następujące rodzaje akt KW MO/WUSW w Kaliszu:

1. Materiały operacyjne:

- a) teczek personalne i pracy osobowych źródeł informacji wytworzone przez KW MO/WUSW w Kaliszu oraz przejęte zgodnie z pertynencją terytorialną z Archiwum Wydziału „C” KW MO w Poznaniu, a także przekazane przez WSW i jednostki SB z innych województw do ewentualnego wykorzystania lub dalszego prowadzenia, w tym:
 - tajnych współpracowników (teczki personalne i pracy)¹¹⁷,
 - kandydatów na tajnych współpracowników (teczki personalne),
 - dysponentów lokali kontaktowych (teczki personalne),
 - teczek mieszkań konspiracyjnych,
 - teczek specjalnych punktów zakrytych na wypadek zagrożenia;
- b) akta spraw operacyjnych, w tym:
 - akta spraw operacyjnego sprawdzenia i operacyjnego rozpracowania odnoszących się do osób, środowisk i wydarzeń, wytworzone przez KW MO/WUSW w Kaliszu, przekazane przez jednostki SB z innych województw, WOP i KP MO w Wieruszowie do ewentualnego wykorzystania lub dalszego prowadzenia oraz przejęte zgodnie z pertynencją terytorialną z Archiwum Wydziału „C” KW MO w Poznaniu¹¹⁸,

¹¹⁵ Protokół zdawczo-odbiorczy nr 10 z dnia 2 X 2007 r.; Protokół zdawczo-odbiorczy nr 8 z dnia 11 XII 2008 r.; Protokół zdawczo-odbiorczy nr 3 z dnia 27 I 2009 r.; Protokół zdawczo-odbiorczy nr 6 z dnia 27 I 2009 r.

¹¹⁶ Pismo z dnia 17 II 2015 r. w sprawie przekazania kartoteki paszportowej. Na kartotekę składają się karty wzór Pz-35 i Pz. 4/1 zawierające: dane osobowe, miejsce zamieszkania, zawód, serię i nr dowodu osobistego, sygnaturę akt paszportowych, miejsce wyjazdu, rodzaj wniosku, datę wpływu wniosku.

¹¹⁷ Wśród akt tajnych współpracowników SB przeważają materiały Wydziału „B” zawierające informacje głównie na temat cudzoziemców i obywateli PRL korzystających z kaliskich hoteli („Proсна” i „Europa”) oraz przejazdów samochodów dyplomatów z krajów kapitalistycznych.

¹¹⁸ Sprawy dotyczą m.in.: nieprawidłowości w funkcjonowaniu zakładów pracy, przedsiębiorstw i instytucji (np. niegospodarności, marnotrawstwa, sabotażu), służby zdrowia, nastrojów niezadowolenia

- kwestionariusze ewidencyjne dotyczące osób, wytworzone przez KW MO/WUSW w Kaliszu oraz przekazane przez jednostki SB z innych województw do dalszego prowadzenia, a także przejęte zgodnie z pertynencją terytorialną z Archiwum Wydziału „C” KW MO w Poznaniu ¹¹⁹;
 - c) akta postępowań przygotowawczych, śledztw i dochodzeń oraz kontrolne postępowania przygotowawczych, śledztw i dochodzeń Wydziału Śledczego prowadzonych przeciwko osobom i środowiskom, wytworzone przez KW MO/WUSW w Kaliszu oraz przekazane przez Zwiad WOP do ewentualnego wykorzystania lub dalszego prowadzenia ¹²⁰;
 - d) akta spraw obiektowych odnoszących się do zakładów pracy, organizacji i wydażeń społeczno-politycznych, wytworzone przez KW MO/WUSW w Kaliszu (w kilku przypadkach rozpoczęte jeszcze przez KP MO w Krotoszynie, KP MO w Ostrzeszowie, KMiP MO w Ostrowie Wielkopolskim, KP MO w Pleszewie, KP MO w Kępnie, KP MO w Jarocinie, KMiP MO w Kaliszu, KP MO w Sy-cowie, KP MO w Wieruszowie) ¹²¹.
2. Akta osobowe:
- a) teczki personalne funkcjonariuszy SB;
 - b) teczki personalne funkcjonariuszy MO;
 - c) teczki personalne pracowników cywilnych.
3. Materiały administracyjne: zarządzenia, decyzje, wytyczne, rozkazy (organizacyjne, personalne), biuletyny informacyjne komendanta wojewódzkiego/szefa WUSW w Kaliszu; zarządzenia, wytyczne, pisma okólne, decyzje, biuletyny

wśród mieszkańców województwa kaliskiego, strajków, kolportażu ulotek, nielegalnych organizacji młodzieżowych, podziemnej „Solidarności” (np. Tymczasowej Komisji Koordynacyjnej NSZZ „Solidarność” Region „Wielkopolska Południowa”). Więcej na temat archiwaliów dotyczących NSZZ „Solidarność” wytworzonych m.in. przez KW MO/WUSW w Kaliszu zob. S. Pilarski, R. Rabięga, *Źródła do dziejów NSZZ „Solidarność” w zasobie archiwalnym Oddziału IPN w Łodzi*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” t. VI, 2013, s. 259-297.

¹¹⁹ Większość dotyczy kontroli operacyjnej działaczy NSZZ „Solidarność”.

¹²⁰ M.in. śledztwa prowadzone przez SB przeciwko osobom podejrzanym o: kontynuowanie działalności związkowej po wprowadzeniu stanu wojennego (zarzut stawiany działaczom NSZZ „Solidarność”), organizację strajków, kolportaż ulotek i materiałów bezdebitowych, nielegalne zbiórki pieniędzy na rzecz internowanych, współpracę z obcym wywiadem, łapownictwo, niegospodarność, zagarnięcie mienia społecznego, niedopełnienie obowiązków służbowych, poświadczenie nieprawdy, nielegalny handel walutą, a także akta śledztw nadesłane przez jednostki WOP dotyczące nielegalnego przekroczenia granicy PRL.

¹²¹ Sprawy obiektowe przekazane przez komendy powiatowe dotyczą kontrwywiadowczego „zabezpieczenia terenu” oraz powiatowych komitetów obrony (nie były kontynuowane w KW MO). Z kolei SO prowadzone przez SB KW MO/WUSW w Kaliszu dotyczą kontroli operacyjnej kompleksów gospodarki narodowej (m.in. przemysł, rolnictwo, spółdzielczość, handel, komunikacja) oraz obiektów wojskowych znajdujących się na terenie województwa kaliskiego.

informacyjne, instrukcje i dzienniki urzędowe MSW; zakresy działań, etaty wydziałów: śledczego, „B” i „T” KW MO/WUSW, korespondencja i szyfrogramy dotyczące spraw kadrowych, wykazy pracowników wydziałów operacyjnych; oceny, informacjeienne, meldunki i szyfrogramy; protokoły kontroli kompleksowych; dzienniki rozdziału przepisów, podawcze i korespondencyjne wraz ze skorowidzami, rejestry doręczeń przesyłek miejscowych kancelarii i sekretariatów wydziałów; dzienniki maszynowe, dzienniki ewidencji wykonanych dokumentów, dziennik ewidencji szyfrogramów, dziennik ewidencji powielonych dokumentów, rejestry przepisów, poczty specjalnej i teczek dokumentów tajnych; plany pracy operacyjnej, oceny, analizy, szyfrogramy, informacje, sprawozdania opisowe i statystyczne wydziałów WUSW i rejonowych urzędów; charakterystyki kontrwywiadowcze; protokoły i spisy zdawczo-odbiorcze akt przekazanych do archiwum, protokoły brakowania i zniszczenia dokumentacji niearchiwalnej, inwentaryzacji dokumentów niejawnych; dzienniki: rejestracyjny, śledztw i dochodzeń oraz archiwalne; sprawozdania statystyczne Wydziału „C” dotyczące m.in. ilości prowadzonych spraw; grafiki dyżurów, listy obecności, podania o urlop funkcjonariuszy i pracowników wydziałów; ewidencja wyjść służbowych, delegacji, kluczy, pieczęci, sprzętu, stempli i referentek; rozliczenia i sprawozdania z wykorzystania funduszu operacyjnego; tabele kodowe; wykazy postępowań przygotowawczych i osób podejrzanych, dokumentacja osób internowanych z terenu województwa kaliskiego, materiały dotyczące internowań i rozmów profilaktyczno-ostrzegawczych w ramach akcji „Jodła” i „Klon” (zestawienia statystyczne i wykazy osób internowanych, ponownie zatrzymanych oraz zwolnionych z ośrodków internowania), analizy spraw operacyjnych, akta czynności sprawdzających, rejestry dowodów rzeczowych, śledztw i dochodzeń oraz spraw o wykroczenia; wydawnictwa szkoleniowe MSW; dokumentacja postępowań związanych z dopuszczeniem do prac obronnych stanowiących tajemnicę państwową (tzw. mob) oraz w sprawie wydania dokumentów żeglarskich i pozwoleń na posiadanie broni myśliwskiej, korespondencja wydziałów WUSW i rejonowych urzędów w wyżej wymienionych zagadnieniach.

4. Materiały obronne: dokumentacja związana z przygotowaniem planu mobilizacyjnego PM-85 Wydziału Łączności SB (dotycząca organizacji i zapewnienia łączności WUSW w Kaliszu), instrukcje alarmowe wydziałów: III, „C” i „T”, materiały Wydziału Śledczego KW MO/WUSW w Kaliszu dotyczące ćwiczeń dowódczo-sztabowych „Proсна 76”, „Bełczyna 79”, „Barycz 82” i „Jesień 84” – zarządzenia i decyzje komendanta wojewódzkiego MO/szefa WUSW w Kaliszu, założenia, meldunki i informacje naczelnika Wydziału Śledczego KW MO/WUSW w Kaliszu z realizacji zadań).

5. Akta paszportowe EAKL¹²² zawierające dokumentację związaną ze staraniami obywateli PRL o wydanie paszportu składaną przez zainteresowanego (m.in. podania, kwestionariusze paszportowe, zaproszenia na wyjazdy za granicę) oraz wytworzoną przez Wydział Paszportów (m.in. korespondencja – głównie karty Mkr-1, za pomocą których zbierano informacje na temat osób ubiegających się o paszport)¹²³.
6. Kartoteki (ogólnoinformacyjna i odtworzeniowa, funkcjonariuszy MO i SB, zagadnieniowa, chronologiczna wydarzeń, pseudonimów).

Wyżej wymienione materiały zostały opracowane (opisane) w systemie informacyjnym „Cyfrowe Archiwum” IPN jako zespół archiwalny: Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu [1944] 1975-1990 [2006]¹²⁴. Mimo, że pod taką nazwą jednostka wojewódzka MSW funkcjonowała dopiero od 1983 r., za datę początkową działalności twórcy zespołu należy uznać rok 1975, a więc datę utworzenia KW MO w Kaliszu. W 1983 r. nastąpiła jedynie zmiana nazewnictwa (Komendę Wojewódzką MO przemianowano na Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych, a podległe jednostki terenowe – komendy miejskie i niektóre komisariaty – na RUSW). Nie doszło wówczas do żadnych zmian w zakresie działania i kompetencjach poszczególnych komórek SB oraz zasadach zarządzania dokumentacją. Przez cały okres funkcjonowania Komendy, a następnie Urzędu, nie zmieniły się również ich struktury: pionowa (system podległości i zwierzchnictwa) i pozioma (podział na wydziały sekcje, inspektoraty, samodzielne stanowiska)¹²⁵. Na anteriora zespołu składają się materiały spraw operacyjnych prowadzonych przez KW MO w Poznaniu lub powiatowe jednostki SB, a następnie przekazanych do nowo powstałej KW MO w Kaliszu oraz akta osobowe funkcjonariuszy i pracowników SB i MO, zawierające dokumenty dotyczące ich służby lub pracy przed 1975 r. Posteriora natomiast to przede wszystkim korespondencja z akt osobowych funkcjonariuszy po 1990 r. dotycząca głównie spraw emerytalnych.

¹²² EAKL – pierwszy człon sygnatury akt paszportowych przypisany dla województwa kaliskiego.

¹²³ Zwykle integralną częścią akt paszportowych są książeczki paszportowe, które zdawano po powrocie z wyjazdu zagranicznego, ale w przypadku WUSW w Kaliszu większość książeczek przechowywana jest oddzielnie.

¹²⁴ Cyfrowe Archiwum to zintegrowany system zarządzania zasobem, który docelowo ma objąć wszystkie funkcje archiwum IPN (gromadzenie, ewidencjonowanie, opracowywanie, konserwacja, digitalizacja, wypożyczanie i udostępnianie materiałów archiwalnych). Z punktu widzenia użytkownika główną zaletą CA jest scalenie opisów wszystkich archiwaliów przechowywanych w centrali i w jednostkach terenowych IPN, do których docelowo zostaną „podpięte” ich kopie cyfrowe. Jego uproszczona wersja (elementy opisów j.a. wg kryteriów określonych przez Radę IPN) jest sukcesywnie publikowana w postaci „Inwentarza Archiwalnego” na stronie internetowej Instytutu (obecnie – stan na październik 2015 r. – inwentarz liczy 1 278 281 opisów j.a.). Zob. <http://inwentarz.ipn.gov.pl>.

¹²⁵ P. Perzyna, *Wstęp do inwentarza ...*, dz. cyt., s. 37-38.

Zespół podzielno na dwa podzespoły: KW MO w Kaliszu 1975-1983 i WUSW Kaliszu 1983-1990. Na poziomie serii wydzielono materiały operacyjne, materiały osobowe, materiały administracyjne, materiały obronne, materiały jednostek terenowych, akta paszportowe, kartoteki. Materiały administracyjne i materiały jednostek terenowych wydzielono w obu podzespołach, natomiast pozostałe serie przyporządkowano jedynie dla podzespołu WUSW. W ramach materiałów operacyjnych wyodrębniono podserie: akta osobowych źródeł informacji (sygnatura I), akta rozpracowań operacyjnych (sygnatura II), akta postępowań przygotowawczych (sygnatura III), akta spraw obiektowych (sygnatura IV). Materiały osobowe dzielą się na trzy podserie: akta osobowe funkcjonariuszy SB (sygnatura V), akta osobowe funkcjonariuszy MO (sygnatura VI) i akta osobowe pracowników cywilnych (sygnatura VII). W materiałach administracyjnych podserie stanowią komórki organizacyjne KW MO i WUSW (wydzielone w ramach podzespołów)¹²⁶, a w „materiałach o charakterze obronnym” komórki organizacyjne WUSW¹²⁷. W materiałach jednostek terenowych podserie tworzą materiały administracyjne poszczególnych rejonowych urzędów spraw wewnętrznych¹²⁸.

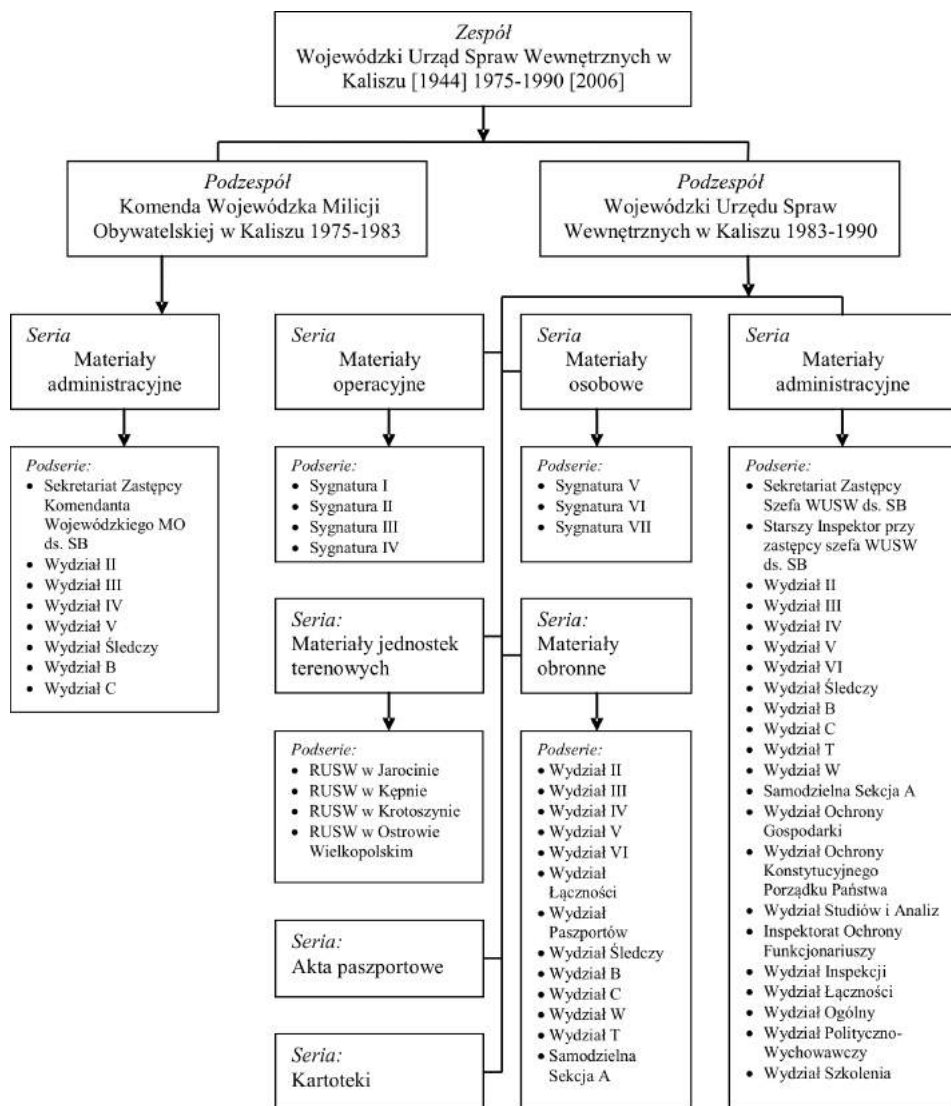
Na materiały poszczególnych serii składają się przede wszystkim akta własne (wytworzone przez komórki KW MO/WUSW), ale także dokumentacja nadesłana z MSW i jednostek terenowych województwa kaliskiego oraz materiały obce (nieresor-towe), przesłane z innych instytucji lub pozyskane w inny sposób (np. w wyniku rewizji i przeszukań). Akta WUSW w Kaliszu występują najczęściej w formie poszytów i teczek wiązanych, natomiast rzadziej w postaci ksiąg. Wśród dokumentacji fotograficznej zgromadzonej w zespole, dominują fotografie portretowe (np. w aktach osobowych i paszportowych). Niewiele natomiast zachowało się fotografii „operacyjnych” wykonanych przez SB (jednym z wyjątków jest bogata dokumentacja fotograficzna Festiwalu Muzyków Rockowych w Jarocinie)¹²⁹.

¹²⁶ Podserie w podzespole KW MO: Sekretariat Zastępcy Komendanta Wojewódzkiego MO ds. Służby Bezpieczeństwa, Wydział II, Wydział III, Wydział IV, Wydział V, Wydział Śledczy, Wydział B, Wydział C. Podserie w podzespole WUSW: Sekretariat Zastępcy Szefa WUSW ds. Służby Bezpieczeństwa, Starszy Inspektor przy zastępcy szefa WUSW ds. Służby Bezpieczeństwa, Wydział II, Wydział III, Wydział IV, Wydział V, Wydział VI, Wydział Śledczy, Wydział B, Wydział C, Wydział T, Wydział W, Samodzielna Sekcja A, Wydział Ochrony Gospodarki, Wydział Ochrony Konstytucyjnego Porządku Państwa, Wydział Studiów i Analiz, Inspektorat Ochrony Funkcjonariuszy, Wydział Inspekcji, Wydział Łączności, Wydział Ogólny, Wydział Polityczno-Wychowawczy, Wydział Szkolenia.

¹²⁷ Wydział II, Wydział III, Wydział IV, Wydział V, Wydział VI, Wydział Łączności, Wydział Paszportów, Wydział Śledczy, Wydział B, Wydział C, Wydział W, Wydział T, Samodzielna Sekcja A.

¹²⁸ Rejonowy Urząd Spraw Wewnętrznych w Jarocinie, Rejonowy Urząd Spraw Wewnętrznych w Kępnie, Rejonowy Urząd Spraw Wewnętrznych w Krotoszynie, Rejonowy Urząd Spraw Wewnętrznych w Ostrowie Wielkopolskim.

¹²⁹ AIPN Łd, sygn. 0044/15, t. 1-8, Materiały dotyczące kontroli operacyjnej Festiwalu Muzyków Rockowych „Jarocin” w latach 1986-1989.

Schemat struktury zespołu WUSW w Kaliszu

Zespół WUSW w Kaliszu liczy 185 223¹³⁰ j.a. (575 m.b.). Jednak po odliczeniu akt paszportowych (181 429 j.a.) liczby te nie są już tak imponujące (3794 j.a., 40 m.b.). W związku z masowym niszczeniem dokumentacji SB w latach 1989-1990,

¹³⁰ W liczbie j.a. nie uwzględniono 43 kopii CD i 7 kopii papierowych wykonanych w IPN.

większość serii akt w zespole jest bardzo zdekompletowana. Największe braki występują w materiałach operacyjnych (sygnatura I, II, III, IV), których w stosunku do stanu pierwotnego zostało tylko 11%, w tym akt osobowych źródeł informacji (podseria: sygnatura I) jedynie 2,3%. Trudno dokładnie określić stan zachowania materiałów administracyjnych, ale biorąc pod uwagę intensywność brakowania tego typu dokumentacji pod koniec lat osiemdziesiątych, zapewne zachowało się jej mniej niż 50%. Znacznie lepiej wygląda sytuacja w odniesieniu do podserii akt osobowych funkcjonariuszy SB, którą należy uznać za niemal kompletną¹³¹. Trzeba pamiętać, że większość zachowanej dokumentacji WUSW w Kaliszu pierwotnie posiadała kategorię „B”, ale zgodnie z ustawą o IPN – podobnie jak inne materiały, które trafiły do Instytutu – została zakwalifikowana do kategorii „A”.

W odniesieniu do całego zespołu (wyłączając akta paszportowe) można szacować, że zachowało się między 20 a 30% akt w stosunku do stanu z pierwszej połowy 1989 r. (przed masowym niszczeniem). Można odnieść wrażenie, że pod koniec lat osiemdziesiątych wobec akt SB zastosowano klasyfikację przewidzianą w zarządzeniu 049/85 w okresie zagrożenia bezpieczeństwa państwa lub wojny, kiedy zniszczeniu miało ulec ok. 70% akt. Niewątpliwie wśród materiałów wszystkich WUSW przechowywanych w zasobie łódzkiego oddziału IPN (WUSW w Łodzi, Piotrkowie Trybunalskim, Skierniewicach i Sieradzu) zespół akt WUSW w Kaliszu jest najbardziej zdekompletowany. Szczególnie niekorzystnie dla kaliskiego WUSW wypada porównanie stanu zachowania zarchiwizowanych akt osobowych źródeł informacji (złożonych w pionie „C”). Tego typu materiałów w WUSW w Skierniewicach zachowało się 11,8%, w Łodzi 13%, w Piotrkowie Trybunalskim i Sieradzu odpowiednio 76,8% i 73,6%, natomiast w WUSW w Kaliszu jedynie 5,5%, a gdy uwzględnimy sprawy, które nigdy nie trafiły do archiwum – niewiele ponad 2%¹³².

¹³¹ Zachowało się 1091 j.a. akt osobowych funkcjonariuszy SB, co stanowi około 95% stanu pierwotnego.

¹³² R. Peterman, *Proces brakowania i niszczenia akt...*, dz. cyt., s. 387; M. Jasiński, *Teczki osobowych źródeł informacji i ich stan zachowania w zasobie archiwalnym Oddziału IPN w Łodzi*, [w:] *W kręgu teczek...*, dz. cyt., s. 235-262. Należy podkreślić, że przedstawione dane dotyczące WUSW w Łodzi, Piotrkowie Trybunalskim, Sieradzu i Skierniewicach są niepełne i zawyżone, ponieważ obrazują stan zachowania materiałów zarchiwizowanych w Wydziale „C”, bez uwzględnienia spraw, które nigdy nie trafiły do archiwum (były przechowywane w jednostkach operacyjnych). Ponadto obejmują nie tylko akta SB, ale także WSW, które jako materiały obcej proveniencji, choć zarchiwizowane w tym samym dzienniku, nie powinny być brane pod uwagę przy określaniu stopnia zniszczenia materiałów SB.

862/I

MINISTERSTWO SPRAW WEWNĘTRZNYCH

TAJNE

ZAWIADOMIENIE
Dotyczy: 1. 10. 1943
Dotyczy: 2. 10. 1943
Dotyczy: 3. 10. 1943
Dotyczy: 4. 10. 1943
Dotyczy: 5. 10. 1943
Dotyczy: 6. 10. 1943
Dotyczy: 7. 10. 1943
Dotyczy: 8. 10. 1943
Dotyczy: 9. 10. 1943
Dotyczy: 10. 10. 1943

DIGITALIZOWANO

Teczka pracy

XXI WIEK WSPÓŁPRACOWNIKA
(Kategoria współprawnika)

Tom II

Pseudonim: JOANNA

Nr ewidencyjny: 558

Dotyczy: 1. 10. 1943 10. 1943 r.
Dotyczy: 2. 10. 1943 10. 1943 r.

JPN Ld 0043/184 t.2

WYDZIAŁ II KRYMIOLOGII
KALISZ
10. 1943 r.

74. Teczka pracy tajnego współpracownika ps. Joanna.
AIPN Łd, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, sygn. 0043/184, t. 2

1202/I

MINISTERSTWO SPRAW WEWNĘTRZNYCH

TAJNE

WYDZIAŁ II KRYMIOLOGII
KALISZ
10. 1943 r.

**SPRAWA
OPERACYJNEGO ROZPRACOWANIA**

Tom 4

Epizetum: BORSUK

Nr ewidencyjny: KL 008798

Dotyczy: 1. 10. 1943 10. 1943 r.
Dotyczy: 2. 10. 1943 10. 1943 r.

JPN Ld 0045/370

75. Sprawa operacyjnego rozpracowania kryptonim „Borsuk” prowadzona
w związku z ujawnieniem ulotek „antypaństwowych” na terenie Kalisza.
AIPN Łd, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, sygn. 0043/370

AKTA DOCHODZENIA
ŚLEDZTWA

W sprawie: kontynuowania działalności
związkowej
podjęt. z polecenia z dat. 46 ust. 1 Dekretu

Wniosek 33.08.80
Zadanie 33.08.80
Zakł. sprawozd. 33.08.80

Tom nr 2
Lp. 1

IPN 12 00 93/813 t.2

76. Akta śledztwa w sprawie kontynuowania działalności związkowej przez działaczy NSZZ „Solidarność”, tj. przestępstwo z art. 46 ust. 1 i 2 dekretu o stanie wojennym z dnia 12 XII 1981 r. AIPN Łd, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, sygn. 0043/813, t. 2

MINISTERSTWO SPRAW WĘWNETRZNYCH

TAJNE
spec. zabezpieczenie

SPRAWA OBIEKTOWA

TOM 1
KRYPTONIM
„RUNO”
Nr ewid. KL-001330
NR ARCH 86/4

IPN 12 00 43/972 t.1

77. Sprawa obiektowa kryptonim „Runo” dotycząca kontroli operacyjnej Fabryki Wyrobów Runowych „Runotex” w Kaliszu. AIPN Łd, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, sygn. 0043/972, t. 1

14305
MINISTERSTWO SPRAW WEWNĘTRZNYCH
014409

E

A
NR *869/880* ✓

AKTA OSOBOWE

Nr *880*

Ob. *Wawrzyniak Wojciech*
s. Władysława

Muld 0193/880

78. Akta osobowe Wojciecha Wawrzyniaka, ostatniego szefa kaliskiej SB.
AIPN Łd, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, sygn. 0193/860

EAKL 102093

3403/102093

AKTA PASZPORTOWE

SKOCZEK Józef
WŁADYSŁAW
1954.08.31

Akta współmałżonka

Nr _____

Data wpływu

WYSTĄPIENIE	WYJŚCIE	WYKŁAD

Wzrost 169/102093

79. Akta paszportowe Józefa Skoczka, szefa SB KW MO w Kaliszu (1975-1981),
a następnie komendanta wojewódzkiego MO/szefa WUSW w Kaliszu (1981-1990).
AIPN Łd, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, sygn. 537/102093

KOMENDA WOJEWÓDZKA
MILICJI OCHRONY PRAW
W KALISZU

41 L. CZ.

Ky-Pf. 214/173

Kalisz, dnia 21 kwietnia 1983 roku

POUFNE

EGZ. NR 2

I N F O R M A C J A

DOT. OPOZYCJI POLITYCZNEJ

Działalność antysocjalistyczną na terenie Kalisza prowadzi Tymczasowy Komitet Koordynacyjny NSZZ "Solidarność" - Region "Wielkopolska Południowa". Organizacja ta skupia byłych aktywistów "Solidarności" z niektórych zakładów pracy. Przywódcą TKK jest Antoni PIETKIEWICZ, który ukrywa się od 4 października 1982 roku i jest ściśle powiązany z podziemnymi strukturami byłej "Solidarności" Region "Mazowie", a kontakty z TKK utrzymuje za pośrednictwem łącznika. Działalność zaangażowanych osób w TKK ogranicza się do organizowania spotkań i wydawania - ostatnio niesystematycznie - ulotek. W swych treściach nawołują między innymi do tworzenia na terenie zakładów pracy koleżeńskich kas opieki, spełniających funkcje zastępcze nowych związków zawodowych oraz wspierające byłych działaczy komisji zakładowych "Solidarności". Zrezygnowano z masowego kolportażu na rzecz przekazywania ulotek z rąk do rąk.

Działalność TKK uaktywnia się szczególnie w okresach poprzedzających dzień 13 każdego miesiąca. Z inicjatywy TKK w styczniu, lutym, marcu oraz kwietniu br. zorganizowane zostały bezpośrednio po zakończeniu nabożeństw w kościele OO Jezuitów w Kaliszu /odprawianych w intencji Ojczyzny/ demonstracyjne pochody. Kościół ten stał się miejscem politycznych wystąpień przeciwko władzy ludowej, a uwarunkowane jest to między innymi, że podziemie polityczne korzysta z moralnego i materialnego wsparcia O. Stefana DZIERŻKA - rektora zakonu OO Jezuitów. Postawa wymienionego, treści głoszonych kazań - obliczone na ekscytację i wywołanie niepokojów społecznych - przygotowywanie wystroju okolicznościowych dekoracji kościelnych o wymowie antyrządowej, a także organizowanie na terenie zakonu spotkań członków kaliskiej grupy opozycyjnej /np. w dniu 16 kwietnia br./ ma charakter działalności antyustrojowej.

80. Informacja dotycząca opozycji politycznej przesłana przez zastępcę komendanta wojewódzkiego MO ds. SB w Kaliszu do I sekretarza KW PZPR w Kaliszu z dnia 21 IV 1983 r.

AIPN Łd, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, sygn. 0044/10, t. 2, k. 374

Czynione są przez TKK - wzorem podziemnych struktur Regionu "Mazowsze" - starania w kierunku utworzenia na terenie zakładów pracy podziemnych struktur w oparciu o tzw. system piątkowy. Nie zyskują one poparcia. Świadczy to o tym, że podejmowane przez siły ekstremalne próby zakłócenia porządku prawnego nie spotykają się z szerszym poparciem robotników, a postępujący proces polaryzacji stanowisk i poglądów w węzłowych zagadnieniach zatacza coraz szersze kręgi.

Działacze opozycji politycznej czynią usilne starania w kierunku opanowania rad pracowniczych, gdyż dostrzegają w tym możliwość oddziaływania na załogi pracownicze osobiście lub za pomocą osób z nimi związanych. W kwestii nowotworzących się związków zawodowych - zalecają ich bojkot. Powyższe wskazują, że działalność TKK ukierunkowana jest na długofalową walkę opozycyjną o wyraźnym zabarwieniu antysocjalistycznym, skierowaną na totalną negację aktualnej rzeczywistości społeczno-politycznej i gospodarczej. Liczy na wywołanie załóżeń ładu i porządku publicznego - jako kolejny etap konfrontacji z władzami polityczno-administracyjnymi naszego regionu.

W perspektywie zbliżających się uroczystości majowych /1,3,9/ - szczególnie 1 maja oraz w okresie poprzedzającym ten dzień, podziemie zamierza uaktywnić swoją działalność poprzez nasilenie akcji plakatowej, kolportowanie ulotek antypaństwowych i protestacyjnych. TKK NSZZ "Solidarność" Region "Wielkopolska Południowa" zamierza wzmocnić nacisk propagandowy na załogi pracownicze, stwarzając zagrożenie, że pod wpływem propagandy część z nich może zbojkotować uczestnictwo w uroczystościach 1 majowych. Zamiaty te nie zyskały poparcia załóg pracowniczych

Wyk. w 3 egz.

Egz. nr 1 - KW PZPR

Egz. nr 2-3 - a/a

KOMENDANT ds. St. ppik mgr Jerzy Więckowski

81. Informacja dotycząca opozycji politycznej przesłana przez zastępcę komendanta wojewódzkiego MO ds. SB w Kaliszu do I sekretarza KW PZPR w Kaliszu z dnia 21 IV 1983 r.
AIPN Łd, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, sygn. 0044/10, t. 2, k. 374v

T A J N E

1. Nielegalne organizacje po wyzwoleniu
Zaburzenie (nazwa Działu)
2. Wzrost W.S.G.O. - Marta* u której pełni funkcję
Bliższe określenie zaburzenia
3. brak
Okres działalności (od – do)
4. gmin. Ostrow Kłk.
Teren działalności
5. Wydz. C' Pracy 1109/1, 382/10
Gdzie znajdują się materiały i Nr
6. Jaki był wynik sprawy – wyrok (dot. spraw śledczych)
7. [redacted]
Nazwisko, imię, imię ojc i data urodzenia figuranta
8. [redacted]
W jakim Dziale figuruje dodatkowo

Karta zagadnieniowa.

82. Karta ewidencyjna z kartoteki zagadnieniowej Wydziału „C” WUSW w Kaliszu.
AIPN Łd, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, sygn. 0146/88

ADAM
Pseudonim, kryptonim

[redacted]

tw
Kategoria rejestracji

13576
Nr rejestracji

Wydz. IV WUSW Kalisz
Jednostka rejestrująca

3368/I
Nr archiwalny

Mat. podjęte i zniszczone
EO-132
przez Wydz. IV

83. Karta ewidencyjna z kartoteki pseudonimów
Wydziału „C” WUSW w Kaliszu.
AIPN Łd, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych
w Kaliszu, sygn. 00333/2

Btyln.

18.10.1945

ZBIERSK gm. Ostrowsyn

o godz. 16 h sprawcy dokonali napadu
na Posterunek MO w

Straty:

1 karabin uszkodzony
1 rakietnica
200 szt amunicji

Ponadto Btylna dokonała napadu
terrorystycznego na Posterunek MO,
rozstrzelała funkcjonariuszy i zabrala
imię telefonowany i zabrala 1 karabin
maszynowy, 200 szt amunicji.

Wydz. C' P.n. mat. arch. nr 323/10

84. Karta ewidencyjna z kartoteki chronologicznej
wydarzeń Wydziału „C” WUSW w Kaliszu.
AIPN Łd, Wojewódzki Urząd Spraw
Wewnętrznych w Kaliszu, sygn. 0146/89

Podsumowanie

Akta WUSW w Kaliszu są niewątpliwie jednym z najistotniejszych źródeł do dziejów Kalisza i województwa kaliskiego w latach 1975-1990. Mimo jednostronnego spojrzenia stanowią doskonałe uzupełnienie innych „świadczeń” (relacji, prasy, opracowań, archiwaliów innych instytucji) dotyczących tego okresu. Co oczywiste są podstawowym materiałem do badań nad funkcjonowaniem, strukturami, metodami działania i składem personalnym lokalnej „bezpieki”. Ponadto z uwagi na bardzo szeroki wachlarz zainteresowań operacyjnych SB są cennym źródłem dla badaczy zajmujących się szeroko pojętą historią gospodarczą, społeczną i polityczną regionu. W zasadzie mało jest dziedzin życia, którymi służby specjalne w PRL się nie interesowały i co nie znalazłoby odzwierciedlenia w materiałach przez nie wytworzonych. Zarówno w aktach operacyjnych jak i w materiałach administracyjnych aparatu bezpieczeństwa, znajdziemy informacje na temat: przejawów oporu społecznego (wystąpień i postaw pojedynczych osób, nielegalnych organizacji, NSZZ „Solidarność” itp.), Kościoła katolickiego i innych związków wyznaniowych, nastrojów społecznych, migracji ludności (zwłaszcza wyjazdów zagranicznych obywateli PRL), funkcjonowania instytucji i zakładów pracy (np. nadużycia, awarie), przebiegu istotnych wydarzeń społeczno-politycznych w regionie (np. Festiwal Muzyków Rockowych „Jarocin”, wybory czerwcowe ’89) itp. Wobec ogromnej skali zniszczeń archiwaliów kaliskiego WUSW, w tym zwłaszcza materiałów operacyjnych SB, szczególnego znaczenia nabierają zachowane akta administracyjne (korespondencja, sprawozdawczość) oraz pomoce ewidencyjne (kartoteki oraz dzienniki rejestracyjne i archiwalne). Są one niezrędko jedynym źródłem pozwalającym odtworzyć działania podejmowane przez SB.

Mimo 15 lat istnienia IPN archiwalia zgromadzone w zespole akt WUSW w Kaliszu zostały dotychczas w niewielkim stopniu wykorzystane przez historyków, a nie ulega wątpliwości, że badacze zajmujący się powojenną historią ziemi kaliskiej nie mogą przejść obok nich obojętnie ¹³³.

¹³³ W swoich badaniach akta WUSW w Kaliszu wykorzystywali m.in.: B. Bijak, *Śłużba Bezpieczeństwa na tropie mogił żołnierzy Wehrmachtu. Kaliski epizod nieznanej ogólnopolskiej akcji SB*, „Poszukiwacze. Eksploracja – Podróże – Historia – Przygoda” 2013, nr 2, s. 26-28; tenże, *Kryptonim „Orbita” czyli jak bezpieka w Kaliszu wojsko udawała*, tamże, nr 5/6, s. 40-43; M. Kozłowski, *Operacja „Aktywny”. SB wobec ks. Stefana Dzierżka TJ w latach 1983-1987*, Kalisz 2010; S. Pilarski, R. Rąbiega, dz. cyt.; G. Schlender, *NSZZ „Solidarność w województwie kaliskim w latach 1980-1990*, Kalisz 2006; też, *NSZZ „Solidarność” Region Wielkopolska Południowa*, [w:] *NSZZ „Solidarność” 1980-1989*, t. IV: *Polska zachodnia*, red. Ł. Kamiński, G. Waligóra, Warszawa 2010, s. 493-554; *Jarocin w obiektywie bezpieki*, red. K. Lesiakowski, P. Perzyna i T. Toborek, projekt graficzny A. Rosolek, Warszawa 2004; *Śłużba Bezpieczeństwa wobec przemian politycznych w latach 1988-1990. Region łódzki*, oprac. S. Pilarski, Warszawa-Łódź 2009. Ponadto materiały KW MO/WUSW w Kaliszu prezentowano na wystawach przygotowanych przez Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej IPN w Łodzi: „Jarocin w obiektywie bezpieki” i „Twarze kaliskiej bezpieki”.

Abstract

Among archives concerning Kalisz and former Kalisz voivodship collected in Oddziałowe Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów IPN [*Institute of National Remembrance*] in Łódź, the largest and also the most interesting fonds are files of Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych in Kalisz [1944] 1975-1990 [2006], which comprise mainly materials created or gathered by Kalisz Security Service.

The article presents the most important facts about fonds creator, its organizational structure, range of activity and methods of work. In succeeding parts ('Procesy aktotwórcze' [*File creating processes*], 'Archiwizacja' [*Filing*], 'Brakowanie akt' [*Sorting out Files*]) individual stages of file creating processes, which resulted in one file resource, have been discussed (functioning of an office and operational register, registration and compiling of files by a creator, sorting documentation out, especially its illegal destruction between 1989 and 1990). In a chapter 'Opracowanie i zawartość zespołu' [*Compiling and content of fonds*] the processes of gathering materials of Kalisz Security Service in IPN have been discussed, individual file subject groups have been characterized and condition and structure of WUSW fonds in Kalisz given in the Institute archive have been presented. Finally, files of WUSW in Kalisz have been assessed in terms of their applicability as a study source over functioning of local 'bezpieka' and broadly understood economic, social and political history of the region.

Źródła do dziejów Kalisza i terenów podległych administracyjnie w zasobie archiwalnym IPN we Wrocławiu

Celem niniejszej wypowiedzi jest ogólna charakterystyka materiałów archiwalnych dotyczących Kalisza i terenów podległych mu administracyjnie, odnalezionych w zasobie archiwalnym wrocławskiego Oddziału IPN¹. Materiały wytypowano na podstawie sprawdzeń w ewidencji zasobu archiwalnego, historycznych pomocach ewidencyjno-archiwalnych, elektronicznej bazie danych tzw. Archiwum Cyfrowym oraz bazach pomocniczych wrocławskiego Oddziałowego Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentacji IPN. W wyniku przeprowadzonej kwerendy w zasobie archiwalnym Oddziału IPN we Wrocławiu odnaleziono około stu pięćdziesięciu jednostek archiwalnych w tym m.in.:

1. Akta postępowań prokuratorskich i sądowych wytworzone przez:
 - a. Wojskową Prokuraturę Garnizonową we Wrocławiu,
 - b. Sąd Śląskiego Okręgu Wojskowego,
 - c. prokuratury specjalne sądów karnych i okręgowych, prokuratury miast i powiatów, sądy okręgowe,
 - d. sądy powiatowe, rejonowe i grodzkie.
2. Akta penitencjarne – zawierające informacje o osobach osadzonych w Ośrodkach Odosobnienia, aresztach śledczych i zakładach karnych, dotyczące:

¹ W skład zasobu archiwalnego IPN we Wrocławiu wchodzi akta wytworzone na terenach byłych województw: wrocławskiego, opolskiego, legnickiego, wałbrzyskiego i jeleniogórskiego. Warto nadmienić, że zmiany administracyjnego podziału kraju spowodowały, iż w 1999 r. w granicach województwa dolnośląskiego znalazła się również część terytorium byłego województwa kaliskiego m.in. miejscowości wchodzące w skład powiatu oleśnickiego: Syców, Międzybórz (Międzybórz Sycowski) i Dziadowa Kłoda. Jednak w zasobie archiwalnym Oddziału IPN we Wrocławiu, poza nielicznymi wyjątkami, znalazła swoje miejsce jedynie dokumentacja wytworzona przez terenowe jednostki i komórki organizacyjne aparatu bezpieczeństwa i Milicji Obywatelskiej powiatu sycowskiego z okresu sprzed reformy administracyjnej z 1975 r.

- a. osób internowanych w Ośrodkach Odosobnienia,
 - b. osób tymczasowo aresztowanych w Areszcie Śledczym we Wrocławiu,
 - c. osoby osadzonej w Zakładzie Karnym Nr 1 we Wrocławiu.
3. Akta operacyjne Urzędu Bezpieczeństwa² lub Służby Bezpieczeństwa³ – w tym akta:
- a. prowadzonych spraw operacyjnych,
 - b. osobowych źródeł informacji⁴,
 - c. kontrolno-śledcze.
4. Akta osobowe funkcjonariuszy UB, SB i Milicji Obywatelskiej⁵ oraz akta osobowe pracowników cywilnych resortu spraw wewnętrznych.
5. Pozostałe materiały.

I. Akta postępowań prokuratorskich i sądowych

Spośród wszystkich poddanych analizie materiałów archiwalnych swoją wartością źródłową wyróżniają się akta postępowań prokuratorskich i spraw sądowych, zwłaszcza Wojskowej Prokuratury Garnizonowej we Wrocławiu⁶ oraz Sądu Śląskiego Okręgu Wojskowego⁷. W zasobie archiwalnych wrocławskiego Oddziału IPN zachowały się materiały zawierające dwa postępowania WPG we Wrocławiu, odnoszące się do wyda-
rzeń z 1982 r. i co istotne mających miejsce w Kaliszu⁸. Pierwsze akta dotyczą sprawy dwóch kaliszan, którzy 9 II 1982 r. „namalowali” na ścianach zakładu pracy napisy⁹

² Dalej również jako UB.

³ Dalej również jako SB.

⁴ Osobowe źródło informacji (dalej jako również jako OZI). Pojęcie obejmowało kategorie osób pozyskanych do współpracy i współpracujących z UB/SB w formach zdefiniowanych poprzez instrukcje resortu spraw wewnętrznych, więcej na ten temat zob. F. Musiał, *Wstęp*, [w:] *Osobowe źródła informacji – zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze*, red. F. Musiał, Kraków 2008, s. 7. Zob. również tenże, *Podręcznik bezpieki. Teoria pracy operacyjnej służby bezpieczeństwa w świetle wydawnictw resortowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych PRL (1970-1989)*, Kraków 2007, s. 87-167.

⁵ Dalej również jako MO.

⁶ Dalej jako WPG.

⁷ Dalej jako SŚOW.

⁸ Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej we Wrocławiu (cyt. dalej AIPN Wr), sygn. 35/124 oraz 35/273. Należy w tym miejscu podkreślić, że poddając krótkiej analizie wspomniane wyżej materiały, posłużono się tylko sygnaturami akt. Znamienita większość tytułów jednostek archiwalnych, zawiera imiona i nazwiska w związku z powyższym zrezygnowano z ich podawania.

⁹ Wytwórnia Sprzętu Komunikacyjnego PZL (Państwowe Zakłady Lotnicze) w Kaliszu. Warto dodać, że WSK PZL w Kaliszu, jak większość zakładów w ówczesnym okresie, był zakładem zmilitaryzowanym.

(...) wykonane drukiem o treści szkalującej naczelny organ PRL, jak też zawierające fałszywe wiadomości mogące wyrządzić szkodę interesom politycznym PRL. Precyzyjniej rzecz ujmując, przystawiali pieczątki m.in. o treści: „Orla wrona nie pokona”, na ścianach i windzie bloku mieszkalnego oraz na ogłoszeniach i informacjach zawieszanych w zakładach pracy. Drugie akta to postępowanie WPG dotyczące trojga mieszkańców Kalisza – dwóch mężczyzn i jednej kobiety, którzy w dniu 4 XI 1982 r. zostali zatrzymani przez funkcjonariuszy Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej¹⁰ w Kaliszu pod zarzutem „powielania ulotek”. Podczas przeprowadzonej rewizji znaleziono tysiąc pięćset sześćdziesiąt siedem sztuk ulotek. Zdaniem ówczesnych władz zawierały one „nieprawdziwe informacje o sytuacji społeczno-politycznej w kraju”, a ich rozpowszechnianie groziło wywołaniem niepokoju publicznego lub rozruchów. Obie sprawy prowadził Wydział Śledczy KW MO w Kaliszu jednak pod nadzorem prokuratorów wojskowych z Wrocławia w związku z powyższym akta w przeważającej mierze zawierają dokumenty wrocławskiej WPG¹¹.

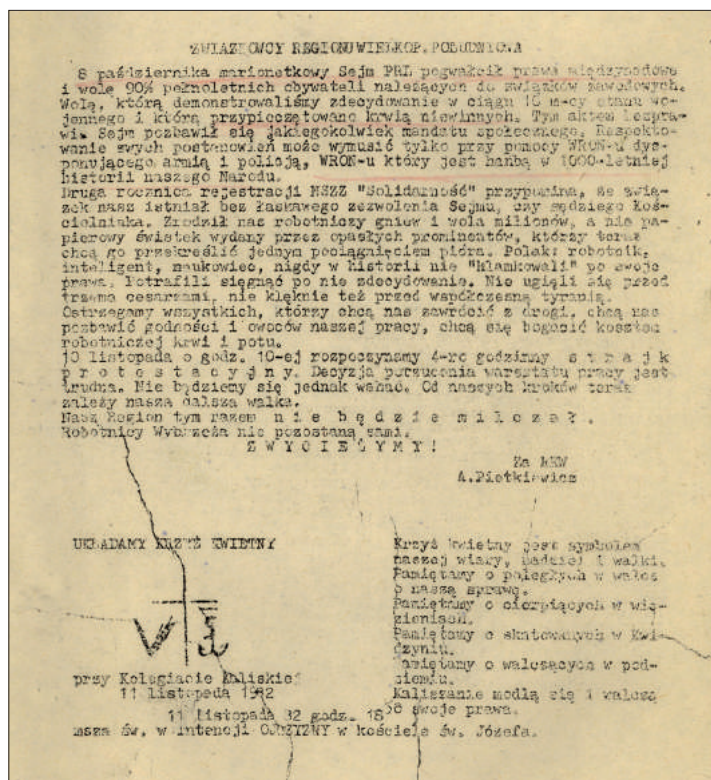
Ostatecznie akty oskarżenia przejął Sąd Śląskiego Okręgu Wojskowego we Wrocławiu i skierował na rozprawę z zachowaniem trybu doraźnego¹². W ten sposób kontynuację obu wątków możemy prześledzić na kartach materiałów procesowych, wytworzonych przez SŚOW i znajdujących się obecnie w zasobie archiwalnym wrocławskiego IPN-u. W aktach postępowania sądowego SŚOW odnaleźć można proporcjonalnie dużo dokumentów wytworzonych w Kaliszu lub powiązanych z jego mieszkańcami. Zaliczyć można do nich: oświadczenia składane przez zatrzymanych, protokoły przesłuchań świadków, karty zatrzymań, protokoły przeszukania mieszkań i piwnicy wykonane przez funkcjonariuszy KW MO w Kaliszu. Ponadto notatki urzędowe, pokwitowania (np.: odbioru z KW MO w Kaliszu pieniędzy lub kartek żywnościowych) kwestionariusze, informacje, odpowiedzi na pytania, podania i zażalenia. A także opinie środowiskowe, wywiady, opinie zakładów pracy, poręczenia z zakładów pracy. Dodatkowo dokumenty wytworzone przez przedstawicieli kaliskiej służby zdrowia w tym przez lekarzy Wojewódzkiego Szpitala Zespołowego w Kaliszu – są to: informacje o stanie zdrowia, zaświadczenia lekarskie, opinie biegłych.

¹⁰ Dalej jako KW MO.

¹¹ Zaliczają się do nich m.in. różnego rodzaju postanowienia w tym: *o wszczęciu śledztwa, o przedstawieniu zarzutów, o tymczasowym aresztowaniu, o przeszukaniu mieszkania, o nieuwzględnieniu wniosku o uchylenie tymczasowego aresztowania, o zamknięciu śledztwa – dochodzenia*. W materiałach odnaleźć można również *Zawiadomienia* do rodzin i zakładów pracy o tymczasowym aresztowaniu, a także pisma do naczelnika Aresztów Komendy Wojewódzkiej MO w Kaliszu czy nakazy przyjęcia do Aresztu Śledczego oraz więzienia nr 1 we Wrocławiu.

¹² Taki uproszczony i przyspieszony, tryb postępowania prokuratorskiego i spawy sądowej był związany z wprowadzonym przez komunistyczne władze stanem wojennym.

Omówione wyżej sprawy dają podstawę do przypuszczeń, że w materiałach przekazanych przez Archiwum Wojsk Lądowych (Filię Nr 2 we Wrocławiu) co najmniej kilka jednostek może dotyczyć podobnych wydarzeń¹³. Wspomniany zespół akt nie został jeszcze opracowany a tytuły jednostek zawierają niewiele pomocnych informacji. Odnalezione ww. materiały stanowią jednak pretekst do podjęcia badań, mających na celu weryfikację pozostałych dwóch tysięcy trzystu dwudziestu trzech jednostek. Można przypuszczać, że dokładna analiza tych materiałów pozwoli na odnalezienie o wiele bogatszej w treści dokumentacji dotyczącej losów niepokornych kaliszzan, represjonowanych w okresie stanu wojennego.

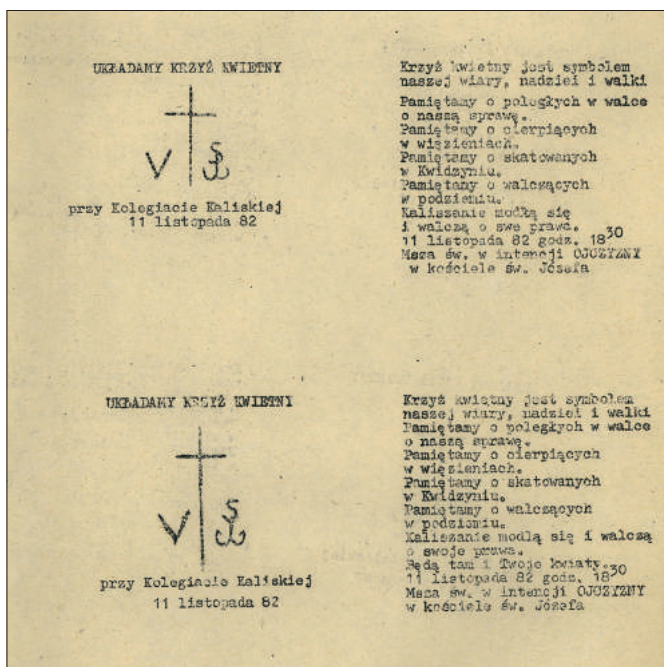

85. Ulotki Związkowcy Regionu Wielkopolski Południowej oraz Układamy kwiaty krzyż, materiał poglądowy SB. AIPN Wr, sygn. 101/887, k. 8

¹³ Zasadnicze znaczenie ma, wynikająca ze struktury organizacyjnej Wojska Polskiego, przynależność jednostek wojskowych z terenu województwa kaliskiego do Śląskiego Okręgu Wojskowego. Z tym faktem wiązała się z kolei zawisłość od jurysdykcji Sądu Śląskiego Okręgu Wojskowego. Było to istotne zwłaszcza w latach stanu wojennego, gdy znaczna część działań podejmowanych przez nieposłusznych komunistycznemu reżimowi obywateli, znajdowała swój finał przed obliczem sądów wojskowych.

C S W I A D C Z E N I E

1.1.82r. Tymczasowa Komisja Koordynacyjna NSZZ"S"
Piotr Bednarek /Region Dolny Śląsk/ Zbigniew Bujak /Region Mazowsze/
Władysław Hardek /Region Małopolska/ Bogdan Lis /Region Śląsk/
4. Piotrkiewicz z naszego Regionu również się pod tym apelem podpi-
snął.

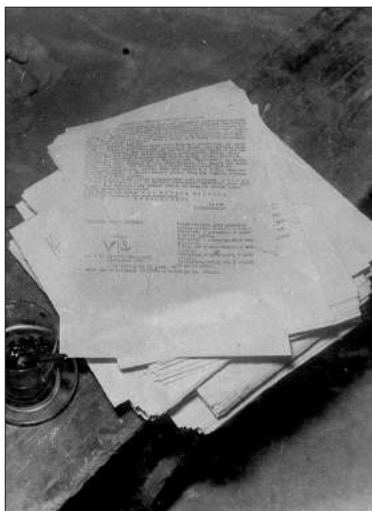
87. Ulotka *Układamy kwiecisty krzyż*. AIPN Wł, sygn. 101/887, k. 9

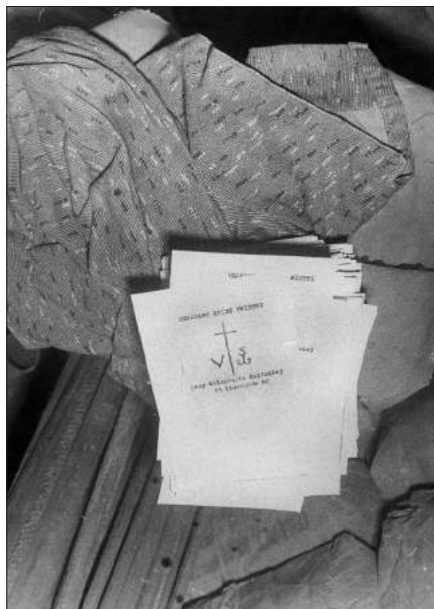
88. Ogólny widok garażu, w którym zorganizowano nielegalną drukarnię ulotek.
AIPN Wł, sygn. 101/887, k. 8

89. Zmagazynowany czysty papier oraz przygotowane farby drukarskie.
AIPN Wr, sygn. 101/887, k. 8

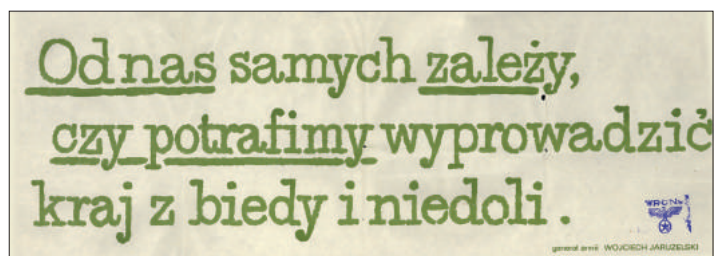
90. Wydrukowane ulotki *Związkowcy Regionu Wielkopolski Południowej* oraz *Układamy kwietny krzyż*.
AIPN Wr, sygn. 101/887, k. 8

91. Wydrukowane ulotki *Układamy kwiatny krzyż*. AIPN Wr, sygn. 101/887, k. 8

92. Jeden z dwóch wzorów pieczętek przystawianych m.in. na ogłoszeniach i informacjach zawieszanych w zakładach pracy. AIPN Wr, sygn. 101/1151, k. 35/2

93. Plakat z hasłem propagandowym. W prawym dolnym rogu pieczętka. AIPN Wr, sygn. 101/1151, k. 35/5

OBYWATELKI I OBYWATELE, KALISZANIE!

Ofensywa styczniowa 1945 roku wyzwoliła większość ziem polskich. Armia Radziecka i walczące u jej boku Ludowe Wojsko Polskie niosły upragnioną wolność milionom skazanych na biologiczną zagładę Polaków. Ostateczne zwycięstwo nad laszysmem, wspólnie przelana krew umocniły przyjaźń i braterstwo broni polskiego i radzieckiego żołnierza. Zwycięska Ofensywa Wolności przywróciła Polsce prostarze ziemie piastowskie nad Odrą, Nysą i Bałtykiem. Braterstwo broni zrodzone na polach bitewnych stało się odtąd podstawą trwałej, niezniszczalnej przyjaźni i współpracy między narodami polskim i radzieckim, gwarancją nienaruszalności naszych granic państwowych i godnego miejsca w świecie. Zawsze też w chwilach trudnych możemy liczyć na niezawodną pomoc i poparcie naszych sojuszników i przyjaciół.

23 stycznia 1945 roku, po pięciu latach niewoli Kalisz stał się na powrót miastem wolnym. Od pierwszych chwil społeczeństwo nasze przystąpiło ofiarnie do odbudowy zniszczeń i uruchamiania gospodarki. Z inicjatywy partii robotniczych rozpoczęły działalność władze miejskie. Do pracy nad przywracaniem życia miastu stanęli wszyscy obywatele przepełnieni entuzjazmem, bezinteresownością i godnym uznania samozaparciem. Rezultatem tamtego wysiłku i postaw jest widoczny, stały rozwój naszego miasta.

Obchody 37 rocznicy wyzwolenia Kalisza przypadają na szczególnie trudny okres w życiu kraju. W obliczu realnego zagrożenia zdobycy ludu pracującego i interesów socjalistycznego państwa, koniecznością stało się wprowadzenie stanu wojennego. Nakłada on na wszystkich obywateli szczególne obowiązki.

Mieszkańcy miasta Kalisza przyjęli odezwę Wojskowej Rady Ocalenia Narodowego z powagą, zrozumieniem i aprobatą. Dali temu wyraz rzetelną pracą i zdyscyplinowaniem.

Powstały w tych dniach Obywatelski Komitet Ocalenia Narodowego w Kaliszu zwraca się z apelem do wszystkich mieszkańców naszego miasta, aby bez względu na przynależność organizacyjną i światopogląd wykazali konsekwentną postawę obywatelską i czynnie uczestniczyli w procesie dokonującym się przemian.

Wzywamy do poparcia poczynań Wojskowej Rady Ocalenia Narodowego. Tylko czynna postawa każdego z nas, może złagodzić skutki przeżywanych trudności, zapewnić spokój naszym rodzinom, szczęście naszym dzieciom i pomyślną przyszłość socjalistycznej Ojczyźnie.

Pamiętajmy — każdy z nas zdaje dzisiaj egzamin z obywatelskiej dojrzałości.

Jednocześnie pragniemy serdecznie podziękować wszystkim mieszkańcom naszego miasta za ofiarne świadczenia na rzecz powodzian. Apelujemy o dalszą dla nich pomoc.

Kalisz, 15 stycznia 1982 r.

Miejski Obywatelski
Komitet Ocalenia Narodowego
w Kaliszu

94. Odezwa Miejskiego Komitetu Ocalenia Narodowego w Kaliszu. U dołu pieczęćka.
AIPN Wr, sygn. 101/1151, k. 35/6

Nieco mniej bogate w treści związane z Kaliszem i powiatem kaliskim są akta osób podejrzanych o zgłoszenie przynależności do narodowości niemieckiej lub współpracę z okupantem. Należą do nich akta spraw z lat 1946-1949, wytworzone przez Sądy Okręgowe w Legnicy i Opolu, Prokuraturę Specjalnego Sądu Karnego we Wrocławiu, Prokuraturę Specjalnego Sądu Karnego we Wrocławiu z siedzibą w Legnicy, a także

Prokuratury Sądów Okręgowych w Jeleniej Górze, Opolu i Wrocławiu oraz Prokuraturę Miasta i Powiatu Wałbrzyskiego¹⁴. Nadmienić należy, że połowa materiałów archiwalnych swoje powiązanie z Kaliszem zawdzięcza jedynie temu, że był on miejscem urodzenia oskarżonego lub któregoś ze świadków. Jednak w drugiej, cenniejszej połowie, akta dotyczą osób, które w latach 1939-1945 w Kaliszu i ówczesnym powiecie kaliskim, były podejrzane o zgłoszenie przynależności do narodowości niemieckiej lub o współpracę z okupantem. Podejrzenia obejmowały różne formy współpracy w tym przynależności do niemieckich jednostek wojskowych, żandarmerii niemieckiej, znęcanie się nad ludnością polską powiatu kaliskiego. Dodatkowo część mieszkańców Kalisza podejrzewano o znęcanie się nad przymusowymi robotnikami wywiezionymi do pracy w głąb Niemiec, a także robotnikami obozów pracy na terenie okupowanej Polski. Napotkać można również oskarżenia o przyczynienie się do rozstrzelania przez Niemców polskich obywateli oraz przypadki szabru, wymuszania świadczeń, a nawet zdemolowanie domu w latach powojennych (1947 r.). Akta w części zawierają dokumentację wytworzoną przez Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego¹⁵ w Kaliszu w tym protokoły przesłuchań świadków oraz korespondencję np.: pomiędzy Prokuraturą w Wałbrzychu a Komendą Powiatową Milicji Obywatelskiej¹⁶ w Kaliszu. Oprócz tego w życiorysach i charakterystykach sprawy odnaleźć można informacje powiązane z Kaliszem lub z powiatem – nazwy ulic, szkół, zakładów pracy.

Ostatni rodzaj materiałów z grupy postępowań prokuratorskich i sądowych stanowią akta sądowe spraw cywilnych. Sprawy dotyczyły stwierdzenia zgonu lub uznania za zmarłe osób, które w czasie drugiej wojny światowej zostały aresztowane, uwięzione czy wywiezione z miasta Kalisza lub z terenu powiatu kaliskiego. Trzy z siedmiu spraw wytworzył Sąd Grodzki w Kłodzku¹⁷, kolejne trzy Sąd Powiatowy dla miasta Wrocławia¹⁸ a jedną Sąd Rejonowy Wrocław-Fabryczna¹⁹. Taki stan rzeczy wynikał z faktu, iż wnioski składane były przez mieszkanki miast i miejscowości powiatowych Wrocławia i Kłodzka. Same dokumenty nie stanowią zbyt cennej bazy informacyjnej lecz krótkie informacje na temat miejsca urodzenia i najważniejszych etapów życia zaginionego, zawierają nazwy ulic, miejsc pracy w Kaliszu lub nazwy miejscowości z terenu powiatu.

¹⁴ AIPN Wr, sygn. 488/804, 488/1089, 488/1809, 488/1854, 488/2242, 488/2527, 488/2561, 488/2726 i 488/2854.

¹⁵ Dalej jako PUBP.

¹⁶ Dalej jako KP MO.

¹⁷ AIPN Wr, sygn. 61/555, 61/579 i 61/604.

¹⁸ Tamże, sygn. 182/520, 182/522 i 182/1515.

¹⁹ Tamże, sygn. 182/1555.

II. Akta penitencjarne

Do tej grupy materiałów archiwalnych zaliczyć należy akta osób internowanych, tymczasowo aresztowanych oraz akta jednej osoby osadzonej w Zakładzie Karnym.

Najliczniejsze, bo liczące dwadzieścia jednostek archiwalnych, są akta osób internowanych decyzją Komendanta Wojewódzkiego MO w Kaliszu i osadzonych w Ośrodkach Odosobnienia w Głogowie, Grodkowie i Nysie²⁰. W aktach tych zawarto informacje takie jak miejsce urodzenia, zamieszkania i zatrudnienia zatrzymanych. W związku z tym stosunkowo łatwo ustalić, że spośród dwudziestu zatrzymanych część osób związana była bezpośrednio z miastem Kaliszem. Z dokumentacji wynika, że dwie osoby urodziły się w Kaliszu, trzy mieszkały i były zatrudnione w Kaliszu a pięć urodziło się, mieszkało i pracowało w Kaliszu. Pozostałe osoby pochodziły z innych miast ówczesnego województwa kaliskiego a dokładniej Ostrzeszowa, Kępna, Sycowa, Ostrowa Wielkopolskiego, Krotoszyna i Jarocina. Wszystkie osoby zatrzymane przez funkcjonariuszy KW MO w Kaliszu, zostały doprowadzone do Aresztu Śledczego w Ostrowie Wielkopolskim w grudniu 1981 r. Następnie zostały one przeniesione do wspomnianych uprzednio Ośrodków Odosobnienia. W dziewiętnastu przypadkach przybycie do ośrodków miało miejsce 8 I 1982 r.²¹. Większość przetrzymywanych została zwolniona pomiędzy 18 I a 25 V 1982 r. natomiast ostatni internowany został zwolniony 15 listopada tego samego roku. Na podstawie omawianych wyżej dokumentów można uzyskać także inne informacje np. dotyczące miejsc zatrudnienia czy cech osób zatrzymanych. Dokumentacja aparatu represji zawierała bowiem i takie informacje o internowanych, jak rodzaj i stopień wykształcenia, wiek czy charakter wykonywanej pracy²². Wśród przetrzymywanych kaliszan przeważały osoby z wykształceniem średnim, raczej technicznym niż humanistycznym. Byli to ludzie w przedziale wiekowym pomiędzy dwudziestym szóstym a czterdziestym drugim rokiem życia. Wśród zatrzymanych znaleźli się m.in. kierowcy, tkacze, murarz, tokarz, ślusarz, technik mechanik, technik melioracji, technik operator, rolnicy indywidualni, geolog, pracownik umysłowy

²⁰ Akta osób internowanych w Ośrodku Odosobnienia w Głogowie: tamże, sygn. 30/36, 30/44, 30/71, 30/85, 30/87, 30/138, 30/150, 30/153, 30/161, 30/163, 30/186, 30/206, 30/209, 30/228, 30/263, 30/272, 30/275 i 30/289. Akta osoby internowanej w Ośrodku Odosobnienia w Grodkowie: tamże, sygn. 30/441, akta osoby internowanej w Ośrodku Odosobnienia w Nysie: tamże, sygn. 30/1367.

²¹ W jednym przypadku przekazanie do Ośrodka Odosobnienia w Głogowie miało miejsce 9 I 1982 r. patrz tamże, sygn. 30/186 i w jednym przypadku dopiero 2 IX 1982 r. patrz tamże, sygn. 30/441.

²² Oprócz tego np.: cechy fizyczne, stan zdrowia, fakty dotyczące rodziny zatrzymanych a także numery dokumentów takich jak dowód osobisty, książeczka wojskowa, legitymacja ubezpieczeniowa czy ewentualnie posiadane prawo jazdy, legitymacja służbowa (np. kierowcy PKS) lub związkowa.

a także prawnik. Akta z miejsc odosobnienia stanowią również bazę zawierającą treści dotyczące Kalisza i województwa kaliskiego w tym nazwy ulic, szkół i zakładów pracy.

Pozostałe akta penitencjarne to materiały powiązane z omawianymi wcześniej postępowaniami prowadzonymi przez WPG i SŚOW. Zaliczają się do nich akta Aresztu Śledczego we Wrocławiu oraz Zakładu Karnego nr 1 we Wrocławiu, dotyczące osób oskarżonych o sporządzanie ulotek: „Związkowcy Regionu Wielkopolski Południowej” i „Układamy krzyż kwietny”²³. Osoby te przebywały we Wrocławskich zakładach penitencjarnych od połowy listopada do 27 XII 1982 r. W aktach odnaleźć można m.in. dane osobowe, miejsca zamieszkania i zatrudnienia trojga kaliszan oraz uzasadnienie skazującego ich wyroku²⁴.

III. Akta operacyjne

W wyniku przeprowadzonej kwerendy odnaleziono również stosunkowo liczną grupę materiałów operacyjnych UB i SB. W ich skład wchodzi akta prowadzonych spraw operacyjnych, akta kontrolno-śledcze orazteczki osobowych źródeł informacji.

Akta prowadzonych spraw operacyjnych²⁵ lub inaczej rozpracowań osób i środowisk²⁶ zawierają treści w różnorodny sposób powiązane z Kaliszem lub Ziemią Kaliską²⁷. Najczęściej dotyczą one osób urodzonych i dłuższy czas mieszkających na wymienionym terenie. W drugiej połowie lat czterdziestych i w latach pięćdziesiątych wszystkie te osoby były, z bardzo różnych względów, rozpracowywane przez komunistyczne organy bezpieczeństwa państwa²⁸. W trakcie podejmowanych czynności

²³ Tamże, sygn. 28/77, 28/245 i 31/853.

²⁴ Warto nadmienić, że w sprawie autorów „pieczętek” postanowieniem SŚOW we Wrocławiu uchylono środek zapobiegawczy w postaci aresztu tymczasowego, przekazując sprawę do rozpoznania przez Sąd Rejonowy w Kaliszu, a następnie osadzono ich w zakładzie Karnym również w Kaliszu.

²⁵ Tamże, sygn. 024/982, 024/1018, 024/1322, 024/1820, 024/1852, 024/4659, 024/4776, 024/4812, 024/4878, 024/5035, 024/5061, 024/5208, 024/5253, 024/5284, 024/5752, 024/5827, 024/5863.

²⁶ Rozpracowanie operacyjne: *Była to metoda pracy operacyjnej polegająca na podejmowaniu zespołu czynności operacyjnych i techniczno-operacyjnych wobec osoby lub grupy osób, które podejrzewano o przygotowanie lub prowadzenie działalności antysystemowej*, F. Musiał *Podręcznik bezpieczeństwa...*, dz. cyt., s. 344.

²⁷ Najciekawsze dokumenty zawierające treści powiązane z Kaliszem i powiatem to życiorysy, doniesienia OZI, informacje uzyskane w czasie przesłuchań i rozmów operacyjnych, sprawdzenia a zwłaszcza charakterystyki, raporty oraz notatki służbowe z kaliskiego PUBP.

²⁸ Wspomnianymi osobami interesowały się przede wszystkim Wojewódzki Urząd Bezpieczeństwa Publicznego we Wrocławiu ale także Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego w Warszawie, WUBP w Gdańsku, Poznaniu oraz urzędy powiatowe w Jeleniej Górze, Kaliszu, Legnicy, Lubaniu, Środzie Śląskiej i Trzebnicy.

operacyjnych, funkcjonariusze bezpieki zdobywali informacje na temat przedwojennych, wojennych i tuż powojennych losów interesujących ich osób. W okresie przedwojennym, prócz kwestii tak oczywistych jak czas i miejsce urodzenia podejrzanych, sprawdzano jakie odebrali wykształcenie, miejsca w których pracowali, badano także kontakty towarzyskie i zawodowe. W tym kontekście pojawiają się nazwiska kaliszzan, nazwy ulic, szkół i miejsc pracy w Kaliszu oraz powiecie kaliskim. Okres II wojny światowej to przede wszystkim kwestie postaw jakie podejrzani prezentowali względem okupanta²⁹ i obywateli polskich, ale także np. fakty wstępowania do formacji wojskowych. W przypadku okresu wojennego pojawiają się informacje dotyczące postaw i czynów, lokowanych na terenie konkretnych miejscowości powiatu lub samego miasta Kalisza. W latach powojennych zainteresowanie organów bezpieczeństwa zwracało się w kierunku przynależności do organizacji zbrojnych, prób zatajenia prawdziwej tożsamości i pewnych fragmentów życiorysu, ale także postaw wobec władzy ludowej i nowej rzeczywistości politycznej, a nawet stosunku do wykonywanej pracy. Wiele tych zagadnień związanych było z pobytem w samym Kaliszu lub powiecie a więc z miejscami zamieszkania, nauki, podejmowanymi pracami. Lata powojenne to jednocześnie okres kiedy osoby rozpracowywane zmieniały najczęściej miejsca zamieszkania i nie były już bezpośrednio związane z wymienionymi terenami. Informacje gromadzone we wszystkich okresach uzupełniały zeznania świadków lub donosy OZI także zawierające analogiczne treści. Zasygnalizowania wymaga przykład interesujących materiałów operacyjnych dotyczących działalności „Bociana”, jednego z członków zbrojnego oddziału podziemia, dowodzonego przez Eugeniusza Kokolskiego „Groźnego”³⁰. Akta zawierają m.in. informacje o działalności oddziału na terenie powiatu kaliskiego³¹.

Drugą grupę materiałów operacyjnych stanowiąteczki osobowych źródeł informacji, najczęściej tajnych współpracowników³², zwierzbowanych do współpracy na terenach

²⁹ Na przykład: kolaboracja, podpisanie Volkslisty czy wstąpienie do wojska niemieckiego.

³⁰ Eugeniusz Kokolski „Groźny” (ur. 15 III 1918, zm. 14 III 1946) – dowódca zgrupowania partyzanckiego działającego przede wszystkim na terenie powiatu tureckiego ale także m.in. na terenie powiatu kaliskiego.

³¹ AIPN Wr, sygn. 024/5208.

³² Tajny współpracownik (dalej także jako TW). Sformalizowana, świadoma i najpełniejsza forma współpracy obywatela z aparatem bezpieczeństwa PRL. Znaczenie określenia TW zmieniało się w przeciągu kilkudziesięciu lat pracy komunistycznego aparatu represji. W latach 1960-1990 tajnego współpracownika uznawano za jedną z kategorii osobowych źródeł informacji. Była to osoba celowo zwierzbowana do współpracy z SB *wykonująca zlecane jej przez funkcjonariusza prowadzącego zdania, których efektem miało być rozpoznanie, wykrywanie bądź zapobieganie działalności uznanej za wrogą*, patrz F. Musiał *Podręcznik bezpieki...*, dz. cyt., s. 348, więcej na ten temat tamże, s. 89-155

Jeleniej Góry³³, Legnicy³⁴, Opola³⁵ i Wrocławia³⁶. Ponieważ większość TW urodziła się i niejednokrotnie mieszkała również przez dłuższy czas w Kaliszu lub powiecie/województwie kaliskim w zachowanej dokumentacji, zwłaszcza w życiorysach, po raz kolejny odnaleźć można nazwy firm, ulic a także nazwiska mieszkańców wymienionych terenów. Niestety donosy TW nie zawierają w sobie podobnych treści, gdyż związane były z aktualnymi miejscami zamieszkania i pracy ich autorów a więc Jelenią Górą, Legnicą, Opolem i Wrocławiem. Spośród omawianych materiałów najbardziej interesujące są nieliczne teczki personalne i teczki pracy TW zwербowanych w Kaliszu a następnie, w związku ze zmianą miejsca zamieszkania, „przekazanych” organom bezpieczeństwa z innych miejscowości. Akta wędrowały za tajnymi współpracownikami do ich nowych miejsc zamieszkania w celu dalszego kontynuowania współpracy³⁷. Materiały te zawierają raporty, kwestionariusze, życiorysy, postanowienia, protokoły, rozkazy i pokwitowania wytworzone przez jednostki kaliskich organów bezpieczeństwa. Dla niektórych TW Kalisz był tylko krótkim epizodem życiowym jak to miało miejsce w przypadku jednego z tajnych współpracowników, przebywającego w kilku więzieniach na terenie Polski m.in. także w kaliskim³⁸. Szczególnie zajmujące wydają się materiały dotyczące dwóch tajnych współpracowników, wytworzone przez WUSW w Legnicy, w których mała miejscowość województwa kaliskiego i sam Kalisz jawią się jako tło osobistych dramatów. Pierwsze z nich toteczka księdza pracującego w niewielkiej parafii, położonej na terenie województwa kaliskiego. Duchowny został „pozyskany” do współpracy w 1985 r. przez kaliską Służbę Bezpieczeństwa i mimo przeniesienia do parafii na terenie województwa legnickiego współpracował nadal aż do roku 1990³⁹. Drugie akta zawierają historię TW nakłonięnego do współpracy przy pomocy materiałów kompromitujących⁴⁰. Ich podstawę stanowił fakt, iż żonaty legniczanie zamieszkał przez okres dwóch dni w kaliskim hotelu z inną kobietą. W konsekwencji doświadczony i ceniony w pracy sztygar zmianowy, już jako TW o kryptonimie „Adam”, rozpoczął swoją

³³ AIPN Wr, sygn. 0015/1065, 0015/1484, 0015/1745. Teczki kandydatów na TW: tamże, sygn. 0015/1330, 0015/1768, 0015/2171.

³⁴ Tamże, sygn. 0017/2614, 0017/2769.

³⁵ Tamże, sygn. 0010/2670, 0010/526 (właściwie teczka LK/MK – właściciela Lokalu Kontaktowego, czyli osoby świadomie udostępniającej swoje prywatne mieszkanie służbom specjalnym do celów operacyjnych).

³⁶ Tamże, sygn. 0014/1666, 0014/2017, 0014/28, 0014/1194, 0014/1346, 0014/1769, 0014/2112.

³⁷ Tamże, sygn. 0014/385, 0014/479.

³⁸ Tamże, sygn. 0014/566.

³⁹ Tamże, sygn. 0017/2614.

⁴⁰ Tamże, sygn. 0017/2769.

„misję” (...) ujawniania i rozpoznawania przejawów marnotrawstwa, niegospodarności i innych nieprawidłowości w funkcjonowaniu Zakładów Górniczych „Lubin”⁴¹.

Ostatnia grupa materiałów operacyjnych to akta osób, które ze względu na swoje stanowisko lub pochodzenie dopuszczały się w czasie niemieckiej okupacji przestępstw na ludności polskiej⁴². Należą do nich akta spraw kontrolno-śledczych Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego⁴³ we Wrocławiu z lat 1945-1948. Sprawy najczęściej dotyczyły faktów podpisania Volkslisty oraz podobnie jak w uprzednim przypadku działań na szkodę Polaków. Działanie te miały miejsce w samym Kaliszu i w takich miejscowościach powiatu jak Błaszki, Brzeziny czy Popów. W aktach również odnaleźć można m.in. dokumenty PUBP w Kaliszu (przesłuchania świadków, zatrzymanych), Sądu Okręgowego w Kaliszu (sentencja wyroku) a także korespondencję pomiędzy PUBP w Jeleniej Górze a PUBP w Kaliszu oraz pomiędzy WUBP we Wrocławiu a Sądem Okręgowym w Kaliszu. Dokumentacja zawiera również epizody z życia oskarżonych i przesłuchiwanym, w mniejszym lub większym stopniu powiązane z Kaliszem i powiatem kaliskim.

IV. Akta osobowe

Przedostatnią grupę dokumentów stanowią akta osobowe, do których należą stosunkowo liczne akta funkcjonariuszy oraz pracowników cywilnych komunistycznego aparatu represji.

Akta funkcjonariuszy UB, SB oraz MO, którzy z pochodzenia byli kaliszczanami zawierają nazwy ulic, miejsc pracy i nauki, a dodatkowo dokumenty potwierdzające przebieg służby w szeregach kaliskiej MO⁴⁴. Osobną podgrupę materiałów stanowią akta funkcjonariuszy UB i SB, którzy na początku lat pięćdziesiątych byli słuchaczami kursu Tymczasowego Ośrodka Szkolenia Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego w Pleszewie, należącego do ówczesnego powiatu jarocińskiego⁴⁵. W tym przypadku akta niewiele wnoszą do tematu, nie mniej warto odnotować ich istnienie. Pewną ciekawostkę

⁴¹ Tamże, sygn. 0017/2769, t. 1, *Raport*, Legnica, 26 VI 1987 r., nlb. Niestety w tym konkretnym przypadku Kalisz, a zwłaszcza hotel „Proсна” nie był szczęśliwym miejscem dla tego obywatela Legnicy.

⁴² Tamże, sygn. 038/2374, 038/2081, 038/1777, 038/656, 038/644 t. 1-2, 039/4265.

⁴³ Dalej jako WUBP.

⁴⁴ Akta funkcjonariuszy UB, SB z Opola: tamże, sygn. 0126/48. Akta funkcjonariuszy MO z Jeleniej Góry: tamże, sygn. 060/93; Wrocławia: tamże, sygn. 061/183; Wałbrzycha: tamże, sygn. 063/583, 063/946, 063/1545, 063/1944, 0125/807, 0125/912; Legnicy: tamże, sygn. 062/497, 062/243, 062/199 (dwaj ostatni funkcjonariusze urodzili się w powiecie kaliskim).

⁴⁵ Dotyczy to w głównej mierze funkcjonariuszy z Opola: tamże, sygn. 0126/17, 0126/52, 0126/209, 0126/262, 0126/233, 0126/278, 0126/357, 0126/385, 0126/436, 0126/533, 0126/583,

stanowią akta osobowe pracowników cywilnych organów bezpieczeństwa w tym urodzonego w Kaliszu aptekarza, pracującego w aptece sanatoryjnej Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego w Kudowie Zdroju w latach 1951-1954⁴⁶ oraz urodzonej w okolicach Kalisza sprzątaczkę, zatrudnioną przez Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych we Wrocławiu w 1986 r.⁴⁷

V. Pozostałe materiały

W zasobie archiwalnym wrocławskiego Oddziału IPN zachowały się również tzw. książeczki żeglarskie. W latach rządów komunistycznych uprawniały one do przekraczania wód przybrzeżnych i terytorialnych PRL⁴⁸. W trzech konkretnych przypadkach posiadaczami takich książeczek byli urodzeni w Kaliszu mieszkańcy Wrocławia. Warto podkreślić, że te materiały administracyjne zawierają pewne informacje dotyczące Kalisza, rozproszone m.in. w opiniach, wnioskach – kwestionariuszach, wywiadach a zwłaszcza w życiorysach. Jako drugi ciekawy materiał wyróżnić należy dokumentację odnaniezoną w materiałach organizacyjnych organów represji, dotyczącą przekazania tajnych współpracowników nowo utworzonym Komendom Wojewódzkim MO w Kaliszu, Lesznie, Jeleniej Górze, Legnicy i Wałbrzychu⁴⁹. Akta zawierają dokument z czerwca 1975 r., w którym widnieją dane osobowe sześciu osób, a także ich pseudonimy i numery rejestracyjne⁵⁰.

Na zakończenie warto wspomnieć o darze osoby prywatnej, a mianowicie o numerze wydawnictwa bezdebitowego⁵¹ „Solidarność” Region Wielkopolska Południowa⁵². Na ostatniej z czterech stron pisma zamieszczono m.in. krótki tekst „Współczesny »sałata« protestuje” o proteście kaliskich taksówkarzy. Tekst informuje o problemach z paliwem jakie mieli kaliscy taksówkarze. W dniu 27 VII 1981 r. zastrajkowali oni przeciwko brakom benzyny wynikającym z nieudolności i niedbałej polityki władz miejskich⁵³.

0126/595, 0126/600, 0126/625, 0126/661, 0126/716, 0126/749, 0126/752, 0126/890. Zachowały się jednak jedne akta funkcjonariusza UB z Wrocławia, tamże, sygn. 059/2121.

⁴⁶ Tamże, sygn. 496/568.

⁴⁷ Tamże, sygn. 0267/13.

⁴⁸ Tamże, sygn. 053/4299, 053/4364, 053/4456. Materiały dotyczą lat 1971-1981.

⁴⁹ Tamże, sygn. 053/3161.

⁵⁰ Tamże, Wykaz czynnych zainteresowań pionu Milicji Obywatelskiej w Sycowie, Wrocław, 14 VI 1975 r., nlb.

⁵¹ Wydawnictwo (czasopismo) nie posiadające zezwolenia urzędu cenzury na jego rozpowszechnianie.

⁵² Tamże, sygn. 595/21. Pismo wydano z datą 6 VIII 1981 r.

⁵³ Dzięki krótkiemu artykułowi możemy m. in. poznać stan liczebny kaliskich taksówek, który zdaniem autora wynosił 350 osobowych i 50 bagażowych samochodów.

Podsumowując stwierdzić należy, że w zasobie archiwalnym wrocławskiego Oddziału IPN zachowało się co najmniej kilka jednostek, które mogą zainteresować badaczy dziejów najnowszych Kalisza i powiatu/województwa kaliskiego. Trudno ocenić wartość wszystkich dokumentów, zwłaszcza tych, które mogą zostać jeszcze odnalezione w nieopracowanym ostatecznie zasobie archiwalnym wrocławskiego IPN-u⁵⁴. Jednak powyżej zaprezentowane materiały niosą ze sobą wiele informacji, stanowiących element historii lokalnej, a także wpisujących się w historię regionu i historię powojennej Polski.

Abstract

The aim of this publication is to present characteristics of documents concerning Kalisz and neighbouring administrative areas, created in years 1945-1989. Units were selected on the basis of research conducted in register aids, electronic database and Bazy Pomocnicze Oddziałowego Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów in Wrocław. From archive materials found, files of prosecutor's and court proceedings were chosen and characterized including the ones of Wojskowa Prokuratura Garnizonowa [*military garrison prosecutor's office*] in Wrocław, Sąd Śląski Okręgu Wojskowego, of public prosecutor's office, special criminal and district courts as well as municipal and regional courts. Apart from court materials penitentiary files, which contain information about persons put in detention centres, investigation arrest and penal institutions, were briefly analysed. Moreover, operational materials of Urząd Bezpieczeństwa [*Security Office*] and Służba Bezpieczeństwa [*Security Service*] containing uncloaked operational files, personal information files as well as control-investigation files and in addition, personal files of civil servants and officers of Urząd Bezpieczeństwa, Służba Bezpieczeństwa and Milicja Obywatelska as well as administrative and organizational materials of communist repression organs and a copy of an uncensored publication.

Content of the above mentioned documents showed that even in an administratively distinct region of the country like Wrocław voivodeship, one may find interesting archive materials referring to Kalisz fate, powiat [*unit of local government*] and Kalisz voivodeship. The fact that the above documents are kept in an archive of IPN Wrocław branch is due to migration movements, policy of communist authorities towards certain citizens groups and territorial competence of some institutions.

⁵⁴ Bardzo interesujące źródło wiedzy o losach rodowych Kaliszaków mogłyby stanowić, nieopracowane dotychczas dolnośląskie i opolskie akta paszportowe. Zasób ten jest szacowany jest na około półtora miliona jednostek archiwalnych (6000 m.b.). Akta zawierają m.in. szczegółowe formularze, a także sprawozdania, opinie z zakładów pracy, notatki służbowe i zdjęcia. Pojedyncza jednostka to informacja o trzech pokoleniach rodziny – wnioskodawca, rodzice, dzieci, ale również o rodzeństwie i ewentualnych współmałżonkach. To daje spore gwarancje odnalezienia interesujących treści na temat mobilności części mieszkańców Kalisza i terenów podległych administracyjnie.

Spis ilustracji

1. Sprawozdanie I sekretarza KZ PPR „Pluszownia” w Kaliszu z 29 V 1948 r. AAN, Polska Partia Robotnicza Komitet Centralny w Warszawie, 295/IX-279	26
2. Blankiet sprawozdawczy obrazujący skład KM PPR w Kaliszu w czerwcu 1948 r. AAN, Polska Partia Robotnicza Komitet Centralny w Warszawie, sygn. 295/IX-278	28
3. Meldunek Kazimierza Sieradzana z 5 II 1945 r. do CKW PPS dotyczący tworzenia struktur partii w Kaliszu i okolicach. AAN, Polska Partia Socjalistyczna Centralny Komitet Wykonawczy w Warszawie, sygn. 235/VII-28	30
4. Pismo CKW PPS w Warszawie do WK PPS w Poznaniu z 9 XI 1946 r. informujące o utworzeniu OKR PPS w Kaliszu. AAN, Polska Partia Socjalistyczna Centralny Komitet Wykonawczy w Warszawie, sygn. 235/VII-209	31
5. Informacja o dorobku polityczno-organizacyjnym kaliskiej wojewódzkiej organizacji Stronnictwa Demokratycznego za okres od czerwca 1975 r. do września 1979 r., Kalisz 1979 r. AAN, Stronnictwo Demokratyczne Centralny Komitet w Warszawie, sygn. 2/767	33
6. Informacja nr 25/A/3655 Wydziału Organizacyjnego KC PZPR z 29 IV 1960 r. AAN, Polska Zjednoczona Partia Robotnicza Komitet Centralny w Warszawie, sygn. 297/VII-3968	34
7. Informacja nr 39/K/1969 Wydziału Organizacyjnego KC PZPR z 11 XI 1969 r. AAN, Polska Zjednoczona Partia Robotnicza Komitet Centralny w Warszawie, sygn. 297/VII-5338	35
8. Informacja KW PZPR w Kaliszu o działalności i zachowaniu kleru w województwie kaliskim w dniach 3-10 III 1983 r. AAN, Polska Zjednoczona Partia Robotnicza Komitet Centralny w Warszawie, sygn. XII-5413	36
9. Mapa ukazująca aktywność podziemia niepodległościowego w południowo-wschodniej części województwa poznańskiego w grudniu 1945 r. Opracowano na podstawie sprawozdania Wojсковей Prokuratury Okręgu Poznańskiego. AWO, Prokuratura 4 Dywizji Zmechanizowanej – Krosno Odrzańskie, sygn. 481-8149/57/419, k. 1-14	43
10. Mapa ukazująca aktywność podziemia niepodległościowego w południowo-wschodniej części województwa poznańskiego w styczniu 1946 r. Opracowano na podstawie sprawozdania Wojсковей Prokuratury Okręgu Poznańskiego. AWO, Wojskowa Prokuratura 5 Saskiej Dywizji Piechoty – Sulęcín, sygn. 822-8429/57/536, k. 54-67	44

11. Mapa ukazująca aktywność podziemia niepodległościowego w południowo-wschodniej części województwa poznańskiego w grudniu 1945 r. Opracowano na podstawie sprawozdania meldunki z prac grup ochronno-propagandowe obejmujące okres od 3 I 1947 r. do 22 I 1947 r. AWO, Prokuratura 4 Dywizji Zmechanizowanej – Krosno Odrzańskie, sygn. 481-8150/57/286, k. 28	53
12. Zapis w repertorium Prokuratury 4 DP o zamordowaniu dwóch żołnierzy przez oddział podziemia. AWO, Prokuratura 4 Dywizji Zmechanizowanej – Krosno Odrzańskie, sygn. 481-8149/57/412, k. 48-49	57
13. Zapis w repertorium Prokuratury 4 DP o rozbrojeniu grupy żołnierzy przez oddział podziemia. AWO, Prokuratura 4 Dywizji Zmechanizowanej – Krosno Odrzańskie, sygn. 481-8149/57/412, k. 46-47	58
14. Opis incydentu z udziałem żołnierzy Armii Czerwonej w Krotoszynie. AWO, Prokuratura 4 Dywizji Zmechanizowanej – Krosno Odrzańskie, sygn. 481-8149/57/419, Sprawozdanie ogólne Wojskowej Prokuratury 4 Dywizji Piechoty, k. 218	59
15. Pierwsza strona Dziennika wojennego Komendy Policji Ochronnej w Kaliszu za okres od 5 IX 1939 r. do 31 XII 1942 r. AIPN, Główna Komisja Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, sygn. 755/83, k. 1	121
16. Protokół oględzin sądowo-lekarskich miejsca przestępstwa i zwłok z 26 II 1945 r. dotyczący rozstrzelania przez Niemców 19 I 1945 r. 55 osób we wsi Skarszew w powiecie kaliskim. AIPN, Główna Komisja Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, sygn. 178/116, k. 2	125
17. Sprawozdanie szefa WUSW w Kaliszu płk. Józefa Skoczka z 27 XII 1989 r. z realizacji zadań na rzecz Departamentu I MSW w 1989 r. AIPN, sygn. 01784/1, k. 43-44	130
18. Zakłady Przemysłu Jedwabniczego „Wistil” w Kaliszu. Fot. A. Araszkiewicz, 1975 r. NAC, Krajowa Agencja Wydawnicza, sygn. 45-1843-1	143
19. Fabryka Wyrobów Ażurowych „Haft” w Kaliszu. Fot. A. Araszkiewicz, 1975 r. NAC, Krajowa Agencja Wydawnicza, sygn. 45-01846-1	143
20. Jedna z filii Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Kaliszu. Fot. St. Grzęda, 1975 r., NAC, Krajowa Agencja Wydawnicza, sygn. sygn. 45-2785-3	145
21. Wyświetlanie filmów dla dzieci podczas akcji „Lato w mieście” w Domu Kultury w Kaliszu. Fot. St. Grzęda, 1975 r., NAC, Krajowa Agencja Wydawnicza, sygn. sygn. 45-02785-8	145
22. Budynek Fabryki Fortepianów i Pianin „Calisia” w Kaliszu. Fot. J. Podziewski, 1977 r., NAC, Krajowa Agencja Wydawnicza, sygn. sygn. 45-12-174	146
23. Fotoreportaż z laboratorium i warsztatów z 1948 r. NAC, Socjalistyczna Agencja Prasowa, sygn. 3-548-11	147
24. Egzamin w Centralnym Ośrodku Szkolenia Młynarskiego Społem w Kaliszu w marcu 1948 r. NAC, Socjalistyczna Agencja Prasowa, sygn. 3-548-22	147
25. Sklepik zaufania spółdzielni uczniowskiej „Przyszłość Młynarstwa” z 1948 r. NAC, Socjalistyczna Agencja Prasowa, sygn. 3-548-18	148
26. Siedziba Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego NSZZ „Solidarność” w Kaliszu przy ul. Staszica 28A. APK Kaliszu, Spuścizna Stanisława Perlińskiego z Kalisza, sygn. 85	154
27. Afisz porównujący projekty reform gospodarczych – konfrontacja założeń rządowych z koncepcją „Solidarności”. APK, Zbiór fotografii, wydawnictw i druków ulotnych Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”, sygn. 214, k. 1	157

28. Własnoręcznie spisane postulaty Międzyzakładowej Komisji Strajkowej w Kaliszu. APK, Komisja Zakładowa Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” przy Kombinacie Budownictwa Komunalnego w Kaliszu, sygn. 7, k. 1-2	162
29. Spis z natury mienia przejętego po „Solidarności” w Fabryce Urządzeń Mechanicznych w Ostrzeszowie. APK, Fabryka Urządzeń Mechanicznych „PONAR” w Ostrzeszowie, sygn. 1015, k. 2-2v	166
30. Ulotka antyrządowa odnosząca się do 13 XII 1981 r., <i>Kto nachodzi w nocy nie ma prawa do dnia</i> , APK, Zbiór fotografii, wydawnictw i druków ulotnych Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”, sygn. 207, k. 2	167
31. Rysunek satyryczny <i>Meldujemy zakończenie rozmów w Bydgoszczy</i> odnoszący się do zajęć marcowych w Bydgoszczy, APK, Komisja Zakładowa Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” przy Kombinacie Budownictwa Komunalnego w Kaliszu, sygn. 128, k. 5	169
32. Ulotka pt. <i>Chcemy dzielić chleb, nie Polskę</i> , APK, Komisja Zakładowa Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” przy Kombinacie Budownictwa Komunalnego w Kaliszu, sygn. 128, k. 7	171
33. Informacja z dnia 10 XII 1980 r. przesłana do Prezydenta miasta Kalisza o zawarciu porozumień pomiędzy Komisją Strajkową NSZZ „Solidarność” działającą w Kaliskich Zakładach Koncentratów Spożywczych „WINIARY”, a dyrekcją zakładu w dniu 21 IX 1980 r. APK, Miejska Rada Narodowa w Kaliszu, sygn. 288, k. 63-65	173
34. Plakat filmu dokumentalnego o strajku w Stoczni Gdańskiej pt. <i>Robotnicy' 80</i> . APK, Komisja Zakładowa Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” przy Kombinacie Budownictwa Komunalnego w Kaliszu, sygn. 120	174
35. Afisz dotyczący strajku 31 III 1981 r. APK, Komisja Zakładowa Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” przy Kombinacie Budownictwa Komunalnego w Kaliszu, sygn. 21	174
36. Uroczystość wręczenia sztandaru Komendzie Wojewódzkiej MO w Kaliszu 28 IX 1977 r. na placu 1 Maja. APK, Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kaliszu, sygn. 425, s. 6	181
37. Pierwsza strona aktu erekcyjnego pomnika Powstańców Wielkopolskich w Nowych Skalmierzycach z 13 IV 1978 r. APK, Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kaliszu, sygn. 427, s. 6	186
38. Zobowiązanie Poznańskich Zakładów Papierniczych Fabryki w Pleszewie do ponadplanowego wyprodukowania w 1975 r. 4 ton jednowarstwowych toreb z folii aluminiowej, które będą wykorzystane jako termosy dla kurcząt. Fragment „Złotej Księgi Czynów Województwa Kaliskiego”. APK, Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kaliszu, sygn. 421, s. 37	189
39. Zbigniew Chodyła – wojewoda kaliski (1975-1979), I Sekretarz KW PZPR w Kaliszu (30 III 1979-13 X 1980). APK, Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kaliszu, sygn. 433	194
40. Wizyta kosmonauty z ZSRR Borysa Walentinowicza Wołynowa w Kaliszu w listopadzie 1977 r. APK, KW PZPR w Kaliszu, sygn. 440	197
41. Manifestacja 1-majowa w Kaliszu ok. 1953-1955 r. APK, Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kaliszu, sygn. 445	207
42. Rzeźba Fryderyka Chopina z Antonina koło Ostrowa Wielkopolskiego. Wykonana przez Mariana Owczarskiego (na zdjęciu) z Orchard Lake w USA, przyleciała do Polski samolotem w lipcu 1979 r. Fot. M. Kałuża. APK, Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kaliszu, sygn. 479	208

43. Bolesław Bierut przy zegarze słonecznym w parku miejskim podczas wizyty w Kaliszu w czerwcu 1955 r. APK, Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kaliszu, sygn. 495	211
44. Pogrzeb prezydenta Kalisza dr. Bronisława Koszutskiego w 1952 r. Na zdjęciu delegacja KW PZPR w Poznaniu. APK, Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kaliszu, sygn. 496	212
45. Telex KW PZPR w Kaliszu do KC PZPR w Warszawie z 21 VII 1980 r. nt. bieżącej sytuacji społeczno-politycznej w województwie, m.in. o strajkach w Ostrowie Wielkopolskim. APK, Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Kaliszu, sygn. 250, s. 20 ...	220
46. Plan miasta Kalisza z 1878 r. APP, Plany miast, sygn. 73	236
47. Fragment zestawienia dochodów miasta Kalisza w sprawozdaniu Miejskiej Rady Narodowej w Kaliszu za rok 1948. APP, Urząd Wojewódzki Poznański, sygn. 449, okł. + s. 92	239
48. Wniosek Kaliskich Zakładów Przemysłu Jedwabniczego z dnia 25 IV 1966 r. do władz wojewódzkich o rozbudowę Wydziału Dywanów Iglowych. APP, Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Poznaniu, sygn. 3281, s. 250	243
49. Plakat nawołujący do udziału w referendum ludowym w dniu 30 VI 1946 r. i do opowiedzenia się za ustrojem polegającym na zniesieniu senatu oraz upaństwowieniu rolnictwa i przemysłu, a także za utrwaleniem zachodniej granicy Polski. APP, Wojewódzki Urząd Informacji i Propagandy w Poznaniu, sygn. 100, s. 21	246
50. Odpis orzeczenia odszkodowawczego wystawionego przez Państwowy Urząd Repatriacyjny Oddział w Poznaniu dnia 3 XI 1945 r. i skierowanego do Zarządu Miejskiego w Kaliszu Referatu Majątków Opuszczonych i Porzuconych, nadającego repatriantowi prawo otrzymania nieruchomości miejskiej w Polsce. APP, Państwowy Urząd Repatriacyjny Wojewódzki Oddział w Poznaniu, sygn. 2312, s. 79	248
51. Plakat Spółdzielni „Las” z 1946 r. zachęcający kobiety i dzieci do zbierania owoców leśnych. APP, Wojewódzki Urząd Informacji i Propagandy w Poznaniu, sygn. 100, s. 3	256
52. Zaproszenie na majówkę zorganizowaną dnia 16 VI 1946 r. na poligonie wojskowym w Kościelnej Wsi. APP, Wojewódzki Urząd Informacji i Propagandy w Poznaniu, sygn. 100, s. 13	259
53. Inwentaryzacja architektoniczna zabytkowej baszty strażniczej i murów obronnych przy budynku więzienia w Kaliszu sporządzona w 1967 r. APP, Wojewódzkie Biuro Projektów w Poznaniu, sygn. 464	270
54. Okręgowy Związek Cechów w Kaliszu przedkłada Izbie Rzemieślniczej w Poznaniu preliminarz budżetowy na rok 1952. APP, Izba Rzemieślnicza w Poznaniu, sygn. 1853, s. 185	272
55. Obwieszczenie z dnia 6 VIII 1946 r. o zorganizowaniu w Kaliszu miejskiego i powiatowego oddziału Związku Powstańców Wielkopolskich i Górnośląskich. APP, Wojewódzki Urząd Informacji i Propagandy w Poznaniu, sygn. 100, s. 29	274
56. Wspomnienia na temat Powstania Wielkopolskiego oraz fotografia członków kaliskiego koła Związku Powstańców Wielkopolskich po wręczeniu im dyplomów weryfikacyjnych w dniu 9 I 1949 r. w sali posiedzeń Starostwa Powiatowego w Kaliszu. APP, Zarząd Okręgowy Związku Bojowników o Wolność i Demokrację w Poznaniu, sygn. 363, s. 4-5	276
57. Obwieszczenie o wyroku Wojskowego Sądu Rejonowego z dnia 15 VI 1946 r. skazującego na karę śmierci członków zbrojnych oddziałów podziemia niepodległościowego. APP, Wojewódzki Urząd Informacji i Propagandy w Poznaniu, sygn. 100, s. 10	285

58. Fragment planu miasta Kalisza tuż przed wybuchem wojny 1939 r. APP, Plany miast, sygn. 76a .	287
59. Stefan Prus oskarżony o posiadanie broni. Zdjęcie sygnalityczne. AIPN Po, sygn. 003/148, t. 13, s. 41	297
60. Peregrynacja obrazu NMP w Skalmierzycach w 1966 r. AIPN Po, sygn. 7-10-3-1	298
61. Parafia p.w. św. Tekli w Dobrzycy, pow. pleszewski, AIPN Po, sygn. 67/7, s. 115	299
62. Wizytacja domu zakonnego Zgromadzenia Kleryków Bosych Najświętszego Krzyża i Męki Pańskiej w Sadowiu, pow. ostrowski. AIPN Po, sygn. 67/23, s. 133	299
63. Wieża kościoła p.w. św. Trójcy w Witaszycach. AIPN Po, sygn. 67/50, s. 241	300
64. Zarządzenie nr 9/75 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 5 II 1975 r. w sprawie zasad pracy kancelaryjnej w resorcie spraw wewnętrznych wraz załączoną instrukcją kancelaryjną dla jednostek organizacyjnych resortu spraw wewnętrznych. AIPN Łd, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, sygn. 0044/25, t. 2	320
65. Karta rejestracyjna EO-4. AIPN Łd, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, sygn. 00333/1	320
66. Karta rejestracyjna EO-4. AIPN, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, sygn. 00333/1	321
67. Karta E-14. AIPN Łd, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, sygn. 00333/1	321
68. Karta E-14. AIPN Łd, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, sygn. 00333/1	321
69. Zarządzenie nr 049/85 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 8 VII 1985 r. w sprawie organizacji i zasad postępowania z materiałami archiwalnymi w resorcie spraw wewnętrznych. AIPN Łd, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, sygn. 0044/25, t. 2	325
70. Przykładowa strona dziennika archiwalnego sygnatury II Wydziału „C” WUSW w Kaliszu. AIPN Łd, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, sygn. 00276/2, t. 1, k. 100v-101	326
71. Protokół brakowania akt nr 2/89 Wydziału IV w WUSW w Kaliszu z dnia 14 IX 1989 r. dotyczący teczek ewidencji operacyjnej na księży – TEOK oraz teczek ewidencji operacyjnej na parafie – TEOP. AIPN Łd, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, sygn. 0044/19, t. 8, s. 31	336
72. Protokół zniszczenia akt Wydziału IV WUSW w Kaliszu z dnia 15 IX 1989 r. dotyczący TEOK i TEOP. AIPN Łd, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, sygn. 0044/19, t. 8, s. 39	336
73. Pismo szefa WUSW, plk. Józefa Skoczka, do naczelników wydziałów i szefów RUSW z dnia 1 II 1990 r. w sprawie zakazu niszczenia dokumentów. AIPN Łd, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, sygn. 0044/24, t. 12, k. 29	337
74. Teczka pracy tajnego współpracownika ps. Joanna. AIPN Łd, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, sygn. 0043/184, t. 2	348
75. Sprawa operacyjnego rozpracowania kryptonim „Borsuk” prowadzona w związku z ujawnieniem ulotek „antypaństwowych” na terenie Kalisza. AIPN Łd, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, sygn. 0043/370	348
76. Akta śledztwa w sprawie kontynuowania działalności związkowej przez działaczy NSZZ „Solidarność”, tj. przestępstwo z art. 46 ust. 1 i 2 dekretu o stanie wojennym z dnia 12 XII 1981 r. AIPN Łd, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, sygn. 0043/813, t. 2	349

77. Sprawa obiektowa kryptonim „Runo” dotycząca kontroli operacyjnej Fabryki Wýrobów Runowych „Runotex” w Kaliszu. AIPN Łd, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, sygn. 0043/972, t. 1	349
78. Akta osobowe Wojciecha Wawrzyniaka, ostatniego szefa kaliskiej SB. AIPN Łd, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, sygn. 0193/860	350
79. Akta paszportowe Józefa Skoczka, szefa SB KW MO w Kaliszu (1975-1981), a następnie komendanta wojewódzkiego MO/szefa WUSW w Kaliszu (1981-1990). AIPN Łd, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, sygn. 537/102093	350
80. Informacja dotycząca opozycji politycznej przesłana przez zastępcę komendanta wojewódzkiego MO ds. SB w Kaliszu do I sekretarza KW PZPR w Kaliszu z dnia 21 IV 1983 r. AIPN Łd, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, sygn. 0044/10, t. 2, k. 374	351
81. Informacja dotycząca opozycji politycznej przesłana przez zastępcę komendanta wojewódzkiego MO ds. SB w Kaliszu do I sekretarza KW PZPR w Kaliszu z dnia 21 IV 1983 r. AIPN Łd, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, sygn. 0044/10, t. 2, k. 374v	352
82. Karta ewidencyjna z kartoteki zagadnieniowej Wydziału „C” WUSW w Kaliszu. AIPN Łd, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, sygn. 0146/88	353
83. Karta ewidencyjna z kartoteki pseudonimów Wydziału „C” WUSW w Kaliszu. AIPN Łd, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, sygn. 00333/2	353
84. Karta ewidencyjna z kartoteki chronologicznej wydarzeń Wydziału „C” WUSW w Kaliszu. AIPN Łd, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu, sygn. 0146/89	353
85. Ulotki <i>Związkowcy Regionu Wielkopolski Południowej</i> oraz <i>Układamy kwietny krzyż</i> , materiał pogładowy SB. AIPN Wr, sygn. 101/887, k. 8	360
86. Ulotka <i>Oświadczenie</i> . AIPN Wr, sygn. 101/887, k. 8v	361
87. Ulotka <i>Układamy kwietny krzyż</i> . AIPN Wr, sygn. 101/887, k. 9	362
88. Ogólny widok garażu, w którym zorganizowano nielegalną drukarnię ulotek. AIPN Wr, sygn. 101/887, k. 8	362
89. Zmagazynowany czysty papier oraz przygotowane farby drukarskie. AIPN Wr, sygn. 101/887, k. 8	363
90. Wydrukowane ulotki <i>Związkowcy Regionu Wielkopolski Południowej</i> oraz <i>Układamy kwietny krzyż</i> . AIPN Wr, sygn. 101/887, k. 8	363
91. Wydrukowane ulotki <i>Układamy kwietny krzyż</i> . AIPN Wr, sygn. 101/887, k. 8	364
92. Jeden z dwóch wzorów pieczętek przystawianych m.in. na ogłoszeniach i informacjach zawieszanych w zakładach pracy. AIPN Wr, sygn. 101/1151, k. 35/2	364
93. Plakat z hasłem propagandowym. W prawym dolnym rogu pieczętka. AIPN Wr, sygn. 101/1151, k. 35/5	364
94. Odezwa Miejskiego Komitetu Ocalenia Narodowego w Kaliszu. U dołu pieczętka. AIPN Wr, sygn. 101/1151, k. 35/6	365

Spis tabel i wykresów

Tabele

1. Formularz tabeli statystycznej stanu i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia danego roku sprawozdawczego	76
2. Formularz zbiorczej tabeli statystycznej o stanie i ruchu akt archiwalnych w poszczególnych województwach za okres od 1 stycznia do 31 grudnia danego roku sprawozdawczego używany w Biurze „C” MSW	78
3. Tabela statystyczna o stanie i ruchu akt archiwalnych służby bezpieczeństwa i służby milicji za okres od 1 I 1976 r. do 31 XII 1976 r.	79
4. Tabela stanu akt archiwalnych Służby Bezpieczeństwa Wydziału „C” w Kaliszu w latach 1975-1988. Stan na 31 grudnia każdego roku sprawozdawczego	81
5. Wpływ poszczególnych rodzajów akt archiwalnych Służby Bezpieczeństwa do Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988 – zestawienie zbiorcze	90
6. Ubytek poszczególnych rodzajów akt archiwalnych Służby Bezpieczeństwa z Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988 – zestawienie zbiorcze	93
7. Wypożyczanie akt SB jednostkom operacyjnym przez Wydział „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988 – według rodzajów akt	110

Wykresy

1. Stan teczek personalnych SB Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988 ..	83
2. Stan teczek pracy SB Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988	84
3. Stan spraw operacyjnych Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988 ...	84
4. Stan akt kontrolno-śledczych (postępowań przygotowawczych) Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988	85
5. Stan spraw obiektowo-zagadnieniowych Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988	85

6. Stan akt osobowych byłych funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988	86
7. Stan akt administracyjnych Służby Bezpieczeństwa Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988	87
8. Stan akt archiwalnych SB Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988 – ogółem	88
9. Wpływ akt Służby Bezpieczeństwa do archiwum Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988 – ogółem	92
10. Wpływ teczek personalnych SB, teczek pracy SB, spraw operacyjnych i akt kontrolno-śledczych SB do archiwum Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988	92
11. Ubytek akt Służby Bezpieczeństwa z Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988 – ogółem	95
12. Ubytek największej grupy akt: teczek personalnych SB, teczek pracy SB, spraw operacyjnych i akt administracyjnych Służby Bezpieczeństwa z Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988	96
13. Ruch teczek personalnych SB w archiwum Wydziału „C” w Kaliszu w latach 1975-1988	97
14. Ruch teczek pracy SB w archiwum Wydziału „C” w Kaliszu w latach 1975-1988	98
15. Ruch spraw operacyjnych w archiwum Wydziału „C” w Kaliszu w latach 1975-1988	99
16. Ruch akt kontrolno-śledczych (postępowań przygotowawczych) w archiwum Wydziału „C” w Kaliszu w latach 1975-1988	100
17. Ruch spraw obiektowo-zagadnieniowych w archiwum Wydziału „C” w Kaliszu w latach 1975-1988	101
18. Ruch akt osobowych byłych funkcjonariuszy w archiwum Wydziału „C” w Kaliszu w latach 1975-1988	102
19. Ruch akt administracyjnych w archiwum Wydziału „C” w Kaliszu w latach 1975-1988	103
20. Brakowanie akt SB w Wydziale „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988	105
21. Brakowanie akt SB w Wydziale „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988 według poszczególnych rodzajów akt	106
22. Udzielanie informacji w Wydziale „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988 ...	108
23. Wypożyczanie akt SB jednostkom operacyjnym z Wydziału „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988 – ogółem	109
24. Wypożyczanie akt SB jednostkom operacyjnym przez Wydział „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1975-1988 – według rodzajów akt	111
25. Mikrofilmowanie materiałów archiwalnych SB w Wydziale „C” KW MO/WUSW w Kaliszu w latach 1986-1988	112

Wykaz skrótów

AAN	Archiwum Akt Nowych
ABW	Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego
AIPN	Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej
AK	Armia Krajowa
al.	aleja
APK	Archiwum Państwowe w Kaliszu
APP	Archiwum Państwowe w Poznaniu
archiw.	archiwista
art.	artykuł
ASW	Akademia Spraw Wewnętrznych
AWO	Archiwum Wojskowe w Oleśnicy
AZ	Archiwum Zakładowe
b.	byłe
BBWR	Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem
BEO	Biuro Ewidencji Operacyjnej
BHP	Bezpieczeństwo i Higiena Pracy
bp	biskup
CA KC PZPR	Centralne Archiwum Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej
CAF	Centralna Agencja Fotograficzna
CAW	Centralne Archiwum Wojskowe
chor.	chorąży
CK SD	Centralny Komitet Stronnictwa Demokratycznego
CKR	Centralna Komisja Rewizyjna
CKW PPS	Centralny Komitet Wykonawczy Polskiej Partii Socjalistycznej
CPLiA	Centrala Przemysłu Ludowego i Artystycznego
CPN	Centrala Produktów Naftowych

cz.	część
doc.	docent
DP	Dywizja Piechoty
dr	doktor
ds.	do spraw
DSA MSW	Departament Społeczno-Administracyjny Ministerstwa Spraw Wewnętrznych
DT	Dom Towarowy
d-two	dowództwo
d-ca	dowódca
DUSW	Dzielnicowy Urząd Spraw Wewnętrznych
dyr.	dyrektor
DZ	Dywizja Zmechanizowana
Dz.U.	Dziennik Ustaw
egz.	egzemplarz
FJN	Front Jedności Narodu
fot.	fotograf
FSZMP	Federacja Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej
FUM „Ponar”	Fabryka Urządzeń Mechanicznych „Ponar”
gen.	generał
gen. bryg.	generał brygady
Gestapo	Geheime Staatspolizei [Tajna Policja Państwowa]
GK/GKBZN	Główna Komisja Badania Zbrodni Niemieckich
gm.	gmina
grom.	gromada
GUS	Główny Urząd Statystyczny
ha	hektar
hab.	habilitowany
im.	imienia
inż.	inżynier
IOF	Inspektorat Ochrony Funkcjonariuszy
IPN	Instytut Pamięci Narodowej
itp.	i tym podobne
j.a.	jednostka archiwalna
jez.	jezioro
JW	jednostka wojskowa
k.	karta
K.O.C.S.	Kaliska Odlewnia Części Samochodowych
kat.	kategoria
KAW	Krajowa Agencja Wydawnicza
KC PPR	Komitet Centralny Polskiej Partii Robotniczej
KC PZPR	Komitet Centralny Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej
KE	Kwestionariusz Ewidencyjny

KG MO	Komenda Główna Milicji Obywatelskiej
KG PZPR	Komitek Gminny Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej
KKP	Krajowa Komisja Porozumiewawcza
KKWP	Kodeks Karny Wojska Polskiego
KL	Konzentrationslager [obóz koncentracyjny]
KM MO	Komenda Miejska Milicji Obywatelskiej
KM PPR	Komitek Miejski Polskiej Partii Robotniczej
KM PPS	Komitek Miejski Polskiej Partii Socjalistycznej
KM PZPR	Komitek Miejski Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej
km	kilometr
KM	Komitek Miejski
KM-G	Komitek Miejsko-Gminny
kol.	kolega
kont.	kontynent
KOR	Komitek Obrony Robotników
KP	Komitek Powiatowy
KP MO	Komenda Powiatowa Milicji Obywatelskiej
KPP	Komunistyczna Partia Polski
KP PPR	Komitek Powiatowy Polskiej Partii Robotniczej
KP PPS	Komitek Powiatowy Polskiej Partii Socjalistycznej
KP PZPR	Komitek Powiatowy Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej
kpr.	kapral
kpt.	kapitan
krypt.	kryptonim
ks.	ksiądz
KSS KOR	Komitek Samoobrony Społecznej KOR
KŚ	Komitek Środowiskowy
KW MO	Komenda Wojewódzka Milicji Obywatelskiej
KW MO/WUSW	Komenda Wojewódzka Milicji Obywatelskiej/Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych
KW PPR	Komitek Wojewódzki Polskiej Partii Robotniczej
KW PZPR	Komitek Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej
KWP	Komenda Wojewódzka Policji
KZ PPR	Komitek Zakładowy Polskiej Partii Robotniczej
KZ	Komisja Zakładowa
KZKS „Winiary”	Kaliskie Zakłady Koncentratów Spożywczych „Winiary”
KZMP	Komunistyczny Związek Młodzieży Polskiej
KZ PZPR	Komitek Zakładowy Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej
LK	Lokal Kontaktowy
LOK	Liga Obrony Kraju
LOP	Liga Ochrony Przyrody
LWP	Ludowe Wojsko Polskie

Łd	Łódź
m.	miasto
m.b.	metry bieżące
m.in.	między innymi
maj.	majątek
mgr	magister
mjr	major
MK	Mieszkanie Konspiracyjne
MKS	Międzyzakładowa Komisja Strajkowa
MKZ	Międzyzakładowy Komitet Założycielski
mł.	młodzieżowy
MO	Milicja Obywatelska
MO MiP	Milicja Obywatelska Miasta i Powiatu
MRN	Miejska Rada Narodowa
MSW	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
MSWiA	Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji
MUSW	Miejski Urząd Spraw Wewnętrznych
muz.	muzyczny
n.	nad
NAC	Narodowe Archiwum Cyfrowe
nauk.	naukowy
neg.	negatyw
NIK	Najwyższa Izba Kontroli
np.	na przykład
nr	numer
NRD	Deutsche Demokratische Republik [Niemiecka Republika Demokratyczna]
NSDAP	Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei [Narodowosocjalistyczna Niemiecka Partia Robotników]
NSKK	Nationalsozialistisches Kraftfahrkorps [Narodowosocjalistyczny Korpus Motorowy]
NSZ	Narodowe Siły Zbrojne
NSZZ „Solidarność”	Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność”
NSZZ RI „Solidarność”	Niezależny Samorządny Związek Zawodowy Rolników Indywidualnych „Solidarność”
NZZB	Niezależny Związek Zawodowy Budowlanych
OBUIAD IPN	Oddziałowe Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów Instytutu Pamięci Narodowej
OK	Okręgowy Komitet
ok.	około
OKON	Obywatelski Komitet Odrodzenia Narodowego
OKR	Okręgowy Komitet Robotniczy
oo.	ojcowie
OPP	Ośrodek Propagandy Partyjnej

org.	organizacja
ORMO	Ochotnicza Rezerwa Milicji Obywatelskiej
Ostrów Wlkp.	Ostrów Wielkopolski
OZI	osobowe źródło informacji
PAP	Polska Agencja Prasowa
p.o.	pełniący obowiązki
p.w.	pod wezwaniem
PAL	Pułk Artylerii Lekkiej
PCK	Polski Czerwony Krzyż
PDF	Podgląd dokumentowany fotograficznie lub filmowo
PGR	Państwowe Gospodarstwo Rolne
PKO	Powszechna Kasa Oszczędności
PKOL	Polski Komitet Olimpijski
PKP	Polskie Koleje Państwowe
PKPS	Polski Komitet Pomocy Społecznej
PK PPS	Powiatowy Komitet Polskiej Partii Socjalistycznej
PKS	Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej
PKWN	Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego
pl.	plac
plk	pułkownik
plk dypl.	pułkownik dyplomowany
PMRN	Prezydium Miejskiej Rady Powiatowej
Po	Poznań
podinsp.	podinspektor
POP/P.O.P.	Podstawowa Organizacja Partyjna
por.	porucznik
post.	posterunkowy
pow.	powiat
poz.	pozycja
późn.	późniejsze
pp	pułk piechoty
PP	Podsłuch Pokojowy
ppłk	podpułkownik
ppor.	podporucznik
PPR	Polska Partia Robotnicza
PPRN	Prezydium Powiatowej Rady Narodowej
PPS	Polska Partia Socjalistyczna
PRL	Polska Rzeczpospolita Ludowa
prof.	profesor
prok. gen.	prokurator generalny
PRON	Patriotyczny Ruch Odrodzenia Narodowego
PRZZ	Powiatowa Rada Związków Zawodowych

ps.	pseudonim
PSL	Polskie Stronnictwo Ludowe
PT	Podśluch Telefoniczny
pt.	pod tytułem
PUBP	Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa Publicznego
PuDSBP	Powiatowy Urząd do Spraw Bezpieczeństwa Publicznego
PUR	Państwowy Urząd Repatriacyjny
PWRN	Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej
PZL	Państwowe Zakłady Lotnicze
PZPR	Polska Zjednoczona Partia Robotnicza
PZU	Powszechny Zakład Ubezpieczeń
PZZ	Polski Związek Zachodni
r.	rok
R.K.U.	Rejonowa Komenda Uzupełnień
red.	redaktor
reg.	region
reż.	reżyser
rodz.	rodzina
ROPCiO/ROPCziO	Ruch Obrony Praw Człowieka i Obywatela
ROPP	Rejonowy Ośrodek Pracy Partyjnej
ROZMD	Rada Okręgowa Młodzieży Demokratycznej
RP	Rzeczpospolita Polska
RSP	Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna
RTPD	Robotnicze Towarzystwo Przyjaciół Dzieci
RUSW	Rejonowy Urząd Spraw Wewnętrznych
RWPG	Rada Wzajemnej Pomocy Gospodarczej
rz.	rzeka
s.	strona
S.A.	spółka akcyjna
SA	Die Sturmabteilungen der NSDAP [Oddziały Szturmowe NSDAP]
SB KW MO	Służba Bezpieczeństwa Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej
SB KW MO/WUSW	Służba Bezpieczeństwa Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej/ Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych
SB MSW	Służba Bezpieczeństwa Ministerstwa Spraw Wewnętrznych
SB RUSW	Służba Bezpieczeństwa Rejonowego Urzędu Spraw Wewnętrznych
SB WUSW	Służba Bezpieczeństwa Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych
SB	Służba Bezpieczeństwa
SD	Stronnictwo Demokratyczne
SD	Sicherheitsdienst des Reichsführers-SS [Służba Bezpieczeństwa Reichsführera SS]
SDKPiL	Socjaldemokracja Królestwa Polskiego i Litwy
SDP	Saska Dywizja Piechoty
sekr.	sekretarz

SFOS	Spółeczny Fundusz Odbudowy Kraju i Stolicy
sierz. szt.	sierżant sztabowy
SKR	Spółdzielnia Kółek Rolniczych
SL	Stronnictwo Ludowe
SO	Sprawa Obiektowa
SOR	Sprawa Operacyjnego Rozpracowania
SOS	Sprawa Operacyjnego Sprawdzenia
SP	Stronnictwo Pracy
SS	Die Schutzstaffel der NSDAP [oddział ochronny NSDAP]
ss.	siostry
SŚOW	Sąd Śląski Okręgu Wojskowego
st. kpr.	starszy kapral
SW	Służba Więzienna
sygn.	sygnatura
św.	święty
t.	tom
TEOK	Teczka Ewidencji Operacyjnej Księdza
TEOP	Teczka Ewidencji Operacyjnej na Parafię
TJ	Towarzystwo Jezusowe
tj.	to jest
tow.	towarzysz
TP	Tajne Przeszukanie
TPPR	Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Radzieckiej
TRZZ	Towarzystwo Rozwoju Ziem Zachodnich
tut.	tutejszy
TW	tajny współpracownik
tys.	tysiąc
tzw.	tak zwane
UAM	Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
UB	Urząd Bezpieczeństwa
UBP	Urząd Bezpieczeństwa Publicznego
ul.	ulica
UOP	Urząd Ochrony Państwa
ust.	ustęp
UW	Urząd Wojewódzki
VD	Deutsche Volksliste [niemiecka lista narodowościowa]
w.	wiek
w.	wieś
WAF	Wojskowa Agencja Fotograficzna
WBP ASW	Wydział Bezpieczeństwa Państwa Akademii Spraw Wewnętrznych
WiN	Wolność i Niezawisłość
WiP	Wolność i Pokój

WK PPS	Wojewódzki Komitet Polskiej Partii Socjalistycznej
WKKP	Wojewódzka Komisja Kontroli Partyjnej
WKKR	Wojewódzka Komisja Kontrolno-Rewizyjna
WKR	Wojewódzka Komisja Rewizyjna
Wlkp.	Wielkopolski
woj.	województwo
WOKI	Wojewódzki Ośrodek Kształcenia Ideologicznego
WOP	Wojska Ochrony Pogranicza
WP	Wojsko Polskie
WPG	Wojskowa Prokuratura Garnizonowa
Wř	Wrocław
WRN	Wojewódzka Rada Narodowa
WSGO „Warta”	Wielkopolska Samodzielna Grupa Ochotnicza „Warta”
WSI	Wyższa Szkoła Inżynierska
WSK „PZL”	Wytwórnia Sprzętu Komunikacyjnego „Państwowe Zakłady Lotnicze”
WSO MSW	Wyższa Szkoła Oficerska Ministerstwa Spraw Wewnętrznych im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie
WSP	Wojskowy Sąd Polowy
WSW	Wojskowa Służba Wewnętrzna
WUBP	Wojewódzki Urząd Bezpieczeństwa Publicznego
WUSW	Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych
Wydział OKPP	Wydział Ochrony Konstytucyjnego Porządku Państwa
WZGS	Wojewódzki Związek Gminnych Spółdzielni
ZBoWiD	Związek Bojowników o Wolność i Demokrację
zesp.	zespół
ZG	Zarząd Główny
ZHP	Związek Harcerstwa Polskiego
zł	złote
ZMS	Związek Młodzieży Socjalistycznej
ZMW	Związek Młodzieży Wiejskiej
ZNTK	Zakłady Naprawcze Taboru Kolejowego
zob.	zobacz
ZSL	Zjednoczone Stronnictwo Ludowe
ZSMP	Związek Socjalistycznej Młodzieży Polskiej
ZSRR	Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich
ZUS	Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Bibliografia

Prace niepublikowane

- Antczak S., *Antypaństwowa działalność zakonu oo. Jezuitów w Kaliszu w latach 1980-1987*, praca dyplomowa napisana w WSO pod kierunkiem mjr. mgr. A. J. Ślabego, 1988.
- Balcerzak K., *Kryminalistyczno-prawna problematyka pożarów i podpałów (na podstawie danych z terenu woj. kaliskiego za lata 1987-1988)*, praca magisterska napisana w WSO pod kierunkiem prof. dr. hab. M. Lipki, 1991.
- Bigoński W., *Przestępstwa kradzieży z włamaniem do obiektów handlowych na terenie województwa kaliskiego w latach 1987-1989*, praca magisterska napisana w WSO pod kierunkiem prof. dr. hab. S. Paweli, 1991.
- Brożyna W., *Model ścigania przestępstwa niedoboru na podstawie postępowań przygotowawczych prowadzonych przez jednostki Milicji Obywatelskiej i Służby Bezpieczeństwa na terenie województwa kaliskiego w latach 1975-1982. Stan aktualny i wnioski de lege ferenda*, praca dyplomowa napisana w WSO pod kierunkiem płk. dr. W. Brzęka, 1984.
- Ciesiołka B., *Geografia wyznaniowa województwa kaliskiego*, praca magisterska napisana w WSO pod kierunkiem płk. doc. dr. J. Langnera, 1980.
- Czapczyk H., *Przejawy patologii społecznej wśród młodzieży (na przykładzie badań prowadzonych w Komendzie Wojewódzkiej Policji w Kaliszu)*, praca magisterska napisana w WSO pod kierunkiem podinsp. dr. B. Ślusarczyka, 1991.
- Czaplicki Z., Michalczak K., *Kontrwywiadowcze zabezpieczenie międzynarodowego ruchu osobowego na terenie województwa kaliskiego w latach 1984-1985*, praca dyplomowa napisana w WSO pod kierunkiem ppłk. mgr. Z. Cegielskiego, 1986.
- Drzymała P., *Kartoteka Zagadnieniowa Wydziału „C” KW MO w Poznaniu* [dokument elektroniczny]. – Tryb dostępu: <http://ipn.gov.pl/buiad/dzialalnosc-naukowa-i-popularyzatorska/publikacje-internetowe/pawel-drzymała-kartoteka-zagadnieniowa-wydziału-c-kwmo-w-poznaniu>. Stan na: 2 X 2015 r.
- Fabijański W., *Zabezpieczenie operacyjno-techniczne hotelu „Orbis” na przykładzie województwa kaliskiego*, praca dyplomowa napisana w WSO pod kierunkiem płk. T. Sobczaka, 1985.
- Fijałkowski A., *Wykorzystanie ekspertyz mechanicznych w sprawach realizowanych przez Służbę Bezpieczeństwa na przykładzie Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej w Kaliszu*, praca dyplomowa napisana w WSO pod kierunkiem płk. dr. J. Popławskiego, 1980.

- Góra J., *Efektywność inwigilacji podstawowej w zakresie zapobiegania przestępczości gospodarczej prowadzonej przez dzielnicowych WUSW Kalisz w latach 1984-1985*, praca magisterska napisana w WSO pod kierunkiem płk. dr. W. Bednarka, 1987.
- Henke K., *Kryminalistyczne aspekty rozbojów na szkodę osób prywatnych (na przykładzie miasta i rejonu Kalisza w latach 1987-1989)*, praca magisterska napisana w WSO pod kierunkiem dr. S. Adamczaka, 1991.
- Hołodniak Z., *Wykrywanie sprawców rozbojów na terenie województwa kaliskiego w latach 1978-1979*, praca magisterska napisana w WSO pod kierunkiem płk. dr. S. Adamczaka, 1981.
- Jędrzych W., *Interwencyjna działalność straży pożarnych w latach 1979-1989 na przykładzie Komendy Wojewódzkiej Straży Pożarnych w Kaliszu*, praca magisterska napisana w WSO pod kierunkiem dr. A. B. Komara, 1991.
- Kaczmarek J., *Działalność społeczno-polityczna organizacji i stowarzyszeń na terenie województwa kaliskiego w latach 80*, praca dyplomowa napisana w WSO pod kierunkiem mjr. mgr. A. J. Ślabego, 1990.
- Każmierski L., *Immunitet jurysdykcyjny przedstawiciela dyplomatycznego i jego wykorzystywanie przy penetracji wywiadowczej terenu na przykładzie województwa kaliskiego*, praca dyplomowa napisana w WSO pod kierunkiem płk. dr. A. Barcińskiego, 1986.
- Klimczak E., *Znaczenie dowodowe zeznań świadka w postępowaniu przygotowawczym (w sprawach o gwałty i rozboje dokonane w latach 1973-1975 na przykładzie praktyki Prokuratury Rejonowej w Kaliszu)*, praca magisterska napisana w WSO pod kierunkiem naukowym doc. dr. hab. T. Nowaka, 1977.
- Kobierski A., *Polityczno-operacyjna problematyka służby zdrowia województwa kaliskiego w latach 1976-1986*, praca dyplomowa napisana w WSO pod kierunkiem ppłk. dr. T. Mistewicza, 1988.
- Krasinkiewicz R., *Rozpoznanie operacyjne przestępczości kryminalnej na przykładzie miasta Kalisza*, praca magisterska napisana w WSO pod kierunkiem płk. dr. inż. S. Adamczaka, 1986.
- Kwiatkowski B., *Kościół rzymskokatolicki na terenie województwa kaliskiego – struktura i operacyjna ocena działalności ogniw podstawowych*, praca dyplomowa napisana w WSO pod kierunkiem ppłk. mgr. J. Szerszenia, 1985.
- Lenart J., *Geneza nielegalnych organizacji i grup młodzieżowych na terenie województwa kaliskiego w latach 1976-1984*, praca dyplomowa napisana w WSO pod kierunkiem kpt. mgr. A. J. Ślabego, 1985.
- Lis A., *Struktura i dynamika przestępczości politycznej na terenie województwa kaliskiego w okresie stanu wojennego i jego zawieszenia*, praca dyplomowa napisana w WSO pod kierunkiem mjr. dr. W. Brzęka. Legionowo, 1987.
- Łęcki L., *Wyznania nierzymskokatolickie w województwie kaliskim*, praca dyplomowa napisana w WSO pod kierunkiem płk. J. Szerszenia, 1981.
- Maliszewski S., *Ruch oazowy „Światło-Życie” jako problem pracy operacyjnej Wydziału IV Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Kaliszu*, praca dyplomowa napisana w WSO pod kierunkiem por. mgr. K. Lewkowa, 1989.
- Michalak K., *Rola i zadania Służby Bezpieczeństwa w ujawnianiu i likwidowaniu nieprawidłowości w funkcjonowaniu samorządów pracowniczych w jednostkach gospodarki uspołecznionej na terenie województwa kaliskiego*, praca dyplomowa napisana w WSO pod kierunkiem mjr. mgr. W. Rawo, 1986.
- Mistewicz W., *Rola i znaczenie tajnego przeszukania na przykładzie spraw zrealizowanych przez Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Kaliszu*, praca dyplomowa napisana w WSO pod kierunkiem ppłk. mgr. inż. M. Bąka, 1987.
- Nawroć J., *Organizacja działań operacyjnych na odcinku odmów powrotu do kraju przez obywateli Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej przebywających w krajach kapitalistycznych i na przykładzie zrealizowanych spraw przez Wydział II Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej w Kaliszu w latach 1975-1980*, praca dyplomowa napisana w WSO pod kierunkiem mjr. mgr. J. Olkiewicza, 1982.

- Nowacki A., *Znaczenie kontaktów recydywistów z osobami z zewnątrz na przykładzie Zakładu Karnego w Kaliszu*, praca magisterska napisana w WSO pod kierunkiem naukowym doc. dr. S. Ziemińskiego, 1978.
- Nowakowski T., *Organizacja i działalność organów MO i SB na terenie miasta i powiatu Kalisz w latach 1945-1947*, praca magisterska napisana w WSO pod kierownictwem naukowym płk. doc. dr. hab. S. Rutkowskiego, 1976.
- Perzyna P., *Wstęp do inwentarza akt WUSW w Sieradzu [1945] 1975-1990 [2010]*, mps przechowywany w OBUiAD w Łodzi.
- Piaskowski Z., *Wybrane problemy narkomanii w województwie kaliskim w latach 1980-1984*, praca magisterska napisana w WSO pod kierunkiem prof. dr. hab. T. Hanauska, 1986.
- Piestrzyński L., *Kradzież z włamaniem do uspołecznionych obiektów handlowych na terenie województwa kaliskiego w latach 1976-1978*, praca magisterska napisana w WSO pod kierunkiem dr. M. Kolejwy, 1980.
- Pilarski S., *Niszczenie materiałów Służby Bezpieczeństwa w latach 1989-1990 (ze szczególnym uwzględnieniem dokumentacji dotyczącej NSZZ „Solidarność”) w województwie piotrkowskim – egzemplifikacja przebiegu procedury i próby wyciągnięcia konsekwencji prawnych wobec jego organizatorów i wykonawców na szczeblu wojewódzkim i ministerialnym*, mps przekazany do druku.
- Pisarski P., *Kryminalistyczno-kryminologiczna charakterystyka rozbojów popełnionych na terenie miasta Kalisza*, praca magisterska napisana w WSO pod kierunkiem dr. B. Zająca, 1991.
- Raciniewski Z., *Organizacja ochrony tajemnicy państwowej i służbowej w obiektach gospodarki narodowej na przykładzie województwa kaliskiego w latach 1975-1979*, 1980.
- Romiński M., *Udział Wydziału „B” w kontrwywiadowczym zabezpieczeniu terenu województwa kaliskiego przed penetracją wywiadowczą personelu placówek dyplomatycznych krajów kapitalistycznych*, praca dyplomowa napisana w WSO pod kierunkiem por. mgr. A. Siwka, 1984.
- Siarkiewicz A., Andersz M., *Młodzieżowe podkultury – przyczyny i tło powstania, charakterystyka oraz związane z tym zagrożenia i wynikające z nich zadania dla Służby Bezpieczeństwa na przykładzie województwa kaliskiego*, praca dyplomowa napisana w WSO pod kierunkiem kpt. mgr. P. Chodakowskiego, 1989.
- Słodowicz R., *Wroga propaganda pisana i jej zwalczanie przez Służbę Bezpieczeństwa na przykładzie spraw z województwa kaliskiego*, praca dyplomowa napisana w WSO pod kierunkiem mjr. mgr. J. Podolskiego, 1978.
- Sowiński T., *Penetracyjna działalność przedstawicieli placówek dyplomatycznych i konsularnych państw kapitalistycznych na terenie województwa kaliskiego w latach 1975-1976*, praca dyplomowa napisana w WSO pod kierunkiem płk. mgr. A. Barcińskiego, 1978.
- Szubert W., *Rola prasy lokalnej w rozwoju społeczno-gospodarczym województwa kaliskiego*, praca dyplomowa napisana w WSO pod kierunkiem ppor. mgr. L. Kalińskiego, 1990.
- Szymura A., *Nieprawidłowości w funkcjonowaniu instytucji bazy spowodowane niegospodarnością i marnotrawstwem (pokazane na przykładzie województwa kaliskiego za lata 1976-1977)*, praca magisterska napisana w WSO pod kierunkiem naukowym mjr. dr. E. Cileckiego, 1978.
- Terech S., *Podstawy wszczęcia postępowań przygotowawczych w sprawach o niegospodarność w świetle spraw zrealizowanych przez Wydział Śledczy Komendy Wojewódzkiej Milicji Obywatelskiej w Kaliszu w latach 1975-1980*, praca dyplomowa napisana w WSO pod kierunkiem płk. mgr. C. Kowalskiego, 1982.
- Warszowski T., *Ugrupowania opozycji politycznej w województwie kaliskim w latach 1977-1987*, praca magisterska napisana w WSO pod kierunkiem ppłk. dr. A. Peptońskiego, 1990.
- Wawrzyniak W., *Kradzież z włamaniem w transporcie kolejowym w praktyce organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości województwa kaliskiego*, praca magisterska napisana w WSO pod kierunkiem naukowym dr. Bienka, 1977.

Wesołek A., Szatanowski J., *NiefORMALNE grupy i organizacje młodzieżowe na terenie województwa kaliskiego w latach 1975-1984 oraz tendencje i zmiany w procesie rozwoju grup niefORMALNYCH po roku 1984*, praca dyplomowa napisana w WSO pod kierunkiem pplk. dr. J. Sobstylą, 1990.

Wieczorek S., *Rola rozpracowania operacyjnego w ujawnianiu przestępczości w gospodarce żywnościowej (na przykładzie województwa kaliskiego w latach 1973-1978)*, praca magisterska napisana w WSO pod kierunkiem prof. dr. hab. Z. Abramowicza. 1979.

Wyzujak J., *Kradzież z włamaniem do mieszkań na terenie województwa kaliskiego w latach 1982-1984*, praca magisterska napisana w WSO pod kierunkiem plk. dr. inż. S. Adamczaka, 1986.

Prace publikowane (wydane drukiem)

Aparat bezpieczeństwa w Polsce. Kadra kierownicza, t. III (1975-1990), red. P. Piotrowski, Warszawa 2008.

Archiwum Akt Nowych. Informator o zasobie archiwalnym, oprac. E. Kołodziej, współpr. W. Bieńkowska, B. Nowożycki, t. I-II, Warszawa 2009.

Balbus T., Stróżyna K., „*Ojczyznę wolną racz nam wrócić Panie...*”. *Komunistyczna bezpieka wobec kardynała Gulbinowicza w latach 1970-1990*, Wrocław 2008.

Białek S., *Brakowanie i niszczenie dokumentacji SB w województwie opolskim w latach 1987-1990. Ustalenia wstępne*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” t. II, 2008.

Brzechczyn K., *Zarys sytuacji politycznej w Wielkopolsce w latach 1945-1956*, [w:] *Zmagania ze społeczeństwem. Aparat bezpieczeństwa wobec Wielkopolan w latach 1945-1956*, red. A. Łuczak, A. Pietrowicz, Poznań 2008.

Calisiana rozproszone. Źródła do dziejów Kalisza w polskich zasobach archiwalnych, praca zbiorowa pod red. G. Schlender, Kalisz 2012.

Centralne Archiwum KC PZPR. Przewodnik po zasobie akt do 1948, oprac. A. Chmiel, J. Jakubowski, E. Manusiak, W. Mroczkowski, red. W. Mroczkowski, N. Kołomejczyk, Warszawa 1989.

Chmiel A., „*Informacje*” Wydziału Organizacyjnego KC PZPR w Archiwum Akt Nowych w Warszawie, „Teki Archiwalne” t. II (24), 1997.

Chodakiewicz M. J., *Po Zagładzie. Stosunki polsko-żydowskie 1944-1947*, Warszawa 2008.

Choniawko A., *Wartość źródłowa akt Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej zgromadzonych w Archiwum Państwowym w Poznaniu*, „Poznański Rocznik Archiwalno-Historyczny”, t. II-III (1994-1995).

Choniawko A., *Zasób Archiwum byłego KW PZPR w Poznaniu i jego zawartość źródłowa*, „Poznański Rocznik Archiwalno-Historyczny”, t. I (1993).

Czarnecki H., *Organizacje niepodległościowe działające na terenie Wielkopolski w latach 1945-1956. Przewodnik po dokumentach sądowo-więziennych*, Poznań 2009.

Drzymała P., *Charakterystyka kartoteki zagadnieniowej na podstawie materiałów Wydziału „C” KW MO w Poznaniu*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944-1989” 2006, nr 1(3).

Dudek A., *Dzieje dziesięciomilionowej „Solidarności” (1980-1981)*, [w:] *Droga do niepodległości: „Solidarność” 1980-2005*, pod red. A. Borowskiego, Warszawa 2005.

Dziuba A., *Kwestia wiarygodności akt agenturalnych. Refleksje po analizie akt 150 tajnych współpracowników aparatu bezpieczeństwa w województwie śląskim i katowickim z lat 1945-1956*, [w:] *W kręgu teczek. Z badań nad zasobem i funkcjami archiwum Instytutu Pamięci Narodowej*, red. J. Bednarek, P. Perzyna, Łódź-Toruń 2006.

Encyklopedia popularna PWN, t. IV, Warszawa 1997.

Handke W., Kościński R., Kuświk B., *Wielkopolskie regiony NSZZ „Solidarność” (Kalisz, Konin, Leszno, Pila). Rekonesans archiwalny w zasobie OBUiAD IPN w Poznaniu*, [w:] *Wielkopolska „Solidarność” w materiałach aparatu represji (1980-1989)*, red. W. Handke, Poznań 2006.

- Hermański Sz., *Struktura organizacyjna i zakres działania Biura „B” (obserwacji) Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w latach osiemdziesiątych*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944-1989” 2009, nr 1(7).
- Horst W., *Kancelarie i archiwa Centralnego Komitetu Wykonawczego Polskiej Partii Socjalistycznej, Komitetu Centralnego Polskiej Partii Robotniczej i Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (1944-1990)*, Warszawa 2006.
- Informator o zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej (stan na dzień 31 XII 2008 r.)*, red. J. Bednarek, R. Leśkiewicz, Warszawa 2009.
- Instrukcje pracy operacyjnej aparatu bezpieczeństwa 1945-1989*, oprac. T. Ruzikowski, Warszawa 2004.
- Kałużny W., *Walka Organów Bezpieczeństwa i Milicji Obywatelskiej z reakcyjnym podziemiem*, [w:] *Służba Bezpieczeństwa i Milicja Obywatelska w walce o ład i bezpieczeństwo na ziemi kaliskiej*, red. Cz. Mojsiewicz, Kalisz 1984.
- Koller S., *Brakowanie i niszczenie dokumentacji operacyjnej Służby Bezpieczeństwa w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych (1956-1990)*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” t. IV, 2011.
- Komaniecka M., *Dzienniki korespondencyjne, rejestracyjne, archiwalne i koordynacyjne jako źródła historyczne*, [w:] *Wokół teczek bezpieki. Zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze*, Kraków 2006.
- Komaniecka M., *Organizacja i funkcjonowanie kartotek ogólnoinformacyjnej i zagadnieniowej aparatu bezpieczeństwa*, [w:] *Wokół teczek bezpieki. Zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze*, Kraków 2006.
- Komaniecka M., *Struktura i normatywy pionu „W” i jego poprzedników (1944-1989)*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944-1989” 2011, nr 1(8-9).
- Korkuć M., *Niepodległościowe oddziały partyzanckie w Krakowskim (1944-1947)*, Kraków 2002.
- Kościński R., Leśkiewicz R., *Brakowanie i niszczenie dokumentów Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Poznaniu w latach 1989-1990. Wybrane zagadnienia*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” t. II, 2008.
- Kozłowski M., *Województwo kaliskie w świetle telexów Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (1977-1986)*, Kalisz 2004.
- Kruk M., *Niszczenie materiałów archiwalnych w Wojewódzkim Urzędzie Spraw Wewnętrznych w Gdańsku w latach 1989-1990*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” t. II, 2008.
- Kuświk B., *NSZZ „Solidarność” byłego województwa kaliskiego (1980-1981) w zasobie Instytutu Pamięci Narodowej*, [w:] *Wielkopolska „Solidarność” w materiałach aparatu represji (1980-1989)*, red. W. Handke, Poznań 2006.
- Leśkiewicz R., *Wojskowy Sąd Rejonowy w Poznaniu (1946-1955). Organizacja, funkcjonowanie, procesy archiwotwórcze*, Warszawa-Poznań, 2009.
- Łuczak A., *Podziemie niepodległościowe w Wielkopolsce w latach 1945-1956. Próba charakterystyki*, [w:] *Konspiracja antykomunistyczna i podziemie zbrojne w Wielkopolsce w latach 1945-1956*, red. A. Łuczak, A. Pietrowicz, Poznań 2007.
- Łuczak A., *Wielkopolska w oczach polskiego podziemia niepodległościowego. Sprawozdanie miesięczne Komendy Okręgu Poznańskiego Delegatury Sił Zbrojnych na Kraj za sierpień 1945 roku*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2005, nr 2 (8).
- Magier D., *Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Białe Podlaskiej 1975-1990*, [w:] *Dzieje biurokracji na ziemiach polskich*, t. 1, Radzyń Podlaski 2008.
- Milczanowski P., *Specyfika struktury organizacyjnej Archiwum MSW*, [w:] *Wokół teczek bezpieki. Zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze*, Kraków 2006.
- Musiał F., *Podręcznik bezpieki. Teoria pracy operacyjnej służby bezpieczeństwa w świetle wydawnictw resortowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych PRL (1970-1989)*, Kraków 2007.

- Musiał F., *Wstęp*, [w:] *Osobowe źródła informacji – zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze*, red. F. Musiał, Kraków 2008.
- Niepokorni 1945-1956*, zebrał i oprac. J. Piotrowski, Kalisz 2002.
- Osobowe źródła informacji – zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze*, red. F. Musiał, Kraków 2008.
- Peterman R., „Rozkaz – zniszczyć!”, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2006, nr 1-2 (60/61).
- Peterman R., *Proces brakowania i niszczenia akt aparatu bezpieczeństwa państwa w latach 1954-1990 na przykładzie województwa łódzkiego* [w:] *Wokół teczek bezpieki. Zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze*, red. F. Musiał, Kraków 2006.
- Piłarski S., Rąbiega R., *Źródła do dziejów NSZZ „Solidarność” w zasobie archiwalnym Oddziału IPN w Łodzi*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” t. VII, 2013.
- Piłarski S., Rąbiega R., *Źródła do dziejów NSZZ „Solidarność” w zasobie archiwalnym Oddziału IPN*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” t. VI, 2013.
- Piłarski S., *Zacieranie śladów*, „Do Rzeczy” 2015, nr 6.
- Piłat J., *Zasady prowadzenia, funkcjonowanie oraz rola ewidencji operacyjnej SB z uwzględnieniem przydatności zachowanych materiałów ewidencyjnych w bieżącej pracy Instytutu Pamięci Narodowej*, [w:] *W kręgu teczek. Z badań nad zasobem i funkcjami archiwum Instytutu Pamięci Narodowej*, red. J. Bednarek, P. Perzyna, Łódź-Toruń 2006.
- Piotrowski P., *Śłużba Bezpieczeństwa w latach 1975-1990*, [w:] *Aparat Bezpieczeństwa w Polsce. Kadra kierownicza*, t. IV (1975-1990), red. P. Piotrowski, Warszawa 2008.
- Piotrowski P., *Struktury Śłużby Bezpieczeństwa MSW 1975-1990*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2003, nr 1(3).
- Pismo okólne nr 1 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z 29 IV 1992 w sprawie postępowania z dokumentacją przejętą z b. archiwów zakładowych komitetów wojewódzkiej Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (KW PZPR)*, [w:] *Zbiór przepisów archiwalnych wydanych przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w latach 1952-2000*, Warszawa 2001.
- Pismo okólne nr 3 Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z 24 X 1994 r. w sprawie oceny dokumentacji przejętej z b. archiwów komitetów wojewódzkich PZPR*, [w:] *Zbiór przepisów archiwalnych wydanych przez Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych w latach 1952-2000*, Warszawa 2001.
- Próchniak L., *Województwo kaliskie*, [w:] *Aparat Bezpieczeństwa w Polsce. Kadra kierownicza*, t. IV (1975-1990), red. P. Piotrowski, Warszawa 2008,
- Rocznik Polityczny i Gospodarczy 1948*, Warszawa 1948.
- Schlender G., *Młodzieżowa Organizacja Podziemna „Orzeł” w Kaliszu (1952)*, „Rocznik Kaliski” t. XXXVII (2011).
- Schlender G., *NSZZ „Solidarność” Region Wielkopolska Południowa*, [w:] *NSZZ „Solidarność” 1980-1989*, t. IV, *Polska Zachodnia*, pod red. Ł. Kamińskiego, G. Waligóry, Warszawa 2010.
- Schlender G., *NSZZ „Solidarność” w województwie kaliskim w latach 1980-1990*, Kalisz 2006.
- Schlender G., *Olśówka Franciszek*, [w:] *Słownik biograficzny Wielkopolski Południowej (ziemi kaliskiej)*, t. III pod red. Danuty Wańki, Kalisz 2007.
- Schlender G., *Opozycja antysocjalistyczna w Kaliszu w latach 1945-1953*, „Kronika Wielkopolski” 2003, nr 3 (107).
- Schlender G., *Solidarność Wielkopolski Południowej w latach 1980-2000. Zarys dziejów*, Kalisz 2001.
- Schlender G., *Sześciedziąt lat działalności Archiwum Państwowego w Kaliszu. Zarys dziejów*, Kalisz 2011
- Schlender G., *Wichliński Sławomir*, [w:] *Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976-1989*, t. II, red. naukowa G. Waligóra, Warszawa 2012

- Sierchuła R., *Okręgowe struktury podziemia zbrojnego w Wielkopolsce*, „Niezależna Gazeta Polska” z 6 IV 2007, dodatek specjalny IPN, s. III.
- Służba Bezpieczeństwa i Milicja Obywatelska w walce o ład i bezpieczeństwo na ziemi kaliskiej*, red. Cz. Mojsiewicz, Kalisz 1984.
- Statut Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej z uzupełnieniami i poprawkami uchwalonymi przez X Zjazd PZPR. Regulamin wyboru delegatów, władz i organów kontrolnych w PZPR*, Warszawa 1987.
- Tylski K., *Zasady funkcjonowania ewidencji operacyjnej Służby Bezpieczeństwa*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” t. VI, 2013.
- W kręgu „teczek”. Z badań nad zasobem i funkcjami archiwum IPN*, red. J. Bednarek, P. Perzyna, Łódź-Toruń 2006.
- Wartość naukowa i stan opracowania zasobu archiwalnego Instytutu Pamięci Narodowej*, red. R. Kościński, R. Leśkiewicz, Poznań-Warszawa 2010.
- Wokół pogromu kieleckiego*, t. II, red. J. Żaryn, L. Bukowski, A. Jankowski, Warszawa 2008, s. 492.
- Wokół teczek bezpieki – zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze*, red. F. Musiał, Kraków 2006.
- Wybory 1947 – mit założycielski komunizmu*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2007 nr 1-2 (72-73).
- Zajac E., *Akta operacyjne Służby Bezpieczeństwa – wybrane problemy warsztatowe w świetle przepisów i procedur obowiązujących w pionie „C”*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2003, nr 19-20.
- Zajac E., *Ślad pozostaje w aktach. Wybrane zagadnienia dotyczące funkcjonowania ewidencji operacyjnej w latach 1962-1989*, [w:] *Wokół teczek bezpieki. Zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze*, Kraków 2006.
- Zajac E., *Wstęp do badań nad archiwami SB*, [w:] *Policja tajna przy robocie. Z dziejów państwa policyjnego w PRL*, red. H. Głębocki, Kraków 2005.

Noty o autorach

Piotr Falkowski, urodzony w 1990 r. w Lipnie. Absolwent Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, studiował na kierunku archiwistyka i zarządzanie dokumentacją. Autor prac dyplomowych pt. *Falszerstwa dokumentów w okresie staropolskim* oraz *Falszerstwa rodziny Czarnkowskich*. Uczestnik trzech studenckich konferencji naukowych, gdzie wygłosił następujące referaty: *Metody fałszowania dokumentów w okresie staropolskim* (ukazał się w *Pamiętniku XV Ogólnopolskiego Zjazdu Studentów Archiwistyki*), *Stanisław Krzysztof Janikowski – najwybitniejszy fałszerz okresu staropolskiego*, *Falsyfikaty czarnkowskie*. Od maja 2015 r. archiwista w Archiwum Państwowym w Kaliszu.

Włodzimierz Janowski – historyk, archiwista; absolwent Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu; od 1990 r. pracownik Archiwum Akt Nowych, aktualnie kierownik Oddziału I Opracowania Zasobu; autor i współautor kilkudziesięciu książek, edycji źródłowych i artykułów z zakresu dziejów Polski XX wieku; zainteresowania badawcze koncentrują się na zagadnieniach metodyki archiwalnej, archiwoznawstwa, dziejach ruchu młodzieżowego, historii Polski po 1944 r., ustroju władz i funkcjonowaniu aparatu KC PZPR. Działacz Stowarzyszenia Archiwistów Polskich, członek ZG SAP, wiceprezes Oddziału Warszawskiego tej organizacji.

Katarzyna Kalisz – z wykształcenia historyk sztuki (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego); jako archiwista zajmuje się fotografią od 2003 r. najpierw w Archiwum Dokumentacji Mechanicznej, potem w Narodowym Archiwum Cyfrowym; od 2012 r. kierownik Oddziału Zbiorów Fotograficznych.

Stanisław Koller (ur. 1956) – historyk, doktor nauk humanistycznych, archiwista, pracownik Samodzielnej Sekcji Badań Archiwalnych i Edycji Źródeł Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów IPN w Warszawie. Zajmuje się przemianami zachodzącymi w społeczeństwie polskim i rosyjskim w czasach najnowszych. Autor książek: *Odrodzenie Kościoła katolickiego na Syberii* (2001) oraz *Postsowiecka religijność katolików na Syberii* (2003). Współredaktor serii wydawniczej „Polska i Ukraina w latach trzydziestych – czterdziestych XX wieku. Nieznane dokumenty z archiwów służb specjalnych”.

Piotr Orzechowski (ur. 1972), absolwent Wydziału Historycznego UAM (1997), pracownik Oddziałowego Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów IPN Oddział w Poznaniu (od 2001), współautor publikacji źródłowych: *Wybory do sejmu z 19 stycznia 1947 roku w województwie poznańskim. Wybór źródeł* (2010), *NSZZ „Solidarność” Region Konin. Wybór dokumentów, t. I, 1980-1981* (2012), *Referendum*

z 30 czerwca 1946 roku w województwie poznańskim w dokumentach UB. Wybór źródeł (2015), autor artykułów publikowanych m.in. w: „Bibliotece Poznańskiego Humanistycznego Towarzystwa Naukowego”, „Zeszytach Swarzędzkich. Roczniku regionalnym” oraz „Grot – Zeszytach Historycznych poświęconych historii wojska i walk o niepodległość”.

Robert Rabiega (ur. 1977), historyk, absolwent Uniwersytetu Łódzkiego. Od 2001 r. zatrudniony w OBUiAD IPN w Łodzi (koordynator zespołu). Swoje zainteresowania badawcze wiąże z zagadnieniami antykomunistycznego podziemia niepodległościowego oraz opozycją demokratyczną w latach 1980-1989. Autor biogramów opublikowanych w słowniku biograficznym *Konspiracja i opór społeczny w Polsce 1944-1956*, współautor publikacji źródłowych: *Stan wojenny w regionie łódzkim w dokumentach Służby Bezpieczeństwa* oraz *SB wobec NSZZ „Solidarność” w regionie łódzkim 1980-1981*.

Kamil Stiel ur. 1969 r., mgr, historyk, starszy kustosz archiwalny, pracownik Instytutu Pamięci Narodowej Oddział we Wrocławiu, doktorant Instytutu Historii Uniwersytetu Wrocławskiego, autor artykułu *Wyspy wolności*, [w:] *Kościół i kultura niezależna*, red. B. Tracz, Katowice 2011.

Paweł Tomasik – absolwent Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW. W latach 1990-2001 asystent, wykładowca w Instytucie Nauk Politycznych UW, od 2006 r. pracownik Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów IPN. Współautor (razem z Krzysztofem Kaczmarem) albumu *Adam Doboszyński 1904-1949* (2010) oraz edycji źródeł *Marzec 1968 w dokumentach MSW*, t. I, *Niepokorni* (2008), t. II, *Kronika wydarzeń*, cz. 1 (2009), cz. 2 (2015).

Łukasz Trznadel – urodzony w 1985 r. w Głogowie. W 2009 r. ukończył historię na Uniwersytecie Wrocławskim, obroniwszy pracę magisterską pt. *Rozwój Bractwa Św. Piusa X w Polsce*. W latach 2010-2011 pracownik archiwum Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Głogowie. Od grudnia 2011 r. pracuje w Archiwum Wojskowym w Oleśnicy. Jest starszym archiwistą w Sekcji Opracowania, Udostępniania i Kwerend.

Grzegorz Waliś – urodzony w Kaliszu w 1969 r., absolwent UAM w Poznaniu na kierunku historia ze specjalizacją archiwistyczną z 1994 r. W tym samym roku rozpoczął pracę w AP w Kaliszu. Obecnie jest kustoszem oraz kierownikiem Oddziału I Gromadzenia i Ewidencji Materiałów Archiwalnych. Opublikował prace z zakresu informacji archiwalnej i historii regionalnej m.in.: *Informator o zasobie Archiwum Państwowego w Kaliszu (stan na 30 września 1998 r.)*, Kalisz 1998, *Miejsca pamięci powstania styczniowego na terenie powstańczego województwa kaliskiego*, Kalisz 2013 (współautor), *Charakterystyka zasobu Archiwum Państwowego w Kaliszu*, [w:] *Calisiana rozproszone. Źródła do dziejów Kalisza w polskich zasobach archiwalnych* wydana przez Archiwum Państwowe w Kaliszu, pod red. G. Schlender, Kalisz 2013, s. 179-204. Przygotował również do druku kilka wspomnień dotyczących Liskowa i Kalisza oraz *Materiały źródłowe do dziejów powstania styczniowego w zasobie Archiwum Państwowego w Kaliszu*, Kalisz 2013.

Zofia Wojciechowska z domu Buczkowska urodzona w 1959 r. w Lnianie koło Bydgoszczy. Starszy kustosz w Archiwum Państwowym w Poznaniu. Absolwentka studiów historycznych ze specjalizacją archiwalną na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, a także podyplomowego kursu edytorstwa źródeł historycznych na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, stażu archiwalnego w Archiwum Narodowym Francji w Paryżu i kursu dyplomatyki i paleografii łacińskiej w Bari we Włoszech. Współpracuje z Wydawnictwem Miejskim w Poznaniu, z Pracownią Onomastyczną UAM w Poznaniu, z Muzeum Narodowym w Poznaniu oraz z Wydziałem Historycznym UAM w zakresie edukacji archiwalnej. Jest także autorką opracowań naukowych, artykułów, publikacji źródłowych i opisów źródeł archiwalnych, poświęconych głównie historii Poznania i Wielkopolski.

Indeks osobowy

A

Abramowicz Z., prof. dr hab. 135
Adamczak S., płk 135, 136
Adamek Aleksander 124
Albrecht Gerhard, student prawa 13, 119
Anders Władysław, gen. 51, 61
Andersz Andrzej, chor. 71
Andersz M. 135
Antczak S. 13, 134
Araszkiewicz A., fot. 142, 143, 144
Arseni Wasyl, kpr. 57
Asnyk Adam, poeta 129, 144

B

Balbus T. 329
Balcerzak K. 136
Banasiak Tadeusz 283
Barciński A., płk 134
Bargenda L. 221
Bartnicki Ignacy 283
Bąk M., ppłk 135
Bednarek J. 57, 65, 118, 319
Bednarek W., płk 136
Bergman, II sekr. KM PPR w Kaliszu 23
Bessert Zbigniew, reż. 141
Bestian-Zajac Anna, archiw. 4
Białek S. 329
Biegacz, ps. zob. Lisowski Albin
Bieniek, dr 135
Bieńkowska W. 21
Bierut Bolesław, prezydent RP 211
Bigoński W. 135

Bijak B. 354

Błaszczyk Stanisław 284
Błysk, ps. 45, 46
Bocian, ps. 369
Bojszcak Stanisław 221
Bora, ps. zob. Borostowski Zygmunt
Borącz Piotr 141
Borostowski Zygmunt, ps. Bora 40, 46, 47
Borowiak Adam 19
Borowiak Kazimierz 283
Borowski A. 151
Brożyna W. 135
Brzechczyn Krzysztof, autor 39, 40, 48
Brzęk W., kpt. 13, 134, 135
Brzóska, ps. zob. Szymczak Lucjan
Buda Stanisław, ps. Orzeł 11, 17, 45, 46, 55, 284, 295
Bukowski L. 60
Burkiewicz Tadeusz, kpt. 55, 61
Bury, ps. 46

C

Cegielski Z., ppłk 134
Cempel Sylwester, wójt 46
Chlebiński J., właściciel apteki 264
Chmiel A. 21, 32
Chodakiewicz Marek Jan 60
Chodakowski P., kpt. 135
Chodyła Zbigniew, I sekr. KW PZPR w Kaliszu 193, 194
Chojnacki Eugeniusz 129
Choniawko Andrzej, dr 224

- Chopin Fryderyk 208
 Chrzanowska-Rabsztyńska, właścicielka apteki 240
 Cień, ps. 46
 Ciesielska Danuta 129
 Ciesielska Krystyna 129
 Ciesiołka B. 136
 Cilecki E., mjr 136
 Cukonow Mikołaj, kpt. 58
 Czapczyk H. 136
 Czaplicki Z. 134
 Czarnecki H. 45
 Czaykowska Irma, reż. 142
 Czelny Józef, mjr 41
- D**
 Danielewski Bogusław, aktor 142
 Dankowski Henry, gen. bryg. 329
 Dąbrowiecki Stanisław 141
 Dąbrowska Maria, pisarka 13, 141, 144
 Dembowy Jan 284
 Drygas, fot. 141
 Drzymała P. 340
 Drzymała, ps. 296
 Dudek Antoni 151
 Dzbanysek Józef 18
 Dzielný, ps. zob. Rogiński Giedymin
 Dzierżek Stefan, ks., jezuita, duszpasterz „Solidarności” 354
 Dziuba A. 319
- E**
 Eck Ernst 124
- F**
 Fabijański W. 134
 Falkowski Piotr, autor, archiw. 14, 151
 Fibinger Bogumiła, st. kpr. 71
 Fijałkowski A. 134
 Filipiak Franciszek 59, 60
- G**
 Głabiszewski Ziemowit, członek antykomunistycznej Polskiej Organizacji Podziemnej 284
 Głębicka Kazimiera 284
 Głębocki H. 307
 Gola, rodz. 172
 Gorgola Stanisław, I sekr. KM PPR w Kaliszu 24
 Góra J. 136
 Górka Czesław 141
 Grom, ps. 46
 Groźny, ps., zob. Kokolski Eugeniusz
 Grzełńska Grażyna 18
- Grzełński Edward, działacz i drukarz podziemnej „Solidarności” 18
 Grzęda Stanisław, fot. 144, 145
 Grzywacz Józef 284
 Gulbinowicz Henryk, kardynał 329
- H**
 Habowski Stanisław, płk 41
 Hanausek T., prof. dr hab. 136
 Handke Waldemar 118
 Hartman Georg 124
 Hawalej Adam, fot. 142
 Henke K. 135
 Henner, por. 41
 Hołodniak Z. 135
 Horoszkiewicz Edward 191
 Horst W. 224
 Huragan, ps. 46, 47
- I**
 Ibárruri Dolores 129
 Ignasiak Antoni 48
 Izdebski Andrzej 284
- J**
 Jachowski, wizytator 129
 Jakubowski J. 21
 Jan Paweł II, papież 14, 15, 205
 Jankowski A. 60
 Janowski Włodzimierz, autor, archiw. 10, 21
 Jasiecki M., fot. 144
 Jasiński M. 347
 Jaśkiewicz Józef, właściciel apteki 240
 Jaśniak Józef 284
 Jaśniewicz Lucjan, rzeźnik 237
 Jędrych W. 136
 Jułga Franciszek 284
- K**
 Kaczmarek J. 135
 Kaliński L., ppor. 135
 Kalisz Katarzyna, autor, archiw. 13, 139
 Kalita Krzysztof, chor. 71
 Kałuża M., fot. 208
 Kałużny Wojciech, ppłk 71, 133
 Kamiński Łukasz, dr, prezes IPN 19, 118, 152, 354
 Karpacz Jerzy, płk, doc. dr 311, 312
 Karwacki Andrzej 284
 Karwelis Witold, ppor. 57
 Kasperczyk Henryk 284
 Kaźmierski L. 134
 Kempa B. 221
 Kerber Franciszek 133

- Kieres Leon, prof. dr hab. 303
 Kiszczak Czesław, gen. 334
 Klimczak E. 136
 Klus, mjr 41
 Kobierski A. 134
 Kokolski Eugeniusz, ps. Groźny 11, 17, 18, 40, 45, 46, 133, 284, 369
 Kolb Karl, dr, prok. gen. w Kaliszu 283
 Kolejwa M. 135
 Koller Stanisław, autor 11, 12, 63, 107, 328, 329, 335
 Kołodziej Edward 21
 Kołomejczyk N. 21
 Komaniecka Monika 308, 319
 Komar A.B., dr 136
 Komin, ps. 284
 Konarski A. 221
 Kondracki Wojciech, fot. 140
 Konopnicka Maria, pisarka 144
 Kopciowski Bogdan, aktor 142
 Korewski Wasył, płk 41, 60
 Korkuć M. 49
 Koszutski Bronisław, dr, prezydent m. Kalisza 14, 147, 149, 212
 Kościański R. 65, 118, 329
 Kościuszko, ps. zob. Rączka Marian
 Kotowski, właściciel piekarni w Błazkach 237
 Kowalczyk M., właściciel warsztatu samochodowego w Kaliszu 237
 Kowalski Aleksander, przedstawiciel KC PPR 24
 Kowalski C., płk 135
 Kozibura Roman 204
 Kozierski Florian 51
 Kozłowski Marek, dr 205, 354
 Koźlik Józef 284
 Krajewski Paweł 284
 Krasinkiewicz R. 135
 Krawczyk 51
 Krawczyk Andrzej 128
 Krawczyk Rafał 172
 Krokos Elżbieta, tłumacz 4
 Królak Romuald, fot. 140, 141
 Kuc Edward, por. 61
 Kuczyński Stanisław 300
 Kujankowa S., właściciel apteki 240
 Kujawiński E., płk 307
 Kulisiewicz Tadeusz, grafik 13, 141
 Kupczyk 51
 Kuroń Jacek 153, 165, 168
 Kuster K., właściciel Zakładu Elektryczno-Technicznego w Kaliszu 237
 Kuświk Bartosz 118
 Kwaśniewski Aleksander, prezydent RP 14, 147, 149
 Kwiatkowski B. 134
 Kwieciński Bolesław 283
L
 Langendorff Eleonore 124, 125
 Langierowicz Julian 133
 Langner J., płk 136
 Lenart J. 135
 Lesiakowski K. 354
 Lesień Zbigniew, aktor 142
 Leśkiewicz Rafał 40, 65, 118, 329
 Lewkow K., por. 134
 Lipka M., prof. dr hab. 136
 Lis A. 13, 134
 Lisewski zob. Lisowski Albin
 Lisowski Albin, ps. Biegacz 45
 Lissowski W., właściciel młyna w Błazkach 237
 Lot-Myśliwski, por. zob. Myśliński, ppor.
Ł
 Łakomiak Franciszek 284
 Ławacz Jerzy, scenograf 141, 142
 Ławniczak Tadeusz, podinsp. 314
 Łebski Czesław, sekretarz KW 188
 Łęcki L. 134
 Łuczak Agnieszka 39, 40, 61
 Łysiak Stanisław, ps. Groźny 17, 296
 Łyszczak Lidia 4
M
 Machnicki Stanisław, płk 331
 Magier Dariusz 196, 199
 Malinowski J., fot. 144
 Maliszewski S. 134
 Małolepszy Jan, ps. Murat 17, 284, 296, 297
 Mały, ps. 46
 Maniusiak E. 21
 Marciniak, I sekr. KP PPR w Kaliszu 24
 Martyn Tadeusz 171
 Mattheus Konrad, post. Gostyczyna 124
 Matysiak Marian 284
 Mąkowski J., właściciel młyna w Błazkach 237
 Mehr Władysław 283
 Mellerowicz Dorota 252
 Mencil Miroslawa, działaczka opozycji 18
 Michalak K. 134
 Michalczak K. 134
 Michalski Roman 141

- Michnik Adam 153
Miedzianowska Jadwiga, archiw. 236
Mikołajczyk Piotr 284
Mikołajczyk Stanisław, polityk 11, 48, 49, 50, 296
Milczanowski P. 319
Mistewicz T. 134
Mistewicz W. 134
Mniszkówna Helena 258
Mojsiewicz Czesław 63, 136
Mroczkowski W. 21
Murat, ps. zob. Małolepszy Jan
Musiał Filip 65, 329, 358, 368, 369
Myśliński, ppor. 55
- N**
Nawrociak J. 134
Nawrocki Stanisław, prof. dr hab., archiw. 16, 236, 288
Nierlich Kurt, student medycyny 13, 119
Nowacki A. 136
Nowacki Adam, czł. SDKPiL 204
Nowak Ryszard, ppor. 71
Nowak Stanisław 284
Nowak T., doc. dr hab. 136
Nowakowski Jan 284
Nowakowski T. 136
Nowicki Władysław, płk 67, 183, 305
Nowożycki B. 21
- O**
Obidniak Alina, reż. i dyr. Teatru im. W. Bogusławskiego w Kaliszu 141, 142
Obsadny Kazimierz, działacz NSZZ „Solidarność” 221
Olczak Tadeusz 283
Olejniczak Marian 284
Olejniak Monika, red. 147
Olkiewicz J., mjr 134
Olszówka Franciszek, ps. Otto 11, 17, 40, 45, 46
Orlik, ps. 46, 284, 296
Orzechowski Piotr, autor 16, 17, 289
Orzeł, ps., zob. Buda Stanisław
Orzeszkowa Eliza, pisarka 129
Osiński A., kpt. 307
Ostrowski Marian, II sekr. KM PZPR w Kaliszu 283
Otto, ps., zob. Olszówka Franciszek
Owczarski Marian, rzeźbiarz 208
- P**
Paluszczyk Stanisław 284
Panas Włodzimierz, mjr, prokurator 41, 47
Pawła S., prof. dr hab. 135
Pawlak Maciej, przewodniczący RO ZMD w Kaliszu 183
Pawlenko, mjr 41
Pawnicki S., właściciel apteki 240
Penc Franciszek, mjr 16, 283
Peplowski A., ppłk 136
Pergolesi Giovanni Battista 258
Perliński Stanisław 154, 172
Perzyna Paweł 65, 307, 308, 310, 315, 319, 344, 354
Peterman Radosław 329, 347
Piasecki Józef 284
Piaskowski Z. 136
Piestrzyński L. 135
Pietkiewicz Antoni, działacz ROPCiO, wojewoda kaliski 13, 19, 128, 165
Pietrowicz A. 39, 40
Pietrzak Edyta, archiw. 4
Pietrzak Jerzy, prof. dr hab. 4, 7, 19
Pilarski S. 118, 329, 334, 335, 342, 354
Piłat J. 319
Piotrowski Jurand, członek antykomunistycznej Młodzieżowej Organizacji Podziemnej 17, 133
Piotrowski Kazimierz, płk 71
Piotrowski P. 65, 68, 71, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 314
Pisarski P. 135
Pluciński Stanisław 51
Płaszynski Mieczysław, właściciel apteki 240
Podolski J., mjr 134
Podziemski J., fot. 146
Popławski J., płk, dr 134
Promny Bolesław 16, 291
Próchniak Leszek 306, 310
Prus Stefan 297
Przybylski Wojciech 18
Pucińska Lidia 146
- R**
Rabiega Robert, autor 17, 118, 303, 342, 354
Raciniowski Zenon 134
Radziszewski, fot. 140
Rataj Ignacy, komendant MO MiP w Kaliszu 12, 124
Rawo W., mjr 134
Rączka Marian, ps. Kościuszko 40
Rogiński Giedymin, ps. Dzielný 40, 45
Rogoziński zob. Szolc-Rogoziński Stefan

Rokossowski Konstanty 129
 Romiński M. 134
 Rosołek A. 354
 Roswenc Bronisław 51
 Rozmysłowicz Witold, fot. 140, 141, 142
 Rudy, ps. 46
 Rupiczak Józef 284
 Ruszkowska Aleksandra, sierż. szt. 71
 Rutkowski S., płk, doc. dr hab. 136
 Ruzikowski T. 65, 319
 Ryś, ps. 46, 57
S
 Sadowski Józef 223
 Samsonowicz Henryk, prof. dr hab., Minister Edukacji Narodowej 14, 177
 Sapiński Grzegorz, prezydent m. Kalisza 19
 Schlender Grażyna, dr 8, 10, 16, 17, 18, 19, 118, 152, 205, 354
 Seko Kazimierz, fot. 142
 Sęp, ps. 46
 Siarkiewicz A. 135
 Sieradzan Józef, ks., proboszcz Parafii św. Gotarda w Kaliszu 13, 128
 Sieradzan Kazimierz 27, 30
 Sierchuła R. 40
 Sikora T. 221
 Siwek A., por. 134
 Siwicki Florian, Minister Obrony Narodowej 144
 Siwiec Marek, polityk 14
 Skoczek Józef, płk, szef Służby Bezpieczeństwa w Kaliszu 63, 67, 130, 305, 306, 309, 311, 312, 335, 337, 350
 Skowron Władysław 133
 Skowroński Władysław 283
 Słaby A. J., kpt. 13, 134, 135
 Słodowicz R. 134
 Sobczak T., płk 134
 Sobieszczański (Sobiekczański) Jerzy, mjr 55, 61
 Sobstyl J., ppłk 135
 Sopoćka Jerzy, aktor 141
 Sowiński T. 134
 Spaleniak Stanisław, dowódca poakowskiego oddziału partyzanckiego 133, 284, 296
 Stanisławski Wincenty, właściciel Zakładu Kotlarско-Miedzianego w Kaliszu 238
 Starostecka Elżbieta, aktorka 142
 Starzycka Kazimiera, aktorka 141
 Staszyszyn Zbigniew, fot. 140, 141
 Stawski Eligij 141

Stępnia Władysław, dr hab., Naczelnny Dyrektor Archiwów Państwowych 8, 19
 Stiel Kamil, autor 18, 357
 Strykowski Krzysztof, prof. UAM dr hab., archiw. 4, 8
 Sulińska Jadwiga, aktorka 141
 Sumiński T., właściciel apteki 264
 Szary, ps. 45
 Szatanowski J. 135
 Szczepaniak Roman, archiw. 16, 290
 Szczepanowski Jan 284
 Szczupłowska Alina, por. 71
 Szczygieł Tadeusz, gen. bryg. 330
 Szekspir William 142
 Szerszeń J., ppłk 134
 Szolc-Rogozieński Stefan 144
 Szostak Andrzej, chor. 71
 Szubert W. 135
 Szymczak Lucjan, ps. Brzóska 17, 284, 296
 Szymura A. 136
 Szyperko Mariusz 141
Ś
 Śledź Czesław 284
 Śliwa Bogusław, współpracownik KOR-u, wiceprzewodniczący Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność” Wielkopolska Południowa 165
 Ślusarczyk B., podinsp. 136
 Śniady Czesław 133
 Świątkowski W., ppłk 49
T
 Tempka Władysław 284
 Terech S. 135
 Toborek T. 354
 Tokarczuk Ignacy, bp, ordynariusz Diecezji Przemyskiej 13, 128
 Tomasik Paweł, autor 12, 13, 117
 Trzesąła J., właściciel warsztatu samochodowego w Kaliszu 237
 Trznadel Łukasz, autor 11, 39
 Tucholska Edyta 288
 Tyłski K. 319
 Tymiński Jan 141
 Tyrawski, kpt 41
W
 Wachruszew, mjr 47
 Walasek Janusz 175
 Waldeman, kpt 41
 Waldemar, ps. 57, 61
 Waligóra Grzegorz, red. nauk. 18, 118, 152, 354

- Waliś Grzegorz, autor, archiw. 4, 14, 177
 Wańka Danuta, dr 17
 Warszawski T. 136
 Wasilewski Marian, ps. Wilk 11, 45, 46
 Wawrzyniak W. 135
 Wawrzyniak Wojciech, płk 67, 306, 312, 350
 Wesołek A. 135
 Wichliński Sławomir, działacz NSZZ „Solidarność” 18
 Widawski Jerzy 283
 Wieczorek S. 135
 Wieczorek Zenon 284
 Więckowski Jerzy, płk 67, 306
 Wiktor, fot. 141
 Wilczyński Andrzej, chor. 71
 Wilk, ps., zob. Wasilewski Marian
 Wiśniewska Leokadia 51
 Witkowski Roman 15, 186
 Wojciechowska Zofia, autorka, archiw. 15, 235
 Wojciechowski Marian, prof. dr hab., Naczelnny Dyrektor Archiwów Państwowych 14, 177
 Wojtczak Tadeusz, archiw. 177
 Wojtulewicz Piotr, właściciel Fabryki Cukierków 237
 Wojtyła Karol zob. Jan Paweł II
 Wolf Tadeusz, działacz ROPCiO, członek podziemnej „Solidarności” 128
 Wołowik Bazyli 296
 Wołynow Walentinowicz Borys, kosmonauta 197
 Woźniak Marek, marszałek Województwa Wielkopolskiego 19
 Wójcik Wojciech, reż. 142
 Wróbel Franciszek 284
 Wróblewscy, rodz. 125
 Wyszyński Stefan, prymas 34
 Wyzujak J. 135
Z
 Zabielski Edward 28
 Zając B. 135
 Zając Ewa 307
 Zarakowski 283
 Zaremba Paweł 172
 Zawadzki Jan 133
 Zbraniecki Andrzej, fot. 140, 141, 142
 Zdanowska Lucyna 283
 Ziarkowski Stanisław, płk dypl. 41
 Ziemiński S., doc. dr 136
 Zylberberg Zelik 283
Ż
 Żaryn Jan 60
 Żubr Jan, ppłk 69
 Żyliński Jan 283

Indeks rzeczowy

A

A To My, zesp. muz. 223
 Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego Delegatura
 w Poznaniu 74, 338, 340
 Akcja Opieki nad Matką i Dzieckiem 277
 Antonin, w. 208
 Apteka w Błaszczach 264
 w Cekowie 264
 w Godziszach 264
 w Iwanowicach
 nr 32 241
 Społeczna 264
 w Kaliszu Józefa Jaśkiewicza 240
 mgr. J. Chlebińskiego 264
 mgr. T. Sumińskiego 264
 nr 23 Mieczysława Płaszynskiego 240
 nr 25 S. Kujankowej 240
 nr 26 Chrzanowskiej-Rabsztyńskiej 240
 nr 27 240
 nr 114 240
 nr 115 240
 nr 170 240
 nr 171 240
 nr 178 Leków Gotowych i Leków Zagra-
 nicznych 241
 Samodzielny Punkt Apteczny 241
 S. Pawnickiego 240
 Społeczna nr 25 264
 Społeczna nr 27 264
 Zakładowa nr 24 Szpitala Miejskiego 240
 w Koźminku 241, 264
 w Opatówku 241, 264

w Stawiszynie 241, 264

Archiwa

Archiwum Akt Nowych 7, 9, 10, 11, 21, 23,
 26, 27, 28, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36,
 38
 Archiwum Państwowe w Kaliszu 7, 8, 9, 10,
 14, 15, 16, 19, 139, 140, 141, 151, 152,
 154, 157, 162, 166, 167, 169, 171, 173,
 174, 175, 177, 178, 179, 181, 183, 186,
 189, 194, 197, 199, 205, 207, 208, 209,
 211, 212, 213, 214, 215, 216, 219, 220,
 221, 222, 224, 234, 290
 Archiwum Państwowe w Łodzi Oddział w Sie-
 radzu 10
 Archiwum Państwowe w Poznaniu 7, 9, 15,
 16, 178, 214, 224, 235, 236, 239, 243,
 246, 248, 259, 270, 272, 274, 276, 284,
 285, 287, 288
 Archiwum Państwowe we Wrocławiu 10
 Archiwum Wojsk Lądowych 360
 Archiwum Wojskowe w Oleśnicy 7, 9, 11, 39,
 40, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 51, 53, 55, 56,
 57, 58, 59, 60, 61, 62
 Centralne Archiwum Wojskowe 55, 61
 Narodowe Archiwum Cyfrowe 7, 9, 13, 14,
 139, 140, 141, 143, 145, 146, 147, 148
 Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Zielo-
 nej Górze 16
 Areszt Śledczy we Wrocławiu 358, 359, 368
 Armia Czerwona 11, 12, 39, 40, 58, 59, 64
 Armia Krajowa 11, 16, 39, 40, 43, 46, 47, 50, 52,
 55, 295, 296

B

Bałtyk, m. 48

Banki

Bank Handlowy w Kaliszu 259
w Warszawie 259

Bank Inwestycyjny Oddział w Kaliszu 253, 268

Bank Narodowy Oddział w Kaliszu 238

Bank Przemysłowców Spółka Akcyjna w Poznaniu 260

Bank Rolny Oddział Powiatowy w Kaliszu 249
Rejonowy w Kaliszu 249

Bank Rzemiosła i Handlu Oddział w Kaliszu 260
w Poznaniu 260

Bank Spółdzielczy Rzemieśników i Kupców
Chrześcijańskich w Kaliszu 260

Bank Spółdzielczy w Kaliszu 260

Bank Związku Spółek Zarobkowych Centrala
w Poznaniu 259

Oddział w Kaliszu 259

Gminna Kasa Spółdzielcza w Opatówku 249

Komunalna Kasa Oszczędności miasta Kalisza
i powiatu kaliskiego 259, 260

Narodowy Bank Polski Oddział w Kaliszu 249,
253

Państwowy Bank Rolny w Poznaniu 259

Powszechna Kasa Oszczędności Obsługa Ratal-
nej Sprzedaży w Poznaniu 260

Baranów, gm. 66

Bereza Kartuska, m. 283

Berlin, m. 11, 29

Bezpартyjny Blok Współpracy z Rządem 295

Biała Podlaska, m. 196

Białorusini, naród 248

Białystok, m. 303

reg. 153

Biedrusko, w. 11, 40

Biuro Funduszu Aprowizacyjnego na powiat kaliski
237

Biuro Wojewódzkiego Komitetu Frontu Jedności
Narodu w Poznaniu 273

Biuro Wyborcze „Solidarność” w Kaliszu 172, 175

Blizanów, gm. 66

Blok Demokratyczny 51

Błaszki, m. 237, 242, 264, 280, 371

Bolesławiec, gm. 66

Bralin, gm. 66

Brudzew, w. 238, 280

Brzeziny, gm. 66

grom. 284

w. 371

Budziszków, gm. 52

Bydgoszcz, m. 169, 304

C

Cech Rzemiosł Różnych w Kaliszu 271, 272

Ceków Kolonia, gm. 66

Ceków, w. 42, 264, 280

Centrala Przesiedleńcza w Poznaniu 121

Centralna Agencja Fotograficzna 13, 139, 140, 141,
142, 144, 148, 149

Centralny Ośrodek Szkolenia Młynarskiego „Spo-
łem” w Kaliszu 146, 147

Centralny Ośrodek Szkolenia Młynarskiego
Polskich Zakładów Zbożowych w Kali-
szu 266

Centralny Ośrodek Szkolenia Służby Więziennej
w Kaliszu 304

Centralny Zarząd Przemysłu Ceramiki Budowlanej
„Zachód” w Poznaniu 264

Charków, m. 147, 209

Chelmno, pow. 295

Chicago, m. 146

Chocz, gm. 66

w. 16, 51, 280, 283

Ciechanów, woj. 304

Cienia, w. 241

Cyganie, naród 132

Czasopisma

Bieżąca Informacja 206

Biuletyn Dolnośląski 152

Biuletyn Informacyjny 154, 165, 201, 206

Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej 49, 329

Biuletyn Kaliskiej Organizacji Partyjnej 165,
206

Biuletyn Łódzki 152

Biuletyn Nocny. Pismo NSZZ „Solidarność”
w Kaliszu 133, 159, 160

Biuletyn Wojenny 152

Biuletyn Zarządu Regionu Wielkopolska 152

Budowlani-Niezależnie-Samorządnie 159

Chleb i Woda. Pisma Członków NSZZ „Soli-
darność” 152

Delta 196

Do Rzeczy 334

Expres Kaliski 283

Gazeta Zachodnia 175

Gazeta Zjazdowa 152, 171

Gazetka Słuchaczy WSP 211

Głos Kaliski 25

Głos Solidarności Region Mazowski 152

Głos Wyborczy. Pismo Biura Wyborczego „So-
lidarność” w Kaliszu 172

- Jedność. Tygodnik NSZZ „Solidarność” Regionu Pomorza Zachodniego 152
 Kaliski Włóknarz 160, 175, 196
 Kolec 172
 Kronika Wielkopolski 17
 Magazyn Informacyjny 206
 Niezależna Gazeta Polska 40
 NSZZ „Solidarność”. Pismo MKZ NSZZ „Solidarność” Województwa Kaliskiego 152, 159, 171
 Obserwator Wielkopolski 152
 ORMO 1946-1976 136
 Pamięć i Sprawiedliwość 61, 65, 68, 306
 Postęp 196
 Poszukiwacze. Eksploracja-Podróż-Historia-Przygoda 354
 Poznański Rocznik Archiwalno-Historyczny 224
 Przegląd Archiwalny IPN 107, 118, 319, 328, 329, 342
 Robotnik 128, 206
 Rocznik Kaliski 17
 Serwis Informacyjny MKS NSZZ „Solidarność” w Jarocinie 157
 Serwis Informacyjny NSZZ „Solidarność” Spółdzielczości Mieszkaniowej Region Wielkopolska 159
 Słowo. Pismo Niezależne 133
 Solidarność Rolników 156
 Solidarność. Pismo MKZ NSZZ „Solidarność” Województwa Kaliskiego 133, 152, 160
 Teki Archiwalne 32
 Tygodnik „Solidarność” 171
 Wagon 196
 Wiadomości Dnia. Serwis Informacyjny NSZZ „Solidarność”. Kalisz 152, 160, 171
 Wola Solidarność 172
 Wolny Rolnik 156
 Zeszyty Historyczne WiN-u 319
 Ziemia Kaliska 184
 Czastary, gm. 66
 Czermin, gm. 66
 Czerwone, m. 328
 Częstochowa, m. 292
 reg. 153
 4 Dywizja Piechoty 11, 40, 41, 42, 47, 48, 49, 51, 54, 56, 60, 61
 4 Dywizja Zmechanizowana w Krośnie Odrzańskim 40
 4 Pomorska Dywizja Zmechanizowana 40, 41, 42, 48, 49
 4 Batalion Dowodzenia w Krośnie Odrzańskim 55
 4 Batalion Łączności 55
 4 Samodzielny Batalion Łączności 41
D
 Dachau, m. 34
 Das Nationalsozialistische Kraftfahrkorps 123
 Dęby Szlacheckie, w. 52
 Die Sturmabteilungen der NSDAP 123
 Diecezja Przemyska 13, 128
 Włocławska 292
 Długa Wieś, grom. 252
 Dni Olimpijczyka 148
 Dobrzec, gm. 66
 w. 275
 Dobrzyca, gm. 66
 w. 48, 299
 Dolny Śląsk, reg. 153, 156
 Dom Dziecka w Kaliszu 254
 w Liskowie 254
 Dom Kultury w Kaliszu 144, 145, 164
 Dom Towarowy „Tęcza” w Kaliszu 144
 Doruchów, gm. 66
 Dowództwo Okręgu Wojskowego nr III w Poznaniu 11, 40, 41
 Drugi Sztab Generalny Wojska Polskiego 117
 28 Pułk Artylerii Średniej 54
 21 Kompania Łączności 55
 12 Dywizja Piechoty w Szczecinie 60
 12 Pułk Piechoty w Pleszewie 41, 51, 57
 Dyrekcja Budowy Osiedli Robotniczych w Kaliszu 253
 Dyrekcja Inwestycji Miejskich w Kaliszu 251, 268
 Dyrekcja Okręgu Poczty i Telekomunikacji w Poznaniu 256
 Dyskusyjny Klub Filmowy 223
 Dywizja SA Warta zob. SA Gruppe Warthe
 Dziadowa Kłoda, gm. 66, 208
 w. 10, 357
 Dzierżbin, w. 284
 10 Pułk Piechoty w Ostrowie Wlkp. 41, 46, 57, 61
 Dzikie Stare, w. 284
E
 Episkopat Polski 292
 Erfurt, m. 204, 211
F
 Fabryki i zakłady pracy
 Błaszki
 Fabryka Nici 237
 Piekarnia Kotowskiego 237
 Brudzew
 Tartak 238

Czerwonak

Fabryka Papieru 328

Jarocin

Jarocińskie Fabryki Mebli 168

„Jaroma” Przedsiębiorstwo Państwowe 157

Kalisz

Betoniarnia 266

Biuro Urzędzeń Zdrowotnych i Ogrzewania Centralnego A. Makarowa i Maśłowskiego 16, 237

Cegielnia Michalskiego i Kaczorowskiego w Zagorzynku 16, 238

Chłodnia Składowa 278

Elewator Zbożowy 249

Fabryka Cukierków Piotra Wojtulewicz 237

Fabryka Firanek i Koronek „Haft” 22, 140, 143, 144, 158, 168, 249, 261

Fabryka Fortepianów i Pianin „Calisia” 22, 191, 141, 146, 158, 249, 250

Fabryka Kleju „Spójnia” 237

Fabryka Makaronów 141

Fabryka Maszyn Rolniczych „Agromet” 13, 140, 149

Fabryka Pieczywa Cukierniczego „Kaliszanka” 144, 250, 255, 264

Fabryka Samochodów Rolniczych „Polmo” 266

Fabryka Wyrobów Runowych „Runotex” 14, 15, 22, 128, 139, 140, 142, 149, 158, 164, 167, 175, 195, 249, 255, 349

Kaliska Fabryka Części do Maszyn Włókienniczych i Odlewni Metali „Kallimet” 168

Kaliska Fabryka Lemieszy Wasilewskiego 237

Kaliska Fabryka Ultramaryny 156, 158, 253

Kaliska Manufaktura Pluszu i Aksamitu Edmund Gaede Spółka Akcyjna 24

Kaliska Odlewnia Części Samochodowych 139, 140, 255, 279

Kaliskie Przedsiębiorstwo Budowlane 208, 252, 253, 260, 261

Kaliskie Przedsiębiorstwo Budownictwa Przemysłowego 260

Kaliskie Przedsiębiorstwo Budownictwa 253

Kaliskie Przedsiębiorstwo Usługowo-Nakładcze Przemysłu Terenowego 255

Kaliskie Zakłady Gastronomiczne 253

Kaliskie Zakłady Koncentratów Spożywczych „Winiary” 13, 24, 141, 142, 149, 173, 193, 265

Kaliskie Zakłady Przemysłu Terenowego Materiałów Budowlanych 253

Kaliskie Zakłady Przemysłu Terenowego 241, 255

Kaliskie Zakłady Środków Odżywczych 141, 250

Kaliskie Zakłady Tworzyw Sztucznych 139, 140, 261, 262

Kombinat Budowlany 158

Kombinat Budownictwa Komunalnego 153, 162, 171, 174

Krotoszyńskie Przedsiębiorstwo Ceramiki Budowlanej Zakład „Winiary” 140, 253

Miejska Kolumna Transportu Sanitarnego 251, 254

Miejska Stacja Pogotowia Ratunkowego 254

Miejskie Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej 251, 263

Miejskie Przedsiębiorstwo Handlu Detalicznego Artykułami Przemysłowymi 253

Miejskie Przedsiębiorstwo Handlu Detalicznego Artykułami Spożywczymi 253

Miejskie Przedsiębiorstwo Komunalne 263

Miejskie Przedsiębiorstwo Remontowo-Budowlane 268

Odlewnia Żeliwa 261

Państwowe Zakłady Włókiennicze nr 7 22

Państwowy Ośrodek Maszynowy 252

Powiatowe Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji 252

Polskie Koleje Państwowe 254, 297

Polskie Zakłady Zbożowe 266

Progres – Fabryka Lemieszy 237

Przedsiębiorstwa Konserwacji Sprzętu Wodno-Melioracyjnego 262

Przedsiębiorstwo „Adamek A.” 266

Przedsiębiorstwo „Erhard Schongnitz” 266

Przedsiębiorstwo „Heinrich Gross” 266

Przedsiębiorstwo „Otto Geipel” 266

Przedsiębiorstwo „Putner und Knopf” 266

Przedsiębiorstwo „Sommer Ernst” 266

Przedsiębiorstwo „Walter Bahr” 266

- Przedsiębiorstwo Autowulkanizacji 237
- Przedsiębiorstwo Budownictwa Rolniczego 262
- Przedsiębiorstwo Handlu Sprzętem Rolniczym „Agroma” 159
- Przedsiębiorstwo Instalacji Przemysłowych „Instal” 159
- Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej 193, 254, 264, 265, 278, 367
- Przedsiębiorstwo Przemysłu Gastronomicznego 253
- Przedsiębiorstwo Przemysłu Terenowego 263
- Przedsiębiorstwo Remontowo-Budowlane 249
- Przedsiębiorstwo Remontowo-Budowlanego Gospodarki Komunalnej 262
- Przedsiębiorstwo Transportowe Handlu Wewnętrznego 253
- Rejonowe Przedsiębiorstwo Melioracyjne 262
- Rejonowe Przedsiębiorstwo Młynów Gospodarczych 264
- Ręczna Fabryka Haftu Z. Sypniewskiego 16, 237, 267
- Rzeźnictwo Lucjana Jaśniewicza 237
- Warsztaty Mechaniczne i Samochodowe M. Kowalczyka 237
- Warsztaty Naprawcze Samochodów J. Trzeszały 237
- Warsztaty Remontowo-Montażowe 250
- Watelinefabrik 237
- Wielka Pralnia Parowa 16, 237
- Wojewódzkie Przedsiębiorstwo Handlu Odzieżą 253
- Wojewódzkie Przedsiębiorstwo Tekstylno-Odzieżowe 255
- Wytwórnia Baterii „Radio” 237
- Wytwórnia Haftów „Cepelia” 267
- Wytwórnia Soków Owocowych 237
- Wytwórnia Sprzętu Komunikacyjnego „Delta” 140, 297
- Wytwórnia Sprzętu Komunikacyjnego „PZL” 18, 34, 128, 144, 163, 190, 251, 255, 297, 358
- Wytwórnia Urządzeń Komunalnych „WUKO” 168, 263
- Zakład Elektryczno-Techniczny K. Kuśtera 237
- Zakład Elementów Wyposażenia Budownictwa 262
- Zakład Gazowniczy 249, 265
- Zakład Inkasa Gazu i Elektryczności 249
- Zakład Kotlarsko-Miedziany Wincentego Stanisławskiego 238
- Zakład Produkcji Pomocniczej 249
- Zakład Stolarski i Budowlany 274
- Zakład Wagarski Zjednoczenia Wagarzy 237
- Zakłady Drzewne Przemysłu Terenowego 250
- Zakłady Elementów Wyposażenia Budownictwa „Metalplast-Kalisz” 139, 140
- Zakłady Farb i Lakierów „Polifarb” 203
- Zakłady Garbarskie 22, 249
- Zakłady Drzewne Przemysłu Terenowego 250
- Zakłady Komunalne Przedsiębiorstwa Remontowo-Budowlanego 262
- Zakłady Mięsne 199, 221, 249, 250, 255, 266
- Zakłady Naprawy Samochodów 22, 255, 266
- Zakłady Przemysłu Dziewiarskiego „Polo” 13, 15, 27, 140, 142, 149, 195, 255
- Zakłady Przemysłu Jedwabniczego „Wistil” 13, 140, 142, 143, 149, 160, 178, 223, 243, 249, 255
- Zakłady Przemysłu Transportowego 242
- Zakłady Spożywcze Przemysłu Terenowego 250
- Zakłady Włókien Sztucznych 250
- Zdrój – Wytwórnia Wód Gazowych i Rozlewnia Piwa 237
- Koło
- Kaliskie Przedsiębiorstwo Przemysłu Terenowego 255
- Kotlin
- Zakłady Przetwórstwa Owocowo-Warzywnego „Kotlin” 167
- Krotoszyn
- Państwowy Ośrodek Maszynowy 160
- Wytwórnia Sprzętu Mechanicznego „PZL-Krotoszyn” 160
- Lubin
- Zakłady Górnicze „Lubin” 371
- Odolanów
- Zakład Odazotowania Gazu 203
- Opatówek
- Państwowy Ośrodek Maszynowy 265
- Ostrów Wlkp.

- Fabryka Maszyn i Urządzeń Przemysłu Spożywczego „Spomasz” 160
- Zakłady Naprawcze Taboru Kolejowego im. Powstańców Wielkopolskich 60, 171, 208
- Zakłady Automatyki Przemysłowej „Mera-Zap” 168, 191
- Ostrzeszów
- Fabryka Urządzeń Mechanicznych „Ponar” 161, 166, 168, 191
- Ostrzeszowskie Zakłady Chemii Gospodarczej „Pollena” 161
- Poznań
- Bazy Sprzętu Zjednoczenia Budownictwa nr 1 260
- Biuro Projektowo-Badawcze Budownictwa Ogólnego „Miastoprojekt” 269
- Centrala Przemysłu Ludowego i Artystycznego w Poznaniu (CPLiA) Państwowa Ekspozytura Rejonowa 267
- Fabryka Samochodów Rolniczych „Polmo” 266
- Kombinat Budowlany „Poznań-Centrum” 266
- Państwowe Przedsiębiorstwo Traktorów i Maszyn Rolniczych 266
- Poznańskie Okręgowe Zakłady Młynarskie 266
- Poznańskie Przedsiębiorstwo Robót Elewacyjnych 251
- Wojewódzkie Biuro Projektów 270
- Wojewódzkie Przedsiębiorstwo Handlu Meblami 265
- Wielkopolskie Okręgowe Zakłady Gązownictwa 265
- Wojewódzkie Przedsiębiorstwo Państwowej Komunikacji Samochodowej 264
- Wojewódzkie Przedsiębiorstwo Przemysłu Mięsnego 265
- Wojewódzkie Zjednoczenie Budownictwa Komunalnego 262
- Wojewódzkie Zjednoczenie Przedsiębiorstw Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej 263
- Wojewódzkie Zjednoczenie Przedsiębiorstw Spożywczych Państwowego Przemysłu Terenowego 263
- Pleszew
- Kaliskie Przedsiębiorstwo Produkcji Leśnej „Las” 222
- Poznańskie Zakłady Papiernicze 189
- Rusko
- Kombinat Państwowego Gospodarstwa Rolnego 263
- Stawiszyn
- Kaliskie Przedsiębiorstwo Przemysłu Terenowego 253, 264
- Syców
- Polmożbyt, stacja nr 5 205
- Szczypiorno
- Przedsiębiorstwo Budownictwa Rolniczego 262
- Taczanów
- Państwowe Gospodarstwo Rolne 263
- Witaszyce
- Zakłady Przemysłu Lniarskiego „Lenwit” 161, 203
- Zbiersk
- Spółka Wodna 241
- Cukrownia „Zbiersk” 42, 161, 249
- Federacja Młodzieży Walczącej 311
- Festiwal Muzyków Rockowych w Jarocinie 345, 354
- Front Jedności Narodu 180, 182, 201, 204, 206 w Kaliszu 15, 273
- Fundacja Stypendialna Franciszka Fournella w Kaliszu 245
- G**
- Gać Biała, w. 237
- Gać Kaliska, w. 242
- Gadów, w. 284
- Galewice, gm. 66
- Gdańsk, m. 153, 155, 156, 159, 160, 171, 172, 175, 216, 303, 329, 368
- Geheime Staatspolizei (Gestapo) 12, 121, 257, 296
- Generalne Gubernatorstwo 122
- Gizałki, gm. 66
- Giżyce, w. 124
- Głogów, m. 18, 367
- Główna Komisja Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu 9, 12, 117, 119, 124, 125, 137, 290, 291, 300, 303
- Główny Urząd Kolonizacyjny dla Niemców Etnicznych 122
- Główny Urząd Planowania Przestrzennego 29
- Główny Urząd Statystyczny 265, 270
- Główny Zarząd Polityczny Wojska Polskiego 179
- Godziesze Wielkie, gm. 66
- Godziesze, w. 264, 280
- Gołuchów, gm. 66 w. 209, 238

Gopło, jez. 141
 Gorzów Wlkp., m. 128, 304
 Gostyczyna, w. 124
 Gostyń, m. 62
 pow. 46, 49, 52
 Goszczanów, w. 51
 Górny Śląsk, reg. 153
 Grabów nad Prosną, gm. 66
 m. 66
 Grodków, m. 18, 367
 Grodziec, m. 51
 Grodzisk, m. 266
H
 Hautmont, m. 141
 Hotel „Europa” w Kaliszu 341
 Orbis „Proсна” w Kaliszu 134, 144, 341, 371
 Hromada, organizacja ukraińska 294
 Hufce Wolnej Słowiańszczyzny 17, 133, 295
I
 Inowrocław, pow. 42
 Inspektor Powiatowy Państwowego Zakładu Ubezpieczeń w Kaliszu 253
 Inspektorat Ochrony Funkcjonariuszy Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Kaliszu 67, 130, 339
 Inspektorat Osadnictwa Wojskowego 60
 Inspektorat Szkolny w Kaliszu 245
 Instytut Pamięci Narodowej 9, 10, 11, 17, 61, 64, 65, 69, 72, 74, 75, 113, 117, 118, 119, 124, 125, 137, 290, 304, 305, 319, 339, 344, 346, 347, 354, 355
 w Warszawie 7, 9, 11, 12, 13, 63, 64, 65, 75, 77, 89, 113, 116, 117, 118, 119, 121, 122, 123, 125, 126, 127, 130, 133, 136, 137, 303, 339, 340
 Oddział w Białymstoku 303
 w Gdańsku 303
 w Katowicach 303
 w Krakowie 303, 322
 w Lublinie 303
 w Łodzi 7, 9, 17, 18, 64, 74, 75, 113, 116, 118, 126, 137, 294, 301, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 315, 320, 321, 322, 325, 326, 329, 330, 332, 335, 336, 336, 338, 339, 340, 341, 345, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354
 w Poznaniu 7, 9, 16, 75, 113, 116, 118, 121, 125, 137, 289, 290, 291, 294, 297, 298, 299, 300, 301, 303, 338, 341, 355

 w Rzeszowie 303
 w Szczecinie 303
 w Warszawie 303
 we Wrocławiu 7, 9, 18, 303, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 369, 370, 372, 373
 Delegatura w Bydgoszczy 304
 w Gorzowie Wlkp. 304
 w Kielcach 304
 w Koszalinie 304
 w Olsztynie 304
 w Opolu 304
 w Radomiu 304
 Instytut Zachodni w Poznaniu 283
 Iwanowice, w. 241, 264, 280
 Izba Rzemieślnicza w Poznaniu 271, 272
 Izba Skarbowa w Kaliszu 190
J
 Jaraczewo, gm. 66
 Jarocin, gm. 66
 m. 41, 62, 66, 67, 118, 133, 157, 164, 166, 168, 170, 203, 206, 209, 216, 309, 312, 330, 342, 345, 354, 367
 pow. 42, 49
 Jastrzębie, m. 171, 175
 Jastrzębniki, w. 241
 11 Pułk Piechoty w Szczypiornie 11, 41, 42, 56, 57
 Jedlec, w. 185
 Jelenia Góra, m. 153, 366, 368, 370, 371, 372
 Jezuici, oo. 13, 134, 172
K
 Kaliniec, dzielnica Kalisza 268
 Kaliski Powiatowy Związek Samorządowy 237
 Kaliskie Spotkania Teatralne 141, 239
 Kaliskie Towarzystwo Dobroczynności 131
 Kaliskie Towarzystwo Naukowe 131
 Kalisz, m. 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 45, 55, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 74, 75, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 120, 121, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 135, 136, 137, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 177, 178, 181, 182, 183, 186, 189, 190, 193,

- 195, 196, 197, 198, 199, 203, 205, 207, 208,
209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 218,
219, 220, 221, 222, 223, 224, 234, 235, 236,
237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245,
246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254,
255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263,
264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272,
273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281,
282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290,
291, 292, 293, 294, 295, 297, 298, 300, 301,
304, 305, 309, 313, 314, 315, 320, 321, 324,
330, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340,
341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349,
350, 351, 352, 353, 354, 355, 357, 358, 359,
365, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373
pow. 10, 13, 15, 16, 18, 23, 33, 42, 43,, 46,
49, 50, 117, 119, 121, 122, 123, 124,
125, 126, 133, 136, 235, 236, 237, 238,
239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246,
247, 248, 249, 252, 254, 255, 258, 259,
260, 263, 264, 265, 270, 272, 277, 278,
280, 282, 284, 286, 289, 291, 296, 365,
366, 371, 373
woj. 10, 12, 13, 22, 32, 35, 36, 37, 63, 65, 66,
67, 69, 72, 113, 118, 126, 127, 134, 135,
136, 152, 159, 163, 164, 165, 168, 175,
182, 189, 190, 192, 193, 195, 196, 199,
200, 205, 206, 207, 208, 209, 239, 254,
263, 294, 298, 304, 306, 312, 322, 340,
367, 368, 370, 373
Kamienica Elbląska, m. 132
Kamienny, most, Kalisz 144
Kamień, gm. 254
w. 51, 280
Karmelitanki Bose, ss. 247
Katowice, m. 303
woj. 132
Kępno, gm. 66
m. 50, 57, 61, 62, 66, 67, 118, 164, 213, 214,
216, 309, 312, 330, 342, 345, 367
pow. 11, 42, 46, 49, 50, 57, 61, 123, 124
Kielce, m. 304
Kino „Kosmos” w Kaliszu 156
Klub Inteligencji Katolickiej w Kaliszu 132
Klub Rzeczypospolitej Samorządnej 165
Klub Samoobrony Społecznej Regionu Wielkopół-
sko-Kujawskiego w Poznaniu 128
Kłodzko, m. 366
Kobyła Góra, gm. 66
Kodeks Karny 257, 258
Kodeks Karny Wojska Polskiego 51, 56
Kołodów, w. 238
Koło Rodzin Milicyjnych w Kaliszu 190
Koło, m. 51, 62, 133, 255
pow. 42, 46, 49, 50, 51, 123
Komenda Garnizonu w Krotoszynie 58
Komenda Okręgu Poznańskiego Delegatury Sił
Zbrojnych na Kraj 61
Komenda Policji Ochronnej w Kaliszu 12, 119,
120, 121, 137
Komenda Powiatowa Straży Pożarnej w Kaliszu 249
Komenda Wojewódzka Policji w Kaliszu 68, 74,
136, 313, 337
w Poznaniu 74, 338, 339, 340
w Poznaniu Wydział Zamiejscowy w Kaliszu
338
Komenda Wojewódzka Straży Pożarnej w Kaliszu
136
Komendatura Polowa nr 531 w Kaliszu 12, 123
Komisja Kontroli Partyjnej 198, 283
Komisja Kontroli Społecznej 238
Komisja Porozumiewawcza Stronnictw Demokra-
tycznych w Kaliszu 281
w powiecie kaliskim 280
Komisja Resortowa Ministerstwa Przemysłu Che-
micznego 161
Komisja Specjalna do Walki z Nadużyciami i Szkod-
nictwem Gospodarczym Delegatura w Pozna-
niu 248
Komisja Upamiętniania Miejsc Walki i Męczeństwa
275
Komitet do Spraw Bezpieczeństwa Publicznego 117
Komitet do Walki z Antysemityzmem 23
Komitet Obrony Robotników 205, 206
Komitet Obrony Więzionych 172
Komitet Opieki Społecznej w Kaliszu 281
Komunistyczna Partia Polski 283
Komunistyczny Związek Młodzieży Polskiej 283
Konfederacja Polski Niepodległej 311
Konferencja Samorządu Robotniczego Państwowej
Komunikacji Samochodowej Oddział w Kali-
szu 264
Konin, m. 62, 118, 283, 293
nizina 241
pow. 42, 43, 49, 51, 241, 289
Korzeniew, w. 284
Koszalin, m. 304
woj. 132
Kościelec, w. 51, 280, 284
Kościelna Wieś, w. 242, 245, 259
Kościół św. Antoniego w Ostrowie Wielkopolskim
163

św. Mikołaja w Kaliszu 144, 292
 św. Trójcy w Witaszycach 300
 Kotlin, gm. 66
 w. 167
 Koźmin, gm. 66
 m. 66, 214, 216
 Koźminek, gm. 66, 218
 w. 42, 217, 218, 241, 264, 280
 Koźuchów, m. 133
 Kraj Warty (Warthegau) 122, 125, 289
 Krajowa Agencja Wydawnicza 14, 142, 143, 144,
 145, 146, 149
 Krajowa Sekcja Zawodowa przy Zakładach Przemysłu
 Maszynowego Leśnictwa 158
 Kraków, m. 48, 65, 303, 307, 319, 329, 358
 Krosno Odrzańskie, m. 40, 41, 42, 43, 53, 55, 57,
 58, 59
 Krotoszyn, gm. 66
 m. 41, 58, 59, 62, 66, 67, 118, 160, 213, 309,
 312, 330, 342, 345, 367
 pow. 42, 48, 49, 52
 Kruszwica, m. 141
 Księga Wybitnych Przodowników Pracy Socjali-
 stycznej Województwa Kaliskiego 192
 Księga Zobowiązań i Czynów Społecznych Człon-
 ków ORMO Województwa Kaliskiego 209
 Kudowa Zdrój, m. 372
 Kujawy, reg. 153
 Kuratorium Okręgu Szkolnego Poznańskiego 245
 Kuratorium Oświaty i Wychowania w Kaliszu 300
 Kuźnica Mysłniewska, w. 57
 Kwestionariusz Ewidencyjny 318
L
 Lato w mieście, film 145
 Legionowo, m. 13, 133, 134, 135
 Legnica, m. 365, 368, 370, 371, 372
 Leszno, m. 118, 153, 269, 372
 Liga Kobiet 190, 281
 Zarząd Miejski w Kaliszu 273
 Powiatowy w Kaliszu 273
 Wojewódzki w Poznaniu 273
 Liga Obrony Kraju 144
 Oddział Powiatowy w Kaliszu 272
 Zarząd Wojewódzki w Poznaniu 272
 Lipno, pow. 42
 Lisków, gm. 66
 w. 214, 240, 244, 254
 Lokal Kontaktowy 12, 65, 76, 80, 82, 83, 84, 87,
 93, 98, 113, 114, 323, 328, 370
 Lokalne Zrzeszenie Właścicieli Nieruchomości
 w Kaliszu 251

Lubań, m. 368
 Lublin, m. 303
 woj. 23
 Lubstów, maj. 51
 Ludowe Wojsko Polskie 12, 40, 46, 49, 54, 56, 58,
 62, 63, 64
 Ludwików, w. 240
 Lwów, m. 55
Ł
 Łaszaków, w. 284
 Łęczycza, pow. 123
 Łęka Opatowska, gm. 66
 Łomża, m. 55
 Łódź, m. 17, 29, 45, 65, 74, 75, 103, 113, 116, 118,
 121, 123, 125, 126, 137, 206, 294, 301, 303,
 319, 320, 324, 325, 326, 330, 333, 339, 340,
 341, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354,
 355
 rej. 123, 124, 290
 woj. 45, 240, 304, 329
 Łubnice, gm. 66
M
 Majków, w., obecnie dzielnica Kalisza 242, 268
 Marchwacz, w. 238, 249, 263, 280
 Mazowsze, reg. 153, 155, 156
 Miasto najstarsze, film 14, 148, 149
 Miejska Biblioteka Publiczna im. Adama Asnyka
 w Kaliszu 19, 22, 135, 156
 Miejska Rada Narodowa w Kaliszu 170, 173, 237,
 239, 240, 244, 245, 249, 250, 251
 Miejska Rada Związków Zawodowych w Kaliszu
 235, 278, 288
 Miejski Komitet Ocalenia Narodowego w Kaliszu
 365
 Miejski Komitet Społecznego Funduszu Obudowy
 Stolicy w Kaliszu 273
 Miejski Zarząd Budownictwa Mieszkaniowego
 w Kaliszu 263
 Miejski Zarząd Budynków Mieszkalnych w Kaliszu
 251
 Miejskie Hotele w Kaliszu 263
 Mieszkanie Konspiracyjne 80, 82, 98, 323, 328, 370
 Międzybórz, gm. 66
 m. 10, 66, 357
 Międzychód, m. 266
 Międzyrzecz, m. 55
 Międzyzakładowy Dom Kultury Pracowników Prze-
 mysłu Włókienniczego, Odzieżowego i Skórz-
 nego, Placówka nr 3 223
 Mikstat, gm. 66
 m. 66

- Milicja Obywatelska 7, 10, 11, 12, 17, 18, 24, 25, 40, 42, 45, 46, 47, 51, 52, 63, 64, 65, 66, 67, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 76, 77, 78, 103, 107, 113, 115, 116, 124, 126, 129, 131, 132, 133, 135, 136, 213, 218, 258, 280, 282, 292, 294, 297, 300, 301, 304, 305, 306, 308, 309, 310, 312, 313, 322, 323, 324, 327, 337, 338, 339, 340, 342, 344, 345, 350, 351, 352, 357, 358, 371, 372, 373
- Komenda Główna 67, 126, 132, 137, 309, 316
- Komenda Miasta i Powiatu w Kaliszu 16, 342
w Ostrowie Wlkp. 342
- Komenda Miejska w Jarocinie 309
w Kaliszu 118, 133
w Kępnie 309
w Krotoszynie 309
w Łodzi 339
w Ostrowie Wielkopolskim 309
- Komenda Powiatowa w Jarocinie 342
w Kaliszu 118, 297, 366
w Kępnie 342
w Kozuchowie 133
w Krotoszynie 342
w Ostrzeszowie 342
w Pleszewie 342
w Sycowie 342
w Wieruszowie 341, 342
- Komenda Wojewódzka w Jeleniej Górze 372
w Kaliszu 11, 13, 17, 67, 69, 113, 116, 118, 119, 126, 127, 128, 131, 134, 135, 137, 181, 183, 190, 206, 305, 306, 308, 309, 316, 322, 327, 344, 345, 359, 367, 372
w Legnicy 372
w Lesznie 372
w Poznaniu 71, 118, 127, 133, 137, 294, 297, 322, 339, 340, 341, 342, 344
w Wałbrzychu 372
- Komenda Wojewódzka Milicji Obywatelskiej/ Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych
w Kaliszu 63, 65, 66, 67, 69, 70, 71, 72, 74, 75, 77, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 116, 129, 130, 306, 307, 309, 314, 315, 324, 327, 328, 329, 331, 332, 333, 335, 339, 340, 341, 342, 343, 345, 354
w Łodzi 103, 324
w Poznaniu 103, 108, 113, 114, 115
w Wrocławiu 103
w Sieradzu 324
- Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego 74, 117, 129, 368, 371, 372
- Ministerstwo Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych 261
- Ministerstwo Finansów 243
- Ministerstwo Gospodarki Komunalnej 251
- Ministerstwo Kontroli Państwowej Terenowe Grupy Kontroli w Poznaniu 249, 288
- Ministerstwo Obrony Narodowej 73
- Ministerstwo Spraw Wewnętrznych 11, 12, 13, 17, 64, 65, 68, 73, 74, 75, 77, 78, 79, 113, 115, 117, 118, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 137, 307, 308, 310, 311, 315, 316, 319, 322, 323, 325, 327, 330, 331, 333, 334, 335, 343, 345, 358
- Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji 75, 339
- Młodzieżowa Organizacja Podziemna „Orzeł” w Kaliszu 17, 133
- Młyn Bronikowskiego w Russowie 238
Hanny Szrajerowej w Zagorzyńku 238
J. Mąkowskiego i W. Lissowskiego w Błazskach 237
Motorowy w Gaci Kaliskiej 242
Motorowy w Gołuchowie 237, 238
Motorowy w Nowej Wsi Książęcej 242
Motorowy w Russowie 238, 242
Motorowy w Zbiersku 238
Parowy w Marchwacu 238
w Jastrzębnikach 241
Wodny Leopolda Fejdisza w Kołdowie 238
Wodny w Murowańcu 238
Wodny w Pośredniku 238
- Mogilno, m. 133, 134
- Morawin, grom. 252
- Moskwa, m. 29
- Murowaniec, w. 238
- Muzeum Instrumentów Muzycznych w Poznaniu 142
- Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej 22, 142, 144, 255
- Muzeum Polskie w Chicago 146
- Mycielin, gm. 66
w. 170
- Mysłniew, w. 57
- N**
- Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych 178
- Naczelne Dowództwo Wojska Polskiego 40, 42
- Nadleśnictwo Kalisz 256

Najwyższa Izba Kontroli 200, 205, 240, 250, 252, 253, 260, 265
 Delegatura w Opolu 185
 w Poznaniu 249, 250, 288
 Namiestnik Rzeszy w Okręgu Kraju Warty w Poznaniu 122
 Narodowe Siły Zbrojne 39, 42, 43, 45, 48, 295, 296
 Narodowosocjalistyczny Związek Kobiet w Wartegau na powiat kaliski 125
 Narodowy Dzień Żołnierzy Wyklętych 39
 Narodowy Fundusz Ochrony Zdrowia 205, 252
 Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei 119, 121, 257, 296
 Niemcy, kraj 11
 Niemcy, naród 39, 119, 120, 121, 122, 124, 125, 248
 Niemiecka Lista Narodowościowa 48, 120, 257, 369, 371
 Niemiecka Republika Demokratyczna, kraj 204
 Nieszawa, pow. 42
 Niezależne Zrzeszenie Studentów i Solidarności Walczącej 311
 Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność” 7, 14, 15, 18, 19, 101, 112, 115, 118, 133, 151, 152, 153, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 183, 187, 193, 194, 195, 205, 216, 217, 218, 219, 221, 309, 329, 342, 349, 354
 Komitet Obywatelski „Solidarność” w Kaliszu 172
 w Ostrowie Wlkp. 19, 156
 Komitet Strajkowy NSZZ „Solidarność” Pracowników Łączności 171
 Krajowa Komisja Koordynacyjna Chemików NSZZ „Solidarność” 161
 Pracowników Spółdzielczości Budownictwa Mieszkaniowego i Zarządu Głównego Niezależnego Związku Zawodowego Budowlańców 159
 Krajowa Komisja Porozumiewawcza NSZZ „Solidarność” w Gdańsku 153, 155, 156, 157, 159, 160
 Krajowy Komitet Strajkowy NSZZ „Solidarność” 153
 Krajowy Zjazd Delegatów NSZZ „Solidarność” 153, 156, 159
 Międzyzakładowy Komitet Założycielski NSZZ „Solidarność” w Gdańsku 216
 w Jarocinie 216, 217
 w Kaliszu 153, 154, 158, 159, 160, 161, 164, 170, 172, 183, 196

 w Kępnie 216
 w Ostrowie Wlkp. 160, 216
 w Wrocławiu 154, 160
 NSZZ Nauczycieli i Pracowników Oświaty „Solidarność” w Pleszewie 156
 NSZZ Pracowników Spółdzielczości Mieszkaniowej 159
 NSZZ Rolników Indywidualnych „Solidarność” 156, 158, 165, 169, 170
 NSZZ „Solidarność”
 przy Fabryce Urządzeń Mechanicznych „Ponar” w Ostrzeszowie 161
 przy Fabryce WYROBÓW Runowych „Runotex” w Kaliszu 14, 153, 158
 przy Kaliskich Zakładach Koncentratów Spożywczych „Winiary” 173
 przy Kaliskiej Fabryce Fortepianów i Pianin „Calisia” w Kaliszu 158
 przy Kaliskiej Fabryce Ultramaryny w Kaliszu 156
 przy Kombinacie Budowlanym w Kaliszu 158
 przy Kombinacie Budownictwa Komunalnego w Kaliszu 153, 162, 169, 171, 174
 przy Fabryce Maszyn i Urządzeń Przemysłu Spożywczego „Spomasz” w Ostrowie Wlkp. 160
 przy Państwowym Ośrodku Maszynowym w Krotoszynie 160
 przy Przedsiębiorstwie Państwowym „Jaroma” w Jarocinie 157
 przy Samodzielnym Publicznym Zakładzie Służby Zdrowia w Kaliszu 155
 przy Urzędzie Rejonowym w Jarocinie Pracowników Administracji Publicznej 170
 przy Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej w Kaliszu 156
 przy Wojewódzkiej Spółdzielni Mieszkaniowej w Kaliszu 159
 przy Wojewódzkim Przedsiębiorstwie Komunalnym w Lesznie 153
 przy Wojewódzkim Urzędzie Pocztowym w Kaliszu 171
 przy Wojewódzkim Zarządzie Rozbudowy Miast i Osiedli Wiejskich w Kaliszu 155
 przy Wojewódzkim Zjednoczeniu Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Opolu 153

- przy Wytwórni Sprzętu Komunikacyjnego „PZL” w Kaliszu 154
- przy Wyższej Szkole Inżynierskiej w Radomiu 175
- przy Zakładach Automatyki Przemysłowej „Mera-Zap” w Ostrowie Wlkp. 155
- przy Zakładach Naprawczych Taboru Kolejowego im. Powstańców Wielkopolskich w Ostrowie Wlkp. 155
- przy Zakładach Przemysłu Jedwabniczego „Wistil” w Kaliszu 160
- przy Zakładach Przetwórstwa Owocowo-Warzywnego „Kotlin” w Kotlinie 167
- przy Zespole Szkół Zawodowych Nr 1 w Kaliszu 154, 157
- NSZZ Regionu Wielkopolska Południowa 153, 163, 172
- Niezależny Związek Zawodowy Budowlanców 159
- Nowa Wieś Książęca, w. 242
- Nowe Skalmierzyce, gm. 66, 178
- m. 66, 170, 186, 193, 209, 214, 222
- NSKK Motorstandarte 116 Kalisch 124
- 126 Kalisch 123, 124
- Nysa Łużycka, rz. 48
- Nysa, m. 18, 367
- O**
- Oberbürgermeister als Kreispolizeibehörde 122
- Obóz koncentracyjny Dachau 34
- Obywatelski Komitet Ocalenia Narodowego 164
- Ochotnicza Rezerwa Milicji Obywatelskiej 12, 25, 51, 52, 64, 69, 75, 72, 136, 200, 209, 213, 217, 223, 258, 322, 339, 340
- Oddział Informacji Wojskowej 4 Dywizji Piechoty 56
- Odeon, zesp. muz. 223
- Odolanów, gm. 66
- m. 55, 66, 203
- Odra, rz. 48
- Ogólnopolski Festiwal Muzyki Młodej Generacji 217
- Ogólnopolski Złot Turystyczno-Krajoznawczy Tysiąclecia 141
- Okrągły Stół 163, 165, 188, 311
- Okręgowa Dyrekcja Inwestycji Miejskich w Kaliszu 253
- Okręgowa Komisja Arbitrażowa 200
- Okręgowy Inspektorat Ochrony Skarbowej w Poznaniu 245
- Okręgowy Komitet Żydowski w Kaliszu 281
- Okręgowy Zarząd Dochodów Państwa i Kontroli Finansowej w Kaliszu 263
- Okręgowy Zarząd Lasów Państwowych w Poznaniu 256
- Okręgowy Związek Cechów w Kaliszu 271
- Oleśnica, m. 7, 9, 11, 39, 40, 43, 44, 62
- pow. 357
- Olsztyn, m. 304
- Opatówek, gm. 66
- grom. 252
- w. 241, 244, 249, 264, 265, 268, 280, 284
- Opera im. St. Moniuszki w Poznaniu 258
- Opole, m. 153, 185, 365, 366, 370, 371
- woj. 329
- Orchard Lake, m. 208
- Organizacja Młodzieżowa Towarzystwa Uniwersytetów Robotniczych 283
- 18 Dywizja Piechoty w Łomży 55
- 18 Samodzielny Dywizjon Artylerii Przeciwpancernej w Jarocinie 41
- w Pleszewie 41
- Osobowe Źródło Informacji 12, 18, 65, 80, 83, 93, 98, 113, 114, 318, 322, 323, 324, 328, 331, 332, 339, 358, 368, 369
- Ostrów Wielkopolski, gm. 66
- m. 11, 15, 39, 41, 46, 47, 56, 60, 62, 66, 67, 118, 155, 156, 160, 163, 165, 166, 168, 171, 191, 193, 203, 205, 208, 209, 213, 214, 215, 219, 220, 216, 309, 310, 312, 330, 342, 345, 367
- pow. 42, 46, 49, 50, 55, 122, 123, 299
- Ostrzeszów, gm. 66
- m. 16, 47, 50, 57, 66, 67, 148, 161, 166, 168, 170, 191, 221, 288, 309, 342, 367
- Ośrodek Odosobnienia w Głogowie 18, 367
- w Grodkowie 18, 367
- w Nysie 18, 367
- Ośrodek Pracy Partyjnej 215, 219, 223
- Ośrodek Propagandy Partyjnej 193
- Ośrodek Szkoleniowy Polskich Zakładów Zbożowych w Kaliszu 266
- P**
- Pamięcin, w. 280
- Państwowa Inspekcja Cen 215
- Państwowy Dom Dziecka w Kaliszu 254
- Państwowy Dom Opieki dla Dorosłych w Kaliszu 250
- Państwowy Fundusz Ziemi 252
- Państwowy Urząd Repatriacyjny Powiatowy Oddział w Kaliszu-Turku 246, 247, 248
- Wojewódzki Oddział w Poznaniu 246, 247, 248
- Państwowy Zakład Ubezpieczeń 253

Parafia p.w. św. Gotarda w Kaliszu 13, 128
 św. Tekli w Dobrzycy 299
 Patriotyczny Ruch Odrodzenia Narodowego w Kaliszu 15, 180, 182
 Perzów, gm. 66
 Petryki, w. 263
 Piaski, w. 52
 Piątek Mały, w. 193
 Piątek Wielki, w. 263, 284
 5 Samodzielny Batalion Saperów 56
 Piła, m. 118
 Piła, w. 284
 Piotrków Trybunalski, m. 347
 Piotrków, woj. 304
 Pleszew, gm. 66
 m. 41, 45, 66, 67, 156, 189, 191, 222, 309, 312, 371
 pow. 49, 299
 Płock, woj. 304
 Podgrodzie Kaliskie, gm. 254, 280, 284
 Podsluch Pokojowy 307
 Podsluch Telefoniczny 307
 Podstawowa Organizacja Partyjna PZPR 15, 26, 180, 187, 193, 194, 195, 197, 198, 199, 200, 209, 215, 217, 219, 221, 222, 224
 w Przedsiębiorstwie Instalacji Przemysłowych „Instal” w Kaliszu 178
 w Spółdzielni Kółek Rolniczych w Sieroszewicach 199
 w Wojewódzkim Zarządzie Rozbudowy Miast i Osiedli Wiejskich w Kaliszu 178
 w Wytwórni Urządzeń Komunalnych „WUKO” w Kaliszu 168
 w Kaliskiej Fabryce Części do Maszyn Włókienniczych i Odlewni Metali „Kalimer” w Kaliszu 168
 w Zakładach Mięsnych w Kaliszu 199
 Polacy, naród 12, 21, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 257, 296, 371
 Polska Agencja Prasowa 142
 Polska Organizacja Podziemna 17, 133, 284, 295, 296
 Polska Partia Niepodległościowa 311
 Polska Partia Robotnicza 7, 10, 22, 24, 25, 27, 38, 50, 51, 52, 177, 279, 280, 281
 Komitet Centralny 224
 Komitet Fabryczny w Fabrykach Konfekcyjnych w Kaliszu 280
 w Garbarni w Kaliszu 280
 w „Pluszowni” w Kaliszu 26, 27

w Zakładach Koronek w Kaliszu 280
 w Zakładach „Orkan” w Kaliszu 280
 w Zakładach Przemysłu Dzwiniarskiego nr 7 w Kaliszu 280
 w Zakładach Samochodowych nr 8 w Kaliszu 280
 w Zakładach Trykotaży w Kaliszu 280
 w Zakładach Ultramaryny w Kaliszu 280
 w Zakładach Wyróbów Bakelitowych w Kaliszu 280
 Komitet Gminny w Brudzewie 280
 w Cekowie 280
 w Choczu 280
 w Godzieszach 280
 w Iwanowicach 280
 w Kamieniu 280
 w Kościelcu 280
 w Kozminku 280
 w Marchwacu 280
 w Opatówku 280
 w Ostrowie Kaliskim 280
 w Pamięcinie 280
 w Podgrodziu Kaliskim 280
 w Stawiszynie 280
 w Zbiersku 280
 w Zborowie 280
 Komitet Kolejowy w Kaliszu 280
 Miejski w Błaszczach 280
 w Kaliszu 23, 24, 25, 28, 235, 280, 288
 Komitet Powiatowy w Kaliszu 24, 235, 279, 280, 288
 Wojewódzki Poznaniu 279
 Polska Partia Socjalistyczna 10, 23, 25, 27, 28, 29, 51, 177, 281, 296
 Centralny Komitet Wykonawczy 27, 28, 29, 30, 31, 224
 Komitet Grodzki w Kaliszu 29
 Miejski w Kaliszu 28, 29, 235, 281, 288
 Powiatowy w Kaliszu 29, 235, 281, 288
 Wojewódzki w Poznaniu 29, 31, 281
 Polska Rzeczpospolita Ludowa 7, 9, 10, 12, 13, 15, 16, 18, 21, 22, 23, 32, 63, 65, 95, 129, 134, 136, 139, 142, 165, 187, 188, 206, 215, 294, 298, 306, 308, 331, 341, 344, 354, 358, 359, 369, 372
 Polska Zjednoczona Partia Robotnicza 7, 10, 14, 15, 22, 32, 35, 36, 38, 66, 152, 163, 175, 177, 178, 179, 181, 182, 183, 188, 191, 194, 197, 198, 202, 204, 207, 210, 213, 214, 216, 223, 224, 234, 238, 239, 240, 281, 282, 286, 305

- Komitet Centralny 10, 14, 15, 21, 23, 24, 26, 27, 28, 32, 34, 35, 36, 38, 164, 165, 179, 184, 185, 187, 188, 190, 195, 199, 202, 203, 204, 205, 209, 210, 213, 220, 224, 234, 261
- Komitet Gminny w Kotlinie 167
w Koźminku 217, 218
w Liskowie 214
- Komitet Gromadzki w Skalmierzycach 219
Miasta i Powiatu w Kaliszu 235, 286, 288
- Komitet Miejski w Kaliszu 10, 33, 166, 179, 196, 200, 213, 214, 215, 235, 281, 282, 283, 285, 286, 288
w Nowych Skalmierzycach 214
w Ostrowie Wlkp. 166, 214
- Komitet Miejsko-Gminny w Jarocinie 166, 216
w Koźminie 214
w Wieruszowie 167
- Komitet Powiatowy w Kaliszu 10, 33, 35, 235, 281, 282, 283, 285, 286, 288
- Komitet Wojewódzki w Białej Podlaskiej 196
w Kaliszu 10, 14, 15, 36, 63, 136, 165, 164, 163, 177, 178, 179, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 220, 221, 283, 306, 351, 352
w Poznaniu 10, 33, 212, 219, 224, 281, 282
- Komitet Zakładowy w Cukrowni „Zbiersk” w Zbiersku 220, 221
w Fabryce WYROBÓW Runowych „Runotex” w Kaliszu 167
w Fabryce WYROBÓW Ażurowych „Haft” w Kaliszu 168
w Fabryce Obrabiarek Specjalnych „Ponar-Poznań” Zakład Nr 5 w Ostrzeszowie 168, 221
w Jarocińskich Fabrykach Mebli w Jarocinie 168
w Przedsiębiorstwo Przemysłu Betonów „Prefabet” w Ostrowie Wlkp. 168
w Zakładach Przemysłu Jedwabniczego „Wistil” w Kaliszu 219, 222
w Zakładach Automatyki Przemysłowej „Mera-Zap” w Ostrowie Wlkp. 168
- Polska, kraj 9, 12, 17, 19, 29, 48, 54, 60, 63, 66, 70, 71, 117, 118, 148, 151, 205, 208, 303
- Polski Czerwony Krzyż 200, 206, 209, 240
- Polski Komitet Olimpijski 14, 148, 149
- Polski Komitet Pomocy Społecznej 200, 206, 209
- Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego 125, 257
- Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów 200, 205
- Polski Związek Niewidomych 200
- Polski Związek Zachodni w Kaliszu 272
w Poznaniu 272
- Polskie Państwo Podziemne 21
- Polskie Radio Program III 147
- Polskie Stronnictwo Ludowe 48, 49, 50, 51, 52, 133, 283, 292, 296
- Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze Oddział w Kaliszu 274
Zarząd Okręgu w Poznaniu 274
- Polskie Towarzystwo Walki z Kalectwem 205, 206
- Pomorze Zachodnie, reg. 153
- Popów, w. 371
- Pośrednik, w. 238
- Powiatowa Komisja Akcji Socjalnej w Kaliszu 277
- Powiatowa Rada Narodowa w Kaliszu 249
- Powiatowa Rada Związków Zawodowych w Kaliszu 235, 277, 278, 288
- Powiatowy i Miejski Komitet Kultury Fizycznej w Kaliszu 249
- Powiatowy Komitet Społecznego Funduszu Obudowy Kraju i Stolicy w Kaliszu 253, 273
- Powiatowy Pełnomocnik Ministerstwa Skupu w Kaliszu 250
- Powiatowy Urząd Bezpieczeństwa w Jarocinie 368, 371
w Kaliszu 16, 18, 26, 118, 280, 291, 292, 294, 301, 366, 368, 371
w Legnicy 368
w Lubaniu 368
w Środzie Śląskiej 368
w Trzebnicy 368
- Powiatowy Urząd Informacji i Propagandy w Kaliszu 245
- Powiatowy Zakład Weterynarii w Kaliszu 254
- Powiatowy Zarząd Dróg Lokalnych w Kaliszu 279
- Powiatowy Zarząd Łączności w Kaliszu 250
- Powstańcy Wielkopolscy 186, 209, 276
- Powszechny Dom Towarowy w Kaliszu 250, 253
- Powszechny Zakład Ubezpieczeń 200
- Poznań, m. 7, 9, 10, 11, 12, 15, 16, 22, 29, 30, 31, 33, 38, 39, 40, 42, 45, 52, 56, 65, 71, 74, 75, 103, 108, 113, 114, 115, 116, 118, 119, 121, 122, 123, 124, 125, 127, 128, 133, 137, 142, 156, 172, 178, 191, 195, 212, 214, 224, 235, 236, 237, 238, 239, 241, 242, 243, 244,

- 245, 246, 248, 250, 253, 256, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 281, 283, 285, 288, 291, 297, 301, 303, 313, 322, 328, 329, 338, 339, 340, 341, 342, 344, 368
 woj. 22, 31, 33, 42, 43, 44, 45, 240, 241
 Poznański Okręg Wojskowy 44, 45
 Poznańskie Zjednoczenie Budownictwa w Poznaniu 260, 261
 Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Opátówku 252
 w Długiej Wsi 252
 w Stawie 254
 Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Kaliszu 170, 237, 239, 240, 243, 250, 251, 263, 268, 269
 w Stawiszynie 252
 Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Kaliszu 239, 240, 241, 242, 243, 252, 279
 Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Poznaniu 238, 239, 240, 241, 242, 243, 253, 262, 279, 288
 Prokuratura 4 Dywizji Piechoty 57, 58
 4 Dywizji Zmechanizowanej w Krośnie Od-
 rzańskim 40, 41, 42, 43, 45, 46, 49, 51,
 53, 56, 57, 58, 59, 60, 61
 Generalna PRL 165
 Miasta i Powiatu Wałbrzyskiego 366
 Okręgu Poznańskiego 49
 Powiatowa w Kaliszu 248
 przy Sądzie Specjalnym w Kaliszu 16, 290
 Rejonowa w Kaliszu 136, 304
 Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze 366
 w Kaliszu 12, 13, 126, 304
 w Opolu 366
 we Wrocławiu 366
 Specjalnego Sądu Karnego we Wrocławiu 365
 we Wrocławiu z siedzibą w Legnicy 365
 Proсна, rz. 29, 34
 Przygodzice, gm. 66
 Przyranie, w. 284, 297
 Przysieka, w. 254
 Pyzdry, pow. 289
R
 Rada Ministrów 14, 177, 257
 Rada Okręgowa Związku Młodzieży Demokratycz-
 nej w Kaliszu 183
 Rada Państwa 186, 223
 Rada Wojewódzka Federacji Socjalistycznych
 Związków Młodzieży Polskiej w Poznaniu 277
 Rada Wojewódzka Zrzeszenia Sportowego Spół-
 dzielczości Pracy Start w Kaliszu 269
 w Lesznie 269
 w Poznaniu 269
 Rada Wzajemnej Pomocy Gospodarczej 203
 Rada Zakładowa Branżowych Związków Zawodo-
 wych 153
 Rada Zakładowa Związku Zawodowego Metalow-
 ców 153
 Radio Wolna Europa 204
 Radom, m. 163, 175, 394
 Radzyń Podlaski, m. 196
 Raszków, gm. 66
 m. 66
 Rejonowa Komenda Uzupełnień w Kaliszu 55, 61
 Rejonowe Kierownictwo Robót Wodno-Meliora-
 cyjnych w Kaliszu 262
 Rejonowy Inspektorat Ochrony Skarbu w Kaliszu
 245
 Rejonowy Ośrodek Pracy Partyjnej 184, 205, 212,
 213, 214
 w Kępnie 214
 w Ostrowie Wlkp. 213
 Rejonowy Urząd Spraw Wewnętrznych 65, 67, 310,
 335, 337, 344
 w Jarocinie 312, 345
 w Kaliszu 130
 w Kępnie 345
 w Krotoszynie 345
 w Ostrowie Wlkp. 345
 w Pleszewie 312
 Rejonowy Urząd Telefoniczno-Telegraficzny w Ka-
 liszu 250
 Rejonowy Urząd Telekomunikacyjny w Kaliszu 256
 Republika Federalna Niemiec, kraj 191
 Resort Bezpieczeństwa Publicznego PKWN 117
 Robotnicy 80, film 174
 Robotnicze Towarzystwo Przyjaciół Dzieci 25
 Rosja, kraj 204
 Rozdrażew, gm. 66
 w. 206
 Rozgłośnia Centralna Polskiego Radia 147
 Rożdżały, w. 240
 Ruch Obrony Praw Człowieka i Obywatela 13,
 128, 206
 Rusko, w. 263
 Russów, w. 238, 242
 Rychtal, gm. 66
 Rząd Jedności Narodowej 24
 Rzeszów, m. 153, 303

S

- SA Gruppe Warthe 123, 257
 Sadowie, w. 299
 Salon polityczny Trójki, audycja 147
 Samodzielny Batalion Łączności 4 Dywizji Piechoty 55
 w Kaliszu 11
 w Ostrowie Wielkopolskim 11
 Samodzielny Oddział Wojskowy Dyrekcji Okręgowej Szkolnictwa zawodowego w Poznaniu 241
 Samodzielny Pluton Samochodowy w Kaliszu 11, 41
 w Ostrowie Wlkp. 41
 Samorząd Robotniczy Wytwórni Urządzeń Komunalnych w Kaliszu 263
 SA-Standarte 21 Kalisz 123
 Sąd Apelacyjny w Łodzi 118
 Grodzki i Sąd Pracy w Kaliszu 249
 Grodzki w Kłodzku 366
 Najwyższy w Warszawie 165
 Okręgowy w Kaliszu 118, 124, 126, 235, 249, 257, 280, 371
 w Legnicy 365
 w Opolu 365
 Powiatowy w Kaliszu 255, 270, 290, 291
 we Wrocławiu 366
 Rejonowy w Kaliszu 153, 304, 368
 we Wrocławiu-Fabrycznej 366
 Specjalny w Kaliszu 123, 291
 Karny w Poznaniu 125
 Śląski Okręgu Wojskowego we Wrocławiu 18, 357, 358, 359, 360, 368, 373
 Wojewódzki w Kaliszu 205
 w Poznaniu Ośrodek Zamiejscowy w Kaliszu 258, 304
 Wojskowy Sąd Okręgowy w Poznaniu 45, 56
 Polowy 4 Dywizji Piechoty 41, 51
 Rejonowy w Poznaniu 285
 Schutzstaffel der NSDAP 12, 16, 119, 123, 257, 296
 Sejm Ustawodawczy 17, 52, 62, 129, 294, 297
 Sejmik Działaczy Polonijnych 204
 Sicherheitsdienst des Reichsführers-SS 16, 119, 137, 290
 Siedlików, w. 47
 Sieradz, m. 308, 324, 347
 woj. 304
 Sieroszewice, gm. 66
 w. 199
 Siły Zbrojne na Kraj Delegatura 61
 Skalmierzyce, w. 170, 266, 298
 Skarszew, w. 12, 124, 125
 Skierniewice, m. 347
 woj. 304
 Słubice, m. 29
 Słupsk, m. 153
 Słuszków, w. 170
 Służba Bezpieczeństwa 7, 11, 12, 13, 16, 17, 18, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 74, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 86, 87, 88, 89, 90, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 116, 126, 128, 129, 131, 134, 135, 136, 293, 294, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 318, 319, 322, 323, 325, 327, 328, 329, 331, 332, 333, 334, 335, 337, 338, 339, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 350, 351, 352, 354, 358, 360, 368, 369, 370, 371, 373
 Komendy Powiatowej MO w Kaliszu 293, 301
 Komendy Wojewódzkiej MO/WUSW w Kaliszu 67, 75, 304, 305, 306, 307, 309, 310, 311, 312, 316, 332, 334, 338, 342, 350
 Ministerstwa Spraw Wewnętrznych 72, 107, 117, 309, 311, 312
 Rejonowego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Jarocinie 330
 w Kępnie 330
 w Krotoszynie 312, 330
 w Ostrowie Wlkp. 310, 312, 330
 Wojewódzkiego Urzędu Spraw Wewnętrznych w Warszawie 307
 Służba Ochrony Kolei 308
 Służba Więzienna 304
 Sobieski, w. 284
 Sochaczew, m. 283
 Socjaldemokracja Królestwa Polskiego i Litwy 147, 204
 Socjaldemokracja Rzeczypospolitej Polskiej 177
 Socjalistyczna Agencja Prasowa 14, 146, 147, 148, 149
 Sokolniki, gm. 66, 209
 Sokołówka, w. 240
 Sompolno, m. 51
 Sośnie, gm. 66
 Społeczny Fundusz Odbudowy Kraju i Stolicy Komitet Wojewódzki w Poznaniu 273
 Społeczny Komitet Przeciwalkoholowy 205
 Społeczny Komitet Radiofonizacji Kraju. Zarząd Okręgu w Poznaniu 273
 Spółdzielnie
 Centrala Rolniczej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” 254

- Centralny Związek Spółdzielni Biuro Spółdzielni Mieszkaniowych w Warszawie 268
- Centralny Związek Spółdzielni Inwalidów Oddział Lustracji w Poznaniu 269
- Gminna Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska” w Kamieniu 254
- Gminna Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska” w Stawie 254
- Kaliska Spółdzielnia Mieszkaniowa Lokatorsko-Własnościowa w Kaliszu 268
- Kaliska Spółdzielnia Mieszkaniowa w Kaliszu 251, 268
- Kaliska Spółdzielnia Przemysłu Ludowego i Artystycznego w Kaliszu 255, 267
- Pomocnicza Spółdzielnia Pracy w Kaliszu 250
- Pomocnicza Spółdzielnia Przewozowa „Transport” w Kaliszu 250
- Powiatowa Spółdzielnia Pracy Usług Wielobranżowych w Kaliszu 267
- Powiatowy Związek Gminnych Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w Kaliszu 250, 253, 254
- Powiatowy Związek Gminnych Spółdzielni w Podgrodziu Kaliskim 254
- Powszechna Spółdzielnia Spożywców w Kaliszu 250
- Regionalny Związek Spółdzielni Inwalidów w Poznaniu 269
- Rejonowa Spółdzielnia Ogrodnicza w Kaliszu 243, 254
- Robotnicza Spółdzielnia Mieszkaniowa w Kaliszu 268
- Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna w Przysiece 254
- Rzemieślnicza Spółdzielnia Wielobranżowa w Kaliszu 271
- Rzemieślnicza Spółdzielnia Zaopatrzenia i Zbytu w Kaliszu 271
- Spółdzielcza Hurtownia „Samopomoc Chłopska” w Kaliszu 254
- Spółdzielcze Zrzeszenie Budowy Domów Jednorodzinnych „Kolejarz” w Kaliszu 268
- Spółdzielcze Zrzeszenie Budowy Domów Jednorodzinnych w Kaliszu 251
- Spółdzielnia „Nowość” w Kaliszu 267
- Spółdzielnia „Twórczość” w Kaliszu 267
- Spółdzielnia „Las” 256
- Spółdzielnia „Ochrona Mienia i Usług Różnych” w Kaliszu 269
- Spółdzielnia „Ochrona Mienia” w Kaliszu 269
- Spółdzielnia „Ochrona Obiektów Straż Nocna” w Kaliszu 269
- Spółdzielnia „Pralnia” w Kaliszu 267
- Spółdzielnia „Projekt” w Kaliszu 255
- Spółdzielnia „Straż Nocna” w Kaliszu 269
- Spółdzielnia Budowlana „Wolność” w Kaliszu 266, 267
- Spółdzielnia Budowlano-Mieszkaniowa w Kaliszu 251
- Spółdzielnia Fryzjerów „Zjednoczenie” w Kaliszu 267
- Spółdzielnia Hydraulików i Studniarzy w Kaliszu 237, 266
- Spółdzielnia Inwalidów „Pokój” w Kaliszu 269
- Spółdzielnia Inwalidów „Rozkwit” w Kaliszu 267, 269
- Spółdzielnia Kółek Rolniczych w Dziadowej Kłodzie 208
- Spółdzielnia Kółek Rolniczych w Koźminku 218
- Spółdzielnia Kółek Rolniczych w Sieroszewicach 199
- Spółdzielnia Metalowa. Warsztaty Naprawcze Samochodów 237
- Spółdzielnia Mieszkaniowa Lokatorsko-Własnościowa „Budowlani” w Kaliszu 268
- Spółdzielnia Mieszkaniowo-Budowlana „Kolejarz” w Kaliszu 268
- Spółdzielnia Ochrony Mienia w Kaliszu 269
- Spółdzielnia Pracy „Metalchem” w Kaliszu 267
- Spółdzielnia Pracy „Modelana” w Kaliszu 267
- Spółdzielnia Pracy „Pralnia” w Kaliszu 253
- Spółdzielnia Pracy „Przełom” w Kaliszu 255, 267
- Spółdzielnia Pracy „Wągiel” w Kaliszu 267
- Spółdzielnia Pracy Branży Skórzanej „Trwałość” w Błaszczach 242
- Spółdzielnia Pracy Galanterijno-Skórzanej „Rozwój” w Kaliszu 267
- Spółdzielnia Pracy Remontowo-Budowlanej w Kaliszu 267
- Spółdzielnia Pracy Stolarz w Kaliszu 242
- Spółdzielnia Pracy WYROBÓW SZKLANYCH „Milenium” w Kaliszu 255, 267
- Spółdzielnia Rzeźno-Wędliniarska „Jedność” w Ostrowie Wlkp. 203
- Spółdzielnia Uczniowska „Przyszłość Młynarstwa” 146, 148
- Usługowa Spółdzielnia Inwalidów „Proсна” w Kaliszu 269

- Usługowa Spółdzielnia Pracy „Chemi-Farb” w Kaliszu 267
- Wojewódzka Spółdzielnia Mieszkaniowa w Kaliszu 159, 205
- Wojewódzka Spółdzielnia Ogrodniczo-Pszczelarska w Kaliszu 191, 216
- Wojewódzka Spółdzielnia Spożywców w Kaliszu Oddział w Kaliszu 216
- Wojewódzki Związek Spółdzielczości Pracy w Poznaniu 267
- Wojewódzki Związek Spółdzielni Mieszkaniowych w Poznaniu 268
- Zarząd Regionalny Związku Spółdzielni Inwalidów w Poznaniu 269
- Sprawa Obiektowa 342, 348
- Sprawa Operacyjnego Rozpracowania 348
- Sprawa Operacyjnego Sprawdzania 318
- SS-Standarte 113 Kalisch 123
- Stacja Doświadczalna Oceny Odmian w Kościelnej Wsi 242
- Majkowie 242
- Stany Zjednoczone Ameryki Północnej, kraj 208
- Starostwo Powiatowe w Kaliszu 122, 276, 280
- Staw, grom. 254
- w. 254, 284
- Stawiszyn, gm. 66
- m. 42, 66, 241, 252, 253, 264, 280
- Stocznia Gdańska 174
- Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich 201,
- Stowarzyszenie Katolików Świeckich Ziemi Kaliskiej 131
- Stradomia, w. 263
- Straż Leśna 308
- Straż Pocztowa 308
- Straż Przemysłowa 308
- Stronnictwo Demokratyczne 10, 31, 32, 33, 51, 188, 198, 200
- Stronnictwo Ludowe 51, 52
- Stronnictwo Pracy 30, 31
- Sulęcín, m. 44, 55
- Sulmierzyce, m. 66, 214
- Syców, gm. 66
- m. 10, 66, 67, 205, 213, 263, 309, 342, 357, 367, 372
- Szałe, w. 185
- Szczecin, m. 60, 171, 175, 273, 303
- Szczypiorno, w., obecnie dzielnica Kalisza 11, 41, 262, 284
- Szczytniki, gm. 66
- Szklarka Przygodzicka, w. 46
- Szkoły
- Akademia Nauk Społecznych 210, 211
- Akademia Spraw Wewnętrznych 117
- Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie 141
- IV Liceum Ogólnokształcące w Kaliszu 273
- Gimnazjum im. Tadeusza Kościuszki w Kaliszu 26, 245, 296
- Gimnazjum Spółdzielcze dla Dorosłych Związku Rewizyjnego Spółdzielni Rzeczypospolitej Polskiej 245
- Gminna Szkoła Zbiorcza w Koźminku 218
- Liceum Ekonomiczne w Kaliszu 255
- Liceum Pedagogiczne w Kaliszu 269
- Międzypowiatowa Szkoła Partyjna w Kaliszu 282
- Okręgowa Szkoła Partyjna w Erfurcie 211
- Państwowa Szkoła Ogólnokształcąca stopnia licealnego im. Anny Jagiellonki w Kaliszu 245
- Państwowa Szkoła Ogólnokształcąca stopnia licealnego imienia Adama Asnyka w Kaliszu 245
- Państwowe Gimnazjum i Liceum Mechaniczne w Kaliszu 245
- Państwowe Technikum Rachunkowości Rolnej w Liskowie 240, 244
- Prywatna Szkoła Zgromadzenia Sióstr Rodziny z Nazaretu 245
- Prywatne Koedukacyjne Gimnazjum i Liceum Handlowe Zgromadzenia Kupców 245
- Publiczna Średnia Szkoła Zawodowa w Kaliszu 245
- Studium Nauczycielskie w Kaliszu 277
- Szkoła Felczerska w Kaliszu 240
- Szkoła Kadetów we Lwowie 55
- Szkoła Muzyczna w Kaliszu 249
- Szkoła Podchorążych Inżynierii w Warszawie 55
- Szkoła Przysposobienia Zawodowego nr 6 w Kaliszu 240
- Technikum Budowlane w Kaliszu 255
- Technikum dla Pracujących i Liceum Ogólnokształcące dla Pracujących w Kaliszu 255
- Technologiczne Liceum Przemysłu Spożywczego Zgromadzenia Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu 245
- Uniwersytet Powszechny w Kaliszu 277
- Uniwersytet Robotniczy Związku Młodzieży Socjalistycznej w Kaliszu 242
- Wieczorowy Uniwersytet Marksizmu-Leninizmu 200, 202

Wojewódzka Szkoła Partyjna w Kaliszu 202, 210
 Wyższa Oficerska Szkoła Pożarnictwa 165
 Wyższa Szkoła Oficerska MSW im. Feliksa Dzierżyńskiego w Legionowie 13, 133, 134
 Wyższa Szkoła Partyjna 234
 Zasadnicza Szkoła Rachunkowości Rolnej w Liskowie 240
 Zasadnicza Szkoła Rolnicza w Opatówku 244
 Zasadnicza Szkoła Rolnicza w Rożdżalach 240
 Zespół Szkół Zawodowych Nr 1 w Kaliszu 157
 Szkudła, maj. 125
 6 Pułk Artylerii Lekkiej w Krotoszynie 41, 57, 58
 Szpital Garnizonowy w Kaliszu 57
 Kliniczny Ministerstwa Spraw Wewnętrznych 310
 Miejski i Przychodnia Obwodowa w Kaliszu 254
 Powiatowy w Kaliszu 252, 254
 Wojewódzki w Kaliszu 141, 359
 Sztab Generalny Wojska Polskiego 295
Ś
 Śląsk, reg. 29, 172
 Śląski Okręg Wojskowy 11, 360
 Środa Śląska, m. 368
 Światło-Życie, ruch społeczny 134
 Światowy Sejmik Działaczy Polonijnych PKOL w Kaliszu 148
 Świętokrzyskie, reg. 153
T
 Taczanów, w. 263
 Tajne Przeszukiwanie 307
 Tajny Współpracownik 12, 65, 70, 72, 76, 77, 80, 82, 83, 87, 93, 97, 98, 113, 114, 307, 318, 319, 328, 334, 348, 369, 370
 Tarce, w. 209
 Teatr im. W. Bogusławskiego w Kaliszu 13, 22, 141, 142, 149, 156, 239, 249, 258
 Teatr Wielki im. St. Moniuszki w Poznaniu 258
 Teczka Ewidencji Operacyjnej Księdza 330, 336 na Parafię 330, 336
 Toruń, m. 11, 42, 65, 319, 338
 Towarzystwo Burs i Stypendiów Oddział Powiatowy w Kaliszu 273
 Oddział Wojewódzki w Poznaniu 273
 Towarzystwo Kultury Świeckiej 201, 204
 Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa Oddział Wielkopolski w Poznaniu 277
 Delegatura w Kaliszu 277
 Towarzystwo Przyjaciół Dzieci 201

Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Radzieckiej 201, 204
 Zarząd Miejski w Kaliszu 273
 Zarząd Powiatowy w Kaliszu 273
 Zarząd Wojewódzki w Poznaniu 273
 Towarzystwo Rozwoju Ziem Zachodnich Zarząd Powiatowy w Kaliszu 273
 Zarząd Wojewódzki w Poznaniu 273
 Towarzystwo Szkoły Świeckiej Oddział Powiatowy w Kaliszu 275
 Zarząd Wojewódzki w Poznaniu 275
 Towarzystwo Wiedzy Powszechnej 201, 204
 Trójmiasto, reg. 153
 Trzcina, gm. 66
 Trzebnica, m. 368
 Trzecia Rzesza Niemiecka 117, 290, 301, 303
 Tuliszków, w. 51
 Turek, m. 42, 62
 pow. 18, 42, 49, 50, 123, 124, 246, 247
U
 Ubezpieczalnia Społeczna w Kaliszu 240, 249
 Ukraińcy, naród 248
 Ukraińska Powstańcza Armia 275
 Ulice Kalisza
 al. Wojska Polskiego 144
 pl. 1 Maja 181
 Bohaterów Stalingradu 144, 240, 241
 Kilińskiego 240
 ul. 3 Maja 268
 Babina 16, 237, 240, 254
 Bankowa 241
 Chopina 268
 Ciasna 261
 Górnośląska 144, 240, 268
 Kanoniczna 240
 Kolegialna 255
 Kozia 268
 Krótka 237
 Ludowa 268
 Mazurska 268
 Miła 18
 Młynarska 268
 Polna 144
 Poznańska 254
 Przybrzeżna 261
 Robotnicza 268
 Roli-Żymierskiego 240
 Rynek Główny 172
 Serbinowska 268
 Słoneczna 269
 Staszica 154, 172, 268
 Szeroka 268

- Toruńska 268
 Ułańska 269
 Urzędnicza 268
 Walki Młodych 144, 261, 262
 Wał Staromiejski 268
 Winiarska 268
 Złota 178
 Zubrzyckiego 269
 Umwandererzentralstelle Posen 121
 Urząd Bezpieczeństwa 7, 40, 42, 45, 46, 50, 51, 52, 54, 55, 59, 133, 294, 295, 297, 340, 358, 368, 371, 372, 373
 w Kępnie 61
 Urząd Gminy i Miasta w Nowych Skalmierzycach 170, 178, 222
 Urząd Gminy w Mycielinie z siedzibą w Słuszkowie 170
 Urząd Miasta i Gminy w Ostrzeszowie 170
 w Wieruszowie 170
 Urząd Miasta i Powiatu w Kaliszu 252
 Urząd Miasta Kalisza 252
 Urząd Ochrony Państwa 68, 69, 313, 324
 Delegatura w Poznaniu 69, 74, 313, 333, 337, 338, 341
 Urząd Poczty w Kaliszu 171, 250, 256, 281
 Urząd Pracy w Kaliszu 121
 Urząd Rejonowy w Jarocinie 170
 Urząd Wojewódzki w Poznaniu 237, 238, 239, 244, 288, 298, 299
 w Kaliszu 156, 169, 182, 193, 252, 298, 301
V
 Volkliste zob. Niemiecka Lista Narodowościowa
W
 Wałbrzych, m. 366, 371, 372
 pow. 366
 Warszawa, m. 10, 11, 12, 13, 18, 21, 22, 23, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 55, 60, 61, 65, 75, 113, 116, 79, 117, 118, 119, 122, 123, 125, 133, 136, 137, 141, 151, 152, 164, 172, 178, 179, 204, 220, 224, 259, 265, 268, 290, 303, 305, 311, 319, 340, 354, 368, woj. 283
 Watykan, kraj 292
 Wiatrak w Gaci Białej 237
 Wielkopolska Samodzielna Grupa Ochotnicza „Warta” 17, 40, 45, 295, 296
 Wielkopolska, reg. 11, 40, 47, 48, 61, 118, 133, 153
 woj. 19
 Wielkopolski Urząd Wojewódzki Delegatura w Kaliszu 341
 Wielkopolsko-Kujawski, reg. 128
 Wieluń, pow. 122, 123, 124
 Wieruszów, gm. 66
 m. 10, 16, 66, 67, 167, 170, 213, 215, 309, 341, 342
 pow. 10
 Winiary, w., obecnie dzielnica Kalisza 250, 288
 Witaszyce, w. 161, 203, 300
 Włochy, kraj 165
 Włocławek, pow. 42
 Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Poznaniu 270
 Wojewódzka Komisja Cen Wojewódzkiej Rady Narodowej w Poznaniu 243
 Wojewódzka Komisja do Spraw Upaństwowienia Przedsiębiorstw 237
 Wojewódzka Komisja Kontrolno-Rewizyjna/Wojewódzka Komisja Kontroli Partyjnej 15, 182, 186, 197, 198, 199, 283
 Wojewódzka Komisja Poborowa 240
 Wojewódzka Komisja Weryfikacji Poległych za Władzę Ludową w Poznaniu 284
 Wojewódzka Komisja Wyborcza w Poznaniu 244
 Wojewódzka Komisja Ziemska Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Poznaniu 238, 239, 240
 Wojewódzka Rada Narodowa w Kaliszu 182, 187, 188
 w Poznaniu 238, 239, 244
 Wojewódzka Rada Związków Zawodowych w Poznaniu 277
 Wojewódzki Komitet Narodowy Funduszu Ochrony Zdrowia 207
 Wojewódzki Konwent Sołtysów przy Wojewodzie Poznańskim 244
 Wojewódzki Lekarz Weterynarii w Kaliszu 189
 Wojewódzki Ośrodek Kształcenia Ideologicznego Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Kaliszu 63, 136, 202
 Wojewódzki Ośrodek Szkolenia Partyjnego PZPR w Kaliszu 282
 Wojewódzki Urząd Bezpieczeństwa Publicznego w Gdańsku 368
 w Poznaniu 118, 368
 we Wrocławiu 368, 371
 Wojewódzki Urząd Cenzury 308
 Wojewódzki Urząd Informacji i Propagandy w Poznaniu 245, 246, 259, 274, 285
 Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych 11, 67, 68, 69, 130, 310, 313, 327, 332, 334, 337, 341, 343, 344, 345, 347
 w Gdańsku 329

w Kaliszu 13, 17, 63, 64, 74, 118, 119, 126,
 127, 137, 131, 134, 135, 136, 293, 303,
 304, 305, 306, 307, 308, 311, 312, 320,
 321, 322, 325, 326, 328, 329, 330, 331,
 332, 333, 334, 335, 336, 337, 339, 340,
 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349,
 350, 351, 352, 353, 354, 355
 w Legnicy 370
 w Łodzi 346
 w Piotrkowie Trybunalskim 347
 w Poznaniu 16, 291, 293, 294, 297, 301, 329
 w Sieradzu 308, 347
 w Skierniewicach 347
 we Wrocławiu 371, 372
 Wojewódzki Urząd Statystyczny w Kaliszu 182
 Wojewódzki Urząd Telekomunikacji w Kaliszu 256
 Wojewódzki Urząd Walki z Bandytyzmem w Po-
 znaniu 52
 Wojewódzki Zarząd Inwestycji Miejskich w Pozna-
 niu 268
 Wojewódzki Zespół do spraw konkursu „Mistrz
 Gospodarności” 244
 Wojska Ochrony Pogranicza 49, 72, 73, 117, 322,
 324, 341, 342
 Wojsko Polskie 360
 Wojskowa Agencja Fotograficzna 14, 144, 149
 Wojskowa Prokuratura 4 Dywizji Piechoty 40, 41,
 42, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 54, 55, 56,
 58, 59, 60, 61
 5 Saskiej Dywizji Piechoty w Sulęcinie 44, 55
 Garnizonowa we Wrocławiu 18, 357, 358,
 359, 368, 373
 Okręgu Łódzkiego 45
 Okręgu Poznańskiego 11, 41, 42, 43, 44, 45,
 54, 55
 w Kaliszu 61
 Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego 186
 Wojskowa Służba Wewnętrzna 72, 73, 117, 322, 341
 Milicji Obywatelskiej 324
 Ministerstwa Spraw Wewnętrznych 324
 Wolność i Niepodległość 61
 Wolność i Niezawisłość 48
 Wolność i Pokój 217
 Wrocław, m. 7, 9, 11, 15, 18, 47, 103, 118, 154, 160,
 195, 303, 329, 357, 358, 359, 360, 361, 362,
 363, 364, 365, 366, 368, 370, 371, 372, 373
 Wronki, m. 45
 Wspólny Dom Zjednoczonej Partii 25
 Wyrów, w. 284
 Wytwórnia Filmów Sportowych i Turystycznych
 „Sportfilm” 14, 148, 149

Z

Zagorzynek, obecnie dzielnica Kalisza 16, 238
 Zakład Karny nr 1 we Wrocławiu 358, 359, 368
 w Kaliszu 16, 136, 270, 290, 304, 368
 Zakład Ubezpieczeń Społecznych 191, 205, 207
 Zarząd Aptek Województwa Poznańskiego i miasta
 Poznania w Poznaniu 264
 Zarząd Drogowy w Kaliszu 281
 Zarząd Miejski w Kaliszu 281
 Zbiersk, grom. 284
 w. 17, 42, 161, 220, 221, 238, 241, 249, 280,
 295, 297
 Zduny, gm. 66
 m. 66
 Zespół Opieki Zdrowotnej w Pleszewie 191
 Zespół Państwowych Gospodarstw Rolnych w Mar-
 chwaczu 249, 263
 w Piątku Wielkim 263
 w Petrykach 263
 w Sycowie 263
 Zespół Pieśni i Tańca „Calisia” z Kalisza 141
 Zgromadzenie Kleryków Bosych Najświętszego
 Krzyża i Męki Pańskiej w Sadowiu 299
 Zielona Góra, m. 16
 Ziemia Dobrzyńska, reg. 153
 Ziemia Łódzka, reg. 153
 Zjednoczenie Budownictwa Rolniczego w Pozna-
 niu 262
 Zjednoczenie Budownictwa Wodnego i Melioracji
 w Poznaniu 262
 Zjednoczenie Państwowych Przedsiębiorstw Gospo-
 darki Rolnej w Poznaniu 263
 Zjednoczenie Produkcji Elementów Wyposażenia
 Budownictwa „Metalplast” w Poznaniu 261
 Zjednoczenie Przemysłu Koncentratów Spożyw-
 czych w Poznaniu 265
 w Warszawie 265
 Zjednoczenie Przemysłu Organicznego i Tworzyw
 Sztucznych „Erg” 262
 Zjednoczenie Przemysłu Surogatów Kawowych
 i Środków Odżywczych w Warszawie 265
 Zjednoczenie Technicznej Obsługi Rolnictwa w Po-
 znaniu 265
 Zjednoczenie Zaplecza Technicznego Gospodarki
 Komunalnej w Poznaniu 263
 Zjednoczone Stronnictwo Ludowe 188, 189, 198
 Złota Księga Czynów Województwa Kaliskiego
 189, 209
 Zmotoryzowane Odwoły Milicji Obywatelskiej
 131, 308
 Zrzeszenie Prawników Polskich 200, 209

- Związek Bojowników o Wolność i Demokrację 200, 205, 209
 Oddział Powiatowy w Kaliszu 275
 Zarząd Okręgowy w Poznaniu 275, 276
- Związek Harcerstwa Polskiego 129, 215
- Związek Inwalidów Wojennych Rzeczypospolitej Polskiej Koło Powiatowe w Kaliszu 274
 Zarząd Okręgu w Poznaniu 274
- Związek Młodzieży Polskiej Zarząd Miejski w Kaliszu 235, 249, 275, 288
 Zarząd Powiatowy w Kaliszu 235, 274, 288
 w Sochaczewie 283
- Związek Młodzieży Socjalistycznej 204, 211, 217
 Zarząd Miejski w Kaliszu 235, 277, 288
 Zarząd Powiatowy w Kaliszu 277
 Zarząd Wojewódzki w Poznaniu 277
- Związek Młodzieży Wiejskiej 211
 Zarząd Powiatowy w Kaliszu 235, 277, 288
 w Sochaczewie 283
- Związek Nauczycielstwa Polskiego 195
- Związek Polskich Artystów Plastyków Oddział w Kaliszu 275
 Zarząd Okręgu w Poznaniu 275
- Związek Powstańców Wielkopolskich i Górnośląskich Oddział Miejski i Powiatowy w Kaliszu 274
- Związek Powstańców Wielkopolskich Koło Kalisz 275, 276
- Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich 117, 191, 197, 200, 203, 210, 248, 282, 303
- Związek Walki Młodych w Kaliszu 26, 283
- Związek Zawodowy Metalowców Zarząd Okręgowy w Poznaniu 279
- Związek Zawodowy Pracowników Poligrafii Oddział w Kaliszu 278
 Zarząd Okręgu w Poznaniu 278
- Związek Zawodowy Pracowników Przemysłu Spożywczego i Cukrowniczego Zarząd Okręgu w Poznaniu 278
- Związek Zawodowy Transportowców i Drogowców Zarząd Okręgu w Poznaniu 278
- Ż**
- Żelazków, gm. 66
- Żerków, gm. 66
 m. 66
- Żołnierze Wyklęci 11, 39, 44, 62
- Żydów, w. 241
- Żydzi, nar. 12, 23, 120, 122

...wobec pałkarsko-generalskiego reżimu. Mianowany Sejm
...przeszedł do porządku dziennego nad powołaniem do
...sprzecznego z Konstytucją PRL, który usankcjonował
...Wskazując na stan wojenny, POWAŻYŁ SIĘ WBRZE
...WYBORCÓW NA DELEGALIZACJĘ ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH, skupi
...miesięcznych obywateli polskich. Aktami tymi Sejm po
...mandatu społecznego. Niezależny Samorządny Z
...- "Solidarność" może być rozwiązany jedynie na mocy
...Związek nasz istnieje i nadal będzie działał
...Koord. narządnej Rzeczypospolitej. Tymczasowa Komisja Koord.
...wszystkich "Solidarność" apeluje do członków ZWIĄZKU, do wszyst
...do wszystkich związków zawodowych o POWAŻECZNY BOJK
...ZWIĄZKÓW ZAWODOWYCH. Nie przystąpienie do nich będzie
...referendum, w którym społeczeństwo polskie wy
...przeciwko polityce represji, przeciw zniewoleniu narodu,
...przeciw nędzy społeczeństwa, przeciw 37 latom katas
...polityki społecznej i gospodarczej. Łamanie solidarnego b

Publikacja nasza przedstawia źródła do historii Kalisza w latach 1945-1989 wytworzone przez ówczesne organy represji – milicję, urząd bezpieczeństwa, a potem od 1956 r. służbę bezpieczeństwa, wojsko oraz nadrzędną w stosunku do nich partię, najpierw PPR, a od 1948 r. PZPR. Archiwalia te poświęcone są opozycji, która ewoluowała z upływem czasu. Najpierw była to partyzantka antykomunistyczna, chłopcy z lasu, nazywani we wczesnych latach powojennych przez ówczesną władzę bandami. W latach 80. wrogami ustroju i władz PRL stały się „Solidarność” i Kościół.

ISBN 978-83-938559-4-0

ISBN 978-83-64806-66-7

ARCHIWUM PAŃSTWOWE
W KALISZU

Kalisz 2015

...neglektu na ich biok. Np. zniszczenie i zatarcie
...faktycznym utrzymaniem) Pracejst kasejst
...kuchon dla k... i operatora strasie ro
...municipalnego presj. przy przykazonych na
...nie spracowany spozet. Np. bierdak dla roboty
...manie pracownikow z... porozumianiem N. Z. Z...
...m. Gorn. Prac. - Urzadzanie Kom. Och. Prac.
...zabojstwo rodermego z... nadobaczny dziej p...
...pau. kum. na... zosilku chorobonago
...a... przeszedl. proc. ktory chca sie z...
...rozumianiam stron
...podkiasztema kwalifikacji z...
...pracyst nagro dla proc. N...
...z... proc. do pracy i niedziela, 3...
...zycenac wszystkie nowe soboty ustanowa.
...ochradzina rozdzielanie mieszkani, folowdu, pr...
...remonty i bud. mieszkan - przydzielanie po...
...nych Z. Z...
...niekscye efektywnosc przy bud. budynku port...
...blaskopnie do ngladu bazydy nymagradzania no...
...w...
...w dniu 26 Miosnia wyjechalem do todzi i nie
...kui. Skosm, leca z Wozdkiem Arnie Czerwony. Tow. Br...
...Swiez, misno polecenie Ministra Dobrochinskiego, wyru...
...mie z auta i wchutek tego aniemoszkwin mi zab...
...pisme „Robolnika”, ktore nie tylko w todzi ale...
...Kaliszu bylyby bardzo pozidawu. W todzi wyty...
...dopiero 30 Miosnia. Bylem u kow. Hanemann. Toda...
...organizuje kow. Nachowier, dyce emiergizacji, jest z...
...K.R. W todzi poscital Szulcinski rok w Rodzi i ja...
...w Zarysach Wojnowskim naszednikow wydzialu orga...
...Rad Narodowych. Moim zdaniem, pizhnie to politycy...
...w ten sposob moze dnia dobrego zrobic dla Rodzi...
...Kaliszu wyjechalem 1 lutego, a w dniu 4 lutego...
...organizowaniem w Leszoku, w moim niegrem rodzi...
...w... PPS. i...
...w...